

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**EMRULLAH ÖZDEMİR'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

ÖMÜR TETİK
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Öznur ÖZDARICI

KIRIKKALE-2022

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**EMRULLAH ÖZDEMİR'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

ÖMÜR TETİK
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Öznur ÖZDARICI

KIRIKKALE-2022

Ömür TETİK tarafından hazırlanan “EMRULLAH ÖZDEMİR’İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Öznur ÖZDARICI

İmza:

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Başkan: Prof. Dr. Recai ÖZCAN

İmza:

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Düzce Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Gülten BULDUKER

İmza:

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 22/06/2022

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Doç. Dr. Abdüssamed YEŞİLDAĞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- o Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- o Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- o Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- o Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- o Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ömür Tetik

22/06/2022

ÖZET

EMRULLAH ÖZDEMİR'İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Öznur ÖZDARICI

Mayıs 2022, 393 Sayfa

Çalışmada son dönem yazarlarından Emrullah Özdemir'in romanları derinlemesine incelenmiştir. Çalışmamızı önemli kılan nokta, yazarın daha önce incelenmeyen eserlerinin tahlilinin yapılması ve okurların eserleri her boyutuyla anlamasına yardımcı olmasıdır. Çalışmamız giriş, sonuç ve kaynakça dışında üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde roman türünün doğuşu, gelişimi ve Emrullah Özdemir'in romancılığı hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde, yazarın hayatı, edebi kişiliği ve eserlerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde her bir romanı, romanların tanıtımı, olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman, mekân, bakış açısı ve anlatıcı başlıkları altında ayrı ayrı tahlil edilmiştir. Bu bölümde yapılan çalışma neticesinde, Emrullah Özdemir'in bir anlatıcı olarak konumlandığı nokta, çizdiği karakterlerin genel özellikleri, olay örgüsünü oluşturma tarzı, zaman ve mekâna yüklediği misyon, kısaca roman kurgularken izlediği yöntem belirlenmiştir. Romanlarda öne çıkan bireysel ve sosyal temalar incelenmiştir. İzleksel kurgu incelemesi neticesinde, İslamiyet öncesi Türk tarihini ve tarihin çeşitli dönemlerini kapsayan romanların, geniş bir konu yelpazesine sahip olduğu görülmüştür. Anlatılan tarihsel dönemlere ilişkin olarak toplumun geçirdiği evrim, savaş ve seferberlik yıllarının doğurduğu sıkıntılar, soykırım, kölelik, özgürlük, ahlak, şehitlik, cinsel istismar, din istismarı, töre, Türklük bilinci gibi temaların işlendiği ve Özdemir'in özellikle Türklük bilincini öne çıkardığı görülmüştür. Bu kavramlar açıklanırken çağdaş romancılığın unsurları göz önünde tutulmuştur. Üçüncü bölümde, romanların

dil özellikleri ve sanatsal yönleri incelenmiştir. *Sonuç ve Değerlendirme* bölümünde elde edilen sentezlere yer verilerek genel bir değerlendirmeye varılmış ve yazarın Türk edebiyatındaki yeri araştırmacıların dikkatine sunulmuştur. *Kaynakça* bölümü; *Kitaplar*, *Sürelî Yayınlar* ve *İnternet Kaynakları* alt başlıkları şeklinde oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Emrullah Özdemir, roman, yapı, tema, dil ve üslûp.

ABSTRACT

A STUDY ON EMRULLAH OZDEMIR’S LIFE, ART AND WORKS

Kırıkkale University

Institute of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature, Master Degree Thesis

Advisor: Doctor of Letters Oznur OZDARICI

May 2022, Number of Pages 393

In this study, the novels of Emrullah Ozdemir, one of the writers of the last period, were examined in depth. The point that makes our study important is that it analyses the works of the author that has never been examined before and helps the readers understand the works in every aspect. Our study consists of three chapters, conclusion and bibliography apart from the preface and introduction. Our study consists of three parts except introduction, conclusion and bibliography. In the introduction, information is given about the birth and development of the novel genre and the novelism of Emrullah Ozdemir. In the first chapter, the author's life, literary personality and works are mentioned. In the second part, each of his novels is analysed separately under the titles of introduction of the novels, plot, characters, time, place, point of view and narrator. As a result of the work done in this section, the point where Emrullah Ozdemir is positioned as a narrator, the general characteristics of the characters he draws, the way he composes the plot, the mission he assigns to time and space, briefly the method he follows while building the novel were determined. The prominent individual and social themes in the novels were examined. As a result of the thematic fiction analysis, it has been seen that the novels covering pre-Islamic Turkish history and various periods of history have a wide range of topics. Regarding the historical periods told, the evolution of the society, the troubles caused by the war and the years of mobilization, genocide, slavery, freedom, morality, martyrdom, sexual abuse, religious abuse, customs, and Turkish consciousness were discussed, and Ozdemir especially highlighted the consciousness of Turkishness. While explaining these concepts, the elements of contemporary

novelism were taken into consideration. In the third chapter, the language features and artistic aspects of the novels were examined. A general evaluation was made by giving place to the syntheses obtained in the Conclusion and Evaluation section and the place of the author in Turkish literature was presented to the attention of researchers. The bibliography section is composed of the subtitles of Books, Periodicals and Internet Resources.

Keywords: Emrullah Ozdemir, novel, structure, theme, language and style.

TEŞEKKÜR

Çalışma boyunca yardımlarını benden esirgemeyen, titiz çalışmalarını örnek aldığım Tez Danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Öznur Özdarıcı'ya; tarih ve değer dolu romanlarını analiz edebilmek yolunda kazandığım bilgiler, yaşadığım edebî zevk ve bir Türk olarak sahip olduğum güzellikleri bana yeniden anımsattığı için Kıymetli Sanatçı Sayın Emrullah Özdemir'e; süreçte destek ve motivasyon kaynağı olan eşime ve özellikle bilgisayar konusundaki desteklerinden ötürü kardeşime teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	VI
TEŞEKKÜR	VIII
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	IX
KISALTMALAR DİZİNİ	XIII
GİRİŞ	1
1. EMRULLAH ÖZDEMİR'İN HAYATI, SANATI ve EDEBİ KİŞİLİĞİ	13
1.1. Hususi Hayatı	13
1.2. Edebî Kişiliği.....	17
1.2.1. Romanları	18
1.2.2. Şiirleri.....	21
2. EMRULLAH ÖZDEMİR'İN ROMANLARINDA YAPI ve TEMA	23
2.1. Yapı	23
2.1.1. Romanların Tanıtımı	23
2.1.1.1. Son Kağan	23
2.1.1.2. Türklerin İlk Kadın Hükümdarı Tomris	24
2.1.1.3. “Ermeni Zulmünde Yitip Giden Hayatlar” Ruhum Kıyama Kalktı	25
2.1.1.4. Kölelikten Fatihliğe Gemileri Yakan Kahraman Tarık bin Ziyad	27
2.1.1.5. Bozkırın Kutlu Destanı Ergenekon	28
2.1.1.6. Göktürk Efsanesi Tong Yabgu	29
2.1.1.7. Ulu-Kan Ana Kurt'un Oğulları	30
2.1.2. Olay Örgüsü	30
2.1.2.1. Son Kağan	32
2.1.2.2. Türklerin İlk Kadın Hükümdarı Tomris	41
2.1.2.3. “Ermeni Zulmünde Yitip Giden Hayatlar” Ruhum Kıyama Kalktı	50

2.1.2.4. Kölelikten Fatihliğe Gemileri Yakan Kahraman	
Tarık bin Ziyad	56
2.1.2.5. Bozkırın Kutlu Destanı Ergenekon	63
2.1.2.6. Göktürk Efsanesi Tong Yabgu	67
2.1.2.7. Ulu-Kan Ana Kurt'un Oğulları	75
2.1.3. Şahıs Kadrosu.....	83
2.1.3.1. Asıl Kahraman veya Birinci Derecedeki Kahraman	84
2.1.3.2. Hasım veya Karşı Güç.....	93
2.1.3.3. Arzu Edilen ve Korku Duyulan Nesne.....	112
2.1.3.4. Yönlendirici	123
2.1.3.5. Yardımcı	133
2.1.3.6. Tarihsel Öneme Sahip Kişiler	162
2.1.3.7. Fon Kişiler	172
2.1.4. Zaman.....	174
2.1.4.1. Vak'a Zamanı	175
2.1.4.2. Anlatma Zamanı	180
2.1.4.3. Nesnel Zaman.....	181
2.1.4.4. Yayın Tarihi.....	184
2.1.5. Mekân.....	184
2.1.5.1. Somut Mekânlar	185
2.1.5.1.1. Çevresel Mekânlar	185
2.1.5.1.2. Algısal Mekânlar	188
2.1.5.2. Soyut Mekânlar	219
2.1.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	225
2.1.6.1. Romanlarındaki Bakış Açısı.....	225
2.1.6.1.1. Hâkim Bakış Açısı.....	226
2.1.6.1.2. Kahraman Anlatıcı Bakış Açısı	228
2.1.6.1.3. Gözlemci Anlatıcıya Ait Bakış Açısı	229
2.2. Tema.....	229
2.2.1. Bireysel Temalar	230
2.2.1.1. Vatanseverlik.....	230
2.2.1.2. Kadının Önemi	231
2.2.1.3. Cesaret	232
2.2.1.4. Açgözlülük	233

2.2.1.5. Aşk.....	234
2.2.1.6. Liderlik	239
2.2.2. Sosyal Temalar	241
2.2.2.1. Din	241
2.2.2.2. Türklük Şuuru.....	247
2.2.2.3. Savaş.....	251
2.2.2.3.1. Savaşçılık.....	252
2.2.2.3.2. Savaş Taktikleri	255
2.2.2.4. Soykırım	258
2.2.2.5. Şehitlik.....	259
2.2.2.6. Aydın Yabancılaşması.....	260
2.2.2.7. Cinsel İstismar	260
2.2.2.8. Özgürlük	262
2.2.2.9. Egemenlik Anlayışı	264
2.2.2.10. Asimilasyon.....	266
2.2.2.11. Kadının Önemi	268
2.2.2.12. Sınıf Ayrımı.....	269
2.2.2.13. Töre.....	272
3. EMRULLAH ÖZDEMİR'İN ROMANLARINDA DİL ve ÜSLÛP.....	275
3.1. Dil Malzemeleri.....	275
3.1.1. Sözcük ve Sözcük Gruplarının Seçimi.....	275
3.1.2. Cümle Türleri ve Sözdizimi	278
3.1.3. Bağdaştırmalar	280
3.1.4. Dil Sapmaları.....	280
3.2. Edebî Sanatlar.....	281
3.2.1. Teşbih	281
3.2.2. Teşhis	283
3.2.3. İmge.....	283
3.3. Anlatım Teknikleri	287
3.3.1. Diyalog	288
3.3.2. İç Monolog	302
3.3.3. İç Diyalog	312
3.3.4. İç Çözümleme	315
3.3.5. Tasvir.....	332

3.3.6. Montaj	346
3.3.7. Özetleme.....	361
3.3.8. Leitmotiv	364
3.3.9. Mektup	370
SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....	374
KAYNAKÇA	381
EKLER.....	388
ÖZGEÇMİŞ.....	393

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
Ayr. Bkz.	Ayrıca Bakınız
AR-GE	Araştırma Geliştirme
ASELSAN	Askerî Elektronik Sanayi
BM	Birleşmiş Milletler
CNN	Cable News Network (Kablolu Haber Ağı)
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
Ergenekon	Bozkırın Kutlu Destanı Ergenekon
M.Ö.	Milattan Önce
ODTÜ	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
ÖSYM	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
PKK	Partîya Karkerên Kürdistanê (Kürdistan İşçi Partisi)
Ruhum Kıyama Kalktı	“Ermeni Zulmünde Yitip Giden Hayatlar” Ruhum Kıyama Kalktı
s.	Sayfa
S	Sayı
SST	Göktürk Silah ve Savunma Teknolojileri Şirketi

Tarık	Kölelikten Fatihliğe Gemileri Yakan Kahraman Tarık bin Ziyad
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
Tomris	Türklerin İlk Kadın Hükümdarı Tomris
Tong Yabgu	Göktürk Efsanesi Tong Yabgu
TTK	Türk Tarih Kurumu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
Ulu-Kan	Ulu-Kan Ana Kurt'un Oğulları
USB	Universal Serial Bus (Evrensel Seri Veriyolu)

GİRİŞ

Roman, insanların iç dünyalarını, maceralarını, toplumsal bir olgu ya da kavramı okuyuculara yansıtmayı amaçlayan düzyazı türüdür. Roman kelimesinin sözlük anlamına bakıldığında “*bu kelimenin, (sıfat olarak) dilbilgisinde Latince'den türemiş olan diller ve (isim olarak da) bilginlerin kullandığı dil dışında kalan ve herkesin konuştuğu halk dili anlamına gelirken (eski edebiyatta), roman -yani aşağı yukarı halk- dilinde yazılmış nesir veya nazım, gerçek ya da uydurma menkıbe (recits) anlamını*”¹ almış olduğu görülür. Özön,² romanın gerçekten alınmış unsurlarla yoğurulup tasarlanan bir yapıntı olduğunu söylemektedir. Yazar, hayal ettiği ya da gözlemlediği konuları sosyal bir çevre ile çerçeveler. Esere çeşitli konularla ilgili görüşler de katılabilir. Böylece romanlar çeşitlenir. Çetin,³ edebiyatın tarihi gelişimini gerçek dışılığa dayalı tahkiye dönemi ve fiziksel gerçekliğe bağlı tahkiye dönemi adlarıyla ayırmış ve incelemiştir. Tahkiye döneminde destanlardan, romanslardan, masallardan, hikayelerden ve bunların romanla ilgisinden bahsetmektedir.

Fiziksel gerçekliğe bağlı dönem, XVII. yüzyılın başı ve sonrasında romanın gelişimini anlatır. Roman bir tür olarak XII. yüzyılda anılmaya başlamış, XIV. yüzyılda manzum serüven romanlarından oluşan saray edebiyatının karşılığı olmuş, XV. yüzyılda mensur olarak yazılan şövalye romanları görülmüş, XVII. yüzyılda ise bugünkü anlamda edebî tür adı olmuştur. Roman, XVII. yüzyılda fazla gelişmemiş, XVIII. yüzyılda kısmen gelişmiş; XIX. ve XX. yüzyıllarda atılım gerçekleştirmiştir.

Türk edebiyatında roman, Tanzimat’tan itibaren Osmanlı’nın her alanında Batılılaşma eğilimine paralel olarak Batı edebiyatından alınan bir türdür. Bu tür de genellikle Batı medeniyetinin ve Batılı bakış açısının ve Batılı değerlerin ifade alanlarından biridir. Gümüş,⁴ “*Tanzimat’tan sonraki Türk edebiyatı Batı tesiri altındaki bir edebiyattır.*” demektedir. Parla,⁵ romanın Osmanlı kültürüne XIX. yüzyılın son otuz yılında girdiğini ifade etmektedir. Kundera’nın “*Roman Avrupa’nın eseridir; değişik dillerle gerçekleşmesine karşın buluşları bütünüyle Avrupa’nındır.*” sözleri bizde romanın sonradan geliştiğini desteklemektedir.⁶

¹ Mustafa Nihat Özön, *Türkçede Roman*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.17-18.

² Mustafa Nihat Özön, *Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1954, s.224.

³ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara, 2012, s.15-71.

⁴ Hüseyin Gümüş, *Roman Dünyası ve İncelemesi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s.5.

⁵ Jale Parla, *Babalar ve Oğullar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2018, s.9.

⁶ Milan Kundera, *Roman Sanatı*, Afa Yayınları, İstanbul, 1987, s.13.

Tanpınar'a⁷ göre, Şark hikayesiyle batının edebiyatı arasındaki farkı daha iyi anlamak için Homeros'un İlyada destanı ile İran edebiyatının Şehnâme'si'ni karşılaştırmak yeterlidir. Homeros, bütün Yunan medeniyetini tek bir vak'anın etrafında ve gerektiği ölçüde birleştirir. Şehnâme ise, her hikâyenin üzerinde aynı dikkatle duran düz bir anlatı havasındadır. Aynı bağlamda, Binbir Gece Masalları'nda hiçbir dramatik unsurun olmadığı ifade edilebilir.

Tahir ile Zühre, Kerem ile Aslı hikâyelerinde ise bu anlayış değişmiştir. Hüsrev ile Şirin, edebiyatımızda daha çok tasavvufî yönden değerlendirilmiştir. Adı geçen eserlerin, her ne kadar içinde bulundukları kültürün unsurlarını taşıyorlar da Köroğlu'nda olduğu gibi destan ve hikayeden beklenen seviyeye ulaşamadıkları görülür. Tanpınar, bunun sebebinin dinî düşüncenin esas olduğu dönem anlayışının, kendisini edebiyat ve sanata bağımlı hissetmemesi olduğunu düşünür fakat edebiyatımızdaki trajedi yokluğu ve romana geç ulaşılmasının sebebini, sadece dinî unsurlarda aramanın doğru olmadığını da ilave eder. Bunda Arapların kendi dillerini ve kültürlerini yeterince üstün görmelerinden ileri gelen örnek yokluğu da rol oynamıştır. Böylece Yunan klasiklerinin çok azı Arapçaya tercüme edilmiştir. Tanpınar, başlangıçta Meddah hikayeleri ve Karagöz oyunları gibi bazı komedi tarzını yansıtan unsurlara rağmen, Şair Evlenmesi'ne kadar Türkçe komedi yazılmamasının sebebini bu örnek yokluğuna bağlar.

Müslümanların dinî inançlarının toplumun hayatında ve düşünce yapısında oynadığı rol, dramın bizde Hristiyanlık'tan daha geç doğmasına neden olmuştur. Müslüman edebiyatının romana geçemeyişinin altında da aynı sebepler yatmaktadır. Eski şiirde psikolojik unsurların varlığını tamamiyle yok saymak mümkün değildir fakat belirli bir şeklin sınırları çerçevesinde kalması, bu konuda derinleşmeyi engeller. Bunun dışında tenkit yokluğu da Müslüman hikayesinden romana geçemeyişimizin sebepleri arasındadır.

Tanpınar'a göre tiyatro, roman gibi yeni bir türün doğması için toplumun yeni bir hamleyle değişmesi gereklidir. İslam medeniyeti, tarih içinde pek çok büyük olaylara sahne olmasına rağmen toplum yapısını derinden etkilememiş ve burjuvazisi doğmamıştır. Erkek-kadın ilişkisinin yokluğu, gelişmiş bir nesrin yardımından mahrum olması, Tanzimat'tan sonraki ilk romanlardaki acemiliğin sebepleri olarak kabul edilebilir. Eski nesrin, dinî-tasavvufî eserler dışında sadece saraya bağlı resmi

⁷ Ahmet Hamdi Tanpınar, *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2012.

yazıların emrinde olması, ilerleyememesinin başlıca kaynağı olmuştur. Araplarda bizdeki gibi zevk tabakalaşmasının olmaması, yalnız kendi dillerini kullanmaları, nesirlerinin diğer kültür unsurlarıyla bütünleşmesini sağlamıştır.

İki dilin sözlüğünü ve hazır malzemesini kullanan Türk nesrinde canlanma oldukça gecikmiştir. Nesri, insanı anlamak için bir vasıta olarak kabul edersek, Orhon Abideleri gibi olgun bir eserle nesre adım atan Türklerin, Mehmet Kaplan'ın Dede Korkut, Yunus Emre, Türk destanları ve Âşık Paşa üzerindeki araştırmaları sonucunda XV. asra kadar ancak değişen hayat şartlarına uyum sağlamakla meşgul oldukları görülür. XV. asırdan sonra ise Arap ve Fars tesiri ön plana geçer. Yalnız iki dilde ilerlemeye çalışan Fars nesrinin bile Arap nesri karşısında geri kalması, üç dilli Türk nesrinin ilerleyememesinin nedenini açıklamak için yeterlidir.

XVIII. asra kadar Avrupa ile münasebetlerimiz, memleketimize gelen Avrupalılar tarafından idare edilir. Ahmet Hamdi Tanpınar; eserinde, batıda gerçekleşen Rönesans hareketinin ve getirdiği imkânların, Osmanlı Devleti'ne çok fazla yansımadığını söylemektedir. Matbaada ilk basılan eserler temel alındığında XVIII. asrın ilk yarısının uyanma devri olarak nitelendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Burada İbrahim Müteferrika anılması gereken bir isimdir. Avrupa'ya ilişkin müşahedeye dayalı ilk mühim vesika, Kara Mehmed Paşa'nın sefaret heyetiyle Viyana'ya gitmiş olan Evliya Çelebi'den (Sefaretname) gelir.

XIX. yüzyıla kadar romanın yerini tahkiyeli diğer eserler tutmuştur. Manzum ve mensur bir olayı anlatan tarih, masal, efsane, lâtife, destan, menkıbe gibi tahkiye esasına dayanan bütün eserler genel olarak hikâye adıyla adlandırılmışlardır. XIX. yüzyıl Osmanlı İmparatorluk düzeninin, Batılılaşma sürecine kendini uyarılama yılları olmuştur. Ülkemizde romanın gelişimini, tarihi olaylara bağlı olarak bölümlere ayırmak gerekir. Bu konuda, Emin Özdemir'in⁸ eseri diğerlerine eklenerek bilgiler sıralanmıştır.

İlk olarak Tanzimat devrinden bahsetmek gereklidir. Tanzimatçılar, Batı kültür ve edebiyatını tanımış kimselerdir, çağdaşlaşma özlemini sürdürürler. Tanzimat edebiyatı, 1860'ta, Şinasi'nin, Agâh Efendi ile Tercümân-ı Ahvâl gazetesini çıkarmasıyla başlamış ve 1895'e kadar sürmüştür. Bu edebiyat içindeki sanatçılar, genellikle reformları savunurlar, eskiyi eleştirirler. Batı'nın değerlerini, uygarlık ve tekniğini almayı, bunları benimsemeyi hedefleyen Tanzimatçılar, toplum için sanat

⁸ Emin Özdemir, *Türk ve Dünya Edebiyatı*, Milli Kütüphane Basımevi, Ankara, 1994, s.114-200.

anlayışına bağlı kalmışlardır. Divan edebiyatında bulunmayan makale, tiyatro, roman, anı, hikâye, eleştiri gibi türleri Batı'dan getirmişlerdir. Halkı, siyasal ve toplumsal düzenlemelere hazırlama, halka çağdaş uygarlık değerlerini öğretme başlıca kaygıları olmuştur. Bu sebeple Namık Kemal, Şinasi, Ziya Paşa, Ali Suavi, Ahmet Mithat Efendi gibi isimler edebiyata gazetecilikle başlamıştır.

Tanzimat'ın getirdiği yeni kavramlar ve değerler doğrultusunda, Eski edebiyatın düşler ve masallar evreninden, insanların gerçek evrenine geçilmiştir. Bu evreni Ahmet Mithat Efendi'nin yapıtlarında görmek mümkündür. Tanzimat edebiyatı, kendine özgü, siyasal, toplumsal düzenlemelere açık, bunları yaratabilen yeni bir insan tipi yaratmıştır. Bu yeni insan tipinin en güçlü anlatımı, Namık Kemal'in kişiliğinde ve yapıtlarında bulunmaktadır.

“Eder tedvir’i âlem bir mekânın kuvve-i azmi

Cihan titrer sebat-ı pa-yı erbab-ı metanetten ”⁹

Namık Kemal, beytinde onurlu kişilerin engelleri yenme gücünün dünyayı yöneteceğini ve bu kişilerin direnişinin dünyayı titreteceğini söylemektedir. Bu düşüncesinde, Ziya Paşa gibi Batı'dan etkilenmiştir. Montesquieu, Rousseau, Voltaire gibi Fransız yazarları Tanzimatçıları etkilemiştir.

Tanzimatçılar, halkı bilinçlendirmeye çalışan ancak halk kökenli olmayan varlıklı kesimlerin çocuklarıdır. Bunların beğenileri de ikili bir özellik gösterir. Divan edebiyatının estetik evreninden hoşlanırlar, Batı edebiyatının verimlerine bağlanırlar. Bu durum Tanzimat döneminin her alandaki ikili durumuyla eski ve yeni kurumların yan yana oluşuyla da ilgilidir. Namık Kemal, hürriyet sevgisini, vatan aşkını; Şinasi ise Mustafa Reşit Paşa'ya olan sevgisini kaside biçimiyle anlatır. Ziya Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Abdülhak Hamit Bey, Sami Paşazade Sezai Bey bu dönem içinde sayılması gereken isimlerdir.

Roman türünün ilk örnekleri önce çeviri sonra Batı romanlarının taklidi yoluyla oluşturulmuştur. İlk romanımız, tercüme bir eser olan Yusuf Kâmil Paşa'nın Fenelon'dan çevirdiği Telemak (1859)'tır. Teodor Kasap, Victor Hugo'dan Sefiller'i (1862), 1873'te Alexandre Dumas Files'in Monte Cristo'sunu ve Lesage'den Topal Şeytan (1872)'i; Ahmet Lütfi Efendi, Arapça tercümesinden Daniel Defoe'nun Robenson Cruzoe (1864)'yu; Memduh Paşa, Lamartine'den Hikâye-i Jöneviev (1868)'i; Recaizade Mahmut Ekrem Chateaubrian'dan Atala (1872)'yi ve Bernardin

⁹ Özdemir, a.g.e., s.119.

de Saint-Pierre'den Paul ve Virginie (1873)'yi; Ahmet Vefik Paşa Voltaire'den Hikâye-i Feylesofiye-i Mikromegas'ı ve Lesage'dan Gil Blas'ı tercüme etmişlerdir. Bunlar romantik akımın ürünleridir ve bizde Namık Kemal'in İntibah'ı bu türün başlangıcı sayılmaktadır. İntibah'ta, zengin gençlerin kendilerini içkiye ve kadına kaptırmaları yüzünden yıkıma uğradıkları gösterilerek ahlâkın düzeltilmesine çalışılır.

İlk çeviriler, bilinçli bir seçimle yapılmamış ancak bunların romanımızdaki etkileri büyük olmuştur. Romanın doğuşu, gelişimi, yabancı romancıların ve roman türünün tanınması ve bunların etrafında roman okuyucularının teşekkülünün düzeyi hep bu ilk çevirilerin etkisinde başlamıştır. Şemsettin Sami'nin Taaşuk-ı Talat-u Fıtnat'ı ilk yerli roman (1872/1875), Ahmet Mithat'ın Yeniçeriler'i ilk tarihi roman (1872), Ahmet Mithat'ın Hasan Mellah'ı ilk macera romanı (1874); Hüseyin Fellah (1875) ve Felatun Beyle Rakım Efendi (1875)'si, Namık Kemal'in İntibah'ı ilk edebî roman (1876), Namık Kemal'in Cezmi'si tarihi roman (1880), Sami Paşazade'nin Sergüzeş'ti (1887), Recaizade Mahmut Ekrem'in Araba Sevdası ilk realist roman (1889), Nabizade Nazım'ın Karabibik'i ilk köy/kır romanı (1890) ve Zehra'sı (1896), Halit Ziya Uşaklıgil'in Mai ve Siyah'ı (1896); Aşk-ı Memnu (1899) ve Nemide'si (1889), Mehmet Rauf'un Eylül'ü ilk psikolojik roman (1900) olarak adları anılması gereken önemli eserlerdir.

Tanzimat dönemi 1876'da sona ermiştir. II. Abdülhamit'in İstibdat dönemi başlamıştır. Bu dönemin koşullarından yazarlar ve ozanlar büyük ölçüde etkilenirler. Servet-i Fünuncular, baskı ve yılgı ortamı içinde, bu dönemde yetişirler. *"II. Abdülhamit'in tahta çıktığı yıl (1876), ilerde Servetifünun edebiyatını oluşturacak Halit Ziya Uşaklıgil 10, Tevfik Fikret 9, Cenap Şahabettin ve Süleyman Nazif 6, Hüseyin Cahit Yalçın 2, Mehmet Rauf 1 yaşındadır. Çocukluk ve ilk gençlik yılları bu korku, ürkü ve yılgı ortamı içinde geçmiştir. Bunun içindir ki Servetifünuncular ve onların yaratıları dolaylı ya da dolaysız II. Abdülhamit döneminin izlerini taşır. Düşünce ve duyarlılıkları sürekli bir baskı altında kalmıştır. Nitekim Halit Ziya Uşaklıgil 40 Yıl adlı anılar kitabında bu döneme değinirken şunları söyler:*

...Günden güne temas edilemeyecek mevzuların ve kalemin ucuna geldikçe atılacak kelimelerin, hele ne nevinden olursa olsun saraya, idareye, ahvale telmih denebilecek sözlerin adedi arta arta öyle bir yekûna çıkmıştı ki, matbuatın sahası artık içinde

cevelân edilemeyecek kadar daralmış, kullanılabilecek kelimelerin lehçesi, iptidâî bir kavmin lisanı kadar küçülmüştü.”¹⁰

Yaşananların etkisiyle bu dönem sanatçıları toplumsal sorunlara eğilemezler. Konuları ve konuların işlenişi yönünden Tanzimatçılardan ayrılırlar. Onlar gibi araya girmezler, anlatılanlar gerçekçi ve gözlemci bir yapıya kavuşturulur ve okuyucu anlatılanların olabilirliği konusunda kuşkuya kapılmaz. Roman kahramanları, araç kişiler olmaktan çıkar, cinsiyet ayrımı gözetilmez, kadın da erkeğe denk bir konum kazanır. Halayık, cariye, odalık rollerinden çıkar. Çevre genellikle İstanbul, yaşamlar genellikle aydın kişilerin yaşamlarıdır. Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu; Eylül gibi romanların kahramanları aydın, sanat ve edebiyattan anlayan kişilerden seçilmiştir. Eylül ve Aşk-ı Memnu, çağdaş romana özgü nitelikler de taşırlar. Olaylar, kişilerin iç dünyalarını ya yazarın gözüyle ya da kişilerin birbirini yargılayan tutumları ile anlatılır. Teknik ve anlatım yönünden başarılı romanlardır.

Servet-i Fünun edebiyatında, anlatıma ayrıntı girmiş, varlıklar ayırıcı özellikleri ile anlatılmıştır. Bu dönemde gözlemci gerçekçilik sınırlı da olsa romana yansıtılmıştır. Tanzimatçılar Fransız romantiklerinin, Servet-i Fünuncular ise Goncourt, Flaubert, Daudet, Balzac, Stendal gibi gerçekçilerin etkisinde kalmıştır. 1896’da Tevfik Fikret’in Servet-i Fünun dergisinin yönetimini üstlenmesiyle oluşan topluluk 1901’de dağılmıştır. Bu dönemde topluluk dışında kalan Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi sanatçılar da vardır. Romanlarında toplumsal sorunları, yanlış inançları, aile geçimsizliklerini, Batılılaşma özentisi ve bu özentinin yarattığı çarpıklıkları işlemiştir. Tesadüf Metres, Tebessüm-i Elem, Mürebbiye, Cehennemlik, İffet eserlerinden bazılarıdır. Ahmet Rasim de topluluk dışında kalan yazarlarımızdandır. Edebiyatımızda romanlarından çok anı ve fıkraları ile anılan Rasim’in İlk Sevgili, Bir Sefilenin Evrakı, Güzel Eleni, Afife, Ülfet gibi romanları vardır.

1908’de II. Meşrutiyet ilan edilir ve toplumda Batıcılık, Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük gibi siyasal akımlar ortaya çıkar. Bu dönem edebiyatçılarına Milli edebiyatçılar adı verilir ve bunlar edebiyatta ulusal değerlere dönmek isterler. Servet-i Fünuncuların izinden giden bazı sanatçılar ise 1909’da Fecr-i Âti adını verdikleri bir topluluk kurarlar ve sanatın kişisel ve özel olduğunu savunan bir beyanname yayınlarak Batı edebiyatı üzerine yazılar yazarlar. Ahmet Haşim, Emin Bülent, Tahsin Nahit, Celâl Sahir, Cemil Süleyman, Hamdullah Suphi, Ali Canip,

¹⁰ a.g.e., s.132.

Fazıl Ahmet, Fuat Köprülü, Yakup Kadri bu topluluğu oluşturanlar arasındadır ancak topluluk 1911’de dağılır.

Ali Canip başta olmak üzere, Fecr-i Âti topluluğundan geri kalan bazı sanatçılar, milli edebiyat ilkeleri etrafında toplanırlar. Halka doğru gidebilmek için konuşma dili ile yazı dili arasındaki uçurumu kapatmak isterler ve Genç Kalemler dergisinde bu sorunu ele alırlar. Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip yabancı sözcükler yerine Türkçelerini kullanmayı önerirler.

Milli edebiyat dönemi romanları, konularını halka doğru ilkesinden yola çıkarak halkın içinden alır, kendi yaşamlarını anlatır bu sebeple memleket edebiyatı olarak da anılmaktadır. Yurdun her köşesi romana girmeye başlar. Anadolu’ya açılımın ilk ürünlerinden biri Ebubekir Hâzım’ın Küçük Paşa’sı olmuştur. Roman değerini, ele aldığı aile sorunundan çok, Anadolu görünümünü, köy yaşamını gözlemci bir gerçekçilikle yansıtmış ve ilk olmasından almaktadır. Refik Halit Karay’ın Memleket Hikayeleri de bu dönemde anılması gereken bir eserdir. Reşat Nuri Güntekin’in Çalıkuşu da romanımıza, çevre haritasını genişleten ve Anadolu’yu değişik yönleriyle kuşatan bir özellik getirmiştir.

Milli edebiyat dönemi romanları, toplumsal sorunlara yöneliktir. Asıl yapıtlarını Cumhuriyet döneminde ortaya koyan sanatçılar, tarihsel açıdan yoğun bir dönemde yaşamışlardır. Trablusgarp Savaşı (1911), Balkan Savaşı (1912-1913), Birinci Dünya Savaşı (1914-1918), mütareke yılları ve Ulusal Bağımsızlık Savaşı (1918-1922) gibi önemli tarihi olaylara şahitlik etmişlerdir. Bu dönemde Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halit Karay ve Halit Ziya Uşaklıgil gibi yazarlar, eserler verirler ve Cumhuriyetin ilanından önce ve sonra da eser vermiş sanatçılar olarak Türk romanında yerlerini alırlar.

Cumhuriyet dönemi romanları, gözlemci ve gerçekçi bir anlatıma sahiptir. İnsanların gerçeklerine eğilirler, konular somut koşullardan çıkarılır ve nesnel bir anlatıma bağlı kalınır. Anlatım duygusallık ve özentiden uzaktır. Bu döneme örnek olarak Halide Edip Adıvar’ın Zino’nun Oğlu romanı ve Yusuf Atılgan’ın Anayurt Otelini verilebilir. Zino’nun Oğlu’nda sözcük ve cümle yapısında eski sözcükler ve söylemler kullanıldığını, Anayurt Otelinde ise daha sade bir dil kullanıldığını söylemek mümkündür. Halide Edip Adıvar, aşk ve tutku romancılığından toplum ve töre romanına doğru gelişen bir roman çizgisinde ilerlemiş bir romancıdır. Çağdaş batı uygarlığı düzeyine erişmesi istenen modern Türkiye’de batılı kadın örneği olarak da ün kazanır. Aşk ve tutku romanları Seviye Talip, Handan ve Kalp Ağrısı’dır. Milli

edebiyat çizgisindeki romanları ise Yeni Turan, Ateşten Gömlek ve Vurun Kahpeye gibi romanlarıdır. Sosyal töre romanları ise Sinekli Bakkal, Tatarcık, Sonsuz Panayır ve Döner Ayna'dır. Onun romancılığındaki farklılık, Tanzimat'tan beri Fransız roman geleneğini takip eden romancılarımıza rağmen onun İngiliz roman geleneğini takip etmiş olmasıdır.

Kemal Tahir, toplum çatışmalarını açıklamalarla göstermez. Onun gerçekçi roman anlayışında, gerçeği bilimden ve tarihi evrimden koparıp sanat ve güzellik adına değiştirmek, yeni şekillerle, başka çağ ve çevrelerden aktarılmış malzeme ile bulandırmak gibi bir davranışa rastlanmaz. Türk köyüne ve köylüsüne ve Osmanlı tarihine farklı bakışı ile Türk romancıları arasında kendisine farklı bir yer edinen Kemal Tahir'in romanlarından bazıları şunlardır: Sağırdere, Esir Şehrin İnsanları, Körduman, Rahmet Yolları Kesti, Yediçınar Yaylası, Köyün Kamburu, Esir Şehrin Mahpusu, Kelleci Mehmet.

Fakir Baykurt'un Kaplumbağalar romanında ise gözlemci gerçekçilik bir anlatım yöntemi olarak kullanılmıştır. Fakir Baykurt'un Yılanların Öcü, Irazca'nın Dirliği, Amerikan Sargısı, Onuncu Köy, Kaplumbağalar adlı romanları senelerce yoksul ve geri bırakılmış köylülerin anlatıldığı, onların ekonomik ve cinsel hayatlarının teknik anlamda karmaşık bir yapı göstermeden, klâsik giriş, gelişme ve sonuç şeklinde formüle edilerek aktarıldığı romanlardır.

Cumhuriyet döneminde Anadolu'nun, romanın doğal ve toplumsal çevresini oluşturduğu romanlara Yaşar Kemal'in Yer Demir Gök Bakır'ı, Orhan Kemal'in Vukuat Var'ı, Kemal Tahir'in Sağır Dere'si, Talip Apaydın'ın Sarı Traktör'ü, Fakir Baykurt'un Yılanların Öcü eserleri sayılabileceği gibi bir kasabayı anlatan Sabahattin Ali'nin Kuyucaklı Yusuf'u da katılabilir.

1960 ve sonrasında sosyal gerçekçi roman teşekkül etmiştir. Sosyal Gerçekçi romancılarımız Kemal Tahir, Orhan Kemal ve Yaşar Kemal'dir. Köy romanlarında ise Fakir Baykurt ve Talip Apaydın yer almıştır. Fakir Baykurt'un Onuncu Köy'ü, Yaşar Kemal'in Teneke'si, İlhan Tarus'un Yeşil Kaya Savcısı, Reşat Enis'in Toprak Kokusu adlı yapıtlarında ise gerici güçlerle ülkücü aydınların çatışmaları konu edilmiştir.

Cumhuriyet dönemi romanlarında toplumsal yaşamdaki değişimler önemli yer tutmaktadır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun bazı romanları Tanzimat'tan günümüze bu değişimleri anlatır. Hep O Şarkı romanında Abdülaziz dönemini, Bir Sürgün'de II. Abdülhamit'in yönetimine başkaldıran Jön Türkleri, Kiralık Konak'ta Tanzimat'tan I. Dünya Savaşı'na kadar yetişen üç ayrı kuşağın aralarındaki ilişkileri,

Hüküm Gecesi'nde II. Meşrutiyet döneminin siyasal kavgalarını işlemiş; Bektaşî tekkelerini Nur Baba'ya, Mütareke döneminin İstanbul'unun bozukluk ve çöküntüsünü Sodom ve Gomora'ya konu etmiştir. Köye ve köylüye yönelişin bilinçli ürünü ise Yaban'dır. Aydın halk kopukluğunu gösterir. Ağalık gözler önüne serilir. Yaban'daki Salih Ağa, Yaşar Kemal'in İnce Memed'inde Abdi Ağa olur.

Ağalık, köy, toprak sorunu, köylülükle işçilik arasında bocalayan insanların durumu ile ilgili konular Orhan Kemal'in Vukuat Var, Hanımın Çiftliği, Eskici ve Oğulları romanlarında işlenmiştir. Samim Kocagöz'ün Bir Karış Toprak; Yaşar Kemal'in Ortadirek, Yer Demir Gök Bakır, Ölmez Otu romanlarında da topraksızlığın yarattığı olumsuz sonuçlar, köylünün sömürülüşü ve yaşamı konu edilmiştir.

Cumhuriyet dönemi romanında, kentlerde yaşayan insanların ilişkileri, yaşama sorunları da anlatılmıştır. Yapıtlarını Milli Edebiyat dönemi içinde vermeye başlayan ve Cumhuriyet döneminde de yazmayı sürdüren Abdülhak Şinasi Hisar, Çamlıca'daki Eniştemiz, Ali Nizami Bey'in Alafrangalığı ve Şeyhliği adlı romanlarında İmparatorluk dönemine uzanır. Bu dönem İstanbul'unun varlıklı çevrelerinin yaşantısı, bireyci ve geçmişe özlem duyan bir yaklaşımla anlatılmıştır. Peyami Safa'nın Matmazel Noralya'nın Koltuğu, Yalnızız romanlarında da büyük kent yaşamının akışı içinde bazı kişilerin akıldışı saplantıları sergilenir. Peyami Safa, Türk romanında tahlil romanının en büyük ustalarındandır. Bilinç ve bilinçaltı, maddi ve manevi ıstıraplarla dolu hayatlar, ahlaki bulanımlar, hastalıklı beden ve ruhlar, kişi-toplum çatışmaları, yalnızlık, ruh hastalıkları ele aldığı konulardır. Onun romanları psikolojik olduğu kadar da sosyaldir. 9. Hariciye Koğuşu, Bir Tereddüdün Romanı, Matmazel Noralya'nın Koltuğu hastalıklı ruh ve bedenlerin anlatıldığı tahlil romanlarıdır.

Aile düzenindeki bozukluklar, çarpıklıklar, kadın erkek ilişkileri; gençlerin bilinçsiz yaşamları, evden kaçışlar, mutluluk arayışları ele alınan konulardandır. Bunlara örnek olarak Sait Faik'in Kayıp Aranıyor, Atilla İlhan'ın Sokaktaki Adam, Tarık Dursun'un Kopuk Takımı eserleri sıralanabilir.

Reşat Nuri Güntekin, Yeşil Gece'de olduğu gibi toplum düzenindeki değişmelerin yıkıcı etkilerini Yaprak Dökümü'nde de işler. Yakup Kadri'nin Kıralk Konak, Refik Halit Karay'ın Deli, Peyami Safa'nın Fatih Harbiye; sınırlı olmakla birlikte Halide Edip Adıvar'ın Sinekli Bakkal, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Huzur adlı yapıtlarında da Batılılaşma özentisinin olumsuz sonuçları görülmektedir. Ahmet Hamdi Tanpınar, Peyami Safa ve Abdülhak Şinasi Hisar 1950 öncesi Türk romanında

medeniyet meselesine eğilen romancılarımızdır. Tanpınar; Huzur, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Sahnenin Dışındakiler ve Mahur Beste romanlarının yazarıdır ve Türk romanında Huzur romanı ile özel bir yere sahiptir. Huzur, Türk entelektüelinin medeniyet buhranından doğan iç ıstırabını ele almıştır. Saatleri Ayarlama Enstitüsü romanı, çağın ve bürokrasinin yoğun tenkidini yapmaktadır. Modern insanın modern çağın yoğunluğu içinde boğulduğu anlatılmaktadır. Sahnenin Dışındakiler İstiklâl Harbi çevresinde, insanların kendi içine kapanıp kalışlarını anlatırken Mahur Beste, klâsik kültürün unsurlarını bir aşk hikâyesi etrafında tanıtmaktadır.

Kurtuluş Savaşı ile ilgili romanlar arasında Halide Edip Adıvar'ın Vurun Kahpeye ve Ateşten Gömlek, Aka Gündüz'ün Dikmen Yıldızı, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Sodom ve Gomore, Yaban, Ankara, Mehmet Rauf'un Halâs'ı, Peyami Safa'nın Sözde Kızlar, Biz İnsanlar'ı, Mithat Cemal Kuntay'ın Üç İstanbul'u, Kemal Tahir'in Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu ve Yorgun Savaşçı'sı, Tarık Buğra'nın Küçük Ağa ve Küçük Ağa Ankara'da eserleri örnek verilebilir. Bunlar arasında Sözde Kızlar, Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu, Dikmen Yıldızı gibi eserlerde ana konunun başka olduğu Kurtuluş Savaşı'nın öncesi, sonrası ya da bu savaşa girip çıkmış kişilerin yaşantıları yoluyla bu konunun işlendiği görülür.

Genç kuşak romancılardan sayılan Orhan Pamuk'un Cevdet Bey ve Oğulları, Beyaz Kale gibi romanlarında ise toplumsal değişmeyi yansıtmaya yönelik bir duruş görülmektedir.

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı incelendiğinde, Tanzimat dönemi ile başlayan süreçle beraber bu dönemde romanların daha bir yerleşik düzene oturtulduğu görülür. Yeni Türk alfabesinin kabulüyle beraber (*Yeni Türk Alfabesinin Kabulü: 1 Kasım 1928*), hem okuma yazma oranı artmış hem de roman konularında değişim belirginleşmeye başlamıştır. Bu değişim o yıllardan bugüne sürekliliğini sürdürmektedir.¹¹

Roman, tarihsel süreç içinde klasik, modern ve postmodern olmak üzere üç evreden geçmiştir. Klasik roman içeriğe ve anlatılana; modern roman sanata ve tekniğe, postmodern roman ise kurguya önem vermiştir. Postmodern romanlar konusunda Ecevit'in eseri ayrıca göz önünde tutulmalıdır.¹²

¹¹ Detaylı bilgi için bakınız: İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2007.

¹² Yıldız Ecevit, *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.

Emrullah Özdemir, Ankara’da doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Ankara’da bitirip askerî okula gitmiş ve donanmada göreve başlamıştır. Rahatsızlığı sonucu, Deniz Kuvvetleri Komutanlığının Ankara karargâhına tayin edilmiş sonrasında emekli olmuştur. 2009’da başladığı yazı hayatına hâlen devam etmektedir. Özdemir, İslamiyet öncesi Türk tarihiyle ilgilenmektedir.

Yeni dönem, yaşayan yazarlarımızdan biri olan Özdemir’in romanları daha çok klasik roman özellikleri göstermektedir. Yeni Türk edebiyatının popüler yazarlarından biri olan Emrullah Özdemir yazmaya lise yıllarında başlamış, yazarlık kariyerine 2009’da adım atmıştır. Romanlarında konu çerçevesini, İslamiyet öncesi Türk tarihi ve mitolojisi üzerine yoğunlaştırmıştır. Yazdığı romanları 2011’den itibaren okuyucuya sunmuştur. Romanlarında Türk tarihinden adı efsaneleşmiş olan kişileri ve onların hayatlarını ele alarak okuyucuların bilgilenmesini amaçlamıştır. Özdemir’in romanlarını daha iyi anlayabilmek için olayların tarihsel gelişimini iyi bilmek ve yorumlamak gerekmektedir. Özdemir, bununla ilgili olarak eserlerine dipnotlar eklemiş, zaman zaman araya girmiş ve öğretmen rolüne bürünmüştür.

Emrullah Özdemir’in, romanlarını yazarken anlattığı olayları toplumsal, kültürel ve tarihsel bir zemine yerleştirdiği görülür. Özdemir, sahip olunan kültürel zenginliklerin korunması, milli bilinç ve milli kimliğin pekişmesi için okuyucusuna bilinçli olarak ders verme yoluna gitmiştir. Bunu yaparken Şamanizm, Gök Tanrı inancı gibi eski Türk inanış biçimlerinden, asla unutulmayacak olan efsanevi Türk destanlarından, tarihe geçmiş kişilerden yararlanmıştır. Bunun yanı sıra Türk toplumunun geçirdiği zor dönemleri, Ermeni soykırımı yalanını, Türk kültürünün büyüklüğünü anlatmış; birkaç eserinde efsaneleşmiş tarihi kişilerin hayatlarını ve kahramanlıklarını anlatarak okurların ders almasını hedeflemiştir. Yazar, bu kişilerin hayatlarını anlatırken bir yandan da eski Türk toplumunun örflerini, adetlerini, geleneklerini ve bazı ritüellerini okuyucunun bilgisine sunmuştur.

Eserlerinde, Türk gençliğine tarihin büyük kahramanlarıyla, Türk’ün kültürünü ve gerçek karakterini sevdirmektedir. Romanlarında, Türklük bilinci başta olmak üzere Türklerin egemenlik ve özgürlük anlayışları, insana ve kadına verdikleri önem, soykırım, din, savaşçılık gibi temalar işlenmiştir. Bunların işlenmesi, okurun kimliğinin, kültürel benliğinin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Tarihten edindiği malzemeyi, kurmaca dünyada düzenleyen Özdemir, bilgisini sanatla öğretmektedir.

Çalışmamız giriş, sonuç ve kaynakça dışında üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, yazarın hayatı, edebi kişiliği ve eserlerinden bahsedilmiştir. İkinci

bölümde her bir romanı, romanların tanıtımı, olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman, mekân, bakış açısı ve anlatıcı kısaca yapı ile ilgili unsurlar açısından ayrı ayrı tahlil edilmiş ve romanlarda öne çıkan bireysel ve sosyal temalar incelenmiştir. Son bölümde ise romanların dil ve üslup bakımından incelenmesi, anlatımda kullanılan teknikler üzerinde durulmuştur.

I. BÖLÜM

1. EMRULLAH ÖZDEMİR'İN HAYATI, SANATI ve EDEBİ KİŞİLİĞİ

1.1. Hususi Hayatı

Çalışmamız, Özdemir ve eserleriyle ilgili bu zamana kadar yapılan ilk incelemedir. Bu sebeple Özdemir'in hususi ve edebî hayatıyla ilgili bilgiler, bizzat yazarın kendisiyle yapılan görüşmeler neticesinde oluşturulmuştur.

Yazar Emrullah Özdemir, Ankara'da, o yıllarda henüz çiftçilikle geçimini sağlayan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Üç yaşına kadar doğduğu köyde yaşayan yazar, köyden kente göçün yoğun yaşandığı 80'li yılların ortalarında ailesi ile birlikte göç akımına dâhil olmuş ve Ankara'nın Balgat semtine yerleşmiştir. Yazarın ilk hatıraları o yıllara dayanır ve hatıralarını şu sözlerle aktarmaktadır:

“Dört-beş yaşlarında bir çocuktum. Ortanca kardeşim Emrah da iki-üç yaşlarında olsa gerek. Balgat semtinde küçük, bahçeli bir evde yaşıyorduk. Kardeşimin avlunun içinde düşe kalka dolaştığını hayal meyal hatırlıyorum, bir de beyaz kamyonetimizi. Babamla amcam borçlanarak Anadol bir kamyonet alıp amcamla birlikte mahalle aralarında meyve sebze satma işine başlamışlardı. Bazı günler, ben de babam ve amcamla giderdim. Sabahın erken saatlerinde, sebze halinden ürünleri alırlar ve gün boyu mahalle mahalle dolaşarak kasadaki sebze ve meyveleri satmaya çalışırlardı. Uzun sürmedi, işleri iyi gitmeyince satmak zorunda kaldılar.

Birkaç ay sonra babam, Çankaya Belediyesinde sözleşmeli işçi olarak çalışmaya başladı. Siyasi çekişmelerin zirve yaptığı yıllardı. Annem, en küçük kardeşim Dilek'e gebeydi ve babam bir gün, bir yere gecekondur yapacağımızdan söz etti. O günlerde, Ankara'da çarpık kentleşme almış başını gidiyordu. Siyasilerin, düşük gelirli ailelerin sadakatlerini kazanmak için gelişigüzel yapılan gecekondulara göz yumduğu günlerdi. Biz de pek çoğu gibi Ankara'nın elektriksiz, susuz bir yeri olan Çaldağ Tepesi'nin en yüksek yerine bir gecekondur inşa ettik. Yalnızca iki odası ve aynı

zamanda mutfak olarak kullanılan bir koridoru olan çok küçük bir evdi. Banyosu yoktu, tuvaleti evin dışındaydı. Elektrik olmadığı için ilk yıl “lüks” adı verilen, küçük tüpe bağlanan aydınlatmayı kullandık. Su, yakınlardaki bir kuyudan çekiliyordu. Tüm bu zorluklara rağmen o tepenin yamaçlarına, her gün yeni bir gecekondun yapılıyor, mahallemiz her gün biraz daha büyüyordu. İlk yılın ardından mahalleye önce elektrik direkleri geldi, sonra su. En küçük kardeşim Dilek, ben ilkokula başlamadan birkaç ay önce dünyaya geldi. Yokluğun hat safhada olduğu bir yerdi ancak mahalle sakinleri öylesine samimi öylesine içtendi ki herkes birbirinin yardımına koşar, birbirinin derdine ortak olurdu. Doğan, Turgut, Mehmet Ali, Ahmet, Mustafa, Seyit... hepsi benim için amcaydı. Seyhan, Hatice, Ülfet, Perihan, Kiraz ise yenge... Yalnızca annemin köylüsü ve en samimi komşularımız Celal ağabey ve Menevşe halanın daha bir ayrı yeri vardı, bizler için. Hemen her akşam komşulardan birinde toplanılır, küçücük odalarda çay kaşıklarının şıkırtıları eşliğinde saatlerce sohbet edilirdi. Her biri farklı memleketten, farklı kültürden insanlar, o mahallede karışıp harmanlanmıştı sanki. Erkekler arasında en çok siyaset konuşulurdu. Demirel, Özal, İnönü... O yıllarda siyasetin önde gelen aktörleriydi. Kimi zaman da futboldan bahis açılır; Tanju, Rıdvan, Metin, Ali, Feyyaz alırdı, siyasilerin yerini. Sohbetlerde bazen tansiyon yükselir, her seferinde biri ortaya çıkıp ortamı sakinleştirirdi. Küslükler de olurdu ama çok kısa sürerdi. Biz çocuklar söze karışmaz, yalnızca dinlerdik. Pek çok akranım vardı ama vaktimin çoğu en yakın arkadaşlarımla geçerdi. İkiz kardeşler İsmail ve İbrahim; İlyas, Gökhan en samimi arkadaşlarımdı. İlk oyuncağım, telden bir arabaydı diye hatırlıyorum. Araba dediysem birbirine bağlı iki tel tekerlek... Oyuncaya pek ihtiyaç duymazdık. Mahallede yaz, kış oynayacak o kadar çok arkadaşımız olurdu. Çamurlu bir zemin ve birkaç çivi ile saatlerce oynayabilirdik. Gazoz kapakları, sigara kâğıtları, kibrit kâğıtları, sakızlardan çıkan futbolcu kartları, misketler... Hepsi ben ve arkadaşlarım için birer hazine sayılırdı. Mahallenin dört bir yanında daha önceleri açılmış taş ocakları doğal birer futbol sahasıydı, bizler için. Saha çoktu ama mesele oynayacak topu bulmaktı. Öyle meşin futbol topu bulmak ne mümkün! En kolay bulunanı plastik toplardı. Bakkalda satılırdı ve ailesinden harçlık alabilen topu alır, top patlayana dek oyunun vazgeçilmez oyuncusu olurdu. Topun sahibi asla kaleye geçmezdi. Sırayla yapılan kalecilik görevinde topun sahibi es geçilir, olur da kaleye geçirilmeye çalışılırsa diğerlerini topu alıp gitmekle tehdit ederdi. “Mikasa” dediğimiz kalın plastik toplar çocukluk yıllarımda çıktı. İnce plastik toplar gibi kolay patlamaz, rüzgârlı havalarda gelişigüzel yön değiştirmezdi.”

Yazar, ilkokula orada, oturdukları mahalleye bir saatlik yürüme mesafesi olan bir okulda başlamıştır. Yenilik İlkokulu, hayatına yön veren ilk insanla tanıştığı yer olması açısından önem taşımaktadır. Yazar, İlkokul Öğretmeni Hilmi Çalışkan'ı daha ilk gördüğü an sevdiğini söylemektedir. Yazara okuma sevgisini aşılayan öğretmen, onu kütüphane koluna seçerek kitaplara ilgisini güçlendirmiştir. Yazar, kitaplıktaki bütün kitapları okuduktan sonra öğretmenin tarif ettiği halk kütüphanesinden kitap almak ister ancak başaramaz. Hilmi Bey, çocukları arabasına doldurup kütüphane memuru ile konuşmuş ve böylece yazar, kütüphane kartına sahip olmuştur. Bu, yazarın bir devlet memuru ile ilk anısıdır. Hilmi Bey, kırmızı kurdeleyi ilk taktığı öğrencilerden biri olan yazarı, milli bayramlarda şiirler okutup görevler vererek desteklemektedir. İlkokulda ufak tefek, akıllı uslu, çalışkan bir öğrenci olan yazar; hayatı boyunca ilkokul öğretmeni ile irtibatını koparmamıştır. Yazar, her eserini öğretmeni ile paylaşmıştır. Hilmi öğretmen, Tong Yabgu'yu bitiremeden beyin kanaması geçirmiş ve yazar, ilk kez kendine yakın hissettiği birinin acısını yaşamıştır.

Yazar, ortaokulun ilk yılını da gecekondü mahallesinde okuduktan sonra Mehmet İckale İlköğretim Okuluna devam etmiştir. Yeni okulu, Atatürk'ün Ankara'ya girerken karşılandığı yerin hemen yanında, Dikmen sırtlarındadır. Okulu ile birlikte yaşantısında pek çok şey değişmiş, babası çalıştığı belediyede kadro alıp şoförlüğe terfi etmiş, o yıllarda pek çok kişinin ev sahibi olmak için girdiği kooperatiflerden birine ödeme yapmaya başlamıştır. Babasının o yılın sonbaharında, sobayı tutuşturmak için elinde bir tomar gazete ile geldiğini söyleyen yazar; gazetelerin arasından çıkan kırmızı kapaklı, üzerine kahve ya da çay dökülmüş, yaprakları sararıp yer yer kıvrılmış bir kitapla arkeoloji ve kadim Türk tarihine olan ilgisini fark etmiştir. Kitap o yılların meşhur bir gazetesinin promosyonudur ve üzerinde büyük harflerle “Türklerin Altın Kitabı” yazmaktadır. Daha önce de gazete tomarının arasında bir kitap bulmuş ve onu okumaya başlamıştır. Kitap, o yılların sansasyonel yazarı Erich Von Daniken'in “Tanrıların Arabaları” adlı kitabıdır ve annesi, o kitabı görür görmez elinden alıp kitabın adının inançlarıyla bağdaşmadığını söyleyerek sobaya atmıştır. Kitabın uzaylılarla ilgili olduğunu anlatmaya fırsat bile bulamayan yazar, “Türklerin Altın Kitabı” için de benzer bir durumla karşılaşacağı korkusunu yaşamış ancak annesi, kitabı evirip çevirdikten sonra ona vermiştir. Kitabı alıp birkaç kez okuyan yazara göre, bu kitapla tanışması hayatının dönüm noktalarından biridir. Öyle ki, okulda bir öğretmen gelecekte ne olmak istediklerini sorduğunda, arkeolog olmak istediğini

söylemiş ve alay konusu olmuştur. Buna karşın tarihe ve edebiyata olan ilgisi hiçbir zaman azalmamıştır.

Yazara göre burası ilklerin yaşandığı yerdir. İlk kez o okulda aşık olduğunu, babasının ilk kez veli toplantısına orada katıldığını, okul birincisi olduğunu öğrenince de ilk bisikletini aldığını söylemektedir. 23 Nisan için yazdığı şiir ilçe yarışmasında ikinci olmuş ve ödül olarak Anton Çehov'un "Hikâyeler" adlı kitabı hediye edilmiştir. Yazar, bu kitabın halen kütüphanesinin en özel parçalarından olduğunu belirtir. Aynı yıl oradan taşınırlar.

Yeni evleri, oturdukları semte oldukça uzak bir yer olan Sincan'dadır. Böylece yazar için yeni bir hayat başlamıştır. Yazar, yeni okulunu ve yeni arkadaşlarını önceki kadar sevemediğini; evleri, okulu, sağlanan imkânlar daha iyi olsa da eskisi kadar mutlu olmadığını söyler. Daha iyinin daha mutlu etmediğini o yıllarda öğrendiğini anlatan yazar, ortaokulun son senesinde lise giriş sınavlarına başvurmuştur. Eline geçen formların hepsini doldurmuş, bir fen lisesi ve birkaç askeri lisenin sınavlarını başarıyla geçmiştir. Yazar, fen lisesine gitmek istemekte ancak ailesi askeri liseye yönlendirmektedir. Ailesinin tavsiyesine uyan yazar, lise öğrenimi için Deniz Astsubay Hazırlama Okuluna başlamıştır.

Duygusal bir karaktere sahip olan yazar, ailesini özlemekte, küçük yaşta sırtına geçirilen üniformayı taşımakta zorlanmaktadır. Hayatında denizi ilk kez orada görmüş olan yazar, bir denizci olmuştur ve içinde bulunduğu durumdan hiç hoşnut değildir. Boyu, askeri öğrenci olabilmek için gereken şartı ucu ucuna sağlamaktadır hâlâ ufak tefektir. Okulda, sayıca fazla ve daha önceden askerliğe aşina olan asker çocuklarının mutlak hegemonyasını hissetmektedir. Diğer öğrencilerin ise kendi gibi Anadolu'nun maddi durumu iyi olmayan nispeten zeki çocuklarından seçilmiş olduğunu söylemektedir. Okuldaki eğitim sisteminin zeki çocukların zekâsını köreltip birer kurşun asker üretmek üzerine planlandığını düşünen yazar, ders çalışmayı tamamen bırakmış; kendini kitaplara vermiştir. Reşat Nuri Güntekin, Hüseyin Nihal Atsız, Ziya Gökalp, Yaşar Kemal, Aziz Nesin ve Christian Jacq en çok okuduğu yazarlardır. Nihal Atsız ve Ziya Gökalp'in görüşleri ile Aziz Nesin'in hicivleri onu derinden etkilemiş ve dünya görüşüne yön vermiştir. Hüsrana uğramaktan korkan yazar, o yıllarda yazdıklarını köşe bucak saklamaktadır.

Liseyi ve sonrasında askeri yüksekokulu bitirmiş ama hâlâ üniformayı sevememiştir. Gölcük'te göreve başlayan yazar, donanmanın en büyük savaş gemilerinden birinde, henüz on sekizinde büyük sorumluluklar almıştır. Bir genç için oldukça iyi kazanmaktadır ve buna hiç alışkın değildir. İlk ciddi ilişkisi başlamış, bununla birlikte gece yaşantısı ve eğlencenin kapılarını aralamıştır. Gönölünce gezip eğlenmekte, kimseye hesap vermemektedir. Donanmayla sefere çıktığı zamanlar, pek çok ülke görmekte, gittiği yerlerde de gönölünce eğlenmeye devam etmektedir. Donanmadan arkadaşlarıyla tuttuğu evden ayrılıp kız arkadaşı ve onun üniversiteden iki arkadaşı ile aynı eve yerleşmesi ve aykırı yaşantısı sonucu hayatındaki her şey çığırından çıkmıştır. Bir gün her şeyi değiştirmeye karar veren yazar, kız arkadaşı dahil tüm yaşantısını geride bırakmış ve uzun bir aradan sonra tekrar okumaya ve yazmaya başlamıştır.

2003 yılının başlarında, eşi ile tanışmış, aşık olmuş ve aynı yılın yazında evlenmiştir. Özdemir'in eşi, o yıl Gazi Üniversitesi Biyoloji Öğretmenliğinde ikinci sınıfta okumaktadır ve iki yıl boyunca yazarın ailesi ile kalır. Yazar, bir kız çocuk sahibidir. Kızı altı aylıkken donanmanın iki ayrı gemisiyle neredeyse bir yıl boyunca ülke ülke dolaşan yazarın eşine ve kızına duyduğu hasret, askerliğini iyice çekilmez hale getirmiştir. O yıllarda, tek dayanağı kitaplar ve her şeyin bir gün düzeleceği ümididir.

Bir süre sonra büyük bir rahatsızlık geçiren yazarın donanmadaki görevi sona ermiştir. Malulen emekli olmak istemeyen yazar, aynı yıl Deniz Kuvvetleri Komutanlığının Ankara'daki karargahına tayin edilmiştir. Ertesi yıl profesyonel yazarlık kariyerinin ilk adımlarını atmış ve Ankara'da görev yaptığı on yıl içinde yedi eseri yayınlanmıştır.

1.2. Edebî Kişiliği

Bir yazarın edebî kişiliği okumaya başladığı ilk yıllarda şekillenmeye başlamakta ve yaşam boyu devam etmektedir. Yazarın ilkokulda okuduğu Ömer Seyfettin ve Jules Verne'den bugüne dek okuduğu tüm yazarlar, dimağında iyi ya da kötü bir etki bırakmıştır. Bunlar içinde yazara en çok dokunanları, lise yıllarında okuduğu Ziya Gökalp, Hüseyin Nihal Atsız, Reşat Nuri Güntekin, Yaşar Kemal, Aziz

Nesin ve Christian Jacq'tır. Bunun yanında tarihe, özellikle de İslamiyet öncesi Türk tarihine duyduğu ilgi, tarihçilerin yazdığı kitapları da büyük bir zevkle okumasını ve kitaplarının tarih alt yapısını hazırlamasını sağlamıştır. Bu kitapların edebi kişiliğini etkilememesinin nedeni olarak, kaynak kitaplar diyebileceğimiz bu kitaplardaki akademik dilin mesafeli yaklaşımı, okuruna verdiği bilgiye odaklanması ve edebi bir kaygı gütmemesi gösterilebilir.

Emrullah Özdemir'in fikirlerinin oluşumunda Ziya Gökalp, Hüseyin Nihal Atsız'ın izleri görülürken dil ve üslup açısından Amin Maalouf ve Christian Jacq'a benzemektedir. Ziya Gökalp, Türkçülüğün esaslarından birinin halka doğru ilkesi olduğunu açıklar. Bir milletin aydınları yani seçkinler, halktan milli kültür terbiyesi almak ve halka medeniyet götürmek için halka doğru gideler. (Türkçülüğün esasları s.46-47) Özdemir de eserleri yoluyla Türkçülüğü işler. Romanları vasıtasıyla milli kültürü öğretmeye çalışır. Yazar, değerlerini giderek yitiren toplumda, gençlere özünü hatırlatmayı amaçlamaktadır.

İlk yazma teşebbüslerini lise yıllarında gerçekleştiren yazar, bunların amatörce ve başarısız denemeler olduğunu ancak, onları kaleme alması sayesinde bugün okunan eserlerini yazmaya cesaret edebildiğini söylemektedir. Yazar, yazarlığı bir yemeğe benzetmekte; içine katılacak malzemeler hazır da olsa lezzetli bir yemeğe dönüşmesi için uygun bir ateşte pişmesi gerektiğini düşünmektedir. Yazarın yeteneği, malzemeleri; yemeği pişirdiği ateş ise okumaktır. Yeteneği ölçüsünde zengin, sade; baharatlı, tuzlu veya tam kararında yemekler pişirebilmek için bunların ateşle buluşması şarttır. Yazmak; yetenek, okumak, hissetmek ve olgunlaşmak gibi birçok unsurun bir araya gelerek oluşturduğu bir durumdur.

1.2.1. Romanları

Profesyonel anlamda yazmaya hazır olduğunu ilk kez 2009'da hissedenen yazar; birkaç aydır kafasında planladığı kurguyu, bir gece yarısı ansızın kelimelere dökmeye başlamış ve böylece ilk eseri "Son Kağan" üzerinde iki yıl çalışmıştır. Birlikte çalıştığı bir albayın tavsiyesi ile İstanbul'da bir yayınevi ile görüşen yazar, kitabının beğenilmesi üzerine 2011 yılının ağustos ayında ilk eserine kavuşmuştur. Kendi adı ile roman yazan ilk muvazzaf aştubay olduğunu söyleyen yazarın, kitabının basında

yer alan haberleri, karargâhta değişik tepkilere neden olmuştur. Kimisi izin almadan böyle bir şeye kalkıştığı için büyük cezalar alacağını hatta görevden atılabileceğini söylemekte kimisiyse hoşgörü ile karşılanacağını düşünmektedir. Nihayetinde ufak bir soruşturma geçirir ve ceza almaz.

Kitabın okurları tarafından beğenilmiş olması yazarı yeni bir kitap yazmaya teşvik etmiştir. “Altın Elbiseli Adam”ı araştırmaya başlayan yazar, İskit/Saka Devleti araştırmalarında “Tomris Hatun”la karşılaşmıştır. Yazar, Tomris Han ve kitabı ile ilgili şunları söylemektedir: *“Muazzam bir kadındı. Türk tarihinin gözden kaçmış bir yıldızı gibi sayfaların arasında parlıyordu. Vakit kaybetmeden ilgili tüm kaynakları toplayıp okudum ve yazmaya başladım. 2012 yılının son aylarında yazmayı bitirmiştım. Kitabın kapağını bile kafamda tasarlamıştım. Bugün “Türklerin İlk Kadın Hükümdarı: Tomris” kitabının kapağını süsleyen altın elbiseli İskit kadını, internetten tanıştığım ünlü Macar ressam Zalan Kertai’nin bir tablosuydu ve kitabın kapağında kullanılmasına izin vermişti. Tek sorun kitabı basacak bir yayınevi bulmaktı.”*

Yazar, kitabın değerinden çok kimin yazdığının önem taşıdığını söylediği yayın dünyasında, kitabını bastırabilmek için oldukça çaba göstermiştir. Hicabi Koçak’ın da yardımıyla, 2013 yılının temmuz ayında, ikinci kitabı basılır. Artık yazar olarak somut hedefleri vardır. Değerleri giderek yozlaşan toplumda, gençlere özünü hatırlatmayı amaç edinmiştir. Eserlerinde Türk gençliğine, tarihinin büyük kahramanlarıyla Türk’ün kültürünü ve gerçek karakterini anlatıp sevdirmeyi hayal etmektedir. Bunu başarabilmek içinse önce yayınevi dünyasındaki popülist çarkın dişlilerinden sıyrılabilmesi gerekmektedir. Yazarlık kariyerinin ilk yıllarında, astsubay meslektaşları, özellikle emekli olanlar, yazarı oldukça desteklemişlerdir. Sosyal medyada yapılan kampanya ile de kitabı takipçileriyle paylaşan ünlü isimler sayesinde “Tomris” kısa sürede en bilindik satış platformlarında hızla üst sıralara tırmanmıştır. Özgür kalabilmek adına çoğunluğu kadın, bir avuç kahramanın özgürlük mücadelesi büyük beğeni toplamıştır. Kitapta Tomris ile birlikte Alp Er Tunga Han’ı da anlatan yazar, özellikle genç okur kitlesinden olumlu geri dönüşler almıştır.

Tomris’in başarısından sonra, yayınevi Osmanlı’yı konu edinen bir kitap yazmasını istemiştir. Yayınevi dünyasında kitap konularının tarihi dizileri takip ettiği günler yaşanmaktadır. Yazar ise popüler bir konuyu yazmak yerine, toplumun öğrenmesi gerektiğini düşündüğü bir konuya odaklanmıştır: “Ermeni Meselesi”.

Zaman zaman konuşulan, ülke olarak uluslararası platformlarda sürekli gündeme getirilen ancak devlet olarak görmezden gelme politikası güdüldüğünü düşündüğü bu konuda yazmaya karar vermiştir. Uzun bir araştırma sürecinin ardından “Ruhum Kıyama Kalktı” adlı belgesel romanı, 2015 yılında tamamlamıştır. Ermeni çetelerinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da tehcir öncesi ve sonrasında yaptıklarını konu alan eser, beğenilmiş ancak Tomris kadar ilgi görmemiştir.

O günlerde Panama Yayınevinden bir teklif almış ve dördüncü kitabını buradan çıkarmıştır. Endülüs tarihi; başı kahramanlık, sonu hüsrarla biten müthiş zenginliğe sahip bir konudur ve bu zenginlik, yazarı cezbetmiştir. Tarık bin Ziyad, kararlılık ve azmiyle yazarı derinden etkileyen bir karakterdir. Eserinde hem Tarık bin Ziyad’ın sıra dışı fetih macerasını hem de Endülüs’ün ders niteliğindeki son günlerini anlatmıştır. 2016 itibarıyla, belirli bir okur kitlesine ulaşan yazar, okurlarından gelen taleplerin de etkisiyle hemen her yıl yeni bir eser kaleme almaya başlamıştır. Yazar, o günleri şöyle anlatmaktadır: *“Türk yayınevi dünyasını tabiri caizse ‘Ergen Kitapları’ denilen habis bir virüsün esir aldığı günlerdi. Ağırlıklı olarak lise yıllarını anlatan, kahramanları mafya, zorbalık, uyuşturucu vs. gibi kötü alışkanlıkları olan bu yazılar, bir internet platformunda gençler tarafından bozuk bir Türkçe ile kaleme alınıyor ve ilgi görenler tek amacı para kazanmak olan yayınevlerince basılıyordu. Yani ben ve benim gibi düşünen pek az yazar gençlere güzel erdemler aşılama çalışırken, finansörü belli olmayan başkaları bunun tam tersi için çabalıyordu. O günlerde uzun zamandır yazmayı düşündüğüm bir konuyu kaleme aldım.”*

Ergenekon Destanı’nı romana uyarlamaya başlayan yazar, Ergenekon isminin politik konular yüzünden oldukça yıpratıldığını; Türk’ün küllerinden doğuşunu ve yeniden dirilişini anlatan bu destanın adının Türk toplumu için neredeyse bir “öcü” haline geldiğini düşünmektedir. Ergenekon, her Türk çocuğuna öğrencilik yaşamının ilk yıllarında mutlaka öğretilmesi gereken bir destandır. Bu düşüncelerle, 2016 yazında “Bozkırın Kutlu Destanı Ergenekon” adlı eserini tamamlamış ve aynı dönemde okurlarıyla buluşturmuştur. Eser, büyük bir ilgi ile karşılanmış ve bilinen internet satış platformlarında çok satanlar listesine girmeyi başarmıştır. Bu eserle birlikte yazarı bir kalıba koymak isteyenlerin sayısı da artmıştır. Artık ne yazdığı değil kim olduğu merak edilmektedir. Yazar kendini şöyle ifade etmektedir: *“Kimdim ben? Türkçü müydüm? Türk tarihini, kimliğini, kültürünü yürekten sevmek Türkçülük ise*

evet, ben bir Türkçüydüm. Peki ırkçı mıydım? Dünyada ya da yaşadığı toplumda Türk'ün varlığından başka bir varlığa tahammül edemeyen bir insan mıydım? Kesinlikle hayır! Kendimi sağcı ya da solcu olarak tanımlayabilmem de mümkün değildi. Kendimi anlatmam gerekse Türk kimliğiyle gurur duyan, iyi bir Atatürkçü, inançlı bir Müslümanım. Tüm kimliklere, mezheplere saygı duymayı bilen ve asla partizan olmayan bir adamım.”

Yazarın altıncı eseri, yine hayranı olduğu Türk tarihinde, pek bilinmeyen bir karakterdir. “Göktürk Efsanesi Tong Yabgu” kitabını, 2017 yılında okurlarıyla buluşturmuştur. Pek çok tarihi kaynakta “Kuzeyin Efendisi” gibi şanlı unvanlarla anılmış, yaşadığı dönemin en büyük güçlerinden biri olmuş Tong Yabgu, böylece ilk kez kaleme alınmıştır.

Son eseri Ulu-Kan ise tarihin başlangıcına dokunan bir eserdir. Sümer medeniyetiyle birlikte bilinen tarihin başlangıcını fantastik öğelerle harmanlayarak yazılan epik bir eserdir. Dünyada Sümer medeniyetinin sosyal yaşamını konu alan ilk romandır. Sümer medeniyetinin zenginliği ve sıra dışı hikâyeleri yazarı cezbetmiştir. Seri olarak yazmayı tasarladığı bu eserin ilk kitabı, 2019 yılının sonlarına doğru yayımlanmıştır. Şu anda ise serinin ikinci kitabını kaleme almaktadır. Üçleme olarak tasarladığı seriyi, 2022 yılında tamamlamayı planlamaktadır.

Özdemir, eserlerinin altyapısını profesyonelce hazırladığı gibi teknik anlamda da kendini sürekli geliştirmektedir. Tarihi roman yazarları arasında genç kuşak içinde sayılan Özdemir, roman vadisi içinde özgün ve sağlam adımlarla ilerlemektedir. Çağdaşlarından ayrılan ve öne çıkan özellikleri arasında akıcı ve sade Türkçesi, tarihi konulara hakimiyeti ve bunları olay örgüsü içine yerleştirmekteki mahareti, romanlarında Türklük ve benlik bilinci kazandırmadaki öğreticiliği sayılabilir.

1.2.2. Şiirleri

Şiir, duygunun en yoğun yaşandığı ve hissedildiği edebiyat alanıdır. Ayrı bir maharet gerektirmektedir. Yazara göre şiir yazmak, yani şair olmak yazarlığın bambaşka bir boyutudur. Zaman zaman şiir denilemeyecek yazılar kaleme almıştır. Bunu yalnızca hissettiklerini kâğıda dökmek için yapmıştır. Şairliği hiçbir zaman

profesyonel olarak düşünmemiştir. Bozkırın Kutlu Destanı Ergenekon romanında, romanın kahramanlarından Ak Ozan'ın hissettiklerini hissetmeye çalışarak bir şiir kaleme almış ve şiir, kitaptaki yerini almıştır. Onun haricinde yazdıklarının hepsini kendine saklayan yazarın, amatörce yazdığı şiir örnekleri ekte verilmiştir (Bkz. Ek-1).

II. BÖLÜM

2. EMRULLAH ÖZDEMİR'İN ROMANLARINDA YAPI ve TEMA

2.1. Yapı

2.1.1. Romanların Tanıtımı

2.1.1.1. Son Kağan

Son Kağan,¹³ Emrullah Özdemir'in ilk romanıdır. 2011 yılında ilk baskısı yapılan kitap fantastik bir tarihi romandır. *““Fantastik roman” olağanüstünün başat öge olarak yer aldığı eserlere verilen addır. “Olağanüstü” ise gündelik hayatın, tamamen ya da kısmen, mantık sınırlarını ihlal ederek yeniden yorumlanması sonucu ortaya çıkan metinsel gerçekliği içerir.”*¹⁴ Yirmi altı bölüm ve iki yüz seksen dört sayfadan oluşan eserde geçmiş, şimdi ve gelecek içinde yolculuk yapılır. Yapılan yolculukta, Türklerin kut inancından yola çıkılarak Türkiye, her Türk insanının gelecekte görmek istediği yere taşınır. Eserde tarih, gerçek ve gizem bir arada verilir. Kurgu başarılı, dil ve anlatımı açık ve sürükleyici olan eserde günümüz Türkiye'sinin baş başa olduğu sıkıntılar da dile getirilir. Eser nükleer savaşları, biyolojik silahları, büyük dünya devletleri ve bunlar arasındaki siyasi çıkar ilişkilerini, dünya dengelerini olağanüstü bir kurguyla anlatırken geri planda günümüz için soru işaretleri oluşturur. Yazar, sıra dışı güçler verdiği kahramanına kıyamet günü için hazırlık yaptırırken Türkler dünyanın süper gücü haline getirilir. Eserde kıyamet, İslam inanişından farklı olarak Türklerin yeniden doğuşu şeklinde gerçekleştirilir. Kitabın başkişisi Cengiz ve ailesi, çevresindekiler; yazarın hususi hayatından izler taşımaktadır. Geçmişte deniz astsubayı olan yazarın mesleki bilgileri, mesleği ile ilgili teknik terimler eserde kullanılmış; bunların yanında tarihle ilgili merakı ve bilgisi de esere yansıtılmıştır. Masal gibi olağanüstü, destan gibi

¹³ Emrullah Özdemir, *Son Kağan*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2015.

¹⁴ Veli Uğur, “Türk Edebiyatında Fantastik Roman”, *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı 42/42, 2010, s.133-135.

heyecanlı, şiir gibi akıcı, efsane gibi gerçek dışı hazırlanan eserde, Türk milletinin her ferdinin mutlak emeli olan milletin yüceltilmesi, bütün felaket ve kötülöklere karşı tedbirli ve uyanık bulunulması, ülkenin bilim, ekonomi, tarım gibi her alanda şaha kaldırılması eserde gerçekleştirilmiş; gerçek dışı bir romanda hayallerin ve ümitlerin yaşatılması sağlanmıştır.

2.1.1.2. Türklerin İlk Kadın Hükümdarı Tomris

Tomris,¹⁵ Emrullah Özdemir'in ikinci romanıdır. Romana adını veren Tomris Han, milattan önce 6. yüzyılda yaşamış, Saka (İskit) Türk devletine hükümdarlık etmiş, Türk tarihinin önemli şahsiyetlerindendir. Tarihçilerin birçoğu tarafından Alp Er Tunga Han'ın torunu olarak kabul edilen Tomris Han'ın Türk tarihindeki önemi, Türklerin ilk kadın hükümdarı olmasından ve neredeyse hepsi kadınlardan oluşan bir ordu ile dünyanın o dönemdeki en büyük gücü olan Pers ordusuna karşı aldığı zaferden gelir. Herodot, kitaplarında Tomris'ten övgüyle bahseder. Emrullah Özdemir kitap tanıtım gününde: *“Orta Asya Türk Devletlerinde Tomris Ana olarak bilinen, Rönesans Avrupasında Kraliçe Tomris olarak sanat eserlerine ilham veren ancak ülkemizde neredeyse hiç bilinmeyen bu büyük kadın şahsiyeti bilmenin ve tanımanın, kadınlarımızın toplumsal özgüvenine de hissedilir bir değer katacağını ümit ediyorum.”*¹⁶ demektedir. Ayrıca kitabı yazma amacının Türk kadınının yüce bir karaktere sahip olduğunu anlatmak olarak belirtir. Kitabını, Türk dünyası kadınlarına ithaf eder.

Tomris, otuz bir bölümden oluşur. Her bölüm ayrı ve bölümde anlatılan konu ile başlıklandırılmış olup birbiriyle ilişkilidir. Tomris Han'ın Perslerle inanılmaz mücadelesini anlatan kitapta, Alp Er Tunga'nın anlatıldığı on yedi ve yirmi ikinci bölümler arasındaki beş bölüm ayrıca dikkat çekicidir. Korkut Ata'nın ağzından geçmiş, gelecek ve kültürle ilgili yaşanmışlıklar, yaşanacaklar ve öğütler verilir. Eserin bölüm aralarında Sakalar ve Tomris ile ilgili görsellere yer verilmiş ayrıca

¹⁵ Emrullah Özdemir, *Tomris*, Panama Yayıncılık, Ankara, 2018.

¹⁶ Özdemir, Emrullah, *Yazar Emrullah Özdemir'in Son Romanı “Türklerin İlk Kadın Hükümdarı: Tomris”* (Erişim) <https://ulusalhaber-ulusalajans9.blogspot.com/2014/09/yazar-emrullah-ozdemirin-son-roman.html>, 10 Eylül 2014.

Türklerle ilgili sözler yerleştirilmiştir. Kitapta yaşanan tarih usta bir hayal gücü ile harmanlanmış ve olaylar roman örgüsünün içinde işlenmiştir. Gerek tarihte yaşanan olayların anlatımı gerek Türklerin kültür ve geleneklerinin işlenmesi gerekse inanç ve inanışların roman bünyesine katılması okuyucuya okurken yaşıyor hissi vermektedir. Olay örgüsü içine yerleştirilmiş olan savaş taktikleri, ölü gömme ad koyma gelenekleri, inanışlar; Tomris'in yemini gibi motifler tarihte gerçekliği kabul edilmiş ve romanda yerini almıştır. Eserde yer yer verilen dipnot ve açıklamalarla inandırıcılığın artması sağlanmıştır. Dipnot, açıklama ve montajların sayısı kararında tutulmuş, okuyucunun eserden kopmayacağı, ilgisini yüksek tutacağı bir kararda verilmiştir. Romanda Tomris ve Med Kralı arasındaki mektuplar olay örgüsüne oturtulmuş, belgeler montajlanarak verilmiştir. Romanın olay kurgusu kendi akışı içinde devam ederken tarihsel gerçekler göz ardı edilmemiştir. Saka savaşçıları ile ilgili bilgiler, Tomris'in yemini, savaş taktikleri, kurganlar, ıslık çalan oklar, Barbar Türkler¹⁷ ve Türklerin Tarihi¹⁸ gibi kaynaklarda ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Alp Er Tunga ile Rüstem'in mücadelesi, Pers tuzağıyla Alp Er Tunga'nın öldürülmesi ve Alp Er Tunga'ya yakılan ağıt da tarihte ve romanda yerini almış, tarihin yaşanmışlığından, gerçeklerin gücünden hareketle yazarın dimağında kusursuz bir olay örgüsüyle birleştirilmiştir.

2.1.1.3. “Ermeni Zulmünde Yitip Giden Hayatlar” Ruhum Kıyama Kalktı

Ruhum Kıyama Kalktı,¹⁹ Emrullah Özdemir'in üçüncü romanıdır. Ruhum Kıyama Kalktı, belgesel bir tarihi romandır. Argunşah, makalesinde yaptığı tasnifte belgesel romanı, “*tarihsel bir zamanı gerçek belgelere dayanarak anlatan roman...*”²⁰ şeklinde tanımlar. Yirmi bölümden oluşan romanda, her bir bölüm bir belge, söz ya da bir mektupla başlar. Romanda yirminci yüzyıl başlarında Doğu Anadolu'da ve Güneydoğu Anadolu'da Ermeni komitacıların insanlara yaptıkları zulüm anlatılır. Roman, Ahmet Ziya adlı başkişinin, hayatının son günlerinde, bir han odasında başından geçenleri yazmaya başlamasıyla şekillenir. Ahmet Ziya ve

¹⁷ Tuncer Gülensoy, *Barbar Türkler*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011, s.62, 71, 221.

¹⁸ Umay Türkeş Günay, *Türklerin Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012, s.54-66.

¹⁹ Emrullah Özdemir, *Ruhum Kıyama Kalktı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2015.

²⁰ Hülya Argunşah, *Klasik Tarihi Roman Üzerine, Tarih ve Roman*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2016, s.100-101.

sonrasında Nebi ile Asım'ın köyünde yaşayan insanların ve özellikle Asım'ın ailesinin yaşadığı olaylar, yaşanan tarihi zaman sırası dikkate alınarak anlatılır.

Ahmet Ziya, İstanbul'da bilinçsiz, zengin ve babasının kendisini annesinin ölümünden sorumlu tutması sebebiyle mutsuz bir gençtir. Nebi olduktan sonra ideallerini vatanın kurtuluşuna adar. Milletine ve özellikle Asım'ın emanetlerine hizmet için kendi istek ve arzularından vazgeçmiş, sorumluluk sahibi bir kişi olmuştur. Yaşadıkları ve şahit oldukları sonucu memleket gibi hüznün ve acı dolu, memleket kadar karamsar bir ruh haliyle yüklenmiştir.

Nebi, Asım'ı ailesine teslim ettikten sonra Cinis'ten ayrılmaz. Asım'ın karısına, çocuğuna, anasına sahip çıkar. Hatta Cinis'ten evlenir ve güzel bir hayatın hayallerini kurar. Ermenilerin yaptıkları kıyımlarda Asım'ın ailesi de Nebi'nin karısı ve hatta doğmamış çocuğu da paylarına düşeni yaşarlar. Nebi, yıllar sonra, han odasında, sevdiklerine kavuşacağı günü beklerken yaşadıklarını yazar.

Roman, Ermeni meselesiyle ilgili söylenen yalanları inkâr etmenin ötesinde, meselenin karşı tarafı olan Ermenilerin bahse konu olan dönemde yaptıklarını anlatır. “Sarıkamış Harekâtı”, “Balkan Savaşı”, “Rus İhtilali”, “Tehcir” gibi tarihi olaylar roman kişilerinin gözüyle romanda yerini almıştır. Tarihsel öneme sahip biri olarak Atatürk anılırken Enver Paşa ve Kazım Karabekir Paşa aktif birer roman kişisidir. Romanda olaylar anlatılırken roman kurgusu içine yerleştirilmiş bazı gerçek kişiler ve bu kişilerin gerçek kimlikleri dipnotlarda ve görsellerde belgelerle birlikte olaylara eklenmiştir. Enver Paşa, roman kişisi olduğu yerde harekât sonrası güçlü ve sarsılmaz bir duruşa sahip bir komutan olmaktan ziyade pişmanlık, üzüntü ve vicdan azabı yaşayan bir kişi olarak yer alır. Kazım Karabekir, romanda inisiyatif alabilen gözü kara, ileri görüşlü bir komutandır. Atatürk, her zaman minnetle anılacak muzaffer bir komutan, unutulmaz bir liderdir.

Anlatıcının roman kişilerine kayıtsız ve tarafsız kaldığı söylenemez. Özellikle Ermeni komitacıların tasvirlerinde ve olayların anlatımında kahraman anlatıcı hissedilir. Roman, Ahmet Ziya'nın ölümü, “Şeb-i Arus”u ile biter.

Roman, bittikten sonra roman akışı içinde tamamı alınamamış “Ermeni Tehcirine İlişkin Alınan Bakanlar Kurulu Kararı” ve bu kararın bağlantılı olduğu yönetmelikler devlet arşivinde kullanılan bugünkü Türkçesiyle verilir.

2.1.1.4. Kölelikten Fatihliğe Gemileri Yakan Kahraman Tarık bin Ziyad

Emrullah Özdemir’in dördüncü romanı olan **Tarık**,²¹ tarihi bir romandır. Eser iki ana bölüme ayrılmış olup birinci bölümde: Endülüs’teki son Müslüman varlığının yok edilmesi, ikinci bölümde ise Tarık bin Ziyad’ın Endülüs’ü fethi ve Müslümanlığı oraya taşıması anlatılır. Eserde, tarihi gerçeklere birebir uyulmuş, yer yer kaynaklar gösterilmiş, montaj tekniğinin avantajlarından yararlanılmıştır. Özellikle, Tarık bin Ziyad’ın hayatının anlatıldığı ikinci bölüm, tarihi kronolojik zamana uygun ve tarihi gerçeklerle paralel gitmektedir. Eserin bu şekilde kurgulanmış olması okuyucuda araştırma ve öğrenme hevesi oluşturur. Eserin dil ve anlatımı, sade, anlaşılır ve akıcıdır. Yazar, olay kurgusunu devam ettirirken yaptığı iç çözümlemeler, kullandığı teknikler sayesinde temaları ustaca yerleştirmiştir. Birçok kimsenin, varlığından eser sayesinde haberdar olduğu Endülüs Müslümanları, Arapların üstün ırk anlayışı ve Endülüs’ün bir Berberî köle tarafından fethedilişi dikkatlere sunulur. Eserde “gemileri yakmak” deyiminin hikayesi de “Cebel-i Tarık” boğazının adının nereden geldiği de meşhur “Feryadname”nin neden söylendiği de anlatılır. Bu sebeple eser hem öğreten hem tarih sevgisi kazandıran bir özellik göstermektedir. Eserde kahramanların davranışları ve konuşmaları yoluyla İslam inancı yüceltilir ve İslam’ın kuralları gözler önüne serilir. Aile yapısının önemi, eğitimin ailede verileceği ve erdemlerin aile sayesinde kazanılacağı da vurgulanan konular arasındadır. İki ana bölüme ayrılmış eserin ilk bölümünde yedi, ikinci bölümünde yirmi bir ayrı başlık bulunur. Bu başlıklar anlatılan bölümlerle ilişkilendirilmiş olup bölümle ilgili ipucu niteliği taşır. Eser, heyecanlı bir olay örgüsüne ve sürükleyici bir anlatıma sahiptir.

²¹ Emrullah Özdemir, *Tarık*, Panama Yayınları, Ankara, 2018.

2.1.1.5. Bozkırın Kutlu Destanı Ergenekon

Ergenekon,²² Emrullah Özdemir'in beşinci eseri olup destan tadında yazılmış tarihi bir romandır. Romanda destanın bilinen konusu zaman, mekân ve olay örgüsü genişletilerek yeniden anlatılmıştır. Kişiler, destanlardaki özelliklerini korumuş ve olayların başından sonuna kadar değişmeyen özellikler sergilemiştir. Kıyan, Nüküz, İl Han ve Börte Çine; Türklük şuurunu diri tutan, düşmanın ve benliğin unutulmaması ödevlerini üstlenen kahramanlardır. Eserde onlar yoluyla öğ duyusunu diri tutulur. Ulu Demirci, Kutlu Kurt ve Bilgeler ise olağanüstü yeteneklere sahip destansı kahramanlardır. Eser “*Ayakta kalan son Türk gün gelir Acun’u dize getirir. Ayakta kalan son Türk demirden dağları eritir... Ve ayakta kalan son Türk alacağı öcü unutmaz, vakti geldiğinde alır... Ergenekon... Sizin özünüz budur! Sizin destanız budur...*” (s.256) diyerek bitirilir. Böylece, Türklük yüceltilir ve düşmanlara meydan okunur.

Eserin dili akıcı, anlatımı sadedir. Olay örgüsü, destan metnine sadık kalınarak genişletilmekle birlikte gelenekler, kültür ve toplumsal kurallar esere ustaca yerleştirilmiştir. Yirmi dört bölümden oluşturulmuş eserde ilk bölüm ön söz niteliğinde yazılmıştır. Ergenekon’da başlatılan olaylar, geri dönüş tekniğiyle dört yüz yıl öncesine taşınmış ve Ergenekon’da yaşanan zamana geri getirilmiştir. Eserde anlatılan Demir Dağ’ın eritilmesi, Yeni Gün’ün kutlanması, Kutlu Kurt’un yol göstericiliğinde ata yurduna dönülmesi önemlidir. Ergenekon, Türkleri koruyup saklayan bir sığınak, güçlenmelerini ve büyümelerini sağlayan bir yerdir. Kurt, kutsal özelliklere sahip ve Türklerle özdeşleşmiş bir simgedir. Öyle ki, tuğların üzerinde kurt başı bulunur. Yeni Gün, baharın gelmesi ve doğanın uyanması ile birlikte Türklerin de yeniden doğuşunu simgeler. Bütün bunlardan hareketle Emrullah Özdemir’in “Ergenekon” adlı eserinin, diğer eserlerinde olduğu gibi tarihten yola çıkılarak oluşturulmuş, Türklük temasını öne çıkaran okuyucuda araştırma, öğrenme merakı oluşturan sürükleyici bir eser olduğu söylenebilir.

²² Emrullah Özdemir, *Bozkırın Kutlu Destanı Ergenekon*, Panama Yayıncılık, Ankara, 2018.

2.1.1.6. Göktürk Efsanesi Tong Yabgu

Emrullah Özdemir'in altıncı romanı olan **Tong Yabgu**, yazarın klasik özelliklerini taşımaktadır. Batı Göktürk Devleti'nin Tardu Yabgu'dan sonraki dönemini anlatan eserde, olaylar başkişi Tong Yabgu etrafında şekillenir. Tong Yabgu'nun doğumuyla birlikte Göktürk Devleti, komşuları ve yeryüzündeki değişimler anlatılarak başlanan eserde, olay örgüsü ustalıkla oluşturulmuş; kişiler ve zaman olay içine titizlikle yerleştirilmiştir.

Tong Yabgu, yazarın hacimli eserlerindendir. Şahıslar kadrosu oldukça kalabalık tutulan eserde, sayının fazla olması karışıklığa ya da olaydan uzaklaşmaya sebep olmamış, aksine geniş Göktürk coğrafyası ilişkileri gözler önüne serilmiştir. Esere atılan küçük düğümler, ana düğümün gövdesini oluşturmuştur. Hareketli ve heyecanlı olaylar birbiri ardına sıralanarak eser sürükleyici ve merak uyandırıcı bir yapıya kavuşturulmuştur. Dil ve anlatımı oldukça açık ve akıcıdır. Kişiler ve mekânlar gerekli olduğu kadar tarif edilmiş, olaydaki rolleri ve konumları ile özdeşlik yüklenmiştir. Başkahraman Tong Yabgu'nun savaşçılığıyla ilgili bölümler, uzun tutulmuş, okuyucunun gözünde savaş sahneleri canlandırılmıştır. Bu yönüyle eser, okuyucuyla bütünleşir ve etkileyciliğini arttırır. Yazarın diğer eserlerinde olduğu gibi Tong Yabgu'da da tarih, yazarın hayal gücüyle zenginleştirdiği olay örgüsünün içinden süzülerek okuyucuya ulaştırılır. Bürküt, kaplan, bilgeler, ejder motifleri kullanılmış ve eser destan tadında ilerletilmiştir. Eserde İslamiyet öncesi Türklerin inanışları, gelenekleri ve kültürleriyle ilgili yaşanmışlıklar da gözler önüne serilir.

Tong Yabgu, okuyucuda öğrenme istediği uyandıran araştırmaya yönlendiren aynı zamanda Türklük duygusunu yücelten bir romandır. Yazar, Türkleri yüceltip ulusun özelliklerini anlatırken her milletin içinden çıkabilecek çürük elmalara karşı da dikkatli olunması gerektiğini anlatır. Eserde efsane ve gerçek; kurgu ve tarih harmanlanmış, heyecan unsuru üst düzeyde tutulmuştur.

2.1.1.7. Ulu-Kan Ana Kurt'un Oğulları

Ulu-Kan,²³ Emrullah Özdemir'in son romanıdır. İlk baskısı 2020 yılında yapılan eser, fantastik bir tarihi romandır. Üçleme olarak tasarlanan serinin ilk romanı, Sümer medeniyetinin bilinen tarihini fantastik öğelerle anlatır. Yirmi bölüm ve üç yüz on iki sayfadan oluşan eserde tarihin başlangıcı, Nuh Tufanı, Sümer Krallıkları, tapınak fahişeleri, Babil'in tuhaf gelenek ve inanışları, büyüler, mistik güçler, doğaüstü yaratıklar gibi birçok öğeden bahsedilmiştir. Geniş bir coğrafyanın çeşitli bölgelerinde başlatılan gizemli olaylar, Ulu-Kan'ın Sümer topraklarına girişiyle birleştirilmiştir. Romanda, ritim giderek artan bir tempoyla devam ettirilmektedir. Her bölüm, kendi içinde bir efsanevi güç, masalsı bir anlatım ve yüksek merak duygusu barındırmaktadır. Yazarın dili oldukça açık ve üslûbu sürükleyicidir. Eserinde kullandığı bazı kelimelerin anlamlarını, tarihi göndermelerin açıklamasını sayfa altlarına dipnot olarak vermiş, bazı tarihi olayları anlatırken anlatıcının yerine geçmiş ve öğretmen rolüne bürünmüştür. Yazarın nefesinin satırlarda hissedilmesi teknik olarak kusur sayılabilirse de bunu yaparken okuru romandan koparmaması bir başarı olarak kabul edilmektedir.

Yazar, diğer eserlerinin çoğunda olduğu gibi Ulu-Kan'da da Türklük düşüncesini ön plana çıkarmış ve başkahraman Ulu-Kan'ın soyunu, Yafes'in büyük oğlu Türk Ata'ya dayandırarak Türk'ün soyundan türeyenlerin savaşçı bir ruhla, erdemli, adaletli ve cesur olduklarını vurgulamıştır. Bir Kara Kam olan Samiray ile Asil Soy'dan olan Savaşçı'nın oğulları Ulu-Kan'ın, Piç Kral Sargon'un ve kent krallıklarının anlatıldığı, üçlemenin girişi olan roman, her okurun zevkle okuyabileceği özelliklere sahiptir.

2.1.2. Olay Örgüsü

Romanlar, olay yazılarıdır. Olayda bulunan hareket, yaşananlar, kişilerin başından geçenler, çatışmaların düzenlenişi, ilişkiler ve etkileşimler olay örgüsünü oluşturur. Okuyucu, olaylarla birlikte esere yaklaşır. Olayların verilişi, düğümler, ana

²³ Emrullah Özdemir, *Ulu-Kan Ana Kurt'un Oğulları*, Panama Yayıncılık, Ankara, 2020.

düğümün çözülmesine kadar olan ara çözümler okuyucudaki heyecan ve merak unsurlarını tetikler. Roman kişileri çeşitli vak'alar içinde bulunur, eserin kendilerine biçtiği rol kapsamında vak'ada çeşitli roller üstlenirler. Olayların sıralanışı, düzenlenişi anlatılan konuya, yer ve zamana göre ustaca yapılmalıdır. Modern romanda olayın önemi azalsa da klasik romanda olay önceliklidir.

Çalışmamız kapsamında ele aldığımız tarihi romanlar klasik roman özelliği gösterirler. İncelenen tarihi romanlarda, yazar yaşanan tarihi ele almış; vak'a, şahıs, zaman ve yer unsurlarını ekleyerek olayları oluşturmuştur. Böylelikle olay örgüsü ustaca biçimlendirilmiştir. Yazar, eserlerinde vak'a uydurmamış, gerçek hayattan, tarihte yaşananlardan feyz alarak vak'ayı düzene koymuş, roman kurgusunun içine yerleştirmiştir. Birçok vak'a, ana vak'anın etrafında birleştirilmiş, böylece hareket ve heyecan sürekli diri tutulmuştur. Birbiri ardına gelen metin halkalarından oluşan vak'alar, birden çok yönüyle ana vak'a etrafında örülmüş adeta bir yapıyı meydana getiren her tuğla özenle ve amaca uygun olarak yerleştirilmiştir. Şerif Aktaş konuyla ilgili olarak *“Vak'a herhangi bir alaka ile bir arada bulunan veya birbirleriyle ilgilenmek mecburiyetiyle kalan fertlerden en az ikisinin karşılıklı münasebetlerinin tezahürüdür.”*²⁴ demektedir. Nurullah Çetin ise vak'ayı şöyle tanımlar:

*“Olayların belli bir anlayış, mantık ve esasa göre edebi değer gözetilerek düzenlenişi vakadır. Olay, salt aktarmaktan ibarettir. Olay örgüsü, seçilen düzenlenen olaylar ve bunların yer, zaman ve kişilere bağlı olarak organik biçimde kurgulanmasıdır.”*²⁵

Çalışmamızda incelenen romanlarda olaylar çeşitli şekillerde başlatılır. Eserlerde olaylar genellikle baştan başlatılmış yer yer geriye dönüşler yapılarak eserlerin zamansal ilerleyişi bozulmuştur. Geriye dönüşler sayesinde okuyucu, olayların geçmişi, başlangıcı hakkında bilgi sahibi yapılmış; meraklar giderilmiş, sorular cevaplanmıştır. Ele alınan eserlerin tarihi konu edindiği düşünülürse geriye dönüşlerin yapışması kaçınılmazdır.

²⁴ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003, s.46.

²⁵ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017, s.189-190.

2.1.2.1. Son Kağan

Son Kağan romanının “Başlangıç” adı verilen ilk bölümünde, kıyametten kaçan insanlardan biri, hikâyeyi anlatmaya başlayacağını, amacının yaşananları kendinden sonraki insanlara anlatmak olduğunu ve yerin altından yazdığını söylemektedir.

“Yemin” adı verilen ikinci bölümde, Cengiz, 14 Haziran 2022 sabahı üniversite sınavına girecektir. Gece heyecandan ve üst kat komşularının kına gecesi gürültüsünden sabah ezanına dek uyuyamaz. Uyandığında etkisinden kurtulamadığı rüyasını düşünür. Rüyasında, bütün Türk devletlerinin orduları ve hükümdarları karşısında, Cengiz de savaşçı kılığında bir at üstündedir. Orduların arasından bir ışık huzmesiyle Nuh peygamberin torunu Türk ve Hoca Ahmet Yesevi gelir. Cengiz’e Türklerin son hükümdarı olduğunu söyleyerek hükümdarlık yemini ettirirler. Cengiz, Yesevi’nin “*Kalk!*” (s.17) sözüyle uyanır.

“O Sabah” adı verilen bölümde, Cengiz, rüyanın ve uykusuzluğunun üzerine eklenen sinüzit ağrısıyla kalkar. Rüyasını babasına anlatır. Babası, rüyasındaki kişileri tanıtır ve yine rüyasının bir parçası olan hurma ile ilgili bir menkıbe anlatır. Cengiz, başarısız olacağını düşünerek kahvaltıdan kalkar.

Bir sonraki bölüme, “İhtiyar” adı verilmiştir. Cengiz, ihtiyar adamla çöp konteynırının yanında karşılaşır. Adam, Cengiz’e ahşap minyatür bir sandık vererek içindeki meyveyi koklamasını söyler. Cengiz, istemsiz bir şekilde adamın dediklerini yapar. Kutunun içindeki minik bıçakla meyveyi böler, koklar ve bayılır. Adam yere düşen zincirli minik bıçağı Cengiz’in boynuna geçirir ve “*Kutlu olsun Son Kağan*” (s.34) diyerek kaybolur.

“İlk Sınav” olarak adlandırılan bölümde, Cengiz’in üçüncü kez girdiği sınavdan ne kendisi ne ailesi bir şey beklemektedir. Cengiz, garip bir şekilde burnundan akan kanlı sıvıyla baş ağrısının geçtiğini fark eder. Bütün soruları inanılmaz bir hızla çözüp sınavdan çıkar. Cengiz, akşam yemeğine kadar uyur. Yemekten sonra oturup sınav sorularını yazmaya başlar. Cihan, sınavın ağabeyi üzerinde fazla baskı yaptığını düşünerek onunla konuşur. Cengiz, yaşadıklarını

kardeşine anlatır. Cihan olanlara inanamaz ancak ağabeyinin oluşturduğu sınav kitapçığını görünce korkar. Birlikte basketbol oynamaya giderler.

“Kutlu Ötüken” adı verilen bölümde, geçmişe gidilir. Mukan Kağan, Çin İmparatoru’ndan gelen mektubu dinlemektedir. Elçiyle cevabını gönderir ve her yıl yaptığı gibi halkıyla Kutlu Ata Mezarlığı törenine katılır. İlteber’in davetiyle onun çadırına giden Mukan, Türk devletlerinin başına gelecekte neler geleceğini, neler yaşanacağını öğrenir. Türk devletinin kıyamete kadar ve kıyamet geldiğinde neler yapması gerektiğini anlatan İlteber, o güne hazırlık için ayin düzenler. Cengiz’e vereceklerini Mukan’a gösterir ve onun Kut sahibi olduğunu söyler. İki sandık gösterir. Bunlardan biri Cengiz’e bilgelik, diğeri önderlik için verilecektir. İlteber, ayine başlar ve geleceğe, Cengiz’in üniversite sınavına gideceği güne giderek ona ilk kutuyu verir. Mukan, kutsal ayini ocaktan çıkan alevlerin ışıyla oluşan saydam perdeden izler. Ayin bittiğinde perde aniden yok olur ve İlteber çadırın ortasına yığılır.

Eserde, sonraki bölüm “İzah” adıyla başlıklandırılır. Cihan, sabah erkenden gidip gazete alır ve ağabeyiyle odaya kapanıp soruların cevaplarını kontrol eder. Cengiz’in işaret koyduğu iki soru ÖSYM tarafından iptal edilmiştir. Bu arada Sedat ve Merve, Sedat’ın donanmadan arkadaşı Ahmet’in oğlunun düğününe gitmeyi planlarlar. Cihan ve Cengiz kahvaltıdan sonra sonucu söylerler. Cengiz, anne ve babasına sınav sabahı yaşadıklarını ve sınavda neler olduğunu anlatır.

“Arayış” adı verilen bölümde, aranan kişi bulunur. Cengiz, sınav sonuçları ekranlarda duyurulduktan sonra İl Emniyet Müdürlüğü’ne götürülür. Babası, bir fırsatını bulup başına gelenleri anlatmaması, soruları kendinin de anlamadığı bir yetenekle çözdüğünü söylemesi konusunda Cengiz’i uyarır. Müdürlükte Fahri Bey, Cengiz’i bir sınava tabi tutar. Cengiz bunu da geçer. Üniversitede hangi bölüme gideceği konusunda kararsızdır. Bu konuda Fahri Bey yardım edecektir. Emniyetten çıkan Fahri Bey, başkanı arayarak Son Kağan’ı bulduklarını söyler.

“Gizemli Mektup” adı verilen bölümde, bahsi geçen mektup, Kenan’ın rüyasında gördüğü gibi etajerin üzerinde durmaktadır. Kenan; evi, bilgisayarları, kameraları kontrol eder, güvenliğe sorar ama eve birinin girdiğine dair bir iz bulamaz. Rulodaki yazıları okutmak üzere, TTK Başkan Yardımcısı olan arkadaşı

Ziya'ya gider. Ruloda Kenan'a hitaben yazılanlar Zeynep Hanım tarafından okunur. Kırk gün sonra Sasani yurdunda bir ateş dağının çıkacağından ve çok fazla insanın öleceğinden böylece Kalgançı Çak'ın başlayacağından bahsedilir. Sonraki yirmi yılda büyük savaşlar olacağı, Türk soyuna Cengiz'in hükmedeceği, Kenan'ın da ona vezirlik edeceği anlatılır. Mektupta, Kenan'ın Ötüken Dağı'nda gömülü gümüş tepsiyi bularak üzerinde yazanları insanlara anlatması da istenir. Kenan, şaşırmakla birlikte Sasani yurdu ile ilgili yazılanlardan İran'ın İsrail'e saldırılarını, Amerikalıların İsrail desteğini hatırlamaktadır. Zeynep Hanım, Kalgançı Çak'ın Türk toplumlarında görülen kıyamet inancı olduğundan ve "Ulu Gün" olarak anıldığından bahseder.²⁶ Mukan Kağan ve Göktürk Devleti hakkında bilgi verir ancak o da "İlteber" adını hiç duymamıştır. Mektubu teste tabi tutmaya karar verirler. Mektup birden ateş alıp kül olur.

Eser, "Gümüş Tepsinin İzinde" başlıklı bölümle devam ettirilir. Bir araştırma ekibi kurulur, hazırlıklar tamamlanır ve Ötüken Dağı eteğine araştırma çadırı yerleştirilir. İlk günün sonunda Kenan'ın adamı Tekin'in, polisleri kazı alanından uzaklaştırmasıyla tarif edilen yer kazılır. Üzerinde "Baş Kam kim?" yazan sandık "İlteber" sesiyle açılır. İkinci sandıktaki sorunun cevabı "Mukan" olarak verilir ve sıra son sandığa gelir. Bu da metal levha ile tuzaklanmıştır. Emrah ve Cemil dışarı çıkarılır, soru cevaplanır. Gümüş levha zarar görmeden çıkarılır. Sandıklar çukura geri koyulur, kapatılır. Tekin geri döndüğünde gümüş tepsi de diğer kamp malzemeleriyle kamyonete yüklenir. Ekip başkanı Ziya ve Rehber Tekin, uydurma bir kavga çıkarırlar ve Tekin, gümüş tepsiyi Çin üzerinden deniz yoluyla Türkiye'ye ulaştırır. Araştırma ekibi bir hafta sonra Türkiye'ye döner. Gümüş tepsi üzerinde yazılan "Kalgançı Çak" isimli metinden bahsedilir. Metin Televüt Türklerinin anlatısı²⁷ ile başlar ve kıyamet anlatılır. Ziya Bey, açıklamanın ardından gümüş tepsinin Etnografya Müzesinde ziyarete açılacağını söyler. Kıyamet senaryoları bir süre ülke ve dünya gündemini oluşturur.

"18 Temmuz 2020 Ankara" başlığı verilmiş olan bölümde, Kenan, yaşadıklarından hareketle Cengiz Türker'i aramaya başlar. Bulduğu otuz sekiz

²⁶ Özdemir, a.g.e., s.82.

²⁷ a.g.e., s.95.

Cengiz Türker'den Son Kağan olabileceğini düşündüklerini takibe aldırır. Birkaç hafta sonra dostları Muzaffer Paşa, Salim Bey, Mehmet Ali Bey ve Latif Bey'le buluşarak olanları anlatır. 18 Temmuz 2020'de, Kenan, televizyondan İsrail'in Filistinlilerle girdiği bir çatışmada yüzün üzerinde askerini kaybettiğini ve kayıplarının nedeni olarak gördüğü İran'a nükleer bomba attığını öğrenir. Ziya da Kenan gibi Kalgançı Çak'ın başladığını düşünür. İran'da sayısı tespit edilemeyecek kadar insan ölmüş, “Büyük Alev Dağı” kehaneti gerçekleşmiştir. Ülke ve dünya gündemine yine gümüş tepside yazanlar ve Son Kağan oturtulur. Kenan, Son Kağan'ı bulma çalışmalarına devam eder.

Eserde, “Tanışma” adı verilen bölümle iki yıllık arama sonuncu gerçekleşen tanışmadan bahsedilir. Kenan, Muzaffer Paşa, Fahri; Cengiz'e üniversite tercihi konusunda yardımcı olmak, Son Kağan ile tanışmak üzere Cengiz'in evine giderler. Cengiz'in ODTÜ Bilgisayar Mühendisliğine gitmesine karar verilirler. Okula başladıktan kısa bir süre sonra Cengiz'in okuldan alacağı bir şey kalmamıştır. Bir kitabı okuyup anlaması ortalama on beş dakikasını alır. Haftanın üç günü Kenan'la görüşür, kardeşiyle basketbol oynar, bunların dışında tarih öğrenir, dil öğrenir. Kısa sürede, ilgilendiği konularda, olağanüstü bilgi sahibi olur. Kenan, Sedat'ı arayıp ofisinde Salim, Ziya, Muzaffer, Mehmet Ali, Latif ve Cengiz'in de katıldığı bir görüşme planlar. Babasının da izni alınarak Cengiz'in okula devam etmemesine karar verilir. Bu konuda, Salim ve Latif'in arkadaşları olan bölüm dekanı yardımcı olacaktır. Cengiz, sınavlarda ve zaruri durumlarda üniversiteye gidecek, kalan zamanını Tübitak'ın laboratuvarında kendine yardımcı olacak bilim adamlarıyla geçirecek, ayda en az dört gün yurt dışına seyahat edecek, gittiği ülkelerin sosyal yapısını analiz edecektir.

Cengiz'in okul durumu arkadaşlarının ve öğretim görevlilerinin dikkatini çeker. Onu sindirmeye çalışır ancak başarılı olamazlar. Tübitak'taki hocası Mehmet Ali, Cengiz'e yaşam koçluğu da yapar. Cengiz çok yoğun çalışır ve bundan çok mutludur. Bakan Salim Bey, Cengiz'i bir akşam yemeğine davet eder. Yemek sonrası Salim Bey'le ülkenin ve dünyanın durumu, değişen siyasi dengeler, terörizm, Türkiye'nin yapması gerekenler hakkında konuşurlar. Cengiz, gerilla savaşlarında kullanılmak üzere tasarladığı görünmez bir zırhtan bahseder. Salim bu konuda

Cengiz’e destek olacaktır. Yemekte Cengiz ve Salim’in kızı Buse tanışarak aralarında başlayacak olan aşkın ilk adımını atarlar.

Eserde, sonraki bölüm, “Ajan” adıyla başlıklandırılır. Carl Stone, Kız Kulesi manzaralı bir kafede, araştırma ekibinden Cemil’i bekler. Amacı Son Kağan’ın kim olduğunu öğrenmektir. Cemil bildiklerini anlatır ve anlaştıkları parayı almaya çalışırken öldürülür. Ziya, şüpheli ölümün nedenini araştırır. Kenan, Emrah’la konuşur ve olanların üstüne güvenlik tedbirlerini arttırmaları. Ziya torunuyla parka giderken Carl onları kaçırmaya kalkar. Kenan’ın ekibinden Akif, bunu engeller ve Carl’ı felç eder. Kenan ve Akif, Carl’ı sorgular; bildiklerini ve Mercan Yokuşu’ndaki antikacıyı öğrenirler. Kenan ve ekibi dükkânı basar, dükkân sahibi kendini öldürür, yanındakileri ise istihbarat elemanları öldürür. Gerekli bilgi ve belgeleri alarak dükkânı ateşe verirler. “Hakkı Şengül” adıyla bilinen Kevin Eagle’ın cesedi iki gün sonra çalınır.

Roman, “Hayalet Zırh” adlı bölümle devam eder. Cengiz, Tübitak’ın Özel Çalışmalar Laboratuvarında, Tübitak ve Aselsan’dan gelen yetkililere projesini anlatır, ürettiği parçaları göstererek onları ikna eder. Prototip oluşturulur. Hayalet zırh, Kenan, Muzaffer Paşa, Salim Bey, Milli Savunma Bakanı, Başbakan ve Genel Kurmay Başkanı’nın katıldığı bir toplantıda tanıtılır. Savunma projelerinin devamı, hayalet zırhla birlikte üretilen Ulubatlı adlı silahın seri üretimi için şirket kurulması kararı alınır. Şirketin başına Kenan ve Salim, görünürde ise Cengiz’in babası Sedat getirilir.

“Operasyon” adıyla başlayan bölümde, Hakkari’de üç yüz kişilik terörist grup, elli personel ve ailesini şehit etmiştir. Beş yüz kişilik hayalet zırhlı asker, hava desteğiyle birlikte Kandil’deki kampları yerle bir eder. Sınır ötesi operasyon için TBMM’den geçirilen tezkereyle dört bine yakın terörist öldürülür.

“İleri!” başlığı verilen bir sonraki bölümde, Mehmet Ali, Cengiz’in tarih, dil, ülke, bilimsel konular, yurt dışı seyahatleri, sanatçılar, bilim adamları, müzisyenler hakkındaki bilgilerini ve gelişimlerini ayrı başlıklar halinde raporlaştırmıştır. Dünya karışıklık içindedir. Amerika, İsrail-İran savaşında İsrail’e destek verir ve ekonomik bunalıma sürüklenir. İsrail, İran’ın yanı sıra Filistin’i de işgal etmiştir. Amerika ve İsrail’in bir sonraki hedeflerinin Suriye, arkasından Türkiye olacağı konuşulur.

Amerika, uydu görüntüleri yoluyla hayalet zırhı ifşa etmiştir. Hayalet zırh ve Ulubatlı'nın ihraç yolu açılır. Türkiye sadece bunları değil füze ve güdümlü mermileri üreten bunları gemilerine entegre eden televizyondan cep telefonuna, bilgisayara kadar tüm cihazları üretebilen bir ülke haline getirilir. İşsizlik ve terör sorunları da bunlarla birlikte bitirilmiştir. Cengiz ve Buse, dedesi Hacı Bekir'in köyü Cimşit'de büyük bir kutlama ile nişanlanırlar.

Esere, “Güzel Günler” başlığıyla devam edilir. 2027 yılında, Yalova'da yerli yapım ilk askeri gemi “Göktürk” suya indirilir. Konya'da kurulan uçak fabrikasında, ileri teknoloji ve üstün silah sistemlerine sahip savaş uçakları üretilir. Avrupa ve Amerika'nın bu gelişmelerden rahatsızlığı basın toplantılarıyla duyurulur. Buse ve Cengiz evlenerek balayına giderler. Cengiz'in dedesi Hacı Bekir, kalp krizi geçirerek ölür.

“Cenaze” adıyla devam eden bölümde, Mehmet Ali, kendilerine “Bağımsız İran Savaşçıları” adını veren bir grup tarafından kaçırlır. Üç bin hayalet zırh ve yeni üretilen elektromanyetik bomba isteyen grubun yeri, Kenan'ın Mehmet Ali'ye taktığı “*biyoçip*” (s.171) yardımıyla tespit edilir. Operasyon yapılır ancak Mehmet Ali yaralanmıştır. Son nefesinde elektromanyetik bombadan bahseden bir hainin olduğunu, kasasında bulunan harici ve usb belleklerin ne yapılacağını anlatır. Mehmet Ali'nin cenazesinden sonra bıraktıkları incelenir. Şüphe duyduğu kişiler takip altına alınır. Seçimler yaklaşmakta, Salim Bey'in Meclis Başkanı olacağı, Cengiz'in ise Bilim ve Teknoloji Bakanı olması gerektiği konuşulmaktadır. Ancak, bütün bu buluşların mucidi, güvenlik sebepleriyle Mehmet Ali gösterildiğinden Cengiz'i kimse tanımaz. Mehmet Ali'nin bıraktığı video kayıt ile Cengiz halka tanıtılır. Cengiz'in gündeme oturmasıyla Başbakan da açıklama yaparak olanları bildiğini ifade eder.

Eser, “Son Ziyaret” adı verilen bölümle yine geçmişe gider. Kenan'ın ziyaretinden sonra bir hafta kendine gelemeyen ihtiyar, son ziyaretinden önce Mukan Kağan'a kehanetlerini bildirir. Kendinden kısa süre sonra Mukan ölecek, kardeşi Taspar yerine geçecek ve Budizm'i benimseyecektir. İlteber, kehanetlerini sıralar ve Mukan'a müdahale etmemesi gerektiğini tembihler. Taspar'ın düğün hazırlıkları sürerken ayine başlanır. İlteber, Cengiz'e gider, dünyayı bekleyen tehlikeleri, alması

gereken tedbirleri, kıyamet günü geldiğinde yapması gerekenleri anlatır ve Cengiz’e “liderlik” verir. Cengiz, İlteber’in verdiği sıvıyı içer ve yere yığılır, İlteber ise çadırın ortasına yığılmıştır. İlteber’e büyük bir yuğ töreni düzenlenir. Kırk günlük yasın ardından Taspar ile Çin Prensesi evlenir. Düğünden sonraki hafta Mukan Kağan’ı zehirli bir yılan sokarak öldürür. Yılanı, Çin Prensesi’nin çeyiz sandıklarından birinde gördüğünü söyleyen muhafız komutanı da ölü bulunur. Taspar, ağabeyinin yerine geçer ve İlteber’in kehanette bulunduğu Jine Gupta adlı Hintli, Türk yurduna sığınır.

Romanda “Yükseliş” adı verilen bölümde, ülkenin yükselişi anlatılır. Cengiz’in bayıldığını gören anne ve büyükannesi ambulans çağırırlar. Cengiz hastaneye götürülür. Seçimler yapılır, iktidar partisi kazanır. Cengiz milletvekili seçilir ve Bilim ve Teknoloji Bakanlığına getirilir. Ülkenin yurt dışından ithal ettiği Türkiye’de üretilmeyen maddelerin listesi yapılarak çalışmalar başlatılır. Turizm ve tarımda da gelişmeler yaşanır. Türkiye, Avrupa Birliği hedefinden vazgeçer. Başbakan, bütün toplantı ve gezilere Cengiz’i götürür. Kendinden sonra, yerine Cengiz’in geçmesini istediğini işaret eder. Cengiz’in gençliği sebebiyle yapılan eleştirilere Rıfat Bey karşı çıkar. Cengiz uzay üssü ve nükleer teknoloji alanında da çalışmalar yapar. Dünya devletleri buna karşı çıkarlar ancak bir yaptırım uygulayamazlar. Kenan, tüm istihbarat birimlerinin başına getirilir. Çıkması beklenen büyük savaş için hazırlık yapılmaktadır. Bu sayede, Kuzey Irak’ta; Amerikalı, İsraili ve Kürt yetkililerin yaptığı toplantıların detaylarından haberdar olunur. Erbil’e elektromanyetik bomba atılır. Kuzey Irak, PKK çalışmalarına taraf olmaktan vazgeçtiğini açıklar.

İlk Türk gözlem uydusu fırlatılır. Türkiye, beyin göçü alan bir ülke haline gelir. Dışişleri Bakanı Rıfat Bey, kalp krizi geçirerek ölür. Dışişleri Bakanlığına Cengiz getirilir. Seçimler yapılır, sonuçlar tekrarlanır. Salim Bey ve kuşağı politikayı bırakırlar.

Eserin sonraki bölümü, “Büyük Millet’in Son Kağanı” adıyla başlatılır. Cengiz başbakan olur. Türkiye ilerleyip gelişirken diğer dünya ülkeleri kaos içindedirler. Cengiz, İran’ı örnek göstererek bakanlar kurulunu yer altı çalışmalarına ikna eder. Sığınakların yapımına başlanır. Cengiz, Fransa’ya ziyarette bulunur.

Cengiz, İlteber'in kehaneti doğrultusunda, tahıl ambarına benzer büyük metal kazanların yapımını başlatır. Yıl 2038'i gösterdiğinde Amerika ekonomisi çökmeye başlamıştır.

“Büyük Savaşa Hazırlık” adlı bölümde, savaş hazırlıklarına başlanır. Kenan'ın duyumlarına göre Amerika, Kuzey Kore'ye saldıracaktır. Rusya, İngiltere, İsrail ve Japonya'nın ilk etapta savaşta olması beklenmektedir. Buzulların, son on yılda eriyeceğinden daha fazlası bir yılda erimiştir. Beklenen nükleer ve biyolojik bir savaştır. MGK toplanır, ordunun tüm unsurlarıyla savaşa hazır hale getirilmesine karar verilir. Sığınaklara indirilecek insanlar tespit edilir. Sığınaklar kontrol edilir.

Romanın “Sonun Başlangıcı” adı verilen bölümüne, Amerika'nın, Kuzey Kore gemisini vurmasıyla başlanır. Kuzey Kore'nin attığı torpido Güney Kore gemisini batırır. Geminden kurtulan Binbaşı Sung her şeyi kaydetmiştir. Amerika CNN haber kanalı yoluyla olayları, kendine göre anlatır. Kuzey ve Güney Kore'de karşılıklı saldırılara başlanır. Binbaşı Sung ve mürettebatının ifadesi, hastanede alınır. Sung ve yanındakiler öğütlenir ve kahraman ilan edilir. Güney Kore, savaş ilan ettiğini; Amerika, Güney Kore'nin yanında olduğunu bildirir. ÇHC, Kuzey Kore'yi destekleyeceğini duyurur. Birleşmiş Milletler toplanır. ÇHC Devlet Başkanı'nın elindeki görüntüler izlenir. İlk saldırının Kuzey Kore'ye yapıldığı görülür. Görüntüler haber ajanslarına servis edilir. Sung ve yanındakiler tutuklanır. İngiltere, Amerika desteğini açıklar. Güney Kore halkı, Amerika kendilerini kullandığından protestolara başlar. Savaş üstünlüğü, Çin sayesinde Kuzey Kore'ye geçmişken Çin'de salgın hastalık görülür. Kısa sürede on milyon insan ölür. Güney Kore'de seçimler yaklaşmıştır. Halk, barış yanlısı muhalefet liderini desteklerken lidere başarısız bir suikast girişimi gerçekleşir. İsrail, Mescid-i Aksa'nın yıkılıp Süleyman Mabedi'nin yapımı için yasa hazırlığına başlar. Amaç, Türkiye'yi de savaşa dahil etmektir. İsrail, yasayı kabul eder, Amerika desteklediğini açıklar, Devlet Planlama Teşkilatı sığınaklara inecek insanları yerleştirme çalışmalarını başlatır. İstanbul, Moskova ve Münih'te Çin'dekine benzer virüs görülür. Bir milyona yakın insan ölür. Cengiz'in annesi Merve ve Muzaffer Paşa da virüse yenilir.

Cengiz Türk ve İslam ülkelerinin liderleriyle toplanır. Liderler, Türkiye'yi destekleyeceğini bildirir. Türkiye de artık savaştadır. Savaşın ikinci yılında, ABD'de de diğer ülkelerde görülen virüs görülür. Milyonlarca Amerikalı ölür. Göktürk SST laboratuvarında geliştirilen virüs en ölümcül olandır.

“Nükleer Katliam” başlığı verilen sonraki bölümde, Güney Kore'nin başkenti Seul'e atılan nükleer bomba, sekiz milyona aşkın insanın ölümüne neden olur. Nükleer saldırıya karşılık veren Güney Kore tarafından Kuzey Kore ve Çin'de eş zamanlı nükleer saldırılar gerçekleştirilir. Saldırıların yaşandığı ülkeler cansız toprak parçaları haline gelmiş, dünyada su sıkıntısı başlamıştır.

Eser, “Büyük Savaş” adlı bölümle devam eder. Suriye ve Kuzey Irak'ta Türkmenler öldürülmekte, Kürtler ayaklanmaktadır. Meclisten, müdahale için tezkere çıkarılır. İsrail, Beyrut ve Şam'a nükleer saldırı düzenler. Bir sonraki saldırının Türkiye'ye, dördüncünün Hicaz'a olacağı açıklanır. Cengiz; Çin, Rusya, Hindistan, İtalya, İspanya devlet başkanlarıyla gizlice toplantı düzenler. Rusya'ya Kuzey Avrupa'yı, İtalya ve İspanya'ya Güney, Batı ve Orta Avrupa'yı, Çin'e ve yine Rusya'ya Amerika'yı vadeder; Erbil'de kullanılan elektromanyetik bombanın görüntüleriyle, onları ikna etmeyi başarır. Karşılığında, BM Güvenlik Konseyinde, Türkiye'ye yaptırım uygulama kararına karşı çıkmalarını istemektedir. Cengiz, liderlere Tel Aviv'in alev dağına dönmüş görüntüsünü izletir. Amerika ve İsrail, Türkiye'ye savaş ilan eder. BM Güvenlik Konseyi toplanır. Ortak bir yaptırım uygulanarak Türkiye'nin durdurulması istenir. Rusya, Çin, İtalya, İspanya karara karşı çıkarak oluşturulması planlanan AB ordusuna katılmayacaklarını bildirirler. Ertesi gün Avrupa, İsrail, Kuzey Irak elektromanyetik bomba etkisiyle savaşmadan yenilirler. Türkiye ile anlaşılan ülkeler, yeni dünyada kendilerine söz verilen yerleri kontrol altına alırlar.

Eserin sonraki bölümü, “Kalgançı Çak'ın Sonu” adıyla devam eder. Kanada'nın Newfoundland Adası'nda yaşayan Andrew, boşandığı eşi Sementa'dan, oğlu Joshua'yı alarak balık tutmaya gider. Bir buzul parçasının içindeki parlak, pullu balığı eritip pişirirler. Bir saat sonra Sementa, Andrew'i hastaneye çağırır. Andrew de hastanede bayılır. Bütün damarları dışarı fırlamış görünen hastalar, her geçen gün artar. Bu, çözilemeyen bir salgındır.

Cengiz, haberleri duyunca “Uluğ Gün”ün geldiğini anlar. İlteber’in söylediklerini hatırlar.²⁸ Yerin altına inip yirmi yıl orada yaşama vakti gelmiştir. İnsanlara, tatbikat yapıldığı söylenir ve insanlar sığınaklara indirilirler. Her sığınağa vali tayin edilir. Yeryüzünde kalanlarla vedalaşıp sığınağa girilir.

Eserin son bölümü, “Uluğ Gün” adını almıştır. Buzullardan gelen ölüm balığından yayılan virüs, Newfoundland Adası’ndan Kanada’ya ve oradan tüm dünyaya yayılmıştır. Hastalığa yakalananlar üçüncü gün baş ağrısı hissederler ardından vücutlarını saran damarlar renk değiştirerek onları çevreler. Otuzuncu gün halüsinasyonlar başlar, simetri bozukluğu oluşur. Güneş batıdan doğar. Düşünme yeteneği kaybolur. Otuz beşinci gün görüntüler beyinlere parçalar halinde yansır. Kırkıncı gün bilinç kapanır. Virüs her insanda aynı etkiyi gösterir, diğer canlıları etkilemez (s.283). Yeryüzündeki insan hayatı bitince Cengiz, kumanda ile metal ambarların kapaklarını açar. Tüm atmosferi kaplayan kimyasal tozlar, cansız bedenleri kemikleri kalana kadar eritir ve yirmi yıl sonra etkisini yitirir. Yirmi yıl sonra, sığınaktaki yaşlı bir bilim adamı, vakumlu tünelden çıkarak yeryüzünü kontrol eder ve olumlu rapor verir. Bunun üzerine insanlar yeryüzüne çıkarılır. Türk milleti yeniden doğar.

2.1.1.2. Türklerin İlk Kadın Hükümdarı Tomris

Eserin ilk bölümü, “Teklif” adını almıştır. Pers elçisi Sarta, Pers hükümdarına Tomris Han’ın mektubuna verdiği cevabı okur. Kral Kiros, iki halk arasında savaşların bitmesi için Tomris Han’a evlilik teklif etmiş; Tomris Han, bu teklifi sert bir dille reddetmiştir.

İkinci bölüm, “Başka Bir Plan” adıyla başlıklandırılır. Kiros, aşağılanmışlığının hırsını elçi Sarta’dan çıkarır, sonrasında sakinleşir ve veziri Hıtas’ın Türklerle ilgili planlarını gözleri parlayarak dinler.

²⁸ a.g.e., s.278.

Eserin, “Seçkin Pers Savaşçıları” adlı bölümünde, Pers İmparatorluğu’nun en iyi ok atıcıları, at binenleri, kılıç kullananları imparatorluk sarayının bahçesinde toplanır. Bu savaşçıların dedeleri Türklerle savaşmış ve yenilmişlerdir. Savaşçılar Türklerden çekinirler ancak Hesam, Alp Er Tunga soyundan çok az kişinin kaldığını, kalanların da çoğunun kadın olduğunu söyler (s.24). Siamak, bu kadınların savaşçı olduğunu söyleyince Hesam, Siamak’ı öldürmeye kalkar. Bu sırada, Atash yetişir ve Hesam, Atash’la dövüşmeye cesaret edemez. Kral ve veziri satranç oynamaktadır. Hıtas, her zaman yaptığı gibi kralın öfkesinden çekinerek yenilir. Sonrasında Hıtas ve Kiros, Tomris Han’ın oğlu Barsgan’ı kaçırarak beş savaşçıyı seçerler. Seçilenler arasında Hesam, Siamak, Atash, Nesar ve küçük yaşta Türklerden kaçırılan Arman vardır.

“Barsgan Tigin” adı verilen bölümde, Tomris’in oğlu Barsgan anlatılır. Esik Gölü’nün kenarında gölle konuşarak içindeki sıkıntıdan kurtulmaya çalışan Barsgan; dedesi Barman, büyük dedesi Alp Er Tunga ve Korkut Ata’yı düşünür. Çolpan Bey’in Korkut Ata’yla ilgili anlattıklarını hatırlar. O bunları düşünürken Balkın ve Göğen Hatunlar gelir. Yabancılar, çobanlara Barsgan’ı sormuştur. Tomris Han, hatunları Barsgan’ı almaları için göndermiştir. Balkın Hatun, Mayda’nın altına işlediği Pars şeklindeki kolyeyi Barsgan’a verir.

Eser, “Mayda ve Barsgan” adlı bölümle devam eder. Mayda’nın kaybolan ikizi; Barsgan’ı, Mayda’nın dedesinin altın atölyesine getirir ve tanışır, sonrasında hiç ayrılmazlar. Evlenmek için, önce Pers akınlarının durmasını, sonra Mayda’nın düğün hediyesinin bitmesini beklerler.

“Kurultay” adıyla başlayan bölümde, Tomris Han, kurultayı toplayarak Persler konusunda fikir alır. Alkar Bey ise Tomris Han’a Kiros’un evlilik teklifini hatırlatır, kabul etmesi gerektiğini söyler (s.60). Bu fikre hepsi şiddetle karşı çıkar, kurultay biter. Tomris Han, Alkar Bey’i kurultay üyeliğinden çıkarır.

“Pers Tuzağı” adı verilen bölümde, Pers savaşçıları, Esik Gölü’nün kenarında, Barsgan’ı beklerler. Arman, Esik Gölü’nde at süren iki çocuk görür. Onların yanlarına giderek bilekliğini verir ve Barsgan’ın Esik’e gelmemesi gerektiğini, tuzak kurulduğunu söyler. Bilekliği ve söylediklerini Mayda ya da Barsgan’a ulaştırmalarını ister. Pers askerlerini kandırır ancak bu sırada Barsgan göle

doğru gelir (s.68). Siamak, Barsgan'ın atını oklar; Arman, Barsgan'a kaçmasını söyler, Siamak'ı hançerler ama Siamak'ın okundan kurtulamaz. Bu arada Barsgan ormana doğru koşar, bir ağaç köküne takılıp düşer, Nesar onu yakalar; bu sırada gelen gökbörü Nesar'ı öldürür. Barsgan, gökbörü takip eder. Dinlenmek için durduğunda arkasında Korkut Ata'yı görür. Korkut Ata ile gölün karşısındaki hâkim tepeye çıkarlar. Gökbörülerin getirdikleri tavşanları pişirip yerler. Korkut Ata, Perslere karşı öğütler verir. Bu arada Arman'ın bilekliği Mayda'ya ulaşmış, Unat Bey ve askerleri Esik Göl civarında, Barsgan'ı aramaya gelmiştir. Nesar'ın parçalanmış cesedini, Arman ve Siamak'ın üst üste yığılmış bedenlerini ve dört atın ölüsünü bulurlar. Gölün kıyısından çıkan at izini takip ederler. Yolda Hesam'ın cesediyle karşılaşır ve geri dönerler.

Eser, “Alp Er Tunga Han” başlığıyla devam eder. Korkut Ata, Barsgan'a Persleri anlatır. Peçenek Han, Türk boylarını bir araya getirerek devlet kurmuştur. Saka Türk Devleti'nin en güçlü komşusu, Med Krallığı'dır. Persler ise Med Krallığı içinde yaşayan Ahameniş Hanedanlığı içinde yaşarlar. Başlarında Kiros'un dedesi, ilk Kiros bulunur. Türklere vur-kaç yaparak hazırlıksız yakalarlar, savaşmaya cesaret edemezler. Peçenek Han önderliğindeki Türk birliği, her geçen gün büyür. Peçenek Han düşmanlarının hamle yapmalarını beklemektedir.

“Tunga'nın Ruhı” adıyla başlayan bölümde, Alp Er Tunga'nın doğumu ve yiğitliği anlatılır. Ayas Hatun'un ilk bebeği doğmuş ama ölü doğmuştur. Han otağı önünde, heyecanla doğumu bekleyen halk, gri bir tunganın ortalarından hızla geçerek otağa yöneldiğini görür. Tunga, otağa girer. Bebeğin etrafında gri bir dumana dönüşür ve bebek ağlamaya başlar. Peçenek Han, bunu, Tanrı'nın bir işareti olarak görür ve adını Alp Er Tunga koyar. Alp Er Tunga daha küçükken farklıdır. Diğer çocuklardan gürbüzdür. Ok atar, kılıç kuşanır, ava gider. On dört yaşına girdiğinde bir bey oğlunun toy güreşine katılır. En iyi güreşçilerin olduğu meydanda güreştikçe kendini gösterir. Barlas ve Apçar, başta küçümsedikleri bu çocuğa sırayla yenilirler. Alp Er Tunga ok ve yay ödülünü alır, attığı oku gören olmaz; ondan sonra deneyen kimse yayı geremez. Alp Er Tunga, Tanrı'nın bir armağanı olarak görülür ve halk sonsuz bir itaatle ona bağlı kalır.

“Hanlığa Giden Yol” adlı bölümde, Alp Er Tunga anlatılmaya devam edilir. Alp Er Tunga yirmili yaşlarında evlenir, otuzlu yaşlarında “Başşad” olur, kırklı yaşlarında Saka İmparatorluğu’nun başına geçer. Peçenek Han henüz ölmemiştir, Alp Er Tunga’ya güvenir, Alp Arız için endişelenir. Alp Arız, ağabeyini kıskanır. O başa geçtikten sonra başşad olmak ister. Alp Er Tunga, kurultaya danışarak Temir Bey’i “Başşad” ilan eder. Alp Arız, kurultayı terk eder. Ogramış, babasına uymaz. Alp Arız, o günden sonra her karara karşı çıkar. Peçenek Han, Alp Er Tunga’dan, Alp Arız’ı güney topraklarına vali yapmasını ister.

Eserin sonraki bölümü “İki Armağan” adıyla başlar. Otmar, o güne dek yaptığı kılıçların en büyük ve en güçlüsünün üzerine Persçe “Afrasyap” yazmıştır. Afrasyap, Perslerin en korktukları ruhani varlıktır (s.102). Sencer’in yetiştirdiği aygır ise Alp Er Tunga ölene dek onunla savaşacaktır. Ustalar ve yanlarında getirdikleri savaşçılar, Alp Er Tunga’nın yanında kalıp savaşmak isterler.

“Babil’i Yıkan Kadın: Amitis” adıyla başlayan bölümde, Pers Prensesi Amitis anlatılır. Med Devleti’nin ilk kralı Kayeksares, Asur ve Lidya’ya karşı yanında olması için Babil Devleti’nden yardım ister. Babil Kralı Nebukadnezar da bu teklifi Pers Prenses Amitis’le evlenmek şartıyla kabul eder. Amitis’i mutlu etmek için ünlü Asma Bahçeleri’ni yaptırır. Zamanla yönetimi ele geçiren Amitis, Babil askerlerini kardeşi Astiyag’ın savaşlarında savaştırır.

Eser, “Kiros’un Hikayesi” adlı bölümle devam eder. Med Devleti’nin ilk kralı Kayeksares’in ölmesiyle yerine oğlu Astiyag geçer. Astiyag, bütün geleneklere karşı çıkarak kızını soylu olmayan Kambiz’e verir. Lidyalılarla barış yapan Astiyag, Pers yurdunun düzenini sağlar ve sınırını güvende tutmak için yönetebileceğini düşündüğü Kambiz’i, özerk kral ilan eder. Kızını vermesinin asıl sebebi, gördüğü rüyadır. Yorumcular, kızından doğacak çocuğunun büyük bir devlete hükmedeceğini söyler. Astiyag, Pers soyundan gelecek bir torunun yerine geçemeyeceğine inandığından kızını Pers Kambiz’e verir. Evliliğin birinci yılında, gördüğü ikinci rüyasına kâhinler, Mandana’dan doğacak Persli çocuğun Med Kralı olacağı yorumunu yaparlar (s.110). Astiyag, Harpag’a torunu doğduğunda öldürmesi emrini verir. Torunla aynı gün, bir çobanın bebeği olur. Bebek ölü doğar. Harpag, torunu öldürmez, çobana verir. Bebek Kiros, on yaşına geldiğinde oynadığı Kral Oyunu

yüzünden dedesinin huzuruna çıkarılır çünkü Kiros, oyunda kral olmuş ve sözünü dinlemeyen bir soylunun çocuğunu kırbaçlattırıştır. Astiyag, çocuğun kendine benzerliğini görünce torunu olduğunu anlar. Harpag'ı yemeğe çağırır ve ona yemekte kendi oğlunun etini yedirerek ceza verir. Rüya yorumcuları, Kiros'un oyun gereği kral seçildiği için rüyanın yerine geldiğini, ikinci bir saltanat sürmeyeceğini söylerler (s.112). Astiyag, Kiros'u anne babasının yanına gönderir. Böylece Kiros'un krala kin güden Harpag'ın yardımıyla Med Krallığı'na son vereceği günlerin ilk adımı atılmış olur.

Eser, “Beklenen Savaş” adlı bölümle devam eder. Astiyag'ın emriyle iki ordu, Merv şehrinin bulunduğu yerde karşı karşıya gelir. Gelenek olduğu üzere, iki taraftan birer kişi ortada çarpışır. Alp Er Tunga'nın oğlu Barman, Pers komutan Karen'in kardeşi Kubad'ı öldürür. Kambiz askerlerine hücum emri vermek üzere elini kaldırır ancak Alp Er Tunga'nın gerdiği ok, omzuna saplanarak onu kanlar içinde yere düşürür. Pers ordusu, yaralı krallarını da alarak kaçmaya başlar. Alp Er Tunga hücum emri verir. Düşmanın yolunu, oğlu Barman, yeğeni Ogramış, komutanları Acar ve Geray kesecektir. Bu birliğin başında bulunan Alp Arız, hainlik eder. Acar, Geray ve Barman, beş bin kişiye karşı beş yüz kişi savaşırlar. Ogramış, babasının sözünden çıkıp yardıma gider ancak komutanları ve Barman ölmüştür. Zaferden sonra kurultay toplanır. Alp Er Tunga kardeşinin ihanetine karşı idam emri verir. Fethedilen topraklar Ogramış Tigin'e verilir. Kambiz de idam edilir ve Saka Türk İmparatorluğu büyümeye devam eder.

“Pers Topraklarının Yeni Kralı: Kiros” adıyla devam eden eserde, Pers halkı, Med Kralı Astiyag'ın acımasızlığından bıkmıştır. Harpag, hanedanları ayaklandırır, Kiros'a yardım eder. Kiros, kral olur ve Türklere savaş açar ancak ordusu, Afrasyap'tan korkar. Bunun için Kiros ve Hitas, uydurma bir rüyadan efsane çıkarırlar. Rüşvet verdikleri kâhinler, savaşçı Zal'ın oğlu Rüstem'in, Afrasyap'ı öldüreceğini halka yayarlar. Kiros elçi gönderir ve Türklerin ele geçirdiği topraklardan çıkmalarını ister. Türkler kabul etmez. İki ordu, Rey şehrinin güneyinde, tekrar karşılaşır. Rüstem, Alp Er Tunga'yı görünce tek avantajının gençliği olduğunu anlar ama yine de savaşır. Alp Er Tunga, Rüstem'in canını bağışlar, Persler yenilir. Türkler, Pers topraklarında ilerler. Alp Er Tunga ilerleyişi

durdurur durdurmaz Kiros, Rüstem'i elçi gönderir, barış ister. Alp Er Tunga, Rüstem'e iyi davranır, barış yapılır.

“Savaşsız Beş Yıl” adı verilen sonraki bölümde, Saka Türkleri zengin otlakları, bereketli toprakları ve sürüleriyle yaşamaktadır. Bu arada Peçenek Han, ardından eşi Ayas Hatun ölür. Kiros, çocukluğunda Med Krallığı'nda köle yaşamış olmanın etkisiyle kölelik sistemini kaldırır. Yahudilere, Babil Kralı'nın yerle bir ettiği Süleyman Mabedi'ni tekrar yapma izni verir. Babil'i istila ettiğinde “Kiros Silindiri” adını verdiği bir silindire, tarihte bilinen ilk insan hakları bildirgesini yazar (s.138).

Eser, “Ölümsüz Kahraman: Alp Er Tunga Han” adıyla devam eder. Alp Er Tunga, bir kez daha Rüstem'le karşılaşacaktır. Savaşsız geçen beş yılda Kiros güçlenmiş, kâhinler ilk savaşta sağ kalan Rüstem'e Marduk'un kendi ruhundan üflediğine halkı inandırmıştır (s.140). Rüstem'in yapımında çalıştığı Kral Mezarları bile “Nakş-ı Rüstem” adıyla anılmaya başlanmıştır (s.141). Persler elçi gönderir ve vergi ödemeyeceklerini, savaşa hazır olduklarını bildirirler. İki ordu ile Alp Er Tunga ve Rüstem yine karşılaşır. Rüstem, Alp Er Tunga'nın bilerek onu yenmediğini, halkının gözünde efsaneleşmesine izin verdiğini fark eder. Han'ın kılıcının üzerine atlar ve ölür. Pers ordusu yenilir, Kiros bir kaleye sığınır. Kurultay Kiros'un idamını ister. Alp Er Tunga ağır vergiler ve savaş tazminatları ile Kiros'u vasal kral kabul eder.

“Arap Saldırıları ve Kıtık” adıyla başlayan bölümde, Kiros ile Alp Er Tunga bir araya getirilir. Büyük savaşın ardından kıtlıkla mücadele eden Pers halkı, bir de Arap saldırılarına maruz kalır. Kiros, Alp Er Tunga'dan yardım ister. Arapların krallığını ilan ettikleri topraklar bozguna uğrattılır. Alp Er Tunga, Pers sarayına gider ve halkın sıkıntılarını dinlemek için Kiros'un tahtına oturur. Bu durumdan rahatsız olan tek kişi Kiros'tur.

Eser, “Tuzak” adlı bölümle devam eder. Alp Er Tunga'nın yardımı üzerinden üç yıl geçer. Kiros, Alp Er Tunga'yı, Rey şehri kalesinde bir ziyafete davet eder. Alp Er Tunga, beş bin askerle, Pers toprakları üzerindeki otoritesini hatırlatmak üzere davete gider. Her şey yolunda görünür ancak iki saat sonra, sarhoş olduklarını zanneden askerler, birer ikişer düşmeye başlar. Hıtas, Hindistan'dan bir zehir getirip

yemeklere katmıştır. Zehirlenmeden önce panzehri kullanan Hıtas ve Kiros kurtulur. Alp Er Tunga, atı Berk'i çağırır ve üzerine atlayarak cesedinin düşman eline geçmesini engeller. Ardından gidenler, ona üç gün sonra yetişirler. Atın çaresiz dolandığını, Alp Er Tunga'nın ölmek üzere olduğunu görürler. Alp Er Tunga, Berk'i eve gönderir ve kendini Ceyhun Nehri'nin sularına bırakır.

“Alp Tunga'nın Ardından” adıyla başlayan bölümde, Berk, han otağının önüne gelir ve orada can verir. Barsgan Tigin başkanlığında toplanan kurultay, iki gün sürer. Barsgan, Alp Er Tunga ile birlikte beş bin yiğidin uçmağa vardığını, Pers ordularının da hızla geldiğini bildirir. İhtiyar Atalay, “Alp Er Tunga” ağıdını söyler (s.155-156). Alp Tunga'nın öldüğünü duyan milletlerden isyan haberleri gelir. İki hafta sonra Türk ordusu ile Pers ordusu, Merv yakınlarında tekrar karşı karşıya gelir. Savaştan geriye on bin kadar Türk askeri kalır. Koca imparatorluk yitip gitmiştir. Geriye kalanlar, doğuya göç ederler. Tomris gitmez ve dedesinin mirasına sahip çıkar. Tomris'in yanında savaşta babalarını, oğullarını, eşlerini kaybeden kadınlar vardır. Tomris, yurdunu ayakta tutmaya çalışırken Kiros, önce Babil'i ele geçirir, Kral Karun'u alt eder ve yine Türkleri yok etmek için uğraşır. Korkut Ata bunları anlatırken ormanın her yerinde Barsgan aranmaktadır. Sabah olmak üzeredir. Korkut Ata son öğütlerini verir. Barsgan kendini arayan askerlere doğru yürür.

“Karun” adı verilen sonraki bölümde, Lidya Kralı Karun; Kral Kiros'un önce kölesi, sonra arkadaşı olur. Karun'un kişisel özellikleri Kiros'un dikkatini çeker. Yanmak üzereyken “Solon” diye bağırarak Karun, Kiros'a Filozof Solon'un hikayesini anlatır ve ölümden kurtulur. Kiros, ona ordugahını gezdirir. Türklere karşı yaptığı hazırlıkları gösterir.

Eser, “Mayda'nın Gözyaşları” başlığıyla devam eder. Barsgan dönmüş, Esik şehri huzurlu bir güne uyanmıştır. Orman içinde gökbörülerin görülmesi, Korkut Ata efsanesinin yeniden doğmasını sağlamıştır. Korkut Ata'nın, Barsgan'a kut verdiği konuşulur. Birkaç gün sonra Arman'a büyük bir yuğ töreni düzenlenir. Tomris, Mayda'yı teselli eder ve yas bitince Barsgan'la düğünlerinin yapılacağını söyler. Mayda, Barsgan'a düğün hediyesi hazırlamaya devam eder.

Eserin sonraki bölümü “Son Kurultay” adını almıştır. Perslerin savaş hazırlıkları ve Türklerin savaş taktikleri; savaştan sonra Türklerin geri dönmemesi durumunda, kalanların ne yapacakları konuşulur. Savaş ve düğün hazırlıkları başlar.

“Kiros’un Çılgın Oğlu: Kambiz” başlıklı bölümde, Kambiz, Babil Kralı sıfatıyla, savaşa katılmak için ordusuyla Kazvin şehrine gelir. Ordusu perişandır. Herkes Kambiz’i ve kumanda ettiği ordusunu konuşur. Ordu kumandanın oğlu Eram, konuşulanları Kambiz’e anlatınca, Kambiz öfkeden deliye döner. Kendi hakkında konuşan askerleri çadırına getirtir ve onların gözü önünde Eram’ı öldürtür. Komutan Parkas, oğlunun cesedini alıp çıkar. Olaya şahit olan Karun, yaptığıının yanlışlığını; yıllar önce Astiyag’ın da ordu komutanı Harpag’ın oğlunu öldürmesinin, Kiros’un kral olmasını sağladığını söyler. Kambiz, buna da kızar ve Karun’un idam emrini verir. Kiros, son anda yetişir; idamı engeller.

“Altın Elbise” adı verilen bölümde, düğün günü gelir. Kutlamalar yapılır, güreş tutulur, yemek yenir, kırmızı içilir, ozanlar türkü söyler. Mayda’yı, Bilge Çolpan at üstünde getirir. Mayda, Tomris ve Barsgan’ın yanına oturur. Herkes hediye bekler. Barsgan çadıra gider ve altın elbiseyi giyerek çıkar. Türkler birlikte son günlerini mutluluk içinde geçirirler.

“Kahramanlığa Giden Yol” adı verilen bölümde, savaş hazırlıkları anlatılır. Tomris ve ordusu, İnci Nehri kıyılarına ulaştıklarında mevsim kışa dönmüştür. Tomris Han, ordugahını kurar. Beyleri ve hatunları fikirlerini almak için otağına toplar. Bu sırada içeri giren Göğen Hatun, Tomris Han’ın konuşmasını böler. Tomris, hışımına kapıya yönelir ve kapıdaki kızdaki Alkar Bey’in hainliğini öğrenir. Genç kızı ödüllendirir. Göğen Hatun’u kurultaya katılmak üzere Alkar Bey’i çağırmakla görevlendirir. Alkar Bey gelir. Tomris Han, hiçbir şey bilmiyormuş, Alkar Bey’e savaşta ihtiyacı varmış gibi yapar ve gerçeği ile hiç ilgisi olmayan savaş planını anlatır. Alkar Bey, kurultaydan hemen sonra Tomris Han’ın savaş taktiğini yazdığı mektubu, uşağına vererek Pers Kralı’na gönderir. Böylece dedesi Alp Arız’ın intikamını alacaktır.

Eser, “İnci Nehri Kıyısında” başlıklı bölümle sürer. Tüm ordunun rahatlıkla geçebileceği bir köprü yapmaya çalışan Kiros, hem hain Alkar’ın hem de Tomris Han’ın gönderdiği mektupları okur. Kiros, çevresindekilere ne yapacağını sorar.

Oğlu Kambiz, saçma fikirler sunar. Onu, Pers ve Babil topraklarını Arap tehdidinden korumak bahanesiyle geri gönderir. Karun'un fikirlerine önem verir ve Tomris'in teklifini kabul eder. Vakit kaybetmeden Türk ordusunun peşine koyulur.

“Amansız Takip” başlıklı bölümde, Türkler takip mesafesini korur. Persler otlak sıkıntısı, açlık ve soğukla baş etmekte zorlanır. Geri dönmeyi isteyenler olur. Yirminci günde iki ordu, Aşağı İnci bölgesindedir. Türkler, Persleri beklemektedir.

“Son Pers Oyunu” adı verilen bölümde, Tomris Han, savaşı istediği yere çekmeyi başarmıştır. Bir hatun gelip çevreyi keşif için çıkan on atlıdan yalnız ikisinin döndüğünü, üçünün ölü, beşinin esir olduğunu, esirlerden birinin Mayda olduğunu söyler. Barsgan çılgına döner. Otacı ona bitki ve içki karışımı içirir. Gece, bilinçsizce atına atlayan Barsgan'ı iki bin atlı takip eder. Barsgan, Pers ordugahına yarım saatlik mesafede Pers çadırını görür ve içeri girer. Hatunları çözer. Çadırdan çıktığında kalabalık Pers birliği etrafını sarmıştır. Mayda'yı elli kişi ile Tomris Han'a gönderir. Alanda tek kişi kalana dek savaşır, başına inen sert bir darbe ile kendinden geçer. Sabah Persler elçi göndererek Tomris Han'dan teslim olup oğlunu kurtarmasını isterler. Tomris mektup gönderir ve tekliflerini reddeder. Savaş hazırlıkları yapılır. Mayda hamile, Barsgan esir, Tomris savaşa hazırdır.

“Tigin'in Ölümü” adıyla başlayan bölümde, Barsgan, Kiros'un teklifine boyun eğmez. Kendi hayatı için halkının özgürlüğünü vermez. Bir hile ile ellerini çözdürür. Yanındaki muhafızın kılıcını alarak kendini öldürür.

Eserin son bölümü, “Destansı Bir Savaş” adını alır. Tomris Han, Mayda'nın, Barsgan'ı Esik'e götürmesini ister. Yanına dört muhafız verir. Geriye kalan herkes savaşıacaktır. Tomris, etkili bir konuşmadan sonra hain Alkar ve uşağının başını kestirir. İki ordu Aşağı İnci Nehri bölgesinde karşılaşır. Tomris Han geri gitmelerini, Kiros teslim olmalarını ister. Bundan sonra iki taraftan birer savaşçı karşılaşır. Begisi Hatun ve Atash karşılaşır, Atash ölür. Pers ordusunun morali bozulur. Kiros, Alp Er Tunga'nın da babasını böyle öldürdüğünü hatırlar. Perslere, kaos hâkim olmuştur. Perslerin köpekleri, ölen Pers askerlerinin cesetlerini parçalar. Pers askerleri, geri kaçıp birbirlerini ezer, ileri gidip Türk oklarına hedef olurlar. Kiros'un çadırının yakınına kadar ilerleyen savaşta, Tomris dar vadiden çıkmaz. Begisi Hatun ile Tomris kaçmaya çalışan Kiros'u at arabasına binerken oklar. Kiros ölür, sağ kalan

Pers askerleri kaçıtır. Tomris, Kiros'un başını kestirir ve kan dolu tulumun içine daldırır. Savaş sona erdiğinde on üç bin kişilik Türk ordusunun dokuz bini ayakta kalmış, yüz bini aşkın Pers ordusundan yetmiş bini dar vadiye can vermiştir. Tomris, kana boyanan bu vadiye "Kızıl Vadi" adını verir. Savaşın ardından yurtlarına dönerler. Barsgan, kurganına altın elbisesiyle gömülür. Tomris Han, üzerinde Barsgan'ın yaşı yazılı gümüş tabağı baş ucuna bırakır. Kurgan kapatılır.

2.1.2.3. "Ermeni Zulmünde Yitip Giden Hayatlar" Ruhum Kıyama Kalktı

"**Ruhum Kıyama Kalktı**" adlı romanda yazarın tamamlayıcı dönüş tekniğini kullandığını görürüz. Olayların orta yerden başladığı ve geri dönüş tekniğiyle eskiden yaşananların anlatıldığı romanlar vardır. Geçmişte yaşanan olay anlatılırken olaylar yoğunlaşır, ana olayın anlatılmasına imkân yaratılır ve romanın bütünlüğü oluşturulur. Kişilerin tanıtımı, ana düğümün açılmaya başlaması, ara düğümlerin bir kısmının çözülüp bir kısmının oluşturulması teknik sayesinde mümkündür.

*"Geriye dönüş tekniği, dış zamana, takvime bağlı olarak devam etmekte olan olayların durdurularak, yani zamansal işleyiş sırası bozularak geçmiş zamanda olaylara dönüp anlattığı yöntemidir. Geriye dönüş tekniğinin birkaç işlevi vardır. Bazıları şunlardır: Ya roman kişilerinin en eski hayat dönemlerinden başlayarak içindeki bulundukları ana kadarki gelişim, değişim ve dönüşüm aşamalarını sergilemek, ya romana yeni kişiler katarak kişiler kadrosunu zenginleştirmek ya da romanın ana olaylarının daha iyi aydınlatılabilmesi için tarihsel bir zemin oluşturmak. Geriye dönüş tekniği, okuyucuda kişiler ve olayların geçmişi, öncesi ve başlangıcı hakkında verilen meraklarını giderici bir işlere sahiptir. Bu tür geriye dönüş tekniğine eksikleri gidericiliğinden dolayı "tamamlayıcı dönüş" denir."*²⁹

Roman başkışisi Ahmet Ziya, İstanbul'da başladığı hayatını yine İstanbul'da bitirir. Ancak romanın asıl olay örgüsünü oluşturan ve Ermenilerin yaptıklarını anlatan kısım Ahmet Ziya'nın, İstanbul'da, yaşadıklarını yazması, geri dönüşlerle

²⁹ Çetin, a.g.e., s.193.

anlatması yoluyla okuyucuya ulaştırılır. Bundan hareketle, romanın olay örgüsünü üç ana bölümde değerlendirmek mümkündür:

Ahmet Ziya'nın İstanbul'da bulunduğu, babasının yaşattığı tüm iç buhrana rağmen rahat bir hayat yaşadığı dönem. Bu dönem, Ahmet Ziya'nın sevdiği kıza kavuşamamasının verdiği hayal kırıklığıyla orduya gönüllü yazılmasına kadar sürer.

Ahmet Ziya'nın, "Nebi" olduğu ve romanın gelişme bölümünü teşkil eden ikinci dönem; Nebi'nin Sarıkamış Harekatı'na katılması, silah arkadaşı Asım'ı, Erzurum'a ailesine götürmesi, Asım'ın köyüne yerleşmesi, Nebi olarak yaptıkları, aile kurması, Ermeni katliamcılarının yaptıklarına şahit olması, kendinin ve yakınlarının da şiddet, taciz, işkence veya kıyıma maruz kalması, çevresindeki herkesi yitirdikten sonra yeniden Ahmet Ziya olmaya karar vermesine kadar yaşanan olayları içine alır.

Ahmet Ziya'nın yaşamının son dönemi, romanın olay örgüsünün son bölümünü, Ahmet Ziya'nın arkadaşı Selahattin Yüzbaşı'yla Türk birliklerine yardım etmesini ancak amansız bir hastalığa yakalandığını fark ederek İstanbul'a gidişini anlatır. Ahmet Ziya, İstanbul'da, her şeyin başladığı yerde, sevdiklerine kavuşacağı günü bekler ve yazar. Roman böylelikle biter. Olay örgüsünün daha iyi anlaşılabilmesi için yazarın bölümlerine sadık kalınarak olaylar ayrıntılarıyla şöyle anlatılmıştır:

"Şubat 1925 Üsküdar'da Bir Han" adıyla başlayan bölümde, Ahmet Ziya içinde biriktirdiklerini, ömrünün son günlerinde yazmaya karar verir ve anlatmaya başlar.

"Geçmişim... Yeryüzündeki Cennetim ve Cehennemim" adı verilen bölümle, Ahmet Ziya ve Osmanlı Devleti anlatılır. Ahmet Ziya, 1893'te doğmuştur. Osmanlı "Hasta Adam"dır. İstanbul, Balkan Savaşı'ndan göçen Türklere şahitlik eder. Anadolu'da isyan hareketleri başlar. İkinci Abdülhamit, Hamidiye Alaylarını göreve gönderir ancak sükûnet uzun sürmez. Bölüm, ihanetlerin unutulmayacağını ve hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını konu edinen bir halk masalıyla sona erer.

“Önceki Ben” adıyla başlıklandırılan bölümde, Ahmet Ziya’nın Nebi olmadan önceki zamanları anlatılır. Ahmet Ziya, Saliha ile evlenmek ister. Babası, bu evliliğe karşı çıkar. Saliha başkasıyla evlenir. Ahmet Ziya, Enver Paşa’nın ordusuna gönüllü yazılır.

Eserin bir sonraki bölümünde, Akif, Ahmet Ziya’yı yolcu eder. Üç nakliye gemisi, ambarlar dolusu kışlık askeri giyecek, erzak, iki tayyare ile Erzurum’a geçmek üzere Trabzon’a gidecektir ancak yola çıkışlarının ertesi günü, üç gemi de Rus donanması tarafından Zonguldak açıklarında batırılır. Gemilerden erzak sandıklarına sığınarak karaya çıkmayı başarabilen yalnız üç kişidir. Bu kişilerden Yozgatlı Halil, köyüne döner. Ahmet Ziya, Nebi olur ve asıl hikâyeye bundan sonra başlar. Selahattin, Ahmet Ziya’nın kim olduğunu bilir ama ona kendini tanıtmaz.

Eserin devamında, Selahattin ve Nebi, Erzurum’a giderek Ruslarla çarpışacaktır. Selahattin, Nebi’ye Erzurum’daki Mümtaz Yüzbaşıya iletmek üzere bir zarf verir ve ayrılır. Nebi, 16 Aralık 1914’te, 3. Ordu’ya katılır. Mümtaz Yüzbaşının emir eri olur artık savaştadır, ancak desteğe gelecek birliklerin gelmemesi, salgın hastalık, soğuk ve asker yetersizliği yüzünden binlerce asker Allahuekber Dağları’nda donarak şehit olur.

Sonraki bölümde, savaş bitmiştir ancak Nebi’nin çilesi başlar. Lekeli hummaya yakalanan arkadaşı Asım’ı, ailesine götürmek üzere izin alır ve yola çıkar. Atlı kızakla Asım’ı köyüne götürür. Asım’ın durumu kötü, köyün durumu ise Asım’dan daha kötüdür. İnsanlar korkmuş, ezilmiş, bıkmış, tecavüzlerden yılmış ve açtır. Nebi, Arhazların Nizam’ı ikna ederek Asım’ın evini bulur. Asım’ın anası tandırda Nebi ve Asım’a yer hazırlar. Sabah erken dönmek üzere uyurlar.

Eser, Asım’ın; anasını, karısını ve oğlunu Nebi’ye emanet ederek ölmesiyle devam eder. Asım’ın cenazesi kaldırılır. Kimsesiz, sessiz, güvensiz halde yaşanan buhran, coğrafyada yaşayan insanların içine işlemektedir. Nizam Ağa, oğlunu sorar ve kara haberi Nebi’den öğrenir.

Romanın devamında, Nebi, artık bulunduğu yere alışmıştır. Asım’ın anası Hati Ana; tuz sattığı dükkânı, ticari dostlarını Nebi’ye gösterir ve Nebi, böylelikle Aşkale’de çalışmaya başlar. Karlar eriyip hayat başlayınca, Ermeni çeteciler de

baskın, zulüm ve tecavüzlere başlar. Hati Ana gibi yaşlı insanların Ermenilere bakış açısı ve Tomacan adlı yaşlı Ermeni'nin anlattıkları adeta geçmişin özeti ve düzenin nasıl bozulduğunun kanıtıdır. Tomacan, çocukluğundan, Ermeni ve Türk çocuklarının aynı okulda nasıl okuduklarından ve büyüklerin sorunlarını nasıl çözdüğünden bahseder. Bölüm, Türk-Ermeni dostluğunun yapımı zor, muhafazası zahmetli ve kırıldığında tamiri imkânsız göz yaşı şişelerine benzetilmesiyle bitirilir.

Eserin bir sonraki bölümünde, Nebi, Nizam Ağa'nın yeğeni Güle'ye aşık olur. Hati Ana, Nebi'nin durumunu fark eder ve Güle'yi ister. Sade bir düğünle evlenip Güle'nin ailesine ait Aşkale'deki eve yerleşirler.

Eser, 1915 yılı Haziran ayı ortalarında, tellalların tehciri ilanı ile devam eder. Nebi'nin aklına; Aşkale, Moskof işgaline uğradığında, Kor Korayçin adlı Ermeni'nin Hati Ana'ya ve ailesine bir lokma ekmeği pisliğin içine atarak verdiği gelir. Bölümde Hati Ana'nın ağzından anlatılanların aslında gerçek bir kişinin anlattıkları olduğunu dipnottan görürüz. Nebi, tehcirden sekiz yıl sonra, İstanbul'da Mıgırdik Agop isimli bir Ermeni'yle tanıştığını ve Ermeni'nin anlattıklarını, bu bölümde verir. Bu kişinin de gerçek olduğunu yine dipnottan öğreniriz. Burada Nebi araya girer ve Ermeni mezalimi yalanını anlatır.

Eserin devamında, Nebi, kıyımdan kaçıp kurtulmak ister ancak karısını ve Asım'ın emanetlerini bırakıp gidemez. Molla Mehmed de komitacılardan kaçmaktadır. Ermenilerden Atranik ve çetesi Molla Mehmed'e ve yanındaki misafirlerine akıl almaz işkenceler yapmıştır. Ev ev dolaşarak kadınlara tecavüz eder, uzuvlarını keserek öldürürler. Hamile Sülmi'nin karnını yarıp bebeğini ateşe atarlar, Sülmi aklını yitirir. Hacı Molla Sait'in kızına, babasının gözü önünde defalarca tecavüz edip babasından onu öldürmesini isterler. Sait reddedince ölene dek her yerini keserler. Molla Mehmed'i öldürmeyip türlü işkencelerle bu yaptıklarını izletirler. Mehmed, bu yüzden Anadolu'ya gitmek ister.

Eserin sonraki bölümünde, 1916 Haziran'ında, Erzurum'un Rus Müstahkem Komutanı'na, Kafkas Müslümanları adına suikast girişiminde bulunulur. Rus üniforması giyen Ermeniler, önce yağmaya sonra kıyıma başlarlar. Nebi artık Güle'yle tuz dükkanının altındaki dehlizde yaşamaktadır. Zorunlu olmadıkça dışarı çıkmaz. Asım'ın ailesinin durumunu öğrenmek üzere Cinis'e giderken yapılan

zulmün sokaklara taşmış cesetlerini dehşetle görür. İnsanlar, Rus komutana giderek durumu anlatır. Komutan, halkı yatıştırmak için birkaç komitacıyı asar. Nebi, Cinis'te Hati Ana, Nazo ve Abuş'u bitkin halde, samanlığın altındaki dehlizde bulur. Nebi, Hati Ana'yı gitmeye ikna edemeyince Güle'yi de Cinis'e getirir ve Nizam Ağa ile kömür madeninde çalışmaya başlar. Nizam Ağa ölünce gelini Elif'e bakmak yine Nebi'ye düşer. Bu arada Rusya'da Bolşevik İhtilali çıkar. Ermeniler sözde "silah arama faaliyeti" adı altında eskisinden daha cani daha azılı şekilde dönerler. 1918'de, Ruslar, topu tüfeği Ermenilere bırakıp giderler. Erzurum, Van soykırımıyla ünlü çapulcu Atranik'e kalır.

Roman, Atranik'in Şubat 1918'de, Erzurum'a gelmesiyle devam eder. Soykırımdan Nebi de payını alır. Abuş'un hastalığı için dehlizden çıkıp Dane Hatun'a giden Hati Ana, Nazo, Abuş, Nebi ve Elif dönüş yolunda çetecilerce görülürler. Kaçarlar ama yakalanırlar, yıllarca kullandıkları tandır sonları olur.

Eser, kahramanlara yapılan işkencelerin anlatılmasıyla devam eder. Mikoç ve Mıgır adlı iki Ermeni'nin gaddarlık yarışından, işkencelerin en büyüğüyle ölen insanlardan bahsedilir. Tecavüze uğrayıp duvara ellerinden çakılarak diri diri kalbi sökülüp alınca çivilenen Elif, diri diri tandırda yakılarak uzuvları ninesine yedirilmek istenen Abuş, aklını yitiren nine, Abuş'u o halde görünce Mikoç ile birlikte kendini tandırda yakan Nazo anlatılır. Bu karmaşadan yararlanan Nebi ve Güle kalanları öldürüp kurtulurlar ve Aşkale'ye doğru yola çıkarlar.

Eserin bir sonraki bölümünde, Güle hamiledir ve oldukça hastadır. Aşkale'ye dönüp harabeye dönmüş dükkanlarına sığınır. O gece, Nebi bir rüya görür. Rüyasında Elif, Nazo, Abuş, doğmamış kızı, Güle ve annesi bir cennet bahçesinde dirler ama Nebi yanlarında değildir. Nebi'yi rüyasından seslenen ağabeyi uyandırır. Nebi'nin komitacıları öldürmesi haberi, Aşkale'yi sarmıştır. Nebi ve Güle, Güle'nin dayısına giderler. Dayısının oğulları aileleriyle Anadolu'ya göçmüştür ancak dayısının kızlarına Ermeni eşkıyalar tecavüz etmiş, aynı günün sabahına kızlar kendilerini asmıştır. İhtiyar Hasan dayı bir an önce Anadolu'ya gitmelerini ister.

Eser, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk hâkimlerinden Mahir Akyüz'ün babası Molla Ahmet Efendi ve ailesinin, Hasan dayıya başsağlığı ziyaretiyle devam eder. Onlar da camide yakılanların arasından nasıl kurtulduklarını anlatırlar. Olaylar,

tandırda saklanan eli ayağı yanmış Mahir Akyüz'ün ağzından anlatılır. Molla Ahmet Efendi, Topal Fırıncı ve karısının başına gelenleri anlatır. Mahir, üç kuruşluk bahis için Ermenilerin arkadaşını nasıl vurduğunu anlatır ve bölüm biter.

Nebi'nin, rüyasını Güle'ye anlattığı bölümde, sabah büyük bir Ermeni grubu tüm sokağı sarar. Güle ve Nebi, kilere saklanırlar. Eşkiyalar, evi basar; Hasan dayının kızlarını ararlar. Güle'nin öksürükleri yerlerini belli eder. Güle, hançerini Nebi'nin eline tutuşturur ve kendini öldürmesi için yalvarır. Nebi, Güle'yi öldürür ve bölüm biter.

Eserin devamında, Nebi yakalanır, toplanan diğer insanlarla birlikte öldürülmek üzere götürülür. Ermeniler, cesetleri nasıl yok edeceklerini bir süre tartıştıktan sonra askeri kışlanın hamamında öldürüp çukurlara atmak üzere karar verirler. O sırada Therdolebov adlı Rus subayı gelir ve oradakileri serbest bırakır. Nebi kendini öldürmek ister ancak o zaman cennetteki sevdiklerine kavuşamayacağını bilir. Güle'yi defneder ve kendinden geçene kadar Erzincan'a doğru koşar. Gözünü açtığında bir saman yığınının altındadır. Arabayı, Agıryan adlı yaşlı bir Ermeni kullanır, yanında da 9-10 yaşlarında bir çocuk vardır. Erzincan'a varana dek konuşurlar ancak Erzincan'ın halini görünce ikisinin de dili tutulur.

Takip eden bölümde, Ahmet Ziya, karşısında alev alev yanan Erzincan'ı görür. Şehrin binlerce adım ötesinden insan çığlıkları duyulmaktadır. İhtiyar Agıryan'la hüngür hüngür ağlarlar. Agıryan ve torunu, Ahmet Ziya'yı orada bırakıp geri dönerler. Gecenin sonuna doğru Ahmet Ziya saklandığı yerden vahşetin sorumlusu Erzincan katillerinin Erzurum'a doğru kaçtığını görür. Türk askeri gelmiştir. Ahmet Ziya da onlarla birlikte şehre iner. Askeri birliğe gittiğinde Selahaddin ile karşılaşır. Selahaddin onu, gerçek kimliği ile yanındakilere tanıtır. Selahaddin, Çarlık yıkılana kadar Rusya'da görev yapmış, Kırım üzerinden İstanbul'a dönmüş hatta Ahmet Ziya'nın babasını ziyaret etmiştir. Ahmet Ziya da yaşadıklarını anlatır. Deli Halil Binbaşı'nın birliğindeki askerler Erzincan'dan sonra Tercan ve Aşkale'ye ilerlerler ancak kurtarabildikleri insan sayısı katledilenlere kıyasla çok azdır. 3 Mart 1918'de Aşkale kurtarılır. Ahmet Ziya ile Selahaddin Cinis'e giderler. Ahmet Ziya, Asım'ın emanetlerini yitirdiği tandır kapısı önünde yığılıp kalır. Gözlerini açtığında verem olduğunu öğrenir. Bir süre, Cinis'te

hatıralarıyla baş başa kaldıktan sonra, her şeyin başladığı yere, İstanbul'a doğru yola çıkar.

Eserin son bölümünde, Ahmet Ziya İstanbul'a dönmüştür. Babası, altı ay önce, adını sayıklayarak ölmüştür. Ahmet Ziya, babasının evinde kalmaz ve Üsküdar'da bir hana yerleşerek ölümünü beklemeye başlar.

2.1.2.4. Kölelikten Fatihliğe Gemileri Yakan Kahraman Tarık bin Ziyad

Tarık romanı, “Güneş Batarken” başlıklı bölüm ile başlar. Bölümde, İspanya'nın bilim ve kültür merkezi sayılan Gırnata'nın Babü'r-Remle Meydanı'nda yakılan kitaplardan bahsedilir. Sekiz asırlık birikimin meydanda yakılmasına İbn Ezrak karşı çıkar. Askerler onu engellemek isterken Başpiskopos Jimenes gelir, tartışırlar ancak Jimenes, Endülüs topraklarından Müslüman ve Yahudi kimliğini arındırmakta kararlıdır. Yakılan kitaplarla birlikte güneş batar.

“Ah Gırnata” adıyla devam eden bölümde İbn Ezrak ile İsmail, El-Beyyâzîn Mahallesi'nin yüksek bir tepesinden şehri seyrederek ve geçmişten, Ebu Abdullah'ın hainliği sonrası geldikleri durumdan konuşurlar. Yanlarına gelen Tarık'a kitap düşmanlığının sebebini ve Endülüs Fatihisi Tarık Bin Ziyad'ı anlatırlar. Tepeden inerken Fatıma'nın çığlığını duyup cami kalabalığı ile Fatıma'nın bulunduğu yere giderler. İki asker Fatıma'yı zorla vaftiz etmeye götürmektedir. Haberi alan Salih, askerlerin boğazına dayanır. Ezrak, tarafları sakinleştirip Fatıma'yı alır ancak askerlerden biri Salih'i kışkırtınca Salih ve yanındakiler askeri öldürür. Askerlerden diğeri kaçar ve yaşlı bir Müslüman kadına sığınır. Kadın onu eski Piskopos Talavera'ya götürür. Müslümanlar ayaklanır ve Jimenes'i bulmaya El Hamra'ya giderler. Durumu öğrenen Kumandan Tendilla ve Talavera saraya toplanan halkı sakinleştirip bir yanlış anlama olduğuna inandırmaya çalışırlar. Antlaşma hükümlerinin geçerli olduğunu söylerler. İleri gelenler ile yetkililer konuşacaktır. Müslümanlar dağılır, ayaklanma sona erer.

Sonraki bölüm “Sinsi'nin Sözü” başlığıyla devam eder. Toplantı, El Hamra'nın büyük salonunda yapılır. Ezrak'ın konuşmalarına sert ve çözümsüz

karşılıklar veren Jimenes, askerini öldürenlerin cezasız kalmayacağını söyleyerek toplantıyı terk eder. İki gün sonra Salih ve üç arkadaşı Babü'r-Remle Meydanı'nda asılır. Jimenes landosundan idamı izledikten sonra Sevilla'ya doğru yola çıkar.

Eser “Kırlı Isabel” adıyla devam eder. Isabel, İspanya'yı ele geçirene dek hiç yıkanmamıştır. Vahşetlerinden birinde, Sevilla'yı ele geçirdikten sonra bir Müslümanı, ailesinin gözü önünde diri diri yakmıştır. Müslüman, ona Müslümanların kanıyla lanetlendiğini, Allah'ın gazabının peşini bırakmayacağını söyleyerek ölür (s.50). Isabel, o günden sonra her gece kâbus görür. Öldürdüğü Müslüman rüyasına girerek ona oğlunun ölüm haberini verir (s.51). Torununun ölüm haberini yine rüyasında alan Isabel, çılgılla uyanır. Torunu Miguel'e hekimler gönderir ve kâtibe vasiyetini yazdırır. Müslümanlara nefretini vasiyetiyle (s.53) kusan Isabel, sonrasında Jimenes'i kabul eder. Müslümanları da dinlemek gerektiğini düşünürken torununun ölüm haberini alan Isabel, hıncını Gırnata'daki Müslümanlardan çıkarmaya karar verir. Jimenes, sınırsız yetki, asker ve para desteği alıp neşeyle geri döner.

Eser, Jimenes'in ertesi gün uygulamaya başladığı fermanın yankılarıyla devam eder. Dini ve milli bütün gelenekleri yasaklanarak Hristiyan olmaya zorlanan Yahudi ve Müslümanlar işkence görür. Müslümanlar, Endülüs'ü terk edip deniz yoluyla Fas'a gitmek isterler. Krallık yol masraflarını karşılayacağını taahhüt eder. Bunu duyan kaptanlar, insanların sahipsizliğinden istifade ederek yolcuları karşı kıyıya geçirmeden denize atarlar. Din alimi Zegri, işkenceyle Hristiyan yapılır ve teşhir edilir. Köle edilen Müslüman kadınlar, ayaklarındaki takunyalarla kaçmaya çalışırken masalara vurarak tempo tutan askerler “flamenko” yani “kaçak köylü” diye bağırıp kadınları dans etmeye zorlarlar (s.72). Bölüm, bu sebeple “Flamenko” adını alır. İbn Ezrak yardım etmesi için Memlûk Sultanı'na gitse de karşılık bulamaz. Osmanlı'dan başka umudu kalmayan Müslümanlar, Endülüs'teki dağlara sığınır.

Eserin “Son Umut Osmanlı” adını alan devamında İsmail, Ezrak ve Tarık, Fas'tan gelen gemiye binerek İstanbul'a giderler. Yol boyunca Faslı bir tüccar olan Yusuf'la sohbet ederler ve ısrarları sonucu Fas'a giden Müslümanlar ile Ebu Abdullah'ın akıbetlerinden haberdar olurlar. Ayşe Sultan sefalet içinde ölmüştür. Ebu Abdullah ise dilencilik yapmaktadır.

“Endülüs’e Ağıt” adıyla devam eden bölümde, İstanbul’a gelen Ezrak, Tarık ve İsmail gece bir handa kalır ve Osmanlı’nın durumunu hancıdan dinlerler. Osmanlı bir taraftan Haçlı tehdidiyle uğraşırken bir taraftan da doğu sınırında kurulan Safevi Devleti ile uğraşmaktadır. Ümitleri azalan Gırnatalılar yine de ertesi gün Beyazıd Han’ın karşısına çıkarlar. Ezrak, meşhur Feryadname (s.86) ile durumlarını arz eder. Yardım sözü alır, sarayda misafir edilir; Tarık’ı Enderun mektebine bırakarak geri dönerler. Ayrılırken tek istedikleri Tarık’ın, Tarık Bin Ziyad’ı herkese öğretmesidir. Beyazıd, bir donanma göndererek Endülüslü Müslüman ve Yahudileri kurtarır. Bir kısmını Kuzey Afrika’ya gönderir, bir kısmını İstanbul’a getirtir. Geride kalanlar ise zorla Hristiyanlaştırılır ya da katledilirler. Yazar, geri dönüş tekniği kullanarak eserin ikinci ana bölümüne geçer.

Eserin ikinci ana bölümü “Tarık” adıyla başlar ve 695 yılının Mağrip’inden bahseder. Zenateliler kabile reisi Ağıra’nın evinde Müslümanlarla konuşurlar. Kartaca’dan gelen Müslümanlar onları İslam’a davet eder. Bunu kabul etmezlerse hâkimiyetlerini kabul edip vergi ödeyecekler aksi halde savaşıacaklardır. Ziyad, Müslümanlar gittikten sonra onlara katılmanın doğru olacağını söyler ancak kabile reisi Ağıra, Kâhine’nin fikrini almak için Nişa’yı gönderir. Ziyad, toplantıyı terk eder.

İlerleyen ve “Bir Köle” adı verilen bölümde, Mişa, Kâhine’den Berberî kabilelerin birleştiği ve Müslümanların yenileceği haberini getirir. Ağıra da savaşa katılacaktır ve oğlu Ugan ve Abnora’nın da bulunduğu on kişiyi keşfe gönderir. Ugan ve iki kişi geri döner, diğerleri esir düşerler. Üç gün sonra, Hasan Bin Numan’ın komuta ettiği İslam ordusu ile Berberîler, Meskiye Vadisi’nde karşılaşır, Müslümanlar yenilir. Savaş meydanında oğlunu arayan Ziyad, oğlunu bulamaz. Yedi yıl sonra Müslümanlar yine Kartaca üzerine yürür. Kâhine, Müslümanların şehirden vazgeçmeyişlerinin sebebini şehrin güzelliğine bağlayarak onlar gelmeden her yeri yakıp yıkar. Savaş yapılır, Kâhine’nin kesik başı kuyuya atılır. Kartaca, Müslümanların eline geçer. İlk savaşın üzerinden on yıl geçmiş, Ziyad kızlarını evlendirmiş, oğlunun acısıyla baş başa kalmıştır. Bir gün oğlu çıkagelir. Kayrevan’da esir tutulan Abnora, yeni valinin gelmesiyle azat edilmiştir. Müslüman olmuş, “Tarık” adını almıştır.

Tarık, “Bir Asker” adıyla anılan bölümde özgürlüğüne nasıl kavuştuğunu anlatır. Ahmed adlı Arap savaşçı, boğazına kılıç dayamışken Vali Musa bin Nusayr, Ahmed’in haksızlığını görür. Ahmed ve Tarık’ı savaştırır, Tarık kazanır. Musa, Müslüman olması karşılığında özgürlüğünü teklif eder. Abnora, teklifi kabul edip ertesi gün sabah namazında Müslüman olur. Musa ona sabah yıldızı anlamına gelen (s.35) “Tarık” adını verir ve bir süre askerleri arasında tuttuktan sonra kabilesine gönderir. Tarık, başına gelenleri anlattıktan sonra ablası ve yeğenleri ile vakit geçirir. Sonrasında intikamını almak için Ugan’ın evine gider. Tarık’ı görmeye gelen köylüler de yolda peşine takılır. Tarık, Ugan’ın korkaklığını ve hainliğini itiraf ettirir. Kabile mahkemesi Ugan ve yanındaki iki kişiye yüz kırbaç ve sürgün cezası verir. Cezayı Tarık uygular. Musa’dan getirdiği mektubu Ağira’ya veren Tarık, Kuzey Afrika seferleri için iki bin asker toplar. Ağira, Tarık ve iki bin asker, Biskra şehrinde dinlenen Musa’nın ordusuna katılırlar.

“Bir Kahraman” adıyla devam eden eserde, Tanca 708 yılında fethedilir. Vali, konuşmasını yapar ve ordugaha geçerek Septe’yi nasıl alacaklarının planını hazırlar. Vali Musa, kuşatmaya başlar, Septe iki yıl boyunca direnir. Musa, Tanca’nın valiliğini ve Septe kuşatmasını Tarık’a bırakarak Kayrevan’a döner. Bu sırada İspanya Kralı ölür, yerine geçen oğlunu, General Rodrigo darbe ile tahttan indirir. Septe halkı, özellikle İspanya topraklarında yaşayan Yahudilerin tamamı köle ilan edilir. Kont Julian, Kayrevan’a gelerek Endülüs’ü vaat eder.

Kont Julian’ın, Kayrevan’a gelmesinin nedeni bölüme adını veren “Akdeniz’in Helen’i, Florinda”dır. General Rodrigo, danışmanı Borbos’un bütün uyarılarına rağmen Florinda’dan vazgeçmez ve zindanda tuttuğu Florinda’ya tecavüz edip onu yarı çıplak kapıya koyar. İlk gemiyle Septe’ye, babasının yanına gönderilen Florinda, birkaç gün sonra olanları annesine anlatır. Olanları Kont Julian da öğrenir ve intikamını almak için Kayrevan’a gider.

“Baba’nın İntikamı” adı verilen bölümde, Kont Julian Kayrevan’a giderek Vali Musa ile görüşür. Julian kızının başına gelenleri anlatır ve Endülüs’ün fitili ateşlenir (s.162).

Eser, “Keşif” adı verilen bölümle devam eder. Vali Musa, Tarif bin Malik’i keşif için İspanya topraklarına gönderir. Tarif’e, Kont Julian’ın adamı Kaptan Isco

rehberlik eder. Tarif, öğrendiklerini Vali Musa'ya anlatmak üzere Kayrevan'a yola çıkar.

“Tarık Dağı'na Varırken...” adını alan bölümde, Tarık, Kont Julian ile birlikte Septe limanından Endülüs'e çıkarma yapmak üzere yola çıkar. Tarık, yolda uyur ve rüyasında Hz. Muhammed ile dört büyük halifeyi görür. Rüyasıyla kazanacağı zaferden emin olan Tarık, Calpe Dağı'nın batı tarafındaki koydan İspanya topraklarına ayak basar.

“İlk Toprak Tarık Dağı” adını alan bölümde, Tarık ve Julian, Calpe Dağı'na keşfe çıkarlar. Tarık, “Arap Surları” (s.182) adı verilen surları tamamlamaya, batı yamacına da kule yapmaya karar verir. Tarif, bu fikre karşı çıkar ancak komutan Tarık'tır. Ertesi gün Calpe Dağı'nın adını “Tarık'ın Dağı” olarak değiştirecek çalışmalar başlar.

Eser, “Haberci” adıyla devam eder. Hasta oğlunu şifacıya götürmek üzere Yeşil Ada Kalesi'nden ayrılan köylü, kuşatılan kaleden okla atılan mektubu Kral Rodrigo'ya götürür ve Müslümanların kuşatmasından haberdar eder. Rodrigo, bunlara inanmaz ama Borbos'un tavsiyesiyle bir keşif birliği çıkarır. Köylüyü de bir kafese kapattırır.

“İlk Fetih...” başlığını alan bölümde, Tarık'ın komutanlarından Abdülmelik, Yeşil Ada'yı fetheder. Abdülmelik, Rodrigo'nun büyük bir orduyla geldiğini ve sayıca onlardan çok az olduklarını söyleyerek desteğe ihtiyaçları olduğunu belirtir. Tarık, Vali Musa'ya mektup yazar ve yedi bin askerine beş bin asker daha katılır.

Eser, “Gemileri Yakan Adam” başlığıyla devam ettirilir. Tarık'ın askerleri kendi aralarında Vizigot ordusunun büyüklüğünü, yenildiklerinde geri çekileceklerini konuşurlar. Bunları duyan Tarık, Kont Julian'dan üç kadırğa alarak yardımcısı Ömer'e kadırgaları yaktırır. Askerler, kadırgaları düşmanların yaktığını zannederken Tarık, onlara geri dönmek gibi bir ihtimalin olmadığını anlatır (s.204). Böylece hazırlanan ordu, İspanya içlerine ilerler, Şezuna şehrini alır. Şöhretleri İspanya içlerine yayılır.

“Büyük Sınav” adıyla devam eden bölümde Tarık’ın ve Vizigot ordusunun savaşı anlatılır. Rodrigo, sayı üstünlüğüne güvenir ve savaş planı yapmaz. Rodrigo’nun hizmet birliği Guadalete Nehri’nin karşı yakasına geçer. Tarık, Rodrigo’ya teslim olmasını söyleyen mektubu gönderir (s.212). Savaş günü, Tarık’ın ordusu kaçır gibi yapıp düşmanları nehrin içine çeker. Çelik zırhları ile rahat hareket edemeyen Rodrigo’nun askerleri, nehirde öldürülür. Julian, Rodrigo’nun ordusu içinde bulunan Wittiza taraftarlarına başına gelenleri anlatan bir mektup yazar ve Rodrigo’nun ordusunu böler. Tarık, Rodrigo’yu kalbinden oklar ve tacını düşürür, Rodrigo kaçır.

“Dört Şehir” adını alan bölümde, Tarık ve ordusu İsticce, Malaga, İlbire ve Kurtuba’yı ele geçirirler. Julian’ın saraydaki muhbiri, Rodrigo’nun ölmediği haberini getirir. Tarık, Toledo’ya gitmeye karar verir.

Eser “Tajo’nun Kıyısında” başlığıyla devam eder. Rodrigo, köprü’nün başında Tarık’ı bekler. Tarık, iki tarafın da şaşkınlığı arasında köprüden geçer ve Rodrigo’yu mızraklar, kafasını keser ve askerlerine hücum emri verir. Toledo alınır. Tarık, Vali Musa’ya mektubuyla birlikte Rodrigo’nun başını gönderir.

“Yol Ayrımı” adı verilen bölümde, Vali Musa, Tarık’ın mektubunu okur ancak başarısından memnun kalmaz. Beklentisinin çok üzerinde bir zafer kazanan Tarık’a daha fazla ilerlememesini, kendisi gelene kadar beklemesini söyleyen bir mektupla cevap verir (s.241). Ganimetlerden de pay ister. Julian ve Tarık, Vali Musa’nın gelişinin üç dört ay süreceğinin ve bu durumda avantajın karşı tarafa geçeceğinin farkındadırlar. Emevi Halifesine yakınlığıyla bilinen Muğis, onların fikirlerine katılmasa da Tarık, savaşa devam etme kararı alır, fetih güzergahı belirler.

Eser, “Süleyman’ın Masası” başlığıyla devam eder. Kont Julian, Tarık’ı hâkimiyetin sembolü (s.248) olan masaya götürür. Tarık, masayı halifeye verecektir ancak Vali Musa’nın masa ile birlikte Endülüs Fatihi (s.251) itibarını da alacağından korkar. Bu sebeple, Zeyd’in fikrine uyarak masanın bacaklarından birini söker ve saklar. Askerlerine masayı ve diğer kıymetli ganimetleri, saklı oldukları yerden çıkarttırır.

“Ve Musa Endülüs’te...” başlığı verilen bölümde, Vali Musa, Sevilla’ya gelir; şehrin sözcüsü Rahip Danielle teslim olmalarını yoksa şehrin cebren zaptedileceğini söyler (s.255). Tarık’ı Toledo’ya çağırır. Sevilialılarla imzalayacağı antlaşma öncesi, Hintli köleye makyaj yaptırıp genç görünür. Sevilialılar önce tanıyamadıkları Musa’nın bir gecedeki değişimine çok şaşırırlar.

Eserin takip eden bölümüne “İki Dost, İki Hasım...” başlığı verilmiştir. Tarık ve Musa Toledo’da karşı karşıya gelirler. San Juan Kilisesi’nde öğle namazı kılarlar. Vali Musa, Tarık’ın kazandığı zaferleri onun adına kazandığını hatırlatır ve Tarık’ı kilisenin zindanına attırır. Tarık’ın ordusundaki askerler, kilisenin etrafından hiç ayrılmaz. Musa yeniden harekete geçmek için Tarık’ı zindandan çıkarır ve askerlerinin başına getirir. Musa ve Tarık, iki koldan İber Yarımadası’ndaki Vizigot varlığını bitirmektedirler. Asturias dışında her yeri alırlar. Halife Velid, onları geri çağırır.

Eser, sona yaklaşırken “Fethin İtibarı” adıyla başlıklandırılan bölümde, Tarık ve Musa, Halife Velid’in karşısına çıkarlar. Velid, fethin itibarını Tarık’a vermek istemez ancak Tarık, söktüğü bacağı göstererek masayı kendinin bulduğunu ispatlar. Velid, istemese de fethin itibarını Tarık’a verir. İkisini de geri Endülüs’e göndermez. Musa’yı valilikten azleder, Musa’nın oğlu Abdülaziz’i Endülüs’e, diğer oğlu Abdullah’ı İfrkiye’ye vali tayin eder. Tarık’a da maaş bağlatır ve Şam’da bir konak tahsis eder.

Eserin son bölümü, “Son Buluşma” adını alır. Tarık ve Musa, birbirlerini son kez Tarık’ın evinin bahçesinde görürler. Musa, Velid’in ölümünden sonra zindana atılmıştır. Velid’in kardeşi Süleyman, sefer dönüşü Musa’ya mektup yazmış ve Velid ölene dek oyalanmasını istemiştir. Amacı, Süleyman’ın masasına sahip olmaktır (s.286). Velid’in hastalığı uzamış, Musa ve Tarık dönmüş, masanın sahibi Velid olmuştur. Süleyman, emrine uymayan Musa’yı zindana attırılmış, onun çıkarılması için Tarık ricacı olmuştur. Musa, Tarık’a gelerek helallik ister. İki dost vedalaşırlar. Tarık kalır, Musa ise Hicaz’a gitmek üzere ayrılır.

2.1.2.5. Bozkırın Kutlu Destanı Ergenekon

Eserin ilk bölümünde, yazar Bozkır ve Ergenekon Destanı'ndan kısaca bahsederek, eseri yazma amacını belirtir. Ergenekon Destanı'nın Türk gençlerine öğütlerini sıralar.

İkinci bölümde, Börte Çine bir rüya görür. Rüyasında, Ergenekon'daki toy meydanında beş tuğ ve bir ihtiyar vardır. İhtiyar demirci kurt başlı oku Börte Çine'ye verir ve Börte Çine bu demir oku Demir Dağ'ın zirvesinin ardına atar. İhtiyar, bu kez bir kılıç döver, yer sarsılmaya başlar. Kılıcı toprağa saplar, sarsıntı durur. İhtiyar, Börte Çine'ye Ergenekon'dan çıkmalarını söyler ve Börte Çine uyanır. Toy meydanına gider, bakınır ve otağına döner.

Eserin üçüncü bölümünde, Ak Ozan çocuklara destan anlatır. Anlatmaya başlamadan Ergenekon türküsünü söyler. Çocuklara atalarını sorar ve Ergenekon'a nasıl geldiklerini dört yüz yıl öncesine giderek anlatmaya başlar.

“Ergenekon'dan Önce...” adıyla devam eden bölümde, Koncuk Soğd pazarında satmak için götürdüğü mallardan vergi istemek için gelen Munkur Tigin'le çarpışır. Munkur'un yanındaki nökerler ölür; Munkur, yaralı bir şekilde amcası Sevinç Han'a gider, olanları anlatır. Sevinç Han intikam ister.

“Kıyan ve Nüküz...” adıyla devam eden bölümde, İl Han'ın oğlu Kıyan ve yeğeni Nüküz, Tasalı Kaya'da buluşup kan kardeşi olurlar. Kıyan, Nüküz'e Akça Hatun'a olan aşkını anlatır ve ondan akıl alır. Obaya dönerler.

“Apar Baskını...” adını alan altıncı bölümde Sevinç Han'ın baskını anlatılır. Alkır, dedesinden kımız yapmayı öğrenir, o yıl yapılan kımızları tadar. Kımızmurunduk şenlikleri başlar. İlter Bey kurban keser, güreş tutulur, ok müsabakası yapılır, tepik oynanır, ozanlar türküler söyler, bir kız taliplerinden eşini seçer, son olarak ateş yakılır, yetişkin er ve hatunlar üzerinden atlar. Bu sırada Apar nökerleri şöleni basar, obada bulunanlara saldırır. İlter Bey; Akmaral'ı, İl Han'a yardım istemeye gönderir. İlter Bey'in çerileri ile Nüküz ve Kıyan gelene kadar obada canlı kalmaz, obayı yağma eden nökerler kaçar. Arkalarından yetişen İl Han'ın

çerileri, Munkur Tigin ve diğerlerini öldürür. Sağ bıraktıkları bir nökeri, İl Han'ın karşısında sorgularlar ve onu da Akmaral öldürür. İl Han, Sevinç Han'a elçi gönderir.

Eserin takip eden bölümünde, Kıyan annesine aşkını anlatamamasının sıkıntısını yaşar. Nüküz'ü ararken Akça Hatun'la karşılaşır ve konuşur. Nüküz, Akmaral ve çeriler gelir. Akça Hatun, Kıyan'ın kendine aşık olduğunu anlar.

Bir sonraki bölümde, İl Han'ın elçisi, Sevinç Han'la görüşür ve savaş yanlısı olduğunu İl Han'a söyler. Kıyan ve Tigin gece av yaptıkları sırada, gizlice izledikleri nökerlerden, Akşit Bey'in obasına baskın yapılacağını öğrenip İl Han'a haber verirler, hazırlık yapılır. Uru Tigin ve nökerleri, Akşit Bey'in obasında öldürülür. Uru Tigin'in kesik başı, Sevinç Han'a gönderilir.

Takip eden bölümde, Kıyan'la Akça Hatun'un, Nüküz'le Akmaral'ın düğünü yapılır. İl Han yaklaşan savaştan önce durumu eşinden öğrenip düğün kurdurmuştur. Bu sırada, ihtiyar Küngür, Sevinç Han'ın çeşitli rüşvetler vererek İl Han'a bağlı Kırgız beylerini kendi yanına çektiği haberini getirir. Ertesi gün kurultay toplanır ve bu Kırgız beylerinin öldürülmesine karar verilir. Sevinç Han, bunu da kullanır ve Kırgız obalarını kışkırtarak savaşta kendi yanına geçecekleri sözünü alır.

Eserin "Savaş..." adı verilen onuncu bölümünde, bahar gelir ve savaş yapılır. İl Han'ın çerileri, Sevinç Han'ın nökerlerini kırar; nökerler kaçar, çeriler kovalar. İl Han, iki tarafı nökerlerle sarılınca tuzağa düştüğünü anlar. Kırgızlar da hainlik edip nökerlere yardım eder. İl Han'ın emriyle Kıyan ve Nüküz savaştan ayrılıp obaya dönerler. İl Han ve yanındakiler ölür.

"Savaşın Ardından..." adını taşıyan bölümde, Nüküz ve Kıyan yurtlarına ulaşır. Yılkin Hatun'un emriyle Akça ve Akmaral'ı alarak kaçarlar. Nökerler, İl Han'ın yurduna ulaşır ve yağma eder ve kaçanların peşine düşerler. Nüküz'ün yarası ağırlaşır, attan düşer. Atları salıp saklanırlar. Onları izleyen Saykan, atların ardından İl Han'ın obasına döner. Sevinç Han kaçanların kim olduğunu öğrenmiştir. Kurça'yı çağırır, Saykan'ı öldürtür ve Kurça'yı kaçanların peşine gönderir.

Takip eden bölümde, Kıyan ve yanındakiler kaçmaya devam eder. Nüküz'ün durumu ağırlaşır. Bir kurt ini bulup sığınır. Kurça ve yanındakiler peşlerindedir.

Kaçanların sığındıkları mağarayı bulurlar ancak nökerlerin girmelerine nereden geldiği belli olmayan kurt sürüsü izin vermez. Aramaya devam ederler.

Eser, Bilge Ata, Ulu Demirci ve Bilgelerin anlatımı ile devam eder. Bilge Ata, yetiştirdiği Şifacı Bilge'yi, Demir Dağ'ın zirvesindeki Ulu Demirci'ye götürür. Ulu Demirci, Bilge'ye ateşli ve yaralı bir hastayı tedavi edeceğini söyler. Yanına Kutlu Kurt'u katarak gönderir.

Takip eden bölümde, Bilge ve Kutlu Kurt mağaraya gider. Bilge, kim olduğunu söylemez, Nüküz'ü iyileştirir. Onlara at bırakır ve gün batısına gitmelerini söyleyerek ayrılır. Kurça ve nökerler, Nüküz ve diğerlerinin peşine takılır. Çatışarak kaçarlar, Akmaral yaralanır, atlardan ikisi oklanır; tam yakalanacakları sırada tepelerden inen kurt sürüleri nökerlere saldırır. Bu sırada Ulu Kurt'u gören Kıyan ve diğerleri, kurdu takip eder. Kurça'nın yanında üç kişi kalır. Bir tanesi, kaçakların Ata Ruhları tarafından korunduğunu söyleyince Kurça onu öldürür ve kalanlarla takibe devam eder.

Eserin on beşinci bölümünde, kalan iki attan biri ölür, diğerini kesip yerler. Kutlu Kurt'u takip ederek dağlara tırmanan Nüküz ve Akmaral yaralı, Kıyan ve Akça ise çok yorgundur. Arkalarından Kurça ve adamları yetişir. Adamları, Akça ve Akmaral oklar ancak okları biter. Kutlu Kurt, onlara ok getirir. Kurça, Nüküz ve Kıyan'la dövüşür. Nüküz bayılır, Kıyan yenileceği sırada deprem olur; Kurça düşer, deprem durur. Akmaral, Kurça'yı oklar; dövüş devam eder, Kıyan kazanır, Kurça'nın başını kesip yola devam ederler.

Takip eden bölümde, Kutlu Kurt, Ulu Demirci'nin yanına ulaşır. Kurdu takip edenler Ergenekon'a gelir. Demirci, Şifacı Bilge'ye Bilge Ata olacağını ve Ergenekon'a gelen Kutlu Soy'a yol göstereceğini söyler, görev verir. Geldikleri güne "Yeni Gün" adını verir, yapılacakları anlatır.

Eserin on yedinci bölümünde, Ak Ozan, anlatacaklarını bitirir. Çocuklar, Ergenekon'dan ne zaman çıkacaklarını sorar, Ak Ozan'ı sıkıştırır; anlattıklarının sonrasında olanları öğrenmek isterler. Ak Ozan, otağından çıkar, Börte Çine yanına gelir ve gördüğü rüyayı anlatır. Ak Ozan sevinçle göç hazırlığı yapmak için otağına gider.

Takip eden bölümde, Yeni Gün yaklaşır. Tunga, bahar müjdecisi çiğdemi Tinay Hatun'a getirerek ödülünü alır. Arkasından Ak Ozan, Börte Çine'ye bir heybe dolusu çiğdem getirir ve Altınsu'nun başında tanımadığı bir şifacı olduğunu söyler. Börte Çine, Altınsu'ya gider, Şifacı Bilge ile konuşur. Çıkış vaktinin yakın olduğunu ve Kutlu Kurt'un yol göstereceğini öğrenir.

Eserin on dokuzuncu bölümünde, Börte Çine, Ergenekon'un önde gelenlerini toy otağında toplar. Yakın zamanda göç edecekleri haberini verir. Önkut, Ergenekon'dakileri bu habere karşı kışkırtmaya çalışır.

Takip eden bölümde, Börte Çine, toyun üzerinden geçen beşinci gecede, Kutlu Kurt'un nefesiyle uyanır. Onu takip ederek Demir Dağ'ın eteğinde Şifacı Bilge'yi bulur. Birlikte Ergenekon'dan çıkış yoluna gider, demir duvarı görürler. Bilge, Börte Çine'yi Ulu Demirci'ye götürür. Demirci, Börte Çine'ye rüyasında gördüğü kurt başı damgalı oku verir. Bu damga, budununa tuğ; Türk, budununa ad; Kutlu Kurt, bu yolda rehber olacaktır.

Eserin sonraki bölümünde, Börte Çine, Ergenekon'a döner. Önkut liderliğinde bir kalabalık han otağının önünde Ak Ozan'la tartışır. Börte Çine verdiği sözün arkasında olduğunu söyler ve kalabalığı dağıtır. Karluk'u yanına alarak demir duvara götürür ve ondan dağı eritmesini ister.

Eserin yirmi ikinci bölümünde, kırk Ergenekon yiğidi, demir duvarın girişindeki kayayı parçalar. Demir duvara ulaşıldığında başlarında Karluk'un olduğu yetmiş demirci, yetmiş körükle ateşi körükleyip demir duvarı eritmeye çalışırlar. İki kez duvar örülür, ateş körüklenir; demir erir ama duvar açılmaz. Bunu fırsat bilen Önkut, Ak Ozan'ı çileden çıkarır, Ak Ozan'ın sakalını çekiştirir; Ak Ozan, kopuzunu Önkut'un kafasına geçirir. Önkut, Ak Ozan'a saldırır ve ihtiyarı öldürür. Karluk, olanlara şahit olmuş ancak engelleyememiştir. Börte Çine, toyu toplar, şahitleri dinler ve Önkut'un başını keser. Ak Ozan'a yuğ töreni düzenlenir. Karluk, Ak Ozan için geçidi açacağına yemin eder ve geçit açılana kadar kimsenin dinlenmesine müsaade etmez. Yeni Gün'e birkaç saat kala geçit açılır. Börte Çine, demir duvarı elindeki çekiçle döver. Geniş bir alanda Yeni Gün'ü kutlarlar. Tunga ve Arık güreşir. Kutlu Kurt'u takip ederek ata yurduna varırlar. Otağlarını kurarlar, Kutlu Kurt gider.

Eser sona yaklaşırken Börte Çine, oğullarını öçlerini almak için ayrı ayrı görevlendirir. Bagatur'u, Apar Han'ına elçi yollar ve savaşa davet eder. Apar Han'ı Türkleri küçümser ve beş bin kişilik bir birliği Türk obasını yağmalamaya gönderir. Birlik yok edilip sağ bırakılan iki nökerin dilleri, parmakları kesilerek bir mektupla geri gönderilir.

“Dört Yüz Yıl Sonra Aynı Meydanda...” adını alan son bölümde, Türkler ve Aparlar karşılaşır. Aparlar, Sevinç Han'ın yaptığı gibi tuzak kurar ancak Börte Çine bu tuzağı kendi kurduğu tuzakla bozar. Aparlar yenilir, Hanları af diler ancak Börte Çine kendini küçümseyen bu hanı, kırıyla boğdurtur ve bir kalasa bağlatarak Apar yurdunda gezdirtir. Kurt başlı tuğunu, Apar yurdunda han otağı önüne saplayarak “*Atalarımın öcünü aldım!*” (s.256) diyerek haykırır.

2.1.2.6. Göktürk Efsanesi Tong Yabgu

“Kehanet” adıyla başlayan bölümde Kâhin Vanuşa, gecenin geç bir saatinde Kisra Sarayı'na gider. Kral Anuşirvan ve karısı Fakim'e, Afrasyap'ın ruhunun Aşina soyundan bir kaplanla doğduğunu, ona “Kuzey'in Efendisi” dendiğini ve kuzeyde doğan bu kaplanın verdiği zararlar Pers İmparatorluğu'nun güneydeki düşmanlarına yenileceğini iletir.

“Kara Çurın'ın Oğlu...” adıyla devam eden bölümde, Tong Yabgu'nun doğumu anlatılır. Doğumdan hemen önce deprem olur, bozkurtlar aralıksız ulur, fırtına çıkar. İnsanlar korkar ve doğacak bebeğin uğursuz olacağını düşünerek kaçırlar. Doğum gerçekleşir, yeryüzü sakinleşir. Şaman Balamir, bebeğin düşmanları için uğursuz, Göktürkler için uğurlu olduğunu söyler ve kutlama yapılır.

“On dört yıl...” başlığı altında devam eden eserde, Tardu Yabgu'nun altın çağı ve sonrasında başlayan isyanlar anlatılır. Tardu Yabgu, Çin'in ayaklandığı isyancıları bastırmak için gittiği seferden dönmez. Devlet adamları, Batı Göktürk Devleti'ne yeni bir yabgu seçmek için kurultay çağrısı yaparlar.

Eser, “Yazgıyla Yüzleşme Vakti...” adıyla devam eder. Şaman Balamir, bir gece vakti Tong Yabgu'yu uyandırır ve Tanrı Dağı zirvesine çıkarır. Zirveye

tırmanırken atlas bir otağ gösterir. Tong Yabgu zirveye çıktığında ona bir kaplan saldırır ve yaralar. Tong, kaplanı öldürür ve adını alma hakkı kazanır. Yaralarıyla kendinden geçerken baş ucunda bir adam görür.

Eser “Bilgi Ata Otağı’nda...” başlığıyla devam eder. Tong Yabgu kendine gelir. Bir çoban yaralarına merhem sürer ve onu düze indirir. Tong Yabgu’nun kim olduğunu öğrenince yaptıklarına karşılık ister. Tong’un hançerini, parçalanmış yalmasını, kanlı gömleğini ve atını alır. Tong Yabgu, sabah Şaman Balamir ile geçtiği yerlerden tekrar geçerek atlas otağın olduğu düzlüğe çıkar, otağa girer. İçeride sağlı sollu ihtiyarlar oturmaktadır, Tong’a kendilerini tanıtır. Başına gelenler sonucu “Tong” adını alma hakkını kazandığını söylerler. Tong’u dışarı çıkardıktan sonra Bilge Ata, Türk coğrafyasının dört bir yanından gelmiş bilgelere dönerek Altın Örgün’e kimin oturacağını sorar. Çulo Tigin’i desteklemeye karar verirler.

Tong Yabgu, bir kayanın dibinde Şaman Balamir’i otağdan dönmesini bekler. Balamir geldiğinde kendini kurtaran çobanın kim olduğunu öğrenir ve kendisi için hediyeler bıraktığını görür.

“Kurultay...” adıyla devam eden bölümde, beyler kağan seçimi için başkente gelirler. Bagatur, kağan olmuş gibi bir tavırla geldiğinden soğuk karşılanır ve muhafız komutanını, Tong Yabgu cezalandırır. Bagatur, bu şekilde kağan olamayacağını anlar ve Çinli danışmanı Çueng’den akıl alarak herkesin desteklediği Çulo’yu destekler. Batı Erliği’ni Şekü’ye bırakır ve başkente kalır. Çulo, Şekü, Tong ve Börü’yü ayırıp kağanlığı elde etmeyi amaçlar.

Eser, “Çulo! Göktürk’ün Akılsız Kağanı...” başlığıyla devam eder. Batı Göktürk Devleti’ne kağan olan Çulo, buyruğu altındaki Şipilerin isyanını bastıramaz. Akıllıca davranmak yerine saldırgan bir tutum izleyen Çulo, Bagatur ve Çinlinin sözünden çıkmaz olur. Devleti yok olmaya sürüklerken son gücüyle Sir Tarduşlar üzerine yürür. Beylerin başını vurdurur, varlıklarını yağma eder ve Sir Tarduşları ağır vergilere bağlar. Bu baskın üzerine diğer Töles boyları da isyan eder. Şekü, başkente yürür ve Çulo’ya canını kurtarmak istiyorsa gitmesini söyleyen bir mektup gönderir. Çin sarayına sığınan Çulo, Doğu Göktürk Kağanı Şipi tarafından öldürülür.

“İhanet İttifakı...” adıyla devam eden eserde, Pers İmparatorluğu’nda Sasani Hanedanı Şehinşah’ı Hürmüz ölür. Yerine oğlu Hüsrev Perviz geçer. Perviz daha babasının cenazesi başında, babaannesi Fakim Sultan’dan olan rahatsızlığını belli eder. Bagatur ve Kambudag, başsağlığı dilemek için Perviz’in sarayına gelirler. Bagatur, Perviz’in karşısında onursuzca diz vurur. Fakim Sultan odasına çekilince Perviz ve Bagatur, Batı Göktürk Devleti için plan yaparlar. Bagatur’un Şekü’nün kağan olduğundan bile haberi yoktur. Şekü’yü indirmek için Perviz’den altın alır.

Eser “Çueng: Düzenbaz Çinli...” başlığıyla devam ettirilir. Şekü, kağan olunca Batı Erliği’ne amcası Bagatur’u atar ve oradaki isyanları bastırmasını emreder. Şekü’nün emirlerinin hırsını Çueng’den çıkaran Bagatur yine onun oyunlarına kanar. Şekü’yü devirmek için akıl aldığı kimselerin ve Balamir’in peşine düşecektir. Oğlu Kambudag’ı başkente göndermeye karar verir. Çueng de Pers altınlarıyla Kafkas savaşçılar ayarlayıp ortalığı karıştıracaktır.

“Kuca Pazarı Baskını” başlığıyla adlandırılan bölümde, Batı Erliği’nin bilgisi Karık, Şaman Balamir’e bir mektup göndererek Kuca Pazarı’nı Kafkas savaşçılarının basacağını haber verir. Balamir, durumu Tong Yabgu’ya söyler. Kağan Şekü, avdadır ve dönmesini bekleyecek zaman yoktur. Börü ve Tong Yabgu savaşçılarını alıp Kuca Pazarı’na gider ve tuzak kurarlar. Kafkas savaşçıları yenip onları Pers altını karşılığında bir Çinlinin tuttuğunu öğrenirler. Şekü, Tong ve Börü Çadırkent’te toplanırlar. Bu sırada Kambudag gelir. Durumu değerlendiren Şekü, kurtuluşun Pers topraklarının zenginliğinde olduğunu, bunun için de Roma ile ittifak yapmak gerektiğini söyler.

“Balamir’in İzi” adını alan bölümde, Bagatur ve Çueng, Balamir’in peşine Bugut nökerleri takarlar. Balamir, onları fark edip Issık Göl civarında izini kaybettirir ancak yine peşine düşerler. Balamir, Bilge Ata otağına çok yakın olan Bilge Muhafız’ın otağına sığınır. Muhafız, Tong Yabgu’ya bir Bürküt gönderir, yardım ister; ulaklarını da çevreye yerleştirir. Tong Yabgu, yeğeni Börü ile yola çıkar. Yolda Börü’nün atı çatlar, ölür yine de yetişirler. Nökerleri yenerler ancak Tong Yabgu zehirli okla oklanmıştır, yere yığılır.

“Ganişa’nın Gözü...” adıyla başlıklandırılan bölümde, Tong Yabgu’yu iyileştirmeye çalışırlar, Tong’un durumu kötüleşmiştir. Bilge Ata; Börü ve

Muhafız'ın kızı Suana'yı bir Budist tapınağına gönderir. Başkeşiş onlar için çok kutsal olan safir taşı (Ganişa'nın Gözü) vermek istemez. Börü, onu ikna eder ve üç gün içinde başkeşişi taşla birlikte geri getireceğine söz verir. Başkeşiş tapınaktan getirdiği sarı su ve safir taşla Tong Yabgu'nun bedenindeki bütün zehri temizler. Börü, tapınağın artık Aşina soylu kağanların himayesinde olduğunu söyleyerek başkeşişi ve Ganişa'nın Gözü'nü geri götürür.

Eser, “Yeryüzünün En Güçlü Tılsımı...” başlığıyla devam eder. Tong Yabgu günler sonra gözünü açar, başucunda Suana'yı görür. Birkaç kez uyur, uyanır; Suana hep yanındadır. Ona aşık olur, kendine gelince Suana'yı babasından ister. Suana ile başkente dönen Tong, büyük kutlamalarla karşılaşılır. Kağan otağında bir toplantı yapılır ve Tong'un başına gelenler üzerinde Perslerin parmağı olduğuna karar verilir. Şekü; Tong ve Börü'nün ittifak teklifi için Roma'ya gitmeleri emrini verir.

“Benmar ve Çueng...” başlığıyla adlandırılan bölümde, Çueng planlarını uygulamaya devam eder. Çueng, ünlü şarap tüccarı Benmar'a Pers Komutanı Şahrbaraz'dan aldığı mektubu vererek kendini İblis'in çocuklarına götürmesini ister.

“İblis'in Çocukları...” başlığıyla adlandırılan bölümde Çueng ve Benmar, İblis'in çocukları ile görüşüp Türk heyetindekileri öldürmelerini isterler. Tong Yabgu ve yanındakiler Nişabur Kervansarayı'nda mola verirler. Bu sırada eşkıyalar baskın yapar ama Tong ve yanındakiler hepsini öldürür. Tong; yaralanan Tankut'u Hancı, Kuncay ve Toygar ile şifacıya gönderir. Heyette bulunan diğerleri uyurken Tong Yabgu, hanın önünde bekler. Bu sırada İblis'in çocuklarından biri gelir ve Tong'u tehdit eder. Tong, onu öldürür, atına bağlar; ata bağlı ceset Nişabur sokaklarında dolaşır. Benmar, cesedi, İblis'in çocuklarının mağarasına götürür. İblis'in çocukları intikam yemini ederler. Benmar, uydurma bir kervan düzenler ve Rey yolunda Türk heyetini bekler. Tong ve yanındakiler gelince onlarla tanışır, şarap ikram eder, konağına davet eder. Tong daveti kabul eder ama bir tuzak olduğunun farkındadır. Benmar'ı sorgular ve Çueng'i öğrenir. Tong da bir tuzak kurarak hazırlık yapar. İblis'in çocuklarından on dokuz tanesini öldürürler. Köleleri azat eder, konağı ateşe verirler. Benmar ise dili kesilerek bir ata yüklenir ve Kazvin'e götürülür.

Eser, “Haşrup'un Çocukları” başlığıyla devam eder. Tong ve yanındakiler Kazvin'de mola verir. Kazvin Çarşısı'nı gezerken yanlarına gelen Haşrup,

çocuklarının İblis'in çocukları tarafından kaçırıldığını ve kendinden çarık istediklerini söyler. Tong Yabgu, çarıkları götüren Haşrup'u takip eder. İblis'in çocuklarının mağarasını basar, Haşrup'un çocuklarını kurtarır. İki çerisi ölen Tong, İblis'in çocuklarının hepsini öldürür.

“Roma’da...” başlığıyla devam eden eserde, Roma’ya ulaşan Tong Yabgu ve yanındakiler, İmparator Heraklius tarafından dostça karşılanır, şereflerine eğlence düzenlenir. Tong Yabgu, Perslere karşı ittifak teklifine çekimser yanıt alır. Heraklius’un ordusu yorgundur, zamana ihtiyacı vardır. Tong Yabgu, Heraklius’un doğum günü şenliklerine ve turnuvalara katılır. Ok yarışmasını Börü kazanır. Pankration yarışmasına ise Tong Yabgu katılır ve ilk iki rakibini rahatlıkla yener. Üçüncü rakibi Antonius, yenilmesine rağmen teslim olduğunu gösteren işareti yapmaz ve gizlice çıkardığı kamayı Tong Yabgu’ya saplar. Antonius, zindana atılırken Tong Yabgu’nun yarasına bakılır. Ertesi gün, Tong Yabgu ve yanındakiler armağanlarla uğurlanırlar.

“Çueng’in Sonu...” başlığıyla adlandırılan bölümde Bagatur, kurduğu planların işlemediği ve Tong Yabgu’nun Çueng’i öğrendiği haberini alır. Çueng’in kendini ele vermemesi için onu iki torba altınla ormana gönderir ve arkasından askerleriyle kendi gider. Çueng, Kambudag’ın okuyla ölür.

Eser, “Batı Erliği’nde...” başlığıyla devam eder. Tong Yabgu Çueng’i sorgulamak ister ancak mızrağa asılı başını görür. Bagatur, kendini kurtarmak için yalanlarını sıralar. Tong Yabgu, bunlara inanmasa da inanmış gibi davranır. Kambudag’ı da yanına alarak başkente doğru yola çıkar. Bagatur’un üç ok motifli yüzüğünü hediye ettiği Kambudag artık başkentte misafir değil rehinedir.

“Kutlu Armağan... Talu...” başlığıyla devam eden eserde, Tong Yabgu başkente döner. Suana, onu kucağındaki oğlu Talu ile karşılar. Tong Yabgu, Şekü ve Börü kağan otağına giderek olanları konuşurlar. Şekü, Bagatur’un hainliğini anlar ancak kanıt olmadığından bir şey yapamaz. Börü’yü Batı Erliği’ne, Tong Yabgu’yu da orduya şad olmaya tayin eder. Tong Yabgu’ya Sir Tarduş isyanlarını bastırma görevini verir. Bundan sonraki hedefleri Persler olacaktır.

Eser “Tölesler...” başlığıyla devam eder. Tong Yabgu bir bölük çeriyle Töleslerin kendini “Baga” ilan eden beyine gider. Keleng, Tong Yabgu ve ileri gelenler konuşur. Keleng, Tong Yabgu ve yanındakileri misafir ettiği üç gün içinde Sir Tarduşların beyi ve ileri gelenleri ile görüşerek yeniden Göktürk Devleti’ne bağlanır. Kutlama yapılır, Tong Yabgu onlara altın verir.

“Mağrur Cüce...” başlığıyla adlandırılan bölümde, Hüsrev Perviz, sarayının bahçesindeki gölgelikte eğlenmeye çalışır. Köle pazarından alınan cüce raks etmez, soytarılık etmez; Perviz onu döverek vakit geçirir, sonra da ölüm emrini verir. Şahrbaraz gelerek Göktürklerin hepsinin bir gecede öleceği ve Bagatur’un kağan olacağı haberini verir.

Eser “Od Düşerken...” başlığıyla devam eder. Tong Yabgu, Ayaz Kayalığı’nda Şaman Balamir’le konuşur ve Bilgelerin onu çağırdığını öğrenir. Tong Yabgu birkaç günlüğüne ayrıldığı başkentten bilge otağına gider. Orada Yabgu olacağı ve yazgısını yaşayacağı haberini alır, hızla geri döner.

“Tong’un Çağı...” başlığıyla adlandırılan bölümde Tong, geri dönerken yorulur ve bir ağaç altında uyur. Rüyasında Balamir’i görür, uyanır ve sekiz kişinin saldırısına uğrar. Hepsinin hakkından gelen Tong, bir tanesini yanına alarak başkente döner. Şekü’nün, Uşguz’un, Balamir’in ve Suana’nın zehirlenerek öldüğünü öğrenir. Yanında getirdiği esiri sorgular. Esir, sahte bir kervanla başkente geldiklerini ve Göktürklerden birinin kendilerine yardım ettiğini söyler.

“Ve İpek Sicim Tong’un Boynunda...” başlığıyla adlandırılan bölümde, Tong, Altın Örgün’e oturmaz. Beylere haber salıp yedi gün sonra kurultay toplanacağını duyurur. Yedi gün sonra Şekü, Uşguz, Balamir ve Suana’nın cenaze törenleri yapılır. Bagatur da cenazeye gelmiş ve fitneliklerine başlamıştır. Kurultay; beyler, ögeler, ayguçi ve bilgelerin katılımıyla toplanır. Aday Tong Yabgu ile Bagatur hakkında konuşurlar. Herkes dışarı çıkar ve ögeler ertesi sabah kağanın kim olacağına karar verirler. Ayguçi, sabah diğerlerini otağa çağırır sonra Tong Yabgu’yu çağırır. Keçenin üzerine oturtulan Tong Yabgu’nun boynuna ipekten bir sicim dolanıp açılarak sorulara cevap istenir. Sonra Tong, yemin eder ve toygunlar (kurultayda bulunanlar) Tong’un oturduğu keçeyi dört yanından tutarak kaldırır.

Tong Yabgu'yu doğudan batıya kağan otağı etrafında dokuz kez dolaştırıp dokuz başlı tuğun önünde indirirler. Tong'un önünde diz vurarak kağanlığını ilan ederler.

Eser, “Üç Oklu Yüzük...” adıyla devam eder. Tong, Altın Örgün'e oturur oturmaz Şekü ve ailesinin ölümünde ihmali olanların yargılanması için kurultayı toplar. Pers casusu dinlenir ve Kambudag'ın içlerindeki hain olduğu ortaya çıkar. Kambudag, arkasını dönen Tong'a saldırmaya kalkar. Tong onu boğarak öldürür, aşçı ve yamaklar da idam edilir. Börü Tigin “Şad” ünvanı ile Batı Erliği'ne atanır. Çolpan, Börü Şad'ın buyruğuna “Tarkan” tayin edilir. Bagatur, sürgün edilir ve unvanları ile beyliği elinden alınır. Tong Yabgu, bir ay sonra savaş olacağını söyleyerek kurultayı bitirir.

“Kuzey'in Efendisi...” adı verilen bölümde, Göktürkler ve Persler karşılaşır. Hüsrev Perviz daha savaşın başında yenileceğini anlayarak kaçır. Komutan Şahrbaraz, kıyafetlerini ölmüş bir askerin kıyafetiyle değiştirip ölümlerin arasına saklanır. Tong Yabgu, yerle bir ettiği Pers ordusundan geriye kalanların kaçmasına izin verir. Şahrbaraz da kaçanların arasına katılır. Veliaht Kavad kaçmaz ve Tong Yabgu'nun karşısına getirilir. Tong Yabgu'ya kardeşlerinin ve babasının politikalarını benimsemediğini anlatır, vârisliği kaybetmemek için kaçmadığını söyler. Tong Yabgu, prensin misafir olduğunu duyurur. Nişabur üzerinden Rey'e yürümek için hazırlanırlar.

Eser, “Son Durak İsfahan...” başlığıyla devam eder. Tong Yabgu ve Göktürk ordusu, Rey ve Nişabur'u kolaylıkla alır; İsfahan'a teslim olması için elçi gönderir. Vali Şunak ertesi gün şartları kabul eder ve şehri teslim eder.

“Üç Sandık...” başlığıyla adlandırılan bölümde, Tong Yabgu; Kuncay ve beraberindeki elçi heyetini, Perviz'in sarayına göndererek dileklerini bildirir. Veliahtın esir olduğunu ve vergiye mecbur olduğunu öğrenen Şehinşah Perviz, üç sandığı altınla doldurup şartları kabul eder.

“Kralların Kağanı...” adını alan bölümde, Tong Yabgu'nun başarılarından bahsedilir. Sınırlar genişler ve başkent Binpınar'a taşınır. Asya'daki şehir krallıkları fethedilir. Tong Yabgu; kızını en güçlü Soğd Kralı'yla, küçük oğlu Tardu'yu Kaşmir

Kralı'nın kızıyla evlendirir. Şehinşah Perviz ise birkaç küçük başarının sarhoşluğuyla Tong Yabgu'ya baş kaldırır.

“Elçinin Ölümü...” adını alan bölümde, Tong Yabgu kurultayı toplar ve genişleyen yurdunun durumu hakkında bilgi alır. Börü; Batı Erliği'nde her şeyin yolunda olduğunu, Perslerin Roma üzerine yürümeye hazırlandıklarını, İmparator Heraklius'un elçisi Andrew'ın Tong Yabgu ile görüşmek istediğini bildirir. Doğu tarafını yöneten Talu; Doğu Göktürk Devleti'nin otlak ve avlak aramak için Çin sınırına indiğini ve Çin baskısıyla birçoğunun esir edildiğini, İl Kağan'ın kurtulduğunu anlatır. Tong Yabgu, Sir Tarduş Beyi Yesi'ye boyunu Ötüken'e taşıması emrini verir. Yüzbaşı Toygar, kurultayı böler ve Perslere gönderilen elçinin döndüğünü bildirir. Şehinşah Perviz baş kaldırmış, üç sandıktan birine Kuncay'ın kafasını, diğerine gövdesini, diğerine kollarını ve bacaklarını koydurmuştur. Tong Yabgu intikam yemini eder ve kurultay biter.

Eser, “Ve Kariyye Kanla Yıkanır...” başlığıyla devam eder. Tong Yabgu, Kuncay'ın intikamını almaya Kariyye'den başlar. Şehrin valisi teslim olmayı kabul etmez. Tong Yabgu'nun okladığı validen sonra Kariyye sokaklarında ihtiyar, çocuk ve kadınlardan başka kimse kalmaz. Şehir yağma edilir.

“İttifak...” adını alan bölümde, Tong Yabgu Roma elçisi Andrew ile görüşür. İttifak teklifini kabul eder. Bunun için oğlu Talu ile Heraklius'un kızı Epifaneia evlenecek, Tong Yabgu'ya iktidarı paylaşmayı simgeleyen diadem sunulacak ve hazineler verilecektir.

“Büyük Buluşma...” adı verilen bölümde Tong Yabgu ve Heraklius, Narikala surlarına yakın Tiflis'te ordugahlarını kurarlar. Talu ve Eudoxia Epifaneia'nın nişanı kutlanır. Tong Yabgu, Narikala'ya girmek için kışın bitip baharın gelmesini bekler.

Eser, “İberyalı'nın Gafleti” başlığıyla devam eder. Narikala Kalesi'ndeki askerler, Türk askerleri ile dalga geçerler. Tong Yabgu askerlerini alır ve kışın bitmesini bekler. Bagatur Doğu Göktürk'ün sahipsiz çerilerinden ordu kurmaya başlar ama Tong Yabgu bunu önemsemez. Baharın gelişiyle Narikala alınır. Heraklius'un ordusu, Börü'nün ordusuyla Pers topraklarına yürür; Persler yenilir, Perviz tahttan iner, yerine oğlu Kavad geçer.

Devam eden bölümde, Perviz oğulları ile Zağros Dağları'nda bir mağaraya saklanır. İzlerini bulan Börü önce oğullarını sonra Perviz'i öldürür. Perviz'in uzuvlarını parçalayıp üç sandığa koyarak oğlu Kavad'a gönderir. Oğullarının başları da mızraklara takılarak Medain'e götürülür.

“İhanet Ordusu” adı verilen bölümde, Bagatur, Doğu Göktürk topraklarındaki toplama ordusunu büyütür. Maharetli ok çırağı Akamir de bu orduya katılır. Peşinden gelen ustası Ulagan onu geri götürmek ister, Bagatur'la konuşur. Bir Çinli Ulagan'ı, Akamir de Çinliyi öldürür. Akamir ve Tong'un casusları öldürülür, sıra Tong Yabgu'dadır.

Eser sona yaklaşırken “Hainin Dönüşü...” başlığıyla adlandırılır. Tong Yabgu, dostlarıyla av yapar. Bu sırada Bagatur, ordusuyla baskın verir. Tong ve yanındakiler ölür.

Son bölüm, “Tong'un Ardından...” adını alır. Bagatur, kanlı bir ihtilal ile Göktürk tahtına oturur. Göktürk beyleri onu tanımaz. Tahta oturuşundan iki yıl sonra Talu Tigin, Bagatur'u öldürür ve yerine geçer. Börü Şad, batıda Hazar Devleti'ni kurar.

2.1.2.7. Ulu-Kan Ana Kurt'un Oğulları

Romanın ilk bölümü “Tufan” adını taşımaktadır. M.Ö. 3200 yılında, Eridu Krallığı'nda yaşayan Çömlek Ustası İno'ya, Eridu'nun baş ilahı Enki'nin büyük bir yontusunu yapması görevi verilir. Uşki, Enki'nin onurlandırılması sayesinde Eridu Krallığı'nın susuzluktan kurtulacağına ilişkin halkı kandırır. Yontuyu, ayinde kullanacak; sağır, dilsiz ve bakire bir genç kızı da kurban ederek susuzluğa çare bulacaktır. Uşki, Buranun Nehri'ne su taşımaya giden oğlu Kunadra'nın cenazesinin geldiği gün, yontuyu bitirir ve kölelere teslim eder. Oğlunun cenazesi için hazırlıklar ve ayin başlamıştır. Yedi soylu kişi, Zigurrat'ın sunağında İnanna'ya tecavüz eder ve onu kurban ederler. Bu sırada başlayan yağmurla ayinin başarılı olduğu söylenir. Peygamber Nuh'u kimse dinlememiş, ayin yapılmış ve başlayan yağmur, Eridu Krallığı'nı yok edene dek durmamıştır. İnsanlıktan geriye Hz. Nuh, oğulları ve

seksen müridi kalmıştır. Yeryüzü yeniden yaşanır hale geldiğinde Hz. Nuh ve yanındakiler, gemiden inerek dünyanın dört bir yanına dağılır, çoğalır ve Hz. Nuh’a verdikleri sözleri yerine getirirler.

“Ninovalı Rahibe” adını taşıyan ikinci bölümde, Kiş Krallığı’nın gözde Kutsal Rahibesi Aşu Mezral, Kiş Panayırı’nın son gününde alışverişini tamamlayıp krallıktan ayrılacak on tüccar ile birlikte olarak tapınağa yüklü bağış toplar. Aşu Mezral, o gün gebelik önleyici macundan bulamaz ve bir süre sonra gebe kaldığını fark eder. Rahibelerin gebe kalması yasak olduğundan bunu gizler ancak Kâhin Durka, her şeyi bilir ve ona bebeğine ilişkin kehanetleri anlatır. Aşu Mezral, bebeği düşürmeyi kafasına koymuştur ancak bunu başaramaz. Panayır günü birlikte olduğu tüccarlardan biri, gebeliğinin ikinci ayında Aşu Mezral’ı kaçıırır ve kendi evine götürür. Bebek doğana kadar onunla yaşar sonrasında tüccar, Aşu Mezral’ı serbest bırakır. Kiş’e dönen Aşu Mezral, bebeği zift kaplı bir sepetle dereye bırakır. Yanına adının “Sargon” olduğunu yazan bir disk yerleştirir. Bebeği Suşatra hanesine su çeken Akki bulur.

Üçüncü bölüm “Mabedin Yolu” adını taşımaktadır. Kocasını savaşta kaybeden Çig Besil, şehrinin yağmalanacağı haberini alınca bebeği ile kaçar. Yolda harabe yerlerde kalır ve üç gün boyunca aynı rüyayı görür. Rüyasında gördüğü mabede gider ve mabedin bekçisinden yardım ister. Bir hafta sonra Kamlar Meclisi toplanır ve Çig Besil’in Kara Kam olmasına karar verilir. Bebeğini bekçiye bırakan Çig Besil, Öğreti Odası’na girer.

“Ana Kurt” adını taşıyan dördüncü bölümde, Çig Besil, bir yıllık eğitimini tamamlar ve Öğreti Odası’ndan çıkar, kızıyla ormanda kendine ayrılmış eve yerleşir. Görevi, doğayı korumaktır ancak kapısına yardım için gelen kadını geri çevirmeyince onu diğerleri izler ve görevinin gereklerini yapmamış olur. Çig Besil’in iyileştirdiği gençlerden biri, valinin oğlunu öldürür. Vali halkı kışkırtır; Çig Besil, ahır hayvanları arasında hastalık başlatarak halka ders verir, yardım isteyenleri geri çevirir. Bu sırada Çig Besil’in kızı Samiray’ı mabet çağırır. Samiray, o güne kadar görülmemiş bir ritüelle Kara Kam olur ve Öğreti Odası’na girer. Çig Besil, kızına yazdığı mektubu, bekçiye vererek kaderine yürür. Valiye, kendini öldürürse olacakları söyler ancak vali, onu idam ettirir. Samiray bir yıl sonunda Öğreti

Odası'ndan çıkar, mektubu okur ancak annesinin yazdıklarını dinlemeyerek intikam peşine düşer. Annesinin ilk yardım ettiği kadından olanları öğrenip ona şehri terk etmesi için üç gün süre verir. Süre dolduğunda bir kurt sürüsüyle şehre saldırır, herkesi acılı bir şekilde öldürür ve “Ana Kurt” efsanesi başlar.

“Ana Kurt ve Savaşçı” adını taşıyan beşinci bölümde, Savaşçı, Samiray’ı yani Ana Kurt’u Işık Gölü yanındaki ormanda görür ve beğenir. Savaşçı, o günden sonra Ana Kurt’u tekrar görmek, konuşmak ister; arar ama bulamaz. Ana Kurt, Savaşçı’nın Asil Soy’dan geldiğini ve evlenemeyeceklerini bildiğinden vazgeçmesini beklemektedir. Savaşçı vazgeçmeyince karşısına çıkar, her gün buluşur ve birlikte olurlar. Ana Kurt, bir oğlana gebedir. Savaşçı, onunla evlenmek ister ancak ailesi izin vermez. Savaşçı pusatları yerine Ana Kurt’u bırakır. Ana Kurt, oğlunun ondan intikam alacağını söyler ve giderken gözünden akan yaş, karı eriterek toprağa düşer.

“Kamlar Meclisi” adıyla başlıklandırılan altıncı bölümde, kamlar yıllık toplantılarını gerçekleştirirler. Toplantıda, Samiray’ın mabet kurallarını çiğnemesi ve intikam yemini konuşulur. Samiray, intikamından vazgeçmez ve mabetten kovulur. Ak Kam Urban, o gün olanları son nefesinde Sarbatur’a anlatır.

Sekizinci bölüm “Ana Kurt’un Oğulları” adını taşımaktadır. Samiray, Sarı Orman’da bir mağaraya yerleşir. Orada oğlu Ulu-Kan’ı doğurur ve doğaya doğumu fısıldar. Dişi bir kurt gelip Ulu-Kan’ı emzirir sonra Samiray emzirir. Ulu-Kan ilk ve son kez ağlar. Sonraki günlerde sayısız kurt, mağaraya erkek bebek taşır, gelen her bebeği Samiray en az bir kez emzirir ve onları kardeş yapar. On yaşına kadar avlanmayı, sonrasında savaşmayı öğretir; sayıları her geçen gün artar ve her biri kendi düzenlerindeki hiyerarşide yerini alır. İlk savaşlarını Pugsar Krallığı’na planlarlar. Savaş öncesinde Ulu-Kan, Kızıltuğ ve Kutboğa keşfe gider; Pugsar’ı gözler, inceler ve bilgi edinerek geri dönerler.

“Pugsar’ın Fethi” adını taşıyan sekizinci bölümde, Ulu-Kan, Pugsar Kralı’na bir ulak göndererek savaş çağrısı yapar. Ulu-Kan’ı hafife alan kral, on gün sonra karşısındaki orduyu görünce şaşırır. Ulu-Kan ve ordusu ok kullanır, kurtlarla savaşır; kanlı ve acımasız bir savaşla Pugsar alınır. Üç yaşından küçük erkek çocuklar, Sarı Orman’a Ana Kurt’un yanına gönderilir. Erkeklere surlar tamir ettirildikten sonra şehirden kovulurlar. Kadınlar, oğulların arasında gebe bırakılmak üzere paylaşılır.

Zanaatkarların ise şehirde kalmasına izin verilerek Pugsar'ın yönetimi dönüşümlü şekilde oğullara bırakılır. Ana Kurt'un oğulları, Pugsar'dan sonra birçok kent krallığını yerle bir ederler ve ünleri her tarafa yayılır. Asyalı krallar, onları yok etmeyi düşünür ve Marakan Kralı, Pugsar'a saldırır. Marakan ordusundan geriye tek bir asker sağ bırakılır ve krallarının başı bir mızrağın ucuna geçirilerek eline verilip evine gönderilir. Oğullar, Marakan'a girer ve yağmalarlar. Bundan birkaç yıl sonra Bagun Hükümdarı, oğulların karşısına çıkar ve yenilir. Karakum askerleri de oğulların oklarından kurtulamaz. Son olarak Arkaim Krallığı, oğullara saldırır ve yenilir. Pugsar'ın fethinden on yıl sonra, Sarbatur gelir ve Ulu-Kan'dan, Yafes'in tahtını gasp eden hükümdarı ortadan kaldırmasını ister. Ona kim olduğunu bildiğini anlatır.

“Baba ve Oğul” başlığıyla devam eden romanda, Od Han, taht yasalarını çiğneyerek tahtta vaktinden fazla kalır. Bu duruma itiraz eden oğlu Sarbatur'u ve yanındaki soylu heyeti şehirden kovar. Savaşçı, Işık Gölü'ne gider ve Ana Kurt'un gözyaşının düştüğü yerde Kara Çiçek'in açtığını görür. Çiçeği koparmaya çalışır ama kılıç bile intikam çiçeğini kesemez. Çiçek, Savaşçı'nın elini karartır. Ulu-Kan; Sarbatur ve seçkin oğullarla Işık Krallığı'na keşfe gider. Sarbatur, ona Demirci Akasun'a göstermesi için bir yüzük verir. Demirci Akasun, yüzüğü görüp Asil Soy'un soylularını çağırır. Onlar, Ulu-Kan'ın intikam için geldiğini, tahta oturmayacağını anlar ve Ulu-Kan'ın Od Han'ı tahttan indirmek karşılığında istediklerini kabul ederler. Ulu-Kan, Sarı Orman'a dönmeden Savaşçı'yı görmek için Işık Gölü'ne gider. Gölde oklarının, Işık Krallığı askerlerinin kullandığı deri zırhları delip delemeyeceğini dener. Kara Çiçek'i ve babasını görür. Kendiyle savaşırsa onu “Ata”sı olarak anacağını söyler ve ayrılır.

“Sargon'un Yükselişi” adıyla devam eden onuncu bölümde, Akki'nin dereye bulunduğu Sargon, on beş yaşına gelmiştir. Kiş soylusu Suşatra'nın hanesinde, bahçıvan Pantu'ya yardım etmektedir. Sakilik yapan Akki, Sargon'un ısrarıyla sahibi ile konuşarak Sargon'u mahzene aldırır. Sargon birkaç yıl sonra sakilerin Suşatra'dan çaldığını fark eder. İşi iyice öğrendikten sonra bildiklerini anlatır. Diğerleri zindana giderken Sargon, başsaki olur. Akki'nin emekli olmasını sağlayan Sargon, zekasıyla sahibine çok para kazandırmakta ve karşılığını almaktadır. Suşatra, onu kardeşi Ompae ile evlendirmek ister. Sargon'un gözü ise saraydadır. Başsakiliğinin yedinci

yılında, verdiği rüşvetlerin karşılığı olarak Kiş Kralı Ur-Zabal'ın dikkatini çeker ve o dönemde işlenen bir cinayete jüri üyeliği yapması istenir. Diğer sekiz üyeye karşı görüş geliştirerek yargıçları ikna etmeyi ve Ur-Zabal'ın gözüne girmeyi başaran Sargon, saray sofrasına davet edilir. Ur-Zabal, Sargon'u Vergi Bakanı Yardımcısı yapar. Sargon, Suşatra'nın hizmetini ve kardeşi Ompae'nin gece kaçamaklarını bırakır.

“İttifak” adıyla devam eden bölümde Işık Krallığı anlatılmaya devam edilir. Od Han, Asya Kent krallarını gösterişli bir karşılama ile sarayında ağırlar. Amacı: Ulu-Kan ile yapacağı savaşta desteklerini almaktır. Onlara, sadece Ulu-Kan ve ordusunun kullandığı ok ve yaydan yaptırdığını söyler ve bir örnek gösterir. Arkaim Kralı yayı biraz esnetince yay kırılır. Od Han, kendine yardım etmeyen sonuçlarına katlanacağını söyleyerek daveti sona erdirir.

“İntikam Vakti” başlığıyla devam eden eserde, Ulu-Kan ve Savaşçı'nın orduları, Marakan'ın kuzeyindeki geniş ovada karşılaşır. Savaşçı başta Ulu-Kan'ın tuzağına düşmez ancak Asil Soy'un ordularının ihaneti savaşın seyrini değiştirir. Od Han, Karakum Krallığı'nın da yardımıyla Asil soy tarafından öldürülür. Arkaim Kralı savaş alanında ölürken Marakan Kralı kaçmaya çalışmaktadır. Savaşçı yenilir ve oğluyla karşılaşır. Ulu-Kan babasını öldürür ve onun onurlu bir şekilde defnedilmesini ister. İntikamını alır ancak huzur bulamaz, annesi ile konuşur, artık yapacak hiçbir şeyi kalmamıştır. Birkaç yıl sonra Sümer topraklarından gelen beş naip, yapacakları savaş için Ulu-Kan'la görüşür.

Eserin on üçüncü bölümü “Saki'nin İhtirası” adını alır. Sargon, Kiş Krallığı'nın Vergi Bakanı Yardımcısı olduktan sonra çok çalışır, özel bir ekip kurar ve ekonomiyi yükseltir, rüşvet ve yolsuzluğa savaş açar. Vergi Bakanı Azur, tüm bunları kendi başarısıymış gibi saraya sunar ve Sargon'u da kötüler. Bunu öğrenen Sargon, Azur'dan kurtulmak için Suşatra ile görüşür. Onu, Azur'un ikisinin de düşmanı olduğuna inandırarak iş birliğine çağırır. Ompae'nin Azur'u ayartmasını ve böylece tuzağa düşürmeyi planlarlar. Ompae'nin Azur'un öldürüleceğinden haberi yoktur, Sargon'u ziyarete gider, Azur'la tanışır ve onu gece için evine davet eder. Ompae, Azur'u sarhoş edince Sargon ve Suşatra, saklandıkları yerden çıkıp Azur'u öldürürler. Onun değerli eşyalarını alıp dereye atarlar. Ompae, çok şaşkın ve

üzgündür ancak bunlar geceyi Sargon'un koynunda geçirmesine engel olmaz. Ceset ve katili kısa zamanda bulunur. Azur'un ailesine bu haberi veren Sargon, cenazeye de en önde katılır. Katilin idamından sonra halka nutuk atar. Kral tarafından saraya yemeğe çağrılır. Özenle hazırlanmış beklerken Aşu Mezral onu ziyarete gelir ve annesi olduğunu söyler. Sargon, onun saygınlığından faydalanmak için bu haberi mutlulukla karşılar ve birlikte sarayın yemek salonuna girerler. Aşu Mezral, Sargon'u ölen kız kardeşinin oğluymuş gibi anlatır. Ur-Zabal, yeğeni Lu-Uta'yı Vergi Bakanlığına, Sargon'u ise ondan boşalacak olan Hazine Başkatipliğine atar. Sargon hayal kırıklığına uğrasa da sonraki hedefi naiplik için annesiyle oradan ayrılır.

“Babil'in Melekleri” adı verilen on dördüncü bölümde, İstar, Babil Kulesi dibinde, diğer albinolarla (magi) yaşamaktadır. Babil inancına göre lanetli sayılan magiler, kuleyi ziyarete gelen turistlere hizmet ederler. Her gün aralarından biri öldürülmektedir. İstar, son kurban ölmeden önce onu Demirci Lurza'nın bıçakladığını öğrenir ve muhafızlara şikâyet eder ancak muhafızların ve Babil'de yaşayanların magilerin öldürülmesi umurlarında değildir. İstar, kannap çeker ve uyur. Uyandığında Harut ile Marut baş ucunda dikilmektedir. Harut ve Marut kendilerini uyaran rehberleri kovarak İstar'ı kendilerine rehber yaparlar. İnsan bedenleriyle İstar'a dokunan iki melek ona aşık olurlar. İnsanları başlarına toplar ve onlara büyü öğreteceklerini duyururlar. Peşlerinden Babil Kulesi'ne tırmanan insanlara istedikleri büyüleri ve bu büyüleri öğrenmeleri karşılığında başlarına gelecekleri anlatırlar. Her geçen gün büyüler tuttukça gelenler çoğalır. Büyüyü beceremeyenler delirir. Bu arada Demirci Lurza, magileri vahşice öldürmeye devam etmektedir. İstar, hayatta kalmayı başaran diğerleri gibi şehri terk eder. Harut ve Marut aşık oldukları İstar'dan ayrılırlar.

Eser “Günahkâr” adıyla devam etmektedir. İstar, Babil'den Kiş'e gider. Diğer birçok magi gibi tapınağa sığınır. Onlardan farklı olarak fahişe rahibelik yapmaya başlar. Harut ve Marut ise büyü öğretmeye devam ederler, ünleri her tarafa yayılır. Aşu Mezral'la konuşan Babilli bir seyyah, İstar'ın Harut ve Marut'un yakın arkadaşı olduğunu söyler. Aşu Mezral, İstar'ın büyü ile ilgili bildiklerini öğrenir ve bu sırada yanına gelen oğlu Sargon'a bunları aktarır. Sargon, Lagaş'la girilecek savaş için Babil'den yardım isteyecek heyetin başında Babil'e gider. İstar'ı da yanına alır ve

Harut ve Marut'tan büyü öğrenmek ister. İstar, Babil Kulesi'ne giderken Demirci Lurza onu tanır ve saldırır; muhafızlar, kutsal rahibeden özür dileyene dek Lurza'yı döverler. Harut ve Marut, Sargon'a herkesin koşulsuz itaatini sağlayacak bir büyü öğretirler. Sargon ayrılır; İstar, Harut ve Marut Amos Çamlığı'na giderek İstar'ın Babil'de kalmasının önündeki tek engel olan Lurza'dan ve aşklarından konuşurlar. İstar saraya gider, Harut ve Marut ise Lurza'yı öldürür. Ertesi gün İstar, kuleye gider, Harut ve Marut'la çamlığa gidip kannap içer ve birlikte olurlar. Harut ve Marut, melek olduklarını ve yaratıcının gizli adını İstar'a söylerler. Üçü el ele tutuşup İsm-i Azam'ı fısıldarlar. İstar, bir ışık huzmesiyle kaybolur ve gökte bir yıldız belirir. Harut ve Marut yeryüzünde kalırlar ve kannabın etkisi geçince yaptıklarının farkına varırlar. Harut ve Marut, yalnız insanların değil kendilerinin de sınındığı sınava geçemeyip yeryüzüne inen iki melek tarafından Kasiyun Dağı'ndaki bir mağaranın içine baş aşağı, kıyamete dek kalmak üzere asılırlar. Babil halkı, yeni yıldızın ve Harut ve Marut'un yokluğunu fark eder ancak anlam veremez. Bir hizmetçi yaratıcının, İstar'ı yıldız yaptığını anlatır.

“Piç Kral” adıyla devam eden on altıncı bölümde, Sargon, Kiş'e döner dönmez öğrendiği büyüü uygular. İlk olarak, en büyük düşmanı Lu- Uta'yı kendine bağlar. Sonrasında soyluları, bürokratları ve komutanları büyüleyerek gözünü krallığa diker. Kralı ülkesine yararsız bir kral olarak göstermek için Lagaş Krallığı ile girilen savaşı kaybettirir. Kralın yerine geçen Sargon, halkın isteğiyle eski kralı hapse atmakla yetinir. Ur-Zabal, üç ay sonra sözde üzüntüden, iki oğlu salgın hastalıktan; prensleri, hanedanları ve diğer erkek üyeler de bir sebepten ötürü ölürler. Kaçan soylular bulunup infaz edilir. Sargon, krallığının beşinci yılında Lu-Uta'nın kızı ile evlenir. Dört oğul ve bir kız sahibi olur. Krallığını “Akad” adı verdiği şehre taşır ve şehrin her yanına hayatını anlatan yazıtlar koydurur. Bütün krallıklara hâkim olmak ister, bunun için Sami topraklarındaki kıtlıktan kaçan insanları, Akad ve Kiş'e yerleştirir. Onları doyurur, eğitir ve büyük bir ordu kurar. Yedi Sümer krallığına sırayla savaş açar. Babil'i ve Ur Krallığı'nı düşürür. Sümer krallıklarından kalanlar, Orta Asya'daki akrabalarından, Ulu-Kan'dan yardım istemeye giderler.

Eserin on yedinci bölümünde, Ulu-Kan, Pugsar'da rahat ama oğullara göre sıkıcı bir hayat yaşamaktadır. Oğullar da Kardeşlik Yasası'na uymaya, uymayanları cezalandırmaya devam etmektedirler. Ana-Kurt, bir mektupla Ulu-Kan'ı, Kabolit

Diyarı yakınlarındaki köyden genç bir kadını almak için gönderir. Ulu-Kan, yanmış yıkılmış köyde kadını bulur, olanları öğrenir ve Kabolitlerden intikam alarak kadını Sarı Orman'a götürür. Ana-Kurt, kadının bebeğini alır, bebeğin karnındaki yumruyu iyileştirir ve elini bebeğin yüzüne koyarak transa geçer. O sırada mağaranın duvarlarından “Kantura...Kantura...” sesleri duyulur. Ana-Kurt'un bebekle konuşması bittiğinde Ulu-Kan ile bebeğin annesi Böke'nin evlenmeleri gerektiğini söyler. Ulu-Kan ile Böke Pugsar'a giderler.

“Beş Krallığın Naibi” adı verilen bölümde, Pugsar'da Ulu-Kan ve Böke'nin düğününün yapılacağı gün, halk ilk kez Ana-Kurt'u görür. Saraya uzanan yolda onu hem karşılar ve selamlar hem de ondan korkarak beklerler. Düğün başlar, kutlamalar, müsabakalar yapılır. Güneydeki Sümer Krallıklarından Kara Başlar gelir. Ertesi sabah, Kral Sargon'a karşı Ulu-Kan'dan yardım isterler. Ulu-Kan yardım karşılığı yurt ister, ölecek savaşçıların yerine yetişecek üç yaşından küçük beşer bin erkek çocuk ister. Şartlarını kabul edip yerine getirmediklerinde neler yapacağını anlatır. Ana-Kurt olacakları bilir ve bunun Tanrı'nın yazgısı olduğunu söyler.

Roman sona yaklaşırken bölüm “Oğullar Sümer Topraklarında” başlığıyla adlandırılmıştır. Ulu-Kan Sümer topraklarına girer girmez Sami diyarındaki kıtlıktan kaçarak Sargon'a asker olacakları getiren kervanlara baskın verir. Kervanların gelmesi kesilir. Tüm Mezopotamya'yı hatta Anadolu'yu isteyen Sargon, Ulu-Kan'ın Marı'ya yerleştiğini duyunca sandıklarla hediyeler ve savaşmamasını isteyen ulaklar gönderir. Ulu-Kan bunları geri çevirir. Bir yıl sonra Sargon, ordusuyla Lagaş'a yürür. Lagaş'tan altı ulak çıkar, beşi Sümer topraklarına, biri de Ulu-Kan'a gider.

“Büyük Savaş” adı verilen son bölümde, Ulu-Kan, savaşçılarını toplar ve yardıma gider. Anlaştığı diğer krallar ise Sargon'dan korkmuş, yardıma gelmemiştir. Kral Urgakina, Ulu-Kan'a “mancınık” denen silahtan bahseder. Ulu-Kan, krallığı boşaltıp surları yıkmalarını beklemek üzerine bir plan yapar. Sargon, mancınıkları ile surları deler, oğulları ve ordusunun yarısı açılan bu delikten şehre girerler ancak bir dirençle karşılaşmazlar. Bu sırada gökyüzü değişir, yağmur başlar; Ulu-Kan saldırır. Sargon, Ulu-Kan'ın planını anlar ancak askerleri Ulu-Kan'dan korkar ve savaşmak istemez yine de savaşır. Ark-Baga mancınıkları etkisiz hale getirir. Sis çöker ve Sargon yenilir. Kalan yirmi bin askeriyle geri döner. Ulu-Kan ölen kardeşlerini

defnettikten sonra kalanlarla Marı'ya yola çıkar. Lagaş Kralı minnettardır. Ulu-Kan, Sargon'un peşini bırakmayacağını ancak önce sözünü tutmayan Sümer krallarını himaye etmeyeceğini Kızıltuğ'a anlatarak Marı'ya döner.

2.1.3. Şahıs Kadrosu

Anlatmaya bağlı edebi eserlerde şahıslar önemlidir. Tarihi romanlarda, şahıs kadrosunu teşkil eden kişilerin tarihte yer etmiş, çağlar öncesinden seslenen atalar olduğunu düşünürsek şahıs kadrosunun önemi daha iyi anlaşılır. Romanların olay örgüsü içinde olayları yaşayan şahıslar, kendi karakterleri, olayın etkileri ve yazarın onlara yüklediği özellikler ile eserlerde yerlerini alırlar. Çetin, şahıslar ile ilgili şunları söyler:

“Olayların canlı, hareketli bir biçimde seyredebilmesi için, bunlara yön veren, oluşumlarına sebep olan kişiler vardır. Roman, bir insan sanatıdır.

Klasik romanda figür, genellikle “kişidir”, yani insandır. Bu kişinin adı, sanı, soyu sopy, işi gücü, mülkiyeti, karakteri, huyu, geçmişi bellidir. Kişiyi romanda var kılan da asıl bu özellikleridir.

Klasik romanda kişiyi yukarıdaki unsurlardan soyutlamak mümkün değildir. Mesela, kişinin davranışlarını yönlendiren, konuşmalarını idare eden, daha çok karakteri, eğitim ve kültürel seviyesi, ekonomik konumu, tarihi asaleti, unvanı vb. öğelerdir. Klasik romanda genelde kişiyi kahramanlaştırma eğilimi vardır. Kişiyi güvenilir ve ondan çok şey beklenir. Kişi, çoğunlukla merkez konumdadır.”³⁰

Emrullah Özdemir'in romanlarında tarihsel öneme sahip birçok şahıs vardır. Tarihi romanlar kaleme alan yazar, kişileri gerçek kimlik ve zamanlardan koparmamış, tarihte yaşanan olayları, gerçek tarihi kişilerle birlikte kurgu karakterlerle harmanlamış; gerçek olayları hayal gücü ile birleştirip olay örgüsüne dahil etmiştir.

³⁰ a.g.e., s.144-145.

2.1.3.1. Asıl Kahraman veya Birinci Derecedeki Kahraman

Romanın bir olay yazısı olduğundan hareketle olayı yaşayan kişilerin olması da kaçınılmazdır. Olayı yaşayan kişinin insan olması şart değildir. İster insan ister başka bir varlık ya da figür olsun olayın etrafında gerçekleştiği en önemli kişiye asıl kahraman ya da birinci derecedeki kahraman denilmektedir.

Yazar, eserlerinde gerçekten yaşamış kişileri romanın kurmaca dünyasına taşımış, kendi bakış açısına, yazarlık yeteneğine ve hayat felsefesine uygun roller biçmiştir. Bunu yaparken gerçeklerden kopmadığı gibi gerçeği olayın organik bir parçası haline getirmiştir. Romanın asıl kahramanından “merkez kişi” olarak bahseden Çetin, bu konuda şunları söyler:

“Merkezi kişi, ya baştan sona romanı idare eden romana hâkim olan yazar olabilir ya da yazarın varlığı hemen hemen tamamen gizlenerek romanın olaylarını, zamanı, mekânı ve diğer kişilerin her şeyini bilen, gören ama yine romanın bünyesinde yer alan bir kişi olabilir. Ya da romandaki herhangi bir kişi olabilir. Klasik romanlarda merkezi kişi, çok önemli bir konumdaydı. Roman, büyük oranda onun etrafında dönüyor, belirleyici olan o oluyordu. Ancak modern romanlarda merkezi kişi, konumunu ve önemini eskiye oranla büyük ölçüde kaybetti.”³¹

Asıl kahraman olayların içinde bir biçimde vardır. Onun dışında yaşanan olay parçaları da bir vesileyle ana olay örgüsünde yerini alır ve asıl kahramanla etkileşir. Emrullah Özdemir’in romanlarında başkışilerin tarihi kişiler olduğu söylenebilir. Son Kağan’da, Cengiz olağanüstü özellikleri olan fantastik bir başkışidir. Ruhum Kıyama Kalktı’da Ahmet Ziya kurgusal bir başkışiyken; Tomris’te Tomris Han başkışidir, Alp Er Tunga ise destani bir kahraman olarak sunulmuş, yüceltilmiştir. Ergenekon’da başkışi Türkleri Ergenekon’dan çıkardığına inanılan kahraman Börte Çine’dir. Tarık’ta Tarık bin Ziyad’ın başkışi olduğu, Tong Yabgu’da ise Tong Yabgu’nun başkışi olduğu ancak Şekü’nün de birinci derecede önemli olduğu görülmüştür. Ulu-Kan’da, Ulu- Kan yine olağanüstü özelliklere sahip bir başkışi olarak sunulmuştur.

³¹ a.g.e., s.149.

Son Kağan romanının asıl kahramanı **Cengiz Türker**'dir. Cengiz, Cengiz olarak başladığı hayatına Son Kağan olarak devam eder. Bu sebeple kişiliği iki bölümde ele alınmalıdır.

Cengiz, donanmadan emekli Astsubay Sedat'la ev hanımı Merve'nin oğlu, Cihan'ın üç yaş büyük ağabeyidir. Sıradan ve tekdüze (s.13) bir çocukluk geçiren Cengiz'in okul başarısı da vasatın altındadır. Ortaokul ve lisede sınıf tekrarı yapan Cengiz'den ailesinin okul anlamında bir beklentisi kalmamıştır. Cengiz, bu akademik başarısızlığına rağmen kişilik olarak dürüst, güvenilir, uysal ve saygılı bir kimsedir (s.64). Kardeşi ile çok iyi anlaşır ve onun başarısını hiçbir zaman kıskanmaz. Evde üzerine düşen görevleri yerine getirir. Annesi ile ilişkisi babasından daha samimidir. Babasının uzun yıllar meslekte, ailesinden ayrı olması aralarında bir set oluşturmuştur. Cengiz, duygusal ve içine kapanık bir kişiliktir.

Cengiz'in İlteber'le karşılaşması hayatının dönüm noktası olmuştur. Cengiz, dürüstlüğü ve güvenilirliği sayesinde Türklerin "Son Kağan"ı seçilmiştir. İlteber'in ilk ayını ona bilgelik, ikinci ayını ise liderlik vasfı kazandırır. Üniversite sınavına üçüncü ve son girişinden hemen önce aldığı bilgelik sayesinde üniversite sınavını ülkede birinci olarak kazanır. Son Kağan inanılmaz özellikler gösterir. Dünya dillerinin neredeyse tamamına hâkimdir (s.217). Bütün bilim dallarında uzman derecesinde bilgilidir. Siyaset, tarih ve uluslararası ilişkiler konusunda kendini yetiştirmiştir. Özellikle savunma sanayisine, modern dönemlerin modern ve acımasız savaşlarına hazırlanmaktadır. "Hayalet Zırh" adını verdiği görünmez bir zırh üretir ve üzerine "Ulubatlı" adını verdiği bir silah yerleştirir. Son teknolojinin ötesinde inanılmaz özelliklere sahip olan zırh zamanla seri üretime geçirilip basitleştirilerek dış ülkelere de satılır. Son Kağan, kendine destek olan ve yardım eden kimselerle imkânsız olduğu düşünülen ürünler geliştirir. Nükleer, elektromanyetik ve biyolojik silahlar icat etmiştir.

Son Kağan'a İlteber'in ikinci ayınıyla liderlik özelliği verilir. Cengiz, bundan sonra topluluk karşısında konuşmaktan çekinmeyen, kendine güvenen, iletişim becerisi yüksek bir siyasetçi haline getirilir. Cengiz, bilimsel çalışmalarını tamamlamış, ülkenin kalkınması ve gelişmesi için siyasete atılmıştır. Teknolojik

gelişmeler devam ederken tarımda, sanayide, ekonomide büyük ilerlemeler kaydeden Cengiz’le Türkiye dünyanın süper gücü haline getirilmiştir.

Özel hayatında da doğru seçimler yapan Cengiz, Devlet Bakanı Salim Bey’in kızı Buse ile evlenir ve “Berke” adında bir çocuk sahibi olur. Fantastik bir kurguya sahip olan eserde Cengiz yüceltilmiş, yükseltilmiş, bununla birlikte Türk devleti her vatandaşın gönlünde yatan bir konuma taşınmıştır. Roman kurgusu içinde kurtarıcı rolü verilen Cengiz’in kişiliğiyle bu rolü hak ettiği düşünülür:

“Bak oğlum! Bana böyle bir yeteneği hayatta en güvendiğim, en dürüst bildiğin insana ver deselerdi kardeşin alınmasın ama emin ol senden başkasına vermezdim. Sana bu hediye her kim vermişse demek ki bizden farklı düşünmüyor.” (s.64)

Cengiz, Son Kağan’a dönüştükten sonra fiziksel olarak da bazı farklılıklar yaşanır. Eli yüzü düzgün, uzun boylu bir genç olan Cengiz (s.191); Son Kağan olduktan sonra duruşu emin, sesi tok, daha güçlü bir görünüme sahip olur:

“Bunları söylerken sesindeki tuhaf değişimi kendisi de hissetmiştir. Normalde ince hatta biraz tiz denilebilecek bir ses tonu vardı ama şimdi daha dolgun ve tok bir sesle konuşuyordu.” (s.198)

Romana adını veren **Tomris**, Saka Türklerinin hükümdarıdır. Tarihte bilinen ilk kadın hükümdar olan Tomris, Alp Er Tunga Han’ın torunudur. Romanda Tomris, zeki, öngörülü, güçlü ve savaşçı bir karakter çizer. Tomris için özgürlük ve Türklük çok önemlidir. Tomris adaletli ve sert bir yöneticidir. Tomris, Alp Er Tunga’nın ölümünden sonra doğuya ve Asya’nın ortalarında başka Türk boylarının hâkim olduğu topraklara göç eden Türklere katılmamış; ata toprağına sahip çıkmıştır. Onunla birlikte kalanların çoğu kadınlardır (s.158). Tomris, saldırgan bir politika izlememiş genellikle savunmada kalmış ve akılcı davranmıştır ancak Tomris, kimsenin egemenliği altına girmeyi kabul etmeyecek kadar onurlu ve bağımsızlığına düşkün bir kadındır. Tomris’in Med Kralı’na yazdığı mektuplar ve savaşçı karakteriyle ilgili görseller romanda yerini almış dipnotlar düşülerek kaynaklar belirtilmiştir. Tomris, geleneklerine ve inançlarına bağlıdır. Güçlü bir komutan, akıllı bir siyasetçi ve oğlunun ölümüne gözyaşı dökmeyecek kadar milletin bütünlüğünü

düşünen bir hükümdardır (s.219). Romanda, başkişi olarak karşımıza çıkan Tomris, tarihteki Tomris Han'dır. Roman kurgusu içinde yaşadıkları, tarihi belgelerle desteklenmiş ve kurguya dahil edilmiştir.

Tomris romanında başkişi Tomris Han olsa da **Alp Er Tunga** da birinci derecedeki bir kahramandır. Romanda uzun sayfalar boyunca Alp Er Tunga ve kahramanlıkları anlatılır. Destansı bir kahraman özelliği taşır.

Alp Er Tunga adını, doğumunda kendine ruhunu üfleyen tungadan alır. Doğumu mucizevidir. Alp Er Tunga'nın Tanrı'nın bir armağanı olduğuna inanılır (s.287). Fizik olarak çok güçlü, iri yarı, devasa büyüklükte bir kişidir (s.89). On dört yaşına geldiğinde kendinden yaşça büyük güreş ustalarını yenerek halkın güvenini ve kendinden başka kimsenin geremediği yayı kazanır (s.94). Kırklı yaşlarına geldiğinde babası Peçenek Han onu devletin başına getirir (s.96). Alp Er Tunga'nın tarihi şahsiyet olarak Kutadgu Bilig'de³² ve Şehname'de³³ övgüyle anıldığı görülür. Alp Er Tunga'nın yayı gibi atı ve kılıcı da özeldir. Atı Berk, Seçen Usta tarafından yetiştirilmiş, güçlü bir aygırdır. Kılıcını ise Otmar Usta yapmış ve üzerine "Afrasyap" yazmıştır. Persler, Alp Er Tunga'ya en korktukları varlık olan "Afrasyap" adını verirler (s.100). Alp Er Tunga'nın en büyük düşmanı Perslerdir. Perslere karşı büyük başarılar kazanır. O, büyük bir komutan ve akıllı bir liderdir. Persler, Afrasyap efsanesini yok edebilmek için karşısına Zal oğlu Rüstem'i çıkarırlar. Bu olay tarihi kayıtlarda da yerini alır.³⁴ Rüstem, Alp Er Tunga karşısında tutunamaz. Alp Er Tunga, onu yaralar ama öldürmez. Bir sonraki karşılaşmalarında Rüstem ölür. Pers krallığı özerk hale getirilir. Üç yıl sonra Kiros büyük bir ziyafet vererek Alp Er Tunga ve beraberindeki herkesi zehirleyerek öldürür. Alp Er Tunga kendini Ceyhun Nehri'ne bırakır.

Ruhum Kiyama Kalktı romanı, aynı zamanda anlatıcı olan **Ahmet Ziya** ile onun çevresinde bulunan ve Ermeni komitacıların işkencelerine maruz kalan bireylerin başlarından geçen olaylar üzerine kuruludur. Ahmet Ziya 1893 yılında doğar (s.17). Üsküdar eşrafından Hariciye Yüksek Memuru Abdullah Halid

³² Özdemir, a.g.e., s.99.

³³ a.g.e., s.100.

³⁴ Günay, a.g.e., s.57.

Efendi'nin oğludur. Orta halli bir tüccarın kızı olan annesi doğumda ölür ve ondan geriye babasıyla evliliklerinin ilk günü çektiydikleri bir fotoğraf karesiyle babasının düşmanca bakışları, tükenmez sevgisizliği, nefreti ve vicdan azabı kalmıştır. Ağabeyi Mahmut Refik kendinden yedi yaş büyüktür ve çocukluğundaki tek dayanağıdır (s.28-29).

Ahmet Ziya doğduğunda Osmanlı, kanlı çatışmalara, isyan ve savaflara gebedir. Balkanlar, Doğu Anadolu, Arap Coğrafyası adeta kaynayan bir kazandır (s.17). Ahmet Ziya ise edebi kadrosu güçlü, edebiyat dergisi yayınlayan bir gazetede çalışır. İyi bir eğitim almıştır. Şiirler, denemeler yazar; yeni edebiyat akımlarını ve yazarları takip eder. Vurdumduymazdır, öyle ki *“İstanbul yansa Neron gibi lir çalar.”* (s.27) Ahmet Ziya olmanın kıymetini, Nebi olarak başına gelenlerle anlar. Ahmet Ziya, savaşa katılmaya karar verene dek üvey annesi Refika Hanım, kız kardeşi Samime ve kendini yok sayan babası Halid Efendi ile aynı evde yaşamıştır. Saliha isimli bir kıza aşık olması ve babasının bu evliliğe izin vermemesi, üstelik buna sebep olarak sevdiği bir kişiyle evlenmesine izin vermeyeceğini, o kişiyi kaybetmesine evladı bile neden olsa acının daha dayanılmaz ve büyük olacağını söylemesi Ahmet Ziya'nın hayatında dönüm noktası olur (s.31). O artık Enver Paşa'nın ordusuyla Rusların üzerine yürüyecektir.

Ahmet Ziya, üç nakliye gemisiyle birlikte sulara gömülür ve sudan Nebi olarak çıkar. Nebi olduktan sonra önce Erzurum'a gider ve Ruslar üzerine harekete geçecek üçüncü orduya katılır. Allahuekber Dağları'nda tek kurşun atmadan şehit olmuş askerleri görür. Siper arkadaşı Asım'ı son nefesini ailesinin yanında versin diye Erzurum'un Cinis Köyü'ne götürür ve asıl hikayesi başlar. Nebi olarak yaşadıkları, eşi Güle'yi gömene kadar devam eder. Sonra yine Ahmet Ziya olur ve İstanbul'a döner.

Ahmet Ziya, Nebi olduktan sonra erdem kazanmış, hayata başka türlü bakmayı öğrenmiştir. Nebi, ülkesine hizmet eden, arkadaşının emanetlerine ve milletine sahip çıkmak konusunda fedakâr ve ilkeli bir duruşu temsil eden kişidir. Ölmekten değil ölmeden önce yaşayacaklarından korkar. Namusunu korumak uğruna doğmamış çocuğunu ve karısını öldürecek kadar çok şey yaşandığını görmüştür.

Vatanın kurtulması ve işkencenin bitmesiyle birlikte onun da dayanacak gücü kalmamış, veremden ölmüştür.

Tarık isimli romanda, romanın ilk bölümünü teşkil eden kişiler arasında birinci derecede önemli olan kişi **İbn-Ezrak**'tır. İbn-Ezrak, Gırnata'nın sevilen, sayılan alimlerinden (s.11), sözü geçen, dik duruşlu (s.12) bir kimsedir. Yıllarca elçi olarak görev yapar, hitabeti çok güçlüdür (s.17). Ezrak, İspanya'daki Müslüman varlığının sonra ermemesi için "Teslim Şartları"na uyulmasını ister (s.46) ancak başarılı olamaz. Kıyımlar başlayınca Beyazıd'a kadar gider ve Feryadname'yi (s.86) okuyarak yardım ister. Eserde, Beyazıd'tan yardım sözü aldıktan sonra İsmail'le Gırnata'ya geri dönen İbn-Ezrak'ın akibeti belli değildir.

Esere adını veren **Tarık**, Marakeş'in kuzeyindeki ücra bir köy olan Zenate'de doğar. Berberî olan Tarık'ın adı o zamanlar Abnora'dır (s.99). Ailenin diğer erkek çocuklarının ölümüyle göz bebeği haline gelen Tarık, babası Ziyad tarafından savaşçı olarak yetiştirilir.

Tarık, Kartaca savaşından önce Müslümanlara esir düşer. Liderliği, adaleti, savaşçılığı Musa bin Nusayr'ın dikkatini çeken Tarık (s.131), azat edilir ve Müslüman olur. İslam orduları için savaşacak Berberî komutan, Müslümanlara Berberî desteği kazandırır (s.134, 145). Tarık, kendine verilen görevleri beklenenin üstünde başarılarla yerine getirir. Bu sebeple takdir kazandığı kadar kıskançlıklara da maruz kalır (s.213). Tarık; gözü kara, cesur ve ileri görüşlüdür. Askerlerinin geri dönmeyi düşünmemeleri, tüm varlıklarıyla savaşmaları için gemileri yaktırır (s.202). Büyük başarılar kazanan Tarık'ın ilerlemesi Halife Velîd tarafından durdurulur (s.274). Fethin itibarını kazanabilmek için zekasını kullanan Tarık, Velîd istemese (S.279) de fethin itibarını alır (s.282). Kendine bağlanan maaşla Şam'da bir konakta yaşar.

Tarık, Emevi Arapların kendilerinden olmayanların küçük görmelerini resmeden güzel bir örnektir. Musa, Tarık'ı komutan yapar çünkü Berberîlerin kendilerinden olan komutanı dinleyeceklerini düşünür. Tarif bin Malik, keşif seferinden sonra komutanlığın kendisine verileceğini düşünür. Çünkü Tarık'tan üstün olduğunu düşünmektedir (s.183). Bütün bunlara rağmen başarılı olan Tarık, inandığı yolda yürüyen, erdemli, başarılı insanları temsil eder.

Ergenekon romanında, **Börte Çine** başkişidir. Türk milletinin başı olan Börte Çine, Ergenekon'dan çıkan ilk kişidir. Börte Çine, Ergenekon'dan çıkış zamanının geldiğini rüyasında haber alır (s.12). Şifacı Bilge'nin rehberliğinde Demirci'ye ulaşır ve halkını Ergenekon'dan çıkarır. Börte Çine sözüne güvenilir (s.195), iyi, adil (s.197), ilkeli (s.198), törelere saygılı (s.227) bir handır.

Kıyan Tigin, İl Han'ın oğludur (s.19). Kıyan, Akça Hatun'a aşiktir ancak aşkını ona söyleyemeyecek kadar utangaçtır (s.68). Kıyan, obasının geleneklerine ve önceliklerine önem verir. Aparlarla yapılacak savaş öncesinde aşkını ortaya atarak bencillik etmek istemez (s.72). Kıyan, öfkesini kontrol etmeyi bilen ve ileriye düşünen bir kişidir. Apar nökerlerinin planlarını öğrendiğinde onlara saldırmak yerine iyi bir plan yapmayı tercih eder (s.76). Kan kardeşi Nüküz'ü Ergenekon yolunda sırtında taşıyan Kıyan (s.106), izlerini kaybettirecek kadar zeki (s.107) ve doğayı tanıyan bir kişidir.

Nüküz Tigin, İl Han'ın yeğeni (s.19), Kıyan'ın çocukluk arkadaşı ve kan kardeşidir (s.32). Deli dolu ve akıllı bir yiğittir (s.33). Nüküz, gece karanlığında bile nesneleri rahatlıkla seçebilen gözlere sahiptir. Bu sebeple, Kıyan'la birlikte çıktıkları avlara gece de devam ederler (s.74). Kıyan'a göre daha açık sözlü ve daha gözü kara olan Nüküz (s.72), Akmaral'a aşık olunca bu özelliklerini kendinde kullanamaz. Kıyan ve Nüküz aşk karşısında çekingen ve ürkek davranırlar. Törelere emrettiği şekilde aşklarına kavuşurlar (s.79). Kıyan, Nüküz ve eşleri, Ergenekon'dan çoğalacak olan Türk budununun çekirdeğini oluştururlar.

İl Han, Kıyan'ın babası, Nüküz'ün amcası ve bozkırdaki birçok beyin hanıdır. İl Han; yiğit ve adaletli (s.26), dirayetli ve güçlü bir beydir (s.47). Yurdunda savaş olsun istemez. İlter Bey'in obasını basıp yağma eden Sevinç Han'a bile elçi gönderir. Hile ile değil yiğitçe kazanma taraftarıdır (s.63). Beylerine hep yardımcıdır, onları himaye eder (s.78). Törelere çok önem verir ve uygular (s.79). Tek başına karar vermez, önemli kararları toy meclisine danışır (s.80). İl Han öngörülü ve temkinlidir (s.84). Buna rağmen Kırgız Beylerinin savaşta yapacağı hainliği görememiştir. Son sözleri ile Türklerin yeniden doğuşunu ister, öç ister: *“Ve oğullarıma, yeğenlerime söyle! Onlara kalıtım şudur: Buradan çıkabilenler öç için ant versinler. Yapabilirlerse kendileri yapamazlarsa soyları ile bu Apar*

soysuzlarının üzerine ama uzak ama yakın bir gün ölüm olup çökeceklerine ant içsinler...” (s.95)

Tong Yabgu romanında başkişi, romana adını veren Tong Yabgu’dur. Tong Yabgu, daha gençlik yıllarında iri yapısı, sert çehresi ve keskin yüz hatlarıyla korku uyandırır (s.28). Gözü pek, cesur, korkusuz, akıllı bir genç olan Tong, yaşından olgun davranır (s.43). Düşmanlarına karşı çok acımasız olan Tong, yeryüzüne can almak için gönderilmiş olağanüstü bir varlığa benzetilir (s.110). Geniş alınlı bir yüzü (s.133), sol gözünün üzerinden yanaklarına inen derin bir pençe yarası ile ürkütücü bir siması olan Tong, heybetli bir vücuda sahip çok iyi bir savaşçıdır (s.153). Güçlü kolları, heykeli andıran geniş gövdesi ve taşlaşmış elleriyle korku masallarından çıkan bir yaratığa da benzetilir (s.174). Tong, biçimli, kaslı bir vücuda sahiptir. Sırtında boylu boyunca uzanan derin bir pençe darbesi izi bulunur. Karşısındakileri buz gibi soğuk ve ifadesiz çehresiyle korkutan Tong, çok güçlü bir savaşçıdır (s.229). Fiziksel gücü dışında akıllı ve kurnaz bir devlet adamı olan Tong, diplomatik ilişkilerinde oldukça başarılıdır (s.236). Karakterinin tüm yönlerini kontrol altında tutabilen Tong, istediği anda ihtiyacı olan yönünü öne çıkarabilmektedir (s.247). Hâkimiyetinin doğuda Demirkapı’ya, batıda Hazar’a, güneyde Kaşmir’e, Kunduz’a, Soğd ve Pers Krallıklarına kadar genişleten Tong (s.356), düşmanları tarafından “Kuzeyin Efendisi” (s.18, 331) olarak anılır. Amcası Bagatur’un düzenlediği bir pusuda öldürülür (s.395).

Tong Yabgu, ismini savaştığı kaplandan alır. Eser boyunca korkusuz, ideal ve zeki bir lider imajı çizer. Tong Yabgu, Türklerin kurtuluşu için gönderilmiş ilahi bir varlıktır. Onu düşmanları yenemez. Eserin sonunda ölümü, kendi kanından Bagatur tarafından gerçekleştirilir.

Şekü, Kara Çurın’ın büyük oğlu, Tardu Yabgu’nun torunu, Tong Yabgu’nun ağabeyidir (s.21). Tardu Yabgu’nun ölümünden sonra kağan adayları arasında o da konuşulur. Şekü; akıllı, bilge, adil ve merhametlidir ama uysaldır ve savaşmayı sevmez. Bu sebeple ilk kurultayda Şekü değil Çulo kağan seçilir (s.47). Şekü, bin düşünüp bir yapan bir kimsedir. Savaşı hep son çare olarak görür (s.84). Şekü, kişiliğinin sakinliğine rağmen Çulo’nun yaptıklarına dayanamaz ve tahta yürür. İkinci kurultayda herkes Şekü’yü destekler ve Şekü kağan olur (s.69).

Şekü, iktidarı sırasında adaletle hükmeder. Tong Yabgu ve Börü'nün yardımlarıyla ayaklanan boyları düzene sokar ve tekrar kendine bağlar. Bagatur'un hainliğinin farkına varır ve ona karşı hep temkinlidir. Olayları ve durumları çok iyi analiz edebilen (s.100) Şekü; Batı Göktürk'ün kurtuluşunu, boyları baskı altında tutmakta değil Pers topraklarının zenginliğinde görür. Onlara saldırmak için Roma ile ittifak yapmak ister ve Tong Yabgu'yu gönderir.

Şekü, Kambudag'ın hainliğiyle zehirlenerek ölenler arasındadır. Ölümü, büyük üzüntü ve öfke uyandırır. Öcü, Tong Yabgu tarafından alınır. Şekü, Tong Yabgu'dan sonra en önemli kahramandır. Devlet yöneticilerinin sahip olması gereken özellikleri gösterir.

Ulu-Kan romanında başkişi **Ulu-Kan**'dır. Samiray ile Savaşçı'nın oğludur. Doğumundan itibaren olağanüstü olaylar yaşanır. Doğduğu an bir kurt gelerek onu emzirir. Destanlardaki kahramanlar gibi ilk ve son kez o gün ağlar (s.99). Öğretinin tılsımıyla koruma altına alınan Ulu-Kan'a hiçbir vahşi hayvan yanaşmaz ve asla saldırmaz. O, doğanın en üstün avcısıdır (s.100). Fiziksel olarak yapılı ve güçlüdür. Omuzlarına dökülen uzun saçları, korku ile karışık saygı uyandıran sert bakışları vardır. Kavisli kaşları ve gözleri annesine, görünüşüne heybet katan burnu ve köşeli çenesi babasına benzer. Vücudunun her yanı pençe izleriyle doludur. Göğsünün iki tarafında birer kurt damgası bulunur (s.102).

Ulu-Kan, Pugsar Krallığı'nı alır, iyi bir lider ve yönetici olduğunu gösterir. Savaşçılığı ve zekasıyla krallığını yükseltir. Alçakgönüllü, mütevazı ancak disiplinli ve serttir (s.273). Adil bir yönetim anlayışı vardır, halka halkın kanunlarını uygular ve yargıçların işine karışmaz. Kardeşleri arasında ise "Kardeşlik Yasaları"nı uygulamaya devam eder (s.274). İhanet ve bilinmeyenle yüzleşmek en nefret ettiği şeylerdir (s.300).

Sargon, romanda birinci derecede önemli bir kahramandır. Bütün olaylar, Sargon ile Ulu-Kan'ı karşı karşıya getirmek için örülmüştür. Sargon fiziksel olarak çelimsiz yapısıyla olduğundan küçük görünür. Rahibe Aşu Mezral'ın oğludur ve babası belli değildir. Akki, onu dere kenarında bulur ve büyütür. Suşatra hanesindeki en genç hizmetçi olan Sargon, başlarda Bahçıvan Pantu'ya yardım eder (s.149). Çok zeki ve kurnazdır. Hırsı ve zekâsı onu sürekli kendini geliştirmeye zorlar. Okuma

yazmayı, hesap işlerini kendi çabasıyla öğrenir (s.150). Bahçıvan yardımcılığından sakiliğe, sonra da başsakiliğe bu özellikleri sayesinde yükselir (s.161). Akki'nin emekli olmasını sağlar, Pantu'yu kovdurarak ona yardım ettiği günlerde kendisine kötü davranmasının intikamını alır.

Sargon, hep daha fazlasını ister (s.162). Bir mahkemedeki jüri üyeliği, onu bir halk kahramanı ve Vergi Bakanı Yardımcısı yapar (s.169). Bu ona yetmez, gözünü önce Vergi Bakanlığına, sonra naipliğe, sonra da krallığa dikmiştir. Sarayın en kurnaz ve zeki adamı olarak Hazine Bakanlığına yükselir ancak bu, onun hedefleri için çok küçük bir görevdir (s.251).

Sargon, her şeyi kendisine faydası ya da zararına göre değerlendiren bencil bir adamdır. Annesinin gerçek kimliğini öğrendiğinde de bencilce davranmıştır. Sezgileri güçlü, ağzı iyi laf yapan Sargon (s.216) bir şekilde istediği her şeye ulaşır.

Sargon, Lu-Uta'nın kızı Tasthulum ile evlenir. Başta yadırganan bu evlilik, Lu-Uta'nın hayatını kurtarır çünkü Sargon kral olduktan sonra eski kralın tüm erkek akrabalarını bir bahaneyle ortadan kaldırır. Sargon'un Rimus, Maniştusu, Ibakum ve Abaish-Takal adlarında oğulları ve Enheduanna adında bir kızı olur (s.269).

Sargon, yeryüzünün o güne dek gördüğü en gözü aç adamdır. Sahip oldukları ile asla yetinmez. Amacı Antik Çağ'ın efendisi olmaktır. Tüm krallıkları ve hatta tüm yeryüzünü ister. Bu amaçla Sami diyarındaki kıtlıktan kaçan insanları Akad ve Kiş'e yerleştirip asker olarak yetiştirir. Sırayla yedi Sümer krallığına karşı koyar. Babil'i, Ur Krallığı'nı düşürür ve Mezopotamya'da büyük bir kaos başlatır (s.270). Sargon, Lagaş Krallığına saldırısı ve Lagaş Krallığı'nın Ulu-Kan ile ittifak yapması sonucu Ulu-Kan ile hasım olmuştur.

2.1.3.2. Hasım veya Karşı Güç

Eserde baş kişinin karşısında olan, onun ideallerine ters davranışlar sergileyen ve gerçekleştirmesini istediği şeylere engel olmaya çalışan kişilere hasım veya karşı güç diyebiliriz. Olayda düğümün gerçekleşmesi, başkişinin çatışma yaşaması, olayın ilgi çekici hale gelebilmesi için hasım veya karşı gücün romandaki önemi büyüktür.

Aktaş: “Çatışmanın olabilmesi, vak’a zincirinin düğümlenmesi için birinci derecedeki kahramanla temsil edilen tematik gücün karşısında bir hasıma ihtiyaç duyulur. Tematik gücün gelişmesine mâni olan bu güce Sourian karşı güç adını vermektedir.”³⁵ sözleriyle karşı gücü açıklar.

Emrullah Özdemir’in romanlarında başkişilerin karşısında, bu kişilerin yakın çevresinde bulunan, bir sebepten dolayı düşman olan kişiler ve tarihi olayların akışı içinde düşmanlık eden kişiler bulunur. Bu kişiler karşı gücü temsil eden bir yapıda gösterilir. Olumsuz özelliklere sahip bu kişiler romanın geçtiği tarihi ve politik döneme göre değişiklik gösterir.

Son Kağan romanında, Cengiz Türker’in peşine düşen Amerikalı istihbaratçıların başı **Kevin Eagle**’dir. Türkiye’deki birçok karışıklığın perde arkasındaki isimdir. Çok iyi gizlenebilen bir ajan olan Kevin, İstanbul’da Mercan Yokuşu’nda bir antikacı dükkânı açar ve kendini Hacı Hakkı Şengül olarak tanıtır. Esnaf tarafından dinine bağlı, iyiliksever, sakın, cana yakın bir kimse olarak tanınır (s.138-139). Kevin, roman kurgusunda belirtilen Aselsan mühendislerinin intihar süsü verilerek öldürülmesi gibi birçok olayın azmettiricisidir. Dükkânına baskın yapıldığında kendini zehirleyerek öldüren Kevin’in cesedi gömüldükten iki gün sonra çalınır.

Eserde, Kevin’e biçilen rolle ülkemizde bulunan dost görünümlü düşmanlar gözler önüne serilir. İnsanlara dürüst ve güvenilebilir görünmek adına dindar bir profil çizilmesi de dikkat çekicidir.

Kevin Eagle’ın antikacı dükkânında toplantı halindeyken yapılan baskında öldürülen **Amerikalı üç ajan** da hasım karakterdir. Bu kimseler de ülkede düzeni bozmak ve Cengiz’i bularak Son Kağan efsanesini sona erdirmek üzere görevlendirilmişlerdir. Cesetleri istihbarat elemanları tarafından denize atılır.

Ajan Carl Stone, Son Kağan’ı bulmak üzere görevlendirilen yabancı ajanlardan en acımasız ve en tehlikeli olanıdır. Yakışıklı, dikkat çekici hatta film kahramanlarına benzetilen (s.128) Carl Stone, yirmi yıldır İstanbul’da yaşamasının

³⁵ Aktaş, a.g.e., s.138.

etkisiyle Türkçeyi çok düzgün konuşur (s.126). İnsanlarla iletişim becerisi yüksek ve zeki olan Carl, geçmişte Irak işgaline katılan başarılı ama disiplinsiz bir askerdir. Afganistan görevi sırasında bir yüzbaşıya saldırması ve onu yaralaması sonucu askerlik görevine son verilen Carl, askeri hapisanede cezasını çekmek yerine Türkiye’deki yasadışı işi kabullenir (s.127). Aselsan’da mühendis olarak çalışan gençlerin katili olan Carl, Salim Bey ve torununu kaçıırken istihbaratçı Akif tarafından engellenir. Bu engelleme sonucunda boynundan aşağısı tutmaz hale gelen Carl, tüm bağlantılarını anlatır.

Fiziksel olarak orta boylu, kilolu, uzun saçlı, oldukça esmer olan **Sami**; (s.168) İran’ın Son Kağan’ın peşindeki ajanıdır. Sami, diğer herkes gibi buluşları Mehmet Ali’nin yaptığını düşünür. Kendini Bağımsız İran Savaşçısı olarak tanıtan Sami, Mehmet Ali’nin katili, Son Kağan’ın düşmanlarından biridir.

TTK araştırma ekibi üyelerinden **Cemil Geren**, zeki ve hırslı bir araştırma görevlisidir. TTK Başkanı Ziya’nın asistanlığını yapar. Bilgili ve çalışkan olmasına rağmen açgözlü bir kişi olan Cemil, Cengiz Türker’le ilgili bilgileri Carl Stone’a satmak üzere gittiği buluşmada Carl tarafından öldürülür. Cemil, kendi küçük çıkarları uğruna vatana hainlik edenleri, ülkenin kendi içindeki düşmanlarını örneklendirir.

Tomris romanında, Tomris’in karşısında yer alan en büyük hasım **Kral Kiros**’tur. Kiros, zalimliğiyle ün yapmış, vicdansız, çabuk öfkelenen ve öfkesini mutlaka çevresindekilerden çıkaran bir kişidir (s.16). Bütün bu olumsuz özelliklerine rağmen kızgınlığının ardından sağlıklı kararlar verebilir (s.17). Kiros, Adalar Denizi’nden Yemen’e, Elburz Dağı’na ve İnci Nehri’ne kadar tüm toprakların sahibidir. Babil’in, Lidya’nın ve tüm Pers topraklarının kralıdır. Kiros, adını dedesi ilk Kiros’tan alır (s.34).

Kral Kiros, Med Kralı Astiyag’ın kızı Mandana ile I. Kiros’un oğlu Kambiz’in çocuğudur. Astiyag onu daha bebekken öldürmek ister. Ancak Komutan Harpag aynı gün çobanın ölü doğan çocuğu ile Kiros’u değiştirir ve Astiyag’ı kandırır. Kiros, babası Kambiz’in Alp Er Tunga tarafından, bir savaş sonrası idam edilmesiyle ve Harpag’ın yardımcılarıyla yeni kral olur. Kiros, köleliği kaldırır. Yahudilere, Süleyman Mabedi’ni yapma izni verir. Kiros Silindiri yaptırarak Babil’e

yerleştirir. Kiros Silindiri, ilk insan hakları bildirgesidir.³⁶ Bu silindir Büyük Kiros'un milattan önce 539'da Babil'i ele geçirmesinde büyük rol oynamıştır. Kiros'un en büyük emeli Türkleri yenmektir. Savaş meydanlarında bu emele ulaşamaz aksine yenilir ve vasal bir kral olarak topraklarında yaşanan Arap saldırıları ve kıtlık yüzünden Alp Er Tunga'dan yardım istemek zorunda kalır. Bu durum onun nefretini körükler. Alp Er Tunga'yı zehirleyerek öldürür. Yerine geçen Barsgan'ı yener ve Türk birliğini dağıtır. Barsgan'dan sonra yerine gelen Tomris Han ayakta durmaya çalışırken Kiros, önce Babil'i alır, ardından Karun'u yener, tek hedefi Türkleri tamamen ortadan kaldırmaktır. Tomris Han'a evlilik teklif eder, reddedilir. Tomris'in oğlu Barsgan'ı kaçırmak ister, başaramaz. Savaş hazırlıkları başlar. Tomris'in gelini Mayda'yı kaçıırır, tuzak kurar. Barsgan'ı esir alır. Barsgan kendini öldürünce savaşır, yenilir. Tomris Han ve Begisi Hatun'un oklarıyla can verir. Kafası kesilerek kan dolu tuluma sokulur (s.236).

Peçenek Han ve Ayas Hatun'un oğulları, Alp Er Tunga'nın kardeşi olan **Alp Arız**, ömrü boyunca Alp Er Tunga'yı kıskanır. Güney topraklarına vali olur. Savaşta askerlere destek göndermez, hainlik yapar. Onun hırsı ve kıskançlığı yüzünden yüzlerce insan ölür. Alp Er Tunga'nın emirlerine uymamasının ve hatalarının cezasını canıyla öder. Han soyundan geldiği için kanının kutsal olduğuna inanılır ve yay ile boğularak öldürülür (s.124).

Alp Arız'ın torunu, Ogramış Bey'in oğlu olan **Alkar**, dedesinin ömrü boyunca Alp Er Tunga'yı kıskandığı gibi ömrü boyunca Tomris'i kıskanır. Tomris'in Kiros'un evlilik teklifini kabul etmesi gerektiğini söyleyince kurultay toplantılarına katılma izni kaldırılır. Düşmanla iş birliği eder. Hainliğinin bedelini canıyla öder.

Med Krallığı'nın ilk kralı olan **Kayeksares**; düzenbaz, zalim ve çıkarıcıdır (s.114). Kazanmak için her yolu mübah görür. Kızını, Babil kralıyla evlendirerek Asur ve Lidya'ya karşı destek elde eder. Lidya savaşının beşinci yılında ölünce yerine oğlu Astiyag geçer.

³⁶ Özdemir, a.g.e., s.138.

Med Kralı Kayeksares'in oğlu olan **Astiyag**; kurnaz, zeki ve acımasız bir kraldır (s.216). Tahtını her şeyin üstünde tutar. Öyle ki, gördüğü bir rüyanın yorumuyla kendi torununun ölüm emrini verir (s.110). Ordu komutanının emrini uygulamaması ve yorumcuların tehlikenin geçtiğini söylemeleri üzerine torununu anne babasına gönderir. Zaman geçer ve kehanet gerçekleşir. Torun Kiros, komutan Harpag'ın da yardımıyla ayaklanma çıkarır. Astiyag'ı öldürür. Astiyag, Med Kralı olarak Tomris'in hasmıdır.

İlk Kiros'un oğlu **Kambiz**, Astiyag'ın damadıdır. Türklerin gücünün farkında olsa da Pers kralı olarak Alp Er Tunga ile savaşmış, esir düşmüş ve idam edilmiştir.

Pers hanedanlarından savaşçılığıyla ünlü Zal'ın oğlu **Rüstem** (s.127), Alp Er Tunga ile savaşır. Hıtas'ın fikriyle Kiros, uydurma bir rüya görür ve herkes hatta Rüstem'in kendisi bile Alp Er Tunga'yı öldürebileceğine inanır. İlk karşılaşmada yaralanan Rüstem, kendi gücünün ve Alp Er Tunga'nın gücünün farkına varır. İkinci karşılaşmalarından önce yine efsanevi söylemler ortaya çıkar. Marduk'un kendi ruhundan Rüstem'e üflediği söylenir. Kral mezarları Rüstem'e mâl edilir ve "Nakş-i Rüstem" adıyla anılır (s.141). Bütün bunlar Rüstem'in Alp Er Tunga'yı yenmesine yetmez.

Atash, Pers ordusunun en iri, en güçlü ve en cesur savaşçısıdır (s.27). Tomris'in oğlu Barsgan Tigin'i kaçırmaya çalışır. Ayrıca Sakalarla Perslerin son savaşında Begisi Hatun'un karşısına çıkar. Begisi Hatun'un okuyla ölür.

Kubad, Perslerle yapılan savaşta Alp Er Tunga'nın oğlu Barman'ın karşısına çıkar. Pers komutanı Karen'in kardeşidir. Alp Er Tunga ile Kambiz önderliğinde yapılan savaşta Barman'a yenilir.

Karen, Kral Kambiz'in Pers komutanıdır. Saka-Pers savaşında karşı güçtür. Kardeşi Karen'in intikamını almak ister. Alp Arız'ın hainliği sonucu Barman ve yanındakileri öldürür. Savaşta, yaralı hükümdarı Kambiz'i geride bırakarak kaçır (s.120).

Ruhum Kıyama Kalktı romanında, Ahmet Ziya'nın babası **Abdullah Halid Efendi**, Hariciye'de yüksek dereceli bir memurdur. Oldukça zayıf, dudakları üzerine

bir çizgi halinde takip edilecek kadar ince bıyıklı, Frenk usulü yeleği ve aksesuar olarak taşıdığı bastonuyla kendi tarzını yaratmış, kendi halinde bir adamdır. Türkçüdür ve büyük bir Enver Paşa hayranıdır. Siyaset konuşmayı sever. Tok sözlü, acımasız ve serttir (s.30). İlk eşinin ölümünden sonra içine kapanmış, karısının ölümünden sorumlu tuttuğu oğlu Ahmet Ziya'yı hiç sevmemiş, yok saymış, hatta ona sevdiği kızı almayarak kendince cezalandırmıştır. Ahmet Ziya'nın bunalımının, İstanbul'dan kaçışının, ölümün kollarına atlamak için orduya yazılmasının sebebi odur. Uzun zaman oğlundan haber alamayınca nakliye gemileriyle birlikte batıp yok olduğunu düşünmüş, ömrünün son zamanlarında kendini onun ölümünden sorumlu tutarak can vermiştir.

Ahmet Ziya, Nebi olup Erzurum'da yaşamaya başladıktan sonra **Ermeni komitacılar**, Nebi'nin ve dahi Türk milletinin hasmı olarak romanda karşımıza çıkar. Zalimlikte, işkencede birbiriyle yarışan Ermenilerin yaptıkları, yaşattıkları özellikle Erzurum ve Erzincan halklarının yaşadıkları eserde gözler önüne serilir. Ermeni komitacılar, birlik içinde yaşayan Doğu ve Güneydoğu Anadolu halkını bölen, kirleten, düşman eden bir etken olarak kitapta yerini alır.

Ruhum Kıyama Kalktı romanında, adı geçen birçok Ermeni komitacıdan biri olan **Atranik**, bunların en korkuncudur. Romanda masum ve sahipsiz insanlar için hayattayken cehennem azabının canlı tezahürü, iblisin yeryüzündeki en gaddar temsilcisidir. Kafkasya'daki kötü şöhretini, mazlumlara yaptığı ve yaptırdığı insanın dinlerken bile nefesini kesecek işkencelerden almış bir adamdır. Osmanlı'nın Ermenilerle arasını açan Sasum, Bitlis İsyanları'nın başaktörü olarak tanınır (s.117).

Atranik, 1918 Şubat'ında, bir Rus Paşa'sı olarak Erzurum'a gelir. Hiçbir askeri yeteneği ve başarısı olmayan bu adam, Van'da yaptığı soykırımın ardından Rus hükümeti tarafından Erzurum'a gönderilir.

Atranik'ten sonra en acımasız elebaşı **Mıgır**'dır. **Mikoç** ile gaddarlık yarışına girer. Elif ve Nazo'ya tecavüz ederler. Mıgır, Elif'i ellerinden duvara çiviler, göğsünü hançeriyle yarar ve kalbini yerinden sökerek iki kaşının arasına çiviler.

Mikoç, Abuş'u tandırın içine atarak diri diri yakar ve annesi Nazo'yu Abuş'u yemesi için zorlar. Ninesi Hati Ana'ya bebeğin kolunu kesip yedirmeye çalışır. Hati

Ana delirir, Nazo, son gücüyle Mikoç'un üzerine atılarak tandırın içine sürükler. Atranik, Mikoç ya da Mıgır, adı ne olursa olsun romandaki kişilerin asıl korktukları işkencedir, tecavüzdür. Ölmeden ölümden beterini yaşamaktadır.

Tarık romanında **Kral Ferdinand** ve **Kraliçe Isabel**, Müslümanların ve Müslümanlığın karşısında yer alırlar. Isabel, güçlü bir kadındır. Kastilya, Leon, Aragon ve Endülüs Kraliçesi'dir (s.53). Isabel, kurnaz ve hırslı bir kadındır. Papa bile ondan çekinir (s.59). "Hristiyanlığın Kutsal Savaşçısı" (s.61) olarak kutsanmış olan Isabel, hedefleri uğruna insanlara işkence etmekten çekinmez. Sevilla'yı fethettiğinde bir Müslüman'ı, ailesinin gözü önünde diri diri yakan Isabel (s.50), tüm İspanya'yı fethedene kadar banyo etmez. Bu yüzden "Kirli Isabel" (s.60) olarak bilinir. Isabel, lanetlenmiş, olduğunu düşünür; öldürdüğü adam sürekli rüyalarına girer ve ona yakınlarının ölüm haberlerini verir. İşin kötüsü çılgınlarla uyandığı bu rüyalarda aldığı haberler gerçekleşir (s.51). Isabel ve eşi, kral ve kraliçe olarak Ebu Abdullah ile "Teslim Antlaşması" (s.15) yaparlar ve Müslüman varlığını teminat altına alırlar. Isabel'in kabuslarının gerçekleşmesi, bu antlaşmadan vazgeçmesine ve Jimenes'e sınırsız yetkiler vererek Müslümanları katlettirmesine sebep olur.

Kral Ferdinand, Isabel'e göre sakın hatta ondan korkan (s.51) bir yapı sergiler. Jimenes ve onun uygulamalarından, Papa Alexander'ın insanları zorla Hristiyan yapma düşüncesinden hoşlanmaz (s.54). Bununla birlikte karısının ve çevresindeki uygulamaların hep destekçisi olur (s.60). Bu davranışlarıyla Müslümanlığın karşısında yer alır.

Ebu Abdullah, Endülüs'te kalan tek Müslüman devleti Benî Ahmer'in son hükümdarıdır. Saltanat uğruna düşmanı Isabel ve Ferdinand ile iş birliği yapıp babasını tahttan indirir ve amcası Ez-Zagal'ı öldürtür. Otuz bin Kastilya altını ve Alpujaras'ta bir mülk karşılığında devlete teslim eder (s.25). Fas'a yerleşen Abdullah'ın, bütün varlığı elinden alınır ve Fas çarşısında bir dilenci (s.80) haline gelir. Ebu Abdullah, kendi milletine ihanet etmiş ve cezasını bulmuştur.

Jimenes, Papa'nın isteklerine koşulsuz itaat eden, Müslümanları din değiştirmeye zorlayan, asıl amacı Müslümanlığı yok etmek olan başpiskopostur. Jimenes, kurnaz (s.57), sinsî (s.43), sahtekâr (s.59) ve acımasız (s.48) bir adamdır. Isabel'den aldığı fermanla Teslim Antlaşması'nı hükümsüz kılar ve Müslümanlara

işkence eder (s.69-72). Jimenes, siyah cübbesi, göbeğine kadar sarkan hacı ile insanlara tepeden bakan (s.13) yalancı ve yılışık bir adamdır. Çevresindekiler ve hatta kral ve kraliçe söylediklerinin yalan olduğunu bilirler (s.57). Buna rağmen Müslümanlar karşısında iş birliği yaparlar (s.64).

Papa Alexander, Katolik dünyasının ruhani lideridir (s.59). Hristiyanlığı kabul etmeyenlerin dinlerinin zorla değiştirilmesini ister. Bunu yapmayan görevlileri görevden alır (s.40). Isabel, onun için: *“İhtirasları uğruna kızını ona buna peşkeş çeken bir adama Papa dahi olsa saygın bir sıfat bulmakta zorlanıyorum.”* demektedir (s.54). Papa, Isabel’in gücünden çekinse de her yere yaptığı gibi Isabel’in sarayına da adam yerleştirir (s.57). Bu yönüyle güvenilmez ve güvensiz bir kişidir. Alexander, her gece başka bir fahişeyi yatağına alan, sapkın ve rüşvetçi bir kişidir. Onun için din, amaçları uğruna kullanacağı bir araçtır (s.61). Papa Alexander, uygulamaları ve emri altındakilere verdiği yetkilerle Hristiyan olmayan herkesin hasmıdır.

Rodrigo, Vizigot Kralı Wittiza’dan sonra yerine geçen oğlunu tahttan indirerek kral olan generaldır (s.150). Rodrigo, Tarık’ın karşısındaki güçtür. Rodrigo, başına buyruk, acımasız ve arzuları uğruna genç bir kıza tecavüzden kaçınmayacak alçak bir kişidir (s.155). Başta Tarık ve yanındakileri önemsemez ancak ilerlemelerini gördükçe yaptığı yanlışları anlar. Rodrigo, sayısı yüz bine varan askeri ile Tarık’ın on iki bin kişilik ordusuna yenilir (s.199). İyi bir komutan ve yönetici olmayan Rodrigo, yönettiklerinin de gönüllü olarak Tarık’ın tarafına geçtiğini görür (s.206). Eserde, Tarık tarafından başı kesilerek öldürülen Rodrigo’nun kesik başı Musa bin Nusayr’a gönderilir. Rodrigo, diğer birçoğu gibi Müslümanların ve Tarık’ın karşısındaki güçtür.

Zenate kabilesi liderinin oğlu **Ugan**, Abnora’nın yani Tarık’ın hasmıdır. Onu kıskanır ve çevresindekilerle bir olup sürekli onu hırpalar. Şımarık ve aptaldır (s.103). Birliğindeki kimseleri bırakıp kaçacak kadar korkak olan Ugan (s.140), kabile mahkemesinde cezalandırılarak sürgün edilir.

Zenate kabilesinin lideri olan **Ağira**, Tarık’ın babasının hasmıdır. Ziyad’a gösterilen saygıyı kıskanır, her fırsatta Ziyad’ı aşağılar. Bireysel bir karar veremez.

Berberî kabilelerle birlikte hareket ettiği gibi Kâhine'ye sormadan da bir iş yapmaz (s.111).

Kâhine, narin yapılı, koyu mavi gözlü, esmer bir kadındır (s.119). Berberîlerin geleceği ile ilgili kehanetlerde bulunur. Kartaca şehrini savaştan önce yakıp yıkar. İslam devletinin Kartaca'yı neden istediğini bilemeyecek kadar öngörüsüzdür. Savaştan sonra kesilen başı, halkı mistik güçleri olduğuna inandırdığı bir kuyuya atılır (s.121). Kâhine, yaptıklarıyla Müslümanlığın karşı gücünü oluşturur.

İfrikiyye Valisi **Musa bin Nusayr**, başta adil bir komutan iken Tarık'ın kendinden fazla tanınmasını kaldıramayarak karşı güç haline gelir. Onun öncelikli amacı İslam sancağının varlığını Vizigot Kralı'na hissettirmektir (s.197). Tarık ve birliğinin bu kadar başarılı olacağını tahmin etmez. Tarık'ın şöhreti arttıkça hırslanır (s.265). Halifenin karşısında bile Tarık'ı yalancı durumuna düşürmeye çalışır ve fethin itibarını ister (s.281). Musa, bu davranışlarıyla hem Müslümanlığın hem de Tarık'ın karşısında bulunur.

Abdül Melik bin Mervan'ın oğlu olan **Velid**, babasından sonra halife olur. Velid, Arap ırkından olmayan insanları değersiz görür (s.276). Velid, bunun dışında Tarık ve Musa'yı başka bir İslam devletinin varlığını istemediğinden seferden geri çağırır (s.274). Halifenin bu davranışı, İslami özelliklerle örtüşmez. Kişisel hırslarını ve hasımlığını gösterir.

Arap Savaşçı Ahmed, Tarık köle iken ona eziyet eder (s.125). Musa bin Nusayr'ın emriyle Tarık'la karşılaşan Ahmed, Tarık'a yenilir ve küçük düşer. Ahmed, Emevi dönemi Araplarının birçoğu gibi kendini diğer insanlardan üstün görür (s.129). Bu yönleriyle Ahmed, karşı gücü oluşturur.

Süleyman, Halife Velid'in kardeşidir. Musa'ya mektup yazarak Velid'in hasta olduğunu, öleceğini, kendi halife olana dek Musa'nın gelmemesini söyler (s.275). Musa, Velid'in emrini daha fazla erteleyemeyip dönünce Süleyman halife olduğuunda onu zindana attırır. Çünkü Süleyman'ın Masası'nın ve ganimetlerinin sahibi olmak istemiştir (s.286).

Tarif bin Malik, yaptığı başarılı keşif seferinin ardından komutanlığın kendisine verilmesini bekler. Musa bin Nusayr'ın tercihini Tarık'tan yana kullanması, Malik'i hasım haline getirir. Malik, Tarık'ın emirlerine karşı çıkar (s.183).

Sevinç Han, Ergenekon romanında, İl Han'ın hasmı olarak yerini alır. Sevinç Han, İl Han ile aralarındaki anlaşmalara uymaz ve topraklarına mallarını satmak için gelenlerden vergi almak ister, vermeyenlerin mallarını yağma ettirir (s.27). Sevinç Han, töre bilmez bir başıbozuktur. Çin köylerine yaptığı baskınlarla zenginleşmiş ve gözünü İl Han'ın yerine dikmiştir (s.83). Merhametsiz (s.111) ve düzenbaz (s.87) olan Sevinç Han, Kırgız beylerini ardına alarak savaşta İl Han'ı yener (s.95). İl Han'ın oğlu ve yeğenini bulmak için birlikler gönderir. İl Han'ın obasında kadın çocuk demeden herkesi öldürür (s.104).

Munkur Tigin, Sevinç Han'ın yeğenidir (s.26). İl Han'ın kervanlarına baskınlar düzenler. Munkur, çok iyi bir savaşçı değildir. Gücünü yanındaki nökerlerden alır. Koncuk'un kervanına yaptığı baskında yaralanan Munkur, Koncuk'un obasını basıp herkesi öldürerek intikam alır ancak İl Han'ın gönderdiği birlikten kurtulamaz (s.62).

Uru Tigin, Sevinç Han'ın oğludur. İl Han'a bağlı beylerden Akşit Bey'in obasına baskın yapacak birliğin başıdır. Yağmadan hoşlanan, umursamaz, acımasız bir kişidir (s.75). Akşit Bey'in obasına yaptığı baskında başı kesilerek babasına gönderilir (s.78).

Kırgız Beyleri, İl Han'ın himayesinde olan bu beyler; Sevinç Han'ın değerli hediyelerine, büyük rüşvetlerine kanarak İl Han'ı arkadan vurma planı yaparlar (s.81). İl Han'ın bu hainliği yapacakları öğrenip infaz ettirmesi (s.87) de savaş meydanında olabilecek engellemez. Ordusu üç taraftan sarılan İl Han, Kırgız çerilerinin yardımlarını umarken ihanetleriyle karşılaşır (s.94). Kırgızlar, savaşın sonucunu belirlemiş ve İl Han'ın varlığını sona erdirmiştir.

Kurça, Sevinç Han'ın en savaşçı, en gözü kara, en çok övüldüğü ve kıvanç duyduğu oğludur (s.111). Kurça, yapılan savaştan sonra Kıyan, Nüküz ve eşlerinin peşine düşen birliğin başıdır (s.112). Kurça, yalnız düşmanlarına karşı değil kendi

nökerlerine karşı da acımasızdır. Saykan'ın boynunu gözünü kırpmadan kesen Kurça (s.122), bir başka nökerini de takibi bırakmaları gerektiğini, Kıyan'la Nüküz'ü Ata Ruhları'nın koruduğunu söyleyince öldürür (s.149). Babasına özenen ve onu taklit eden Kurça (s.150), Kıyan'la giriştiği mücadelede kafası kesilerek öldürülür (s.159).

Önkut Bey, Ergenekon'da kendini Börte Çine'ye rakip gören beylerden en güçlüsüdür (s.189). Nüküz soyundan olan Önkut, Kıyan soyundan olan Börte Çine'nin kuyusunu kazmak için sürekli fitne çıkarır, ikilik yaratmaya çalışır (s.191). Börte Çine'nin öğütlerine uyarmış gibi görünmeye çalışan Önkut, Ak Ozan'ı döverek öldürür. Börte Çine, onun için "*Utanmaz, sıkılmaz, ata kanından nasip almamış...*" (s.226) diyerek bahseder. Önkut, Ak Ozan'la yaşadıklarını anlatırken yalan söyler (s.228) ancak bu, toyda ölüm hükmü çıkmasını engellemez. Börte Çine, infazı gerçekleştirdiğinde budunundaki fitne başı yok edilmiş olur (s.230).

Apar Hanı, Sevinç Han'dan dört yüz yıl sonra hanlık eden kişidir (s.245). İl Han'ın karşısındaki Sevinç Han yerine Börte Çine'nin karşısındaki Apar Hanı eserde yer bulur. Apar Hanı, atalarının yaptıklarını unutmuş, karşısına gelen Bagatur'u küçümsemiş hatta Türkleri hizmetine almak istemiştir (s.247). Bir bölüm nökerle Börte Çine'nin obasını yağma etmeye kalkan Apar Hanı, savaş meydanında Sevinç Han'ın hilesine başvursa da başarılı olamaz (s.254). Börte Çine'yi küçük gören Apar Hanı kırıla boğulur, bir kalasa bağlanarak Apar yurdunda gezdirilir (s.256).

Tong Yabgu'da Çulo, Tardu'nun büyük torunudur (s.22). Tulu'nun oğlu Çulo, cesur ve gözü pek bir savaşçıdır ama us ile davranmayı bilmez, adalet ve merhametten yoksundur. Buyruğu altında dahi olsa en küçük hataya misliyle karşılık verir (s.47). Bütün bu özelliklerine rağmen Çulo kağan seçilir. Amcası Bagatur'un oyunlarına inanan Çulo, Töles boyları üzerine yürür; Sir Tarduş obalarına baskın verip beylerini idam ettirir, mallarını yağma eder, ağır vergilere bağlar. Boylar isyan eder. Çulo'yu gönderdiği mektupla Şekü durdurur (s.69). Çulo korkar ve Çin'e sığınır. Doğu Göktürk Kağanı Şipi, Çin'e baskın yaparak Çulo'yu öldürür.

Çulo, eserde beceriksiz idarecilerin bir temsilidir. Hırsları, karakteri ve yaptığı yanlış uygulamalarla Çulo, devletin, Tong Yabgu ve diğerlerinin karşısında yer almış, düşmanca davranmıştır.

Bagatur Tigin, Tardu Yabgu'nun oğludur. Ondan sonra kağanlığın kendi hakkı olduğunu düşünür. Kardeşleri Kara Çurın ve Tulu ölmüş, sıra kendine gelmiştir. Bagatur, Aşina soyuna sahip olsa da o kanın asaletini taşımaz. Halkına kötü ve sert davranır. Topraklarını ögeleriyle değil Çinli danışmanlarıyla yönetir ve Çinliler gibi entrikacıdır (s.45). Hırslı ve oyunbazdır, adalet ve merhametten yoksundur (s.47). Akılsız, sinsi ve Aşina soyuna çalınan kara bir leke (s.83) olarak anlatılan Bagatur, eserde sürekli düşmanlık yapar. Batı Göktürk kağanı olabilmek için yapmadığı kalmaz. Çulo'yu kışkırtır, ölümüne sebep olur. Hüsrev Perviz'le iş birliği yaparak kendi devletinin arkasından iş çevirir. Tong Yabgu'yu defalarca öldürmeye çalışır. Bagatur, onursuz bir kişidir. Tahta geçmek için hiçbir fırsatı kaçırmaz ve sonunda Tong Yabgu'yu öldürmeyi başarır. Kanlı bir ihtilalle Göktürk tahtına oturur ancak Göktürk beyleri onu tanımaz, isyan ederler. İki yıl tahtta kalan Bagatur, devleti hızla parçalar. Tong Yabgu'nun oğlu Talu Tigin tarafından öldürülür (s.397). Bagatur, amaca ulaşmak için her yolu deneyen bir insandır. Kağan olmak uğruna soyuna, halkına ve kutsal sayılan bütün değerlere ihanet eder. Sonunda çok istediği tahta oturur ancak umduğunu bulamaz. Kimse ona saygı göstermez ve sonunda cezasını çeker.

Kambudag, Bagatur'un oğludur. Eserde anlatılan diğer Türk gençlerinin aksine tuhaf özellikler taşır. Beceriksiz, güçsüz ve silik bir tiptir. Savaşmayı, pusat kullanmayı bilmez ancak sinsi ve sessizdir. Bir hayalet gibi girdiği ortamlarda varlığını unutturup ortamı izler, konuşulanları dinler. Konuşmayı sevmez, sorulan sorulara zoraki cevaplar verir. Gözlemekten hoşlanır; gözleri keskin, kulakları açık, algısı ve hafızası kuvvetlidir. Görüp duyduklarını aklına kaydedip babasına yetiştirir. Kambudag, çocukluğundan itibaren yalnızdır. Bey oğlu olması bile oyunlardan dışlanmasını, yalnız büyümesini engellemez. Bu durum, onu giderek içe kapanık, kendi halinde ve mıymıntı birine çevirir (s.98).

Kambudag, karakterinin getirdiği yalnızlıkla kendi özelliklerini keşfetmiş, eserdeki hasım kadrosunda yerini almıştır. Sessiz ve kendi halinde görülen Kambudag, aslında babasının ölçsüzlüğünün ve hainliğinin eseridir. Babasının kağan olması için elinden geleni yapan Kambudag, başkentte önce casus sonra esir olmuştur. Perslerle iş birliği yaparak başkentteki birçok kişiyi zehirlemesi onun

sonunu getirir. Kambudag, aslında babasının kurbanıdır. Onu örnek almış, bir oğul olarak babasına yardım etmek istemiş ancak bunu da becerememiştir.

Çueng, Çin sarayındaki danışmanlık görevinden rüşvet yüzünden atılmış (s.85), altmış yaşlarında, ufak tefek (s.95), tıknaz ve düzenbaz (s.59) bir adamdır. Çueng, Bagatur'un akıl hocası ve kirli işlerinin mimarıdır. Bagatur, kağan olmak için her yolu denemeye razı olsa da kafası Çueng gibi çalışmaz. Çueng, tam bir diplomattır (s.148). Nerede, nasıl davranacağını, kimleri, neyle kandıracağını iyi bilir. Hayatı boyunca Bagatur'a yardım eden Çueng, sonunda kendi de bir oyuna kurban gider. Ölümü, Bagatur'un kendini aklamasına yardımcı olur. Çueng, Bagatur'un yanında yaptıklarıyla Tong Yabgu'nun hasmı olmakla kalmaz, Bagatur'u yönlendirmesi ve fitnelikleriyle Türklüğün de hasmı olur çünkü Türk beylerini de birbirine düşürür.

Bagatur'un Muhafız Komutanı, Bagatur'un yanında, Tong ve diğerlerinin karşısındadır. Tardu Yabgu'dan sonra kağan seçimleri için geldikleri başkentte üzerine düşenden fazlasını yapar. Bagatur'un kağan çadırı önüne kadar muhafızlarla ve at sırtında gelmesini sağlar. Kendilerini uyaran ihtiyarı kendince bir tehdit olarak görür ve kırbaçlar. Tong Yabgu tarafından cezalandırılan muhafız komutanı da düzenin, geleneklerin ve Tong Yabgu'nun hasmıdır.

Akamir, Doğu Göktürk topraklarında yaşayan, maharetli bir okçu çırağıdır. Bagatur'un yalanlarına kanarak ustasından ayrılır ve Bagatur'un toplama ordusunun oklarını yapmaya başlar (s.385). Akamir'in Bagatur'un yanında olması Tong Yabgu'nun casuslarının da açığa çıkmasına neden olur çünkü ustası peşinden gelmiş ve onu geri götürmek istemiştir. Bagatur buna izin vermez, bir Çinli ustayı, Akamir Çinliyi diğer çeriler de Akamir'i öldürmüştür. Akamir, Bagatur tarafından kandırılmış bir çocuktur. Cehaletinin bedelini hem ustası hem kendisi öder.

Kral Anuşirvan, hasım karakterlerden biridir. Perslerle Türkler arasındaki savaşta düşman tarafındadır. Fakim'le evlenmesi ile barış sağlansa da hâkimiyeti altında olan Türk şehirlerinden ağır vergiler almış, komutanı Şahrbaraz'ın Türklere eziyet etmesine izin vermiştir (s.189). Eserin tamamında anlatılan Pers-Türk düşmanlığının başındaki isimlerden biridir.

Hürmüz, Anuşirvan ile Fakim'in oğlu, Hüsrev Perviz'in babasıdır. Hürmüz'ün yüzü annesini andırır ve "Türkzâde" lakabıyla anılır (s.76). Eserde aktif bir rolü olmayan Hürmüz'ün cenazesi ve ondan sonra gelen Hüsrev Perviz'in tutumu anlatılır (s.75). Yazar geri dönüşle Hürmüz'ün özelliklerini sayar. Hürmüz, Türkzâde diye anılsa da Türkleri hiç sevmez. Pers ordusu ile İstemi Yabgu zamanında yapılan savaş, İstemi Han'ın kızı Fakim ile Şehinşah'ın oğlu Anuşirvan'ın evlendirilmesiyle tatlıya bağlansa da Hürmüz, Şahrbaraz'la bir olup Türklere eziyet etmeye, ağır vergiler almaya devam eder. Bu sebeple Kazvin'de oturan Türkler ata yurduna göç ederler (s.189).

Hüsrev Perviz, Batı Göktürk Devleti'nin dolayısıyla Tong Yabgu'nun hasmıdır. Sasani Hanedanlığı'nda Anuşirvan'dan sonra yerine oğlu Hürmüz ondan sonra da onun oğlu Hüsrev Perviz tahta geçmiştir. Hüsrev Perviz, İstemi Yabgu'nun kızı Fakim'in de torunudur. Babaannesinden hoşlanmaz, onun gücünden çekinir, rahatsızlık duyar ve tahta geçtiği andan itibaren onu kendinden uzaklaştırarak duruşunu belli eder. O da babası gibi Türk düşmanıdır. Batı Göktürklerin karışıklık içinde yaşaması, kendi sınırına göz dikmemeleri için Bagatur'a yardım eder. Sonunda savaş meydanında karşılaştığı Türklere yenilir ve vergiye bağlanır. Bir süre sonra baş kaldırması, Türk elçisi Kunca'yı parçalara bölerek Tong Yabgu'ya göndermesi ve vergi ödememesi sonunu getirir. En sevmediği oğlu Kavad'a tahtını bırakarak diğer oğullarıyla Zağros Dağları'na sığınır. Börü Şad tarafından intikam hırsıyla öldürülen Hüsrev Perviz'in vücudu, Kunca'ya onun yaptığı gibi üç sandığa yerleştirilerek oğlu Kavad'a gönderilir (s.380).

Hüsrev Perviz, yanlış politikasının ve Türklerin ardından iş çevirmenin bedelini büyük acılar içinde öterek ölmeden önce en sevdiği oğullarının öldüğünü görerek öder. Eserde babalarının yaptığı yanlış politikalarının sonucu, canlarını kaybeden oğullar vardır. Kavad, babasının izinden gitmeyerek canını kurtarmıştır.

Şahrbaraz, Pers ordusu komutanıdır. Çueng'i Benmar'a o yollar (s.143). Şahrbaraz, entrikacı ve korkaktır. Tong Yabgu'ya gizlice düşmanlık yapar ancak savaş alanında Pers ordusu yenilmeye başlayıp Hüsrev Perviz'in uzaklaştığını görünce ölü taklidi yapar. Zırhını, miğferini bir piyadeninkiyle değiştirip askerin kanını eline yüzüne sürer. Tong Yabgu kalanların kaçmasına izin verdiğinde ise

kaçanlar kervanına katılır (s.329). Pers sarayındaki görevine Heraklius ve Tong Yabgu'nun orduları, Pers Krallığı'na yürüyene dek devam eder (s.374).

Kariyye Valisi, eserdeki diğer hasımlardan farklı olarak herhangi bir düzene ya da hileye başvurmaz. Tong Yabgu şehrinin surları önüne geldiğinde, şehri teslim etmez. Bununla birlikte onları küçümser (s.355). Bu kararı kendinin ve şehrinin sonu olur.

Kafkas Savaşçıları, altın karşılığında her kötülüğü yapan eşkıyalardır. Çueng tarafından kiralanarak Kuca Pazarı'nı basmaları istenir. Amaç, tacirlerin kervan güvenliği olmadığını ispatlayarak Göktürk topraklarındaki ticareti bitirmektir. Altın karşılığında, hizmet ettikleri amacın farkında olmayan vahşi savaşçıların bedenleri yarı çıplak, yara izleriyle dolu ve ürkütücü (s.92) bir görünüştedir. Suheva adlı reislerinin (s.95) diğerlerinden bir farkı yoktur. Baskın yapacakken bozguna uğrar ve Tong Yabgu ile yanındakiler tarafından öldürülürler.

Kafkas savaşçıları, Tong Yabgu'nun bilinçli hasımları değildir. Onlar, hasımlara yardım ettikleri için ve Türk hâkimiyetinde bulunan bir yerde baskın vermeyi göze aldıkları için hasım durumuna düşerler.

Bugut Nökerleri, Çueng ve Bagatur'un, Şaman Balamir'i izlemek üzere peşine taktığı adamlardır. Bir işin peşine düştüklerinde kolay vazgeçmemeleri ve çok iyi iz sürmeleriyle tanınırlar (s.102). Bugut nökerleri de Kafkas savaşçıları gibi dolaylı hasımdırlar. Reisleri Oganbay, bir Çinlinin kendilerine yaşlı bir adamı izlemek için neden bu kadar para verdiğine kafa yormaz. Balamir'in nereye gittiğini, kimle, neden görüşüğünü öğrenip hepsini öldürecek ve paralarının kalanını alacaklardır. Tong Yabgu ve Börü'nün hışmından kurtulamazlar ancak Tong Yabgu'yu yaralamayı ve uzun süre yatağa bağlamayı başarırlar. Nökerler, hem düşmanca davranırlar hem düşmanın düzenbaz ve kalles karakterine sahiptirler. Attıkları zehirli oklar, onların cesurca savaşmaktan uzaklığını göstermektedir.

İblis'in Çocukları, efsanevi bir hikâyeden doğarlar. Kuzeyin karlı ormanlarından geldiği söylenen demir zırhlı ve altın maskeli savaşçılar, bir Ermeni köyünü basar. Kimse onların kim olduğunu bilmez. Köydeki kadınlara tecavüz edip gizemli bir şekilde ortadan kaybolurlar. Köylüler, o geceden kimseye bahsetmez

ancak dokuz ay sonra kadınlar; saçları ve kaşları kar gibi beyaz, gözleri buz mavisi otuz tane bebek doğururlar. Kadınlar, dünyaya getirdikleri lanetin bedelini doğum sırasında canlarıyla öderler (s.145). Köylüler, civardaki bir büyücünün önderliğinde lanetli bebekleri Elbruz Dağı'nda bir mağaraya bırakırlar. O günden sonra uzun süre kimse ne büyücüyü ne bebekleri görür. İblis'in çocukları adını verdikleri bu otuz oğlan büyüdülerinde önlerine çıkan her şeyi ve herkesi yok ederler. Yaptıkları baskınlarda bir kişiyi sağ bırakarak yeryüzüne korku salarlar. Zamanla mitolojik yaratıklar gibi anılmaya başlarlar (s.147).

İblis'in çocukları da yine Çueng'in başının altından çıkan hasımlardan biridir. Roma'ya gitmekte olan Tong Yabgu ve kervanda bulunan elçi heyetinin öldürülmesi için Benmar vasıtasıyla tutulurlar. Doğuştan fiziken hasta olan bu insanlar, ahlaken de sapkın ve hastadırlar. Albino olarak dünyaya gelmiş, dışlanmış; mağaralarda büyümüş, güçleri ve acımasızlıkları ile dışlandıkları toplumda kendilerine yer bulmaya çalışmışlardır. Liderlerinin adı Karanka'dır (s.147). Pers sarayı için de çalışırlar. Hüsrev Perviz, bütün pis işlerini onlara yaptırır (s.150). Dolayısıyla Tong Yabgu için kurulan tuzakta fikrin asıl kaynağı Pers sarayıdır. Bembeyaz vücutları üzerine gece karanlığında kapüşonlu siyah pelerinler giyer, çok hızlı ve çok sessiz hareket ederler (s.159). Geceyi gündüz gibi gören tılsımlı gözleri vardır (s.179).

İblis'in çocuklarından bir tanesi Tong Yabgu ile ilk karşılaşmasında ölür. Cesedi günlerce Nişabur sokaklarında atına bağlı dolaşır. Bu durumdan iyice bilenen diğer albinolar, Benmar'la bir tuzak kurar ancak kurdukları tuzağa kendileri düşerler. Kalanları ise eziyet ettikleri çocukların babası Haşrup'un yardımıyla mağaralarında öldürülür.

İblis'in çocukları, hasım olmaları dışında, üstlendikleri rolle de dikkat çekicidirler. Yazar, bir taraftan onların dünyaya gelişlerinin efsanevi öyküsünü ve hayatlarına dair sonradan oluşturulan mitolojik yaratık görüntüsünü anlatırken bir taraftan roman kurgusunda yerini alan albino kahramanların yaşantılarını ve bu yaşantının kaynaklarını gözler önüne serer. İblis'in çocukları toplum dışında itilerek hayatta kalmayı başarmış ve güçleriyle kendilerinden daha güçlü zorbaların maşaları olarak hayatlarını devam ettirmiş, efsaneleri tuhafliklarından ve farklılıklarından doğmuş kahramanlardır.

Büyücü, dolaylı olarak bütün insanların hasmıdır. Büyücü, insanların başına bela olacak İblis'in çocuklarını büyüten kişidir. Basit büyülerde bile yüksek karşılıklar bekleyen büyücü, İblis'in çocuklarını alır ve karşılıksız bakıp büyütür (s.146).

Benmar, Rey'de geniş üzüm bağları olan bir şarap tüccarıdır. Rey'in biraz dışında görkemli bir konakta oturur (s.169). Hayattaki tek amacı, daha zengin olmaktır. Sahip olduğu her şey, Rey valisinin yanında kâtiplik yapan babasının aldığı rüşvetlerin eseridir. Sahibi olduğu bağların asıl sahibi ihtiyar, tek kızını rüşvet olarak ona sunmuş; ihtiyarın ölümünden sonra bağların tek sahibi Benmar olmuştur (s.171). Kıvrıkcık saçlı (s.178), koca göbekli (s.142), kölelerine karşı acımasız bir adamdır. Pers sarayı ile İblis'in çocukları arasındaki iletişimi Benmar sağlar. Çueng'in, Pers komutan Şahrbaraz'dan getirdiği mektupla Çueng'i İblis'in çocukları ile görüştürür. Düzmece bir şarap kervanı oluşturarak Tong Yabgu ve yanındakilerin yerini öğrenir (s.165). Tong Yabgu'nun kendinden şüphelenmesi üzerine onları konağına çağırır ve çok eğlenceli, gösterişli sofralar kurdurur. İblis'in çocuklarına haber gönderip onları sarhoş ettiğini, uykularında öldürebileceklerini söyler. Kurduğu tuzağı fark eden Tong Yabgu, onun dilini keser ve karşı tuzak hazırlar (s.178). Benmar, o gece konağını, kölelerini, her şeyini kaybeder. Eserde son görülüşü bir köle mezarında satılırken olur (s.243).

Kahora ve Diğer Kahyalar, Benmar'ın bağlarında çalışan en kıdemli kahyalardır. Bağlarda çalışan kölelere karşı hiç merhametli değildirler (s.170). Tong Yabgu ve elçi heyetine kurulan tuzakta onlar da ölür. Tong Yabgu'ya faydaları cesetlerinin İblis'in çocuklarına kurulan tuzakta kullanılması olmuştur. Benmar'ın konağında öldürülen ve yatağa yatırılan kahyalar, sarhoş olup uyumuş Türkler sanılarak İblis'in çocuklarının tuzağı düşürülmesinde kullanılır.

Antonius, Heraklius'un şövalyelerinden biridir. Heraklius'un doğum günü kutlamalarında sarhoşluğundan cesaret alarak Türk heyetindeki savaşçıları küçük düşürmeye çalışır. Turnuvalara katılmaları için onlara meydan okur (s.209). Turnuvalarda, hipodromda o güne kadar yapılan en iyi atışı yapar ve rekor kırar ancak atışı ok yarışının galibinin Börü olmasını engelleyemez. Antonius, Pankration yarışında Tong Yabgu ile karşılaşır. Akılsız, ahmak ve şuursuz bir adam olan

Antonius, Tong kadar heybetlidir (s.231). Tong karşısında yenilen Antonius, pes etmek yerine gizlice çıkardığı kamayı Tong'un üst baldırına saplar (s.233). Antonius, hırsına yenilir ve bu sebeple zindana atılır.

Ulu-Kan romanında **Uşki**, tapınağın ikinci rahibidir (s.9). Yuvarlak çehreli (s.11), geniş gövdeli (s.10) bir adamdır. İno'ya Enki'nin büyük yontusunu yapma görevini verir. Uşki, çok kurnaz ve akıllı bir adamdır. İkinci rahipliği kaybetmemek için yaşanan meteor yağmurundan faydalanarak herkesi Enki ile konuştuğuna ve Enki'nin bir kurban karşılığı yağmur yağdıracağına inandırır (s.14). Uşki inanan saf halkın ve tek yaratıcıya inanmayı öğütleyen Nuh'un karşısındaki güçtür. Dini kullanarak halkı kandıran çıkarıcı ve acımasız insanları temsil eder.

Vali, Çig Besil'in ölüm emrini veren kişidir. Oğlunun ölümünden Çig Besil'i sorumlu tutmaktadır. Valinin oğlu, Çig Besil'in iyileştirdiği bir kişi tarafından öldürülmüştür. Vali, Çig Besil'in insanların yazgısını değiştirerek hayatın doğal akışına karşı geldiğini düşünmektedir. Halkı ona karşı doldurur. İkisi de birbirlerine misilleme yaparlar. Sonunda vali, Çig Besil'in başını vurdurur ancak bu davranışı onun ve şehrinin sonunu getirir çünkü Samiray, şehri kurtlarıyla birlikte yok eder.

Savaşçı, Işık Hanı Od Han'ın oğlu, Asil Soy'un meşhur komutanıdır (s.86). Çok cesur ve başarılı bir komutan olan Savaşçı'nın tek tutkusu savaşmaktır. Bu uğurda sevdiği kadınla evlenmekten bile vazgeçer. Siyasetle ilgisi yoktur, Od Han kendisinden sonra onun tahta layık olduğunu düşünse de onun tahta gözü yoktur. Samiray'a çok aşıktır ancak ailesinin onu istememesi üzerine silahlarını tercih eder (s.92). Bu tercihiyle Samiray'ın ve Ulu-Kan'ın düşmanı haline gelmiştir.

Od Han, Işık Hanlığı'nın hükümdarı, Yafes'in tahtının son sahibidir. Tahtta olması gerekenden fazla kalmış ve zorbalık yaparak taht yasalarını çiğnemiştir (s.125). Asil Soy'dan birini öldürmesi ve oğlu Sarbatur'u tahttan inmemek için sürgün etmesi (s.127), Asil Soy üyelerinin ona karşı olmasına sebep olmuştur. Od Han, Asya Krallıkları arasındaki anlaşmazlıklara ses çıkarmamış, katıldıkları savaşlarda destek olmamış, maddi yardım isteklerinin ise pek azına cevap vermiştir (s.172). Bütün bunlar Yafes'in tahtında oturan hükümdarın olumsuz davranışlarıdır ve Ulu Kan'la yapılan savaşta, Asil Soy temsilcilerinin Ulu Kan tarafına geçmesine sebep olmuştur. Od Han, o savaşta öldürülür (s.191).

Pugsar Kralı, kendini tahttaki yerini korumaya adanmış kötü bir yöneticidir. Halkı sefalet içinde yaşarken kendisi sefa sürer. Din adamlarına, fakirliğin insanlara tanrıların bir armağanı olduğunu söyletir. Komutan ve bürokratlarını sadakatlerine göre belirler. Ülkesinde rüşvet, yolsuzluk, adaletsizlik hüküm sürmektedir (s.109). Ulu-Kan, savaştan önce bir mektup göndererek ona meydan okumuş ancak kral, Ulu-Kan ve ordusunun bir söylentiden ibaret olduğunu düşünerek önemsememiştir. Bu duyarsızlığını savaşta canıyla ödemiştir.

Marakan Kralı, Ulu-Kan'ın üzerine yürüyen ilk kent kralıdır. Ulu-Kan daha fazla büyümeden onu yok etmek ister ancak bedelini mızrağa geçirilen başı ile öder, krallığı da yağma edilir (s.122).

Bagun Hükümdarı, gözü kara bir adamdır. Ulu-Kan'ı yenerek Asya'nın yeni efsanesi olmak ister. Bu hevesi yüzünden savaş meydanında ordusuyla birlikte katledilir (s.122).

Karakum Askerleri, Pugsar'a oldukça uzak olan Karakum'dan gelirler. Bu ordu, çöl şartlarına alışık dayanıklı askerlerden oluşur ancak Ulu-Kan'ın ordusunun üzerlerine yağdırdığı oklar karşısında çaresiz kalırlar. Birçoğu hızlı atlarıyla kaçıp canlarını kurtarırlar (s.122).

Arkaim Kralı, Asya kent krallarından bir tanesidir. Ulu-Kan'la savaşmak istemesinin nedeni, diğerlerinden farklı olarak çektikleri yoksulluktan kurtulmak istemesidir. Savaşta birçok askerini kaybederek yurduna döner (s.123).

Pantu, Suşatra'nın ihtiyar bahçıvanıdır. Aksi ve zor beğenen bir adamdır. Sargon ona yardım ederken neredeyse hiç takdir etmemiştir (s.151). Buradan hareketle Sargon'un hasmı sayılabilir. Sargon yükseldiğinde ilk işi, onu kovdurmak olmuştur.

Azur, Kiş Krallığı Vergi Bakanı'dır. Zeki bir adam olan Azur, politikayı iyi bilir. Sargon'un yaptığı tüm işleri kendi başarısıymış gibi krala sunmakta, Sargon'u kötülemekte, Sargon'a ise onu krala övdüğünü söylemektedir. Sargon'a olan bu düşmanlığını canıyla öder (s.198). Fiziksel olarak tıknaz bir adam olan Azur,

kadınlara çok düşkündür. Kiş genelevlerinin sürekli müşterisidir (s.200). Bu düşkünlüğünü bilen Sargon, onu tuzağa çekmek için Ompae'yi kullanmıştır.

Lu-Uta, kralın yeğeni ve Hazine Başkâtibi'dir (s.217). Ortalama bir zekaya sahip olan Lu-Uta, kralla olan akrabalığı sayesinde Vergi Bakanı olur. Sargon'un hakkı olan bu göreve getirildiği yetmezmiş gibi onun kuyusunu kazar. Sargon, ilk onu büyüler ve kızıyla evlenir. Bu evlilik, kral olan Sargon'un onun canını bağışlamasını sağlamıştır.

Kara Başlar, Güneydeki Sümer krallıklarında yaşayan insanlardır. *“Sümer kaynaklarında Sümer medeniyetlerini Kenger, köklerini ise Kara-Baş (Sümerce orijinali Karra-ban) olarak tanımlamışlardır. Sümer adı bu medeniyete kendinden sonra kurulan medeniyetler tarafından verilmiştir.”* (s.286) şeklinde not düşen yazar, bu açıklamasıyla Kara Başların Ulu-Kan ile akrabalığını ortaya koymaktadır. Lagaş, Erek, Nippur, Elam ve Kenan krallıklarının naipleri olan Kara Başlar, Ulu- Kan'ın düşüncesine gelerek Sargon' a karşı ondan yardım isterler. Sargon'un şartlarını kabul etmelerine rağmen Lagaş Krallığı ile Sargon arasında yapılan savaşta Ulu-Kan'a yardım sözlerinden cayıp onun hasmı durumuna düşerler (s.312).

Ibakum, Sargon'un oğludur. Lagaş Krallığı'na ilk giren birliğin başındadır. Babasının gözüne girebilmek için en önde savaşır. Ulu-Kan'la yaptığı bu savaşta ölür (s.310).

2.1.3.3. Arzu Edilen ve Korku Duyulan Nesne

Romanda, olayın ortaya çıkabilmesi için başkişinin arzu edeceği, korku duyacağı ya da bir şekilde iletişime geçeceği kişilere ihtiyaç vardır. Arzu edilen, korku duyulan nesne; bir kişi, yer, nesne ya da soyut bir kavram olabilir. Bu nesne olay örgüsünün şekillenmesini ve romanda çatışma unsurunun oluşmasını sağlar.

Aktaş, arzu edileni bir cazibe gücü olarak görür: *“Souriau, buna “değerin temsili”*

adını vermektedir. Bu, bir cazibe gücüdür, hedef alınmış gayeyi veya korkulan objeyi temsil eder.”³⁷

Arzu edilen ve korku duyulan nesneler, roman başkişilerinin arzu ettiği ya da korku beslediği, onların yaşamlarında etkili olan kişilerdir. Emrullah Özdemir’in romanlarında başkişilerin çoğunlukla erkek olduğu dikkate alındığında, onların arzu ettiği kişilerin kadın olması doğal bir sonuçtur. Bu kişiler bedensel olarak erkek kişilere çekici geldiği kadar düşünce yapıları itibariyle de onların yakınlık hissettikleri kimselerdir.

Son Kağan romanında, Devlet Bakanı Salim Bey ile eşi Kerime Hanım’ın küçük çocukları olan **Buse**; güzel, açık sözlü, iyi yetişmiş, özgüvenli, akıllı bir kızdır (s.114-115). Cengiz’in ilk ve tek aşkıdır. Buse, bir kadın olarak arzu edilmekten çok Son Kağan için uygun görülmüş hayat arkadaşıdır. Buse, Cengiz’e bütün çalışmalarında destek olurken özelde yaşanmış anılarından bahsedilmemiştir. Buse, Cengiz’in oğlunun annesi, onu destekleyen, seven, çalışmalarına engel olmayan bir kişiliktir. Cengiz’in içine kapanık halinin dağıtılmasında, mutlu bir aile tablosu çizilmesinde Buse, Kenan ve Salim Bey’in uygun gördüğü; Cengiz’in aşık olduğu kadındır.

Kenan Dağlıoğlu’nun eşi olan **Nadide**’ye roman içinde bir karakter olarak rastlanmaz. Kenan’ın eşine olan tutkulu aşkıdan bahsedilir. Eşiyle birlikte emekli olup sahil kenarında bir yazlık hayaliyle geçirdikleri trafik kazası sonucu ölen Nadide Hanım (s.224), roman boyunca Kenan’ın özlemle andığı hayat arkadaşıdır. Ölümünden sonra Kenan intihar etmeyi düşünmüştür. Zeynep Hanım’a da Nadide Hanım’ın hatırasına ihanet edeceği düşüncesiyle yaklaşmaz.

Tomris romanında, **Tomris Han**, Pers Kralı Kiros tarafından hem arzu edilir hem de varlığından, Tomris’in gücünden korkulur. Arzu edilmesinin ve korkulmasının sebebi aynıdır. Tomris Han’ın Türk birliğini yeniden kurmuş olması ve savaşçılığı düşmanlarını korkutur.

³⁷ Aktaş, a.g.e., s.138.

Mayda, Tomris'in oğlu Barsgan Tigin'in karısıdır. Evlenmek için uzun süre Pers akınlarının durmasını beklerler. Barsgan, Mayda'ya aşıktır. Mayda, Saka Türklerinin altın işlemecisidir. Eserde altından yaptığı kolye, bileklik gibi takıların yanında düğün hediyesi olarak Barsgan Tigin'e yaptığı altın elbisenin bahsi geçer. Mayda; narin görünüşlü, savaşçı ve güçlü bir kadındır (s.51).

Saliha, Ruhum Kıyama Kalktı'da Ahmet Ziya'nın ilk aşkıdır. Aynı muhitte oturdukları Saliha; güzel, hanımefendi, güler yüzlü, mükemmel kadının yeryüzünde zuhur eden nadir emsallerinden biridir (s.30). Ahmet Ziya, Saliha ile evlenemez. Çünkü babası bu evliliğe razı olmamış, Saliha bir başkasıyla evlenmiştir.

Ruhum Kıyama Kalktı'da **Güle**, Ahmet Ziya'nın gerçek aşkıdır. Güle, Nizam Aga'nın yeğenidir. Babası ölmüş, iki ağabeyi cepheden dönmemiştir. Ahmet Ziya, Güle'ye delice aşıktır. Hati Ana'ya açılır, Güle'ye kavuşur ve sade bir düğünle evlenirler. Yaşadıkları büyük sevgi, Ermeni komitacıların eline düşmek korkusuyla ölüme gider. Ahmet Ziya, hamile karısını öldürür. Eserde, Güle şöyle tasvir edilir:

“...Zeytin karası gözleri, özenle çizilmiş bir çift hilali andıran kaşları, zarif burnu ve dudaklarıyla ay gibi parlayan yüzü karşımda gördüğüm o gün, tatlı zehrini yüreğime zerk eden aşkın varlığımın her zerresinde tekrar hissettiğim gündü.” (s.82).

Tarık romanında, Septe Kontu Julian'ın kızı olan **Florinda**, eğitim için gönderildiği Toledo Sarayı'nda Kral Rodrigo'nın tecavüzüne uğrar (s.155). Rodrigo; Wittiza'nın torunu, Kont Julian'ın kızı Florinda'nın gelenek olduğu üzere (s.154), kralın gönlünü hoş etmek zorunda olduğunu söyleyerek emeline ulaşır. Florinda babasının yanına gönderilir. Annesi vasıtasıyla olanları babasına anlatır ve böylece Endülüs'ün fitili ateşlenmiş olur. Babası Julian, kızının intikamını almak için Araplara Endülüs'ün kapılarını açar (s.161). Florinda, Rodrigo tarafından cinsel meta olarak arzu edilir. Kadın olarak değer görmez.

Müslümanlık ve Hristiyanlık eserde birbirinin karşısında bulunan ve arzu edilen nesne olarak verilir. Şöyle ki, Hristiyan dünyasının önde gelenleri Papa Alexander ve ona hizmet eden Kral Ferdinand, Kraliçe Isabel ve Başpiskopos Jimenes gibi kişiler, Müslümanlıktan korku duyar ve yok etmek isterler.

Arzuladıkları Hristiyan dünyasını oluşturabilmek adına Müslüman varlığını yok etmeye çalışırlar.

Eserde ‘**itibar**’ın da arzu edilen nesne olduğunu söyleyebiliriz. Kahramanlardan Musa’nın Tarık ile arasının bozulmasına sebep olan fethin itibarını paylaşamamalarıdır (s.277). Aynı şekilde Halife Velid’in Musa ve Tarık’ın seferden çağırmasının sebebi itibarını kaybetme korkusudur. Halife, bağımsız yeni bir İslam devletinin endişesini taşıdığı için Tarık ve Musa’yı tehditkâr bir üslûpla (s.274) geri çağırır.

Ergenekon romanında **Akça Hatun**, bir kadın olarak arzu edilir. İyi at binen, at üstünde ok atabilen, savaşçı bir kadın olan Akça Hatun, Umçur Bey’in kızıdır. Akça Hatun, Türk kızlarının bir örneğidir; yün eğirir, hayvanlara bakar; savaşır, ava çıkar; aynı zamanda çok güzel ve zekidir (s.66). Kıyan’ın biricik aşkı Akça Hatun, zorlu kaçış yolunda evdeşine destek olur, düşmanlara karşı onunla birlikte savaşır (s.145) ve Ergenekon’da doğacak Türk milletin çekirdeklerinden biri olur.

Akmaral Hatun ise Nüküz’ün eşidir. O da Akça Hatun gibi tam bir Türk kızıdır. Munkur Tigin’in baskınında, İlter Bey’in obasında sağ kalan tek kişidir. Kardeşi Alkır, Akmaral’ın kollarında can verir (s.59). Akmaral, Nüküz ve Kıyan’la Sevinç Han’ın adamlarının peşine düşer. Sorgulanan nökerlerin infazını gerçekleştirerek obasının öcünü alır (s.63). Obası dağıldıktan sonra İl Han’ın obasına sığınan Akmaral da Nüküz’ü sever. Nüküz ise Akmaral’ın adını duyduğunda bile eli ayağına dolaşacak kadar aşıktır (s.73). Savaştan önce düğünleri yapılan Akmaral ve Nüküz, Ergenekon yolunda Kıyan ve Akça ile birlikte düşmana karşı koyarlar. Ergenekon’u yurt bilen Nüküz ile Akmaral’ın çokça kızları olur (s.191).

Kutlu Kurt, Türk soyuna yol gösteren bir rehber olmanın yanında, herkesin görmek istediği, yüceliğine inandığı bir semboldür. Kutlu Kurt, Kıyan ve Nüküz’ün en zor zamanlarında, bütün ümitlerinin tükendiği anlarda ortaya çıkar ve onları kurtarır. Dünya üzerinde, Türk’e düşmanlık edenler olduğu sürece Kutlu Kurtların da olacağına inanılmaktadır (s.148). Kutlu Kurt, ardında yürüyen “Han”ı da kutlu kılmaktadır. O hanın budununda buyruğuna baş eğmeyecek tek bir kişi oğlu kalmaz (s.202). Türkler, tuğlarına gök rengi bayrak üzerine kurt başı motifi işlemişlerdir (s.237). Bu da kurt sembolünün onları temsil ettiğini ve verdikleri önemi gösterir.

Ata toprağı, Türklerin arzu ettikleri nesnedir. Dört yüz yıl boyunca, neden Ergenekon'da olduklarını, çıkınca nereye gideceklerini ve kimlerden öç alacaklarını unutmazlar. İl Han'ın vasiyeti üzerine boylanır, soylanır ve öç almak üzere geri dönerler. Ergenekon, Ata topraklarından güzel olsa da (s.238) Türklerin yurdu ve özlem duydukları yer Ata topraklarıdır.

Tong Yabgu'da, Ahura Mazda, Zerdüştlerin ilahlarına verdikleri addır (s.9). Pers İmparatorluğu başkâhini Anuša, Digris'in kıyısındaki Kuntana Tepesi'ne giderek Ahura Mazda'dan kehanetleri öğrenir. Ahura Mazda en büyük tanrılardır.

Tong Yabgu ve Türkler, eserde korku duyulan bir nesne haline gelir. Tong'un acımasızlığı ve gücü dilden dile anlatılır. Perslerle yaptığı savaşta, kalanların kaçmasına izin vermesi aslında Tong'un da bu korkudan hoşlandığını gösterir. Bu kaçış için yeğeni Börü'ye şunları söyler: *“Bırakalım kaçsınlar! Gittikleri yerlerde Türklere karşı savaşmanın nasıl bir gaflet olduğunu anlatacaklar. Böylece ruhlarına işleyen Türk korkusu tüm Pers kentlerine veba gibi yayılacak! Ve Pers kentleri tek bir kılıç sallamadan önümüzde diz çökecek! Unutma Börü! Korku pek çok kapıyı kolayca açabilen maharetli bir anahtardır. Kullanmasını bilene...”* (s.333) Eserin devamında şehirlerin savaşırsız teslim olduğu düşünülürse Tong'un öngörüsünde haklı olduğu ortaya çıkar.

Afrasyap, Pers mitolojisinde karanlık güçleri olan bir yaratıktır. Perslerin tarihteki en güçlü düşmanı Alp Er Tunga Han ile özdeşleştirilmiştir (s.16). Başkâhin Anuša'nın Pers sarayına getirdiği son kehanete göre Afrasyap'ın ruhu yeryüzüne döner. O gece Kral Anuşirvan'ın soyundan doğan bir kaplan, Anuşirvan ve oğullarının başına gelecek en büyük felakettir.

Ehrimen, karanlığın ve geçmişin ruhudur. Perslere göre, bütün kötülüklerden sorumlu olan Ehrimen'dir. Onların inanışında iblis anlamına gelir (s.17).

Tong, Tong Yabgu'nun yazgısıyla yüzleşmesini sağlayan kaplandır. Gök gözlü, iri kaplan (s.32) Tong Yabgu'ya saldırır, yaralar, yenilir. Bu, onun ongunu yani ad almasıdır. Tong, kurt soylu olduğuna inanılan, saygı duyulan bir hayvandır (s.34).

Ejder, Tong Yabgu'nun atıdır. Dayanıklı ve çok hızlı olan Ejder'e başka hiçbir at yetişemez. Çinli Yuan'ın sattığı atı, Tong Yabgu'ya Muhafız Bilge hediye eder. İnaniş'a göre, bilge otağına birkaç günlük mesafede Çarı'da yetişen bu atlar, aslında Çarı'nın yakınında bir gölün altında yaşayan ejderhanın soyundan gelirmiş. Ejderha bazı günler gölün altından çıkar, binitlerle çiftleşirmiş (s.50). Çueng, ejderi şöyle tarif eder: *"...Gümüş renkli atların yeryüzünde bir eşi benzeri yok. Gümüş renkli parlak tüyleriyle beş li öteden seçebileceğiniz, rüzgârdan daha hızlı ve Bedevi develerinden daha dayanıklı bir binek."* (s.153) Herkes bu ata sahip olmak ister, yazarın anlatmaya çalıştığı ise böyle özel atlara özel insanların sahiplik edeceğidir.

İblis'in Çocukları, zalimlikleriyle korku salmış eşkıyalardır. İnsanlar, duyduklarını başkalarına anlatıp abartarak korkularını büyütürler. Böylece İblis'in çocukları korku duyulan bir nesne haline gelir.

Ganiş'a, Hindu mitolojisindeki en önemli tanrılardan biridir. Eserde, ayrıntılı bir betimlemesi bulunan Ganiş'a, bir heykeldir ve gözündeki safir taş Tong Yabgu'nun vücudundaki zehrin atılması için kullanılır (s.127).

Altın Örgün, çağı geldiğinde her Türk beyinin oturmak istediği tahttır. Altın Örgün'e oturmanın da bir töresi, ritüeli vardır. Bagatur'un bütün planları, hileleri oraya oturabilmek içindir. Altın Örgün, taht olmanın dışında düzenin, törenin, adaletin de sembolüdür. Eserde Tong Yabgu, Şekü'den sonra hemen Altın Örgün'e oturmaz. Kurultay toplanır, seçim yapılır ve uzun bir düşünme süresinden sonra ögeler karar verir. Bütün beyler otağına çağırılır. En son kağan seçilen çağırılır. Otağın ortasına serilmiş keçeye oturtulan kağanın boynuna ipekten bir sicim geçirilerek kağan olmanın ölümle yaşam, adaletle hırs arasında gidip geldiği hatırlatılarak yemin ettirilir. Toygunlar kağanı oturttukları keçeyi dört köşesinden tutarak kaldırır ve kağan otağına doğru giderler. Kağan seçilen kişi keçe üzerinde, otağın etrafında, doğudan batıya dokuz kez çevrilir. Bu, kağanın göğe çıkıp Gök Tanrı'dan kut almasını ve yeniden doğuşunu simgeler. Sonra dokuz başlı tuğ önünde indirilen kağan, Altın Örgün'e oturur (s.315).

Suana, Muhafız Bilge'nin kızı, Tong Yabgu'nun karısıdır. Tong Yabgu, onu görür görmez aşık olur (s.130). Tong Yabgu, Suana'ya tutkuyla bağlıdır. Kambudag'ın hain planıyla zehirlenerek ölür.

Mag, Hürmüz'ün cenazesinde görevli Zerdüşt rahiptir. Boynundan ayak uçlarına kadar uzanan kahverengi keten bir elbise giyer. Sesi çok kötüdür ve cenazenin başında sürekli Zerdüşt ilahileri söyler. Dinleyenlere matem havası katmaktan çok çekip gitme isteği uyandırır. Mag'ın bu durumundan özellikle Fakim rahatsız olsa da bir din temsilcisi olarak saygı ve korku duyulan bir konumu vardır (s.71).

Ulu-Kan romanında **İnanna**, Eridu'nun arka sokaklarında yaşayan bir çobanın sağır, dilsiz ve bakire kızıdır (s.14). Ayinde, soyluların tecavüzüne uğrar ve kurban edilir. İnanna'nın ölümünden sonra Nuh Tufanı başlar. Yüzlerce yıl sonra İnanna, aşk ve bereket tanrıçası olarak Sümer krallıklarında anılır. İnanna ile ilgili gerçekleri (s.57) Kör Kâhin Durka, Aşu Mezral'a anlatır ancak o da diğerleri gibi inandıkları ile ilgili oluşturduğu doğruların yıkılmasını istemez.

Enki, Eridu Krallığı'nın baş ilahıdır (s.18). Eridu halkı, İkinci Rahip Uşki'nin yıldızlar yoluyla Enki ile konuştuğuna inanmaktadır. Uşki, Enki'nin onurlandırılmadığı için Eridu halkından merhametini esirgediğini, bu sebeple kuraklık yaşadıkları yalanını uydurmuş ve halkı İnanna'yı kurban etmeye ikna etmiştir. Enki, o dönemde inanılan tanrıların en büyüğü ve en korkulanıdır. Tufandan önceki Sümerler, Enki'nin Niburu'dan geldiğine inanırlar. Niburu, Eridu'nun gelmiş geçmiş tüm Rahip Krallarının ağırlanacağı, saraylarının bulunduğu, Ölüler Diyarı'nın kutsal ve özel yeridir (s.15).

Amirra, İno'nun gelinidir. Amirra hem yardımcı kişi hem arzu edilen nesne özelliği gösterir. Maharetli ve genç bir kadın (s.19) olan Amirra, eşinin yokluğunda evin işlerini yapar, İno'ya yardım eder. Eşi, onu çok sevmektedir. O da eşine aşıktır ve en büyük korkusu bir gün su yolunda öldürülmesidir.

Gallalar, Ölüler Diyarı'nın korkunç bekçileri olduklarına inanılan yaratıklardır. Bu yaratıklar, ölülerin ziyafetlerine katılırlar. Beğendikleri ziyafet sahiplerine iyi davranır, soylu muamelesi yaparlar, beğenmediklerine ise işkence ederler (s.30). Bu sebeple Eridu halkı, ölenlerin arkasından kurban keserek ziyafet verir, yakınlarının ruhunun bu şekilde huzur bulacağına inanırlar.

Kutsal Rahibeler, Tapınak yasalarının emrettiği, uzun bir tunik ve kendilerine özgü örtüleri ile dolaşırlar. Üzerlerindeki giysiler bir çeşit üniformadır ve toplumdaki diğer kadınlar için yasaklanmıştır (s.51). Toplumda ayrıcalıklı bir konumları vardır. İnsanlar, onları saygıyla selamlar ve tapınak için yaptıkları fedakârlıklardan dolayı şükranlarını sunarlar (s.49). Tapınağın bütün hizmetlerini gören rahibelerin en zor görevleri, tapınağa bağış toplamak için erkeklerle birlikte olmalarıdır. Kutsal ancak fahişelerdir (s.50). Hamile kalmaları yasaktır. Bunun için çeşitli macunlar kullanır, halkı da tanrılar tarafından rahimlerinin korunduğuna inandırırılar (s.54).

Aşu Mezral, kendi isteğiyle Kutsal Rahibe olmayı seçmiş çok güzel bir kadındır (s.50). Fahişe rahibelerin ruhban sınıfının gözdesi olduğunu bilir ve o saygıya taliptir. Herkesin itip kaktığı, eksik akıllı bir marangozun kızı olarak büyümüştür (s.51). Tapınağa topladığı bağışlar ve Kraliçe Matu ile olan çarpık ilişkisi saygıdeğer bir kimlik kazanmasına yardımcı olmuştur. Parlak, esmer bedenini sunağın üzerinde sergileyerek (s.53) tüm erkeklerin arzuladığı bir nesneye dönüşmüş ve tapınağın en büyük gelir kaynağı olmuştur. Bu sayede Kiş'in ikinci rahibesi olur. Piç Kral Sargon'un da annesidir (s.214)

Çig Besil, eşini savaşta kaybetmiş, yağma korkusuyla evinden ayrılmış ve mabede sığınmış bir kadındır. Onun mabede gitme yolculuğu gördüğü rüyalar ile başlar. Çig Besil, mabede geldikten sonra yardıma muhtaç bir kadından güçlü bir Kara Kam'a dönüşür. Olağanüstü bir karakterdir. Mistik güçleri vardır. Kara Kam olduktan sonra, bir ormanda kızı ile yaşar. Görevi, doğayı insanlardan korumaktır. On altı yıl boyunca işini kusursuz yapar ancak insanlara acıyıp yardım etmesi, onların yazgısı ile birlikte kendi yazgısını da değiştirir.

Samiray, Çig Besil'in kızıdır. On yedi yaşında mabet tarafından çağrılır ve Kara Kam ilan edilir (s.77). Çok etkili mistik güçlere sahiptir. Fiziksel olarak uzun, ince parmaklara; diz kapaklarına kadar inen siyah ve düz saçlara sahiptir. Savaşçı, onu *“Küçük bir yüzü ve yine küçük dudakları, şakaklarına doğru kavis almış ince kaşları, vahşi bir kartalinkine benzeyen gözleri ve yırtıcı bakışları vardı. Burnu güzel yüzüne oturtulmuş küçük ve naif bir armağan gibiydi. Kuğu gibi ince uzun boynu, zarafetini taçlandırıyordu. Uzun saçlarını gelişigüzel topladığında yüzünün ve*

boynunun güzelliği daha da belirginleşmişti.” (s.83) sözleriyle tasvir etmektedir. O, Savaşçı’nın biricik aşkı ve ömrü boyunca sevdiği tek kadındır. Ulu-Kan’ın annesi olan Samiray, fantastik bir kahramandır. Kara Kam olduktan sonra, annesinin intikamını alır. Vali’nin kentini kurtlarıyla alt üst eder ve o günden sonra Ana Kurt olarak anılır. Sarı Orman’da bir mağarada yaşar, Ulu-Kan’ı burada doğurur. Ayinler düzenler, geleceği görür. Kurtlara ve doğaya hükmeder (s.131).

Kurtlar, Samiray ve Ulu-Kan’ın emriyle kentlere ve düşmanlarına saldıran vahşi hayvanlardır. Ulu-Kan’ın doğumuyla birlikte ortaya çıkarlar. Ulu-Kan’ı ilk kez bir kurt emzirir (s.99), bu andan sonra kurtlar Sarı Orman’a bebekler taşır ve onları da en az bir kez Samiray emzirerek hepsini kardeş yapar. Bu kardeşler ve kurtlar, Ulu- Kan’ın ordusunun temelini oluştururlar. Kurtlar, kardeşlerin eğitiminde de rol oynar, onlarla ava çıkar, ad almadan önce onlarla savaşır ve bir asker gibi savaşlarda komutları yerine getirirler. Kurtlar, Ulu-Kan’ın ordusunun korkunçluğunu ve gücünü arttırırlar. Orduyu görmeyen insanlar, kurtların bir söylenti olduğunu zanneder ancak gerçek olma ihtimalinden de çekinirler. Eserde kullanılan Ulu-Kan’ın bir kurt tarafından emzirilmesi ve Ana Kurt efsanesi, kurt tarafından büyütülme motifinin bulunduğu Türk destanlarını ve efsanelerini akla getirir. Türklerin kurttan türemiş olduğu inancı bu efsanelerde yaygındır. Bu sebeplerle kurtlar, arzu edilen ve korku duyulan nesnelerdir.

Asil Soy, kökleri Türk Ata’ya dek uzanan hanedandır. Kendilerine has ve adil kuralları vardır. Erdemli ve soylu insanlar olarak bilinirler. Asil Soy mensupları, tahta oturacak kişiyi kendi aralarından tayin ederler ve yine kendilerinin tahttan indirme yetkileri vardır. Tahta geçmek için iyi bir lider, akıllı bir yönetici, erdemli bir insan olmak ve bunu hanedanın diğer üyelerine kanıtlamak gerekir (s.88). Asil Soy, Asya Krallıkları tarafından sayılan ve sevilen bir hanedandır. Aynı zamanda gücünden çekinilmektedir.

Kara Çiçek, fantastik bir figürdür. Samiray’ın gözünden akan yaşın, bir kristal tanesine dönüşerek Savaşçı ile buluştukları kızıl ağacın dibine düşmesi sonucu oluşur. Kristal tanesi, Samiray’ın içindeki öfkenin tohumudur (s.92). Doğaüstü güçleri vardır, intikamı simgeler. Kara çiçeği kılıç kesmez, dokunan kararır, çürür.

Ana Kurt’un Oğulları, kurtlar tarafından Sarı Orman’a getirilerek büyütülen kişilerdir. Savaşçı olabilmeleri için on yaşına bastıklarında çıplak elle üç kurtla birden mücadele etmek zorundadırlar (s.101). Üzerlerine önü açık, siyah, deri bir yelek, altlarına ise koyu kırmızı, deri pantolon giyerler. Yaz kış giyimleri aynıdır. Doğaya saygılıdırlar ve gereğinden fazla avlanmazlar (s.102). Her biri Ana Kurt tarafından en az bir kere emzirilmiş ve diğerleri ile kardeş yapılmıştır. Savaşçı unvanı aldıklarında, adlarını Ana Kurt verir ve sadece o gün elini öperek Ana Kurt’a dokunma hakkı kazanırlar. Ad aldıkları gün, bir kurt başı ile damgalanır ve hiyerarşik düzen içindeki yerlerini belirlerler.

Damgası koluna basılanlar “Savaşçı Kurt”, omuzlarına basılanlar “Alp Kurt”, göğsüne basılanlar ise “Ulu Kurt” unvanını alırlar. Savaşçı oğullar, hiyerarşinin en altındadır fakat yükselebilirler. Rütbesini düşürecek kadar büyük suç işleyenler ise ölümle cezalandırılırlar. Ulu Kurtlar altı, Alp Kurtlar altmış kişidir. Ulu Kurtlar, en güçlü ve akıllı savaşçılar arasından seçilir. Karabay, Kutboğa, Turkanhu, Ark-Baga, Kut-Ogur ve Kızıltuğ Ulu Kurtlardır. Ana Kurt’un oğulları olarak bilinen bu savaşçılar korku ve endişe saçarlar. İnsanlar onları efsanevi bir şekilde büyütürler ve ünleri her yere yayılır. Bagun Kralı’nın, Od Han’ın ittifak teklifini kabul etmemesinin nedeni olarak oğullarla ilgili söylediği şu sözler, insanların oğullara bakış açısını göstermektedir:

“Halkım, onların günahları cezalandırmak için Tanrı tarafından gönderilmiş şeytani varlıklar olduğunu düşünüyor. Tüccarlarım, Pugsar’ın yakınından bile geçmemek için kervanlarının yolunu beş gün uzatıyorlar. Krallığımda anneler, çocuklarını yaramazlık yaptıklarında onların adıyla korkutuyorlar. Hayır! Asla! Onlarla yapılacak bir savaşta olmayacağım.” (s.177)

Magiler, Babil’de yaşayan albinolardır. Babil halkı onların ilahları kızdırdığına ve uğursuz olduklarına inanır. Onları köle olarak bile çalıştırmazlar. Birçoğu şehri terk ederek kendilerini kabul edecek yerler ararlar (s.226).

İstar, Babil’in magilerinden biridir. Fiziksel olarak *“Lepiska gibi uzun, açık sarı saçları, saçıyla aynı renkte kaşları, bembeyaz teni ve su yeşili gözleriyle peri masallarından fırlamış gibi...”* (s.227) sözleriyle tarif edilen İstar, küçük yaşlarda ailesi tarafından terk edilmiştir. Babil Kulesi dibinde diğer magilerle birlikte yaşar.

Halkın korku ve endişe ile baktığı İstar, esrar kullanmaktadır (s.232). Babil sokaklarının magiler için güvensiz bir hale gelmesinden sonra Kiş'e giderek Kutsal Rahibe olur. Sargon'la birlikte Babil'e gelir ve magilerin katili Lurza'dan intikam alır. Harut ve Marut'la tanışması, hayatındaki dönüm noktalarındandır. İlk kez sevildiğini hisseder. Onlarla birliktelik yaşaması ve yaratıcının gizli adını öğrenmesi ile İstar bir ışık huzmesine dönüşerek yıldız olur (s.261). Harut ve Marut ise cezalandırılır. İstar, eserdeki sıra dışı kahramanlardan biridir. Harut ve Marut efsanesine uygun şekilde olay örgüsünde yerini almıştır.

Büyü, Harut ve Marut'un Babil halkına öğrettikleri sihirdir. Şartlarını yerine getirenler, isteklerine kavuşmaktadır (s.240). Büyüyü yanlış uygulayanlar ise akıllarını yitirirler. Harut ve Marut, büyüyü öğretmeden önce, insanları, büyü yapan insanların cehennem azabına mahkûm olacakları konusunda uyarırlar ancak birçoğu bu durumu önemsemez. Sargon'da büyü öğrenenlerden biridir. Kiş tapınağına gelen İstar sayesinde büyüye giden yolu bulur. Hayatını anlatan tabletlerden birinde *"İstar'la karşılaştım ve hayatım değişti."* (s.270) demektedir.

Böke, Ulu-Kan'ın karısıdır. Fiziksel olarak genç, pembe yanaklı, beyaz ve yuvarlak yüzlüdür. Duru güzelliğini, siyah gözlerinin büyüleyici bakışları süsler (s.276). Böke, Işık kentinde yaşamaktadır ancak bebeğinin karnındaki yumruya çare bulmak için eşiyle yollara düşer. Kabolit diyarına geldiklerinde kervanları basılarak eşi öldürülür. Ana Kurt, onları alması için Ulu-Kan'ı gönderir (s.277). Böke, Işık kentinden getirilerek Ulu-Kan'la aynı soya dayandırılır. Annesi yönlendirmiş olsa da Ulu-Kan, Böke'yi ilk gördüğü an etkilenir ve onunla evlenir.

Kantura, Böke'nin kızıdır. Karnındaki siyah yumru Ana Kurt tarafından iyileştirilen bebek, mistik güçlere sahiptir. Bebek, Ana Kurt'un Ulu-Kan'ı Kabolit diyarına göndermesinin asıl sebebidir. Ana Kurt, bebekle trans halinde iletişim kurar ve bulundukları mağaranın duvarları bebeğin adını fısıldar (s.283). Ana Kurt, bebekle ilgili *"Tanrı onu yazgısını kutlu kıldı. O yüzden varlığı çok değerli."* demiştir (s.284).

2.1.3.4. Yönlendirici

Romanda başkişinin ve onun karşısında bulunan karşı gücün, hasmının sözünü dinlediği, fikirlerine önem verdiği kimseler vardır. Bu kişiler, genellikle yaşlı, bilgili, tecrübeli ve öngörülü kimselerdir. Başkişiyi ve hasmı yönlendirerek olay örgüsüne katarlar. Aktaş, çatışmanın ortaya çıkabilmesi için yönlendiricinin varlığı olması gerektiğini savunur:

“Çatışmanın gerçekleştiği dramatik vaziyet, bir yönlendiricinin müdahalesi sayesinde vücut bulabilir, gelişebilir ve çözümlenebilir. Bu, metnin sonunda vak’anın istikametini gösteren ibarenin bir tarafa meyletmesini temin eder. Böylece de; eser boyunca, bir bakıma vakayı idare eden hakem hüviyeti ile karşımıza çıkar.”³⁸

İncelenen eserlerde yönlendiriciler, başkişinin yanındakiler ve hasmın yanındakiler olarak karşılıklı kullanılmıştır. Başkişinin yanında bulunanlar iyi, bilgili, olgun ve tecrübeliyken hasmın yanında bulunanların sinsi, kötü, düzenbaz oldukları görülmüştür.

Son Kağan romanında, **İlteber** bir yönlendiricidir. Fiziksel olarak tuhaf giyimli, dalgalı beyaz saçlı, altmış yetmiş yaşlarında, uzun, düz, beyaz sakallı, berrak gözlü, dinç çehreli olarak tarif edilen (s.31) roman kişisi, Mukan Kağan’ın danışmanı ve Doğu Göktürk Devleti’nin Baş Kam’ıdır. İlteber içinde yaşadığı çağda Mukan Kağan’ı; gelecekte ise Cengiz’i yönlendirir. İlteber, olağanüstü bir karakterdir. Kehanetlerde bulunur ve söyledikleri roman kurgusunda gerçekleştirilir. Büyü yapar, ayin düzenler, şifacıdır. Çadırına Mukan Kağan dışında kimsenin giremediği İlteber, halkın güvenini ve saygısını kazanmıştır.

Elli yaşlarında, tecrübeli bir istihbaratçı olan **Kenan Dağlıoğlu**, roman kurgusu içinde MİT’in başına kadar yükselir. İşinde sert, disiplinli ve otoriter olan Kenan, özel hayatında babacan, iyi huylu, duygusal ve düzenli bir kişilik sergiler (s.77). Emekli olup eşiyle birlikte bir tatil kasabasına yerleşme planları kuran Kenan’ın, eşini kaybetmesiyle dünyası başına yıkılır. İlteber’in Cengiz’i yönlendirmek için Kenan’ı seçmesi, Kenan’ın hayatına anlam kazandırır. Kenan,

³⁸ a.g.e., s.139.

zeki ve vatansever bir insandır. Cengiz'in yetiştirilmesi ve hazırlanmasında payı olan kişileri o bulur. İlgilenmesi gereken konulara o yöneltir. Evleneceği kıza bile o yöneltmiştir (s.122). Kenan, işinde çok iyi, dünya dengelerini, siyasetini iyi okuyabilen ve gelecek için hazırlıklı bulunan bir insandır. Bu sayede, İlteber'in kehanetleri dışında var olan ihtimallerin değerlendirilmesini ve Cengiz'in bu durumlara hazırlıklı olmasını sağlamaktadır.

Mehmet Ali, TÜBİTAK'ta önce başkan yardımcılığı sonra başkanlık yapan, Cengiz'in kişisel gelişiminden bilimsel uzmanlık alanlarına kadar her şeyiyle ilgilenen, Cengiz'in en üst düzeye çıkabilmesi için onu yönlendiren, gerekli ortamı ve desteği sağlayan bilim adamı ve Cengiz'in "lalesi"dır. Roman kurgusunda, Cengiz'in buluşları güvenlik açısından Mehmet Ali'ye aitmiş gibi gösterilir. Mehmet Ali, vatansever, bilgili, zeki, güvenilir ve fedakâr bir insandır (s.181). Zamanının neredeyse tamamını Cengiz'le geçirir. Kendilerine "Bağımsız İran Savaşçıları" adı veren grup tarafından kaçırılarak öldürülen Mehmet Ali son nefesinde bile vatanını düşünür. Ölümünden sonra işaret ettiği USB, rapor, belge ve bilgiler birçok sorunun çözümünde kullanılır. Bıraktıkları sayesinde ölümünden sonra dahi Cengiz'i yönlendirmeye devam etmektedir.

Çolpan Bey, Tomris romanında, kurultay üyelerinin en yaşlısı ve en bilgesidir (s.58). Perslere karşı kullanılacak savaş taktikleri konusunda Tomris Han'ı yönlendirir. Çolpan Bey, çok yaşlıdır. Alp Er Tunga'nın oğlu Barman'ın çocukluk arkadaşısıdır. Korkut Ata'dan aldığı zeytin tanesi ona uzun bir ömür ve bilgelik kazandırır (s.44).

Kral Kiros'un veziri **Hıtas**; cin fikirli, kurnaz, sinsi ve çok akıllı bir adamdır (s.31). Kiros ile Tomris'in evlilik fikri de Hıtas'a aittir. Çok iyi satranç oynar ve her seferinde Kiros'a yenilir. Kiros'u yenmeyecek kadar zekidir. Afrasyap'ı yok edebilmek için Rüstem efsanesini yaratan da Kral Kiros'un bir rüya gördüğünü söyleyip bu rüyayı Alp Er Tunga'yı Zal oğlu Rüstem'in öldüreceği şeklinde yorumlatan da Hıtas'tır. Alp Er Tunga'nın zehirlendiği Rey Kalesi'ndeki ziyafetin mimarı da Hıtas'tır. Zehri, kendisi gidip Hint topraklarından getirir. Kral Kiros'u yönlendirir.

Harpag, Med Kralı Astiyag'ın komutanıdır. Kambiz'in oğlunu öldürme görevini yerine getirmez ve yıllar sonra Astiyag'ın sofrasında kendi oğlunun etini yer, kesik başını alarak evine döner. Kambiz'in oğlunun, Kral Kiros olmasında etkisi büyüktür. Halkı isyana, Kiros'u Astiyag'ı tahttan indirmeye yöneltir.

Korkut Ata; kısa boylu, ak saçlı, seyrek beyaz sakallı bir adamdır (s.44). Korkut Ata eserde, Alp Er Tunga'yı, Tomris'in oğlu Barsgan'ı yönlendirir. Hem yönlendirici hem de destanlaşmış bir tarihi kahramandır. Geleceğe dair kehanetlerde bulunur. Türklüğün ruhu olduğuna ve millet var oldukça yaşayacağına, Tanrı'nın onu, bununla görevlendirdiğine inanır (s.77). Korkut Ata, olağanüstü güçlere sahiptir. Hayvanlara hükmeder, görünmez olur, ölümsüzdür. Somut varlığının dışında soyut bir kavram olarak yaşamaya devam eder.

Lidya Kralı **Karun**, tarihsel bir kişiliğe sahip olmasının yanında Kral Kiros'u yönlendiren bir arkadaşıdır. Karun tarafsız ve doğru düşünceleri olan ölümün kıyısında bile doğru tespitler yapabilen biridir. Açık sözlü ve bilgedir (s.163). Kiros'un Lidya'yı almasından sonra, önce esiri sonra arkadaşı olur. Kiros'un fikirleriyle yönlendirir. Romanda İngiliz Sanat Okulu'nda yapılmış, 19. yüzyıla ait "Kiros ve Karun" isimli gravür görseli tarihsel gerçekliği de yansıtır (s.167). Karun, Kiros'un ricasıyla Kiros'un oğlu çılgın Kambiz'e de yön vermek ister ancak canını zor kurtarır.

Ruhum Kiyama Kalktı romanında, gemilerin batması sonucu, kurtulabilen birkaç kişiden biri olan **Selahaddin**, Teşkilat-ı Mahsusa adına görev yapan Çarlık yıkılana kadar Rusya'da kalmış sonra Osmanlı ordusunda yüzbaşı olarak görevine devam etmiş bir adamdır (s.172). Ahmet Ziya'nın 3. Ordu Karargahında görevli, Enver Paşa yaverlerinden Yüzbaşı Mümtaz ile tanışması için bir pusula yazar ve Ahmet Ziya'yı yönlendirir. Ayrıca Ahmet Ziya, Erzincan savunmasında, Deli Halid Paşa'nın birliğine Selahaddin sayesinde katılır. Verem olduktan sonra yine Selahaddin'in yönlendirmesiyle İstanbul'a döner.

Hati Ana, Ahmet Ziya'nın cepheden arkadaşı Asım'ın annesidir. Asım kadar, Hati Ana da Ahmet Ziya'nın yanlarında kalmasını, kendilerine sahip çıkmasını ister. Ahmet Ziya'ya, Aşkale'deki tuz dükkânını gösterir. Kimlerle ticaret yapacağını, kimlerle ahabplık edeceğini gösterir. "*Bizim buralarda kar çekilince ite, çakala gün*

doğar.” (s.75) diyerek, Ahmet Ziya’yı uyarır. Hati Ana da diğer yaşlılar gibi tanıdığı birkaçı dışında hiçbir Ermeni’ye güvenmez. Ahmet Ziya’yı Tomacan adlı kişiyle tanıştırır. Ahmet Ziya, dükkanında satacağı malları bu kişiden alır. Ahmet Ziya’nın Güle ile evlenmesine Hati Ana öncülük eder. Hati Ana, gelininin, torununun ve Elif’in başına gelenlerden sonra aklını yitirerek kaybolur.

Tarık adlı romanda, **İbn-Ezrak**, birinci derecede önemli bir kahramandır. Tarihsel bir kişilik olmanın yanında yönlendirici özellikler de taşır. Gırnata’da yaşayan Müslümanlar arasında sözü geçen bir kimse olan Ezrak’ın gücünün Hristiyanlar da farkındadır (s.12). Ezrak, Gırnatalılar üzerinde sistematik bir asimile girişiminin yapıldığının farkındadır (s.31). Halkı, akıllı davranmaya ve soğukkanlı olmaya yöneltir. Arkadaşı İsmail’in torunu Tarık’ı, Tarık bin Ziyad’ı araştırmaya yönlendirir. Tarihini, geçmişini unutmamasını istemez. Ezrak, işkenceden kaçan halkı dağlara çıkardıktan sonra (s.72) Osmanlı’dan yardım istemeye gider ve Tarık’ı Enderun Mektebine yerleştirir.

Ziyad, romanda gerçekte olduğu gibi Tarık’ın babasıdır. Geçimini ticaret kervanlarını koruyarak sağlayan Ziyad, bu görevlerinden birinde uğradığı saldırıda üç oğlunu kaybeder ve yaralanır (s.101). Güçlü bir savaşçı olan Ziyad, çok iyi kılıç ve mızrak kullanır (s.100). Ziyad, kabiledeliklerin saygı duyduğu bir kimsedir (s.105). Kabile liderinin kışkırdığı Ziyad için dünyadaki en önemli şey oğlu Tarık’tır. Onu yetiştirmekle uğraşırken Tarık’ın esir düşmesi, Ziyad için yaşama amacının kaybolması demektir. Kızlarını evlendirip ölümü bekleyen Ziyad, oğlu Tarık’ı yeniden gördüğünde yaşama sevincine tekrar kavuşur.

Musa bin Nusayr, Tarık’ın Müslüman olmasında ve İslam orduları için savaşmasında yönlendirici rol oynar. Tarık’ın Müslüman olması karşılığında onu azat eder. Zeki bir adam olan Musa, Berberîlerin kendilerinden olan bir komutanın emrinde şevkle savaşacağını bilir (s.134). Tarık’ın adını da o verir (s.135). Musa, Tarık’ı savaşa, Müslümanlığa ve liderliğe yönlendiren kişidir.

Julian, Septe şehrinin valisi, Vizigot Hükümdarı Wittiza’nın damadı ve sadık bir devlet adamıdır. Zeki ve dirayetli bir yöneticidir (s.146). Fiziksel olarak ince, uzun boylu, narin yapılı (s.159) olan Kont Julian, iyi bir siyaset adamıdır (s.251). Julian, Müslümanları Endülüs’ü fethetmeye yönlendirir. Tarık ve donanmasına yol

gösterir. Onları yönlendirerek başarıya ulaşmalarını sağlar (s.165). Kont Julian, Kral Rodrigo ile yapılacak savaşta, Kral Wittiza taraftarlarına mektup yazar ve onları savaştan çekilmeye yönlendirir. Julian, Müslümanların başarılı olmasında çok önemlidir. Tarık'ın "Süleyman'ın Masası"nı bulmasını sağlayan da Julian'dır. Tarık'ı bu konuda da yönlendiren Julian, masanın hâkimiyet sembolü olduğunu anlatır (s.248).

Borbos, Kral Rodrigo'nun danışmanıdır. Rodrigo'yu iyi tanır ve tavırlarını ona göre ayarlar (s.190). Borbos ileri görüşlü ve akıllı bir adamdır. Rodrigo'nun bütün boş vermişliğine rağmen onu keşif birliğini göndermeye yönlendirir (s.192). Rodrigo'yu etkilemeyi ve yönlendirmeyi başaran Borbos, onu aklını karıştırarak istediklerini yaptırır (s.193). Borbos, kelimeleri çok iyi kullanır (s.211). Bu sayede Rodrigo'yu yönlendirir.

Velid bin Abdûl Melik, Endülüs seferi için Musa bin Nusayr'ı görevlendiren de sefer umulanın üzerinde bir başarı ile planın dışında genişleyince Musa ve Tarık'ı geri dönmeleri için yönlendiren de Velid bin Abdûl Melik'tir. Halife olması sebebiyle seferlerle ilgili tüm kararların başında bulunur.

Ergenekon romanında **Kutlu Demirci**, Börte Çine'nin rüyasına girerek ona Ergenekon'dan çıkış vaktinin geldiğini söyler. Birer yıldız gibi parlayan gözleri, omuzlarına dökülen dalgalı, kar beyaz saçları, göbeğine dek uzanan yine saçı gibi beyaz ve dalgalı sakalıyla ürkütücü ve saygı uyandırıcı (s.8) bir görünüşü vardır. Ulu Dağ'ın zirvesine kimin ne zaman kondurduğu bilinmeyen mabette yaşar (s.125). Alnına uzanan siyah dik kaşları vardır (s.126). Demirci, Bilge Ata'yı, Bilgeleri ve Börte Çine'yi onlar vasıtasıyla da Türkleri yönlendirir. Börte Çine'ye çıkacağı yolculuğun yazgısı olduğuna inandırır. Neyin, ne zaman, nerede olacağını bilir ve Börte Çine'ye adım adım olacakları anlatır (s.131). Demirci, zamanın ötesinde bir varlıktır. Kıyan ve Nüküz'ün yardımına da Şifacı Bilge'yi gönderen Demirci, *"Tanrı'nın insanların yazgılarını tamamlamaları için gerektiği yerde ortaya çıkarız. O güne ise daha epeyce var."* (s.132) demektedir. Dört yüz yıl sonra, Börte Çine'nin karşısında yine gelecekte Börte Çine'nin altı oğlunun baş eğene ocak, eğmeyene gazap olacağından bahseder (s.207). Bu yönleriyle olağanüstü özellikler taşıyan Demirci, Tanrı tarafından Kutlu Soy'u yönlendirmek üzere gönderilmiştir.

Bilgeler, kendilerine ait adları olmayan, Bilge Ata tarafından Altay Dağları'nın eteklerinde kuş uçmaz kervan geçmez bir yerde büyütölüp yetiştirilen kimselerdir. Doğanın, göğün ve yeryüzünün sırlarını, şifacılığı, büyük savaşların nasıl tasarlanabileceğini, Türk boylarının güçlü ve zayıf yönlerini katı bir disiplin içinde öğrenirler. Öğretiler dışınca bir şey sormaları yasaktır (s.126). Hepsine farklı ses tonuyla “Bilge” diye seslenilir ve kişiliklerine uygun tondaki bu seslenişle hiçbir diğeri ile karışmaz (s.127). Bilge Ata, vakti geldiğinde onları tek tek görev yapacakları yerlere götürür. Bilgeler, yüklendikleri görevlerle insanları yönlendirir. Bazıları Bilge Ata seviyesine çıkabilir (s.128).

Bilge Ata, Bilgeleri yetiştirip yönlendiren kişidir. Sahipsiz çocukları toplayarak onları büyütür, yetiştirir, vakti geldiğinde onları görev yapacakları yerlere bırakır. Bilge Ata, Demirci gibi zamanın ötesinde değildir. Bilge Ata, Tanrı'yı diğerlerine anlatmakla görevli bir insanoğlu, Demirci ise “yazgı”yı korumakla görevlendirilen bir “ulu”dur (s.130). Bilge Ata, Bilgeleri yeteneklerine yönlendirir, sonra da görev yerlerine yerleştirir.

I. Şifacı Bilge, Küçük bir çocukken obalarına yapılan bir baskında tüm ailesini kaybeden ve sonra Bilge Ata'yla karşılaşan, asıl adının ne olduğunu hiçbir zaman öğrenemeyen Bilge'dir (s.126). Bilge Ata, onu Ulu Demirci'ye götürür. Bilge, Ulu Demirci ile birlikte Kutlu Soy'u tehlikelerden koruyup gözetecektir (s.129). İlk görevi, Nüküz'ün yarasını iyi etmek olan Bilge, saklandıkları mağaraya girer. Nüküz'e ilaç yapar, onlara binek bırakır ve gün batısına gitmelerini söyler. Yaptığı ilaçları nasıl kullanacaklarını anlatır. Bilge'nin yönelttiği gün batısı, Ergenekon'a giden yoldur. Kıyan, Nüküz ve eşleri Ergenekon'a ulaştıklarında, Ulu Demirci, Bilge'ye: “...*Bilgeler içinde en zor ve en önemli görev senin payına düştü. Sen kendin gibi bilgiler yetiştirmeyeceksin! Senin yetiştireceklerin şu ovada gördüğün Kutlu Soy olacak. Bilge Ata olmak yolunda üzerine düşen budur!*” der. Bilge “*Buyruk Ulu'nundur!*” şeklinde cevap verince Demirci “*Hayır! Bu buyruk Tanrı'nındır.*” (s.163) cevabını verir. Bilge, bozkırın çocuklarını tarıma, hayvancılığa yönlendirir. Onlara at, kısırak, deve verir. Takvim tutmayı, şifacılığı, kıldan keçe yapmayı; demiri bulmayı, çıkarmayı, işlemeyi öğretir (s.162). Ergenekon'a geldikleri ilk günü başlangıç, kutlu Yeni Gün saymalarını ve her yıl toy yapıp kutlamalarını öğretir.

II. Şifacı Bilge, İlk olarak Ak Ozan’a, ardından Börte Çine’ye görünür. “Bilge” olduğunu söyler (s.183). Börte Çine’yi yapacakları konusunda yönlendirir. Önce budununu toplayıp çıkış vaktinin geldiğini söylemesini ister. Budunun göç edeceği geçidi gösteren de Börte Çine’yi Ulu Demirci’ye götüren de odur. Bilge, Börte Çine’yi geçidi nasıl açacağı konusunda da yönlendirir.

Kutlu Kurt, Kıyan ve yanındakilerin saklandığı mağaranın girişine düşmanlar yaklaştığında bir kurt sürüsü ile birlikte girişte bekler. Nökerlerden birini ısırır ve düşmanların başka tarafa gitmesini sağlar (s.123). Nüküz’e gelen Şifacı Bilge’ye yoldaşlık eder (s.132). Kıyan, rüyasında “*O’nu takip et! Kutlu Kurt’u takip et!*” sesleri duyar (s.140). Kıyan ve Nüküz’e yol gösterir, uzaktan onları izler. Yardıma ihtiyaçları olduğunda kurt sürülerini düşmanların üzerine salar. Kurça ve yanındakileri uluyarak dağın zirvesine doğru çeker (s.153). Nüküz bayılmış, Kıyan, Kurça ile boğuşmaktan yorulmuş, Akmaral’ın oku tükenmişken ağzında iki demir okla dağın zirvesinden iner (s.155). Kıyan ve yanındakiler, Ergenekon’a girene dek onları yönlendirir. Börte Çine’yi uyandırıp Demir Dağ’a yönlendiren (s.199) Kutlu Kurt, göç kervanının da en önünde yerini alır (s.235). Kervanı Ata topraklarına kadar götürür, vardıklarında etrafında dönmeye başlar. Görevi bittiğinde gümüş rengi tüylerini rüzgârda savurarak başı ile Türk budununa son kez selam verip gözden kaybolur (s.237).

Ak Ozan, Karluk’un çocukluk arkadaşı, Börte Çine’nin değerlisi, yurdun en namılı ozanıdır. Ergenekon çocuklarına atalarını anlatır (s.15). Deli dolu bir ihtiyardır ancak başıbozukluğa ve haksızlığa dayanamaz (s.210), lafını esirgemez (s.223), en büyük hayali Ergenekon’dan çıkmaktır (s.170). Ak Ozan’ı herkes sevip sayar (s.226) ancak Önkut, onun Börte Çine’ye yakınlığını kıskanır. Demir Dağ delinmeyince Ak Ozan’ı kışkırtır, sakalını çekiştirir (s.224). Ak Ozan, Önkut’un kafasına kopuzunu indirince de ihtiyarı döverek öldürür. Ak Ozan, çocukların geçmişlerini öğrenip öçlerini almaya yönlendirilmesinde ve Börte Çine’nin cesaretlendirilip göçe yönlendirilmesinde önemlidir. Ak Ozan, şifacıyı ilk gören ve Börte Çine’ye haber veren kişidir. Börte Çine’nin rüyasını göç vaktinin gelmesi olarak yorumlayan da Ak Ozan’dır.

Tong Yabgu'da Başkâhin Vanuša, Pers sarayının başkâhidir. Kabarık, ağarmış, kirli sakalı, keten elbisesi (s.9), nasırlı avuçları (s.10) ile tarif edilir. Kral Anuşirvan üzerinde yönlendirici etkisi vardır. Kral, onun kehanetlerine inanarak büyük oğlu hakkında araştırma yaptırmış ve oğlunu cezalandırmıştır. Vanuša, eserin başında Tong Yabgu ile ilgili kehanetini Anuşirvan'a bildirdikten sonra bir daha görülmez.

Şaman Balamir, hafif kamburlaşmış, uzun saçlı, uzun sakallı (s.27), yaşlı bilgilerden biridir. Göktürk Destanı'nda Ulu Kurt'un Börte Çine'ye yol göstermesi gibi o da Tong Yabgu'ya yol gösterir ve yazgısıyla yüzleşmeye götürür. Tong Yabgu'yu diğer bilgiler ve Bilge Ata ile tanıştırır. Diğer bilgilerden aldığı önemli haberleri başkente getirir. Fikirlerine değer verilir ve her konuda ona danışılır (s.85). Şaman Balamir de Kambudag'ın hainliğiyle zehirlenenler arasındadır.

Bilgeler, Bilge Ata, kendilerinden önceki bilgiler tarafından yetiştirilirler. Savaşlardan, baskınlardan, sahipsiz kalan çocuklar alınır ve bilge olarak yetiştirilir. Eğitimleri tamamlandığında yurdun dört bir yanına dağılır, yerleşir ve zaman içinde danışılan, fikir sorulan, akıl alınan ve sözüne güvenilen kimseler olurlar. Kimi şaman kimi otacı kimi tamgacı kimi yargucu kimi de demircidir (s.48). Hepsinin ortak özelliği insanları yönlendirmede usta olmalarıdır. Ak saçlı, ak sakallı, yaşlı ve bilge insanlardır. Türk'ün adı, töresi var olsun diye devlete, millete rehberlik ederler. Onlar için önemli olan Türk budunudur (s.43). Bilge Ata'nın önderliğinde toplanırlar ve devletin düzenini korumak için beylere yol gösterirler (s.45).

Çoban, aslında Tong'a yardım eden Muhafız Bilge'dir (s.49). Tong Yabgu'yu sınamak için çoban gibi davranmıştır. Muhafız Bilge, Suana'nın da babasıdır. Tong Yabgu'nun adil, güçlü bir kağan olması için onu yönlendirir.

Bilge Karık, Batı Erliği'nin bilgesidir. Altın Örgün'e oturacak kişiyi belirlemede görüşlerini bildirir. Bilge Ata, onu Bagatur Tigin'in yanında görevlendirmiştir. Bagatur'u çok iyi tanır ve diğerlerini görüşleri doğrultusunda yönlendirir. Ayrıca Kuca Pazarı baskınına Şaman Balamir'e duyuran da odur.

Çueng, Bagatur'a yardım ediyormuş gibi görünse de aslında onu yönlendiren danışmandır. Akıllı düzenbazlıklara çok iyi çalışır. İlk kurultayda, Bagatur'un

seçilemeyeceğini anlayınca ona Çulo'yu destekleten, böylece diğer beylerin ve bilgelerin gözünü boyayan odur. Çulo'nun yaptığı yanlışlarda Bagatur vasıtasıyla parmağı vardır. Şaman Balamir'i takip ettirmek, Kafkas savaşçılar yoluyla dirliği bozup devleti zayıf göstermek, Şekü'yü tahttan indirmeye çalışmak, Benmar yoluyla İblis'in çocuklarına ulaşmak hep onun Çinli oyunlarından.

Kurultay Üyeleri, kurultayda bulunan ayguçi, komutan, bilge gibi akıl danışılan kimselerdir. Genellikle Göktürk beylerinin istekleri doğrultusunda karar verirler (s.59). Ayguçiler halkın içinden seçilen ve yönetimde fikir danışılan kişilerdir (s.65). Ögeler, erkinler, tudunlar, tamgacılar, beyler... kurultay üyeleridir ve devletin yönetiminde söz sahibidirler. Kağanı fikirleri doğrultusunda yönlendirirler (s.347). Kurultay üyelerine toygun denir (s.307).

Berkitey, kurultay üyelerinden ayguçidir. Alınan kararları bildirir (s.306). Kurultayda fikirlerini belirtir. Ögelere saygılıdır. Berkitey, ayguçilik olan devlet görevini ustaca yapar (s.66).

Ulu-Kan romanında, **Nuh**, tufan öncesi Sümerlerde bir tebliğci olarak eserde yerini alır. İnsanları yaptıklarının yanlış olduğuna ve yaratıcısının yoluna girmeleri gerektiğine inandırmaya çalışır. Oğulları ve müritleriyle İnanna'nın kullanıldığı ayini engellemek ister ancak başaramaz. Hz. Nuh'tan Sümer ve Akad tabletlerinde bahsedildiği esere not düşülmüştür (s.35).

Ham, Sam, Yafes Nuh'un oğullarıdır. Babalarının emriyle yeryüzüne dağılır, yurt kurarlar. Gittikleri yerlerde insanları yetiştirirler. Ham, Afrika'ya; Sam, Arap yarımadasına; Yafes, Orta Asya'ya gönderilir (s.47).

Türk Ata, Yafes'in yedi oğlundan en büyüğüdür. Tanrı'nın Türk Ata'nın soyundan gelenlere, savaşçı bir ruhla birlikte cesaret ve adaleti de armağan ettiğine inanılır (s.47). Türk Ata, iyi, cesur, adaletli olmaları yolunda insanları yönlendirmiştir. Bununla birlikte insanların güzel erdemlere sahip olmasının sebebi Türk Ata'ya bağlanarak Türklük yüceltilmiştir.

Durka, Kiş'in meşhur, kadın kâhinidir. Kör olmasına rağmen Aşu Mezral'ın hamile olduğunu ilk o anlar (s.55). Durka'nın göz bebeklerinin yerinde, buz mavisi

iki nokta bulunur, yere kadar uzanan beyaz ve örgülü saçları vardır. Bu görüntüsü oldukça ürkütücüdür (s.56). Durka, Aşu Mezral'a bebeği ile ilgili kehanette bulunup, İnanna'nın aslında zavallı bir kurban olduğunu, din adına yaşadıklarının safsatadan ibaret olduğunu anlatır (s.57). Onu düşünceleri ile yönlendirir. Bebeğinin yeryüzünün yazgısı olduğuna inandırır.

Kamlar Meclisi, Gizemli Öğreti'ye hükmeden kamlardan oluşur. Her yılın belli zamanlarında mabette toplanırlar. Tufandan sonra, medeniyeti yeniden kuran kamlar (s.71), mabedin seçtiği ve üstün yetenekli kimselerdir. Sorumluluklarındaki yerlerde düzeni, huzuru temin eder, insanlara yol gösterirler. Kamlar Ak Kamlar ve Kara Kamlar olmak üzere ikiye ayrılırlar. Ak Kamlar, yetenekleri nispeten sınırlı olan, şifa dağıtıp kehanette bulunan kamlardır. İyi ruhlarla iletişim kurmakta ve onların yol göstericiliğinde ilerlemektedirler. Kara Kamlar ise sayıları çok az olan ve yetenekleri sınırsız olan kamlardır. Dünyanın gerçek efendileri olarak tanımlanan Kara Kamlar, kendilerini toplumdan soyutlar; insanları değil, doğanın düzenini korurlar (s.72).

Samiray, Ulu-Kan'ı ve diğer oğulları yönlendirir. Onların büyüyüp yetişmelerinde en büyük pay Samiray'a aittir. Ulu-Kan'ın babasından intikam almasında, Pugsar'ı fethetmesinde ve sonrasında Asya krallıklarına yardıma gitmesinde ve evlenmesinde Samiray'ın etkisi vardır. Samiray, eserdeki konumu ve olay örgüsündeki yerinden hareketle hem yönlendirici hem arzu ve korku duyulan nesne hem de birinci derecede önemli bir kahramandır.

Urban, Işık Hanlığı'nın ihtiyar, Ak Kam'ıdır (s.97). Samiray'ın mabetten kovulduğunu, Savaşçı'dan hamile olduğunu ve intikam yeminini Sarbatur'a anlatarak onu yönlendirir. Sarbatur'un Asil Soy üyeleri ile birlik olarak babasını tahttan indirmeye çalışmasında da rolü vardır.

Demirci Akasun, Asil Soy üyelerinden biridir. Asil Soy'un Ulu-Kan ve Od Han arasında yapılan savaşta Ulu-Kan tarafına geçmesini sağlar. Fiziksel olarak ellili yaşlarında, seyrek sakallı bir adamdır. Savaşçı ile Ulu-Kan arasındaki bağı bilen çok az kişiden biridir (s.140).

Harut ve Marut, yaratıcının kullarını sınamak için yeryüzüne gönderildiklerini sanan iki melektir. Halbuki gerçekte sınananlar bu iki melektir. Yaratıcının insanları neden diğer tüm varlıklardan üstün kıldığını öğretmek istemesi üzerine dünyaya gönderilmişlerdir (s.243). İnsan bedenleriyle yakışıklı ve bakımlıdır (s.233). İnsanlara öğrettikleri büyüler tuttukça ünleri, tüm Sümer topraklarına yayılır (s.248). İkisi de İstar'a aşıktır. Ondan ayrılmamak için Lurza'yı öldürür ve İstar'la birlikte olurlar (s.260). Nefis ve şehvetin yükünü kaldıramayıp günaha dalan bu iki melek, İstar'ın yıldız olmasından sonra dünyaya inen başka iki melek tarafından alınarak Dimaşke'ye götürülür. Orada kıyamete dek kalmak üzere Kasiyun Dağı'ndaki bir mağaranın içine baş aşağı asılırlar (s.263).

2.1.3.5. Yardımcı

Romanda olayın ya da görüntünün tamamlanması için kendilerine verilen küçük görevleri yerine getirerek asıl kahramana veya onun karşısındaki düşmana yardım eden kişilere yardımcı denilmektedir. *“Bu kişiler, tip ve karakter özellikleriyle görünmeyen olayın ya da dekorun tamamlanmasında kendilerine ihtiyaç duyulan ve zaman zaman ortaya çıkan yardımcı unsurlardır. Genellikle ya isim olarak ya da kendilerine verilen kısa görevleriyle ortaya çıkarlar. Roman incelemesinde çok fazla işlevsel değillerdir.”*³⁹

Romanda, olayların devam ettirilmesi için küçük işlevli bağlantı unsurları olan yardımcıların bulunması gereklidir. Yardımcı kişiler, romanda bir şekilde tanıtılır, görevlerini yerine getirir ve roman boyunca tutarlı bir şekilde varlıklarını sürdürürler.

Son Kağan romanında, Cengiz'in annesi **Merve**; fedakâr, sevgi dolu, sorumluluk sahibi, kadere inanan klasik bir Türk annesidir (s.21). Ev hanımı olan Merve, eşinin yokluğunda çocuklarını büyütmüş; babalarının yokluğundan doğacak herhangi bir olumsuzluğun oluşmasını engellemiştir. İstanbul'a yapılan biyolojik saldırıda hayatını kaybedenler arasındadır.

³⁹ Çetin, a.g.e., s.167.

Uzun yıllar donanmada çalışmış, emekli asker olan **Sedat**, beklenenin aksine sabırlı, anlayışlı, sakin, kibar ve düşüncelidir (s.25). Çocukları büyürken yanlarında bulunamamanın ezikliğini yaşasa da emeklilik sonrası çocuklarını desteklediği ve her konuda yardımcı olduğu görülür. Sedat Bey; Türklüğe, geleneklere, ata toprağına bağlı, vatansever bir kimsedir. Aynı zamanda çocuklarının gelecekleri uğruna ata toprağını satmayı göze alan fedakâr bir babadır (s.38). Ülkesinin geleceğini gençlikte gören Sedat, Kalgançı Çak başladığında sığınaklara inmeyi kabul etmez.

Cengiz'den üç yaş küçük olan **Cihan**, ağabeyine üstün nitelikler verilene kadar ailenin tek gurur kaynağıdır. Çalışkan, başarılı, saygılı, düzenli ve uyumlu bir kişilik sergileyen Cihan, Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesini kazanmasıyla ilk kez ağabeyinden ayrılır. Cihan; Cengiz'in kardeşi, sırdaşı, can yoldaşı ve hayattaki en iyi dostudur (s.30). Zeki ve neşeli yapısıyla ağabeyine hep yardımcı olur ve babalarının kurduğu ev içi hiyerarşik düzende üzerine düşen bütün sorumlulukları yerine getirir.

Görünüş olarak mafya üyelerini andıran, uzun boylu, bıyıklı, sert bakışlı (s.66) **Semih**, Ankara İl Emniyet Müdürlüğünde görevlidir. Cengiz'in sorgulanması için emniyete götürülmesi görevini üstlenir.

Emniyet Müdürlüğünde Cengiz'i sınavan, ÖSYM görevlisi olarak kendini tanıtan **Fahri**, aslında Kenan'ın Son Kağan'ı bulmak üzere görevlendirdiği istihbarat elemanlarından biridir. Elli yaşlarında, tombul ve gözlüklüdür (s.69). Cengiz'in Kenan, Muzaffer Paşa, Ziya ve Salim ile tanışmasına vesile olur ve üniversite tercihi konusunda yardımcı bulunur.

TTK'nin önce yardımcılık sonra başkanlık koltuğunda oturan **Ziya**, Kenan'ın da çocukluk arkadaşıdır. Ziya'nın İlteber'in getirdiği mektubun okunmasında, gümüş tepsinin bulunması ve sırrının çözülerek geleceğe hazırlık yapılmasında Cengiz'e yardımları dokunur.

Gümüş tepsinin bulunması için yapılan kazıda, kazı sahasında polisleri uzaklaştıran **Tekin**, aslında rehber değil Kenan'ın Moğolistan'daki saha ajanlarından biridir. Sıcak kanlı, iletişim becerisi yüksek (s.88) bir kişi olan Tekin'in planıyla gümüş tepsi Türkiye'ye getirilir.

Fiziksel olarak orta boylu, sarışın ve bakımlı bir görünüme sahip olan **Zeynep**, otuz beş yaşlarında genç bir akademisyendir (s.80). Eski Türk dillerini okuma konusunda uzman olan Zeynep, İlteber'in Kenan'a bıraktığı rulo şeklindeki mektubun okunmasında, gümüş tepsi kazısında bulunan sandıkların üzerlerindeki yazıların okunmasında ve gümüş tepside anlatılan Kalgançı Çak hakkında bilgi verilmesinde yardımcıdır. Kenan'ın hoşlandığı bir kahraman olarak gösterilir. Kenan, çevrelerinde bulunanların da yakıştırmaları ile Zeynep'e karşı yaklaşsa da eski eşine bağlılığı sebebiyle bir ilişkiden bahsedilemez.

Moğolistan'da yapılan kazı ekibinin araştırma görevlilerinden biri olan **Emrah**, Göktürk alfabesiyle yazılmış metinlerin okunmasında uzmandır (s.81). Cemil'in hainliğini, Cengiz'in kimliğinin öğrenildiğini, Kenan'a bildirerek yardımcı olur.

Kenan'ın yardımcılarından biri olan **Akif**, fiziksel olarak heybetli, güçlüdür, iri kıyım ve ürkütücüdür (s.162). Salim Bey ve torununun kaçırılmasına engel olan Akif, Ajan Carl Stone'un sorgulanmasında bulunur.

Güneydoğu Anadolu'da uzun yıllar görev yapmış efsane komutan (s.106) **Muzaffer Paşa**, Kenan'ın arkadaşı olması dışında, Cengiz'e destek veren ve yardımcı olan kişilerdendir.

Tüm siyasi partilerin sevip saydığı **Salim Bey**, tecrübeli bir siyasetçi ve Devlet Bakanı'dır. Gençlere ve fikirlerine değer veren yenilikçi bir kişiliktir (s.115). Eleştiriye açık, meraklı ve araştırmacı olan Salim, Cengiz siyasete girdiğinde ona yardımcı olmuş, Cengiz tecrübe kazandığında emekliye ayrılmıştır. Cengiz'in aile kurmasında da yardımcı olan Salim Bey, Cengiz'in kayınpederidir.

Cengiz'in dedesi olan **Hacı Bekir**, Cengiz ve Buse'nin nişanlarını köyünde yapar. Ayrıca Cengiz'in ilk çocukluk döneminde, babasının olmadığı zamanlarda Cengiz'in yanında bulunur. Cengiz balayındayken kalp krizi geçirerek ölür.

Ajan Carl Stone'un acımasızlığı ve Türkiye'nin gelişmemesi için oynanan oyunlar anlatılırken adları anılan ASELSAN mühendislerinden **Ali**; 2006 yılının Mayıs ayında, Ankara Mogan Gölü kıyısında Kevin Eagle'ın emriyle Carl Stone

tarafından boğazı kesilerek öldürölür. Diğler iki mühendisten biri evinin altıncı katından atılarak diğeriye başına tek kurşun sıkılarak öldürölümüştür (s.128).

Kerim, Mercan Yokuşu'ndaki iş hanında çalışan çocuktur (s.138). İş hanının çaycılığını yapan Kerim; uyanık, zeki, çalışkan bir kişidir. İyi gözlem yapan Kerim, Kevin Eagle ile ilgili bilgi sahibi olunmasında yardımcı olur.

Hayalet zırh projesi için ASELSAN ve TÜBİTAK'tan çağrılan **yetkili bilim adamları**, projeye ikna olduktan sonra üretilecek parça maliyetlerinin karşılanmasında Cengiz'e yardımda bulunurlar. Üç bilim adamı, prototip için ciddi maddi kaynak ve kayıtsız şartsız destek sunar (s.143).

Cengiz'in projelerinde gerekli desteğı veren savunma silahlarının üretimine yardımcı olan kişilerden **Milli Savunma Bakanı, Genelkurmay Başkanı ve Başbakan** hayalet zırhın tanıtımına katılırlar (s.143). Başbakan, projeler için hazineden destek sunar (s.144). Kendinden sonra Cengiz'in yerine geçmesini istemektedir (s.202).

Bilim ve Teknoloji Bakanlığı Müsteşarı olan **Lütfü Bey**, Cengiz'in bakanlığına ona yardımcı olmuş; Cengiz, siyasete alışana kadar Lütfü'nün tecrübelerinden yararlanması sağlanmıştır (s.200).

Dışışleri Bakanlığı yapan **Rıfat Bey**, Cengiz'in meclisteki en güçlü yardımcısıdır. Cengiz'in başarılı işler yapsa da Başbakan olmak için genç ve tecrübesiz olduğunu düşünenlerin fikirlerine karşı çıkan Rıfat Bey, meclis başkanlığı da yapmış çok iyi bir siyasetçi, gerçek bir vatanseverdir (s.207). Kalp krizi geçirerek ölen Rıfat Bey, Cengiz için önemli olan kişiler arasındadır.

Uzun sakallı, koyu esmer yüzlü, Arap simalı **korumalar**, görüntü olarak birbirinin aynı, koyu renkli takım elbiseler giyerek Mehmet Ali'nin kaçırılmasında rol oynarlar (s.168). Mehmet Ali'nin saklandığı çiftlik evinin korumalığını yapan kişiler Sami'nin yardımcılarıdır.

Mukan Kağan'ın özel muhafız birliği **komutanı**, Mukan'ın yılan sokması sonucu ölmesiyle Çin Prensesi'nin ilgisi olduğunu düşünür ve şüpheli bir şekilde öldürölür (s.195).

Temmuz 2039’da, Güney Kore açıklarında bulunan Sarı Deniz’de gözetleme ve karakol görevi yapan gemi mürettebatının komutan kadrosunda görevli olan **Binbaşı Min Sung, Yüzbaşı Woo Jin, Astsubay Joon So** adlı Güney Koreli askerler, Amerika’nın Kuzey Kore üzerinden yaptığı gerçek dışı mağduriyetin dünyaya duyurulmasında yardımda bulunur ve bu sebepten askeri hapishaneye gönderilirler (s.233).

Kanada’nın Newfoundland Adası’nda yaşayan bütünlüğü bozulmuş aileden **Joshua** ve babası **Andrew** balık tutarken bir buzul parçasının içinden bularak yedikleri balık yüzünden Kalgançı Çak’ı başlatır ve İlteber’in kehanetinde bahsettiği salgın hastalığın çıkış noktasını oluştururlar (s.276). Joshua’daki rahatsızlığı fark eden **Sementa**, onu hastaneye götürerek Andrew’e haber verir ve kısa süre sonra o da hastalanır.

Tomris romanında, Kral Kiros’un evlilik teklifine cevap veren Tomris Han’ın mektubunu taşıyan **Elçi Sarta**, Kiros’un hiddetinden nasibini alır. Sarta mektubunu getirmiş, içinde yazılanlara karşı kralını savunmadığından dili kesilerek şehir meydanında boyunduruğa vurulmuştur (s.17).

Pers ordusunun en güçlü savaşçılarından olan **Siamak** en iyi okçu (s.25), **Hesam** en iyi kılıç kullanan (s.24), **Atash** en gözde savaşçı (s.27), **Nesar** en iyi at binicisi ve hızlı bir savaşçıdır (s.36). Kral Kiros’un emriyle Tomris’in oğlu Barsgan Tigin’i kaçırmak için giderler. Yanlarında küçük yaşta kaçırdıkları Saka Türkü Arman da vardır. Nesar’ı Korkut Ata’nın yanındaki gökbörüler parçalar. Siamak’ı Arman öldürür. Hesam ile Atash aynı atın üzerinde kaçarken Atash, Hesam’ı gözden çıkarır.

Arman, Mayda’nın küçük yaşta Persler tarafından kaçırılan kardeşidir. Pers savaşçıları anlaşmayı sağlasın, Barsgan Tigin’i kaçırmaya yardım etsin diye Arman’ı da yanlarına alırlar. Arman, Mayda’nın yaptığı bilekliği çocuklarla gönderir ve Barsgan’a tuzak kurulduğunu söyler (s.65). Barsgan’ın hayatını kurtarmak için Pers askerlerini zehirlemeye çalışır, başaramaz ama atlarını zehirler. Siamak’ı öldürür ancak kendi de Siamak’ın hançeriyle ölür (s.72). Arman, yiğit bir Türk savaşçısıdır, halkına ihanet etmez.

Barman, Alp Er Tunga'nın oğlu, Tomris Han'ın babasıdır. Kambiz ile yapılan savaşta Alp Arız'ın ihaneti yüzünden ölür. Barman, gözü kara bir komutandır. Beş bin kişiye karşı beş yüz kişiyle savaşı (s.120).

Geray, Acar, Girtine, Hotmar, Perslerle yapılan savaşlarda kahramanlık gösteren, Saka ordusuna en çok yardım dokunan savaşçılardır. Güçlü ve cesurdurlar (s.120). Alp Arız'ın ihanetiyle Barman ile birlikte ölürlər.

Temir Bey, Peçenek Han'ın en yakın arkadaşı ve ordunun en güvenilir komutanıdır (s.95). Kızı Aybüke ile Alp Er Tunga evlenmiştir. Temir Bey de Kambiz'in arkasından gidenlerle ölür (s.120).

Otmar, Turan yurdunun en meşhur kılıç ustasıdır (s.101). Alp Er Tunga'ya üzerinde "Afrasyap" yazan kılıcı yapar. Gençliğinde Pers topraklarında bulunmuştur. Persleri iyi tanır. **Seçen Usta**, Turan'ın en büyük, yıldırım kadar hızlı, fil kadar kuvvetli aygırı "Berk"i Alp Er Tunga'ya getirir (s.103). **Çeber Usta** ise çok güçlü bir yay yaparak güreş müsabakasını kazanan Alp Er Tunga'ya hediye eder (s.91). Bu ustaların hepsi, Alp Er Tunga'nın yenilmez bir savaşçı olmasına yardımcı olur.

Unat Bey, komutan yardımcısıdır. Arman'ın bilekliğini Mayda'ya götürür (s.67). Mayda'ya, Barsgan Tigin'in hayatının tehlikede olduğunu söyler ve birliğini toplayarak Barsgan Tigin'i arar.

Gökbörüler, hemcinsi bozkurttan üç-dört kat iri kurtlardır. Korkut Ata'ya yoldaşlık ederler. Barsgan Tigin'i Pers savaşçılardan kurtarır, av yapar; Barsgan Tigin ile Korkut Ata'nın hizmetinde bulunurlar. **Bürküt**, Korkut Ata'ya yardımcı olduğuna inanılan kartaldır (s.45). Barsgan'a da yardım eder.

Alp Er Tunga'nın atı **Berk**, güçlü, hızlı ve iridir (s.103). Ölümüne dek Tunga'nın başından ayrılmaz. Alp Er Tunga'nın düşmanlarıyla savaşmasında en büyük yardımcısıdır.

Apçar ve Barlas, en ünlü güreş ustalarıdır. Alp Er Tunga on dört yaşına geldiğinde ilk kez yenilirler (s.93). Alp Er Tunga'nın adının duyulmasında önemli rol alırlar.

Balkın, Begisi, Unay, Göğen, Tomris Han'ın muhafız takımından savaşçı kadınlardır. Çok iyi at binerler ve ok atarlar (s.229). Begisi Hatun, Pers savaşında Atash'ı yenmiş, Kiros'un canını alan oku da o atmıştır. Kiros'un ölümünde Tomris Han'ın yardımcısıdır.

Barsgan Tigin, Tomris Han'ın oğludur. Fizik olarak çok güçlü görünmeyen Barsgan çevik ve cesurdur. İyi bir savaşçıdır (s.46). Mayda'ya aşıktır. Milletini, Türklüğünü ve özgürlüğünü her şeyin üstünde tutar. Perslere esir düşünce kendini öldürür.

Ogramış, Alp Arız'ın oğlu Alkar'ın babasıdır. Bu ikisinin hainliklerine karşı Ogramış, hanına ve milletine bağlı, mert, cesur, dürüst bir kişidir (s.97). Yaşadığı sürece kurultayda hanlığın iyiliği için çalışmıştır.

Atalay, imparatorluğun en meşhur ozanıdır (s.154). Alp Er Tunga'nın ölümünden sonra Barsgan Tigin'in yanına oturarak ünlü Alp Er Tunga ağıdını söyleyen Saka Türklerinin duygularının sözlere dökülmesine yardımcı olan ozandır.

Barsgan, Alp Er Tunga'nın ölümünden sonra Türklerin başına geçer. Pers ordusu Merv yakınlarında, on bin kadar Türk askeriyle birlikte Alp Er Tunga'nın oğlu, Barsgan Tigin'in amcası Barsgan'ı öldürür. Barsgan'ın ölümüyle imparatorluk dağılır (s.157).

Med Devleti'nin ilk kralı Kayeksares, çatışma içinde olduğu Asur ve Lidya'ya karşı Babil Devleti'nin yardımını ister. **Nebukadnezar,** Kayeksares'in güzelliği dillere destan kızı **Amitis** karşılığında yardım eder (s.105). Amitis'e delice aşıktır. Tarihsel kaynaklar Babil'in Asma Bahçeleri'ni milattan önce altı yüz beşten itibaren kırk üç yıl hüküm süren Babil Kralı II. Nebukadnezar tarafından sıra hasreti çeken karısı Amitis'i neşelendirmek için yaptırıldığını söylemektedir.⁴⁰

Çocukluğundan itibaren şımarık, dengesiz, başına buyruk bir insan olan **II. Kambiz** (s.178), Pers Krallığının varisidir. Kiros, onu Babil tahtına oturtur ama bu bile onu sakinleştirmez. Tomris Han'la yapılacak savaş için babası Kiros'a yardıma

⁴⁰ Erkan Konyar, "Babil'in Asma Bahçeleri", *Toplumsal Tarih Dergisi*, Sayı 96, Aralık 2001, s.50.

gelir. Türk topraklarına varmadan kumanda ettiği ordu bitap düşmüştür. Askerleri ona saygı duymaz. Komutanı Parkas'ın oğlu Eram, hakkında konuşulanları kendine anlatınca hiddetlenir ve çocuğu babasının yanında öldürür. Karun ona Astiyag'ın sonunu getiren olayın komutanının oğlunu öldürmesi olduğunu söyleyince Karun'u da öldürmeye kalkar. Kiros, oğlunun savaşta büyük tehdit oluşturduğunu bilir. Çılgın oğlunu, Pers ve Babil topraklarını tehdit eden Arapları bertaraf etmesi bahanesiyle geri gönderir.

Dane Hatun, Ruhum Kıyama Kalktı romanında tek başına yaşayan, yaşı yetmişin üzerine, zayıf, kara kuru bir kadıncağızdır (s.120). Abuş'un hastalığının iyileşmesi için otlardan yaptığı karışımı vererek yardımcı olmaya çalışır.

Agıryan, İhtiyar bir Ermeni'dir. Nebi, ailesini yitirip Ahmet Ziya olunca onu yol kenarında bulur ve at arabasındaki samanların altına saklayarak Erzincan'a kadar götürür. Erzincan'ın yanmış yıkılmış halini ve Osmanlı Ordusu'nun Ermeni komitacıları sürüp çıkardığını görünce bütün Ermenileri kastederek "*Bizim gitme zamanımız geldi.*" (s.164) der ve geri gider.

Mahmud Refik, Ahmet Ziya'dan yedi yaş büyük ağabeyidir. İri cüsseli, heybetli, vakur bir kimsedir (s.29). Anneleri öldükten sonra kardeşine kol kanat gerer. Askeri okula gidene kadar Ahmet Ziya'nın en büyük yardımcısıdır. Balkan Savaşı'nda şehit olur.

Akif, Ahmet Ziya'nın çocukluk ve gençlik arkadaşıdır (s.34). Ahmet Ziya'yı Mithat Paşa Gemisi'ne uğurlayan tek kişidir. Akif, Ahmet Ziya'nın babasına karşı anlayışlı olması gerektiğini düşünür.

Eke Mahmut, elli yaşlarında, Erzurum'u iyi bilen arabacı, kaçkanın sahibidir (s.55). Asım ve Ahmet Ziya'yı Ermeni çetecilere yakalatmadan Asım'ın köyü Cinis'e getiren kişidir.

Ahmet Ziya'ya Asım'ın evini gösteren kişi Arhazların **Nizam**'dır (s.60). Nizam'ın oğlu da Allahuekber Dağları'nda donan askerlerdendir. Ahmet Ziya'nın karısı Güle'nin amcası olan Nizam, kömür madeninde çalışırken ölür.

Tomacan, Ahmet Ziya'nın dükkânında satmak için şeker, tuz, kuru bakliyat gibi gıdaları temin etmesinde olan Ermeni'dir. Aşkale'nin en zenginlerinden olan Tomacan, alçak gönüllüdür. Geçmişte yaşadıklarını, Ermeni-Türk ilişkilerini Ahmet Ziya'ya anlatır (s.76).

Molla Mehmet, Ahmet Ziya'nın dükkânında birkaç gün kalarak onu Anadolu'ya gitmesi konusunda uyaran kişidir. Molla Mehmet, Van'ın Özalp ilçesindendir. Atranik ve çetesinin kıyımlarına zorla şahitlik ettirilmiş, sayısız işkence görmüştür (s.100).

İki oğlu aileleriyle Anadolu'ya göçmüş, iki kızı Ermeni zulmüne uğramış **Hasan**, Güle'nin dayısıdır (s.140). Ahmet Ziya ve Güle'yi evinde Ermenilerden saklar.

Tarık romanında, yaşanmışlıkların ve tarihi gerçeklerin anlatıldığı göz önünde bulundurularak yardımcı olarak görev yapan şahısların da aslında farklı adlarla tarihte yaşamış oldukları düşünülmektedir. Olay örgüsünün şekillenmesinde ve hareketin devam etmesinde önemli rol oynayan yardımcıları şu şekilde sıralanabilir:

İsmail, İbn-Ezrak'ın çocukluk arkadaşıdır (s.21). Ezrak'ın hep yanındadır. Onunla konuşur, geçmişten bahseder (s.24). İstanbul'a Beyazıd Han'a giderken Ezrak'a arkadaşlık eder (s.77).

İspanyol Komutan olarak bahsedilen, kütüphanelerin yok edilmesini üstlenen askerlerden biridir (s.12). Diğer askerler gibi Gırnata'nın hâkiminin kim olduğunu ispatlamaya çalışır. Bunun için Babü'r Remle Meydanı'nda kitapları yakar.

Talavera, din çarkının nasıl işlediğini bilen eski başpiskopostur. Müslümanların zorla din değiştirmesine karşı olduğundan görevinden alınır. Görevdeyken tatlı dili ve türlü vaatleriyle üç bine yakın Müslüman ve Yahudi'yi dinlerini değiştirmeye ikna eder (s.41). Yaşanan kargaşaların isyana dönüşmemesi için araya giren Talavera, Jimenes ve şehrin ileri gelenlerinin anlaşması için toplantı yapılmasına yardımcı olur (s.44).

Tarık, İsmail'in torunudur. Annesi, babası olmayan (s.26) Tarık, romanın ilk bölümünde Tarık bin Ziyad'ın adının anılmasına ve romanda Tarık bin Ziyad'ın anlatılmasına yardımcı olur. Adını ondan alan Tarık, dedesi ile Ezrak'ın İstanbul ziyaretlerinde Enderun Mektebine yerleştirilir. Tarık, dedesine ve Ezrak'a sorduğu sorularla kitapların neden yok edildiğini sorgulayan (s.23), zeki ve iyi yetiştirilmiş (s.94) bir çocuktur. Tarık'ın amacı Tarık bin Ziyad'ın hayatını yazmak ve herkese öğretmektir.

Ayşe Sultan, tarihsel öneme sahip olmasının yanında Müslümanların durumunu gözler önüne sermesi ve oğlu Ebu Abdullah'ın "Teslim Antlaşması"nı onaylamaması bakımından önemlidir. Oğlu ile Fas'a yerleşen Ayşe Sultan sefalet içinde ölür (s.80).

Fatıma; gayet düzgün, akıllı selim, kendi halinde bir kızdır (s.58). İbn Kasım'ın büyük kızı olan Fatıma, din değiştirmeye zorlanır (s.29). İlk seferde Salih ve yanındakiler tarafından askerlerin elinden alınan Fatıma'nın Teslim Antlaşması'nın iptalinden sonra kurtulması mümkün olmaz (s.71).

Salih; uzun boylu, yapılı, sert çehreli, kolay öfkelenen bir gençtir. Haksızlığa tahammül edemez. İnsanlar ona korkuyla karışık saygı duyarlar (s.29). Fatıma'yı askerlerin elinden alarak kurtarır ve askerlerden birini kıskırtması üzerine bir askeri öldürür (s.33). Müslümanlara yardımcı olmaya çalışan Salih, Babü'r Remle Meydanı'nda giyotinle öldürülür (s.48).

Tendilla, Gırnata'nın kumandanı ve tecrübeli bir askerdir (s.34). Toplumsal dengelerin, Hristiyan nüfusun azınlıkta olduğunun farkındadır. Fatıma'nın din değiştirmeye ilk zorlanmasından sonra ayaklanan Müslümanları sakinleştirir. Jimenes'in görüşmelere katılmasına ikna olması için Talavera'ya da yardımcı olur.

Yahudi cemaatinin Hahambaşı **Josef** (s.46), Jimenes ve Gırnata'nın ileri gelenleriyle yapılan görüşmelerde bulunur. Ezrak'ın söylediklerini onaylayan Josef, Gırnata'nın sakin günlerine dönmesi için yardımcı olmaya çalışır.

Gırnata Emirliği'nin hüküm sürdüğü yıllarda El-Hamra Sarayı'nda danışmanlık yapan **Nasır** (s.47), yapılan görüşmelerde şehrin ileri gelenlerine yardımcı olur. Jimenes'in konuşulanları çarpıtmasını engeller.

Jimenes'in yardımcısı, ahlak suratlı Peder **Alfonso** (s.63), Jimenes'in Kraliçe Isabel ve Kral Ferdinand ile görüşmek için Sevilla'ya gitmesini sağlar. Konuşmaktan korkar çünkü çok konuşanların giyotinle öldürüldüğü bir çağda yaşamaktadır (s.64).

Jimenes'in yardımcılarından bir diğeri **Pedro De Leon**'dur. Jimenes kadar zalim olan Pedro, işkence edilmiş din alimi Zegri'yi zincirleyerek teşhir eder ve adını "Gonzalo Hernandez" olarak değiştirdiğini duyurur (s.71). Pedro, Hristiyanlığın yardımcılarından biridir.

Yusuf, Ezrak ve İsmail'in İstanbul'a giderken gemide tanıştıkları Faslı bir tüccardır. Gösterişli kıyafetler girer, varlıklıdır. Fiziksel olarak şişman olan Yusuf, neşeli ve mütevazidir. Birçok kez İstanbul'a gitmiş olan Yusuf, uzun seyahatlerinde okuma, yazma ve astronomi öğrenir. Konuşmaktan çok dinlemeyi sever ancak iyi bir hatiptir. Zengin, tüccar bir babanın mirasını devam ettiren tüccar oğludur (s.78). Yusuf, Ezrak ve İsmail'e Ebu Abdullah, Ayşe Sultan ve Fas'a yerleşen diğer Müslümanların durumlarını anlatır. Onlara Gırnata'ya dönmeyeceklerse gidebilecekleri yerler hakkında tavsiyelerde bulunur.

Ezrak, İsmail ve Tarık'ın İstanbul'da kaldıkları hanın sahibi **Hancı**, İstanbul'un durumu hakkında onlara bilgi verir. Vatikan'ın yeni bir Haçlı ordusu toplamakta olduğundan Osmanlı'nın doğu sınırında kurulan Safevi Devleti'nden ve Şii tehdidinden bahseder (s.83). Hancı, Osmanlı'nın durumunu gözler önüne sermekte kullanılmıştır.

Ezrak'ın yardım isteğine kayıtsız kalmayan **Beyazıd**, **Kemal Reis** komutasında bir donanma göndererek zulüm altındaki Müslüman ve Yahudileri kurtarır (s.96). Bu yönüyle Beyazıd ve Kemal Reis insanların yardımcısı olmuştur.

İza, Zenateli köyünün saygın ihtiyarlarından biridir (s.105). İza, Tarık'ın babası Ziyad'ı sever, sayar; iyi bir laf cambazıdır (s.106).

Hasan bin Numan, içinde Zenatelilerin de olduğu Berberî ordusuyla Meskiye Vadisi'nde savaşır (s.118). Savaşı ve Kartaca'yı kaybederek geri çekilir (s.119). Savaştan önce gelen keşif birliği içinde bulunan Tarık'ı da diğerleriyle esir alan Numan, esirleri Kayrevan'a gönderir.

Zenate kabilesinin ileri gelenlerinden bir diğer **Mişa**'dır (s.109). Kabilenin en iyi hatibi olan Mişa (s.111), Kâhine'nin haberlerini kabileye getirir ve Zenate kabilesinin Berberîlerin yanında savaşmasına yardımcı olur.

Tarif bin Malik, Musa bin Nusayr'ın keşif birliğinin komutanıdır (s.165). İşpanya topraklarına gönderilen Malik, Kont Julian'ın adamlarıyla birlikte keşif yaparak İşlam ordusuna yardımcı olur.

Kaptan Isco, Kont Julian'ın Müşlûman komutanlara yardım etmek için görevlendirdiği Septe Limanı'nın en tecrübeli kaptanıdır. İşpanya'nın güney kıyılarını çok iyi bilir (s.165).

Abraham, Hristiyan din adamıdır (s.166). Müşlûmanların keşif birliği İşpanya kıyılarına çıktığında onlarla konuşur, çadırlarını ziyaret eder. Abraham, Hristiyanların farklı mezheplerinin birbirlerine bakış açısı ile kendilerine yapılan baskı ve zulümleri anlatır. (s.167). Abraham, Müşlûmanları kurtarıcı olarak görür ve çevresindekilere de bunları anlatarak Müşlûmanlara yardımcı olur.

Zeyd ve Muğis, Tarık'ın yardımcılardanıdır. "Arap Surları" adıyla anılan surları onararak kule haline getirirler (s.182). İsticce, Malaga, İlbire ve Kurtuba şehirlerini ele geçirmek için Tarık'a yardım ederler (s.228). Tarık'ın hediyelerini Musa bin Nusayr'a götüren ve onun mektubunu getiren de Zeyd'dir (s.241-243). Zeyd ve Muğis savaşlarda hep Tarık'ın yanında ve ona yardımcıdırlar.

Theodomir, Kral Rodrigo'nun kale komutanlarından biridir. Bir mektup yazarak Müşlûmanların Yeşil Ada'yı kuşattıklarını bildirir ve yardım ister. Theodomir, şehir halkının Müşlûmanlara yardımını ve tutumunu Kont Julian'ın da filosu ile Müşlûmanların yanında olduğunu anlatır (s.189).

Abdûlmelik, Tarık'ın yardımcılarında Yeşil Ada kuşatmasını gerçekleştiren askerdir. Kale komutanından Rodrigo'nun ordusu hakkında bilgi alarak Tarık'a getirir (s.196).

Yusuf, Tarık'ın askerlerinden biridir. Birçoğu gibi Yusuf da sayılarının azlığından, Rodrigo'nun ordusunun büyüklüğünden endişe duyar. Yenilip gemilerle geri döneceklerini düşünür (s.200). Yusuf'un bu düşüncelerini duyan Tarık, gemileri yaktırır.

Ömer de Yusuf gibi askerlerden bir diğeridir. Tarık'ın gemileri yakmasını emrettiği asker Ömer'dir (s.202). Yapılan savaşlarda Tarık'ın yanında savaşmıştır.

Javier, İspanya'nın meşhur soylularından biri olmanın dışında, Rodrigo'nun vasıfsız ve genç komutanlarından biridir (s.210). Birliğini nehrin karşı kıyısına yani Tarık'ın kuvvetlerinin bulunduğu tarafa kuran Javier sayesinde Tarık, Rodrigo'nun hizmet birliğini ele geçirir (s.218).

Opack, Kral Rodrigo'nun kardeşidir. Wittiza'ya bağlı orduları komuta eden Opack, Rodrigo'yu hiç sevmez. Julian'ın gönderdiği mektupla Rodrigo'nun yaptıklarını öğrenen Opack, son çarpışmadan önce Rodrigo'nun ordusundan birliğiyle ayrılarak Müslümanlara ve Tarık'a yardım etmiş olur.

Daniel, Musa bin Nusayr'ın Sevilla'da konuştuğu Airuscu Rahip'tir (s.255). Daniel, Sevilla'nın Müslümanlara teslim olması için yardımcı olur. Musa ile bir antlaşma imzalayarak canlarının ve mallarının güvence altına alınması karşılığında şehri teslim eder (s.262).

Osman, Musa'nın yardımcısıdır. Musa bin Nusayr'a Tarık ve ordusu ile ilgili bilgi verir. Sevilla'yı teslim aldıktan sonra Musa ile Toledo'ya gider.

Abdûlaziz, Musa bin Nusayr'ın oğludur. Babasına Tarık'a yardıma gitmesini tavsiye eder. Musa, onu dinlemediğine pişmandır (s.259). Abdûlaziz, halife Velid tarafından Endülüs'e vali tayin edilir (s.283).

Kâtip, Kraliçe Isabel'in saray kâtibidir. Isabel'in vasiyetine eklenmek üzere mezar taşına yazılmasını istediği sözleri yazar. Isabel'in Müslümanlara öfke ve nefretini kusmasına yardımcı olur (s.53).

Sadr, Musa bin Nusayr'ın Hintli kölesidir. Musa'ya sürme çeker, yüzündeki kırışıklıkları giderir, saçına, sakalına kına yakarak onu gençleştirir (s.260). Böylece Musa'nın Sevilla halkına ve diğerlerine genç ve güçlü görünmesini sağlar.

Ergenekon adlı eserde yardımcı karakterler oldukça çoktur. Olay örgüsünde farklı görevler üstlenen yardımcıları şöyle sıralamak mümkündür:

Tinay Hatun, Börte Çine'nin eşidir. Yeni Gün'ün gelişini müjdeleyen budunun balalarını ödüllendirir (s.177). Tinay Hatun, baskın bir karakter değildir ancak eşi yanında değilken budunu yönetmeyi bilir. Önkut'un çevresine topladıkları ile birlikte han otağı önünde, kargaşa çıkarmasına izin vermez (s.209).

Orkun ve Arız, Börte Çine'nin küçük oğullarıdır. Ak Ozan'ı dinlemeyi çok severler. Ak Ozan'ı hep aynı yerde dinleyebilmek için akşam sofrasından erken kalkıp sırayla yer tutarlar. Ak Ozan onları Karluk ile kendisinin çocukluğuna benzetir (s.15). Arız küçük olmasına rağmen Orkun'dan daha çok özgüvenlidir, onu cesaretlendirir. Orkun ise geçmişini bilen ve daha çok öğrenmek isteyen bir çocuktur (s.19). Orkun ve Arız, Ata yurduna döndüklerinde Ergenekon'u özlerler. Ergenekon, bozkırdan daha güzeldir (s.238).

Karluk Usta, Ak Ozan'ın çocukluk arkadaşı, Ergenekon'un en namlı demircisidir (s.15). Ergenekon'daki Demir Dağ'ın eritilmesi görevini üstlenir (s.222). Çocukluğunda Ak Ozan'ı koruyup kollayan Karluk Usta; Ak Ozan'ı, Önkut'un elinden alamamış ve can dostuna mezarı başında, demir duvarı aşacağına dair söz vermiştir (s.231). Böylece, demir duvarı eritmek bir görev olmaktan çıkıp arkadaşına ödemesi gereken vefa borcu haline gelmiştir.

İlter Bey, İl Han'a bağlı beylerden biridir. Obasında ürettiği malları, Soğd pazarına göndererek kış için erzak takası yaptırır (s.21). Sevinç Han'ın yeğeni Munkur'un baskınıyla obası talan edilen İlter Bey, obasındaki herkes gibi baskında öldürülür (s.58).

Koncuk, İlder Bey'in oğludur. Ticaret kervanını korumakla görevlidir. Temkinli, heyecanlı ve adaletli (s.22) bir genç olan Koncuk, Munkur'un kervana yaptığı baskını püskürtür ve Munkur'u yaralar. Koncuk, ileri görüşlü ve akıllı bir gençtir. Munkur'u öldürmemesinin sebebi iki han arasında çıkabilecek sıkıntıyı öngörmesidir (s.28) ancak bu davranışı bile obalarının yerle bir edilmesini engellemez (s.58).

Atababa, Alkır ve Akmaral'ın dedesidir. İlder Bey'in obasında yaşayan Atababa, hazırladığı sert kımızlarla nam salmıştır (s.40). Atababa, her yıl kutlanan Kımızmurunduk şenlikleri için çocuklara ve büyüklere ayrı ayrı ve çeşitli kızımlar hazırlar (s.42). Munkur Tigin'in baskınında obadaki diğer insanlarla Atababa da ölür.

İhtiyar, İlder Bey'in obasında yaşayanlardan biridir. Kımızmurunduk şenliklerinde, kızının talibini belirlemek için törenin dolayısıyla İlder Bey'in yardımını ister. İlder Bey'in izniyle töreye uygun olarak damat adayı seçilir (s.51). İhtiyar, Türklerin geleneklerinin yansıtılması açısından yerleştirilmiş bir yardımcı karakterdir.

İhtiyarın Kızı, İlder Bey'in obasında yaşayan akıllı bir kızdır. Törelere ve büyüklere saygıyı iyi bilir. Talipleri arasında seçim yapmak yerine "*Kararı töre versin baba!*" (s.51) diyerek aslında gönlü olan yiğide varmanın yolunu bulmuş olur. Kımızmurunduk'ta kucağına aldığı kuzuyu at üstünde kaçıtır. Rızası olan delikanlı geldiğinde kuzuyu düşürür. Böylelikle hem diğer yiğitlerin onurunu zedelemes hem de gönlünün aktığına varmış olur.

Alkır, Akmaral'ın küçük kardeşidir. Diğer kardeşlerden biri hastalıktan, ikisi ise yağların baskınında ölmüştür. Bu sebeple Alkır, ailenin göz bebeğidir. Sevimli, atik ve akıllı (s.46) bir çocuk olan Alkır, Atababa'dan kımız yapmayı öğrenir. Ayakları koyun üzerine bindiğinde yere değen Alkır'ın binek vakti yeni gelmiştir (s.39). Bineği olduğunda babasıyla ava çıkma hakkı kazanacak olan Alkır'ın sevinci yarım kalır. Munkur'un baskınında öldürülen gök gözlü Alkır, ölmeden yay germiş, yağı kırmış, er olmuştur (s.59).

Akşit Bey, İl Han'a bağlı beylerden biridir. Nüküz ve Kıyan sayesinde obasına yapılan baskını püskürtmüş, Uru Tigin ve nökerleri pusuya düşürmüştür

(s.78). Savaşta, İl Han'a destek veren Akşit Bey, Sevinç Han'ın son hilesinden kurtulamaz (s.94).

Yılkin Hatun, İl Han'ın karısıdır. Yılkin Hatun, oğlu Kıyan ve yeğeni Nüküz'ün yüreklerine düşen sevdalardan İl Han'ı haberdar ederek işlerin yoluna girmesini sağlar (s.79). Yılkin Hatun cesur, gözü kara bir Türk anasıdır. Savaşta kaybeden Nüküz ve Kıyan'ın soylarını devam ettirebilmesi için obada kalmalarına izin vermez (s.103). Aparlara karşı obasının başında vuruşarak ölür (s.104).

Küngür, İl Han'ın yurdundaki obalardan birinde yaşayan, İl Han'a saygı ve minnet besleyen ihtiyar bir beydir (s.81). Sevinç Han'ın Kırgız beylerine verdiği rüşvetler karşılığında yapacakları hainliği öğrenip İl Han'a haber verir. Bilge bir adam olan Küngür (s.86) sayesinde rüşvet alan beyler tespit edilerek infaz edilir (s.87).

Aktan Bey, İl Han'ın ordusunun komutanıdır. Kendini hep en kötüye hazırlayan Aktan Bey (s.90), Sevinç Han'ın savaş meydanında bir hilesi olduğunu sezer ama ne olduğunu çözemez (s.91). Savaş meydanında, İl Han'ın vaziyetini Nüküz ve Kıyan'a ileten Aktan Bey, İl Han'la birlikte savaşta ölür (s.95).

Onçur Hatun, Nüküz ve Kıyan savaş sonrası obaya dönüp obada kalmak için ısrar ettiklerinde, Yılkin Hatun'la onları gitmeye ikna eder. Onçur, akıbetlerinin bilincindedir ve Nüküz ile Kıyan'ın yiğitliğinden şüphe etmez. Önemli olanın öçlerinin alınması olduğuna inandırarak onları gönderir (s.103).

Saykan, Sevinç Han'ın nökerlerindendir. Nüküz ve Kıyan'ın peşine gönderilen birliğin başında olan Saykan, eli boş dönünde (s.108), Sevinç Han tarafından dövülür (s.110). Kurça tarafından kesilen Saykan'ın başı, nökerlerin ibret alması için Sevinç Han'ın otağı önüne atılır (s.112).

İz Sürücü, Kıyan ve Nüküz'ün peşinden giden Kurça'nın birliğinde görevlidir. İyi bir iz sürücü olmanın yanında iyi bir silahşordur (s.155). Nüküz'ü öldürmek üzereyken Akmaral'ın okuyla can verir (s.156).

Tunga, Karluk'un oğludur. Tinay Hatun'a bahar müjdecisi ilk çiğdemi getirerek işlemeli bir kaftan ile ödüllendirilir. Tunga'nın istediği ise Yeni Gün'de er

mevdanında greŖecek ilk yiğit olmaktadır (s.179). Ergenekon'dan çıktıklarında Arık ile greŖerek isteğini ve geleneğini yerine getirir (s.236). Börte ine ile Apar Han'ın savaşında savaşır (s.254).

Arık, Tunga'nın yakın arkadaşıdır. Demir geçidin açıldığı müjdesini, Börte ine'ye götürerek müjdesine karşılık Tunga ile greŖmek ister. Börte Çine, Arık'a bir kılıç hediye eder ve isteğini kabul eder. Arık da Apar Savaşı'na katılır (s.254).

Bagatur, Börte ine'nin en büyük oğludur (s.241). Börte ine'nin sözlerini Apar Han'ına iletir. Apar Han'ına saygısızlık etmez ama karşısında diz de vurmaz. Böylece onu han olarak tanımadığını belirtir (s.244). Bagatur, Apar Han'ın bütün kışkırtmalarına ve aşağılamalarına rağmen babasının verdiğı görevi başarıyla yerine getirir (s.248).

Alp Batur, Börte ine'nin ikinci oğludur (s.241). erilerin cenge hazırlanmasından sorumludur. Orduyu dört tmene ayırır ve her tümeni bir tuğun altında toplayarak kardeşlerinden birinin emrine verir (s.242).

reğir, Börte ine'nin üçüncü oğludur. Cenk için gerekli pusatı temin eder. Kılıç, kargı, ok ve yay yaptırır. Ayrıca cenk yolunda askerlerin yiyeceklerinden ve suyundan sorumludur (s.242).

Alp Uruğ, Börte ine'nin dördüncü oğludur. Onun görevi, diğerkleri savaşa gittiğinde obayı korumak, düzeni devam ettirmektir. Börte ine, savaş meydanında ölme riskine karşın obasını oğluna emanet eder (s.243).

Tong Yabgu'da, **Anuşirvan**, başkâhin Vanuşa'nın kehanetini bildirmesi ile anılır (s.14). Anuşirvan'ın geçmişte Türklere hasımlık yapması dışında eserde aktif bir rolü yoktur. Anuşirvan, kehaneti dinler, karısı Fakim başkâhine tepki gösterir ancak Anuşirvan'dan bir hareket görülmez. Bu anda Anuşirvan, kehanetin bildirildiğı bir yardımcı karakterdir.

Anuşirvan'ın Muhafız Birliğı Komutanı, kırklı yaşlarında, çok hassas kulaklara sahip, geceleri bile bir gözü açık uyuyan bir askerdir (s.15). Başkâhin Vanuşa'nın gecenin geç vaktinde saraya gelmesiyle onu Kral Anuşirvan'a götürmek zorunda kalır.

Anuşirvan'ın Gece Vardiyası Komutanı, Başkâhin Vanuşa'yı sakinleştirmeye alışan, Kral Anuşirvan'ın yardımcılardan biridir. Kralı uyandırmamak için başkâhinin ellerini tutar ve ağızını kapatır ancak başarılı olamaz (s.12).

Fakim, Anuşirvan'ın karısı, Hüsrev Perviz'in babaannesidir. Eserde, Bagatur'un Hürmüz'ün ölümünü bahane ederek Hüsrev Perviz'in yanına gelmesiyle tepki verir. Fakim, soyuyla ve Türklüğüyle övünen bir kadındır. Başkâhini hiç sevmez (s.17), torununun Türklere karşı tutumundan hoşlanmaz. Torununa sevilen ve adil bir hükümdar olmanın yollarını öğretmek ister ancak torunu Perviz buna izin vermez (s.73).

Anuşag, Fakim'le Anuşirvan'ın büyük oğludur. Başkâhin Vanuşa'nın babasının ardından entrikalar çevirdiğine dair kehanetleri ve başkâhinin haklı çıkması, cezalandırılmasına sebep olur. Annesi Fakim, idamını durdursa da kör edilmesine engel olamaz (s.17). Hüsrev Perviz, başa geçtiğinde Fakim Sultan onun affını istemiş ancak başarılı olamamıştır. Köhne konağında, saraydan aldığı ödenekle ölümünü bekler (s.73). Eserde aktif bir rolü olmayan Anuşag, Fakim Sultan'ın yönetimdeki etkisinin azalmasını, kâhinlere olan güveni ve iktidar söz konusu olunca insanların ne kadar acımasız olabileceğini göstermektedir.

Kavad, Hüsrev Perviz'in oğludur. Ordunun sağı kanadını komuta eder, diğerklerinin aksine savaş meydanından kaçmaz. Kamasının taht varisliğini kaybettireceğini bilir ve Tong Yabgu ile anlaşır (s.331). Esmer tenli, sıska ve uzun boylu prens (s.330) bu sayede Pers tahtına oturur ve Türklere yardımcı bir politika izler.

Başkâhya, Hüsrev Perviz'in çalışanıdır. Hüsrev Perviz'in zevk ve eğlence düşkünlüğünü yansıtır (s.267). Onun eğlenmesi için insanları kullanmaktan ekinmez.

Cüce, Hüsrev Perviz'i eğlendirsin diye köle pazarından alınan mağırur, korkusuz ve kızgın bir adamdır (s.269). Kapadokyalı olan cüce, oğullarını Pers saldırılarında kaybetmiştir. Bütün işkencelere rağımen Perviz'i eğlendirmez ve ona

olan kinini kusar (s.270). Cüce, Perviz'in kişiliğinin eksik yanlarını göstermek için esere eklenmiş bir yardımcı karakterdir.

Tardu Yabgu, Kara Çurın'ın babası, Tong Yabgu'nun dedesidir. Tong Yabgu'nun doğumunda yaşanan felaketlerden çok endişelenir (s.20). On dört yıl hüküm süren Tardu Yabgu, topraklarını genişletir. Buyruğundaki Türk boylarının Çin entrikalarına kanıp ayaklanmaları ile düzeni bozulur. Ayaklanmalar başlar ve bu ayaklanmaların birinde geri dönmez. Ondan geriye ne ölüsü ne dirisi ne de bir iz kalır (s.26).

Talu, Tong Yabgu'nun ilk çocuğudur (s.252). Talu sekiz yaşındayken annesi ölür. Gözleri annesine benzeyen Talu, babasını örnek alarak büyür. Babasına devlet işlerinde yardımcı olur. Yurdun doğu tarafı ile ilgilenir (s.349). Heraklius'un kızı Epifaneia ile evlenir (s.366). Amcası Bagatur'dan babasının intikamını alır. Talu, Bagatur'un kağanlığından iki yıl sonra ondan kağanlığı alır. Bugün tarih kitaplarında "Se Yabgu Kağan" diye anılan odur (s.397).

Tardu, Tong Yabgu'nun küçük oğludur (s.274). Kaşmir Kralı'nın kızıyla evlenir. Böylelikle Kaşmir Kralı, Göktürk'ün ilteberi (kağan adına yöneten kişi) olur.

Kınay, Tong Yabgu'nun tek kızı, en küçük çocuğudur. Eserde aktif bir rolü olmayan Kınay, evliliğiyle ortaya çıkar. Tong Yabgu onu, en güçlü Soğd Kralı'yla evlendirir. Tong Yabgu çocuklarına yaptırdığı evlilikler yoluyla da kağanlığını büyütür.

Börü, Tong Yabgu'nun yeğeni, Şekü'nün oğludur (s.27). Börü de amcası Tong gibi iyi ve cesur bir savaşçıdır (s.153). Börü, babasından çok amcası Tong Yabgu ile vakit geçirir. Her zaman onun yanında ve yardımcısı olmuştur. Kafkas savaşçılarının Kuca Pazarı baskınında, Şaman Balamir'in peşindeki Bugut nökerleri ile mücadele ederken Roma yolunda İblis'in çocukları ile savaşırken ve Roma'daki turnuvalarda, Börü hep Tong Yabgu'nun yanında, ona yardımcıdır. Tong Yabgu, zehirlendiğinde Budist tapınağına giderek şifa bulan yine Börü'dür. Kurultaylarda da Tong Yabgu'yu destekler. Kuzeni olan Kambudag'tan hiç hoşlanmaz. Yaşları yakın olmasına rağmen onunla arkadaşlık etmektense amcasına yoldaşlık etmeyi tercih

eder. Börü, Tong Yabgu öldükten sonra batıda amcasının mirasına sahip çıkar ve Hazar Devleti'ni kurar (s.397).

Tamızkı, Batı Göktürk Devleti'nin ordu komutanıdır (s.54). Tamızkı, orduyu her zaman hazır bekleterek tehlikelere karşı tedbir alır. Tamızkı, ögelere saygılı, onların görüşlerine uyan bir komutandır. Çulo'nun yanlış kararları yerine öğeleri dinlemesi, Çulo'nun onu dışlamasına sebep olur (s.66). Tamızkı, katıldığı savaşlarda İsfahan (s.338) ve Kariyye (s.354) şehirlerinin teslim olması için valilerle konuşur. Tong Yabgu ölene dek ordu komutanı olarak yerini korur ve görevlerini yerine getirir (s.391).

Keleng, bir Türk boyu olan Şipilerin başındaki kişidir. Çulo Kağan'ın yönetiminde başkaldırır ve onu yener (s.64). Keleng, bu zaferden sonra Tarhan Dağı'na otağı kurarak kendini kağan ilan eder birçok beyi kendine bağlar. Şekü'nün kağanlığı döneminde, Tong Yabgu'nun yeniden Batı Göktürk Devleti'ne bağladığı Keleng, bundan sonra devlet için verilen her görevi yerine getirir (s.305). Keleng, kötü yöneticilere isyan eden ve daha iyi yönetilmek isteyen gururlu bir adamdır. Çulo'nun yaptıklarına karşı isyan ederken Şekü'ye ve Tong Yabgu'ya yardımcı olur. Keleng ve Yesi'nin kağanlık seçiminde Bagatur'a karşı Tong Yabgu'yu destekleyen sözleri, Tong'un kağan olmasına yardımcı olmuştur.

Yesi, Sir Tarduşların beyidir. Çulo'ya karşı Keleng'le birlik olur, Keleng'e biat eder ve kendilerine bağladıkları beylerin küçük kağanı gibi davranır (s.67). Yesi de Şekü'nün kağanlığı döneminde devlete tekrar bağlanır ve devlet işlerine yardımcı olur.

Umkur Bey, kurultayın en tecrübeli beylerindendir. Bagatur ve Tong'un aday olduğu kağanlık seçiminde Tong'u destekler. Tong'un kurultay olmadan Altın Örgün'e oturmadığını, töre bildiğini hatırlatarak Tong'un kağan seçilmesinde yardımcı olur (s.309).

Şipi, Doğu Göktürk kağanıdır. Eserde, Şekü'den kaçan Çulo'nun Çin sarayına sığınmasından ötürü yer alır. Çin'e baskın yaparak Çulo'yu öldüren Şipi (s.69), Çulo'ya onursuzluğunun bedelini ödeterek Batı Göktürk Devleti'nin yapması gereken bir işi yapmış olur.

Ulaklar, Muhafız Bilge'ye yardımcı olurlar. Asıl görevleri Bilge Ata otağında toplantı yapılacağı zaman, yurdun dört bir yanına dağılıp bilgeleri davet etmektir. Çok iyi at biner, çok iyi gizlenir ve çok hızlı koşarlar. Savaşçıdırlar ancak baskınlarda tecrübeleri yoktur (s.107). Bugut nökerleri, Şaman Balamir'in ve Bilge Muhafız'ın yerini bulduklarında, Tong Yabgu ile nökerlerle çarpışırlar.

Toygar, Batı Göktürk Devleti'ndeki yüzbaşılardan biridir (s.91). Oldukça tecrübeli ve iyi bir savaşçı olan Toygar, Tong Yabgu ile birçok çarpışmaya katılır. Roma yolculuğu sırasında yanında bulunur (s.159). Toygar, Bagatur tarafından yapılan saldırıda da Tong Yabgu'nun yanındadır. Bedenini Tong'a siper ederek can verir (s.392).

Kuncay, Tong Yabgu'nın en seçkin savaşçılarından biridir. İyi Persçe bilir (s.154). Çocukluğu Kazvin'de geçen Kuncay, Pers baskılarıyla Ata yurduna dönen Türklerdendir (s.189). Kuncay, bütün önemli görevler ve çatışmalarda Tong Yabgu'nun yanında olmuştur. Kuncay, Pers Krallığı'ndan vergi olarak alınan altınları getirmekle görevlidir. Hüsrev Perviz, baş kaldırdığı vakit, sandıklara altın yerine Kuncay'ın parçalanmış bedenini koyar (s.351). Can yoldaşı Börü, Kuncay'ın intikamını alır.

Tankut, Tong Yabgu'nun seçkin savaşçılarından bir diğeridir. Roma yolculuğu sırasında, kaldıkları hana düzenlenen baskında yaralanır (s.157). Hayatı boyunca Tong Yabgu'nun yanında savaşır.

Çolpan, Tong Yabgu'nun savaşçılarından biridir. Savaşçılığıyla nam yapmış, cesur ve atılgan bir çeridir (s.159). O da diğerleri gibi tüm çarpışma ve baskınlarda Tong Yabgu'nun yanında olmuştur. Tong kağan olduğunda Çolpan, Börü'nün emrine tarkan olarak atanır.

Bürküt, Muhafız Bilge'nin kartalıdır. Gümüş, parlak tüyleri olan, kızıl gözlü, hırçın bakışlı bir kartaldır (s.107). Bugut nökerleri, Şaman Balamir ve Muhafız Bilge'nin yerini tespit edince Tong Yabgu'dan yardım istemek için gönderilir. Bürküt'ün pençesine Muhafız Bilge'nin Tong Yabgu'dan aldığı hançer ve bir yardım notu iliştilir, Tong Yabgu'ya ait kanlı gömlek yüzünde gezdirilir ve Bürküt görevini yapar (s.108).

İsce Hatun, Şekü ve diğerlerinin zehirlendiği akşam, yemekleri pişiren aşçıdır. Tüccar kervanının geldiğini duyunca yamaklarından birini kazanın başına bırakıp diğerlerini yanına alarak baharat bakmaya gider (s.319). İsce Hatun, aşçılık yaparken görevini ihmal etmenin cezasını başıyla öder çünkü farkında olmadan kağanın ölümüne sebep olmuş, hasım durumuna düşmüştür.

Öğüş ve Diğer Yamaklar, İsce Hatun'un çalışanlarıdır. Öğüş, kurultayda sorgulanır ve Kambudag'ın arkadaşını kandırarak kazanların başından ayrılmasını sağladığını söyler. Arkadaşının kağan ve ailesinin zehirlendiğini duyunca kandırıldığını anladığını, öldürüleceğini anlayınca da kaçmaya çalıştığını ancak cesedinin bulunduğunu anlatır. Öğüş ve diğer yamak, İsce Hatun ile kervan bakmaya gitmiş, arkalarından ise Kambudag'ın kandırdığı yamak gitmiş böylece Kambudag'ın kazanlara rahatça zehir atması sağlanmıştır. İhmali olanların hepsi hasım durumuna düşmüş ve cezalandırılmıştır.

Pagura, Börü ve Suana'nın Ganişa'nın Gözü'nü almak üzere gittikleri Budist tapınağında rehberlik eden çocuktur. Pagura, hem Türkçe hem Hintçe bilen uyanık bir çocuktur. Suana ve Börü'ye yolu göstermekle kalmaz önemli tavsiyelerde de bulunur (s.118).

Aşunpatra, Budist tapınağının başrahibidir. Börü ve Suana'nın isteklerini öğrenir ve Börü'yle konuşmaları sonucu ikna olur. Türkleri iyi tanır, gençliğinde misyonerlik yapmıştır (s.123). Ganişa'nın Gözü'nü, Tong Yabgu'ya götürebilmek için başkeşişlerin her yıl belirsiz vakitlerde yaptıkları üç günlük inzivasını kullanır ve Tong Yabgu'nın hayatını kurtarır.

Hancı, Roma yolunda Tong Yabgu ve yanındakilerin kaldığı hanın sahibidir. Onları İpek Yolu eşkıyalarına karşı uyarır. Eşkıyaların baskınında yaralanan Tankut'u şifacıya götürür.

Aşçı ve Yamağı, Tong Yabgu ve yanındakilerin kaldığı handa çalışırlar. Yamak, Tong Yabgu'nun İblis'in çocuklarından birini nasıl öldürdüğünü görür ve bunu herkese duyurur. Aşçı ise cesedin ata bağlanması için Tong Yabgu'ya ip getirir ve onu uyarır. Yamak, Tong Yabgu'nun yaptığıнын yayılıp duyulması yani şöhretinin artmasını, aşçı ise temkinli davranması gerektiği konusunda yardımcı olmuştur.

Haşrup, Kazvin'in biraz dışında oturan, kendi halinde (s.191); topal bacaklı, ihtiyar (s.190) bir adamdır. Çocukları, İblis'in çocukları tarafından kaçırılmış bu yüzden Tong Yabgu'dan yardım istemiştir. Tong Yabgu'nun dediklerini yaparak İblis'in çocuklarının yerlerinin bulunmasını sağlar (s.193).

Heraklius, Doğu Roma İmparatoru'dur. Şekü tarafından yollanan Türk heyetini çok iyi karşılar, misafir eder. Akıllı bir devlet adamıdır (s.203). Heraklius, gösterişi seven bir kişidir. Başındaki hâkimiyet sembolü diadem, imparatorluk nişanesi erguvan pelerini ile Türk heyetine gücün kimde olduğunu anlatmak ister (s.204). Heraklius'un çağla yeşili gözleri vardır (s.205). Tecrübeli, akıllı ve bilge (s.206) bir hükümdar olan Heraklius, Şekü'nün Perslere karşı birlik olma çağrısını zamansız bulur çünkü ordusu yorgundur ve zamana ihtiyacı vardır (s.207). Heraklius, ordusu gücünü topladığında İberyâ'yı almak için Türklerden yardım ister. Bunun için Narikala'yı ele geçirmelidir (s.365). Bu anda Tong Yabgu kağan olmuş, Şekü ölmüştür. Tong Yabgu'nun yardımına karşılık bütün hazinesini ayaklarına sermeye hazırdır. Ona, bir diadem sunar ayrıca kızı ile Tong Yabgu'nun oğlunu evlendirir (s.366). Birlikte Persler üzerine yürür ve zafer elde ederler (s.374).

Andrew, Adriyatik'in doğu kıyısında yaşayan Hırvat, tüccar bir ailenin oğlu olarak doğmuş ve çocukluk yıllarının çoğunu İpek Yolu'nda geçirmiştir. Göktürk'ün hem doğusunu hem batısını çok iyi öğrenmiş; Bumin'i, İstemi'yi, Mukan'ı, Tardu'yu, Çin'de hüküm süren Tang Hanedanı'nı ve onların Asya kıtasındaki etkilerini aralarında yaşayarak görmüştür. Öğrendiği Çince ve Türkçe, ona tüccarlık yıllarının armağanıdır. Zekâsı ve iş bitiriciliğiyle dikkat çekince Roma sarayına alınmış ve imparatorun danışmanlığına kadar yükselmiştir (s.203).

Andrew, Türk heyet ile Heraklius'un tercümanlığını yapar. Türkleri iyi tanınması, Tong Yabgu ve yanındakilerin rahat etmelerini sağlar. Andrew, Heraklius, Narikala için yardım istediğinde Tong Yabgu'ya gider. Tong Yabgu'nun karşısında bir Türk gibi diz vurur (s.363). Heraklius ve Tong Yabgu'nun yalnız iletişimlerini değil orta yolu bularak anlaşmalarını da sağlar.

Martina, İmparator Heraklius'un ikinci karısı, aynı zamanda yeğenidir. Hipodrom'da düzenlenen turnuvalara, vücut hatlarını tamamen ortaya seren ipek

elbisesi ile katılır (s.215). Martina, Heraklius'un sarayının gücünü başka hanedanlarla paylaşmak istemediğinin kanıtıdır.

Epifaneia, İmparator Heraklius'un kızıdır. Tong Yabgu'nun Roma ziyareti sırasında üç-dört yaşlarında (s.216) olan Epifaneia, yıllar sonra Heraklius ve Tong Yabgu'nun ittifaklarının pekiştiricisi olarak Tong Yabgu'nun oğlu Talu ile evlenir (s.366).

Preacones, hipodromda anonsları yapan kişidir (s.216). Tong Yabgu, onun anonsları ve Andrew'in çevirileri ile Roma İmparatorluğu'nda yaşayan soylular hakkında bilgi sahibi olur.

Novus Constantunus, Epifaneia'nın kardeşi, Heraklius'un oğludur. Turnuva sırasında iki-üç yaşlarında (s.216) olan Novus, tahtın vârisi ve ortağı sayıldığından başındaki diadem ve erguvanî pelerinle turnuvaları izler.

Amenius, Kartaca valisinin büyük oğludur. Turnuvalarda savaş arabası yarışının galibi olur ve Heraklius'un hediye ettiği büyük ve güzel bir kılıçla ödüllendirilir. Amenius, Roma şövalyelerinin gösterişinin bir temsilidir. Şövalyeler gösterişli ve güçlüdür, yarışmaları da gösterişli ve devasa malzemelerle düzenlenir. Eksik olan çeviklik ve sağlamlıktır (s.218). Amenius ve diğerleri Tong Yabgu'ya ileride ittifak yapacağı Romalıların eksikliklerini göstermesi bakımından faydalı olmuştur.

İsfahan Soyluları, İsfahan'ın ileri gelenleridir. Aralarında Zerdüşt Rahip Ogran, Başyargıç Azumar ve Vali Şunak bulunur. Ogran sürekli dua eder ve Azumar, dualarının işe yaramadığını, Ahura Mazda'nın Rey ve Nişabur'da edilen dualar gibi sıradan duaları yanıtlamayacağını söyleyerek onunla dalga geçer (s.335). Azumar, Hüsrev Perviz'in karısıyla olan akrabalığından ötürü başyargıç olmuş bir ahmaktır (s.336). Vali Şunak ise şehri teslim alacak Türkleri heyecanla bekler. İsfahan soyluları, kenti kansız bir şekilde teslim ederek Türklere yardımcı olurlar (s.338).

Sargun, Börü'nün ordusunda savaşılan çerilerin komutanıdır. Börü, İsfahan'ı teslim alırken Sargun'u kentin valisiyle tanıştırır ve Sargun'u kente muhafız olarak bırakır (s.340).

Balokay, Börü'nün ordusundaki tecrübeli çerilerden biridir. İsfahan alındıktan sonra şehre yerleştirilen Balokay, şehrin yeni tudunu olur. Böylece alınan yerlerde Türkün gölgesi devam edecektir (s.340).

Movses, Kariyye fethinden sonra yakalanarak Tong Yabgu'nun karşısına getirilen Ermeni vakanüvistir. Saçları dökülmüş, ağarmış, zayıf, sakalı kirli adam (s.359) olarak tarif edilen ihtiyar Ermeni, Tong Yabgu'ya ne kudretli bir kral olduğunu ve Kuzey'in Efendisi'nin ordusuna kimsenin karşı gelemeyeceğini yazacağını söyler. Anlatıcı, bu anda araya girer ve bir montajla Movses'in yalan söylediğini anlatır (s.360).

Zahir, Hüsrev Perviz'in en küçük oğludur. Devlet işlerine hiçbir zaman ilgi duymamıştır. O, daha çok kadına, şiire ve şaraba meraklıdır ancak yabancı olduğu kirli siyasî oyunların kurbanı olmaktan kaçamaz (s.375). Zahir, Hüsrev Perviz ve oğullarının durumunu ortaya koyan bir yardımcı karakterdir. İhtişamlı sofralardan bir lokma ekmeğe muhtaç hale düşen Perviz ve oğulları sığındıkları mağarada Börü tarafından öldürülür.

Ulagan, Doğu Göktürk topraklarının en iyi yay ustasıdır. En büyük hayali, yerini en sevdiği çırağı Akamir'e bırakıp köşesine çekilmektir. Ulagan; töreye saygılı, aklı başında, öngörülü bir adamdır. Akamir'i Bagatur'un toplama ordusunda bularak ona yaptığı hatayı anlatır (s.386) ancak orada öldürülür (s.387).

Ulu-Kan romanı, Özdemir'in en geniş şahıslar kadrosuna sahip olan romanıdır. Yardımcı kişiler de buna paralel olarak çoğunluk oluşturur.

İno, Eridu Krallığı'nda, M.Ö. 3200 yıllarında yaşayan bir kişidir. İno, krallığın en ünlü çömlek ustasıdır (s.5). Bu sebeple büyük ayın öncesi Enki'nin yontusunu yapma görevi ona verilir. Oldukça yetenekli ve öz eleştiri yapabilen İno (s.19), oğlunun ölümünden sonra büyük üzüntü yaşar. O duygusal ve sorumluluk sahibidir (s.32).

Semu, İno'nun torunudur. Küçük Semu, dedesi ile vakit geçirerek ondan gelenekleri öğrenmeye çalışır. Semu, mutlu ve hareketli bir çocuktur. Babasının ölümünü çocuk aklına aldırılmaz. Babasının cenazesi kalkmadan oluşan tufanda diğer herkes gibi ölür.

Kunadra, İno'nun oğludur. Hanesine su çekmekle görevlidir (s.6). Ur Krallığı askerleri tarafından diğer su çekicilerle birlikte öldürülür (s.9). Fiziksel olarak Sümer kızlarının hayallerini süsleyen yanık tenli, uzun saçlı (s.26), yakışıklı bir adamdır. Karısı Amirra'ya delice aşıktır. Yaptığı işin tehlikesinin ve dul bir kadının ayakta durmasının zorluğunun farkında olarak son görevine giderken babasına karısını emanet eder.

Tapınak Köleleri, tapınağın hizmetinde, rahiplerin emrinde çalışırlar. Omuzlarında işlemeli bir tahtirevan taşırlar. Yaptıkları hizmetler dışında eserde varlık göstermezler.

İnanna'nın Annesi, kızının kurban edilmesini başta kabullenir. Sonrasında ise karşı çıkar ancak başarılı olamaz. Silik, kendi halinde bir kadındır.

İnanna'nın Babası, Uşki tarafından kandırılan fakir bir çobandır. Kızını kurban vermeye götürürken hayatında hiç karşılaşmadığı tebrik ve selamları gururla kabul eder ancak ayın sorası kızının başına gelenler ve cesedinin değersiz bir çöp gibi atılması ile hayal kırıklığına uğrar (s.41).

Urkra, İno'nun arkadaşıdır. İyi bir kerpiç ustası olan Urkra, Enki'nin yontusunun fırınlanmasında İno'ya yardım eder. Urkra ve oğulları mezarcılık işiyle de uğraşırlar (s.32).

Mişa, cenazelerde ağıt yakan ihtiyar bir kadındır. Ağıtçı tutmak, Sümerlerde ölümün önemli bir adım olduğunu göstermektedir. Ağıtçı tutulması, kadim bir Sümer geleneğidir ve yakın zamana kadar Anadolu'da da uygulanmıştır (s.31).

Şunaktra'nın Büyük Oğlu, İnanna'ya tecavüz eden ikinci kişidir. Babasından sonra bu işi yaparken halkını kurtarıyormuş gibi davranır. Gökyüzünün değişimi ile hırçın ve saldırgan bir hale bürünür (s.38). Eserdeki yeri açısından yardımcı, yaptıkları açısından hasım kişi özellikleri göstermektedir.

Matu, Kiş kraliçesi ve Yüce Rahibe'dir. Aşu Mezral'la ilişki yaşar (s.52). Güçlü bir kadın olmasına rağmen kralın işlerine karışmaz yalnız tapınakla ilgilenir (s.250).

Hattili Tüccar, Kiş panayırının son gününde, Aşu Mezral'la birlikte olmak için tapınağa gelen şişman adamdır (s.53). Tek derdi, güzelliği tüm kentin dilindeki Aşu Mezral'a bir kez sahip olabilmektir (s.54). Maymun iştahlı bir adamdır ve tapınağa yaptığı bağışın karşılığını tam olarak alamadığını düşünür. Bu sebeple Aşu Mezral'ı kaçıır (s.61). Aşu Mezral'ın bebeği olana kadar onunla yaşar, sonrasında eline bir miktar para vererek Kiş'e gönderir. Tüccar, farkında olmadan Aşu Mezral'ın rahat bir hamilelik geçirmesini sağlamış, hayatını kurtarmıştır. Tüccar, tapınağa gelen her bağışın kutsal inançlarla yapılmadığının da göstergesidir. Tüccarın bağış yapma sebebi, birçoğu gibi tanrıların gözüne girmek değil arzularını tatmin edebilmektir.

Akki, Suşatra hanesinin sucusudur. Sargon'u dere kenarında bularak büyüten kişidir. Akki, kişilik olarak silik, içine kapanık, çekingen bir tiptir. Hayatı boyunca efendisinden yalnız iki isteği olmuştur. Bu iki istek de Sargon'la ilgili ve efendisinin çıkarına olacak isteklerdir. Akki, soru sorulmadıkça konuşmaz, konuştuğu zamanlarda ise ezilir. Dikkate alınmayan, takdir edilmeyen bir insandır. Üstü başı perişandır. Aldığı para ancak karnını doyurmaya yeter ancak o yine de şikayetçi değildir (s.53). Akki, Sargon'a şefkat gösteren ve onu gerçekten seven tek kişidir. Sargon'un yükselişiyle birlikte emekli edilmiş ve rahat bir hayata kavuşmuştur. Sargon'un hayatında geride bırakıp iyilik yaptığı tek insan Akki'dir.

Mabedin Bekçisi, baştan aşağı siyahlara bürünmüş, ellili yaşlarda, seyrek sakallı, kısa boylu bir adamdır. Çehresi ifadesiz, bakışları donuktur (s.69). Her yapılanın bir nedeni olduğunu düşünerek koşulsuz kabul eden bir adamdır (s.78). Samiray'la aralarında baba-kız ilişkisi vardır. Çig Besil Öğreti Odası'ndayken Samiray'a o bakar. Samiray'ın yanında sevecen ve sakin bir adama dönüşen (s.93) bekçi, mabedin toplantıları için meclis üyelerini çağırmakla ve mabedi beklemekle görevlidir.

Kadın ve Kızı, Çig Besil'in yardım ettiği ilk insandır. Samiray, onun sayesinde annesinin başına gelenleri öğrenir. Samiray'ın izniyle kızıyla birlikte şehirden ayrılarak canını kurtarır (s.81).

Hatun Ana, Savaşçı'nın annesidir. O da Od Han gibi oğlunun bir Kara Kam'la evlenmesini istemez. Bu davranışının onu Samiray'ın hasmı durumuna düşürmesi gerekse de Samiray, ona değil Od Han ve Savaşçı'ya kin besler. Hatun Ana'nın eserde varlığı çok görülmez.

Sarbatur, Savaşçı'nın küçük kardeşidir. Babasından sonra tahta oturmak ister ve babasının gereğinden fazla tahtta kaldığının farkındadır. Od Han tarafından sürgün edilir (s.127). Ulu-Kan'a giderek anlaşma yapar ve Işık Hanlığı'nı keşfi sırasında ona yardımcı olur. Ulu-Kan'ı Asil Soy'un mensupları ile tanıştıran da Sarbatur'dur.

Pugsar Askerleri, Ulu-Kan'ın Pugsar'ı keşfi sırasında meyhanede konuştuğu askerlerdir. Bunlar Pugsar'ın yönetimini, halkın ve idarecilerin durumunu, askerlerin, din adamlarının ve ekonominin halini Ulu-Kan'a anlatarak savaş için nasıl hazırlık yapacağını göstermiş olurlar. Bir şişe şarap karşılığında farkına bile varmadan krallıkları ile ilgili tüm bilgileri Ulu-Kan ile paylaşmışlardır (s.109).

Pugsar'ın Danışmanı, kralın danışmanıdır. Ulu-Kan hakkında bir araştırma gereği duymadan kralla onu rahatça yenebilecekleri fikrine kapılmıştır. Savaş öncesinde Ulu-Kan'a giderek altın karşılığında onu savaştan vazgeçirmeye çalışmış ancak başarılı olamamıştır.

Suşatra, Kiş soylularından biridir (s.149). Sargon, onun hanesinde büyümüş ve zenginleşmiştir. Şarap ve bira tüccarıdır (s.157). Sargon'u başsakisi yaparak gelirini ve saygınlığını arttırmıştır. Suşatra, hizmetçilerine iyi davranan bir adamdır. Sargon'un işlediği cinayetin suç ortağıdır.

Aşrapu, Suşatra'nın karısıdır. Hizmetçilerine kötü davranıp aşağılayan kaknem bir kadındır (s.152). Hizmetçilere asla para vermez, basit alışverişlerde bile onlara güvenmez (s.153).

Kericeh, Suşatra'nın hizmetçilerinden biridir. Mahzende çalışır ve başsakiliğe yükselmiştir (s.157). Diğer sakilerle mahzenden içki çalarak kendi hesaplarına geçirmeleri, Sargon'un baş sakiliğe yükselmesini sağlamıştır. Kericeh ve diğerleri, Aşrapu'dan dayak yedikten sonra hapse atılırlar.

Hanup, Suşatra'nın kâhyasıdır. Onun yanında çalışmaktan mutludur. Suşatra'nın cömert bir hane sahibi olduğunu düşünür ve ona bağlıdır (s.159).

Ompae, Suşatra'nın kız kardeşidir. Suşatra, onu Sargon'la evlendirmek ister ancak Sargon kabul etmez (s.163). Ompae, güzel ve tutkulu bir duldur. Kaçamaklarından hiç vazgeçmez ve Vergi Bakanı'nı tuzağa düşürmek için yem olarak kullanılır.

Ur-Zabal, Kiş kralıdır. Halkına iyi davranır ve halkı tarafından sevilir. Bilge kral (s.165), Sargon'un zekasını deneyimleyerek öğrenir. Adaletlidir ve mahkemelerin kararına karışmaz. Sargon'un darbesiyle tahtından olan Ur-Zabal, halkı sayesinde idam edilmemiş ancak hapse atıldıktan üç ay sonra üzüntüden öldüğü söylenerek zehirlenmiştir (s.268).

Üç Adam ve Kadın, Kiş sokaklarında yaşanan bir cinayetin failleridir. Olay, Sargon'un zekasının öne çıkarılması için ayrıntıları ile eserde yerini almıştır. Yazar, olayla ilgili mahkemenin, Sümer döneminde yaşanıp kayıtlara geçmiş ve içeriği bakımından tüm detayları ile romanda işlenmiş olduğuna dair not düşmüştür (s.169). Sargon'un mahkemede jüri üyesi olması, Kral Ur-Zabal'ın düşündüğü gibi görüş belirtmesi, sarayın kapılarını ona açmıştır. Eserdeki bu üç adam ve kadın, kişiliklerinden dolayı değil Sargon'un hayatında oynadıkları rol açısından önemlidir.

Bürokrat, Yurttaşlar Meclisindeki mahkemede kadının da suçlu olduğunu düşünen jüri üyelerinden biridir. İyi bir hatiptir ve kışkırtıcı cümlelerle insanları etkiler. Fiziksel olarak şişman ve iyi giyimlidir (s.166).

Jüri Üyesi, Yurttaşlar Meclisinde ilk konuşan soylu jüri üyesidir. Fiziksel olarak göbekli ve al yanaklıdır. Kiş'in saygın hanedanlarından birine mensuptur ve kadının suçlu olduğunu düşünür (s.166). Burada dikkat çeken soylu jüri üyelerinin

fiziksel olarak iyi giyimli ve neredeyse hepsinin şişman olmasıdır. Yazar, çelimsiz Sargon karşısına bu adamları çıkarmış ve zekasıyla onları yenmesini sağlamıştır.

Fenikeli Delikanlı, Sargon'un saraya yerleştirdiği hizmetçilerden biridir. Krala Sargon'la ilgili söylenenleri ve kralın Sargon hakkındaki düşüncelerini Sargon'a taşıyarak onun saraydaki kulağı olmuştur (s.199).

Lurza, Babil'de yaşayan demircilerden biridir. Tüm Babil halkı gibi magilerden nefret eder. Onlardan farklı olarak magileri yok etmeyi görev edinmiştir. Herkes onun katil olduğunu bilir ancak kimse ses çıkarmaz (s.232). Lurza, Harut ve Marut tarafından öldürülür. Harut ve Marut, o katil olduğu için değil İstar şehri terk etmesin diye onu öldürür ve lanetlenirler (s.258).

Ahimşa, Babil sarayının kâhinlerinden biridir. Büyü öğrenmeye talip olan ilk kişidir. Büyü ile çirkin ve yaşlı kâhin, soylu bir Babil dudu ile evlenir. Kadın hem güzel hem zengindir (s.243).

Dilenci, Harut ve Marut'tan büyü öğrenerek zenginleşen bir kişidir. Ahimşa'nın evliliğinin bir tesadüf olduğunu düşünenler dilencinin zenginleşmesinden sonra büyüye iyice inanır hale gelirler. Büyü yüzünden aklını yitirenler bile büyüye olan ilgiyi durdurmaz (s.243).

Babilli Seyyah, Kiş tapınağına giderek Aşu Mezral'a Harut ve Marut'un büyülerinden bahseden kişidir. Söylediklerine İstar'ı da şahit tutarak Sargon'un büyü ile tanışmasını sağlamış olur (s.256).

Urgakina, Lagaş Kralı'dır. Yaşlı ve onurlu bir kraldır. Diğer Sümer krallıkları ittifaktan vazgeçse de o, şehrini Sargon'a karşı Ulu-Kan ile birlikte savunur (s.302).

2.1.3.6. Tarihsel Öneme Sahip Kişiler

Emrullah Özdemir'in romanları, tarihi romanlardır. Gerçek kişilerin yaşamları kurgulanmış hatta bazı romanlarında dipnotlar düşülmüştür. Bu kişilerden tarihsel öneme sahip olanlar incelenmiştir. Romanlarda tarihsel öneme sahip kişilerin

kullanılması romanın inandırıcılığını arttırdığı gibi gerçek olaylara da dayanma zarureti ortaya çıkarır.

Son Kağan romanında geçmişte Doğu Göktürk Devleti ile bağlantı kurulur. Göktürk Devleti'ne en güçlü zamanını yaşatan Mukan Kağan, eşi Yulduz Hatun, kızı Aşina, oğlu Toraman, kardeşi Taspar; Taspar'ın eşi Çin Prensesi, Jine Gupta tarihsel rollerine sadık kalarak romana yerleştirilirler. Bunların dışında Sedat; oğlu Cengiz'in rüyasını yorumlarken Nuh Peygamber'in oğlu Yafes'in oğlu olan Türk'ten, Arslan Baba'dan ve Hoca Ahmet Yesevi'den bahsetmektedir.

Mukan Kağan, Doğu Göktürk Devleti'nin 553-572 yılları arasındaki hükümdarıdır. Bumin Kağan'ın ölmesi üzerine yerine oğlu Kara Kağan geçmiştir. Kara Kağan'ın birkaç ay sonraki ölümü üzerine yerine kardeşi Mukan oturur. I. Göktürk Devleti, doğuda Mukan zamanında; batıda amcası İstemi Yabgu zamanında en parlak dönemini yaşar.⁴¹

Mukan Kağan, eserde tarihsel kişiliğini yansıtmak dışında iyi bir insan, İlteber'e çok güvenen inançlı bir kişi, gelecek nesiller için fedakârlık yapan bir vatansever, saygı ve daha çok korku duyulan bir kurgu karakter olarak yansıtılır (s.46). Eserde, İlteber'in kehanetinde söylediği gibi İlteber'in ölümünden bir süre sonra Taspar'ın Çin Prensesi ile evlenmesinin ardından ölür. Ölümüne Çin Prensesi'nin çeyiz sandığından getirdiği yılan sebep olmuştur.

Yulduz Hatun, Toraman, Aşina, Mukan Kağan'ın ailesi diyebileceğimiz kişilerdir. Romanda, adları anılmakla birlikte kurguda varlık göstermezler. Yulduz Hatun, Mukan'ın tek Türk olan eşidir (s.46). Kızı Aşina, Çin İmparatoriçesi'dir (s.194).

Taspar, Mukan Kağan'dan sonra başa geçen kardeşidir ve ağabeyinden çok farklıdır. İlteber'i hiç sevmez (s.47). İlteber'in kehanet ettiği üzere Budizm'e

⁴¹ Nurcan Kalkır, Selma Başkan, "Göktürk Kağanlarının Kültürden Uzaklaşma Eğilimi ve Sebepleri: Taspar Kağan ve İşbara Kağan", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı 34/2, 2019, s.597-598.

inanarak benliğinden uzaklaşır. Çin Prensesi'yle evlenen Taspar'ın Türk kültüründen uzaklaşma sebepleri tarihsel gerçeklerle roman kurgusunda yansıtılmıştır.⁴²

Mukan'ın ölümünden sonra yanındakilerle birlikte Türk yurduna sığınan **Jinegupta** (s.195), Taspar'a Budist inançlarını öğreten Hint rahiptir. Eserde adı "Jinegupta" olarak verilen rahibin tarihsel kaynaklarda, Türklerin Budizm'e yönlendirilmesi için yetiştirilen rahiplerden biri olduğu düşünülür.⁴³

Çin Prensesi, Taspar'la evlenen prenses, tarihte devlet işlerinde etkili olurken romanda Mukan Kağan'ın ölümüyle anılmıştır. Görkemli bir düğünle evlenen prensesin, devletin geleceğinde etkili olduğu sezdirilir (s.195).

Romanda, Cengiz'in rüyasına giren **Hoca Ahmet Yesevi**, Yesevilik tarikatının kurucusu, Anadolu'nun Türkleşmesi ve kalkınması için etkili olan Piri Türkistan'dır.⁴⁴ Ahmet Yesevi'nin adı, Arslan Baba, Hacı Bektaş-ı Veli ve Tapduk Emre ile birlikte anılır. Cengiz'in babası Sedat, Cengiz'in rüyasını yorumlarken bu kişilerin Anadolu'nun manevi fethini gerçekleştirdiğini söyler (s.23).

Yesevi menkıbelerinden adı geçen **Arslan Baba**,⁴⁵ efsanevi bir tarihsel kişidir. Sedat, Cengiz'in rüyasını yorumlarken Arslan Baba'yı anar. Bununla birlikte İlteber, Mukan Kağan'a gelecekte kurulacak Türk Devletlerinden bahsederken **Mustafa Kemal**'in adı anılır:

"...Ulu Gün'e varırken en önemli Türk boyu Mustafa Kemal'in kurduğu Türkiye isimli Türk yurdu olacaktı. O, Türk Milleti'ne unutulmuş atalarını tekrar hatırlatacak, Türk Dili'ni yeniden canlandıracak ama öldükten sonra Türk yurdu başka milletlerin türlü hile ve oyunları ile karşı karşıya kalacaktı." (s.51)

Eserde İlteber, Cengiz'in ve tüm Türklerin soyunun Yafes'in oğlu **Türk**'ün soyundan geldiğini anlatır. İnaniş'a göre⁴⁶ gemide uyuyamayan Nuh, dışarı çıkıp Sam'ın göğsüne yaslanarak uyur; rüzgâr örtüsünü uçurur, Nuh çıplak kalır. Sam ile

⁴² Kalkır, **a.g.m.**, s.595-608.

⁴³ **a.g.m.**, s.599.

⁴⁴ Cemal Tosun, "Hoca Ahmed Yesevi, Hayatı, Eserleri ve Toplum Eğitme Metodu", *Dini Araştırmalar Dergisi*, Sayı 6/2, Ocak-Nisan 2000, s.119-131.

⁴⁵ Hamit Algar, "Arslan Baba", *İslam Ansiklopedisi*, III. Cilt, 1991, s.400.

⁴⁶ Ömer Faruk Harman, "Yafes", *İslam Ansiklopedisi*, XLIII. Cilt, 2013, s.174-175.

Yafes babalarını örterler. Ham ise yüksek sesle gülerek babasını uyandırır. Nuh, Sam neslinden peygamberler, Yafes neslinden krallar ve kahramanlar, Ham'ın neslinden de siyah köleler çıkacaktır, diyerek tufan sonrası yeryüzünü oğulları arasında paylaşır. Türklerin atası olan Yafes'e doğu ülkelerini ve Rum diyarını verir.

Tomris romanında, neredeyse kişilerin tamamı tarihsel kimliği olan kahramanlardır. Bunların roman kurgusu içindeki rolleri gereği özellikleri ilgili başlıklarda incelenmiştir. Adıyla ilgili açıklama yapılmayan kişiler, eserde tarihsel konumlarından ötürü adı anılan, fon karakteri olarak kullanılan kişilerdir.

Ruhum Kiyama Kalktı romanında **Mustafa Kemal**, bir roman kişisi değil Çanakkale'de üstün başarılar göstermiş büyük bir kumandan olarak anılır. Anlatıcı, Mustafa Kemal'i, Allah'ın bir lütfu olarak görür (s.22).

Enver Paşa, Sarıkamış Harekatı'nın kumandanıdır. Ahmet Ziya, Enver Paşa'nın komuta ettiği merkez kuvvetinde, Mümtaz Yüzbaşı'nın emir eri olarak görev yapar (s.49). Enver Paşa roman kişisi olarak gerçek kişiliğini yansıtır.

Mayevsky, 1895-1899 yıllarında Doğu Anadolu'da görev yapmış Rus Kurmay Generali'dir (s.96). Roman kişisi olarak değil Van ve Bitlis vilayetleri ile ilgili raporu romanda kullanıldığından kaynak kişi olarak adı anılmıştır.

Molla Ahmet Oğulları'ndan Ahmet Efendi ile Raife Hanım'ın oğlu **Mahir**, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk hâkimlerindendir. Mahir hem gerçek ve tarihsel öneme sahip bir kişi hem de roman kurgusu içine ustaca yerleştirilmiş bir roman kişisidir. Mahir, roman kişisi olarak İhtiyar Hasan'a ailesiyle başsağlığına gelir ve yaşadıklarını anlatır. Anlattıklarıyla ilgili dipnotta kaynak gösterilir.⁴⁷

Alparslan bir roman kişisi olarak değil tarihi bir şahıs olarak anılır: “...Ermeniler, Bizans İmparatoru Romen Diyojen'in zulmünden Sultan Alparslan'a sığındıkları günden bu yana hem İstanbul'da hem de Anadolu'da bizlerle hep iç içeydiler.” (s.20) Romen Diyojen de tarihi şahsiyetler arasında sayılır.

⁴⁷ Özdemir, a.g.e., s.142.

Tverdohlebov, 1917-1918 yıllarında görevli Rus Yarbayı roman kişisi olarak kurgu içinde yer alır ve Ahmet Ziya'yı diğer insanlarla birlikte ölümden kurtarır. Tverdohlebov yaşadıklarını “Gördüklerim, Yaşadıklarım” adlı kitabında anlatmıştır.⁴⁸

Deli Halid Paşa, Erzurum, Erzincan, Kars gibi doğu illerinin kurtarılmasında tarihte de romanda da pay sahibidir. Roman kişisi olarak adı anılır. Ahmet Ziya, Erzincan'da Osmanlı birliğine gittiğinde kapı aralığından gördüğü orta boylu, öfkeli bakışlara sahip Osmanlı zabitidir (s.169).

Kazım Karabekir, Romanda destek gelmesini beklemeyip inisiyatif kullanarak Erzincan'ı kurtaran Kazım Paşa olarak bulunur. Biz, onun Kazım Karabekir olduğunu dipnottan anlarız (s.174).

II. Abdülhamit'in romanda, Anadolu'da başlayan isyanları bastırmak için Hamidiye Alaylarını oluşturduğu anlatılır. Eserde, II. Abdülhamit, Anadolu ile yeterince ilgilenmemiş, Anadolu'yu İstanbul'un üvey evladı yapmıştır.

Tarık romanında, tarihsel gerçeklerin roman haline getirilerek okuyucuya sunulduğu tespit edilmiştir. Eserde kullanılan az sayıdaki yardımcı karakter dışında şahıslar kadrosunun tamamına yakını tarihsel öneme sahiptir. Yazar, tarihi olay örgüsüyle anlatmış, tarihi kişiliklere tarihsel kimliklerine uygun roller yaşatmıştır. Bu kişilerden bazılarının adı yalnızca anılmış olmasına rağmen büyük çoğunluğu olay örgüsünde aktif rol oynamıştır. Şöyle ki:

Gırnata şehrinde, Babü-r Remle Meydanı'nda yakılan kitaplardan bahsedilirken Firnas, Muhyiddin Arabî, Zerkalî ve İbn Rüşd (s.8) gibi kişiler anılır. Ayrıca zorla Hristiyan edilen din alimi Zegri'nin (s.71) adı anılmıştır.

Eserde Ben-i Ahmer'in son hükümdarı Ebu Abdullah, annesi Ayşe Sultan, babası Ebu'l Hasan; Ebu'l Hasan'ın oğulları yani Abdullah'ın kardeşleri Sad ve Nasr

⁴⁸ a.g.e., s.156.

ile Abdullah'ın Ez-Zagal adlı amcasının oğlu Yahya'nın (s.16) adı anılır. Ebu Abdullah ve ailesi ile ilgili bilgilerin tarihsel olarak doğruluğu tespit edilmiştir.⁴⁹

Eserde Müslümanların ve Müslümanlığın karşısında görülen Papa Alexander, Başpiskopos Jimenes ve ondan önceki Başpiskopos Talavera, Kral Ferdinand ve Kraliçe Isabel ve onların adları anılan oğulları Juan, torunları Miguel (s.50), kızları Portekiz Kraliçesi Isabella ve diğer kızları Juana (s.51) da tarihsel öneme sahip kişilerdendir. Başpiskopos Jimenes'in yaptıkları ve uygulamaları ile Endülüs kütüphanelerinin boşaltılması tarihsel kaynaklarda da yerini almıştır.⁵⁰

Eserde anlatılan Alexander ise 1449-1517 yılları arasında papalık yapmış VI. Alexander'dır. Saltanat yılları rüşvetçilik, akraba kayırma ve şüpheli pek çok ölümün olduğu yıllar olarak kayda geçer. Papa, Fransa ile ilişkilerini güçlendirmek için bir müttefike ihtiyaç duyunca soylu bir Aragonlu ile nişanlı olan on üç yaşındaki kızı Lucrezia'nın nişanını bozarak onu Milano dükünün bir akrabası ile evlendirir.

Alexander, sonra bu evliliği feshedip Lucrezia'yı rakip bir hanedandan Aragonlu Alfonso ile evlendirir. Sonrasında yeni stratejik ittifaklar yapmak için artık yirmi bir yaşında olan kızını Ferrara dükünün oğluyla evlendirir.⁵¹ Kral Ferdinand ve Kraliçe Isabel de tarihin şekillenmesinde rol oynamış önemli kişilerdir.⁵² Eserde de tarihsel kimliklerinden farklı bir kişilik göstermezler.

Eserde, Cem Sultan'ın, Rodos şövalyelerinin (s.77) ve Fatih Sultan Mehmet'in (s.96) adı anılmakla birlikte Beyazıd Han, kendinden yardım istenen Osmanlı Sultanı olarak yer almıştır. Beyazıd Han'ın yardım için gönderdiği donanma komutanı Kemal Reis de tarihsel kaynaklarda anılmaktadır.⁵³

⁴⁹ Mehmet Özdemir, "Ebû Abdûllah, Muhammed b. Ali", *İslam Ansiklopedisi*, MEB Yayınları, Cilt: 10, İstanbul, 1994, s.83-84.

⁵⁰ Nizamettin Parlak, "Endülüste Toplumsal Kutuplaşmanın Sebepleri ve Kültürel Sonuçları", *Milî ve Nihal Dergisi*, Sayı: 1 Ocak-Haziran, 2015, s.99.

⁵¹ Gözcü Kulesi (İnceleme Baskısı), Yehova'nın Gökteki Krallığını Duyurur, "*VI. Alexander - Roma'nın Unutamadığı Bir Papa*", Haziran 15, 2003, (Erişim) <https://www.jw.org/tr/kutuphane/dergiler/w20030615/VI-Alexander-Romanin-Unutamadigi-Bir-Papa>, s.26-29.

⁵² M. Zekai Konraba, "Endülüs Tarihine Kısa Bir Bakış", *Yüksek İslam Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 2, 1964, s.175-184.

⁵³ Dr. Qiyas Şükürov, "Endülüs İstidamesi ve Kemal Reis'in İspanya Seferi" *İstem Dergisi*, Sayı: 14, 2009, s.311-334.

De Talavera, Jimenes'ten önceki başpiskopostur. Tarihte de romanda olduğu gibi Jimenes'ten ılımlı bir politika izlemiştir. Herhangi bir baskı ya da zorlamaya gitmemiştir.⁵⁴

Eserde bahsedilen Kont Julian, Kral Rodrigo, Kral Wittiza, Rodrigo'nun kardeşi Opach, Julian'ın kızı Florinda yine tarihsel kimliklerine uygun birer roman kahramanı olmuşlardır. Bunlardan Wittiza ve Opach'ın adı anılır. Kont Julian ise aktif bir kahramandır. Kont Julian'ın Müslümanlara yardımı tarihte de yer alır.⁵⁵

İbn Ezrak, eserde kurgu kahraman olmasının dışında tarihi bir şahsiyettir. İbnü'l-Ezrak El-Gırnâti⁵⁶ Malaga'da doğmuş, Endülüs'teki son Müslüman devleti olan Nasrilerin son yıllarında yaşamıştır. Gırnata'da bulunduğu dönemde Müslüman devletlerle ilişki kurup Endülüs'e destek araması romanda kurgu karakterle paralellik gösterir.

Eserde tarihsel öneme sahip kişilerin bir diğer tarafının Abdûlmelik bin Mervan, Hasan bin Numan, Ukbe bin Nafi, Velid bin Abdûlmelik oluşturur. Abdûlmelik bin Mervan (s.107), Halife Velid'in babasıdır ve Mervan'la birlikte Hasan bin Numan'ın (s.118) adı anılır. Halife Velid'den sonra başa geçen kardeşi Süleyman (s.286), Musa bin Nusayr'ın hem tarihte hem romanda akıbetinde etkili olur. Romanda bahsi geçen ve tarihsel öneme sahip bu kişilerden Musa bin Nusayr ve Halife Velid olay örgüsünde daha önemlidirler. Musa bin Nusayr'ın oğulları Abdûlah ve Abdûlaziz'in de adı anılır (s.283). Adı anılanların da aktif olanların da tarihsel kimliklerine uygun kahramanlar olduğu tespit edilmiştir.⁵⁷ Ukbe bin Nafi⁵⁸ Musa bin Nusayr tarafından adı anılan komutandır. Eserde Meskiye Vadisi'nde şehit düştüğü söylenir (s.142). Tarihsel rolüne uygun olarak eserde anılmıştır.

Eserde Musa bin Nusayr, Tarık'a Bilal'i Habeş'ten ve Hz. Ebubekir'den bahseder (s.132). Halife bin Velid; Tarık ve Musa'ya, Kuteybe bin Müslim ile

⁵⁴ Feridun Bilgin, "Bahçıvan Devletin Ayrık Otları: Moriskolar-Son Savunma", *Milel ve Nihal Dergisi*, Sayı: 1 Ocak-Haziran, 2015, s.107-126.

⁵⁵ İsmail Hakkı Atçeken, "Septe (Ceuta) Kontu Julianus ve Endülüs'ün Fethinde Müslümanlara Yardımlarıyla İlgili Tartışmalar", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 16, Ocak 2003, s.29-51.

⁵⁶ Tahsin Görgün, "İbnü'l-Ezrak El-Gırnâti", *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Cilt: 21, İstanbul, 2000, s.35-37.

⁵⁷ İsmail Hakkı Atçeken, "Endülüs Fatihlerinden Musa bin Nusayr'ın Akıbeti", *Milel ve Nihal Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 1, Ocak-Haziran 2015, s.9-34.

⁵⁸ Nadir Özkuyumcu, "Ukbe b. Nafi", *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Cilt: 42, İstanbul, 2012, s.64-66.

Haccac'tan bahseder (s.278). Burada adı anılan zalim lakabıyla meşhur Emevi Valisi Haccac bin Yusuf'tur.⁵⁹

Esere adını veren ve tarihe adını yazdıran diğer bir kişi ise Tarık bin Ziyad'dır.⁶⁰ Tarık hem başkişi hem de tarihsel bir kişiliktir. Olay kurgusunda kahraman olarak Tarık'a, tarihte yaşadığı hayatı kurgulanarak verilmiştir. Eserin geri dönüşle yazılan ikinci bölümü bize roman tadında Tarık'ın gerçek hayatını verir.

Ergenekon romanı, Ergenekon Destanı'ndan hareketle yazılmış bir eser olduğundan muhtemelen eserdeki kişilerin hepsi farklı adlarla tarihte yer edinmişlerdir. Bununla birlikte eser, Ergenekon Destanı'nın, XVII. Asır Hıyve Hanı Ebû'l-Gazi Bahadır Han'ın Şecere-i Türk adlı eserindeki metne⁶¹ yakındır.

“Ergenekon Destanı'nın tam metni günümüze ulaşmamıştır. Ergenekon Destanı'nın özeti iki kaynaktan yer almaktadır. 14. yy'ın başında Reşidüddin'in (1248-1318) Câmiü't-Tevârih'te (1306)⁶² yazdığı konuyu daha sonra 17. yy'da Ebu'l-Gazi Bahadır Han (1603-1663)⁶³ Şecere-i Türkî'de tekrarlamıştır.”⁶⁴

Emrullah Özdemir, oluşturduğu kurgu eserde, bazı isimleri tarihte olduğu gibi alırken bazılarında farklılık yaratmıştır. Yukarıda belirtilen kaynaklardan hareketle İl Han, Sevinç Han, Kıyan, Nüküz ve Börte Çine'nin tarihsel öneme sahip kişiler olduğunu söyleyebiliriz. Bu kişilerin aileleri ve yakın çevreleri ile ilgili adlandırmalar ise tarihi kaynaklarda farklılıklar arz etmekte ya da belirtilmemektedir. Söz gelimi demirci, kaynaklarda yer alır ancak eserdeki Demirci Karluk için tarihteki demirci diyebilmek zordur. Roman kişilerinin tarihte farklı adlarla yaşamış kişiler olduğunu söylemek daha doğru olacaktır. Olay örgüsü dışında, ilk bölümde adları anılan Alp Er Tunga, Mete, Kürşad ve Kül Tigin (s.5) ise tarihsel kişilerdir.

Tong Yabgu'da adı geçen kahramanların birçoğunun tarihsel kimliği bulunur. Bunların tarihsel kişiliklerini anlatırken Batı Göktürk Devleti hakkında bilgi

⁵⁹ İsmail Yiğit, “Kutaybe bin Müslim”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Cilt: 26, Ankara, 2002, s.490-491.

⁶⁰ İsmail Hakkı Atçeken, “Târık bin Ziyâd”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Cilt: 40, İstanbul, 2011, s.24-25.

⁶¹ Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1998, s.25-26.

⁶² Zeki Velidî Togan, “Reşid-üd Din Tabîb”, *İslam Ansiklopedisi*, MEB Yayınları, Cilt: 9, İstanbul, 1988, s.705-712.

⁶³ Zeki Velidî Togan, “Ebu'l-Gazi Bahadır Han”, *İslam Ansiklopedisi*, MEB Yayınları, Cilt: 4, İstanbul, 1988, s.79-83.

⁶⁴ Muharrem Kaya, “Ergenekon Destanı'ndan Yararlanan Eserler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 5, 2006, s.105-123.

vermek gereklidir. 582 yılında İstemi Yabgu'nun oğlu Tardu, Batı Göktürk Devleti'nin başına geçer ancak Doğu Göktürk Hükümdarı İşbara ile mücadeleleri devam eder. Tardu, batı alemiyle ve Çin ile ilişkilerinde gayet başarılıdır. Bu sırada İran'da Sasani İmparatorluğu tahtında Anuşirvan'ın, İstemi Yabgu'nun kızı Fakim'den doğma Türközade lakaplı oğlu Hürmüz hüküm sürmektedir. Hürmüz'den sonra oğlu Hüsrev Perviz yerine geçer. Tardu'nun hâkimiyeti 603 yılına kadar sürer. Ondan sonra yerine Tulu'nun oğlu Ch'u-lo geçer. Hâkimiyeti altındaki Töles boylarından fazla vergi almak istemesi saltanatını sarsar. Sir Tarduşlar Ch'u-lo'yu mağlup eder. Ch'u-lo Çin'e sığınır. Doğu Göktürk Kağanı Shih-pi, Ch'u-lo'yu Çinlilerden alarak öldürür. Batı Göktürk Devleti'ne She-kui kağan olur. She-kui'den sonra küçük kardeşi T'ung Yabgu kağan olur. Cesur, taktikçi ve zeki bir şahsiyete sahip T'ung, Töles boylarını kendine bağlar. Güneyde Kaşmir'e kadar her tarafı alır. Başkenti Kuca'nın kuzeyindeki San-mi-shan'dan Taşkent'in kuzeyindeki Binpınar'a taşır. Soğd Devletleri üzerinde hâkimiyet kurar. 630 yılında, amcası Bağatur tarafından öldürülür.⁶⁵

Göktürkler hakkında edindiğimiz bilgidен sonra roman kahramanlarının tarihsel kimliklerine uygun rollerini kurmaca metin üzerinde başarıyla yerine getirdiğini söylemek mümkündür. Yazar, yarattığı itibarî aleme iyi hazırlanmıştır. Kahramanları tarihsel kimlikleriyle beşerî hale getirmiş, onları okura yaklaştıracak olaylar örgüsü içine yerleştirerek eserini oluşturmuştur. Burada dikkat edilmesi gereken şudur: Kahramanlar tarihsel kişiliklere sahip olabilir ancak onların tıpatıp aynısı değildirler. Öyle olsaydı eser, roman olmaktan çıkar bir anı kitabına dönüşürdü. Forster, roman kişileriyle gerçek kişileri karşılaştırdığı çalışmasında "*Tarihçinin görevi olanı yazmak, romancının görevi yaratmaktır.*"⁶⁶ demektedir. Aynı çalışmada roman kişilerinin gerçek yaşama bütün yönleriyle uymayacağını yalnızca benzeyebileceğini anlatır. Wellek ise bir romandaki A kişinin, tarihte yaşamış bir kişiden veya gerçek hayattaki kişilerden farklı olduğunu; onu yapan şeyin, onun için söylenen veya yazar tarafından ona söylenen cümlelerden başka bir şey olmadığını; onun hayatını geçmiş, gelecek ve devamlılığının olmadığını anlatır

⁶⁵ Ahmet Taşağıl, "Göktürkler" *Türk Tarihi ve Kültür Araştırmaları*, Şubat 1, 2015, (Erişim) <https://www.altayli.net/gokturkler.html>, 20 Aralık 2020, s.16-19.

⁶⁶ E. M. Forster, *Roman Sanatı*, Çeviren: Ünal Aytür, Adam Yayınları, İstanbul, 1985, s.86.

hatta kahramanların gerçek hayatları ile romandaki hayatlarının karşılaştırılıp sorgulanması konusunda yapılan eleştirel incelemeleri gereksiz bulur.⁶⁷ Özdemir'in romanlarında da tarihsel kahramanlardan roman kişileri yaratılmış, tarihteki kimliklerine çok benzetilmiş, bununla birlikte hayal gücü ve yaratıcılık unsurları kullanılarak kişiler roman kahramanı haline getirilmiştir.

Tong Yabgu'da tarihsel öneme sahip kişilere dört grupta vermek mümkündür. Romanda Pers, Roma, Çin İmparatorlukları ile Doğu ve Batı Göktürk Devletlerinden bahsedilir. Bunlar içinde, romana tarihsel öneme sahip kahraman vermeyen Çin İmparatorluğu'dur. Çinli danışman Çueng'in tarihsel kimliğine ilişkin bilgi yoktur. Tarihi kaynaklarda geçen Bagatur'un Çinli danışmanlarından biri Çueng'tir ya da değildir diyemeyiz. Çueng, yaratılan itibari alemde gerçek bir kahramandır.

Roma İmparatorluğu'nda; İmparator Flavus Heraklius Agustus (s.153, 202, 204, 205), Antonius (s.209, 220, 231), Theodora (s.213), Martina (s.215), Epifaneia (s.216, 366), Novus Constantinus (s.216) isimleri geçer. Ayrıca yazar, Tong Yabgu'nun Roma'ya ziyareti sırasında ona rehberlik eden Andrew'e sözü teslim ederek İmparator Jüstinyen (s.211, 212, 213) hakkında uzunca bilgi verir. Jüstinyen'in Roma için yaptıkları, iffetsiz aşkı Theodora, halkın ayaklanması ve Jüstinyen'in isyanı kanla bastırışı ve Ayasofya'yı bu isyanda katlettiği halkının kefareti olarak yaptırması (s.215) anlatılır. Jüstinyen, romanda aktif bir kahraman olmamakla birlikte yazarın okura öğretme, anlatma tutkusu sonucu, geri dönüş tekniği ile eserde yerini almıştır.

Pers İmparatorluğu'nda; Başkâhin Vanuşa (s.9, 10), Kral Anuşirvan (s.14), karısı Fakim (s.14, 71), oğulları Anuşag (s.17) ve Hürmüz (s.71, 75), torunu Hüsrev Perviz (s.71), Hüsrev'in oğlu Kavad (s.325, 330) ve Zahir (s.375), Şahrbaraz (s.329), aslen Ermeni olan Movses Kaghankatvatsi (s.359) tarihsel öneme sahip kişilerdir.

Göktürk İmparatorluğu'nda; İstemi Yabgu (s.17, 25), Mukan Kağan (s.25), Fakim (s.14, 71), Şipi (s.69), Bumin Kağan (s.17), İl Kağan (s.349) ve Alp Er Tunga (s.16) adları anıldıktan sonra olay örgüsü Batı Göktürk Devleti üzerinde geliştirilir.

⁶⁷ Rene Wellek, Austin Warren, *Edebiyat Teorisi*, Çeviren: Ö. Faruk Huyugüzel, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2019, s.30-31.

Tardu Yabgu (s.20), oğulları Bagatur Tigin (s.45, 83), Kara Çurın (s.19) ve Tulu (s.46); Bagatur'un oğlu Kambudag (s.57, 98), Karaçurın'ın oğlu Şekü (s.21, 47, 59, 83, 100), torunu Börü (s.27, 153, 397), Karaçurın'ın diğer oğlu Tong Yabgu (s.28, 43, 44, 110, 133, 153, 174, 229, 236, 247, 356), Tulu'nun oğlu Çulo'nun (s.22, 47, 59, 83) isimleri geçer. Ayrıca Şekü'nün karısı Uşkuz'un (s.136); Tong Yabgu'nun karısı Suana'nın (s.105), oğulları Talu (s.250, 301, 349, 397) ve Tardu'nun (s.274), kızları Kınay'ın (s.274) isimleri geçmiştir. Ayrıca Atilla'nın adı Roma'da anılır (s.201).

Eserde; Şipiler, Sir Tarduşlar, Bayırkular (s.64), Koçolar, Hamiler ve Karaşor Beylikleri (s.67), Bugutlar, Tongralar, İzgiller, Bohu, Ota ve Uygur Boyları (s.25, 26) anılır. Bu Türk boylarının Tardu Yabgu'ya Çulo'ya karşı ayaklandıkları anlatılır.

Ulu-Kan romanında, efsanelere konu olmuş ve tarihte yer edinmiş birçok kişinin varlığından bahsetmek mümkündür. Tanrıça İnanna efsanesi, Harut ve Marut efsanesi ile İstar, Nuh Tufanı, Piç Kral Sargon bunlardandır. Uşki (s.9), İnanna (s.14), Nuh ve oğulları ile Türk Ata (s.35,47), Aşu Mezral (s.50), Kraliçe Matu (s.52), Akki (s.153), Marakan Kralı, Bagun Hükümdarı, Arkaim Kralı, Karakum askerleri (s.122), Suşatra(s.149), Sargon (s.270), Aşrapu (s.152), Ompae (s.163), Ur-Zabal(s.165), Azur (s.200), Lu-Uta (s.217), İstar (s.261), Kara Başlar (s.286), Urgakina (s.297), Ibakum (s.310) tarihsel öneme sahip kişiler arasında sayılmalıdır. Bu kişiler çalışmamızda romandaki yerlerine göre ayrıntılı olarak incelenmiştir.

2.1.3.7. Fon Kişiler

Fon kişiler, romanın akışını ve işlevini değiştirmeyen, romanın gerçeklik duygusunu besleyen karakterlerdir. Psikolojik ve fiziksel özellikleri verilmemiştir. Olay örgüsünde olayın eklem yerlerini ayrıntı düzeyinde desteklemek için kullanılırlar. Bazen yalnız adları anılır, bazen anlatılan kalabalığı oluştururlar.

Son Kağan romanında oldukça fazla fon kişi vardır. Eserde anlatılan ve dünyanın hemen her yerinde yaşanan savaşlarda ve saldırılarda, savaşan ve ölen insanlar; eserde bir cümleyle geçirilen Cengiz ve ailesinin üst kat komşuları,

Mukan'ın Taspar dışındaki aile üyeleri, elçinin mektup götürdüğü söylenen Çin İmparatoru, Mukan'ın askerleri; Moğolistan'da yürütülen kazı çalışmasında görevli Moğol polisleri; Muzaffer Paşa'nın emir astsubayı; Cengiz'in okuduğu bölüm dekanı ve üniversite arkadaşları; Mogan Gölü'ndeki restoranın garsonları, müşterilerden iki kişi olan Berk ve sevgilisi; Devlet Bakanı Salim Bey'in ailesini oluşturan eşi Kerime, büyük oğlu Erdem, küçük oğlu Salih; Cengiz'in dedesinin köyünün muhtarı ve köylüler ile babaannesi Emine; Sedat'ın oğlunu evlendirecek arkadaşı Ahmet; Buse'nin koruması; Rıfat Bey'in eşi Sanem; Mehmet Ali'nin kaçırıldığı çiftlik evinde bulunan korumalar, Cengiz ve Buse'nin oğlu Berke anılan fon karakterler olarak sayılabilir.

Tomris'te, Tomris Han'ın kocası Oktar, Peçenek Han'ın karısı Ayaz Hatun, Pers savaşçıların Barsgan Tigin'i sorduğu çobanlar, Arman'ın bilekliği Unat Bey'e götüren çocuklar, Alp Er Tunga'nın kazandığı güreş müsabakasının ev sahibi Görgün Bey, Astiyag'ın kızı ve Kambiz'in karısı Mandana, Rüstem'in babası Zal, Pers topraklarını yağmalayan Arap savaşçıları, Karun'un hayatın anlamını öğrendiği Solon, Tellos, Kleobis ve Biton, Alp Er Tunga'nın karısı Aybuke Hatun, bebeği ölü doğan Pers çoban sadece isimleri anılan fon karakterlerdir.

Ruhum Kıyama Kalktı romanında, donarak ölen askerler, Ermenilerin öldürdüğü insanlar, erzak gemilerinin içindeki mürettebat fon karakterlerdir.

Tarık romanında adı yalnızca anılan Firnaz, Muhiyyiddin Arabi, Zerkali, İbn Rüsd (s.8); Ebu'l Hasan, Ez-Zagal, Yahya, Sad ve Nasr (s.16); Benûs Serrac ve Elmeriyeler (s.22); İbn Kasım (s.28); Miguel, Juan, Juana (s.52); Kraliçe Isabel'in hizmetçileri (s.49); Zegri (s.71); yeniçeriler (s.84), vezirler ve paşalar (s.85); Bilal-i Habeş ve Hz. Ebubekir; Cem Sultan (s.76) ve Fatih Sultan Mehmet (s.96); Tarık'ın ablaları, yeğenleri ve Zenateli köylüleri (s.137); Ukbe bin Nafi (s.142); Kral Wittiza; Seferadlar; Florinda'nın annesi; Theodor (s.177); askerler (s.187); Kuteybe bin Müslim ve Yusuf (s.278); Abdullah (s.283) fon kişilerdir. Bunlardan tarihsel öneme sahip olanlar ayrıca ilgili başlıkta belirtilmiştir.

Ergenekon romanında, Munkur Tigin'in yarasını iyi eden şifacılar (s.29); Sevinç Han'ın nökerleri ve İl Han'ın çerileri (s.25) ve börüleri (s.81); Akça Hatun'un babası Umçur Bey; demir geçidin açılması için Karluk Usta'ya yardım eden

Ergenekon'da bulunan diğer demirciler (s.218) fon kişilerdir. Olay örgüsünde yer almayan, tarihte yer edinmiş olmakla birlikte yalnız adları anılan Alp Er Tunga, Mete, Kürşad ve Kül Tigin (s.5) de fon kişi sayılabilir.

Tong Yabgu'da, Pers sarayını koruyan muhafızlar (s.11-12); Doğu Göktürklerle savaşan Çinliler (s.25); Çin entrikalarıyla Tardu Yabgu'ya karşı ayaklanan Türk boyları (s.25, 26); Tardu Yabgu'nun oğulları Karaçurın ve Tulu (s.46); Bagatur'un karısı Alcan (s.244); Şekü'nün karısı Uşguz (s.136); Kurultay üyeleri (s.347); Çulo'ya karşı ayaklanan Türk boyları (s.63, 64, 67); Narikala'yı koruyan muhafızlar (s.371); Topal Yuan (s.50); Budist tapınağındaki keşişler (s.119); İblis'in çocuklarının doğduğu köydeki köylüler (s.146) ve kadınlar (s.145); Benmar'ın köleleri ve kahyaları (s.169), Benmar'ın babası (s.171), Benmar'ın konağındaki rakkaseler ve çalgıcılar (s.175); Roma'daki senato üyeleri (s.213), şövalyeler (s.223), hipodromdaki insanlar (s.217), Roma'da Tong'un yarasına bakan hekimler (s.233), Roma halkı (s.230, 232); Pers sarayındaki hizmetçiler (s.269), cariyeler (s.270); Akamir'in ailesi (s.383) fon karakterlerdir.

Ulu-Kan romanında fon kişiler olarak muhafızlar (s.25), Nuh'un oğulları ve müritleri ile rahipler (s.37), panayırdaki tüccarlar (s.49), Aşu Mezral'ın babası (s.51), şifacılar (s.54), Hattili tüccarın üç karısı ve yirmiye yakın çocuğu (s.63), Çig Besil'in yardım ettiği insanlar (s.76), Pugsar'ın muhafızları (s.106), Pugsar askerleri (s.117), Suşatra'nın hizmetçileri ve hanenin soyluları (s.149), sakiler (s.157), şahitler, jüri üyeleri, yargıçlar (s.166), vergi memurları ve müfettişler (s.197), Ompae'nin ilk ve ikinci kocası (s.204), Azur'un karısı ve çocukları, katil diye yakalanan hırsız (s.211), berber Lugal (s.213), Lu- Uta'nın eşi (s.212), Aşu Mezral'ın kız kardeşi Atia ve onun eşi Ban-Akad ile ikinci kocası (s.219), Pugsar halkı (s.286) sayılabilir.

2.1.4. Zaman

Zaman, yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak; durup dinlenmeyen geçip gitmeyen; tükendikçe yenilenen bir kavramdır. Anlatıya dayalı metinlerde de zaman önemli bir unsurdur. Burada dikkat edilmesi gereken olayın anlatıldığı zaman, olayın geçtiği

zaman ve romandaki kahramanların dışında herkesin yaşadığı gerçek zamanı birbirine karıştırmamaktır. Aktaş ve Çetin zaman ile ilgili olarak şunları söylerler:

*“Romanda zaman önemlidir. Yazar, yarattığı anlatıcının naklettiği vakayı, ona bağlı olarak şahıs kadrosunu teşkil eden fertleri ve mekânı dil vasıtasıyla tespit ederken bir haz duyar. İşte bu, eserde edebiliğin ilk tezahürüdür.”*⁶⁸

*“Zaman, romanda kendisine yer verilen olayların geçtiği, olup bittiği, cereyan ettiği nesnel, vak’a ve anlatma zaman dilimlerini karşılayan bir kavramdır.”*⁶⁹

Zaman kavramı soyutluk taşır. Zamanın romanda işlenişi onu somut hale getirir. Zaman, bir süreyi ifade etmenin dışında olayın etkileyiciliğini artırır.

2.1.4.1. Vak’a Zamanı

Vak’a zamanı, romanda olayların yaşandığı zamandır. Vak’a zamanı nesnel zamandan tamamen kopuk değildir ancak nesnel zamanın tamamını da almaz. Şöyle ki, olay anlatılırken nesnel zamanın tamamı kullanılmaz. Atlamalar, kısaca anlatmalar olabilir. Söz gelimi, iki yıllık bir sürenin her anını anlatan bir roman asıl olaydan kopuk, ilerlemeyen sıkıcı bir görev çizelgesine benzetilebilir. *“Vak’a zamanındaki olaylar, ya nesnel zamanda geçtiği haliyle aynen, ya da bazı kopmalarla yani özetlenerek veya genişletilerek sunulur.”*⁷⁰

Emrullah Özdemir’in romanlarında, vak’a zamanı ile anlatma zamanı arasında farklılıklar bulunur. Genellikle vak’a zamanı, anlatma zamanından yıllar öncesine dayanır, olay örgüsü geriye dönüşlerle gelişir.

Son Kağan romanında, ana olay Cengiz’in “Son Kağan” olarak kıyamet günü için hazırlanmasıdır. Vak’a zamanı, ilk alametin görüldüğü 2020 yılı ile sığınaklara inilen 2043 yılları arasındaki zamanı kapsar. Cengiz, 14 Haziran 2022’de, bilgelik

⁶⁸ Aktaş, a.g.e., s.126.

⁶⁹ Çetin, a.g.e., s.128.

⁷⁰ a.g.e., s.131.

(s.34), bundan on beş gün sonra liderlik (s.191) alır. 18 Temmuz 2020’de, ilk kıyamet alameti görülür (s.101). Bundan sonra 2027 (s.163) yılından bahsedilir. 2032 yılında, Cengiz Başbakan olur (s.211). 2039’da, Güney Kore ile Kuzey Kore savaşımaya başlar (s.237). 2041’de, bütün dünyanın katıldığı savaş başlar (s.260). Savaş iki yıl sürer (s.271). 2043’te, virüs yayılır ve sığınaklara inilir (s.282). Yirmi yıl sonra 2063’te, yeryüzüne tekrar çıkılır (s.284). Cengiz’in Son Kağan olması aşamaları kıyamet günü için yapılan hazırlıklardandır. Kıyamet, 2041 yılında tüm dünya ülkelerinin katıldığı savaşla başlatılır. Savaşın ikinci yılında balıktan geçen virüsle büyük salgın hastalık başlar ve kıyamet gerçekleşir. Bu tarih, vak’a zamanı olan 2043 yılı olarak hesaplanmıştır.

Eserde, milattan sonra 572 (s.45, 185) yılından bahsedilmiştir. İlteber, milattan sonra 572 yılında, 2022 yılına gelerek, Cengiz’e bilgelik ve liderlik vermiştir. Bu süreçte kronolojik zaman izlenmemiş, zamanlar arası yolculuk yapılmıştır.

Tomris romanında, Saka İmparatorluğu ile Pers İmparatorluğu arasındaki savaşlar anlatılır. Olaylar, milattan önce 528 yılı Nisan ayında başlatılır ve Tomris Han’ın katıldığı ve Kral Kiros’u öldürerek başını kanlı tulumla soktuğu savaşa kadar devam ettirilir. Bu savaş, milattan önce 528 yılı Aralık ayının on beşinci günüdür. Vak’a zamanı Nisan ve Aralık ayları arasında geçen olayları kapsar.

Yazar, dokuz aylık süreyi anlatırken geri dönüşler yaparak geçmiş zamanı, Alp Er Tunga’yı anlatır. Geçmiş zamanda genişletme yaparak, Babil ve Lidya’nın Persler tarafından işgalini anlatır. Eserdeki zaman akışını şu şekilde takip etmek mümkündür:

M.Ö. 528 yılının Nisan (s.21) ayında Tomris’in mektubu alınır. M.Ö. 528 yılının Ekim (s.63) ayında Barsgan Tigin kaçırılmaya çalışılır. Aradaki altı aylık süreç atlanmıştır. Yazar, bu anda Korkut Ata ile Barsgan’ı karşılaştırarak geçmişe gider. Alp Er Tunga’nın çocukluğundan imparatorluğuna kadar geçen zaman özetlenir. Zamanda genişletme yapılır ve M.Ö. 605 yılından (s.106) Babil Kralı ve Amitis’ten bahsedilir. M.Ö. 539 (s.138), Kiros’un Babil’i alması, M.Ö. 528 (s.163), Kiros’un Lidya’yı alması anlatılır. Bu zamanların anlatılmasında kronolojik sıra izlenmemiş, zaman sürekli geriye dönüşler ve sıçramalarla verilmiştir. Eserde,

Korkut Ata'nın anlattıkları bittikten sonra kronolojik zaman akışı takip edilmiştir. Şöyle ki, M.Ö. 528 yılının Ekim (s.172) ayında kurultay toplanır. M.Ö. 528 yılının Ekim (s.178) ayında Persler ordugâh kurar. M.Ö. 528 yılının Kasım (s.199) ayında, Persler köprü inşa eder. M.Ö. 528 yılının Aralık ayının on dördüncü günü (s.215), Barsgan Tigin kendini öldürür. M.Ö. 528 yılının Aralık ayının on beşinci günü (s.222), Tomris ve Kiros savaşı, Kiros ölür.

Ruhum Kiyama Kalktı'da vak'a, Ahmet Ziya'nın Nebi olarak yaşadıkları ve Ermenilerin yaptıklarıdır. Ahmet Ziya'nın Nebi olarak 1914 yılında orduya katılmasından 1918 yılına kadar geçen zamanda yaşadıkları vak'a zamanını oluşturur. Bu dört yıllık sürede önemli kısımlar anlatılmış, yer yer daraltmalar yapılmıştır.

Eserde, anlatıcı 1925 yılından seslenir. Geriye dönüş yapar ve 1893 yılında doğduğunu belirtir (s.17). Bu iki tarih arasındaki olaylar; 1914 ile 1918 arasında anlatılır. Bu süreçte geriye dönüş yapılır, 1880-1882 yıllarından bahsedilir (s.80). Bir sonraki geriye dönüş, zaman tehcirden sekiz yıl sonrasına (s.94) genişletildikten sonra ve 1895-1899 yıllarından (s.96) bahsedilerek yapılır. Eserde bunların dışında bir sıçrama ya da geriye dönüş görülmez. Vak'a zamanı, kronolojik akış gösterir.

Tarık romanında vak'a zamanı Kasım 1499'da başlar ve Kemal Reis'in Endülüs'teki Müslümanları kurtarmaya geldiği tarih olan⁷¹ 1506'ya kadar devam eder. Vak'a zamanı bu yıllar arasındaki yedi yıllık süreci kapsar. Yazar bu süreç içinde atlamalar, geri dönüşler ve özetlemeler yapmış, son olarak geri dönüş tekniği kullanmış ve 695 yılına gitmiştir. Ebu Abdullah'ı ve Teslim Antlaşması'nı anlatan yazar, bu geri dönüşü Ezrak ve İsmail'in konuşması içine yerleştirmiştir (s.24-25). O günlerdeki insanların durumu yine aynı konuşmanın devamında verilmiştir (s.26). Yazar, yine geri dönüşle Tarık bin Ziyad'ın hayatını ve Endülüs'ün fethini 695 yılından 716 yılına kadar anlatmıştır. Eserde kronolojik zaman akışını takip etmek mümkündür. Şöyle ki:

⁷¹ Şükürov, a.g.m., s.331-334.

Kasım 1499'da kitaplar yakılır. 18 Aralık 1499'da din değiştirme zorlamalarıyla ayaklanma çıkar. 28 Aralık 1499'da görüşme yapılır. Ocak 1500'de Jimenes sınırsız yetki alır. 1500 yılı içinde, Müslüman ve Yahudilere zorunlu din değiştirme baskıları ve zulümler yaşatılır. Aradaki altı yıl atlanır ve 1506 yılında Kemal Reis'in donanması Müslümanları kurtarır. Yazar bu noktada geri dönüş tekniğiyle 695 yılına gider ve 716 yılına kadar olan olayları, bazı tarihleri atlayarak anlatır. Bu yıllar arasındaki zamanları şu şekilde takip edebiliriz: 695'te Meskiye Vadisi Savaşı yapılır, savaştan üç gün önce Tarık esir düşer. Yedi yıl sonra yani 702'de Kartaca Savaşı yapılır. Tarık 705 yılına kadar esir tutulur. 708 yılında Müslüman olur, kabilesine döner. 710 yılında Florinda olayı yaşanır. 711'de Tarık fetihlere başlar. 712'de Musa ve Tarık bir araya gelir ve fetihlere devam ederler. 714'te şam'a dönerler. 716'da son kez görüşürler. Eserin zaman akışından da görüleceği üzere, vak'a zamanı oluşturulurken özetleme, atlama ve geri dönüş teknikleri kullanılmıştır.

Ergenekon romanında, vak'a Börte Çine'nin rüya görmesiyle başlar ve Ergenekon'dan çıkıp intikam almalarıyla sona erer. Vak'a zamanı Mart ayının başından başlatılır. 21 Mart'ta Ergenekon'dan çıkan Türkler, Kutlu Kurt rehberliğinde ata yurduna döndükten on iki gün sonra savaşarak intikamlarını alırlar.

Yazar, eserde belli tarihler vermemiş, zamanı sezdirme yoluna gitmiştir. Börte Çine'nin rüya gördüğü günün akşamında, Ak Ozan, çocuklara dört yüz yıl öncesini anlatır. Geri dönüş tekniği ile İl Han ve Sevinç Han'ın savaşından, Kıyan ve Nüküz'ün Ergenekon'a gelmelerine kadar olan olaylar Ak Ozan'ın ağzından anlatılır. Ak Ozan dört yüz yıl önceki bu olayları akşam saatleri içinde anlatır. Ertesi gün önce Ak Ozan, sonra Börte Çine şifacı'yla karşılaşır. Göç duyurusu yapılan toyun beşinci gecesinde Börte Çine, Ulu Demirci'ye gider. Bu arada Yeni Gün'e tam dokuz gün vardır. Yedi gün kala demir geçidin girişindeki kaya parçalanmıştır (s.217) ve demirciler çalışmaya başlar. Çalışılan gün ve geceler Yeni Gün'e göre hesaplandığında geçit 20 Mart'ı 21 Mart'a bağlayan gece açılır ve Han buyruğuyla Ergenekon'da yapılan kutlamalar kesilerek, güneş tepeye vardığında göç başlar (s.234). 21 Mart'ta Yeni Gün, Ergenekon'un dışında kutlanır (s.235). Bundan sonra ata toprağına ulaşmak için Kutlu Kurt'u takip ederler ve ulaştıktan on iki gün sonra (s.251) Apar Han'ını yenerler.

Tong Yabgu'da vak'a Tong Yabgu'nun doğumuyla başlar, ölümüyle sona erer. Bundan hareketle 578 yılında (s.9) Tong Yabgu'nun doğumuyla başlayan olaylar 630 yılında (s.389) bitirilir. Bununla birlikte yazarın bölüm başlarına tarif ve mekânla ilgili not düştüğü görülmüştür. Vak'a anlatılırken zaman şu şekilde takip edilmiştir: 578 yılında, Tong Yabgu'nun doğması ve oluşan değişiklikler anlatılır. Ardından Tardu Yabgu'nun on dört yıllık hükümdarlığı anlatılır (s.25). 592 yılında Çulo, kağan seçilir (s.27). 611 yılında Bagatur ve Perviz ittifak yapar (s.71). 616 yılında Roma'da Heraklius ile görüşülür (s.201). 616 yılı içinde Roma'dan dönülür ve Tong Yabgu baba olmuştur (s.251). Kış biter, bahar gelir (s.257). 617'de ayaklanan boylar Batı Göktürk'e yeniden bağlanır (s.259). 618 yılında Kambudag başkenttekileri zehirler, bir hafta sonra yağ töreni düzenlenir ve kurultay toplanır, Tong kağan seçilir. Otuz gün sonra savaş olacaktır (s.273). Kağanlığının yedinci yılında yani 625'te (s.346) en geniş sınırlara erişilir. 626'da Kuncay öldürülür. 627'de Kariyye alınır, Narikala kuşatılır; kış biter, bahar gelir (s.371), Narikala alınır. 628'de Hüsrev Perviz ölür. 630'da Bagatur ordu kurar ve Tong Yabgu ölür. İki yıl sonra Bagatur ölür.

Yazar, bu tarihlerdeki her anı vermez. Geri dönüşle geçmişe gider, atlamalar yaparak eseri boğulmaktan kurtarır ve ileriye sıçrayarak gelecekte haber verir. Eserdeki geri dönüşler şöyle sıralanabilir: Tardu Yabgu'nun hükümdarlığı anlatılırken geçmişteki Çin ve Pers oyunları hatırlanır ve geri dönüşle Mukan Kağan anılır (s.25). Tong Yabgu, Bilge Ata'nın huzuruna çıktığında bir vakitler dedesi Tardu'nun da orada olduğu geri dönülerek anlatılır (s.43). İblis'in çocuklarından bahsedilirken otuz yıl önceye gidilir, köy baskını ve sonrasında yaşananlar anlatılır (s.145). Benmar'ın onlarla tanışması yine geri dönüşle verilir ancak zaman olarak İblis'in çocuklarının Nişabur yolu üzerinde kervanını bastıkları gün şeklinde bir zamanlama verilir (s.147). Kuncay, Kazvin'de gezinirken babasının demirci dükkanını görür ve çocukluğunu, gençliğini, Pers-Türk Savaşı sonrası yaşananları anlatır (s.189). Haşrup başına gelenleri anlatmak için iki gün öncesine gider (s.191). Tong Yabgu ve yanındakilerin Roma'ya gitmesiyle Romalılar geri dönüş yapar ve Atilla'yı hatırlar (s.201). Tong Yabgu'ya Roma'yı gezdiren Andrew gördüklerinden hareketle İmparator Jüstinyen zamanına gider (s.211-215). Aşçı ve yamaklar kazanlarına zehir katılan geceyi geri dönüşle anlatırlar (s.319).

Eserde, Çulo'nun kağanlığı anlatılırken yaptıklarıyla ilgili “*birkaç ay sonra...*” (s.65) ifadesiyle zamanda atlama yapılır. Tong Yabgu'nun zehirle kendini kaybettiği zaman Suana “*Bir ayı geçti!*” demektedir (s.130). Doğal olarak bir aydan fazla olan hastalık zamanının her anı anlatılmaz. Bunlar dışında eserde üç gün sonra (s.137), yasin yedinci günüydü (s.302), otuz gün sonra (s.323) gibi zaman ifadelerine rastlanmıştır.

Eserde, anlatıcı iki noktada araya girer ve gelecekte haber verir. İlkinde “*...Taşkar'daki o Hindu tapınağı, Tong, Börü ve onlardan sonra Asya'ya hükmetmiş Aşina soylu diğer kağanların himayesinde varlığını korudu.*” (s.128) denilmektedir. İkincisi ise vakanüvis Movses'in söylediklerinin yalan olduğu ile ilgilidir. Aslında yazdıklarının ne olduğunu da veren yazar, ileriye sıçrama yapmıştır (s.360).

Ulu-Kan romanında vak'a çerçeve oluşturularak İnanna'nın kurban edilmesi ve Nuh Tufanı'nın gerçekleşmesi ile başlatılır. Bu tarih eserde M.Ö.3200 yılı (s.5) olarak verilmiştir. Bundan sonra M.Ö.2300 yılına gidilir ve ana olay başlatılır. Bu yıllarda dünyaya gelen Sargon ve Ulu-Kan, Ulu-Kan'ın babasını öldürmesinden sonra Lagaş Savaşı'nda karşı karşıya gelirler. Ulu-Kan babasını öldürdüğünde, 25-26 yaşlarındadır (s.125). Bundan 5 yıl kadar sonra Sargon'la savaşı. Vak'a zamanı Ulu-Kan ve Sargon'un doğumlarından karşılaşmalarına kadar geçen zamandır.

2.1.4.2. Anlatma Zamanı

Olayların anlatıldığı zamandır. Yazar, olayları aktarırken ek zaman dilimleri veya kısaltmalar yapabilir. Yazar, anlatma zamanına kendi zamanını katabilir. “*Romanda geçen olayların birisi tarafından öğrenilip anlatıldığı, aktarıldığı, okuyucuya sunulduğu zaman*”⁷² anlatma zamanını oluşturur.

Son Kağan'da net bir anlatma zamanı olmamakla birlikte eserin başında anlatıcının sığınaktan yazdığı belirtilir (s.11). Sığınaklara 2043 yılında indirilen insanlar, yirmi yıl süreyle orada yaşadktan sonra yeryüzüne çıkarılırlar. Anlatıcı,

⁷² Çetin, a.g.e., s.133.

insanlar henüz yeryüzüne çıkmadan önce yazmaya başladığına göre, anlatma zamanı 2043 ile 2063 yılları arasındadır.

Ruhum Kiyama Kalktı romanında, yazar olayları anlatmaya başlaması ile ilgili not düşmüştür. Anlatma zamanı anlatıcının anlatmaya başladığı tarih olan 6 Nisan 2015'tir (s.15).

2.1.4.3. Nesnel Zaman

Herkese ait olan zaman dilimidir. Olayların gerçekleştiği vak'a zamanı dışında gerçek dünyada gerçek insanları ilgilendiren zamandır. Örneğin Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur*⁷³ romanında nesnel zaman, bir gün yani yirmi dört saattir. Yazar, bu gerçek zamanın içinde geri dönüşler, hatırlamalar yaparak olayları yerleştirmiş, zamanı genişletmiştir. Tekin: *“Bir olay belli bir zamanda cereyan eder (vak'a zamanı), bu olay, belirli bir süre sonra romancı tarafından öğrenilir, duyurulur, yine aynı olay, belli bir zamanda kaleme alınır (anlatma zamanı) ve yine belli bir sürede (anlatım süresi) sunulur, anlatılır.”*⁷⁴ demektedir.

Nurullah Çetin⁷⁵ romanda nesnel zaman, vaka zamanı ve anlatma zamanı olmak üzere üç zaman kavramından bahseder. Nesnel zaman, takvime bağlı olan, somut, gerçek zamandır. Romana göre canlı, gerçek ya da yüzey yapıda, ön planda olan zamandır. Vak'a zamanı, nesnel zamanın tamamını kapsamayan sadece olayların geçtiği zaman dilimidir. Vak'a zamanı aynen aktarma, özetleme ve genişletme şeklinde verilir. Anlatma zamanı ise romanın yazıldığı zamandır ve anında aktarma ya da sonradan aktarma şeklinde olabilir.

Son Kağan romanında, ana olay Cengiz'in “Son Kağan” olarak kıyamet günü için hazırlanmasıdır. Vak'a zamanı, ilk alametin görüldüğü 2020 yılı ile sığınaklara inilen 2043 yılları arasındaki zamanı kapsar. Fantastik bir roman olan Son Kağan'da nesnel zaman, henüz yaşanmamış olan yıllardır.

⁷³ Ahmet Hamdi Tanpınar, *Huzur*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002.

⁷⁴ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı I*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2017 s.131.

⁷⁵ Çetin, a.g.e., s.129-134.

Tomris romanında ise dokuz aylık bir süreden bahsedilir. Yazar, eserinde tarihsel zamanlara riayet etmekle birlikte olayın yaşandığı nesnel zaman milattan önce 528 Nisan ayı ile milattan önce 528 Aralık ayının on beşi arasındadır.

Romanda bahsedilen Saka İmparatorluğu milattan önce altıncı yüzyıl ile ikinci yüzyıl arasında yaşar. Alp Er Tunga'nın ölümü için milattan önce 624 yılı Tomris'in Kiros'u yenmesi için milattan önce 530 yılı verilmektedir.⁷⁶

Ruhum Kiyama Kalktı romanında, I. Dünya Savaşı yıllarını kapsayan 1914-1918 yıllarından bahsedilir. Bu dört yıl içindeki Sarıkamış Harekâtı, Tehcir Kanunu gerçek hayatta, gerçek zamanda yaşanan olaylardır. Romanın nesnel zamanı 1914 ile 1918 yılları arasındaki dört yıldır.

Tarık romanında nesnel zaman Kasım 1499 ile 1506 yılları arasındaki yedi yılı kapsar. Bu zaman dilimi vak'a zamanı ile paralellik gösterir. Tarihsel romanlarda bu türlü bir paralelliğin görülmesi olağandır.

Ergenekon romanında, Börte Çine Mart ayı başında rüya görür, olaylar başlar. 21 Mart'ta Ergenekon'dan çıkarlar. Yolda belli bir süre geçmiş ancak bu süre herhangi bir zaman kavramı ile ifade edilmemiştir. Ata toprağına vardıktan on iki gün sonra Apar Han'ı ile savaşıp yenerler. Bunlardan hareketle nesnel zaman 40-45 günlük bir süredir.

Tong Yabgu'da nesnel zaman ile vak'a zamanı birbirine paralel olarak gider. Nesnel zaman 578 ile 632 yılları arasındaki zamandır. Bu zaman dilimi elli dört yılı kapsar.

Ulu-Kan romanında nesnel zaman, tarihi bir kişilik olan Kral Sargon'dan yola çıkılarak takip edilebilir. Akad İmparatorluğu'nun M.Ö. 2334'te kurulduğu bilinmektedir.⁷⁷ Sargon ve Ulu-Kan'ın yaşamları ve karşılaşmaları yine M.Ö. 2300'lü yıllarda olmuştur. Buradan hareketle nesnel zaman doğumlarından karşılaşmalarına kadar geçen 25-30 yıllık süredir.

⁷⁶ Abdülhalik Bakır, Ahmet Altıngök, "Klasik ve Çağdaş Kaynaklar Işığında Turan İran Kavramı ve Tarihsel Coğrafyası", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXVI. Cilt, Sayı 2, Aralık 2011, s.361-422.

⁷⁷ Neriye Akpınarlı, "Naram-Sin Antlaşması", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 67, Sayı: 1, Mart 2018, s.1-22.

Ulu-Kan'da nesnel zaman ile ana olayın vak'a zamanı birbirine paralel olarak gider. Yazar bu süreci anlatırken zaman ifadelerine başvurmuş, her anını doğal olarak anlatmamıştır. Zamanla ilgili şu ifadeler dikkat çekicidir:

M.Ö. 3200 Eridu Krallığı (s.5), Nuh Tufanı altı gün sürer (s.44). Çerçeve hikâyeyi burada bitiren yazar, M.Ö.2300 yılına, Kiş Krallığı'na gider. Aşu Mezral hamile kalır ve “*O günlerden birinde...*” (s.55) kâhinle karşılaşır. Kendini kaçıran “*İki ay önce...*” (s.61) birlikte olduğu tüccardır. Gebeliğinin “*Yedinci ayında...*” (s.64) Sargon doğar.

Mabetle ilgili anlatımlarda 3 ve 7 rakamının tekrar edildiği görülür. Çig Besil “*O üç günün her gecesinde...*” aynı rüyayı görür, “*Üç gün boyunca...*” (s.67) bekler. Mabedin kapıları açıldıktan “*Yedi gün sonra...*” (s.73) kamlar toplanır. Samiray, “*Üçüncü günün gecesinde...*” (s.81) annesinin intikamını alır. “*Üç yaşın üzerindeki...*” (s.121) kimse kardeşliğe kabul edilmez.

Çig Besil “*O günden sonraki on altı yıl boyunca...*” (s.75) görevini yerine getirir. Bazı zaman ifadeleri ise daha belirsiz kullanılmıştır. “*O gün ve sonraki günler...Ta ki kışın ilk karı yağana dek...*” (s.90) Savaşçı ve Samiray birlikte olurlar. Samiray, Sarı Orman'a gider “*Bir müddet sonra...*” (s.99) Ulu-Kan doğar. “*On dördüne bastığında...*” (s.103) ilk savaşı için hazırdır. Pugsar'ın fethinden “*Tam on yıl sonra...*” (s.123) Sarbatur, Ulu-Kan'a gider. Aradan “*Yirmi beş yıl...*” (s.125) geçer, Savaşçı ve Samiray'ın oğlu 24 yaşındadır. Babasının ölümünden sonra “*Kırk gün...*” (s.195) yasın bitmesini bekler. Ulu-Kan, Böke ile evlenmek için de “*Kırk gün...*” Böke'nin ölen kocasının yasının bitmesini bekler. Evlilikten sonra savaşçılarıyla Mari'ya yerleşir ve “*Bir yıl sonra...*” (s.297) beklenen savaş gelir.

Suşatra'nın bahçesi “*Baharla...*” (s.149) hareketlenir. Sargon bu sırada “*On beşinde...*” bir delikanlıdır. Mahzende çalışmaya başladıktan “*Birkaç yıl sonra...*” hırsızlığı fark eder, “*Geçen üç yılın sonunda...*” olanları anlatır (s.157). Baş sakiliğinin “*Yedinci yılında...*” krala adını duyurur. Sargon aradan geçen bir zaman sonunda kral olur ve “*Krallığının beşinci yılında...*” (s.269) eski kralın yaşayan tek akrabası Sargon'un kayınpederidir.

2.1.4.4. Yayın Tarihi

Emrullah Özdemir, ilk eseri “Son Kağan”ı 2011’de, ikinci eseri “Tomris”i 2014’te, üçüncü eseri olan “Ruhum Kıyama Kalktı” romanını 2015’te, “Tarık” adlı romanını 2016’da, “Ergenekon” adlı eserini 2017’de, “Tong Yabgu” adlı eserini 2018’de, son romanı olan “Ulu Kan” adlı eserini ise 2020’de yayınlamıştır.

2.1.5. Mekân

Romanda mekân, en basit haliyle olayın geçtiği yerdir. Bu yer, bazen olayın gerçekleşmesi için özellikle seçilir. Söz gelimi, Tomris Han’ın Perslerle savaşmak için seçtiği yer kazanılan zaferde hayati önem taşır (s.206). Mekân bize olayın yaşandığı zaman, kişiler, şartlar, kültür hakkında bilgi verir. En uzak yararı ise dekor görevi üstlenmesidir. *“Mekân unsuru kahramanların çiziminde önemli bir role sahiptir. Bazı romanlarda, bazı kahramanları, kişisel özelliklerinden çok, içinde yaşadığı çevreyle hatırlarız. Mekân, temel niteliği itibarıyla kapsamlı bir kavramdır ve içinde, toplumsallaşmanın temel değerlerini barındırır. En geniş anlamıyla mekân, uygarlığın ve uygarlaşmanın vitrinidir. Eserin bünyesinde yer alan mekân tablosunda, bir dönemin gelenekleri, eşya zenginliği, mobilya ve mefruşat tarzı, giyime ve eğlenceye dönük alışkanlıklar, modalar, argo ve günlük konuşmalar yer alır... ve bunlar kuşkusuz, toplumu toplum yapan temel dinamiklerdir.”*⁷⁸

Bir metinde, resimle tespit edilebilecek her şey, tasvir vasıtasıyla dikkatlere sunulur. Onlar arasındaki münasebetler ya anlatma veya gösterme yoluyla nakledilir. Metin halkaları arasında münasebetler ağı üzerinde durmak gerekir. Mekânla birlikte vakanın değişip değişmediğini, mekânda merkezileşmenin olup olmadığına bakmak gerekir.⁷⁹

“Romana asıl niteliğini kazandıran, insanı aktarırken onun tutum ve davranışlarının oluşmasına ortam sağlayan, unsurların başında, buna sebep olan

⁷⁸ Tekin, a.g.e., s.145.

⁷⁹ Aktaş, a.g.e., s.133.

çevre gelir. Çevrenin özellikleri bize aynı zamanda çizdiğimiz karakterin ruh dünyasını ve psikolojik iniş çıkışlarını göstermesi bakımından çok önemlidir."⁸⁰

Romanda mekânı özelliklerine göre çeşitli açılardan incelemek mümkündür. Çetin'e göre: "*Romanda mekân, somut mekânlar ve soyut mekânlar olmak üzere ikiye ayrılır. Somut mekânlar evrene ait mekânlarken soyut mekânlar ütöpik, fantastik, metafizik ve duygusal mekânlardır.*"⁸¹

Mekân, olayın geçtiği yer olmanın dışında karakterlerin yaşamışlıklarını, ruhlarını yansıtmaları açısından önemlidir. Mekânlar; karakterle bütünleşebilir, dönemin özellikleri, tarihi hakkında bilgi verebilir, karakterlerden bağımsız olarak sadece yer olmak özelliği gösterebilir.

2.1.5.1. Somut Mekânlar

Romanda mekânı özelliklerine göre çeşitli açılardan incelemek mümkündür. Çalışmamızda mekânı somut ve soyut olmak üzere iki ana gruba ayırdıktan sonra somut mekânları da çevresel ve algısal mekânlar olarak ayırıp algısal mekânları kendi içinde açık ve kapalı mekânlar olarak inceledik.

2.1.5.1.1. Çevresel Mekânlar

Çevresel mekân, üzerinde durulmayan bir vesileyle adı anılmış, betimlenmemiş, insan-mekân ilişkisinden uzak, ayrıntılı şekilde verilmeyen, yurt içi ve yurt dışı mekânlardır.

Son Kağan romanında, çevresel mekân tüm dünyayı kapsayacak kadar geniş tutulmuştur. Dünya ülkeleri arasındaki siyasi güç ve çıkar çatışmalarının, dünya dengeleri ile ilgili politik oyunların anlatıldığı eserde, büyük savaş öncesi kurulan Yeni Dünya İttifakı ve karşısında bulunan diğer ülkelerin toprakları, çevresel mekânı oluşturur.

⁸⁰ Alemdar Yalçın, *Çağdaş Türk Romanı 1946-2000*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003, s.45.

⁸¹ Çetin, *a.g.e.*, s.136-139.

Tomris romanında, çevresel mekân olarak Hint toprakları, Çin, Persepolis, Lidya, Orta Anadolu, Anadolu, Adalar Denizi, Yemen, Elbruz Dağı, İnci Nehri, Hazar Denizi, Karadeniz, Halis Irmağı, Süleyman Mabedi, Sardes sayılabilir. Bu mekânlar isim olarak geçmiş, olay örgüsünde etkili olmamıştır. Mekân isimlerinin geçtiği yerlere bazı bölümler örnek verilebilir:

“Adalar Denizi’nden Yemen’e, Elbruz Dağı’na ve İnci Nehri’ne kadar tüm toprakların sahibi, Babil’in, Lidya’nın ve tüm Pers topraklarının kralı, güneşin ve yıldızların oğlu, kralların kralı yüce Kiros!” (s.34)

“Bir ucu buradan Hazar Denizi’ne ve onun da ötesinde Karadeniz’e kadar yayılmış topraklar, parça parça Türk boylarının hâkimiyeti altındaydı.” (s.83)

Ruhum Kiyama Kalktı romanında, mekân çoğunlukla algısal boyutta ele alınır. Balkanlar, Doğu Anadolu, Arap coğrafyası (s.17), Avrupa, Kız Kulesi, Galata, Sultanahmet (s.19), Paris, Roma, Londra (s.20), Siirt, Diyarbakır (s.21), Erivan, Sivas (s.47), Amerika (s.22), Zonguldak, Trabzon, Erzurum (s.36), Yozgat (s.41), Trablus, Yemen, Sarıkamış (s.51), Ermenistan, Van; Özalp ve Saray ilçeleri (s.100); Sarıköy, Tepedam, Keçikayası, Kapıköy, Yamanyurt köyleri (s.104), Anadolu, Rusya (s.116) adı geçen çevresel mekânlardır. Osmanlı’nın tarihi durumu itibarıyla verilen Kafkasya (s.117), Balkanlar, Arap coğrafyası, Rusya, Amerika, Paris, Roma, Londra ve Ermenistan yurt dışı mekânlar olarak sayılır. Vak’a zamanı ile ilgili olarak da yurt içi mekân adları sayılmış; bunlarda da ayrıntıya girilmemiş, adları anılmıştır. Anlatıcı bunlarla ilgili olarak *“Her karıştı yokluk ve sefaletle yoğrulmuş bu topraklar, Osmanlı’nın bakımsız arka bahçesi haline gelmişti ve ne acı ki İstanbul ahalisi olarak bizler yıllarca bu sefaletten habersiz yaşamıştık.”* (s.46) demektedir.

Tarık romanında çevresel mekân olarak sayabileceğimiz yerler Fas (s.25-70), İber Yarımadası (s.40, 273), Portekiz (s.51), Marakeş (s.78, 99); Halep, Bağdat, Anadolu (s.81); Huejar, Belfika, Munyafa, Endereş, Mağrip (s.92); Kuzey Afrika toprakları (s.96), Doğu Roma (s.110); Atlas Dağları, Moritanya, Biskra (s.142); Mısır (s.143); Numidya, Roma, Konstantiniyye (s.149); Akdeniz (s.163, 244), Alpujaras (s.15, 25), Hicaz (s.134, 287), Sardunya ve Sicilya’dır. (s.244)

Ergenekon romanında, çevresel mekân olarak sayılabilecek yerler bozkırdır. Anlatılan bütün olayların geçtiği diğer mekânlar uçsuz bucaksız bozkırda yer alır. Eserde bozkır, çevresel mekân olmanın yanında bozkır kültürünün hissedilmesini sağlayan bir araç haline gelmiştir. Bozkıra saygı duyulur ve Türklerin çıkış noktası sayılır:

“Bozkır... Bağrında Acun’un en yiğit, en gözü kara milletini yeşertmiş kadim yurtların beşiği...”

Alp Er Tunga’nın, Mete’nin, Kürşad’ın, Kül Tigin’in ve bir buyruğuyla yeryüzünü titreten nice Türk hakanının üzerinde destanlar yazdığı kutlu sığınak...” (s.5)

Bozkır; iklimine, toprağına, fiziki ve sosyal yapısına göre kendi kurallarını, kendi töresini oluşturur. Bozkırda yaşayan insanlar, varlıklarını devam ettirmek için bunlara uyarlar:

“Acun’un diğer kanunlarından farklıydı bozkırın kanunları. Hiçbir kitapta yazmazdı... Kimi zaman keskin ve acımasız kimi zamansa merhametli ve erdemliydi. Bozkırın çocukları ona töre derlerdi.” (s.31)

Bozkırda yaşayan insanlar, kendi sözlü toplumsal kurallarına uysalar da güçlü olmak zorundadırlar. Aksi takdirde zor coğrafyada yaşamak imkânsız hale gelmektedir:

“Bağına sığındıkları bozkırda var olmak, ayakta kalabilmek zordu. Tabiatla mücadele etmek, ardı arkası kesilmeyen yağılara karşı durmak, kendilerini koruyabilseler bile hayatlarını sürdürebilmek için bel bağladıkları sürülerini tüm bunlara karşı muhafaza edebilmek kolay değildi elbette.” (s.47)

Eserde, Altay Dağları’nın eteklerinde, bir açık mekânda Bilgelerin yetiştirildiğinden bahseder. Bilgelerin *“yurdundan çok uzağa, Altay Dağları’nın eteğine...”* (s.126) diyerek bahsettikleri bu yere ev sahipliği yapan Altay Dağları da çevresel mekândır.

Tong Yabgu'da çevresel mekân olarak sayabileceğimiz yer adları şunlardır: Asya, Çin (s.17), Demirkapı, Bayırku toprakları, Sir Tarduş obaları (s.80); Issık Gölü (s.101), Tola Irmağı (s.102), Ermeni köyü (s.145), Adriyatik, İpek Yolu (s.203), Kız Kulesi (s.204); Kafkasya, İberya, Albanya; Marmara Denizi (s.212), Kapadokya (s.270); Asya'daki şehir krallıkları olan Merv, Talekan, Turfan, Haraşor, Kunduz, Kaşmir; Tanrı Dağlarına birkaç günlük mesafede bulunan Çarı (s.50) sayılabilir.

Ulu-Kan romanında, çevresel mekân oldukça geniştir. Antik Çağ Sümer topraklarının tamamı (s.4), Büyük Deniz (s.99), Asya, Orta Doğu, Anadolu (s.121), Babil (s.204), Mezopotamya, Orta Asya ve Hint Diyarı (s.271) çevresel mekân sayılabilir.

2.1.5.1.2. Algısal Mekânlar

Bu dünyaya ait, somut, kahramanların içinde bulundukları mekânlardır. Çetin: *“Roman kişilerinin içinde bulunup her çeşit faaliyetlerini sürdürdükleri açık veya kapalı somut mekânlardır.”*⁸² diyerek algısal mekânı tanımlar.

➤ Açık Mekânlar

İnsan hareket halindedir. Nasıl ki insanlar bütün hayatlarını sadece evlerinde ya da iş yerlerinde geçirmezlerse kurgu karakterler de olayı sadece evlerinde yaşamazlar. Açık alanlardan oluşan dağ, köy, kasaba, deniz vs. gibi tüm mekânlar açık mekânlardır. Çatısı olmayan bütün yerleri açık mekân sayabiliriz. Yazar romanlarında tarihi olayları dolayısıyla savaşlar, göçler gibi açık alandaki hareketleri anlatmış, açık mekânlardan sıkça faydalanmıştır.

Son Kağan'da adı anılan açık mekânlar Mukan Kağan'la ilgili olanlar, Cengiz'le ilgili olanlar ve yaşanan büyük savaşla ilgili olanlar şeklinde gruplanabilir.

⁸² a.g.e., s.136-139.

Mukan Kağan'la ilgili olarak Kutlu Ata Mezarlığı bahsedilmesi gereken bir mekândır. Kutlu Ata Mezarlığı'nın roman kurgusunda Cengiz'le ilgisi kurulmasa da Türkler için önemli bir mekân olarak anılması gerekir:

“...Ardından hep birlikte Kutlu Ata Mezarlığı'na yürüyüş başladı. Ata mezarları ziyaret edilip atlar kurban edildikten sonra ayinin devamı için kayın ağaçları dikildi. Böylece kutlu ormana yeni ağaçlar eklenmişti. Bu törenin son aşamasıydı ve tamamlandıktan sonra her yıl olduğu gibi toy meydanında ziyafet verildi.” (s.48)

Kutlu Ata Mezarlığı'nın yanında Kutlu Orman ve toy mekânı da Doğu Göktürkler için önemli mekânlardır. Türkler, ayinlerinde ve günlük hayatlarında doğayla iç içe ve doğaya saygılı bir millettir: *“Türkler doğa aşığı idiler. Gür ormanlar, yalçın dağlar onlar için aşılmaz engeller değil, kucaklanması gereken kutsal güzelliklerdi. Toprakları, atalar mezarı kutsaldı.”*⁸³

Açık mekânlar içinde eserin başkişisi Cengiz'in yaşadığı şehir olan Ankara, Keçiören isimleri verilir. Aslında Gölbaşı'nın Cimşit Köyü'nden oldukları söylenir (s.26). Babası Sedat, Gölcük'te astsubaydır. Babasının arkadaşının oğlunun düğünü, Kırıkkale'nin Hacılar kasabasında yapılacaktır (s.59). Cengiz, Ankara İl Emniyet Müdürlüğüne Fatih Caddesi'nden (s.68) götürülür. Kenan, gümüş tepsiyi bulmak üzere araştırma ekibiyle Moğolistan'a Ötüken Dağı'na gönderilir. Hakkari'ye yapılan terör saldırısıyla Kuzey Irak'ta düzenlenen operasyonlar kapsamında Duhok Kampı anılır (s.148). Ajan Carl Stone ile Üsküdar'ın Harem Sahili'nin, Topkapı Sarayı'nın ve Kız Kulesi'nin adları anılır (s.124, 125). Diğer açık mekânlarla ilgili bölüm örnekleri şöyle sıralanabilir:

“O gün Ankara'nın meşhur Gençlik Parkı'nın sürpriz konukları oldu.” (s.222)

“Köyün en geniş alanı olan köylülerin tabiriyle “Harman Yeri”nde kuzular çevrilmiş, dönerler, yayık ayrıları ve diğer ikramlıklar hazır hale getirilmişti.” (s.160)

⁸³ İbrahim Sarı, *Büyük Türk Tarihi: Tüm Ayrıntıları ile Türk Tarihi*, Net Medya Yayıncılık, Antalya, 2017, s.20.

Cengiz’le Buse’nin nişanlarının yapıldığı Cimşit Köyü ve köy içindeki kutlamalar için ayrılmış harman yeri açık mekândır. Evlilikleri üzerine gittikleri İspanya ve döndükleri Ankara da açık mekân olarak anılır:

“İspanya’da yaptıkları balayı esnasında aldığı acı haber genç çifti oldukça üzmüş, balayını yarıda keserek Ankara’ya dönmüşlerdir.” (s.164)

Yeni Dünya İttifakı diye anılan oluşum içinde Çin, Rusya, Hindistan, İtalya, İspanya, Türkiye; karşılarında ise Amerika, Almanya, İngiltere, İsrail verilmektedir (s.264). İran (s.204) ve Irak (s.126) da eserde anılan ancak büyük savaştan önce yerle bir olan ülkelerdendir. Irak’la birlikte Erbil, Kani Cengi, Bele Kati ve Batı Cephesi kamplarının adı verilir (s.148, 149). İsrail’in saldırdığı Lübnan (s.263) ve nükleer bir saldırıyla yerle bir ettiği başkent Beyrut’tan bahsedilir. İsrail, Suriye’nin başkenti Şam’ın da haritadan silinmesine neden olur. İsrail’in Filistin’e ve Mescid-i Aksa’ya (s.81) verdiği zararlar anlatılır. İran’ı vurarak Tahran’ı (s.270) yok eden yine İsrail olarak gösterilir. Eserde, Türkiye İsrail’i vurarak Yeni Dünya İttifakı’nı oluşturur. Amerika’nın uçak gemilerini ve filolarını Cebelitarık ve Süveyş Kanalı’ndan (s.263) geçirdiğinden bahsedilir.

Dünya Savaşı başlamadan önce Türkiye, AB’ye girme planından vazgeçmiş, bu sayede Hollanda’nın (s.201) adı anılmıştır. Savaş, Amerika’nın Kuzey Kore’yi (s.226) vurup yaptığını Güney Kore’nin üzerine atmasıyla başlatır. Bundan sonra dünyanın her yerine sıçrayan savaşta milyonlarca insan ve birçok şehir yok edilir. Kuzey Kore ile anılan Piyongyang (s.256); Güney Kore Seul (s.255), Yeonpyeong ve Maldo Adaları (s.233), Kwangju Köyü (s.234), Sarıdeniz (s.226); savaşın yayıldığı bölgeleri anlatırken kullanılan Orta Asya, Orta Doğu, Afrika (s.218); savaşlarda verilen zararın doğal sonucu olarak değinilen Kuzey Kutbu ve savaş sona erdikten sonra kıyametin başlatıldığı Kanada, Newfoundland Adası (s.273) açık mekân olarak adı geçen yerlerdir.

Yazar, eserde zamanlar arasında gizemli bir geçiş yapmakla birlikte mekânlar arasında da bağ kurar. Şöyle ki, eserde verilen çevresel mekânlar, bu mekânlarla anılan devletler eserin başkişisi ve ana olayla yakından ilgili olmasa da ana olaya hazırlık için kullanılır. İsrail ile İran ve diğer devletler arasındaki çatışmalar, savaşlar aslında Türkiye’nin de katılacağı büyük savaş için yapılan hazırlıklardır. Roman

kurgusu Kalgançı Çak için çıkacak dünya savaşına hazırlık yapmaktadır. Bu sebeple çevresel mekânlar ile açık mekânların iç içe olduğu söylenebilir.

Tomris romanında, çadırlarda yaşayan, konar göçer savaşçı Sakalar'dan bahsedilir. Bu sebeple kapalı mekânlardan çok açık mekânlar kullanılmıştır. Tomris romanında savaşların yapıldığı, orduların karşılaştığı yerler, Barsgan Tigin ve diğer Sakalar için önemli olan Esik Gölü açık mekânlar arasında sayılabilir:

“Kırgızistan’ın kuzeydoğusunda yer alan Esik Gölü, efsanelere konu olmuştur. Bu göl, Türk toplumlarının tarih boyunca kutsiyetine inandıkları bir yer olarak bilinir.” (s.40)

Esik Gölü, roman kurgusunda Barsgan Tigin için oldukça önemlidir. Göl ile konuşur, dertleşir, Korkut Ata’yı orada görür. Esik Gölü ile Barsgan arasındaki bağ dedesinden miras kalmıştır. Alp Er Tunga ile Korkut Ata’nın her zaman Esik Gölü kıyısında görüştükleri, uzun zaman vakit geçirdikleri söylenir. Gençler, kardeşlik antlarını bu gölün kıyısında gerçekleştirirler ve aşklarını göle anlatırlar.⁸⁴

Romanda, Astiyag’ın kızı Amitis vesilesiyle Babil’den bahsedilir. Eser genelinde çok az görülen tasvir parçalarına rastlanır: *“Taş yapıları güzel evler, göğe uzanan dev kuleleri ve asma bahçeleriyle göz kamaştıran Babil’in sonunu Nebukadnezar’ın, Med prensesi Amitis’e aşkı getirdi. ...Nebukadnezar’ın yalnızca karısı Amitis’in sıla özlemini gidermek için krallığın tüm hazinelerini seferber ederek, düz ve çorak topraklar üzerine asma bahçeleri yaptırması, Babil’e vurulan ilk darbeydi.”* (s.106)

Roman boyunca Saka ve Türk orduları karşılaşır. Orduların savaş için karşılaştıkları yerler de açık mekânlardır: *“Türk ordusu kısa sürede hazırlıklarını tamamladı ve bir ay kadar sonra güneyde Marı şehrinin bulunduğu yerde Türkler ve Persler karşı karşıya geldi.”* (s.115)

⁸⁴ Özdemir, a.g.e., s.41.

“Yaklaşık iki hafta sonra Saka topraklarının yeni Han’ı Barsgan’ın başında bulunduğu Türk ordusu ile Pers ordusu, Marı yakınlarında tekrar karşı karşıya geldi.” (s.157)

Marı şehri, bugünkü adıyla Merv şehridir. Kaşkarlı Mahmut’un Divan-ı Lügatüt Türk adlı eserinde Merv şehrini Alp Er Tunga’nın kurduğu söylenir.⁸⁵ Roman kurgusu içinde Korkut Ata, Merv ve Kazvin şehirleri ile ilgili şunları söyler:

“Ele geçirilen topraklarda hızlı bir imaj çalışması başlatan Alp Er Tunga, o toprakların tamamen bir Türk yurdu haline gelmesini sağladı. Önce Saka İmparatorluğu’nun merkezi haline getirmeyi düşündüğü Marı şehrini kurdu. Ardından Pers topraklarıyla sınır şehir haline gelen Rey yakınlarında sınır boyunun güvenliğini arttırmak ve buraları kalıcı Türk yurdu getirmek amacıyla büyük bir şehir daha inşa etti. Bu şehre de tek kızı Kaz, orada vakit geçirmeyi çok sevdiğinden Kaz-Oynı adını verdi.” (s.125)

Romanda, savaşın yapılacağı yerler stratejik önem taşır. Tomris, Kiros ile karşılaşmasını Kazvin şehrine giderken geçtiği bir vadiye çekmek istemektedir. Bu vadi, aynı anda ancak iki yüz atlıyı yan yana alabilir. Tomris, dirençli küçük ordusuyla büyük bir orduya sahip olan Persleri yenmeyi planlamaktadır.⁸⁶ Planını gerçekleştirir ve vadinin adını kanı dökülen savaşçıların ruhunu yüceltmek ve bu topraklarının Saka Türklerince kutsal kabul edilmesi için “Kızıl Vadi” koyar.⁸⁷

Ruhum Kıyama Kalktı romanında, açık mekânlar arasında İstanbul, Erzincan, Erzurum, Aşkale, Cinis sayılabilir. Anlatıcı için İstanbul önemlidir. İstanbul; doğduğu, büyüdüğü, Ahmet Ziya olduğu yerdir. İstanbul’u kendi ruh haliyle bütünleştirir. Nasıl kendisi geleceğini bilmeden ürkek ve çaresiz bekliyorsa İstanbul da gördüğü savaşlar üzerine ürkek ve tedirgin bekler. İstanbul, Truvalı Helen’in kaderini yaşar.

“...Boğazda gördüğüm zırhlılar, bir zamanlar büyük bir şevkle okuduğum Truvalı Helen’in hikayesini getirmişti aklıma. Dünya üzerine hâkim olmuş her

⁸⁵ a.g.e., s.115.

⁸⁶ a.g.e., s.206.

⁸⁷ a.g.e., s.236.

milletin iştahını kabartan bu şehir, güzelliğiyle büyük savaşların müsebbibi olan Helen'in kaderini yaşıyor.” (s.18)

Anlatıcı İstanbul'un bu halini içine sindiremez. İstanbul dünyanın en güzel şehridir. “...Mavi bir gerdanlık gibi sarmalayan boğazıyla mühim bir geçiş güzergahı olması bir yana, tarih boyunca olduğu gibi bugün de gücün ve güçlünün yegâne sembolüdür.” (s.20)

İstanbul'un bu hali anlatıcının aklına Tevfik Fikret'in “Sis”⁸⁸ şiirini getirir ve lanetlenmiş olduğunu düşünür. Halbuki çocukluğundaki İstanbul ne kadar güzeldir. Şöyle ki:

“Çocukluğumun ve gençliğimin büyük bir bölümü Üsküdar'ın boğaza tepeden bakan sırtlarında, Erguvan kokulu bir mahallede geçti. Üst katından boğazı görebilen iki katlı ahşap evimizden, bir tiyatronun son perdesini izler gibi ‘Hasta Adam’ın tarih sahnesindeki son günlerine tanıklık ediyorduk.” (s.17)

Anlatıcı dış ve iç mekânları anlatırken insan yaşamlarını ve mekânları bütünler. Adeta insanların ruhsal tasvirleri mekânları oluşturur. Ruhum Kıyama Kalktı'da Erzurum, Aşkale, Cinis; Erzincan, Sarıkamış ile ilgili dış mekân tasvirleri insanlarla bütünleşmiştir. Yazar bu mekânları içindeki insanlar ve yaşadıklarıyla hatırlar. Anlatıcı Sarıkamış faciasını şöyle anlatır:

“Açık arazide geçirmek zorunda olduğumuz o gecenin sabahı, üzerinde doğru düzgün kıyafetleri olmayan askerlerin donmamak için çare olarak ağaç dallarına sığındığı ve acı feryatla birlikte olgun meyvelerin ağacın dallarından kendini salıvermesine benzer donmuş cesetlerin dört bir yandan yere düşüşleri ve acı bir çığlığın boğazımda düğümlenişi... Daha göz pınarlarımdayken donmaya yüz tutan gözyaşlarımın iğreti sıcaklığı...” (s.51)

Başkişi Ahmet Ziya için Cinis önemli bir mekândır. Ahmet Ziya'dan Nebi'ye dönüşmesi, Nebi olarak yaşadıkları Cinis etrafında gerçekleşir. Anlatıcı, Asım'ın köyü Cinis ile ilgili şunları söyler:

⁸⁸ Özdemir, a.g.e., s.19.

“...Ortalıkta kimsecikler yoktu ama birkaç haneden pencere pervazından göz ucuyla bize yönelen bakışları da fark etmemiş değildim.” (s.56)

“...Köyün ıssız yollarında kâh sağdan kâh soldan giderek nihayet Asım’ın evinin avlusuna vardık...” (s.60)

“...İssızlıktan kastım kimsenin olmaması değil, hayır! İnsanlar yerli yerinde, hayatlar yaşamlar öyle ya da böyle devam ediyor ama bunların birçoğu konuşmanın dahi zül geldiğini düşünen bir insan topluluğu. Neredeyse kimsenin ağzını bıçak açmıyor, sohbetine nail olduğum tek tük yöre insanı da her daim karşısındakine şüpheyile yaklaşıyor... Kimsenin kimseye sırtını dönmeye cesaret edemediği, güvensizliğin kol gezdiği başka bir dünya. Dışarıdan bir çift göz ile baktığınızda, o coğrafyada toplumsal bir buhran yaşandığını bir iki gün içinde fark etmemeniz imkansızdı.” (s.69)

“...Bu arada Cinis’e de gittim. Orada yaşananlar da Aşkale’den farklı olmamıştı. Sokaklar boştu. Yağma, talan ve tecavüzlerden bıkan köylüler eskisinden daha ürkek ve temkinliydiler. Hele kadınlar katiyetle evlerinden başlarını dahi çıkarmıyorlardı...” (s.110)

Mekânlar insanların yansımasıdır. İnsanların ruh halleri mekânların üzerine yansır. Romanda mekânlar da insanlar gibi çaresizliği, yoksulluğu, harap olmuşluğu anlatır. Aşkale de böyledir:

“...Cinis’e has olduğunu düşündüğüm durgunluk ve tuhaflik, Aşkale’de de kendini hissettiriyordu.” (s.74)

“...Aşkale’nin Ruslar için en cazip tarafı sahip olduğu kömür yatağıydı. Kaliteli Aşkale kömürü aralıksız çıkartılıyordu...” (s.112)

“Biz şu tarafta oturuyoruz, Hacı Ömer Sokağı’nda. Sokağın başında Cennet Çeşmesi var hani. Bildin mi? Bahsettiğin yeri bilmiyordum ama gösterdiği tarafa bakılırsa Çifte Minareli Camii’nin arka taraflarında bir yere tekabül ediyordu.” (s.143)

“...Yarisından çoğu yanmış caminin yanına vardıklarında bizlerin kaçtığı o sıraya sokulanları caminin içinde yanmış ve kurşunlanmış olarak buldular.” (s.145)

“3 Mart 1918’de nihayet Aşkale’yi de düşmandan kurtarmıştık ancak karşımızdaki manzara Erzincan ya da Tercan’dakinden farklı değildi. Yanmış yurtlar, parçalanmış cesetlerle dolu yollar, bahçeler, ağullar ya da konaklar...” (s.174)

Ruhum Kıyama Kalktı’da dış mekânlar rengiyle, şekliyle tasvir edilmez. Mekânlar insan ruhunun çektiği acıları, bedenlerine yapılan işkenceleri yüklenmiş; onlarla birlikte kıyıma uğramıştır. Anlatıcı Erzincan’ı şöyle anlatır:

“...Erzincan Ovası’na tepeden bakan bir yerden alev alev yanan şehri izlemekteydim. Çığlıklar, feryatlar, köpek ulumaları, at kişnemeleri... o güzel şehir cehenneme dönüşmüştü adeta. Korkunç bir manzaraydı.” (s.163)

“Erzincan’da yakılıp yıkılmamış tek bir yer yoktu neredeyse. Yürekləri taşlaşmış yaratıklar bırakın insanları, ağaçları ve hayvanları dahi yakmıştı... İnsanlar kâh büyük konakların içine kâh mereklere doldurulmuş ve yakılmıştı. Yollar, avluların içi, başımı çevirdiğim her yer masumların cesetleriyle doluydu...” (s.167)

“Hava aydınlanmıştı artık ve beyaz karın bir kefen gibi sardığı dağların ortasında Erzincan, siyah büyük bir nokta gibi kalakalmıştı. Şehrin dört bir yanında vahşetten miras kalan dumanlar yükselmekteydi...” (s.165)

“...Bir adamın yüksek perdeden öfkeli sesi yükseliyor, harabe binaların duvarlarında yankılanıyordu. Mağrur, dik başlı bir feryat... Bir zamanların yeşil dağlarla çevrili güzel şehrinde geriye bir avuç insanın kalmış olması kimin içinde öfke ve kin nöbetlerine neden olmuyordu ki?” (s.168)

Tarık romanında, İber Yarımadası içinde bulunan ve Kuzey Afrika’ya dahil, İspanya’nın şehirleri açık mekân kabul edilir. Bunlar, Endülüs’te İslam varlığı için tek tek ele geçirilmiş şehirler olduğundan açık mekân özelliği gösterir.

Gırnata, İspanya'nın ilim ve kültür merkezi olan şehridir. Gırnata'daki Babü'r Remle Meydanı (s.7), kitapların yakıldığı ve idamların gerçekleştirildiği önemli bir açık mekândır. Gırnata'nın Albaicin olarak bilinen, eserde El-Beyyâzin (s.21) adı verilen bölgesi Ezrak ve çevresindekilerin yaşadıkları yerdir. Bu bölge içinde yer alan Gözyaşı Tepesi (s.24) adı anılması gereken önemli bir açık mekândır. Ebu Abdullah, annesi Ayşe Sultan ile şehri terk ederken Gözyaşı Tepesi'ne gelir, dönüp bakar ve şehrine ağlar (s.25). İsmail ve Ezrak da kenti gördükleri son nokta olan Gözyaşı Tepesi'nden ağlayarak İstanbul'a gitmek üzere yola çıkarlar (s.75).

Sevilla (s.255), 712'de Musa tarafından alınır, vergiye bağlanır ve halka güvence verilir. 1500 yılında ise Isabel'in hâkimiyeti altındadır (s.49). Sevilla, Kraliçe Isabel ve Kral Ferdinand'ın saraylarının bulunduğu yerdir.

Kartaca (s.110) hem Doğu Roma'nın hem de Arapların önem verdiği bir şehirdir. Kuzey Afrika'nın giriş kapısı olan Kartaca (s.118), güzel yapılara sahip cazibeli bir şehirdir. Meskiye Vadisi Savaşı'nda (s.113), Berberîlerin eline geçen Kartaca, 702 yılında Müslümanların eline geçer (s.121).

Tanca (s.145), 708 yılında alınır ve Tarık, Tanca valisi olur. Tarifa (s.165), 710 yılında keşif birliği çıkarılan bir açık mekândır. Buradan itibaren Tarık ve Müslümanlar, Kont Julian'ın yardımını alırlar.

Septe (s.146-147), önemli bir liman kentidir. Coğrafi olarak bir yanı denizle bağlantılı olan Septe'yi almak zordur. Septe kuşatması iki yıl sürer ve Kont Julian'ın yardım teklifiyle kuşatma biter.

Kayrevan, Tarık'ın esir tutulduğu şehirdir. Musa'ya bağlı Müslüman birlikleri bu şehirde bulunur (s.126). Kont Julian, Musa ile Kayrevan'da görüşür (s.159). Musa bin Nusayr'ın savaşta olmadığı zamanlarda bulunduğu Kayrevan, önemli bir hareket noktasıdır.

Toledo, İspanyol soyluların çocuklarını eğitim için gönderdikleri, surlarla çevrili mistik bir şehirdir (s.155). Toledo, eserde çok az tasvir edilen açık mekândan biridir:

“Toledo... İspanya’nın kalbi ve en kıymetli mücevheri... Fenikelilerin, Vandalların, Romalıların ve daha nicelerinin üzerinden geçtiği, Tajo Nehri’nin vefalı bir aşık gibi sarmaladığı gizemli, mistik şehir. Kimi yerlerinde kollarını açanın iki tarafına dokunabileceği kadar dar sokaklarıyla, korunaklı surlarıyla ve kralların iştahını kabartan güzelliğiyle meşhur Toletum, Toledo, Tuleytula...” (s.231)

Toledo, konumu ve önemi açısından İspanya’ya hükmetmek isteyen herkesin alması gereken ilk şehirdir. Şehrin etrafı surlarla çevrilidir ve girişi Tajo Nehri’nin üzerinde bulunan asma köprüden sağlanmaktadır (s.234).

İsticce, Malaga, İlbire ve Kurtuba, eserde Lekke Vadisi’nden sonra ele geçirilen açık mekânlardır. Adları bugün Ecija, Elvira ve Cordoba (s.228) olarak anılır.

Medinet-ül Maide adıyla anılan Sofra şehri, “Süleyman’ın Masası”nın bulunduğu şehir (s.248) olması açısından önemlidir. Masa, “Toledo’nun kuzeyinde, dağların ardındaki bir köy manastırının dehlizinde saklıdır.” (s.280)

Yeşil Ada, İspanya’nın kuzeyinde bulunur (s.195). İslam ordusunun aldığı ilk yerdir. Surlarla çevrili adanın fethi kolay gerçekleşmiştir. Bugünkü adı Algericas olan şehir Al-Jazira olarak da anılır (s.197). Şezuna şehri de kansız fethedilen yerlerdendir. Bugün Medina-Sidonia olarak bilinen şehir (s.206), İslam ordusunun kurtarıcı gibi karşılandığı açık mekânlardan biridir.

Adı anılan şehirler İspanya sınırları dahilindedir. Eserde İspanya (s.156, 161, 236) adı üç yerde geçmiş olup bu adın nereden geldiği de açıklanmıştır:

“...Yahudiler, Fenikelilerle denize açılmışlar ve kendi dillerinde ‘Gizli Yer’ manasında ‘İspan’ diyarına yani bu topraklara gelmişler.” (s.236) Eserde, İspanya’nın güzel, verimli arazilere sahip, korunaklı yapısının Yahudilerin burayı yurt edinmelerinde etken olduğundan da bahsedilir.

Meskiye Vadisi, İslam ordusu ile Berberîlerin karşılaştığı yer olması açısından önemlidir. Berberîlerin kazandığı savaş ile Kartaca, Müslümanlardan alınır (s.118). Kartaca, Kuzey Afrika’ya açılan kapıdır. Güzel yapıları olan Kartaca,

efsanevi bir şehirdir (s.121). Berberîlerin Kâhine'si savaştan önce şehri yakıp yıkar. Böylece Müslümanların buradan vazgeçeceğini düşünür.

Lekke Vadisi ve Guadalete Nehri (s.209) adı savaşla anılan diğer açık mekânlardır. Rodrigo ve Tarık arasındaki savaş, Guadalete Nehri'nin ortasından geçtiği Lekke Vadisi'nde gerçekleşir.

Tajo Nehri, Toledo şehrini at nalı gibi saran Rodrigo'nun Florinda'yı yıkanırken gördüğü nehirdir (s.154). Şehre tek giriş olan asma köprü bu nehrin üzerine kurulmuş ve Rodrigo bu köprü'nün başında can vermiştir (s.234).

Sette Limanı, Sette şehrinin denizle bağlantısıdır. İspanya'nın güney kıyısında olan liman Müslümanların Kont Julian'ın yardımıyla ayak bastıkları ilk İspanya toprağıdır (s.165).

Arap Surları, Calpe Dağı'nda bulunan ve yıllar önce Şam'dan gelen Müslümanların yapımına başlayıp yarım bıraktıkları Tarık'ın tamamlatarak Calpe Dağı'nı bir kale haline getirdiği (s.185) surlardır.

Calpe Dağı, eserde tasvir edilen açık mekânlardan biridir. Calpe Dağı, sonraları Cebel-i Tarık olarak anılması açısından önemlidir. "Cebel" Arapça dağ manasında olup, "Cebel-ül Tarık" kelime olarak Tarık Dağı demektir. Bu dağ bugün Akdeniz ile Atlas Okyanusu'nu bağlayan boğaza da adını vermiş, 8. yy'dan itibaren Cebeli Tarık Boğazı olarak anılmıştır (s.185). Eserde Calpe şöyle tasvir edilir:

"Üzerinde efsanelerin yazıldığı, iki yamacı birbirine tamamen zıt iki kardeşe benzeyen, bir tarafı insan boyundan biraz uzun ağaçlarıyla yemyeşil bir cennet bahçesini, diğer tarafı ise kimi yerde dik kimi yerde biraz daha meyilli çorak bir çölü andıran mistik bir dağ... Etrafındaki her yer yaratıldıktan sonra görenleri cezbetmek, iştahlarını kabartmak için sonradan konulmuş hissi uyandıran doğal bir heykel..." (s.181)

Eserde, Kayrevan'da bulunan Arap askerlerin eğitildiği bir talimgahtan bahsedilir. Talimgahta bulunan askerler, eğitimlerine ara verip Tarık ile Ahmed'in karşılaşmasını izlerler (s.126, 128). Talimgah üstü açık, bahçe şeklinde bir açık mekân olmalıdır.

Eserde İstanbul, yeryüzünün cenneti olarak anılır (s.77). İstanbul, şefkat ve merhamet şehridir (s.81). Bu sebeple Tüccar Yusuf; Ezrak, İsmail ve Tarık’a İstanbul’da kalmalarını tavsiye eder. Ezrak, İsmail ve Tarık, İstanbul’da kaldıkları hanın penceresinden Haliç’i görürler (s.83). Haliç ve İstanbul’la ilgili başka bir tasvir yapılmaz. Endülüs’te kalan Müslümanların getirildiği yerlerden biri olarak da İstanbul anılır (s.96).

Şam, Halife Velid’in yaşadığı yer ve İslam’ın merkezi olması açısından önemlidir (s.275). Tarık, kendine tahsis edilen konakta, devletin bağladığı maaşla Şam’da yaşar. Musa bin Nusayr’da uzun yıllar Şam’da yaşamını sürdürür (s.283).

Zenate, Marakeş’in kuzeyine düşen ücra bir köydür (s.99). Kartaca Savaşı sırasında ihtiyaç duyulan Berberîlerin yaşadığı Zenate, Berberî kabilelerinin zayıf bir koludur. Kartaca’ya çok uzak bir mesafede, Mağrip’in batısında, gözden uzak bir yerdir (s.108). Tarık’ın köyü olan Zenate, Meskiye Vadisi Savaşı’na kadar savaşların dışında kalmayı başarmıştır.

Ergenekon romanında henüz çadırları terk etmemiş insanlar söz konusudur. Bu sebeple açık mekânlar kapalı mekânlardan sayıca fazladır. Eserde, İl Han’ın, Sevinç Han’ın (s.26), İlter Bey’in (s.57) ve Akşit Bey’in (s.78) obalarının adı anılır. Açık mekân olarak değerlendirilen bu yerler için herhangi bir tasvir ya da tarif yapılmamıştır. Kırgız obası için ise nereye kurulduğunu vermekle yetinilmiş ve “Ala Dağ” adı anılmıştır. Sevinç Han, İlter Bey’in obasına yaptığı baskın yetmezmiş gibi yeğeni Munkur ve nökerlerinin diyeti olarak şunu söyler:

“Diyet olarak şu ötedeki Ala Dağ’a kurulu beş Kırgız obasını toprağıyla birlikte talep ederim.” (s.70)

Sevinç Han’ın sözlerinden Ala Dağ’ın onun obasına yakın olduğu düşünülebilir. Sevinç Han’ın sözünün geçtiği, hâkimiyeti altındaki açık mekânlar Apar yurdu olarak anılmaktadır. Apar yurdundaki açık mekânlardan biri de Soğd pazarıdır. Çevre obalardan gelen ticaret kervanları, mallarını bu pazarda değiş tokuş ederler:

“Koncuk, babası İlder Bey’in buyruğu üzerine bunları Apar yurdunda ticaret yapan Soğdların pazarına götürüp, kışı atlatabilmek için obasının ihtiyacı olan başka öteberi ile değış tokuş yapmayı tasarlıyordu.” (s.21)

Eserde, Tasalı Kaya ve Ata mezarları da açık mekânlar arasındadır. Mezarlık, kutsal sayılır çünkü ataların ruhlarını barındırır. Ata kurganlarına gömülenler, eşyaları ile birlikte gömülür (s.230). Budun, yılda bir kez, ata kurganlarına gelerek Tanrı’ya ve atalarının ruhlarına atlarını kurban olarak sunmaktadır. Tasalı Kaya da ata kurganlarına çok yakın bir yerdir. Yurdun yakınlarındaki kayınlığın en tepesindeki bu kayalığın adını Kıyan ve Nüküz vermiştir (s.32). Tasalı Kaya, iki yakın arkadaşın buluşup dertleştikleri yer olması açısından önemlidir. Orada sık sık buluşurlar, av dönüşü dinlenirler; orada kan kardeş olmuşlardır. Tasalı Kaya, Kıyan ve Nüküz’ün tasalarından kurtuldukları yerdir.

Ata yurdu, adını anacağımız son açık mekândır. Gösterilen bütün çaba oraya geri dönebilmek içindir. Ata yurdu Ergenekon kadar güzel değildir (s.238) ancak onlara aittir. Türkler, ata yurtlarına geri dönüp sahip çıkarak hem atalarının öcünü alırlar hem de ait oldukları köke geri dönmüş olurlar. “Ergenekon, cennet bir mekân olmasına karşılık, sonsuza dek yurt tutulan bir mekân olamaz. Sonsuz yaşam özgürlüğünün sürekliliğini, varoluş duygusunu, ‘vatanında/evinde’ yaşamak isteyen halk, zamanda geriye dönüşle, ‘öz’ün kaynağına ulaşır. Kişiyi dünyanın merkezi haline getiren, bilinçaltının sessiz çığılıklarında çalkalanan bu güç, geçmişin yaşanmışlıklarla dolu köklü tarihinde ve kültüründe varlığını büyütmektedir.”⁸⁹ Ata yurduna dönüş, Ergenekon’a gelmenin nihai amacıdır. Türkler boylanıp soylanarak Ergenekon’daki misafirliklerine (s.170) son verirler.

Tong Yabgu’da, Pers İmparatorluğu’nun başkenti Medain’den bahsedilir. Şehirle ilgili “Kadim kentin sokaklarında eskimiş takunyasının ve biçimsiz esasının taş zeminle buluştuğunda çıkardığı tıkırtılardan başka ses yoktu.” (s.9) cümlesinden başka tasvir edici bir cümle bulunmaz. Başkâhin şehrin biraz dışındaki Digris Nehri (Dicle Nehri) kıyısından gelir. Nehrin kıyısında kâhinin Ahura Mazda’yla konuştuğu

⁸⁹Ebru Şenocak, “Göç ve Ergenekon Destanlarında Mitostan Ütopyaya Yolculuk” *Türkçe Çalışmalar - Türk Dilleri, Tarihi, Edebiyatı ve Diller İçin Uluslararası Süreli Yayın*, Cilt: 8/1, Ankara, Kış, 2013, s.2534.

Kuntana Tepesi (s.16) vardır. Bu açık mekânlar baş kâhinle ilgili olarak metinde yer almıştır.

Eserde, Tanrı Dağı'ndan bahsedilir (s.19). Batı Göktürklerin başkenti bu dağın eteklerine kurulmuştur. Tanrı Dağı, kutsal kabul edilir ve Kutlu Ötüken Dağı (s.22) adıyla da anılır.

Batı Göktürk Devleti'nden bahseden eserde, Türklere ait kapalı mekâna rastlamak zordur. Başkentleri Çadırkent'tir (s.63). Batı Göktürk Devleti'nin hükmettiği coğrafi alan genişlediğinde başkent de Binpınar'a taşınır (s.346).

Tanhan Dağı (s.66, 259), eserde Töleslerin obalarını kurdukları yer olması açısından önemlidir. Tölesler, çadırlarını Tanhan Dağı eteklerine kurarlar. Çulo'nun kağanlığı döneminde ayaklanan bu Türk boyları, Şekü döneminde yeniden Batı Göktürklerle bağlanırlar.

Kuca Pazarı (s.89), Soğdların Kuca'da kurdukları pazardır. İpek Yolu üzerinde kurulu bu pazara Roma'dan Çin'e mal taşıyan kervanlar uğrar (s.80). Pazar, İpek Yolu'nun güvenliği için önemlidir. Kuca Pazarı'nın basılması, Batı Göktürk Devleti'ne güvenin azalması, ticaretin durması demektir. Roma, Pers, Babil topraklarından gelen kervanlar (s.90), pazarın girişindeki kervansarayda (s.91) konaklar ve ticaret yaparlar.

Elbruz Dağı, İblis'in çocuklarının büyütüldüğü yerdir. Eteklerinde doğdukları Ermeni köyü (s.145) bulunur. İblis'in çocukları Elbruz Dağı'ndaki mağaralarda yaşar ve Nişabur ile Rey yollarında baskınlar yaparak yaşarlar (s.147).

Şipa Tepesi (s.192), İblis'in çocuklarının Kazvin'deki sığınaklarının bulunduğu yerdir. Şehrin biraz dışında olan bu tepenin alt tarafında bir zeytinlik bulunur. Zeytinlik ile tepedeki mağaranın arasında kayaların bulunduğu dik bir yamaç vardır (s.193).

Rey, Benmar'ın konağının bulunduğu şehirdir. Elbruz Dağı'nın eteklerine kurulu şehir, üzüm bağları ve şaraplarıyla ünlüdür (s.167). Tong Yabgu'nun hasmı olan İblis'in çocukları ve Benmar bu şehirde tuzak kurarlar.

Kazvin, eserde en eski Türk şehirlerinden biri (s.185) olarak anlatılır. Kazvin'in sırtının dağlara yaslı olduğunu ve sokakların sarıya çalan rengini (s.188) yine eserden öğreniriz. Kazvin, görüntüsünden çok tarihi öneminden ötürü anılır. İstemi Yabgu zamanında Perslerle savaş sonrası yapılan barış Kazvin'e huzur getirmemiş, orada yaşayan Türklerin başkente göçmesine sebep olmuştur. Kazvin'de yaşananlar Perslerle olan düşmanlığı keskinleştirir (s.189).

Nişabur, Tong Yabgu ile Hüsrev Perviz'in savaştığı yer olması açısından önem taşır (s.325). Şehri çevreleyen tepeler olduğu söylenir (s.326). Nişabur'da büyük bir yenilgiye uğratılan Pers ordusunun mağlubiyeti, buradan sonraki şehirlerin alınmasında önemli rol oynamıştır. Nişabur'un savaştaki öneminden bahsedilen eserde (s.333) genel görünüşü anlatılmamıştır.

İsfahan, zayıf surlarla çevrili Pers şehridir (s.335). Şehrin soyluları tarafından savaşımadan teslim edilen bu şehirde herhangi bir yıkım yaşanmaz. Şehir Göktürklerle bağlanır ve eski vali yanına tudun atanarak şehrin denetimi sağlanır (s.339).

Kariyye, Ermenilerin yaşadığı Pers şehridir. Kariyye de surlarla çevrilidir. Kariyye, Pers Krallığı'nın Kafkasya'ya uzanan kolu, can damarıdır. Bu sebeple oldukça korunaklı bir şehirdir (s.353). Kariyye valisi şehri teslim etmez ve şehir yağma edilir (s.359).

Narikala, Pers egemenliğinde olan surlarla çevrili şehirlerden biridir (s.367). Narikala'nın alınması, diğer şehirlerin alınmasından daha zordur. Heraklius ve Tong Yabgu tarafından kuşatılan şehri zapt etmek için baharın gelmesi beklenir. Şehirle ilgili olarak *"Surların içindekiler suyunu dağın içinden alıyor. Üstelik ambarlarında yıllarca yetebilecek buğdayları var."* (s.369) denilerek kuşatmanın çok uzun süreceği anlatılır. Narikala, eserde önemli bir açık mekândır. Heraklius, Narikala'yı ele geçirerek Perslerin Roma'yı tehdit eden kuşatmalarından kurtulacak ve İberya'yı kontrol edecek; Tong Yabgu ise Pers topraklarının zenginliğine ulaşacak ve intikamını alacaktır (s.365).

Tiflis, Narikala kuşatması sırasında Heraklius ve Tong Yabgu'nun ordugahlarını kurdukları yerdir. Narikala'ya çok yakın olan bu yerden Pers askerlerinin düşmanlarını nasıl kışkırttıkları görülür (s.371).

Ötüken, Türkler için önemli bir şehirdir. Doğu Göktürklerin Çin baskınıyla esir edilmelerinden sonra Tong Yabgu, Yesi Bey'in boyunu Ötüken'e taşımasını ister. Böylece oradaki Türk varlığını devam ettirmeleri sağlanacaktır (s.350).

Binpınar, Batı Göktürklerin Çadırkent'ten sonraki başkentidir (s.346). Genişleyen sınırlara hükmedebilmek için coğrafi konumu daha uygun olan Binpınar başkent yapılır.

Ayaz Kayası, Tanrı Dağı'nın yukarılarında bulunan bir kayadır. Ayaz Kayası, Tong Yabgu'nun kendini insanlardan soyutlayıp yalnız kalmak istediği zamanlarda gittiği yerdir (s.273). Ayaz Kayası, "Ergenekon" romanında Kıyan'la Nüküz'ün buluşup dertleştiği kayalık gibi Tong Yabgu'nun da rahatladığı, huzur bulduğu yerdir. Zaman zaman Şaman Balamir de Tong Yabgu'yla konuşmak için bu kayalığa çıkar.

Ata mezarları, Türkler için kutsal sayılan, ölülerini gömdükleri yerdir. Yazarın diğer eserlerinde de geçen Ata mezarlarına Türk olmayanlar giremez. Yapılan kurganlar belli olmasın diye atlara çığnetilir. Kurganların düşmanlar tarafından tahrip edilmemesi için gizlilikleri korunur (s.303).

Zağros Dağları, İsfahan'ın güneyinde bulunan Hüsrev Perviz ve oğullarının saklandıkları dağlardır (s.375). Sarp dağların içindeki mağaralara ulaşmak oldukça zordur (s.378) ancak bu zorluk Börü'nün onları bulmasını engellemez.

Roma, Bizans İmparatorluğu'nun başkenti ve önemli bir açık mekândır. Eserde "*Nova Roma... Konstantinopolis... Ve kıyamete dek İstanbul... Yeryüzünün paha biçilmez incisi... Tarihin her çağında güçlü olanın hayallerini süsleyen büyümlü şehir...*" (s.201) olarak betimlenen Roma'ya Tong Yabgu ve yanındakilerin gelişyle Atilla hatırlanır. Roma ile birlikte Kız Kulesi, Aya İrini, Ayasofya, Hipodrom anılır (s.211).

Hipodrom, Heraklius onuruna yapılacak oyunların oynanacağı yerdir. Görkemli ve devasa bir yapı olan hipodrom, İmparator Jüstinyen tarafından yaptırılmıştır. Eserde, "*Büyük sarayın girişindeki heybetli bronz kapı aralanıp dışarı çıktıklarında önlerinde devasa Hipodrom yükseliyordu.*" (s.211) şeklinde betimlenen

hipodrom, halkın yoğun ilgisini çeker. Eserde, hipodromun tarihinden ve İmparator Jüstinyen'in ayaklanan halkı hipodromun kapılarını kapattırarak katlettiğinden bahsedilir. Otuz bin kişi hipodromun zeminine gömülmüştür (s.214).

Ulu-Kan romanında açık mekânların oranı kapalı mekânlara göre fazladır. Sümer Kent krallıklarından bahsedilen eserde, açık mekânların çoğunluğunu da bu krallıklar oluşturur.

Eridu Krallığı, tufandan önceki Sümer krallıklarındandır. Ziggurat, panayır, zanaatkarlar sokağı ve Eridu sokakları krallıkta göze çarpan yerler olarak sıralanabilir (s.5). Krallık, su sıkıntısı yaşamaktadır. Su kanalları, Ur Krallığı ile yapılan savaşta tahrip edilmiş ve kullanılmaz hale gelmiştir. Eridu, kuraklık ve kıtlıkla savaşmakta, su bulmak için giden insanlar ise Ur Krallığı askerleri tarafından öldürülmektedir. Yazar, Antik Çağ Sümer medeniyetinde krallık anlayışının sonraki dönemlerden farklı olduğuna, krallıkların kent krallıkları olup etrafının surlarla çevrili olduğuna ve nüfuslarının en fazla seksen bin civarında olduğuna ilişkin not düşmüştür. Bu krallıkların her biri farklı adlara ve yönetimlere sahip olup tamamının oluşturduğu tarihin bilinen ilk medeniyetine verilen ad ise Sümer'dir (s.7).

Buranun Nehri, Eridu Krallığının su ihtiyacını karşılayan nehirdir. Ur Krallığı nehrin kendilerine ait olduğunu düşündüğünden diğerleri ile paylaşmak istemez. Buranın Nehri bugünkü adıyla Fırat Nehri'dir (s.6).

Bassu Deresi, Eridu Krallığı'nın çevresini zümrüt bir gerdanlık gibi (s.7) süsleyen su kaynağıdır. Kuraklıkla birlikte yok olmuştur.

Aşıklar Gölü, Eridu Krallığı'nın kuzeyindeki tepelerin arkasında bulunmaktadır. Kuraklıkla birlikte önce bataklığa sonra çorak toprağa dönüşmüştür. Amirra ve Kunadra'nın gençken buluştukları yerdir (s.8).

Işık Gölü, Yafes'in yurdunu kurduğu yerdir (s.47). Türkler için önemli bir yer sayılmakta ve yazarın diğer eserlerinde de adı geçmektedir. Samiray ve Savaşçı'nın ilk görüştükleri ve sonrasında buluştukları yerdir (s.83).

Kiş Krallığı, Sümer kent krallıklarından bir tanesidir. Büyük meydanına kurulan panayırı ve tapınak önemli geçim kaynağıdır (s.49). Sargon'un büyüdüğü ve kral olduğu yerdir.

Kapadokya, Anadolu'nun ortasında, kayalara oyulmuş kral mezarları, dağların eteklerini süsleyen devasa heykelleri, çatısı kümbet biçimindeki taş evleri ile "Güzel Atlar Ülkesi" olarak anlatılır. *"Yemyeşil üzüm bağlarının arasından göğe doğru, şekli biçimsiz mızrakları andıran yüzlerce kule uzanıyor, renk renk binlerce at sürüler halinde yamaçları süslüyordu."* (s.62) sözleriyle tasvir edilen Kapadokya, Hattili tüccarın Aşu Mezral'ı kaçırdığı yerdir. "Hatti" eserde "Anadolu" anlamında kullanılmıştır.

Kül-Ogun Dağı, Işık Gölü'nün yamaçlarından başlayarak zirvesi bulutlara uzanan dağdır. Savaşçı, buradan Samiray'ı izlemektedir (s.84).

Sarı Orman, Samiray'ın sığındığı ve Ulu-Kan'ı doğurduğu mağaranın bulunduğu ormandır (s.99). Sarı Orman Ana Kurt'un yaşadığı ve erkek bebeklerin büyütülüp birer savaşçı olarak yetiştirildiği yer olması açısından önem taşımaktadır.

Pugsar Krallığı, surlarla çevrili (s.104) kent krallıklarından biridir. Sur kapılarının üzerinde yağmurdan korunmak için yaptırdıkları sundurmalar bulunur. Uğrak bir ticaret kenti olan Pugsar, rüşvetin oldukça yaygın olduğu bir yerdir (s.106). Ticaret geliştiğinden ürün çeşitliliği fazla olan bir kenttir (s.107). Hatti, Sami, Hint tacirlerinden Sümerlere kadar farklı coğrafyalardan insanların uğrak yeridir (s.108). Ulu-Kan'ın aldığı ilk yer olması açısından önem taşır. Pugsar'ın fethinden sonra Ulu-Kan ve savaşçıları efsaneleşmiştir.

Marakan Krallığı, Pugsar'ın fethinden sonra Ulu-Kan'ın üzerine yürüyen kent krallığıdır. Ordularından geriye krallarının mızrağa geçirilmiş başının eline tutuşturulduğu tek bir asker kalır. Ulu-Kan ve ordusu bu krallığı yağmalar.

Markan, Karakum, Bagun ve Arkaim, Asya'daki kent krallıklarıdır. Ortak özellikleri Ulu-Kan'la savaşmaları ve kaybetmeleridir. Asya'nın diğer krallıkları bu kentlerin başına gelenleri gördükten sonra Pugsar'ın yakınından bile geçmezler

(s.123). Bu krallıklar, Işık Hanlığı ile Ulu-Kan arasında yapılan savaşta, Ulu-Kan'ın yardımcısı olmuşlardır.

Işık Hanlığı, diğer kent krallıklarından farklı olarak etrafı surlarla çevrili olmayan bir krallıktır. Sınırlarını göstermek için hanlığın etrafını kısa, taş duvarlarla çevrelemişlerdir. Etrafı otlaklarla çevrilidir ve belirli bir giriş çıkış kapısı yoktur (s.133). Asil Soy'un mensuplarının yaşadığı bu yer, savaşçı ve kendine güvenen bir halktan oluşur. Ulu-Kan'ın yendiği Marakan, Karakum, Bagun ve Arkaim krallıkları ile komşu ve dost ilişkiler sürdürmektedir. Işık Hanlığı onların hamisi rolündedir (s.134). Işık Hanlığı, Yafes'in tahtını temsil ettiğinden atalarının yaptığı anlaşmalar bu tahtın kutsiyetini katı kurallarla korumaktadır (s.172).

Kiş Sokakları, Kiş Krallığı'nda bulunan gece saatlerinde oldukça karanlık, ıssız ve tehlikeli olan sokaklardır. Sarhoşlar ve nadiren devriye muhafızları görülür (s.209). Sokakların bu hali, Suşatra ve Sargon'un Vergi Bakanı Azur'un cesedinden kurtulmaları için zemin oluşturmuştur.

Babil, *"Mezopotamya'nın incisi...Halkı uçuk...Kralları uçuk...Gelenekleri uçuk...Efsanelerin gerçeğe harmanlandığı tuhaf bir Sümer Krallığı. Bu tuhafıkların en göze çarpanı hiç şüphesiz Babil Kulesi! Kralın inandığı ilahlara yakın olmak için şehrin göbeğine diktirdiği sarmal bir yapı."* (s.225) sözleriyle tasvir edilmiştir. Eserdeki önemli mekânlardan biridir. Babil'in tuhaf gelenekleri dışında, yaşanan sıra dışı olaylar, farklı inançlar, büyüler ve insan kılığındaki meleklerin bu yerle birlikte esere girdiği görülmüştür. Babil'de anılması gereken yerler arasında panayır ve zanaatkarlar sokağı da bulunmaktadır (s.237). Panayır ve zanaatkarlar sokağının her kent krallığında bulunduğu düşünülmektedir.

Lagaş Krallığı, Sümer kent krallıklarından bir tanesidir. Kiş Krallığı ile savaş halindedir. Güçlü bir kent krallığı olmasının yanında Sargon'un kral olabilmek ve Ur-Zabal'ı kötü bir kral gibi gösterebilmek için Kiş ordusunda yarattığı kaos sonucu Kiş Krallığı'nı yenmiştir (s.268). Sargon'un kral olduktan sonraki saldırısını ise Ulu-Kan sayesinde püskürtmüştür (s.311).

Amos'un amlığı, Babilli aşıkların buluşma yeridir (s.257). am ağaçlarının çevrelediğı güzel bir yerdir. İstar'ın Harut ve Marut'la birlikte olduğı ve yine burada bir ışık olarak gökyüzüne çıktığı yer olmasından dolayı önemlidir (s.261).

Dimaşke, yeryüzünde insanoğlunun ilk günah işlediğı yerdir. Habil'in Kabil'i öldürdüğü Kasiyun Dağı burada bulunur. Harut ve Marut da cezalarını çekmek üzere buraya götürülürler (s.263).

Akad, Sargon'un kral olduktan sonra başkentini taşıdığı yerdir. Sargon, şehrin her yanına hayatını anlatan yazıtlar koydurur. Gerçek kimliğinin yazılı olduğı bu yazıtların bulunduğu kent olduğundan önemli bir mekândır (s.270).

Kabolit Diyarı, Pugsar Krallığı'na iki günlük mesafede bir yerdir. Geniş bir ovanın üzerine kurulmuştur. Ulu-Kan'ın eşi Böke'nin kervanı burada saldırıya uğramış ve Ulu-Kan eşini burada bulmuştur (s.276).

Marı, Ulu-Kan ve kardeşlerinin yurt edinmesi için verilen Sümer şehridir. Burası, Ulu-Kan'ın savaşa hazırlandığı yerdir. Marı, diğer Sümer krallıkları arasında Lagaş'a en uzak olanıdır (s.299).

➤ **Kapalı Mekânlar**

Bir çatı altında bulunan her yere kapalı mekân denilebilir. Kapalı mekânlar, dar ya da iç mekân olarak da anılmaktadır. Kapalı ya da açık, mekânın roman kişisi üzerindeki etkisi ve olayın gerçekleşmesindeki rolü önemlidir.

Son Kağan romanında anılan kapalı mekânları; gerçekte var olup roman kurgusunda yerini alanlar, gerçekliği bilinmemekle birlikte var olabilecek durumdaki kapalı mekânlar olarak sınıflamak mümkündür.

Eserde Cengiz'in çalışmaları ve gelişimi için araştırmalar yaptığı, öğrenim gördüğü TÜBİTAK (s.111), ODTÜ (s.110), ASELSAN (s.25), gibi kurumlar anılır. Ayrıca eser kurgusu içinde operasyon hazırlığından bulunulan Ankara Gölbaşı Özel Kuvvetler Komutanlığından (s.148) bahsedilir. Cengiz'in eşi Buse'nin okulu olarak Bilkent Üniversitesinin (s.165); kardeşi Cihan için Kırıkkale Üniversitesinin (s.37); Mehmet Ali'nin tedavi gördüğü hastane için Uludağ Üniversitesi (s.172) Tıp

Fakültesinin adı anılır. Kapalı mekân sayılabilecek bu kurum ve kuruluşların varlığı bilinir. Eser kurgusunda anıldıkları yerlere örnek göstermek mümkündür:

“Ankara’da, TÜBİTAK binasının zemin katında gizli bir laboratuvar bulunuyordu. Üzerinde “Özel Çalışmalar Laboratuvarı” yazan bu bölüme öyle herkes giremezdi.” (s.141)

“Planlandığı gibi Cengiz, ODTÜ Bilgisayar Mühendisliği bölümüne başlamış, gündelik yaşamında pek bir değişiklik olmamıştı.” (s.110)

Son Kağan romanında, kurgu içinde yerini almış, gerçek hayatta var olabilecek kapalı mekânlar arasında Mehmet Ali’nin kaçırıldığı çiftlik evi (s.171), Kenan’ın arkadaşlarıyla buluştuğu restoran (s.99) ve ofisi (s.161), Kevin Eagle’nin Mercan Yokuşu’ndaki antikacı dükkânı (s.127) ve sığınaklar (s.232), Carl Stone ile Cemil’in buluştuğu kafe sayılabilir. Bu mekânların anlatımında tasvir ve ayrıntı çiftlik ve sınırlı ölçüde kafe anlatımında bulunur:

“Otantik havasıyla köy kahvaltısı ikram edilen göl manzaralı restoranda o sabah camın kenarına toplanmış ağır misafirlerden başka kimse yoktu.” (s.99)

Yazar, restoranın Mogan Gölü kıyısında ve otantik olduğunu söyler. Mekân, Kenan ve arkadaşlarının buluştuğu yer olduğundan önem kazanır.

“Helikopter güzel bir çiftlik evinin bahçesine indi. Çevresi ağaçlarla dolu, oldukça korunaklı ve ıssız bir yere kurulmuş iki katlı bir çiftlik eviydi.” (s.168)

“Şark köşesi şeklinde düzenlenmiş Kız Kulesi manzaralı bu yerin huzur bulduğu tek mekân olduğunu düşünürdü hep.” (s.125)

Eserde, Kız Kulesi’nin Ajan Carl Stone’a doğduğu yeri hatırlattığı, çocukluğunun geçtiği sahildeki deniz fenerine benzettiği anlatılır. Eserde, Mukan Kağan’ın ve İlteber’in çadırlarından da bahsedilir:

“Büyük otağında zeminden yarım metre kadar yükseltilmiş, üzerine yumuşak ve büyük postların serildiği sedir benzeri sade bir tahtta oturuyordu.” (s.46)

Mukan Kağan'ın çadırı en büyük olandır ve gösterişlidir. Çadırın süsü ve gösterişinin, hükümdarın büyüklüğünü gösterdiği söylenir.⁹⁰ Bunun yanında İlteber'in çadırı çok daha mütevazıdır:

“...Ötüken'in diğer tüm çadırları kadar, hatta daha da sade ve fakir denilebilecek bir çadırdı. Girdikten sonra hemen karşıda asılı duran, büyük bir geyik derisi üzerine yazılmış “Türk'ün soyu Kalgançı Çak'a kadar yaşasın ve ona Kağanlık etsin.” yazısı vardı. Hemen çadırın ortasında tüm çadırlarda olduğu gibi Türklerce kutsal kabul edilen taşlarla çevrilmiş bir ocak, çadırın sağ tarafında ağızları bağlanmış yirmi otuz kadar küçük çuval bulunuyordu. Sol tarafta ise kilit yeri denilebilecek bir yere muhtemelen tılsımlı bir bıçak konulmuş bir sandık ve biraz ötesinde dinlenmek için yerde serili hayvan postları göze çarpan diğer şeylerdi.” (s.49)

Tomris'te kapalı mekâna pek rastlanmaz. Kral Kiros'un sarayı, Yahudilerin Süleyman Mabedi ve kurultayın toplandığı çadır, tasviri çok önemsenmeden verilmiş kapalı mekânlardır:

“Nihayet sarayın bahçeye bakan altın işlemeli devasa kapısı aralandı.” (s.34)

“Tomris Hatun kurultayın toplandığı otağa girdi, kendi için ayrılan yere oturdu.” (s.58)

“Yahudi kavmi, eski toprakları Kudüs'e geri dönmelerini sağlayan ve daha önce Babil Kralı tarafından yerle bir edilen tapınakları Süleyman Mabedi'nin yapımına izin veren Kiros'a yaşadıkları müddetçe kendisine minnettar kalacaklarına ve adını yaşatacaklarına dair yemin ettiler.” (s.137)

Tomris'te kurganlar adı anılması gereken kapalı mekânlardır. Ayrıca Alp Er Tunga'nın ölümünden sonra yok olmanın eşiğine gelen Saka Türklerinin gömüldüğü Ata mezarlarını da anmak gerekir. Ata mezarları, aile büyüklerinin gömüldüğü yerlerdir:

⁹⁰ Özdemir, a.g.e., s.45.

“Büyük Göç’ten geriyeysel oğlu hariç tüm sevdiklerini kaybeden Tomris Hatun ve onun gibi eşlerini, babalarını; oğullarını kaybeden ya da ‘Ata mezarlarını’ bırakmak istemeyen yaklaşık on beş bin kişi kalmıştı.” (s.52)

“Ozanlar ardından günlerce ağıtlar yaktı ve insan eliyle yapılmış büyük bir tepeyi andıran kurgana defnedildi.” (s.135)

“Arman, kurganına defnedilmiş, kadın erkek atlı savaşçılar mezarının etrafında dönerek, yuğ töreninin son aşamasını tamamladıktan sonra yurda dönmüşlerdi.” (s.169)

“Barsgan için özenle hazırlanan kurgan, Mayda’nın atölyesinden çıkan yüzlerce parça altın ile süslendi ve Tigin, düğün hediyesi olan altın elbise ile defnedildi.” (s.238)

Tomris romanında adı anılan mekânlar tasvirden, ayrıntıdan uzak işlenmiştir. Klasik tarzda yazılmış olan Tomris’te mekânların özellikle kapalı mekânların canlandırılmaması bu mekânların olayda yoğunluk oluşturmamasındandır.

Ruhum Kıyama Kalktı romanında, Ahmet Ziya, Selahaddin ve Yozgatlı Halil’i boğulmaktan kurtaran sandıklar tasvir edilir:

“Her sandık bir insanı rahatlıkla alabilecek büyüklükteydi ve çift katlı ahşaptan oldukça sağlam görünüyorlardı. Bir insanı en azından birkaç saat suyun üzerinde rahatlıkla taşıyabilirlerdi...” (s.38)

Ruhum Kıyama Kalktı romanında, tandır önemli bir iç mekândır. Tandırda ekmek pişirilir, tandırda hasta Asım yatırılır, tandırda eşkıyalardan saklanılır ve tandırda insanlar yakılır.

“Eke Mahmut ile tandıra girdik ve olanca hızla ortalığa çeki düzen verdik. Asım için getirilen döşeği tandırın bir köşesine serdik, tezek ve odunla ocağı tutuşturduk ve yattığı zerzevatı bağlı olduğu uzun iple çekerek tandıra taşıdık.” (s.63)

“Duvarı yataklarımızı koyduğumuz tahta bir dolap var. Babam o tahta dolabın içine girdi. Yorganları üzerine yığdılar. Anam da saklayacak başka yer

bulamayınca beni tandırın içine soktu. Akşamüstü yemek pişirmek için yakıldığından tandır tam soğumamıştı. Ellerim, ayaklarım biraz yandı ya, hiç ses etmedim.” (s.144)

Yazarın romanlarında mekânlar daha çok dekor özelliği görür. Ayrıntıya girilmez, betimleme yapılmaz. Anlatıcının resmettiği tek mekân tuz dükkanıdır:

“Dükkânın muhteviyatı: bir iskemle, bir masa ve geçmiş yıldan kalan iki üç çuval nemlenmiş tuzdan başka Asım’ın Aşkale’de kaldığı geceler üzerinde yattığı eskimiş bir döşek ve yorgandan ibaretti.” (s.74)

Ev, insan hayatındaki kaledir. İnsanı dış dünyadan ayıran, özel kılan, güvenilir olan yerdir. Kapıların kapatılmasıyla birlikte insanı soyutlar. *“Ev, insan yaşamında, kazanılmış şeylerin korunmasını sağlar, bunları sürekli kılar. Ev olmasaydı, insan dağılıp giderdi. Ev, insanı gökten inen fırtınalara karşı olduğu gibi, yaşamında yaşadığı fırtınalara karşı da ayakta tutar. Aynı zamanda hem beden hem ruhtur. İnsan varlığının ilk evrenidir...”*⁹¹ Romandaki evler insanı korumaya yetmez. Her biri birer mezara dönüşür. İnsanlar evlerin tandırlarında, dehlizlerinde saklanırlar. Romandaki evlerle ve dehlizlerle ilgili bölümler şunlardır:

“Kireçli sıvısı yer yer dökülmüş kerpiç köy evinin ahşap kapısı bir sevdayı müjdelercesine inleyerek açıldı ve elinde eski bakır bir tepsiyle nazlı bir ahu salına salına dikiliverdi karşıma...” (s.83)

“...Hanelerimiz artık en savunmasız mahremlerimiz olmuşlardı. Bu duruma kendimce bir çare olur ümidiyle dükkânın altına iki üç insanın sığabileceği büyüklükte nispeten gizli bir dehliz yaptım.” (s.107)

“...Baskınlar süresince onlar da ben ve Güle gibi, Kara Abdullah’ın ilk Rus işgalinde samanlığın altına yaptığı dehlize sığınmışlardı. Dağlardan topladıkları madımak otu ve yanlarına aldıkları küflenmiş somunlarla karınlarını doyurmuşlardı.” (s.110)

“Evin kapısından başka tek çıkış yolu, birbirine bitişik evlerin Ermeni zulmünden kaçmak için duvarlarını delerek birbirleri arasında geçişi sağlayan bir

⁹¹ Gaston Bachelard, *Mekânın Poetikası*, Çeviren: Aykut Derman, Kesit Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.35.

insanın geçebileceğin büyüklükte deliklerdi. Sakin zamanlarda mahremiyeti korumak için birer patiskayla örtülü olan bu delikler, komitacılar geldiğinde kaçış yolu olarak kullanılmaktaymış. Cinis'te böyle bir imkân yoktu ancak daha sonraları Aşkale'de de aynı yöntemin uygulandığını işittim.” (s.149)

Ruhum Kiyama Kalktı romanında, insanların öncelikle iç mekânlarda katledildiği görülür. Zamanla kıyım sokaklara, şehirlere taşmıştır. İnsanların katledildiği bir diğer iç mekân hamamdır:

“Nihayet karar verilmişti. Hamamda katledildikten sonra kağnılarla bir çukura atılacaktık...” (s.156)

Tarık romanında açık mekânlar kadar çok olmasa da kapalı mekânlar bulunur. Kapalı mekânlar arasında saraylar sayıca çoktur. Kapalı mekânların çoğunda, tasvirde ayrıntıya girilmemiş, tasvir parçaları ile yetinilmiştir.

Eserde, Gırnata'da toplanan kitapların yakıldığından bahsedilir. *“Kentin kütüphanelerinde, evlerinde, camilerinde ve El-Hamra Sarayı'nda büyük bir özenle muhafaza edilen neredeyse bir milyon kitap, peyderpey toplanarak yakılmak üzere Babü'r Remle Meydanı'na getirilmekteydi.” (s.8)* Kapalı mekân sayabileceğimiz kütüphane, ev, cami gibi yapıların tarifi yapılmamış, kitapların muhafaza edildiği yerler olarak anılmıştır.

El-Hamra Sarayı'nın güzelliği, büyüklüğü ve gösterişi Topkapı Sarayı'yla karşılaştırılarak verilir. Ayrıca El-Hamra'nın büyüklüğünden ve gösterişte eşi olmadığından bahsedilir. Topkapı Sarayı ile ilgili bölümler şunlardır:

“Heybetli iki yeniçerinin mihmandarlığında geride bıraktıkları, boğaz manzarasından başka cazibesi olmayan bahçe ve sonrasında karşılına çıkan gösterişsiz yapı, misafirlerini oldukça şaşırtmıştı. Bir sarayın böylesine mütevazı ve şatafattan uzak olabileceği akıllarının ucundan dahi geçmezdi.”

İsmail, Papa'nın uyuklarını kaçırın Osmanlı Sarayı karşısında çok şaşırır. *“El-Hamra'nın ancak yarısı kadar. Gösteriş ve şatafatta ise yanına dahi yaklaşamaz.” (s.84)* diyerek şaşkınlığını belirtir.

Topkapı Sarayı ile anılan arz odası ve Enderun Mektebi (s.94) diğer kapalı mekânlardır. Enderun Mektebi, Tarık'ın eğitim için bırakıldığı yer olması açısından önemlidir. Arz odası ile şöyle anlatılmıştır:

“Beyazıd Han, Kütahya çinileri ve hat yazıları ile süslenmiş odanın diğer ucundaki tahtında oturuyordu. Vezirler ve paşaları ise sultanın hemen sağından başlayan hiyerarşik bir nizamla yan yana, ayaktaydılar.” (s.85)

Yazar, El-Hamra'yı tasvir etmek yerine kahramanların ağzından Topkapı Sarayı ile kıyas eder ve gösterişli, şatafatlı bir saray görüntüsünü okuyucuya bırakır. Topkapı Sarayı'nın arz odası gibi El-Hamra'nın görüşme salonu kısaca tasvir edilir:

“Müslüman ve Yahudi cemaatlerinin ileri gelenleri kararlaştırılan vakitte duvarında büyük ve süslü taş işlemesiyle ‘La Galibe İllallah’ yazan salondaki yerlerini almış, yetkililerin gelmesini bekliyorlardı... Jimenes masanın uzak kenarına ilişti.” (s.45) Görüşme salonunda, arz odasından farklı olarak masa ve sandalyeler dikkat çeker. Ayrıca arz odasındaki çinilerin yerine, görüşme salonunda büyük ve süslü taşlar alır.

Eserde, işlevi üzerinden anılan bir diğer kapalı mekân Engizisyon Mahkemesi'dir (s.11). Mahkeme, bina olarak tasvir edilmemiş, kitapların yakılma emrinin bu mahkemeden çıktığı söylenmiştir.

Ezrak ve diğer kahramanların yaşadığı El-Beyyazın bölgesiyle El-Beyyazın Camisi'nin adı anılır. Camiden gelen ses, kahramanları ürpertir:

“El-Beyyazın Camisi'nin minaresinden gelen ürpertici çan sesi kulaklarını tırmalamasa daha da bakacaklardı...” (s.75) Cami, İslam'ın sembollerinden biridir ve Hristiyan çanının çalması kahramanları rahatsız eder.

Alcazar Sarayı, Kraliçe Isabel ve Kral Ferdinand'ın yaşadığı yerdir. Endülüslü mimarların ve taş ustalarının El-Hamra'dan sonraki en görkemli eseri Alcazar'ın avlusunu ‘Cennet Bahçeleri’ süsler (s.49).

Eserde adı anılan bir diğer kapalı mekân Toledo Sarayı'dır. Toledo Sarayı'nın ihtişamından bahsedilmez. Mistik Toledo şehrinin surları içinde bir saray olarak anlatılır (s.155).

Eserde, Katolikler Toledo'yu terk ettikten sonra mescit olarak kullanılan San Juan Kilisesi bir diğer kapalı mekândır (s.267). Kilisenin altında bir zindan olduğundan ve Tarık'ın o zindana atıldığından bahsedilir (s.271). Bunların dışında kiliseyle ilgili bir ayrıntı verilmez.

Eserde, Tanca'nın fethinden sonra plan yapmak üzere kullanılan ordugâh da kapalı mekândır (s.145). Ordugâh denilen mekânın bir bina olduğu düşünülür. *"Toplantının bitmesiyle koşarcasına odayı terk ettiler."* (s.148) sözleri ordugâh olarak kullanılan mekânın bir odası için söylenmiştir.

Ergenekon romanında, adı geçen kapalı mekân olarak sayabileceğimiz yerler: insanların yaşadıkları otağlar ve toplantıların yapıldığı toy otağıdır. Otağların birbirinden pek farkı yoktur ve tasvir edilmemiştir. Börte Çine'nin otağında tasvir parçasına rastlanır:

"...Gözlerini açtı, etrafa bakındı. Otağının tepesindeki hem ocağın dumanının dışarı çıkmasını hem de içerinin havalanmasını sağlayan tündükten görmeye alışkın olduğu yıldızlar, o gece bulutların ardına sığınmıştı." (s.12)

Toy otağı, Ak Ozan'ın çocuklara destan anlattığı, türkülerini söylediği; obanın önemli konularının konuşulduğu toplantı çadırıdır. Ak Ozan'ın günlerinde çocuklarla dolup taşan toy otağı, obanın önemli konuları konuşulacağı günlerde ileri gelenleri ve beyleri konuk etmektedir:

"Ak Ozan, omzunda kopuzuyla girişi meydana bakan toy otağının eşiğine vardı. Başını uzatıp şöyle bir içeri baktı. Geniş otağın içi onun destan anlatacağını haber alan çocuklarla, gençlerle dolup taşmıştı." (s.14)

"Börte Çine, Ergenekon'un önde gelenlerine haber saldı. Ertesi gün toy otağında önemli bir mesele görüşülecekti." (s.187)

Toy otağı, bir toplantı çadırı olmanın ötesinde fikirlerin sunulduğu, kararın ortaklaşa verildiği bir yerdir. Bu yönüyle, hükmedenin tek başına karar almadığını, fikir birliğine varıldığını gösterir.

Tong Yabgu romanında, çadırlarda yaşayan Göktürklerden bahsedilir. Eserde, çadırlara ilişkin tasvir veya açıklama bulunmazken olay örgüsünün genişletildiği Pers ve Bizanslılara ait kapalı mekânlarda tasvire rastlamak mümkündür.

Kisra Sarayı, Anuşirvan ve Hâkim'in yaşadığı Pers İmparatorluğu'nun başkenti Medain'de bulunan saraydır. Sarayla ilgili olarak "*Giriş kapısına uzanan taş geçit...*" (s.10) sözünden sonra "*Taziye gelenlerin krallarını son bir kez görmeleri için sarayın sütunlu salonuna konuldu.*" (s.71) ifadelerine rastlanır. Bahsedilen salonla ilgili Perviz ve Bagatur'un konuşmaları için bir köşe tasarlanmıştır. Bu köşe için "*...Birlikte salonun uzak köşesindeki çardağa yürüdüler. Ev sahibi, minderlerden birine kurulduktan sonra Bagatur'u karşısındaki yere buyur etti.*" (s.76) denilmektedir. Bu çardaktaki minderlerin arasında masa olduğu söylenen ancak minderlerin alçaklığı Perviz'le Bagatur'un oturduğu düşünülürse sofrayı andıran bir tabla bulunur. "*Şehinşah, elini süslü kaftanının kuşağına attı ve çıkardığı keseyi önlerindeki masanın üzerine boşaltıp karşılık verdi.*" (s.81) sözlerinden hareketle çardağın sütunlu büyük salonun gözden uzak köşelerinden bir yere kurulduğu söylenebilir. Köşe, Perviz ve Bagatur'un gizli konuşmaları açısından gözden uzak bir mekân olarak seçilmiştir. Sarayın salonu, dış görünüşü, görkemi hakkında başka bir anlatım bulunmamaktadır. Sarayın bir bahçesi olduğunu, Hüsrev Perviz'in gölgeliğini kiraz ağaçlarının dibine kurdurmak istemesinden anlarız (s.267).

Budist Tapınağı, Tong Yabgu'nun iyileşmesi için gidilen tapınaktır. Kaşkar'ın kuzeyindeki Kızıldağ'ın eteklerine kurulmuştur. Tapınağın içinde sarı, bulanık bir su çıkar (s.116). Tapınak çok çetin bir dağın yamacında ve kale gibi korunaklı bir yerdedir (s.117). Dağın çevresinde tehlikeli geçitler bulunur ve tapınak sert bir yamaca oturtulmuştur (s.118). Mekânlar konusunda tasvire çok yer vermeyen mekânların işlevi ve olayla bağlantısı üzerinde duran yazar, bu sefer tapınağı ayrıntılarıyla tasvir etmekten kaçınmamıştır:

“Tapınağın avlusu oldukça sade ve gösterişsizdi. Kızıla çalan taşlar özensiz bir şekilde, gelişigüzel zemine serpiştirilmişti. Duvarlar da tıpkı zemin gibi özensiz ve gösterişsizdi ama heybetli görüntüsü tuhaf bir biçimde bu basitliği unutturuyordu. Avlunun tek görsel zenginliği ortasında yükselen üç başlı fil çeşmesiydi ki, bu çeşme gerçekten usta bir sanatkârın elinden çıkmış, her detayı üzerinde ince ince çalışılmış muazzam bir sanat eserine benziyordu.” (s.119)

“Yürümeye devam ettiler. Avlunun giriş kısmını geride bırakıp sağa döndüklerinde önlerinde geniş bir alan belirdi. Budist keşişlerin tekdüze kıyafetleriyle gezindikleri, bazılarının telaşla sağa sola koşuşturdukları bu yer aynı zamanda tapınağın girişine bakıyordu.

Avludaki sadeliğin aksine tapınak oldukça ihtişamlıydı. Sivri ucu göğe doğru yükselen devasa yapı, sırtını sert bir dağın yamacına yaslamıştı. Bu yüzden tapınağa uzanan yoldan bu ihtişamı görmek mümkün değildi. Tapınağın üst kısımlarına doğru koyu yeşilden siyaha çalan bir yılan heykeli hemen göze çarpıyordu.” (s.120).

Tapınağın içi, dışı ve avlusu ayrıntılarıyla anlatılarak okuyucunun gözünde canlandırılır. Yazar, Türk kültürüne uzak olan bu inançla ilgili bilgi vermek için tasviri ayrıntılı tutmuş, eserlerinde görülen öğreticilik işlevini yerine getirmiştir. Benmar’ın konağı da eserde tasvir edilen mekânlar arasındadır. Konak, bahçesi, bahçedeki toprağın kokusu şöyle anlatılır:

“Rey’in biraz dışında göz alabildiğinde uzanan üzüm bağlarının kıyısındaki gösterişli konağa varana dek Tong Yabgu ve Benmar yan yana yürüdüler. Çok hareketli bir konaktı. Kara tenli kölelerin kimi sırtlarında küfelerle harıl harıl asmaların dibine gübre taşıyor kimiye ellerindeki çapalarla diplerini temizliyordu. Elllerinde kırbaçla başlarında bekleyen kahyalar keskin gözlerle hatalarını kollar gibiydi. Ara sıra uzaklardan şakıyan kırbacın şiddetine ve onları takip eden acı çığlıklara bakılırsa kölelere karşı pek merhametli değillerdi.” (s.169-170)

Yazar, konağın tasvirinden kölelerin nasıl çalıştığını, nasıl çalıştırıldığını anlatmaya geçmiştir. Yazar, kölelik sistemi olduğunu, bunun Türk kültürüne uygun olmadığını, kölelere karşı acımasız davranıldığını anlatmaya çalışmıştır. Burada dikkat çeken kırbacın sesinin bir kuşun şakımasına benzetilmesidir. Yazarın

“şaklayan kırbaç” yerine “şakıyan kırbaç” sözünü kullanmasının gözden kaçırılan bir hata olduğu düşünülmektedir. Konağın içiyle ilgili ise “Birkaç koridoru geride bıraktıktan sonra, kenti neredeyse kuşbakışı gören pencerenin önündeki sedire oturdular.” (s.142) ve “Misafirleri konağın en geniş odasına buyur ettikten sonra...” (s.171) ifadeleri bulunur. Bunlardan konağın gayet geniş ve yüksek olduğu anlamı çıkarılabilir.

İblis’in çocuklarının mağarası, kapalı mekân sayılabilecek bir diğer yerdir. Elbruz Dağı’ndaki mağara, rutubetli ve karanlıktır. Bir dehlizden geçilerek gidilen mağara kırk-elli adım sonra geniş bir boşluğa açılır (s.191). Mağaranın köşesindeki dar geçit Şipa Tepesi’nin diğer yamacına açılır (s.196). Mağara, İblis’in çocuklarının karanlık kişilikleri gibi karanlık ve ürkütücüdür. Köşesinde ayrı bir kaçış yolunun bulunması ise aslında korku içinde yaşadıklarını göstermektedir.

Büyük Saray, Tong Yabgu’nun Roma ziyaretiyle anılan kapalı mekânlardan biridir. Büyük Saray yanında Aya İrini, Ayasofya, Hipodrom anılmıştır:

“Büyük Saray! Evet, orayı bu adla anıyorlardı. Hamamlar, kütüphaneler, çeşmeler, gösterişli sütunların desteklediği iç içe geçmiş avlular içinde kaç kişinin yaşadığını kestirmek güçtü ancak Roma topraklarının yönetildiği saray, kendini şehrin geri kalanından soyutlamış başka bir dünyaydı adeta!” (s.210)

Büyük Saray, halka hipodromla bağlanır. Anlatıcı “Sarayın girişindeki heybetli bronz kapı aralanıp dışarı çıktıklarında önlerinde devasa bir Hipodrom yükseliyordu. Görkemi sol tarafındaki Ayasofya ile yarışan Hipodrom, Heraklius onuruna yapılacak oyunların yapılacağı yerdı.” (s.211) Hipodrom, Roma halkı tarafından önemli sayılan bir mekândır. Orada düzenlenen turnuvalara Basilika Sarnıcı’na kadar uzanan kuyruklu oluşturularak gidilir (s.212). Anlatıcı, Tong Yabgu ile Andrew’i gezdirirken Roma ve Roma tarihiyle ilgili bilgi vermekten geri kalmamıştır. Mekânları gezerken oraların işlevini, tarihini, kültürdeki yerini anlatır ve Türk kültürü ile karşılaştırır. Basilika Sarnıcı da şehrin su ihtiyacını karşılayan yerlerden biridir. Orası ile İmparator Jüstinyen anılır ve bilgi verilmeye devam edilir.

Ulu-Kan romanında kapalı mekânların varlığından bahsedilebilir. Bunun dışında fantastik bir tarihi roman olması açısından soyut mekânların varlığından da söz etmek gerekmektedir.

Ziggurat, Sümer krallıklarının tapınaklarıdır (s.8). Krallığın en yüksek yerine kurulurlar. Kral, zigguratın tepesine kurulan tahtta oturur ve ayini izler. Taht, sunağın hemen yanındadır. Onların yukarısında zigguratın en küçük ve son katı vardır. Eserde oraya Enki'nin heykeli yerleştirilmiştir. Tapınağın zirvesine doğru küçülen, yüksekliği üç mızrak boyundaki kare biçimli katmanların her birinde karşılıklı ikişer rahip bulunur ve ellerinde, zincirlerin ucuna asılı tütsü yağdanlıkları tutarlar (s.33).

Atölye, İno'nun heykel ve çömlek yapmak için çalıştığı, ilkel, kapısı bir örtüyle oluşturulmuş kapalı mekândır (s.13). Bir köşesinde, su dolu küpler ve cılız bir lamba bulunur (s.15). Ortasında keresteden bir kolon vardır (s.32). İno, burada oğlunun ve İnanna'nın cesetlerini defnetmek için hazırlar.

İno'nun Evi, Eridu Krallığı'nın yüksek bir tepesinde bulunan sıradan bir evdir. Nuh Tufanı'nın başlamasıyla insanların sığındığı ve tufanın dehşetini gözler önüne seren bir yer olmuştur (s.45).

Hattili Tüccarın Evi, Peri bacalarından birine oyulmuş bir evdir. Tüccarın üç karısı ve yirmiye yakın çocuğunun yaşadığı geniş bir evdir. Aşu Mezral'ın hamileliği burada geçmiş, Sargon burada doğmuştur (s.63).

Meyhane, Pugsar'da bulunan içkili eğlence yeridir. Ulu-Kan ve yanındakiler, Pugsar'la ilgili bilgi toplamak için burayı kullanırlar (s.108).

Mahzen, içkilerin saklandığı karanlık depodur. Sargon'un mahzende çalışması, oradaki karanlığın aksine hayatına ışık getirmiştir. Bütün işi öğrenene kadar sessiz bekleyen Sargon, sonrasında hırsızlığı ortaya çıkararak başsakiliğe yükselir ve hayatının refah düzeyi yükselir (s.159).

Suşatra'nın Konağı, Suşatra'nın Sargon sayesinde gelirini arttırarak taşındığı, Kiş'in en gösterişli konağıdır. Konağın büyük kısmı Sargon'a tahsis edilmiştir (s.162). Burası bir hizmetçinin yükselişini simgeleyen bir yer olması açısından önemlidir.

Yurttaşlar Meclisi, Sümerler döneminde, mahkemelerin görüldüğü yerdir. Meclis salonuna açılan küçük bir pencereden kralın duruşmaları izlediği bilinmektedir. Jüri üyeleri çoğunlukla soylu ve bürokratlardan oluşur. Bunların yargıçları ikna etmesi gerekmektedir (s.166). Meclis, dönemin adalet anlayışının ortaya konduğu önemli bir mekândır.

Bespu'nun Meyhanesi, Kiş'in meşhur meyhanelerinden biridir. İçinde soylular için ayrılmış özel localar bulunur. Vergi Bakanı Azur için planlar bu meyhanede yapılmıştır (s.202).

2.1.5.2. Soyut Mekânlar

Son Kağan romanında soyut mekânların varlığından söz edilebilir. Yazar, eserinde mekân unsurundan çokça faydalanır. Eserde ideal bir ülke, inanılmaz bir kahraman, olağanüstü olaylar verilir. Ülkenin gelişimi için kurulan tesislerin bulunduğu mekânlar ütöpik, soyut mekânlardır. Son Kağan romanında soyut mekân özelliği gösteren yerler şöyle sıralanabilir:

“Göktürk SST'nin AR-GE bölümü bünyesinde Ankara-Eskişehir yolu üzerinde Polatlı yakınlarında kurulan Araştırma Merkezi hemen her hafta yeni bir ürün tanıtıyor, bu haliyle şirketin beynini oluştuyordu.” (s.157)

“...Bunun için yabancı ülkelere ihraç etmek maksadıyla silah ve cihazların daha basit versiyonları Kızılcahamam'da kurulan devasa fabrikada üretilmeye başlandı.” (s.158)

“...Daha önce Pendik Tershanesi'nde üretilmeye başlanılan Milli Gemiler için Göktürk SST bünyesinde hazırlanan hava savunma sistemi ile güdümlü mermi ve füzelerin de savaş gemilerine entegre edilmesi neticesinde Türk Donanması adeta sınıf atladı.” (s.159)

“...Marmara'nın güzel ili Yalova büyük bir kutlamaya ev sahipliği yaptı. Daha önce kararlaştırıldığı gibi dünyanın en büyük ve modern tersanelerinden biri bir yıl önce buraya kurulmuştur.” (s.163)

“İki ay önce Konya’da kurulan uçak fabrikasında üretilen ileri teknoloji ve üstün silah sistemlerine sahip yeni nesil Türk savaş uçakları da aynı coşku ve ilgiyle karşılandı.” (s.164)

Eserde, çeşitli teknolojik kurumların kurulduğu Kızılcahamam, Pendik, Yalova, Marmara ve Konya açık mekân olarak adı geçen yerlerdir. Yazar, roman kurgusu içinde gerçekten var olmayan çeşitli kurum ve kuruluşları bu mekânlara yerleştirir. Araştırma merkezi, her türlü cihazın üretiminin sağlandığı fabrika, savaş uçağı fabrikası, hayali zırh ve diğer savunma sistemlerini çoğaltıp ihracata hazırlayan fabrikalar gibi kapalı mekân sayılabilecek yapılar ülke içindeki açık mekânlara kuruluymuş gibi anlatılan ütöpik soyut mekânlardır.

Son Kağan’da ütöpik saydığımız diğer mekânlar ise Göktürk SST, Gökbilimleri Uzay Teknolojisi Araştırma Kurumu gibi ileri teknoloji kurum ve kuruluşlardır. Bu mekânlar nasıl olduklarıyla değil niçin olduklarıyla anlatılır. Yazar, bunları görünür kılmamış, faaliyetlerini anlatmıştır:

“Devlet desteğiyle kurulduğu artık herkes tarafından bilinen “Göktürk Silah ve Savunma Teknolojileri Şirketi (Göktürk SST) ülkenin hızlı gelişiminde büyük bir etken olmuştu.” (s.158)

“Bakanlığının 4. yılında Gökbilimleri ve Uzay Teknolojisi Araştırma Kurumu yerli yapım ilk Türk gözlem uydusunu fırlatmıştı.” (s.206)

Ruhum Kıyama Kalktı romanında, soyut mekâna bir örnek vermek mümkündür. Metafizik mekânlar⁹² adı verilen dinlerin sunduğu, öte dünyaya ait manevi nitelikteki alemler, dünya mekânlarından farklıdır. Nebi’nin rüyasındaki cennet metafizik mekân sayılabilir:

“Elif, Nazo, körpe Abuş’un, ortasından berrak bir pınarın geçtiği, gül ve yaseminlerle bezeli bir cennet bahçesinden beni teselli ettikleri, elimden geleni yaptığını söyledikleri bir rüya gördüm o gece...” (s.137)

⁹² Çetin, a.g.e., s.139.

Ergenekon romanında Ergenekon, Türklerin sığındıkları, etrafı büyük dağlarla çevrili, tatlı suları ve verimli toprakları olan bir ovadır. *“Ergenekon’a gidiş bir tesadüf değildir. Çinlilerin hilesiyle vatanlarına hasret bırakılan Türk halkı, bir nevi doğaüstü bir yolculuğa çıkar. Bu düş yolculuğunda onlara yardım eden içlerindeki sezgi, inanç ve öz değerlerin birikimidir. Tek bir amaç vardır, o da Türk soyunu devam ettirmektir. Yaşam enerjilerini soylu topraklara ulaşabilmek amacından alan halk, şuurumsuzluğu bilinçli bir yolculuğa dönüştürür. Halk, dar geçitlerden, ayak basılmamış topraklardan geçerek kimsenin varlığından haberdar olmadığı cennet mekâna ‘selfe’ doğru yol alırken bireysel iradelerini ötelere gelen sesin çağrısıyla biçimlendirerek olgunlaşma süreçlerine destek alacak kutsala ulaşır. Kutsal mekân, Ergenekon’a tırmanış, bilincin merkezine yapılan yolculuğun sembolik bir ifadesidir.”*⁹³

Ergenekon, Türkleri saklar, büyütür, çoğaltır ve güçlendirir. Ergenekon ütöpik bir mekân özelliği taşımaktadır. Bu sebeple Ergenekon içinde anlatılan açık ve kapalı özellik gösteren diğer mekânlar da soyut, ütöpik mekânlar olarak değerlendirilmelidir. Ergenekon içinde coşkulu akarsular, kutlu ormanlar ve Demir Dağ’ı barındırır. Eserde, bunların adının nasıl verildiği anlatılmıştır:

“...Birlikte ovayı doğudan saran dağların yamacından gelen, dağ keçileri kıyılarında cirit attıkları için Tekeli diye ad koydukları akarsuyun başına dek yürüdüler. Tekeli her zamanki coşkusuyla çağlıyor, Ergenekon’un iki yanından gerdanlık gibi dolandıktan sonra varıp Demir Dağ’ın başladığı yerdeki göl ile birleşiyordu. Göl, buz gibi berrak suyuyla, bakanlarda hayranlık uyandıran koyu lacivert rengi ile nadide bir mücevheri andırıyordu. Bundandır ki Altınsu adını vermişlerdi oraya. Duruluğuyla, ovaya hayat verişiyse tam da ona yakışır bir addı.” (s.169)

Eserde, Tekeli, Altınsu ve Demir Dağ açık mekânlardır. Bunlar Ergenekon’un içinde bulunan ve orada yaşayanların hayat kaynağı olan mekânlardır. Demir Dağ hem Türklerin demircilikte gelişmesini hem de savaşçılıkta ileri gitmelerini sağlar. Ergenekon Destanı’nda dikkat çekici motiflerden biri demir olduğundan Demir Dağ

⁹³ Şenocak, a.g.m. s.2531-2532.

önem kazanır. *“Göktürklerin demircilik yaptıkları bilinen tarihi bir gerçektir. Yaban toplum insanı, demirin içinde güçlü bir ruh bulunduğunu, savaş aletlerinde demirin içindeki bu ruhun canlılara zarar verdiği, bu sebeple ona saygı gösterilmesi gerektiğini düşünmüştür. Tabiattaki varlıkların içinde bir ruh olarak demir, kutsallaştırılmış olmalıdır.”*⁹⁴ Eserde, Börte Çine Ulu Demirci’nin verdiği demir oku, *“Oraya! Demir Dağ’ın ardına...!”* (s.10) salar. Ergenekon’da Demir Dağ’dan kılıç, hançer (s.178) elde edilir. Ulu Demirci’nin mabedi, Demir Dağ’ın zirvesinde bulunur (s.125). Demir Dağ, başta Türkleri koruyup kollayan bir dost iken ata yurduna dönmek istediklerinde aşmaları gereken bir engel halini alır. *“El birliği ile eritilen demir dağdan özgürlüğe çıkış, ruhsal anlamda yeniden doğuşun sembolüdür. Dil, din tarih ve kültür, bütün bir milletin aklında ve gönlünde dondurulmuş, kalıplarından birlik, beraberlik ve inancın ateşiyle eriyerek hızla kökene doğru akar. Kaybedişlerin ve hataların demirden bir dağa sürüklediği yaşam, şimdi onlara birlik ve beraberlik içinde dirliğe ulaşabileceklerini öğretmiştir. Bilincin kendiliğini bulmasında simya işlevini üstlenen kişinin, dış çağrının demirci olma nedenini ise köken mitleri ortaya çıkarır.”*⁹⁵

Eserde, Demir Dağ’ın içindeki demir geçidin girişini Ulu Demirci’nin gönderdiği Bilge gösterir (s.201). Ergenekon’dan çıkış kutsal bir yolculuktur ve bu yolculukta Börte Çine’yi yönlendiren Ulu Demirci, Bilge, Kutlu Kurt, demir gibi semboller kullanılmıştır. Bu semboller Börte Çine’ye Demir Dağ’ı geçmesinde yardımcı olan onu değiştirip dönüştüren dış çağrılardır. Dolayısıyla Demir Dağ, açık mekân olmasının ötesinde sembolik bir değer kazanmıştır.

Kutsiyet yüklenen bir diğer açık mekân Kutlu Kayın Ormanı’dır (s.178). Ormandan yakacak elde edilir, av yapılır, yay üretilir. Dolayısıyla orman, insanların yaşam kaynaklarından bir tanesidir. *“Göktürkler 6. yy’da gelişmiş bir ulus olmasına karşın bugünkü Altay uluslarının Şamanlıklarındaki birçok ilkel öğeleri bulunduruyor.”*⁹⁶

⁹⁴ Kaya, **a.g.m.**, s.111-112.

⁹⁵ Şenocak, **a.g.m.**, s.2533.

⁹⁶ Fuat Bozkurt, **Türklerin Dini**, Salon Yayınları, Konya, 2018, s.71.

Eserde, ormana kutsiyet yüklenmesi ve özellikle kayın ağacının belirtilmesi Şamanizm ya da Gök Tanrı inancı ile ilgili olabilir. *“Bir orman tümüyle ya da kimi ağaçlar kutlu sayılır. Şamanların en çok saydıkları ağaç kayın ağacıdır. Altay şamanları kayının Tanrı’dan koptuğuna inanırlar. Bunun için kayına yıldırım düşmez.”*⁹⁷

Ergenekon’un etrafını çeviren dağlardan bir diğeri Kızıl Dağ’dır. Açık mekân kabul edebileceğimiz Kızıl Dağ, bahar müjdecisi ilk çiğdem çiçeğinin bulunduğu yerdir:

“Nerde buldun muştuna bu imi?”

Delikanlı eliyle ovanın güney tarafındaki dağı göstererek,

“Orada Tinay Hatun!” dedi. “Kızıl Dağ’ın yamacında.” (s.178)

Eserde, Bilgelerin yetiştirildikleri, Altay Dağları’nın eteklerinde bulunan yer de açık mekân özelliği gösterir. Burada Bilgelerin kaldığı çadırlar ya da çadıra benzer kapalı mekânlar da olmalıdır ancak bundan söz edilmemiştir:

“...Bilge Ata! Evet, kendisini elinden tutup yurdundan çok uzağa, Altay Dağları’nın eteklerinde kuş uçmaz kervan geçmez bir yere götüren, kendisini yetiştirip büyüten adama dair bildiği tek şey unvanıydı.” (s.126)

Ulu Demirci, Demir Dağ’ın zirvesindeki kimin ne zaman kondurduğu bilinmeyen mabette yaşar. Mabedin önündeki geniş düzlüğün, dağın eteklerine süzülen sarp uçurumla birleştiği yerden (s.125) Ergenekon’u izler. Börte Çine, mabede Bilge’nin rehberliğinde çıkar:

“Mağaranın izbe köşelerinden birinde başka bir aralıktan içeri girdiler. Burası geride bıraktığı mağaraya göre çok daha farklıydı. Yukarı doğru yükselen merdivenler, insan elinin değdiği belli kusursuz duvarlar önlerinde uzayıp gidiyordu.” (s.203)

⁹⁷ Bozkurt, a.g.e., s.67.

Ulu Demirci; Kıyan, Nüküz ve eşlerini mabedin önündeki düzlükten izler, onların Ergenekon'a gelişini beklemektedir. Aynı Demirci, Börte Çine'yi mabedinde bekler ve ulu soyu beklediği mabedin önündeki yere götürerek ona Ergenekon'dan sonrasını anlatır (s.206).

Mabedin, Demir Dağ'ın zirvesinde bulunması, Ulu Demirci'nin zamanın ötesinde orada yaşaması ve Tanrı'nın buyruklarını yerine getiriyor olduğunu sezdirmesi (s.163, 207) mabede, demirciye ve dağa bir kutsiyet kazandırır.

Ulu-Kan romanı fantastik özellikleri ağır basan tarihi bir romandır. Yazar, anlattığı sıra dışı olayları sıra dışı özellikler taşıyan mekânlarda yaşatır. Ulu-Kan'da soyut mekân sayabileceğimiz yerler şunlardır:

Ölüler Diyarı, Sümerlerin öldükten sora tüm ruhlarının toplanacağına inandıkları yerdir. Cennet ya da cehennem inancı olmayan Sümerler, burada, dünyada yaptıklarına göre varlıklarını devam ettireceklerine inanırlar (s.15). Dolayısıyla Ölüler Diyarı, ütöpik, soyut bir mekândır. Sümerler öldüklerinde mezarlarına yakınları, belli aralıklarla sunu bırakırlar çünkü Ölüler Diyarı'nın yemekleri acı, suları tuzludur. Ölen kişi bunlardan yiyip içemez (s.29).

Niburru, Tufandan önceki Sümerlerde ilahları Enki'nin geldiğine inandıkları yerdir. Tüm Rahip-Krallar, tanrıçalar ve seçilmiş kişiler öldükten sonra burada ağırılanacaktır (s.15). Niburru da ütöpik, soyut mekândır.

Mabet, Gizemli Öğreti'ye hükmedenlerin toplandığı fantastik bir mekândır. Bir bekçi tarafından korunur (s.71). Rüya yoluyla çağrı yapar. Ak ve Kara Kamların seçildiği, içinde bir Öğreti Odası bulunan bir yerdir (s.73). Mabet “Yeryüzünü bir örümcek ağı gibi saran görünmez enerji küresinin merkezi...” (s.72) olarak tanımlanmıştır. Kamlar Meclis burada toplanır. Kamlar Meclisinin sorularına cevap verir, Kam yapacağı kişiyi kendi seçer ve çağırır (s.74).

Bekçinin Odası, “Titrek bir lamba ışıyla aydınlanan odanın içinde çok az eşya bulunur. Köşede kıvrılmış bir döşek, onun hemen yanında oymalı, ahşap bir sandık, duvarda asılı birkaç parça kıyafet ve köşede duran beş büyük küp...Yiyecekler, kapının karşısındaki duvarda kiler vazifesi gören gömme bir

dolabın içindeydi.” (s.70) sözleriyle tasvir edilmiştir. Bu oda, mabedin içinde bir yerde olduğundan fantastik bir mekân kabul edilmektedir. Bekçi, bu odada Çig Besil’in kızına bakmıştır.

Öğreti Odası, mabedin içinde bulunan bir odadır. Seçilen kişi, bir yıl süreyle bu odada eğitim alır ve ihtiyaçları bekçi tarafından karşılanır. Bu oda da fantastik bir mekândır.

2.1.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

2.1.6.1. Romanlarındaki Bakış Açısı

Bakış açısı, anlatmaya bağlı metinlerde olayların gelişiminde ve bunların okuyucu tarafından görülmesinde önemli bir unsurdur. Romanda olayı okuyucuya aktaran bir anlatıcı vardır. Anlatıcı, kullandığı dil, üslûp; imkân ve sınırlılıklarıyla bir bakış açısına sahiptir. Bakış açısı, herhangi bir varlık, olay ve insan karşısında sahip olunan dünya görüşü, hayat tecrübesi, kültür, yaş, meslek, cinsiyet, ruh hali veya yere göre algılama, anlama, yargılama tavrıdır. *“Bakış açısı, bir roman ya da öyküde olayların okuyucuya kimin gözünden, kimin ağzından ulaştığı sorusuyla ilgili bir kavramdır. Her şeyden önce bir anlatım sanatı olan roman, anlatılacak birtakım olaylar ile bunları kendi sözleriyle okuyucuya iletecek bir anlatıcıdan oluşur. Bu bakımdan anlatıcı romanın ayrılmaz bir parçasıdır.”*⁹⁸

Eserde olayların kim tarafından görüldüğü, anlatıcının olayların ele alış biçiminden ortaya çıkar. *“Eserlerde yazardan bağımsız, anlatıcı denilen ve anlatılan dünya ile okuyucu arasında aracılık işlerine soyunan kurmaca figürler vardır.”*⁹⁹ Kurmaca figürler yaratan yazar, anlatıcılara olaylara karşı konumuna göre şekillendirir. Bakış açısını özelliklerine göre üçe ayırmak mümkündür:

⁹⁸ Ünal Aytür, *Henry James ve Roman Sanatı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009, s.19.

⁹⁹ Fatih Tepebaşı, *Edebiyat ve Roman*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2001, s.162.

2.1.6.1.1. Hâkim Bakış Açısı

Hâkim bakış açısında, üçüncü tekil şahıs “o” diliyle konuşturulur. Anlatıcı olan, olacak ve olmuş her şeyi bilir. Bu sebeple hâkim bakış açısına ilahi bakış açısı ya da tanrısal bakış açısı da denilmektedir. Anlatıcı yazarın dilini kullandığından “yazar-anlatıcı” olarak da ifade edilebilir. *“İtibarî bir varlık olan anlatıcı, eserde, yazarın dilini kullanarak ait olduğu aleme ait mekânı, şahıs kadrosunu ve hayat tezahürlerini nakleder veya dikkatlere sunar. Bu hususu dikkate alarak “hâkim bakış açısı”ndan hareketle yazılmış eserlerdeki anlatıcıya “yazar-anlatıcı” adını verebiliriz.”*¹⁰⁰

Son Kağan romanında yazar, başta sığınaklarda bulunan bir kişinin anlatmaya başladığını söylese de bu anlatıcı bir kahraman olarak eserde kullanılmaz. Eser “o” diliyle yazılmıştır. Anlatan geçmiş, geleceği, olanı, olmayanı bilir, anlatır. Dolayısıyla Son Kağan romanında hâkim bakış açısı kullanılmıştır.

Tomris romanında yazar, kahramanları hakkında her şeyi bilir. Geçmişin, geleceğin, kahramanların aklından geçenlerin farkındadır. “o” diliyle anlatım yapılmış, hâkim bakış açısı kullanılmıştır. Yalnız Alp Er Tunga’nın doğumundan ölümüne kadar geçen bölümlerde, 83. ve 159. sayfalar arasında yazar, sözü Korkut Ata’ya emanet eder. Korkut Ata da tıpkı yazar gibi “o” dili kullanmış, hâkim bakış açısı uygulanmıştır. Tomris’in Kral Kiros’a yazmış olduğu mektuplarda doğal olarak “ben” dili kullanılmış olsa da bu dil romanın tamamında görülmez.

Tarık romanında, anlatıcı kahramanların duygularını, düşüncelerini bilir; olanlara ve olacaklara hâkimdir. “o” diliyle yazılan eserde hâkim bakış açısı kullanılmıştır.

Ergenekon romanında, anlatıcı olmuş, olan ve olacakları bilir; kahramanların zihninden geçenleri, hislerini okur; eser “o” diliyle yazılmıştır. Hâkim bakış açısı kullanılan eserde, Ergenekon’dan önce yaşananları anlatması için söz Ak Ozan’a teslim edilir. Ak Ozan’ın anlatıcı olduğu bölümlerde de hâkim bakış açısı kullanılmıştır.

¹⁰⁰ Aktaş, a.g.e., s.89.

Yazar, romanlarını oluştururken anlatmak, ilgi çekmek ve öğretmek için olabilecek bütün teknikleri kullanmış; bildiklerini aktarırken kahramanların iç dünyalarını, düşündüklerini, geçmişte yaptıklarını ve gelecekte yapacaklarını nedenleriyle birlikte ortaya koymuştur. **Tong Yabgu** romanında da hâkim bakış açısı ve “o” dili kullanılmıştır. Anlatıcı hemen bütün ifadelerinde hâkim bakış açısını hissettirir. Bagatur’un düşündükleriyle ilgili olarak “*Onca zaman bunun mümkün olmadığını düşünerek avundurdu kendini. Yeğenini tanırdı. Böyle bir ihanette parmağı olduğu düşünse Roma yolundan dönüp tepesine çöker, otağını başına geçirirdi...*” (s.24) ifadeleri bakış açısını örneklendirir. Romanda, Başkâhin Vanuşa’ya söylenenler (s.18), Tong Yabgu’nun olanları bilmemesi ancak anlatıcının her şeyin farkında olması (s.281) yine hâkim bakış açısına işaret etmektedir. Anlatıcı Tong Yabgu’nun Bagatur tarafından öldürüleceğini de bilir. “*...Ömründe bir kez hata yapmış, Bagatur’u küçümsemişti ve şimdi o hatayı canıyla ödemeye çok yakındı.*” (s.393) ifadeleri bunu göstermektedir.

Ulu-Kan romanında yazar, hâkim bakış açısı kullanmış, “o” dili anlatımı yapmıştır. Anlatıcı tanrısal bir tavırla her şeyin farkındadır. Eserden alınan şu bölümler hâkim bakış açısının yoğunlukla hissedildiği kısımlardır:

“Ve nihayet Antik Çağ’ın en kanlı savaş çanları, Sümer topraklarında çaldı. Yeryüzü yeni bir çıkmaza girmek üzereydi. İhtiras, hırs ve entrikayla yoğrulmuş kaos günleri artık çok yakındı...” (s.48) Bölümde anlatıcı olacılara ilişkin yorumlarını ve uyarılarını sıralamaktadır. Neler olup bittiğini ve daha neler olacağını bilmektedir.

Anlatıcı, fahişe rahibelerin hamile kalmalarının yasak olduğunu bilmekte bunun dışında hamilelikleri ile ilgili süreçlerin gizli tutulduğunu, kayıtlara işlenmediğini, bunların sebeplerini araya girerek anlatmaktadır (s.55)

“...Aşkın başladığı ve nefrete dönüştüğü o yere ekilen tohum filizlendiğinde yeryüzü Savaşçı için çok daha acımasız bir yer haline dönüşecekti.” (s.92) sözleri de yine anlatıcının olacıkları önceden bildiğini ve küçük ip uçlarıyla okuyucuyu hazırladığını göstermektedir.

“...Sargon’u tanısaydı onun geride bıraktığı basamaklara dönüp bir kez bile bakmayacağını bilirdi.” (s.170) sözü ile anlatıcı Sargon’u Suşatra’dan daha iyi tanıdığını göstermektedir. Anlatıcı Sargon’la ilgili her şeyi de bilmektedir.

“Etrafindakilere belli etmese de oğluyla gurur duyan bir adamın övüncünü taşıyordu...” (s.182) cümlesi Savaşçı’nın ruh halini ortaya koymaktadır. Okur onu görmese de anlatıcı, duygularını ortaya koymaktadır.

2.1.6.1.2. Kahraman Anlatıcı Bakış Açısı

Anlatıcı bir kahraman olarak olayın içindedir. Yaşadıklarını, gördüklerini “ben” diliyle anlatır. “Anlatma esasına bağlı itibarî metinlerde vak’a, şahıs kadrosu ve mekâna ait hususiyetler kahramanlardan biri tarafından nakledilir. Bu durumda anlatıcı, söz konusu kahramanın müşahâde kâbiliyeti, tecrübesi ve bilgi seviyesiyle sınırlıdır. Kısacası anlatıcı kahramanlardan birisiyle aynîleşir.”¹⁰¹

Ruhum Kıyama Kalktı’da anlatıcı, roman başkışısı Ahmet Ziya’dır. Romanın başından sonuna dek romana dahildir. Her şey onun ağzından anlatılır. Dolayısıyla Ruhum Kıyama Kalktı romanı kahraman anlatıcı bakış açısıyla yazılmıştır.

Anlatıcı, olaylar karşısında yansız değildir. Bu anlamda öznel bir anlatım tercih edilmiştir. Zaten yazar da ön sözünde “O günlere şahitlik eden insanların yaşadıkları drama odaklı bir eser.” yazdığını belirtir. Yazar da anlatıcı da gerçek yaşamdaki gibi “iyiyle kötünün belirgin bir biçimde ayırt edilebileceği bir dünya ister.”¹⁰² ve bu da anlatıcının hayal ettiği dünya için yanlı olma durumunu ortaya çıkarır. “Yazarın sesi ister açıkça ister farklı kisvelere bürünerek daima bizimle birlikte olduğu için kurmacada nesnellik diye bir şey olmadığını ileri sürdüm ve bunun hala doğru olduğunu düşünüyorum. Ve bu savı belli açık denetim biçimlerini

¹⁰¹ a.g.e., s.93.

¹⁰² Kundera, a.g.e., s.19.

yazarın sesinin meşru ifadelerinde biri olarak savunmak amacıyla kullandım.”¹⁰³ Anlatıcıyla ilgili bu durumun tüm romanlarda bir şekilde bulunabileceğini söyleyebiliriz.

2.1.6.1.3. Gözlemci Anlatıcıya Ait Bakış Açısı

Anlatıcının olanları görüp okuyucuya aktardığı, olayların öncesi, sonrası ya da kahramanların ruh haliyle ilgili bilgi sahibi olmadığı anlatımlarda kullanılır. Gözlemci anlatıcıya ait bakış açısında “o” dili kullanılır. “*Bu gruba giren eserlerde ve yazı parçalarında anlatıcı, vak’a içinde yer alan eserlerde ve yazı parçalarında anlatıcı, vak’a içinde yer alan şahıslar kadrosunu teşkil eden fertleri bir kamera tarafsızlığıyla izler; onların geçmişi, ruh hâlleri hakkında bilgi vermeden yaptıklarını gözler önüne serer.*”¹⁰⁴ Gözlemci anlatıcıya ait bakış açısında, anlatıcı olayları sadece aktarır. Olaylar hakkında bilgi ya da yorum sahibi değildir.

2.2. Tema

Her eserin bir yazılış amacı vardır. Eserin vermek istediği temel duygu, düşünce temadır. Bir edebi eser birden fazla temadan meydana gelebilir. Tema yerine “izlek” sözcüğünü kullanan Çetin, bu konuda şunları söyler:

“İzlek, romancının romanında sergilediği kurgusal dünya iletişimi yoluyla gerçek dünyanın insanı olan okuyucuya sunduğu iletidir. Temelde bu ileti, romancının fizik dünya ve okuyucu için öngördüğü doğru ve demek istediği şeydir. İzlekte “siz de böyle yapın” ya da “şöyle olmalıdır, böyle olmalıdır” gibi bir dilek-istek, emir ve temenni ifadesinin yanında bir değerlendirme, yargılama ve yorumlama hükmü vardır. ...Romancı, roman boyunca sergilediği konu aracılığıyla okuyucuya bir takım görüş ve düşüncelerini telkin etmek ister. Romancı açıkça söyleyemeyip telkin etmek istediği bu şeyin okuyucu tarafından algılanmasını ve

¹⁰³ Mihail Mihailoviç Bahtin, *Dostoyevski Poetikasının Sorunları*, Çeviren: Cem Soydemir, Metis Yayınları, İstanbul, 2014, s.20.

¹⁰⁴ Aktaş, a.g.e., s.105.

kavranmasını bekler. Okuyucunun da romancı için “bize şunu vermek istiyor, bunu demek istiyor” biçiminde vardığı temel hüküm, romancının beklentisi yani izlektir. Romanda tek bir izlek olabildiği gibi birden fazla da olabilir.”¹⁰⁵

Eserde izlek açık bir şekilde belirtilmez. Eserin vermek istediği “İzlek, konunun işleniş aşamasında ya da aşamalarında ortaya çıkar. Soyut ve içe yöneliktir. İzlek, toplumsal yaşamın akışından çıkarsanacak manevi sorundur; etiksel, dinsel, felsefi ya da başka mahiyetteki insan ilişkilerinin manen çatışmasıdır.”¹⁰⁶

Romancının eserini yazmada bir niyeti yani yazma nedeni vardır. Bu neden, roman metnini taşıdığı ileti ile okura ulaşır. Romanda oluşturulan iletiyi okuyucu algılar. Bütün bu ileti, algılama, duygu oluşumu eserin tematik yapısını oluşturur. Her romanın en az bir iletisi olmalıdır. Bu ileti, roman içinde fikir olarak yer alır ve roman boyunca olay ve olgularla birlikte sürer.

2.2.1. Bireysel Temalar

Bir yazıda veya konuşmada tema genel ve soyut bir kavramken somut hale gelebilir. Sözelimi, aşk bireysel bir tema iken vatan aşkı sosyal bir tema, bir kişinin vatani uğruna şehit olması bireysel tema iken şehitlik sosyal tema sayılabilir. İncelenen eserlerde vatanseverlik, kadının önemi, cesaret, açgözlülük, aşk, liderlik adlarıyla başlıklanan bireysel temalara rastlanmıştır:

2.2.1.1. Vatanseverlik

Son Kağan romanında, Mehmet Ali, vatansever ve fedakârdır. Cengiz’in kişilik gelişimi için tüm vaktini onunla geçirir. Ailesinden çaldığı bu zamanı

¹⁰⁵ Çetin, *a.g.e.*, s.124, 125.

¹⁰⁶ Özdemir, *a.g.e.*, s.42.

Cengiz’e feda etmesinin asıl sebebi vatanseverliğidir. Fedakârlığı konusunda konuşan Kenan’a şöyle söyler:

“Fedakârlık dediğin bu yurdun kızıla çalan toprağına karışmış şehit kanıdır Kenan. Biz bu vatan için canını da malını da borç bilen bir milletin fertleriyiz.” (s.157)

Mehmet Ali son nefesinde bile vatani için çalışır. Araştırma merkezinde bir hain olduğunu söyler. Ayrıca ölme ihtimali üzerine gerektiğinde kullanılacak harici ve usb bellekler hazırlamıştır. (s.173)

Ruhum Kiyama Kalktı’da, başkişi Ahmet Ziya, Nebi’ye dönüşmesiyle birlikte vatansever bir insan olur. İstanbul’dayken yaşananları görür ve sadece İstanbul’un haline üzülür. Sarıkamış’a giderken Anadolu’nun halini görür ve dehşete kapılır (s.46). Sarıkamış’ta donarak ölen askerleri görmesi (s.51) ile vatanını daha çok seven bir insan haline gelir.

2.2.1.2. Kadının Önemi

Son Kağan romanında, dolaylı olarak Taspar’ın eşi Çin Prensesi’nden bahsedilir. İlteber’in kehanetiyle Taspar, kendi kültüründen uzaklaşacak Çin kültürüne yaklaşacaktır. Çin Prensesi’nin Mukan’ın ölümünde rolü olduğu sezdirilir. Böylece kadın romanda devletin başkanını değiştirme gücüne eriştirilir:

“...Düğünden sonraki hafta kağanın çadırına giren, Asya’nın en zehirli yılanı Kral Kobra, bozkırın ve Türklerin ulu kağanı Mukan’ın hayatına son verdi. Sıklıkla Asya’nın güneyinde görülen bu yılanın kağanın çadırına nasıl geldiğini merak edip bu şaibenin ardına düşen özel muhafız birliği komutanı, Çin Prensesi’nin çeyizindeki sandıklardan birinde böyle bir yılanın var olduğu sonucuna ulaşmışsa da suikast olasılığından kimseye bahsedemeden şüpheli biçimde hayatını kaybetmiştir.” (s.195)

Ruhum Kiyama Kalktı romanında, kurguda adı geçen kadınların başkişi için önemi vurgulanmıştır. Ahmet Ziya, annesiz büyümüştür ve bu eksikliği ömrü boyunca hissetmiştir (s.30). Hati Ana için “...İçim titredi. Bir ananın hiç

tadamadığım sıcaklığı böyleydi demek ki. Gözleriyle değil yüreğiyle bakıyordu gözlerime...” (s.63) diyerek anne özlemini dile getirir. Eşi, Abdullah Halid Efendi için de çok önemlidir. Oğlunu sevdiği kadının katili gibi görür:

“Sevdiğin biriyle evlenmene asla müsaade etmem. Kaybedersen çekeceğin acıyı tahayyül bile edemezsin. Hele ki buna yakınındaki biri neden olursa acın daha da büyük ve dayanılmaz olur. Sebep olan evladın bile olsa göz göze geldiğin her an acını yüreğinde ilk tazeliğiyle hissedersin.” (s.31)

Hati Ana, Anadolu’daki anaları temsil eder. Kadın, birleştirici ve mutluluk kaynağıdır. Güngörmüş, güçlü, cefakâr bir kadındır. Hati Ana, Nebi’yi geri göndermeyerek ailesini bir arada tutmak ister (s.68). Nebi’ye ticaret öğretir, yol gösterir (s.74), aile kurmasına yardımcı olur (s.88). Ahmet Ziya’nın annesizliği annenin, kadının toplumsal önemini dolaylı olarak vurgulamakla birlikte; Hati Ana’nın romandaki yeri, Türk kadınının toplumsal rolünü açıkça ortaya koymaktadır.

Ulu-Kan romanında, Kiş Krallığı’nda toplumsal olarak kadına önem vermek yerine kadının bakire olup olmadığına önem verildiği görülmüştür. Kutsal Rahibelerin cinsel meta gibi kullanılması kadına pek de önem verilmediğini göstermektedir. Dul kadınlarla ilgili şunlar söylenir:

“Dul kadınlarla yapılan evlilikler Sümer yasalarınca daha karlı kılınmıştı. Dul kadınlar, boşanma halinde bir bakireye ödenen tazminatın ancak yarısını alabiliyorlardı.” (s.163)

2.2.1.3. Cesaret

Tomris romanında, Saka Türklerinin cesaretlerinden bahsedildiği gibi Alp Er Tunga, Arman ve Barsgan Tigin’in kişisel cesaretlerinden ayrıca bahsedildiği görülür:

“Oğul ki, tek başına acuna değer yiğitler yiğidi Alp Er Tunga.” (s.84)

“Cüssesine göre oldukça güçlüydü. Savaşçı özelliklerine zekâsı, taktiksel yetenekleri ve tigin olması da eklenince ordunun başşadlığı, kurultayın aldığı kararlar kendine verilmişti.” (s.47)

“Atash, tehditkâr bakışlarının birçoğunda bıraktığı etkiyi karşısındaki adamda da bırakacağını düşünmüş, onun korkudan titremesini ummuştı ama öyle olmadı. Arman’ın gözlerinde korkudan eser yoktu.” (s.67)

Tarık romanında, başkişi Tarık’ın cesareti dikkat çekicidir. Tarık, köleyken de özgürken de savaşırken de korkmaz. Cesareti Musa’nın dikkatini çeker:

“...Az önce üzerine gelen onca ölümcül hamleye rağmen bakışlarında korkunun zerresi dahi yoktu.” (s.130)

2.2.1.4. Açgözlülük

Ulu-Kan romanında Sargon, hem birinci derecede önemli bir kahraman hem Ulu-Kan’ın hasmı hem tarihsel bir şahsiyet olmanın yanı sıra açgözlülüğün vücut bulmuş halidir. Sargon ömrü boyunca yükselmek ister, en tepede olduğunda bile gözü doymaz. Akad Krallığı’nda, hayatını anlatan tabletlerde (s.270), yükselişini çok çalışmasına ve İstar’la karşılaşmasına bağlamaktadır. Sargon’un çıkarıcı ve hırslı kişiliği ve tükenmeyen istekleri onu zirveye taşımıştır. Şöyle ki:

“...Gözü her tırmandığı basamakta bir sonrakindeydi. Gözünü açtığı her yeni gün bir öncekinden daha güçlü, daha zengin olmalıydı. Daha... Daha... Daha... Hayatta onu motive eden tek şey daha fazlasıydı...” (s.162)

“...Her şeyi kendisine faydasına ya da zararına göre değerlendirmek gibi bencil bir huyu vardı. Bir anne! Bu yaştan sonra ona ne gibi bir faydası olabilirdi? ... ” (s.216).

“Sargon, yeryüzünün o güne dek gördüğü en gözü aç adamdı. Hırsı ve egosu benliğini habis bir virüs gibi esir almıştı. Sahip olduklarıyla yetinmeyi asla öğrenemedi. Artık amacı Antik Çağ’ın efendisi olmaktı. Tüm krallıklar, tüm yeryüzü

onun olsun istiyordu. Lagaş, Nippur, Ur, Suşa, Ereğ, Babil, Kenan... Hepsi onun olmalıydı.” (s.270)

2.2.1.5. Aşk

Son Kağan romanında, başkişi Cengiz olsa da aşkı anılması gereken Kenan’dır. Kenan, bir kaza sonucu kaybettiği eşine tutkuyla bağlıdır. Eşinden sonra intihar etmeyi düşünür, onun yerine kimseyi koyamaz:

“Nadide Hanım’ın ölümünün ardından kendini birkaç kez elindeki silahı kafasına dayar halde bulmuştu ama inançlarına ters düştüğünden intihar etmeyi başaramamıştı.” (s.225)

“Cengiz’in kendini ne kadar çok sevdiğini ve düşündüğünü bilirdi ama evlilik mevzu bahis olduğunda rahmetli eşi Nadide Hanım aklına gelir, başka bir evlilik yapmanın onun hatırasına ihanet olacağını düşünürdü. Bir vakitler gerçekten hoşlandığı Zeynep’i bile bu düşüncelerle geri çevirmişti.” (s.224)

Tomris romanında, Barsgan, Mayda’ya aşiktir. Çocukluğundan itibaren Mayda’yı sever, evlenir ve onu kurtarmak için ölür:

“Mayda, Barsgan’ın hem en yakın arkadaşı hem de ebedî aşkıydı. Öncesi çocukluğa uzanan bir aşkı onlarındı...” (s.53)

“Benim için senden büyük armağan yoktur güzel Mayda...” (s.189)

“Başşad o an için Mayda’dan başka hiçbir şey düşünmüyordu. Aklındaki tek şey onu düşmanın elinden kurtarabilmektir ve bunun için gerekirse kendini feda etmeye kararlıydı.” (s.210)

Ruhum Kıyama Kalktı romanında, Ahmet Ziya, önce Saliha’ya aşık olduğunu düşünür. Erzurum’da Güle’yi görüp evlenince Saliha’ya aşkının yalan olduğunu, asıl aşkının Güle olduğunu anlar:

“...Şimdi dönüp bakıyorum da onu yeterince tanıma fırsatı bulamadığım için Saliha’nın “Bendeki Saliha” kadar eşsiz olup olmadığını hiçbir zaman bilemeyeceğim.” (s.31)

Yazar, Ahmet Ziya’nın bu sözleri ile aşkın, aşık olan için bireyselliğini vurgular. Şöyle ki, aşık olunanın mükemmel olması söz konusu değildir. Önemli olan aşık olanın onu nasıl gördüğüdür. Yazar her fırsatta Nebi’nin Güle’ye aşkını vurgular:

“Gözleri, ah o gözler... Daha o an gözlerimde değil, yüreğime, ruhumun derinliklerine bakan siyah bir inciye andıran o gözleri görüp ateşinde yanmamak, kavrulmamak ne mümkün! Elim, yüzüm hatta tüm vücudum bu ateşin közündeki tutuşmuştu o an ve alevi her geçen saniye biraz daha sarıyordu bedenimi...” (s.84)

Nebi, Güle’ye aşkının büyüklüğünü “Güle’ye sevdam bir kar topundan, altında kalacağım bir çığa dönüşmüştür.” (s.86) diyerek anlatır. Nebi ve Güle evlenirler ancak Nebi, Güle’yi öldürmek zorunda kalır. Güle, onu yükseklerle çıkarmış, ölümüyle ruhunu çürütmüştür:

“Çektiğim ıstırabın yegâne sebebi! Ben talihsizce bahsettiği varlığıyla göklere çıkardığı ruhumu, kanını ellerime bulaştırdığı o gün çürüten kadın. Ellerinin sıcaklığı hala ellerimde, varlığınıysa hala karşımda hissettiğim en güzel rüyalarımın ve en habis kabuslarımın sahibi Güle...” (s.82)

Ergenekon romanında, bir tarafta bozkırın acımasız hayatı devam ederken bir tarafta tertemiz aşklar yaşanır. Kıyan, Akça’ya; Nüküz, Akmaral’a aşık olmuştur. Kıyan, Han oğlu olmasına rağmen Akça’nın aşkı karşısında kendini çaresiz ve güçsüz hisseder. Akça’nın gönlünün bir başkasında olma ihtimali onu delicesine korkutur (s.36). Akça’nın kim olduğunu Nüküz’e anlatırken kurduğu cümleler, Kıyan’ın Akça’yı ne kadar çok sevdiğini ve ne kadar güzel gördüğünü gösterir:

“Beni bunca tasaya düşüren bir ay yüzlüdür Nüküz. Öyle bir güzeldir ki dil ile anlatmak ne mümkün! Kömür karası gözleri kor olur dokunduğu yeri yakar. Dizili kaşları hançer olur bağrıma saplanır. Doğan güne sen dur diyen saçları tel tel ok olur göğsüme saplanır. Kanatlanıp göğe çıksa gökteki yıldız kıskanır. Damla olup

suya düşse çağlayan ırmak kıskanır, kar olsa dağ kıskanır, yaprak olsa dal kıskanır...” (s.35)

Kıyan, aşkını ne annesine ne Akça’ya söylemiştir. Akıl danışacağı Nüküz’ü ararken *“yüreğini esir eden ay yüzlü”*ye (s.66) seslenir ve Kıyan’ın eli ayağına dolaşır. Akça, akıllı bir kızdır. Kıyan’ın halinden kendini sevdiğini anlar:

““Kıyan Tigin! Diyeceğin vardı sanki...”

Kıyan durdu, tekrar yutkundu.

“Diyecektim, diyemedim... Sen anla işte!” dedi. Sonra ardına bile bakmadan yürümeye devam etti.

...

“Doğru bilmişim. Ant olsun doğru bilmişim. Gönlü bendeymiş...”” (s.68)

Kıyan ve Akça evlenirler. Kıyan’ın aşkı hiç eksilmez. Ergenekon yolunda, en zor zamanlarında bile eşine güzel sözler söyler:

“Evdeşlerin en güzelisin Akça Hatun. Tanrı’nın bana en büyük armağanısın...” (s.141)

Nüküz aşkını Kıyan kadar sözlere dökemez. Yapı itibariyle daha deli dolu olan Nüküz’ün *“Akmaral”* adını duyduğundaki davranışları aşkını açık eder:

““Akmaral Hatun da yanında mıydı?”

Akmaral’ın adını duyunca Nüküz’ün birden eli ayağına dolaştı. Çevirdiği avı ateşin içine düşürecek gibi olduysa da son anda kurtarabildi.”” (s.73)

Nüküz ve Kıyan’ın düğünleri aynı gün yapılır (s.79). Ergenekon yoluna birlikte düşen Nüküz ve Kıyan, aşkları ile Türk soyunun çekirdeğini oluştururlar.

Tong Yabgu romanında, Tong’un Suana’ya duyduğu aşk dikkat çekicidir. Bütün gücüne, kabalığına, adeta taştan yapılmış bir kahraman gibi tasvir edilmesine

rağmen Tong, Suana'ya ilk görüşte aşık olur. Tong'un Suana'ya aşkını gösteren bölümler şunlardır:

“...Tong gözünü açtığında, gördüğü ilk yüz Suana'nunki oldu. Yabancı bir yüz! Görenin içini titreten bir çift siyah göz... Ve o gözlerin üzerine kıymetli bir çerçeve gibi yerleşmiş kavisli kaşlar... Afallamıştı. “Uçmağa mı vardım?” diye sordu kendi kendine. Öyle olmasa başının, peri masallarındakine benzer bir güzelin kollarında ne işi vardı?” (s.129)

“...Saçlarından yayılan yasemin kokusunu doyasıya içine çekti. Kendini Suana'nın kömür karası gözlerine öylesine kaptırmıştı ki ne ağzına uzanan kaşığı ne de genç kızın ardında kendisine bakan yüzleri fark edemiyordu.” (s.130)

Tong, Suana'nın ilgisinden ve aşkıdan o kadar mesuttur ki iyileştiği halde oradan ayrılmak istemez. Anlatıcı bu durumu şu sözlerle dile getirir:

“...Gözlerini son açışında kendini ayağa kalkacak kadar güçlü hissediyordu ancak böylesine bir güzelliğin elinden çorba içmenin ayrıcalığından vazgeçmek istemiyor, oradaki misafirliğini olabildiğince uzatmaya çalışıyordu.” (s.131)

Suana da Tong'a aşık olur. Tong, aşkı kendine yakıştıramadığından Suana'ya soğuk ve hırçın davranır. Suana neden böyle yaptığını sorunca Tong cevap veremez ve anlatıcı şunları söyler:

“Cevap veremedi Tong. Başını öteye çevirdi ve sustu. Konuşsa kendisi gibi hırçın, deli dolu bir adamı böylesine aciz ve zayıf düşürdüğü için öfke kusacaktı belki de. Yapmadı. Gözünü açtığı günden bu yana hilali kıskandıran gözlerinden, Tanrı Dağı'nın zirvesindeki karlara ah ettiren beyaz teninden ve rüzgârda savrulan saçından başka şey düşünmediğini söyleyecek değildi ya!” (s.133)

Tong, aşkını Suana'ya itiraf edip evlilik teklif eder (s.134). Aşkları, evlilikleri boyunca devam eder. Suana'nın, Kambudag'ın hainliği sonucu ölmesi ve Tong'un ona vedası yine aşkını ortaya koymaktadır:

“Acıdan düğümlenen genzinden çıkan boğuk bir iniltiyle, “Suana'm!” diye fısıldadı. “Evdeşim, yoldaşım, sırdaşım... Oğullarımın ve kızımın anası... Günüme

yön veren, geceme ışık tutan hatunum... Bunu yanlarına koymayacağımı en iyi sen bilirsin değil mi?” (s.299)

Ulu-Kan romanında anılması gereken ilk bireysel aşk, İno’nun oğlu Kunadra ile karısı Amirra’nın aşkıdır. Kunadra, eserin başında öldüğünden fiilen eserde bulunmasa da İno, oğlunun aşkı ile ilgili şunları söyler:

“Amirra... Oğlu ne çok sevmişti onu. Herkesin gıpta ettiği sevgililer olmuşlardı. Aşkları tüm Eridu’nun diline düşmüştü. Güzeller güzeli Amirra ve çömlekçi İno’nun yakışıklı oğlu Kunadra... Ne de yakışmışlardı birbirlerine...” (s.29)

Savaşçı, ilk gördüğü an Samiray’a aşık olmuştur. Onu tasvir edişindeki detaylar, beğenisini ve hayranlığını ortaya koymaktadır (s.83). Savaşçı, Samiray’ı gördükten sonra hep onu düşünür. Gece uyuyamaz; gözü, yüzü, saçı hiç aklından çıkmaz. Bir ay boyunca her gün onu gördüğü yere gider ve akşamları umutsuz aşkının kırgınlığı ile geri döner (s.87). Samiray’ı tekrar görüşü şöyle anlatılır:

“Heyecandan eli ayağına dolaştı, dili tutuldu. Bir an sımsıkı sarılmayı düşündü. Sonra bunun genç kızı ürkütüp kaçırabileceğini düşünerek vazgeçti. Evet, Savaşçı ona delice aşıktı ama ya o!” (s.89)

Samiray, Savaşçı’nın aşkına karşılık verir hatta ondan hamile kalır ancak Samiray bir Kara Kam olduğundan evlenmelerine Savaşçı’nın ailesi müsaade etmez. Savaşçı, onunla evlenirse bir daha savaşmayacaktır. Samiray’la ayrılırlar buna rağmen onu sevmekten hiç vazgeçmez, başka birini sevmez, evlenmez, onu ilk gördüğü yere gitmeye devam eder (s.128). Oğlunu ilk gördüğünde de Samiray yerine savaşmayı tercih ettiği için pişmanlık duyar (s.147). İş işten geçmiş, oğlu düşmanı olmuştur.

Eserde, Harut ve Marut’un İstar’a olan aşklarından da bahsedilir. İki melek, İstar’a dokunduklarında nabızlarının yükseldiğini, kanlarının kaynadığını hissederler. Kalplerinin gümbürtüsünü kulaklarında duymaktadırlar (s.237). İstar da onlara aşık olur. İkisini de sevmektedir. Şöyle ki:

“Dokunuşları masum, çocuksu ancak saf bir aşığın yapacağı türden dokunuşlardı. Arzulanmak İstar’ın hoşuna gitmişti.” (s.244).

“Kendisine bile itiraf etmekte zorlanıyordu ancak iki adama da aşıktı. Kalbinde biri diğerinden üstün değildi. Üstelik onların da kendisine aşık olduğunu biliyordu.” (s.254).

Ulu-Kan, Böke’yi annesinin yönlendirmesiyle bulur ve yine onun isteğiyle evlenir. Bununla birlikte Ulu-Kan, Böke’yi ilk gördüğü an etkilenmiş ve onu şöyle tarif etmiştir:

“...Genç kadının hafif pembe yanakları haricinde ay gibi bembeyaz bir yüzü vardı. Duru güzelliğini, siyah gözlerinden çıkan büyüleyici bakışlar süslüyordu. Yanaklarına bulaşan kül karaları ve lekelerin üzerinde kuruyup kalan gözyaşı izleri bile güzelliğini örtmeye yetmiyordu.” (s.276).

2.2.1.6. Liderlik

Tarık adlı eserde başkişi Tarık, liderlik özellikleri gösterir. Kişiliğiyle itibariyle lider olmaya uygundur. Esir düşmesinde de arkadaşlarını yalnız bırakmamasının, kendini onlardan sorumlu hissetmesinin payı vardır. Onları bırakıp kaçmamış ve bunu şöyle ifade etmiştir:

“...Geride bıraktıklarımın vicdan azabıyla hür yaşamaktansa esir düşmeyi yeğlerim.” (s.131)

Tarık, bir komutan olarak askerlerinin ümidini diri tutmuş, geri kaçmayı düşündükleri kadırgaları yaktırarak zafere sarılmalarını sağlamış ve Kont Julian’ın sözleriyle liderliğini ortaya koymuştur:

““Sizin için söylenenlerin hakkını veriyorsunuz Komutan Tarık.” dedi.

“Üç küçük kadırganın karşılığında coşkulu ve kararlı bir ordu kazandınız. Tebrikler...”” (s.205)

Ergenekon romanında, hanların ve beylerin liderlik özellikleri dikkat çekmektedir. Bu kişiler, kendilerinden sonra yerlerine geçecek olan oğullarını da lider özellikleri ile büyütürler. İlder Bey, oğlu Koncuk’a liderlik ile ilgili şunları söyler:

“Bey olana en az pusat kadar us da gerek! Her hareketini ince ince tasarlayacaksın. Her zaman en kötüye hazır olacaksın. Söyleyen kim olursa olsun, usuna yatan öğüde kulak vereceksin. Herkesi dinledikten sonra usunda iyice ölçüp tartıp doğru bildiğine karar kılacaksın. Çerilerine verdiğin emirler keskin olacak. Çeri kendinden emin beylerin buyruğunda canla başla hizmet eder. Bey olmak, baş olmak güç iştir oğul! Gözün her vakit açık olacak...” (s.22)

Eserde, liderin en büyük özelliği savaşçı olmasının yanında akıllı olmak olarak verilir. İl Han hem savaşçı hem akıllı bir liderdir. Akşit Bey, birçok düşmana sahip olan İl Han’ın ayakta olmasını lider özelliklerine bağlar:

“Han’ım çok kez sizinle aynı cenkte pusat tutan, yağı kıran bir oba beyi olarak attığınız her adımda öncesinden tasarladığınızı iyi bilirim. Buduna han olana da elbet bu yaraşır. Bunca zaman, bunca yağıya rağmen hala ayakta isek us ile pusatı ne vakit nerede kullanacağınızı iyi bildiğinizdendir...” (s.84)

Börte Çine de aklını ve pusatını ustaca kullanan sözüne sadık bir handır. Kişilik olarak verdiği sözlerin ardında duran, budununun düzeni ve dirliği için acımasız kararlar verebilen Börte Çine, Türkleri Ergenekon’dan çıkaran liderdir. Oğullarına şunları söyler:

“...Şunu aklınızdan çıkarmayın oğullarım; Er olanın erliği verdiği söze sadakati kadardır. Atanız olarak size buyruğum ya altından kalkamayacağınız sözleri vermeyin ya da verdiğiniz sözü canınız pahasına yerine getirin.” (s.198)

“Bundan sonra da buduna bozgunculuk çıkarmaya çalışanlara aman vermeyin. Böyle usuz adamlar her budunda bulunur. Başı tez vakitte ezilmez ise bozgunculuk büyür, içinden çıkılmaz bir hal alır. Şimdi gidin buyruklarımı yerine getirin oğullarım.” (s.243)

Beyler ve hanlar lider özellikleri taşıdıkları için baş olmuşlar ve yerlerine geçecek kimseleri, baş olabilmeleri yolunda yetiştirilmişlerdir. İl Han'dan sonra Kıyan ve Nüküz baş olmuş ve budunlarına liderlik etmiştir.

2.2.2. Sosyal Temalar

Toplumsal tamamını ilgilendiren temalardır. Bir toplumdaki din, ahlak, toplumun yaşadığı büyük ve önemli bir durum sonucu oluşan genel duygu ve görüş sosyal tema sayılabilir.

Tomris romanında sosyal temalar, bunlar içinde de özellikle Türklük şuuru, savaşçılık ve özgürlük temaları öne çıkarılmıştır. Yazar, romanda Saka Türklerini, Tomris Han, Alp Er Tunga ve Pers imparatorlarının mücadelesini verirken aslında Türk milletinin özelliklerini ve ruhunu esere yansıtmaktadır. Son Kağan'da din, Türklük şuuru, savaş, soykırımdan bahsedilirken Ruhum Kıyama Kalktı romanında özellikle cinsel istismar ve soykırımın vurgulandığı, Tarık'ta din istismarı ve sınıf ayrımının, Tong Yabgu, Ergenekon ve Ulu-Kan'da Türklük şuurunun ön planda olduğu görülür.

2.2.2.1. Din

Son Kağan romanında, dinin toplum üzerindeki güçlü etkisi vurgulanır. Taspar'la güçlenen Budizm'den bahsedilir. Din, milletlerin yaşayışlarını ve geleceklerini etkiler. Türkiye'nin büyük savaşta taraf olmasında da din unsuru kullanılır:

“...Kardeşin Taspar'a gelince, ben yaşasam da ölsem de bir şey değişmez. Bir vakit gelecek, ona sığınan Jinegupta adında bir Hintli onu bildiği yoldan, senin ve benim öğütlerimden başka bir yere götürecektir. Bozkırın kurtları, bu adamdan öğrendiklerinden sonra bir müddet uysal kuzulara benzeyecekler...” (s.190)

Türkler, İslam dinini kabul eder ve Mescid-i Aksa'yı inanışlarının bir parçası olarak görürler. Romanda, İsrail Türkiye'yi savaşa sokmak için Mescid-i Aksa'yı

yıkarak Süleyman Tapınağı'nı yeniden inşa edeceğini açıklar. Bunun üzerine Türkiye'nin tepkisi anlatılır:

“...Bir süre sonra Cengiz “Mescid-i Aksa’ya verilecek en küçük bir zararın savaş sebebi sayılacağını, vaat edilmiş topraklar gibi bir düşüncenin Türk ve İslam dünyası için kabul edilemez olduğunu” açıklayarak resmen hodri meydan demiştir.” (s.250)

Ruhum Kıyama Kalktı'da birçok değer gibi dinin de Ermenilerce kullanıldığı, istismar edildiği görülür. Müslüman Molla Mehmed'in intihar etmeyeceğini bilen Ermeniler, işkencelerini ona izletmekten büyük zevk duyarlar:

“Kızlara, kadınlara, evlerin avlularında, köşe başlarında, ayan beyan tecavüz edip, heveslerini alınca süngülüyorlar, çoğunu öldürmeden önce memelerini kesip, avret yerlerini parçalıyorlardı. Yanan tandırlardan, pişen insan etlerinin kokuları sarmıştı köyün her yanını. Kendinden geçmiş, insanın bırak başka bir insanı herhangi bir canlıya yapamayacağı kefereliklere şahitlik etmekteydim... Çığlıkları, eşkıyaların kahkahalarıyla karışıp kulaklarımı parçalıyor, artık “Allah rızası için beni de öldürün.” diye yalvarıyordum.” (s.103)

Tarık romanında dinin toplum üzerindeki etkisi açıkça görülür. Eserde din uğruna yapılan savaşlardan bahsedilir. Hristiyanların ve Müslümanların dinlerini korumak ve yaymak için neler yaptığı anlatılır. Müslümanların, Berberîlerin ve Hristiyanların din anlayışı anlatılır. Zenate kabilesi lideri Ağıra, Müslümanların kendilerini İslam'a daveti üzerine şu cevabı verir:

“...Bizler Ay'ın, Güneş'in ve Işık'ın bizi gözetip kolladığına inanırız. Hristiyanlar görünmeyen tanrılarına ve onun oğlu İsa'ya iman etmemizi istediler ve kabilemizden bir ihtiyar İsa'nın nerede olduğunu sorduğunda Yahudilerin onu öldürdüğünü söylediler... Siz Müslümanların da Hristiyanlarla aynı tanrıya inandıklarını duydum. Şimdi söyler misiniz o zaman inanmadığımız Tanrı'ya şimdi neden iman edelim?” (s.108)

Berberîler, İslam’a daveti kabul etmez ve savaşırılar ancak Abnora’nın (Tarık) Müslüman olmadan önceki düşünceleri, İslam’ın güzelliklerini ortaya koyar. Musa’nın “*Müslüman olmayı hiç düşündün mü?*” sorusuna şöyle cevap verir:

“Aslına bakarsanız birkaç kez aklımdan geçti. Babam her ne kadar sizlere karşı savaşmış olsa da Müslümanları severdi. Dürüstlük, adalet, merhamet... Bunların dininizin gerekleri olduklarını öğrendikten sonra şüphem kalmadı.” (s.133)

Tarık’ın babası Ziyad da koruduğu kervanlarla gezdiği topraklarda Müslümanlarla tanışmış ve kendini İslam’a yakın hissetmiş ancak kabilesinden çekindiği için Müslüman olmaktan vazgeçmiştir. Onu İslam’a yaklaştıran Kartacalı Müslüman bir Berberî’nin şu sözleridir:

“Allah önünde herkes eşittir ve Müslümanlar kardeşler.” (s.102)

Eserde, İslam’da kölelik olduğu görülür ancak kölelerin de İslam’a göre hakları vardır. Musa’nın Tarık’a eziyet eden Arap Savaşçı Ahmed’e sözleri, kölelere insanca davranmanın Müslümanlığın gereği olduğunu ortaya koyar:

““Köle dahi olsa silahsız bir insanı kılıçla tehdit etme hakkını kimden aldın söyle?” dedi. “Bu bir Müslümanın yapacağı bir iş midir? Hele ki senin gibi tecrübeli bir askerse...”” (s.126)

Eserde, Musa’ya kına yakıp çeşitli makyaj hileleriyle genç görünmesini sağlayan Hintli köle konuşturulur ve İslam’da büyüünün yeri olmadığı söylenir. Vali kendindeki değişikliğinin sebebinin büyü olup olmadığını sorunca köle şöyle cevap verir:

“Aman efendim, ne büyüü? Büyüünün dinimizde haram olduğunu, başımıza getireceği felaketleri bilmez miyim sanırsınız?” (s.261)

Romanda yalnız dinin gerekleri ve din anlayışları anlatılmaz. Din istismarı da ortaya konur. Hristiyanlar yalnız Müslüman ve Yahudilere değil kendi içlerindeki Hristiyanlara da eziyet ederler. İspanya’nın Katoliklikten başka mezhep tanımayan krallık yüzünden yaşanacak bir yer olmaktan çıktığı anlatılır (s.151). Hristiyan din adamı Abraham ile Tarif arasında geçen konuşmada, Abraham’ın sözleri Arius

mezhebinin anlayışını ortaya koyduğu gibi kendilerine yaşatılan zulmün sebeplerini de açıklar:

““...Bizler kraliyetten farklı bir mezhebe sahip olduğumuz için zulüm görüyoruz. Önceleri Vizigot Kralı halkın çoğu gibi Arius mezhebindendi. Sonra kraliyet aileleri ve soylular Katolik oldu. Ardından da halkın Katolik olması için baskılar ve zulümler başladı. Katolik rahiplerin kurduğu Engizisyon mahkemeleri bizleri zorbalıkla inancımızdan vazgeçirmeye koyuldu.”

“Siz neden Katolikliğe geçmiyorsunuz? Sonuçta sizler de Hristiyan değil misiniz?”

“Her ne kadar dinimiz aynı olsa da bu iki mezhep birbirinden çok farklı! Arius mezhebinden olan bizler Tanrı’nın kutsiyetini İsa’dan önce tutarız. Katoliklerdeki Teslis inancı bizlere tamamen aykırı.”” (s.167)

Ergenekon romanında, İslamiyet öncesi Türklerden bahsedilir. Bunlar, Gök Tanrı ve Şamanizm inancına sahiptirler. Yaşadıklarının kaderleri olduğuna inanırlar. Kutlu bir soydan geldiklerine, Kutlu Kurt’un rehberliğinin Tanrı’nın hediyesi olduğuna inanırlar (s.202). Ulu Demirci, yazgı ile ilgili Bilge’ye şunları söyler:

“Dinle oğul! Hiç kimse Acun’un tüm sırlarına dokunabilecek kudrete sahip olmayacak. Bu Tanrı’nın işidir. Bu sırlardan; dilediğine, gerektiği kadarını verir. Bu kimi zaman Tanrı’yı diğerlerine anlatmakla görevli bir insanoğludur kimi zamansa Yazgı’yı korumakla görevlendirilen bir Ulu...” (s.130)

Börte Çine’nin budunu kutludur. Budunun adını Tanrı vermiştir. Ulu Demirci, Börte Çine’ye “Türk” adını kullanmasını söyler. Bu adı duyan titreyecek, soylananlar ise özü kabul edecektir. Bunlar, Tanrı’nın Türklere biçtiği kaderdir (s.206).

Tong Yabgu romanında, Müslümanların kadercilik inancıyla ilgili izlere rastlamak mümkündür. Romanın anlatıldığı zamanda Türkler henüz İslam’ı kabul etmiş değillerdir ancak kendi inanışlarına göre yazgı inancı geliştirdikleri görülmektedir. Balamir, Tong’a şunları söyler:

“Şunu usundan çıkarma oğul! Kişinin yazgısı arzularıyla şekillenmez. Yaşayacaksın! Yaşayacak ve göreceksin! İstesen de istemesen de...” (s.275)

Ulu-Kan romanında, Sümerlerin inanışlarından ayrıntılarıyla bahsedilmiştir. Yazar, inanışları romanın ana örgüsüne oturtmak dışında dipnotlar (s.29, 30, 31) düşerek açıklamalarda bulunmuş ve bilgi vermiştir.

Tufan öncesi Sümerlerin en büyük tanrısı Enki’dir. Zigguratlarda (s.32) ayin yaparak tapınırlar. Enki’ye hediyeler sunmanın onu gururlandıracağına (s.14) inanırlar. Onun merhametini kazanacaklarını düşünerek İnanna’yı kurban ederler (s.39).

Sümerlerin bir cennet cehennem inancı olmadığı ancak ölümden sonra ruhlarının, Kur’a (Ölüler Diyarı’nda ölülerin toplandığı yer) gideceğini düşünürler. Kur’da varlıklarını sürdüren ölüler, dünyadaki yakınlarının “Sunu” adını verdikleri yiyecek içecekleri yiyip içerler. Ölüler Diyarı’nın yemekleri acı, suları tuzludur. Bunun dışında gallalara ziyafet vermeyen ölümlere işkence edildiğine inanılmakta, bu sebeple ölenin ardından ziyafet verilmektedir (s.29-30).

Sümerlerin cenazelerinde ağıtçı tutmaları da inanışlarının bir parçasıdır. Böylece öleni gerektiği gibi uğurladıklarını düşünmektedirler (s.31).

Tufandan sonraki Sümerlerde zigguratlarda tapınmaya devam edildiği görülmektedir. Ruhban sınıfının ayrıcalıklı olduğu, bunlar içinde de “Kutsal Rahibeler”in farklı bir statüde olduğu söylenebilir (s.49). Erkeklerle birlikte olan, dans eden ve müzik yapan bu rahibelerle ilgili ayrıntılı bilgi şahıslar bölümünde verilmiştir.

Ulu-Kan romanında, Sümer topraklarında yaşayan diğer insanlardan farklı olarak Türk soylu olanlarda yazgı inancı olduğu görülmektedir. Kamlar meclisi, Ana Kurt’a şunları söyler:

“Yazgının işlerini sorgulayamayız... Belli ki bu Tanrı’nın bir isteği! Buna karşı gelecek değiliz.” (s.95).

Ana Kurt'un Asya krallıklarına yardıma gidecek Ulu-Kan'a söyledikleri de yazgı inancının bir parçasıdır. Ana Kurt gelecekte haber verirken şunları söyler:

“Öyleyse şunu da aklından çıkarma oğlum! Oraya gittiğinde bir daha asla geriye dönmeyeceksin. Bu bizim isteklerimizle ilgili değil! Bu Tanrı'nın yazgısı...” (s.291)

Ulu-Kan'da Babil'in inançları ile ilgili bilgilere de rastlanmıştır. Bunlar arasında dikkat çeken Babil halkının “Magi” olarak adlandırdıkları albinoların ilahlar tarafından lanetlenmiş olduklarına inanmalarıdır. Şöyle ki:

“Onları sahiplenmenin ilahları kızdıracağına ve ticaretlerine zarar vereceğine inanırlar, en temiz kalplileri bile kendilerinden iş isteyen magilerin eline birkaç gümüş sıkıştırıp gönderirlerdi. Magiler hanelerde köle olarak da çalıştırılmazdı. Pek çoğu yetişkin olduktan sonra krallığı terk ederler, kendilerini “tuhaflıklarıyla” kabul eden bir yer ararlardı.” (s.226)

Eserde Harut ve Marut efsanesine gönderme yapılmış Tanrı'nın insanları, bütün yaratılanlardan üstün tutmasının nedeni de söylenmiştir. Buna göre Tanrı şöyle demektedir:

“Özgür iradesiyle nefse ve şehvete karşı koyabilen âdemoğlu yarattığım diğer tüm varlıklardan üstündür.” (s.262)

Eserde, Nuh peygamberin halkı sapkınlıktan döndürmek için uyardığı, kendine inananları gemisi ile kurtardığı, diğerlerinin ise cezalarını çektiği anlatılmaktadır. Nuh, İnanna olayı için şunları söylemektedir:

“Rahip-Kral! Sen, halkın ve sizler gibi sapkınlıklarından vazgeçmeyen diğer tüm yeryüzü krallıkları yaptığınız hataların bedelini ödeyeceksiniz! Hepiniz bu günahsız kızın kanında boğulacaksınız!” (s.37)

Kör Kâhin Durka'nın, Aşu Mezral'a sözleri tek tanrı inancını göstermektedir. Çok tanrılı, sapkın Sümer krallıklarının kâhini Durka, aslında inandıkları her şeyin yalan olduğunu şöyle ifade etmektedir:

“‘Tanrıça İnanna diye bir şey yok! Ne Tanrıça İnanna ne de diğerleri... Tek bir yaratıcı var ve biz ölümlülerin kaderi tamamen onun ellerinde.’”

“Ama kutsal yazıtlar...”

“Bırak şimdi kutsal yazıtları! Hepsi birer safsatadan ibaret... İnanna da senin gibi bir insandı. Kutsal sandığın o yazıtları yazanların kanına girdiği günahsız bir kız... Tüm insanların masumiyetinde boğulduğu bir zavallı...” (s.57)

2.2.2.2. Türklük Şuuru

Son Kağan romanında, Türklerin yüceltildiği, Türklük şuurunun ön plana çıkarıldığı görülür. Roman, Türk milletinin tarihten bu yana üstün insani niteliklere sahip olduğunu ve bu niteliklerin kaynağı olarak da Türklük şuurunun geldiğini anlatır. Başkahraman Cengiz ile Salim Bey’in memleketin durumu hakkındaki konuşmalarında, Cengiz’in şu sözleri dikkat çekicidir:

“...Gelecekte Türk kültürü ile büyüyen bir nesil görmekten korkan Alman hükümetleri, Türk çocuklarını Hristiyan kültürüne uygun olarak yetiştirmeyi bir devlet politikası olarak uygulamakta. Tehdit algıları ırkçı ailelerden yetişen dazlaklar değil, Türk-İslam kültürü...” (s.119)

Son Kağan’da aile yapısının önemi vurgulanır. Aile, kültürün ve soyun devamını sağlamaktadır. Bu sebeple bir arada olunmalıdır. Sığınıklara incek insanlar seçilirken bu özellikler dikkate alınır:

“...Türk Milleti’nin geleceği olan bu insanlar seçilirken yaş aralığı, sağlık, eğitim düzeyi, zekâ gibi kıstaslar göz önüne alınmak zorundadır. Bunun yanında milletimizi en zor günlerinde dahi ayakta tutan birlik beraberliğimizin başlıca unsuru olan aile yapısını elimizden geldiğince korumaya gayret edeceğiz.” (s.230)

Tomris’te, Türklerin karakteristik özellikleri, geleneklerine bağlılıkları, milli benliklerinin önemi anlatılır. Saka Türkleri esaret altında yaşamayı reddettikleri gibi değil dirilerinin ölümlerinin bile düşman eline geçmesini istemezler (s.73, 74, 218).

Cesetlerinin milletlerine karşı kullanılmasından kaçınırlar, kendileri için taviz verilmesini, milli benliklerine zarar gelmesini istemezler:

“Barsgan’ım canı pahasına da olsa düşmana teslim olmaz. O yüzden ölüştünü ya da dirisini arayın ve bulun!” (s.81)

“Han, en azından cesedinin bu hainlerinin eline geçmesini istemiyordu.” (s.152)

Eserde, Alp Er Tunga’nın topraklarının daha fazla genişletmemesinin sebebi olarak diğer milletlere karışmama isteği görülür. Türkler, asimile olmaktan kaçınırlar:

“At üzerinde ve askerliği bir yaşam tarzı olarak benimseyen Türkler, bu genç coğrafyaya yayılırsa diğer milletlere karışarak benliğini yitirebilirlerdi.” (s.134)

Eserde, yer alan Korkut Ata, Türklerin koruyucusu, benliğin ve kimliğin taşıyıcısı, geleneklerin bekçisidir. Korkut Ata’nın ağzından kazandırılmak istenen Türklük şuurdur:

“Bu milletin şimdi Korkut Ata diye bildikleri ben Türklüğün ruhuyum ve bu millet var oldukça ben de var olacağım. Her şeyi bilen, gören ve tasarlayan Tanrı’nın bana verdiği ulvi bir görevdir bu. Adım bugün için Korkut Ata, yarın dağların arasından fıskırarak bir millete yol gösteren Börteçine ya da Türk Milleti’ne özünü anlatan Dede Korkut.” (s.77)

Tomris Han, savaştan dönmeme ihtimalleri karşısında, kalanların ne yapacaklarını planlar. Türk milletinin varlığını sürdürmesi için gerekli olan unsurların başında kültürlerini devam ettirmeleri, benliklerini korumaları gelmektedir. Tomris’in savaş sonrasına ilişkin aşağıdaki sözleri bununla ilgilidir:

“Kalan ihtiyaçları da çocukların miktarına pay ederek otağlara ayıracaksın. Böylece bizler geri dönmesek de onlara törelerini, geleneklerini ve nasıl yaşamaları gerektiğini aktarabilecek birileri olacak.” (s.176)

Türk milleti, dünya var oldukça var olmaya devam edecektir. Bir milletin yok olması için kendinden uzaklaşması gerektiği eserde vurgulanır:

“Bizler acun durdukça var olacak bir milletiz. Düşmanlarımıza özenip, onlara benzemedikçe asla yeryüzünden silinmeyeceğiz.” (s.187)

Ergenekon romanının ana teması, Türklük şuurudur. Ergenekon destanı özünü unutmamak, evine, ata yurduna sahip çıkmak ve atalarının öcünü almak üzere kurulmuştur. Eserin ilk ve son bölümlerinde Ulu Demirci, Börte Çine’ye Türk olduğunu, Türklerin kutlu olduğunu anlatır:

“Ayakta kalan son Türk, küllerinden doğacak kudrete sahiptir... Ayakta kalan son Türk, düşmanına diz çöktürecek cesarete sahiptir... Ve ayakta kalan son Türk, Acun’a Türk’ün ne denli asil bir varlık olduğunu ispat edecek asaletе sahiptir... Ayakta kalan son Türk, demirden dağları eritir. Ve ayakta kalan son Türk, alacağı öcü unutmaz, vakti geldiğinde alır...”

“Ergenekon...”

“Sizin özünüz budur! Sizin destanınız budur...” (s.5, 256)

Ulu Demirci, Börte Çine’ye Türk olduğunu, Türklerin kutlu olduğunu anlatır. İlk atanın adının Türk olduğunu söyler. Adın ulu olmasından milletin de faydalanacağını ve bu adın Tanrı tarafından verildiğini anlatır (s.207). Böylece Türklük yüceltilir ve kutsal bir nitelik yüklenir. Eser, okuyucuda benlik oluşturmak, millî kimlik bilinci kazandırmak amacıyla yazılmıştır.

Tong Yabgu romanında, ana tema Türklük şuurudur. Yazar, kahramanları aracılığıyla Türk’ü, yaşam tarzını, hayata bakış açısını, Türklerin davranışlarını, insanlığını, doğaya karşı tutumunu anlatırken aslında Türkleri yüceltir. Türk insanının nasıl değerli, medeni, hümanist olduğunu anlatır. Bir Türk’ün doğaya bakışı şöyledir:

“Bizim için acunda hayat bulan her canlı ve özellikle kişi oğlu ve kızı kutludur. Yaş ağacı kesmeyiz. İhtiyacımızdan fazla hayvanı avlamayız.” (s.224)

Tong, Andrew’e Türkleri tanıtırken Romalılarla kıyaslamaktadır. Türkler; samimi, dürüst, saygılı ve doğaldır. Şöyle ki:

“Sizin gelenekleriniz gösterişli imlerle bezenmiş. Bizlerinki ise saygılı ve doğal... Bizlerin dostluğu samimi ve düşmanlığı keskin, sizlerin ki ise sislerin ardına gizlenmiş gölgeler gibi belirsiz ve değişken... Bizler inandığımız değerlere göre yaşıyoruz, sizler ise inançlarınızı yaşamınıza göre şekillendiriyorsunuz.” (s.225)

Tong Yabgu, Türklüğünü her şeyin üzerinde tutmaktadır. Kut anlayışı onun seçilmiş kişi olduğunu göstermekte ayrıca Aşına soylu olması da Altın Örgün’e oturmayı hak ettiğini belirtmektedir. Tong Yabgu, Türklüğünü yüceltmek adına, Tanrı’yı yeryüzünde temsil etmek adına görevli kılındığını düşünür ve şunları söyler:

“...Mademki ben gökteki Tanrı’yı yeryüzünde temsil etmekle görevli kıldım öyleyse irademe karşı gelen Tanrı’ya karşı gelmiş demektir. “TÜRK’E KARŞI GELEN TANRI’YA KARŞI GELMİŞ DEMEKTİR. KİM Kİ TÜRK’E KARŞI GELİRSE SİLİN, YOK EDİN!”” (s.356)

Ulu-Kan romanında yazar, diğer eserlerinin çoğunda olduğu gibi Türklük düşüncesini ön plana çıkarmış ve başkışı Ulu-Kan’ın soyunu Yafes’in büyük oğlu Türk Ata’ya dayandırarak Türk’ün soyundan türeyenlerin savaşçı bir ruhla, erdemli, adaletli ve cesur olduklarını vurgulamıştır.

Ulu-Kan’da Türklük bilincinin geliştirilmesi için Asil Soy’un yönetim şeklinin, adalet anlayışının öne çıkarıldığı ayrıca Ulu-Kan yoluyla Türklerin erdemlerinin anlatıldığı görülmektedir. Yafes’in yerine geçen büyük oğlu için şunlar söylenmektedir:

“Cesur, akıllı ve adil olan bu oğlun soyundan gelenler onu “Türk Ata” diye andılar. Yurt tuttukları her yerde Türk Ata’dan miras aldıkları erdemleri de beraberlerinde götürdüler. Tanrı, Türk Ata’nın soyundan türeyenlere savaşçı bir ruhla birlikte cesareti ve adaleti de armağan etti.” (s.47)

Türk Ata’nın soyundan gelenler “Asil Soy” adıyla anılırlar. Asil Soy, kökleri Türk Ata’ya dek uzanan hanedandır. Kendilerine has ve adil kuralları vardır. Erdemli ve soylu insanlar olarak bilinirler. Asil Soy mensupları, tahta oturacak kişiyi kendi aralarından tayin ederler ve yine kendilerinin tahttan indirme yetkileri vardır. Tahta geçmek için iyi bir lider, akıllı bir yönetici, erdemli bir insan olmak ve bunu

hanedanının diğer üyelerine kanıtlamak gerekir (s.88). Asil Soy, Asya Krallıkları tarafından sayılan ve sevilen bir hanedandır. Aynı zamanda gücünden çekinilmektedir.

Asil Soy'un mensupları Işık Hanlığı'nda yaşamaktadırlar. Işık Hanlığı, Ulu-Kan'ın yendiği Marakan, Karakum, Bagun ve Arkaim krallıkları ile komşu ve dost ilişkiler sürdürmektedir. Işık Hanlığı onların hamisi rolündedir (s.134). Işık Hanlığı, Yafes'in tahtını temsil ettiğinden atalarının yaptığı anlaşmalar bu tahtın kutsiyetini katı kurallarla korumaktadır (s.172).

2.2.2.3. Savaş

Son Kağan romanında, tüm dünyayı etkileyen büyük bir savaştan bahsedilir. Bu savaş, Türklerin geçmişte katıldıklarından farklıdır. Modern dünyanın modern savaşları karmaşık bir yapı sergiler. Yazar, modern savaşlardan bahsederken günümüze vurgu yaparak hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığını anlatır:

“Modern savaşlar; kazanan ya da kaybedenin mutlak belirlenebildiği eski meydan savaşları kadar basit değildi. Mühim olan savaştan karlı çıkılıp çıkılmadığıydı...” (s.249)

Ruhum Kıyama Kalktı'da, Balkan Savaşları'ndan yeni çıkmış halkın I. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Sarıkamış Harekatı'yla tekrar yaralandığı; bu sırada başlayan Ermeni ayaklanması, Rusya'da başlayan ihtilal ve tüm bu çatışmaların insanlar üzerindeki ruhsal, fiziksel ve sosyal etkileri görülür. Anadolu savaştan yılmıştır. Uzun yıllar süren ve üst üste gelen bu savaşlar evlerde erkek bırakmadığı gibi Anadolu'yu da açlık ve sefaletle karşı karşıya bırakır. İnsanlar, korkak ve bıkkındır:

“Nihayet evin avlusunda odun kıran bir ihtiyarı görerek hızla yanına at sürdük ama bizi görür görmez elindeki baltayı ve odunları atarak, ihtiyar bacaklarından beklenmeyen bir hızla evine seğirtti.” (s.56)

Romanda, “1917’nin sert kışı gelip çatığında İslam halkının açlıkla imtihanı daha zorlu bir hal almıştı.” (s.111) demektedir. Ayrıca Nizam Ağa’nın kaçkadaki erzakları görünce duyduğu sevinç, Hati Ana’nın erzaklar karşısında yaşadığı mutluluk eserde şöyle anlatılır:

“...Erzakları tandıra indirdik. Hati Ana’nın karşılaştığımızdan bu yana ilk kez erzakları gördüğünde küçük bir tebessümüne şahit olmuştum. Onca yokluğun içinde tedarikli kullanılırsa uzun bir müddet yetebilecek kadar erzak; torununun ve gelininin yakın zamanda açlık çekmeyeceği anlamına geliyordu.” (s.65)

Eserde, dağdan bayırdan topladıkları ile karınlarını doyurmaya çalışan Anadolu halkının resmi oluşturulur. Savaş her evi, bütün toplumu vurmuştur. İnsanlar çaresiz, aç, umutsuz ve güçsüzdür:

“...Hati Ana; Nazo ve Abuş’u, Ermeni komitacılardan saklamayı başarmıştı ancak bitap bir haldeydiler... Dağlardan topladıkları madımak otu ve yanlarına aldıkları küflü somunlarla karınlarını doyurmuşlardı.” (s.110)

Eserlerde, savaşmak zorunda kalan Türk milletinin savaşı, tüm güçleriyle yürüttükleri görülür. Buna karşın savaşın kötülüğü, insanlara verdiği zarar, en temel ihtiyaçlara erişme noktasında yaşattığı yokluk anlatılmıştır.

2.2.2.3.1. Savaşçılık

Tomris romanında, Saka Türklerinde savaşçılık bir özellik olmaktan çok yaradılışları gereği var olan bir unsur olarak verilmiştir. (s.145) Kadını, erkeği savaşabilen Saka Türkleri, düşmanlarına korku salmıştır. Kendilerine has savaş taktikleri geliştiren Sakalar, savaştan olabildiğince kaçınmış ancak çekinmemiştir. Romanda Sakaların savaşçılığı, kadınların da birçok erkekten daha iyi savaştıkları Pers askerlerinin ağzından verilir:

“Bu kadınlar değme yiğitlere taş çıkarır, at üstünde dahi attıkları oku üç yüz adımdan bir yüzüğün içinden geçirebilirmiş. Ata bindiklerinde arkalarından ancak tanrıların gazabı yetişebilirmiş.” (s.25)

Eserde, tarihte kullanılmış savaş taktiklerine¹⁰⁷ de yer verilmiştir (s.133). Romanda, Tomris Han'ın kurt kapanı ya da turan taktiği verilen savaş oyununu gayet ustaca oynadığı görülür:

“Tomris Han, düşman askerlerinin kendine doğru hareketlenmesiyle aynı anda emrini verdi. “Kurt oyunu”” (s.228)

“Bu düzensiz görüntü, atlıların kanatlara yayılmasıyla bir anda değişiyor, doru atlılar ordunun bir kanadında, siyah atlılar diğer kanadında, kızıl atlılar ve savaş arabaları ise ortada tüm savaşçıların görebileceği sancak işaretlerine göre hareketlerini tanzim ediyorlardı.” (s.132)

“Yürümeye öğrendikten hemen sonra at binen ve bir daha ölene kadar atın üzerinden inmeyen, yayını vücudundan bir parça gibi yönlendirebilen Türkleri yenmek mümkün görünmüyordu.” (s.144)

Saka Türkleri iyi savaşçı oldukları gibi iyi savaş planı da yapabilirler. Bu sayede tarihte varlıklarını korumuş, kendilerinden büyük orduları yenmişlerdir. Romanda Başşad Barsgan Tigin'in sözleri bunu anlatır:

“Ulu Han'ım. Sayı olarak bizden çok üstün olmalarının bizim için kötü olduğu kadar iyi yanları da vardır. Bir kere bize nazaran oldukça yavaş kalacaklardır. Bu da bize savaş için seçilecek yere belirleyebilme imkânı tanır. Bunun yanında at üstünde hızlı hareket ederken dahi attığımız isabetli oklar, bizlere çok doğal gelse de acun üstünde bunu yapabilen başka bir millet yoktur.” (s.173)

Sakaların, “ıslık çalan okları”¹⁰⁸ düşman üstüne korku salar. Romanda Sakaların ok atmadaki ustalıkları gözler önüne serilir:

“Türk ordusunun merkezi hızla geri çekiliyordu. Ancak geri çekilirken dahi isabetli ok atabilmek yalnızca Türk atlılarına has bir yetenektir. Türk savaşçıları hızla yaylarını geriyor ve atın dört ayağı birden yerden kesildiği anda oklarını hedefe gönderiyorlardı. Atılan okların hiçbirisi boşa gitmiyor, mutlaka bir düşmanın

¹⁰⁷ Gülensoy, a.g.e., s.71.

¹⁰⁸ a.g.e., s.72.

vücutunda nihayet buluyordu... Bu okların aynı süratle, aynı yöne, birbiriyle havada çarpışmadan düşmanların üzerine yağması, Türk savaşçıları Pers askerlerinin gözünde tanrısal birer gazaba dönüştürüyordu.” (s.229)

Ergenekon romanında, savaşçılığın Türklerin doğasında olduğu belirtilir. Dört yüz yıl boyunca Ergenekon’da yaşayan Türkler kimseyle savaşmamış ancak atalarının öcünü almak için asıllarına dönmüşlerdir:

““Haydi Türk Budunun yiğit erleri! Cenk vakti!” diye bağırdı Börte Çine. Türk ordusu bu emirle bendinden boşalan bir çağlayan gibi atıldı ileri. Evet, daha önce hiçbiri cenk etmemişti. Ama savaşmak için gereken kudret ata mirası kanlarında zaten mevcuttu. Nasıl ki uçmak bir kartalın ya da avlanmak bir parsın doğasında var ise Türk’ün doğasında da savaşmak vardı.”” (s.254)

Türklerin kadınları da erkekleri gibi savaşır. Özellikle ok atmada usta olan kadınlardan biri de Akmaral’dır. Nüküz’ün beline sarılarak at üstünde giden Akmaral şöyle savaşır:

“Sonra Nüküz’ün belini saran ellerini bıraktı. Gövdesini geriye çevirip boynunda asılı duran yayı gerdi ve atın dört ayağının birden kesildiği o kısacık anda okunu nökerlerin üzerine salıverdi...” (s.144)

Akmaral’ın ok atışının Türklere özgü bir teknik olduğu Tomris romanında açıklanmıştı. Eserlerden hareketle, İslamiyet öncesi Türk kadınlarının yönetimde, savaşta kısaca her alanda erkekler kadar söz sahibi ve yetkin olduğu söylenebilir.

Ulu-Kan romanında, savaşçılık özellikle Ana-Kurt ve oğulları için bir tutkudur. Savaşçı, pusatlarını kaybetmektense Samiray’dan ayrılmayı seçmiştir. Eserde Türk soylu oldukları anlatılan bu kahramanlar, savaşçı bir ruhla doğmuşlardır. Ulu-Kan’ın askerlerinin çiftçilik ya da çobanlık bilmediği, doyabilmeleri için yardım ettikleri kentlerden tahıl ve hayvan aldıkları görülmektedir (s.143). Ulu-Kan ve askerleri için savaş, temel ihtiyaç haline gelmiştir. Şöyle ki:

“Pugsar savaşçılara, iyi yemekler, güzel yataklar ve kadınlar sunuyordu. Sarı Orman’dakinden çok daha rahat bir yaşam sunuyordu. Ama Ana Kurt’un Oğulları’nın doğasına uygun değildi. Yalnızca savaşmak için kurt doğasıyla

yetiştirilmiş bir erkek, surların arasında, koyun postlarına ok salıp kütüklere kılıç sallamak zorunda kalmamalıydı. Savaşmalıydı!” (s.274)

Ulu-Kan ve askerleri, savaşmadıkları zamanlarda kendilerini kötü hissederler, yaşam düzenleri bozulur. Öfkelerini birbirlerine çevirip aralarında hasım gruplar oluştururlar. Bu sebeple yaşanan olaylarda askerler idam edilir. Savaş müjdesi ise Ana Kurt’tan şu sözlerle gelir:

“Tasalanma! Beklediğin gün çok yakında gelecek! Kardeşlerin özlemini çektiklerinden çok daha fazlasına kavuşacaklar.” (s.275)

Yazar, savaşçılık temasını verirken tarihsel gerçekleri eserinde uygulamıştır. Roman kurgusu içine yerleştirdiği savaş taktikleri, Türk savaşçıları ve onların savaşçılık özellikleri verilirken olay anlatılmış; böylece okuyucuya, okurken tarihi öğrenme, sıkılmadan geleneklere tanıklık edebilme imkânı tanınmıştır.

2.2.2.3.2. Savaş Taktikleri

Tarık romanında, Müslümanların sayıca çok üstün olan Hristiyanları yenebilmek için savaşırken çeşitli yollara başvurdıkları görülür. Bu sayede savaşı lehlerine çevirirler. Guadalete Nehri’nin iki yanına kurulan Müslüman ve Hristiyan birlikleri savaş için hazırlanırken Hristiyanların erzaklarının, yedek silahlarının ve bazı soylu ailelerinin bulunduğu birliğin Müslümanların bulunduğu tarafa yerleşmesi, Müslümanların işine yarayan bir hatadır:

“...Sayıca adil olmayan bu savaşı kazanmalarının tek yolu düşmanın hata yapmasından geçiyordu ve onlar daha savaş başlamadan tüm savaşın seyrini değiştirecek kritik bir hata yapmışlardı.” (s.217)

“Erzakları bizim elimize geçerse savaşı uzatabildiğimiz kadar uzatmalıyız. Askerlerini aç ve yorgun düşürür yıldırmaı başarabilirsek şartlar lehimize dönecektir...Yarın savaş başladığında onlara ciddi kayıplar verdirmemiz gerek. Yalnızca erzaklar için savaş meydanında kalmayabilirler. Geri çekilir, erzaklarını

tamamlar ve geri dönerler. Ancak soyluların ailelerini esir almak, onları burada tutmak için mühim bir etken.” (s.218)

Kral Rodrigo ile Tarık'ın yönettiği savaşta, Tarık'ın askerleri, Rodrigo'nun askerlerinden kaçır gibi yapıp onları nehre sürükler. Demir zırhlarla tuzağa düşen askerleri, Tarık'ın okçuları öldürür (s.222).

Düşman kuvvetlerini bölmek, sayılarını azaltmak uygulanan bir başka taktiktir. Kont Julian'ın kardeşi Opach'a yazdığı mektupla (s.224), Kral Rodrigo'nun birliğinde bulunan Wittiza taraftarları çarpışmadan ordudan ayrılırlar.

Ergenekon romanında, Börte Çine oğullarını etrafında toplayarak onlara savaş taktiklerini anlatır. Savaşçının güçlü olması, iyi pusat kullanması önemlidir ancak Börte Çine iyi bir savaş planı yapmanın da çok önemli olduğunu bilir. Amacı İl Han'ın düştüğü tuzağa düşmemek ve atalarının öcünü almaktır.

Önce yumuşak toprağa savaş meydanını tasvir eden bir kırba koyar ve kırbanın doğu tarafına kavisli bir yay çizer. Bu tarafta Bagatur dolanacak ve meydanın ötesindeki tepelere varacaktır. Batıdaki kavisli yay ise Alp Batur'a aittir. Sonrasında neler yapacaklarını, hangi şartlarda nasıl davranacaklarını, emirleri altındaki çerileri kaçır ayırıp nasıl konumlandıracaklarını tek tek anlatır (s.251-252). Böylece zaferle sonuçlanacak savaşın planı hazırlanmış olur.

Tong Yabgu romanında, savaş sahneleri canlandırıldığı gibi savaş taktiklerinin çarpışmayı kazanmadaki önemine de dikkat çekilmiştir. Kuca Pazarı baskını sırasında da yapılan planın bir kısmı şöyledir:

“Şehrin girişindeki askerlere haber salıp onları geri çek! Bize katılınlar. Pazarda nöbet tutanlar da öyle. Sonra çerileri pazar yolu üzerindeki her iki tepeye yerleştir...” (s.91)

Ulu-Kan romanında, Ulu-Kan ve ordusunun savaş taktikleri ve savaş araçlarının diğerlerinden farklı olduğu, bu sayede savaşlarda üstünlük sağladıkları tespit edilmiştir. Eserde, Ulu-Kan'ın Antik Çağ'da hiç bilinmeyen silahlar kullandığından bahsedilir:

“...Yeryüzü krallıkları kılıç, kalkan, topuz ve mızraktan başka savaş aleti bilmezken Ana Kurt’un oğulları, akça ağaçtan yay çıkarmayı, kurt siniriyle onu sağlamlaştırmayı, Büyük Deniz’den çıkardıkları balıkların solungaçlarını kurutup güçlü bir yapıştırıcı haline getirmeyi öğretti. Her bir oğlunu hedefini şaşırmayan okçular olarak eğitti.

Yalnızca yay ve okla kalmadılar. Örs üzerinde demir dövüp, kendilerine güçlü pusatlar yapmayı öğrendiler. Tüm bunların yanında çıplak elle savaşmak için öğrendikleri dokuz ölümcül hamle vardı. Kırma ve boğma tekniklerinin harmanlandığı bu hamlelere dokuz boynuzlu efsanevi Sugun geyiğinden ilham alarak “Uz-Sugun” adını verdiler.” (s.100)

Antik Çağ’da yalnız Ulu-Kan değil Sargon da kendine has silahlar geliştirir. Ulu-Kan’ın ilk kez duyduğu “Mancınık”, Urgakina tarafından şöyle tarif edilir:

“Söylenenlere göre büyük kalaslardan taptırdığı bir tür silah. Ben hiç görmedim. Daha önce yaptığımız savaşlarda yoktu. Görenler, üzerine konulan devasa kayaları çakıl taşı gibi fırlattığını söylüyor. Ur ve Babil surlarını onlarla aşmış.” (s.300)

Ulu-Kan’ın savaş meydanında kullandığı taktikler (s.116), kılıcıyla verdiği komutlar ve ordusunu yönetmesi eserde ayrıntılarıyla verilmiş ve bir ordunun başarılı olabilmesi için birlikte hareket etmenin ve disiplinin önemine vurgu yapılmıştır (s.117).

Savaş sonrası, alınan yerdeki erkeklerin önce şehrin imarında kullanılıp sonra kovulması, zanaatkarların şehirlerde tutulması, üç yaşından küçük erkek çocukların Sarı Orman’a, Ana Kurt’a gönderilmesi, Ulu-Kan’ın askerlerinin şehirdeki kadınları gebe bırakmak üzere sahiplenmesi (s.120) uzun vadede yapılacak savaş hazırlıklarındandır. Bunlar, Ulu-Kan’ın fethettiği yerlerle ilgili egemenlik anlayışını da ortaya koymaktadır.

2.2.2.4. Soykırım

Son Kağan romanında, Fransız gazeteciler yoluyla sözde Ermeni soykırımı anılır. Yazar, Cengiz'in ağzından bu iddiaları reddedip Cezayir soykırımına gönderme yapar. Cengiz, gazetecilere Türkiye'nin bu konunun araştırılmasına açık olduğunu ve devletlerin bu konuda yanlış tepkiler gösterdiğini açıklar. (s.216) Cengiz, soykırımın her millet için onur kırıcı bir iddia olduğunu vurgular. Cengiz'in uzun açıklamalarıyla adeta yazarın bir sonraki romanına hazırlık yapılır.

Ruhum Kıyama Kalktı'da, ana tema soykırımdır. Roman, "Ermeni soykırımı yalandır, aslında Türkler soykırımı uğramıştır." iletisini verir. Romanda kahramanların başından olaylar geçerken Ermeni komitacıların katliamları anlatılır. İnsanlar camilere, konaklara, hamamlara doldurularak yakılır. Ölüm kolay değildir çünkü insanlar ölmenden önce çok büyük işkencelere maruz kalırlar. Ermeniler, insanları türlü işkencelerle öldürür:

"Altı yedi kişilerdi. Daha ne olduğunu anlayamadan tüfeklerin dipçikleriyle yüzümüze, kafamıza nereye denk gelirse vurmaya başladılar... Hacı İbrahim bunlardan birine dipçiklerden fırsat bulup okkalı bir yumruk salladı ya kafir tereddütsüz bastı tüfeğin tetiğine... Hayattaydı, zor nefes alıyordu. Azılı eşkıya, yaşadığını fırsat bilip kuşağından çıkardığı hançeri kasiğinden bir taktı, ta ki adem elmasına kadar..." (s.101)

"Canını alacaklardı almasına da hemen oracıkta öldürüvermek yerine kafasını dipçiklerle ezerek, nasıl hayvani bir hazla öldürdüler garibanı bir bilsen." (s.202)

"Süngüyle ölerək çok acı çekmeyenler talihli olanlardı. Çünkü Canko Aga'nın iki oğlu Kulu ile Musa'yı, Molla Hamit'in oğulları Emin ile Abdullah'ı bir de Hacı Aga'nın oğlu İbrahim'i zulme direndiler diye meydanın ortasında, belden aşağı soyduktan sonra iki büklüm bağlayıp makatlarından defalarca süngüleyerek öldürdüler. Yine benim gibi bir molla olan Süleyman'ı kendilerine beddua edip yüzüme tükürdü diye evinin tandırında yakarak öldürdüler." (s.102)

“Adam kızını boğmayı her reddedişinde bir yerini kestiler. Ayak parmaklarından erlik uzvuna her yerini... Adamcağız can verdiği gövdesinin üzerinde başından gayri parça kalmamış idi.” (s.104)

Eserde, yapılan kıyımlar ayrıntılarıyla anlatılır. Bireysel işkencelerin dışında insanlar toplu halde de öldürülür:

“...Yarisından çoğu yanmış caminin yanına vardıklarında bizlerin kaçtığı o sıraya sokulanları caminin içinde yanmış ve kurşunlanmış olarak bulmuşlar.” (s.145)

“Nihayet karar verilmişti. Hamamda katledildikten sonra kağnılarla bir çukura atılacaktık.” (s.156)

“İnsanlar kâh büyük konakların içine, kâh merelere doldurulmuş ve yakılmıştı. Yollar, avluların içi, başımı çevirdiğim her yer masumların cesetleriyle doluydu.” (s.167)

Romanın teması için işlevsel olarak verilen örneklerin dışında romanda, soykırım ile ilgili birçok örneğe rastlanır. Soykırımın, insanlık onurunu nasıl yerle bir ettiği, insanların nasıl büyük acılarla öldürüldüğü her satırda işlenmiştir. Yazar, eserini bir roman olmanın dışında tarihî bir belge gibi hazırlamış, sesini eseriyle duyurmak istemiştir.

2.2.2.5. Şehitlik

Müslüman toplumlar, vatanı korumak uğruna ölenlerin şehit olarak cennete gideceğine inanır. Ahmet Ziya da şehit olmak ister: *“Bu uğurda şehit olabilirim dünyaya gözlerimi yumarken belki bir parça huzur bile dolardı benliğime.”* (s.171) diyerek Ermenilere yaptıklarının bedelini ödetirken ölürse şehit olacağına inanır. Ahmet Ziya’nın ağabeyi Balkan Harbi’nde şehit olmuştur (s.29). Nizam Ağa’nın oğlu Sarıkamış’ta şehit olmuştur (s.71). Neredeyse her evden bir şehit vardır. Toplumun tamamında şehitlik inancı ve şehide saygı esastır.

Tarık romanında da şehitlik vurgusu yapılır. İslam'ı kabul eden Tarık, şehit olmayı ölümlerin en onurlusu sayar:

“...Mevcut vaziyete göre şehadet mutlak ve kaçınılmaz olandı ama o, şehadetin kesin bir mağlubiyetle değil geride kalanlara şevk verecek bir zaferle olmasını yeğlerdi. Ruhunu; cenk ederken, soğuk bir düşman çeliğine teslim etmekten hiçbir zaman korkmamıştı, hayır! Bu onun için ölümlerin en onurlusu sayılırdı.” (s.214)

2.2.2.6. Aydın Yabancılaşması

Ruhum Kıyama Kalktı romanında, Anadolu ateşler içinde yanarken İstanbul'dakilerin, aydınların durumdan habersiz olması söz konusudur. Osmanlı, devlet olmanın gereğini yerine getirememiş, Anadolu'daki halkı koruyamamıştır. Romanda, *“Her karışı yokluk ve sefalet ile yoğrulmuş bu topraklar Osmanlı'nın bakımsız arka bahçesi haline gelmişti ve ne acı ki İstanbul ahalisi olarak bizler yıllarca bu sefaletten habersiz yaşamıştık.”* (s.146) denilmektedir. Eserde, Ahmet Ziya, Nebi olmadan önce Anadolu'dan habersiz yaşamıştır. Bütün coğrafyayı İstanbul gibi hayal etmiştir. Gerçekleri gördüğünde Anadolu'dan ne kadar uzak olduğunu anlamıştır. Yine Osmanlı'nın üzerine düşeni yapmamasıyla ilgili olarak: *“Acaba dedim kendi kendime. Yoksa Osmanlı unuttuğu çocuklarını mı hatırlamıştı?”* (s.165) sözleri yalnız aydınların değil devletin de Anadolu'ya yabancı olduğunun göstergesidir.

2.2.2.7. Cinsel İstismar

Ruhum Kıyama Kalktı'da, Ermenilerin Türk halkına yaptıkları kıyım dile getirilirken özellikle kadınların uğradıkları tecavüz ve işkenceden bahsedilir. Yakınlarının gözü önünde tecavüze uğrayan kadın ve çocuklar işkencelerle öldürülür. Öldürülmeyenler de bu dünyada yaşadıkları cehennemden daha kötüsü olamayacağını düşünerek cenneti gözden çıkarır ve intihar ederler. Kadın, cinsel

metadır. Ermeniler için anne olanı, hamilesi ya da çocuk olanı yoktur, işkenceden zevk alırlar. Bu konuyla ilgili örnekler şunlardır:

“...Hele Kavlik köyünde Hacı Molla Sait diye yaşlı bir adamcağızın kızının ırzına gözleri önünde defalarca geçtikten sonra, kızcağıza babasına boğazlatmak için etmediklerini bırakmadılar.” (s.104)

“...Yaktıkları ocağın başında bir müddet ısındıktan sonra kendilerine “Allah rızası için canımızdan gayrısını almayın!” diyen biçare kadınlara hunharca tecavüz etmeye başladılar.” (s.125)

“...Ağılın kapısı yıkılmış, fırıncı göğsü nacakla iman tahtasına kadar yarılmış, elleri havada olanları engellemek ister gibi... Hanımı üstü başı lime lime, yerde yatar vaziyette fırıncının ayaklarına sarılmış.” (s.145)

“Tecavüze uğrayan iki kardeşi ertesi sabah odalarında kendilerini asmış bir şekilde bulmuşlar. Kızların biri on dört diğeryse on altı yaşında...” (s.140)

Eserde, tecavüz ve işkenceler birbirini takip eder. Kadınlar tecavüze uğramakla kalmaz, evlatlarının etlerini yemeye zorlanırlar. Diri diri ateşe atılan çocuklarının parçaları annelerine, ninelerine yedirilmeye çalışılır (s.129). Kadınlar tecavüzden kurtulmak için yüzlerine pislik sürerler ama bu da çare olmaz:

“...Kansızların böyle yapan biçarelerden kaç defa tiksinerak el çektiğine şahit olmuşumdur. Amma kiminin güzelliğini bu eline yüzüne sıvadığı pislikler dahi gizlemez olur. O vakit götürür çeşmede, derede yurlar tezeleri. Sonra da...” (s.60)

Tarık romanında, Kral Rodrigo’nun, Kont Julian’ın kızı Florinda’ya tecavüz ettiğinden bahsedilir. Florinda, Tajo Nehri’nde yıkanırken onu izleyen Rodrigo, zindanda tuttuğu Florinda’yı yatağına götürmelerini emreder. Florinda’nın Rodrigo’ya yalvarırken soyluluk vurgusu yapması da ayrıca dikkat çekicidir. İlgili bölüm şöyledir:

““Yalvarırım Yüce Kral! Bana bu hakareti reva görmeyiniz. Ben soylu bir prensesim. Babamın adını bu şekilde lekelemeyiniz.”

Florinda'nın, Toledo Sarayı'nın koridorlarında yankılanan son feryatları bunlar oldu. Ardından gelen sesler, canı yanan ve kirletilen Prenses'in tiz çılgınlarıydı. Sabah gün ışıyana dek Florinda'ya tecavüz etmeye devam eden Kral, prensesi yarı çıplak kapının önüne koyduğunda genç kadın bitkin bir haldeydi. Utancından gözlerini yerden kaldıramıyor, omzunun üzerinden düşen çarşafa sarılarak örtünmeye çalışıyordu. Kendisine acıyarak bakan muhafızlar koluna girip götürürlerken Rodrigo arkalarından:

“Prensesi ilk gemiyle Septe'ye gönderin!” dedi. “Babasının yanına...””
(s.155)

Eserlerde işlenen tecavüz, insan onuruna sürülen ve her vakit güncelliğini koruyan bir sorundur. Savaşın, göçün ya da herhangi başka bir toplumsal olayın kendi içinde evrensel insan haklarına saygılı olması gerekmektedir. Yaşanan ne olursa olsun insan onuruna saygı gösterilmelidir.

2.2.2.8. Özgürlük

Tomris romanında, Türklerin en büyük özelliği özgür yaşamaları olarak verilmiştir. (s.213, 223). Türk milleti hür yaşamayı her şeyin üzerinde tutar. Eserde de Saka Türkleri için özgürlüğün öneminden bahsedilmiştir:

“Alp Er Tunga'nın bize bıraktığı miras yalnızca bu topraklar değil, onurumuz ve özgürlüğümüzdür. Bu millet güvende olacağını bilse dahi kimsenin boyunduruğu altında yaşamayı kabullenemez.” (s.61)

Romanda, Kiros Sakaların özgürlüğüne düşkünlüğünü bilmektedir. Lidya'yı alırken Sakalarla savaşılmaya hazırlandığı kadar savaşa hazırlanmamıştır. Çünkü Lidyahılar altınlarını, Türkler özgürlüklerini korumak için savaşır:

“Ancak yakın zamanda savaşacağımız Türkler için tek bir hazine vardır, o da özgürlükleri. Onların sayısı ne kadar az olursa olsun bu hazineyi ele geçirmek için normal bir ordu asla yeterli olmaz.” (s.166)

Saka Türkleri, çok değer verdikleri yurtlarını bırakmak zorunda kalırlar. Alp Er Tunga'nın ölümü, Barsgan Tigin'in yenilgisinden sonra Pers boyunduruğuna girmektense göç etmeyi tercih ederler:

“Koca imparatorluk bir anda yitip gitti. Geriye kalanlar da birçoğu Pers boyunduruğuna girmekten çekinerek doğuya, Asya'nın ortalarına başka Türk boylarının hâkim olduğu topraklara göç ettiler.” (s.158)

Saka Türkleri, savaş meydanına uçmağa varmak ya da özgürlüklerini perçinlemek için çıkmaktadır. Bu özellikleri düşmanlarına korku, Sakalara coşku vermektedir:

“Böyle adaletsiz bir savaşın sonunda belki de hepimiz uçmağa varacağız. Ama tüm acun bilecek ki rüzgâr kadar hür yaşadık ve öyle de öleceğiz.” (s.173)

“Savaş meydanlarında asilce uçmağa varmayı, esaret altında yaşlanmaya yeğleyen, savaş meydanlarında neşeli naralar atan savaşçılar acun üzerindeki her orduya korku salar.” (s.187)

Türk milleti özgürlüğüne düşkündür. Türkler, ulusal özgürlüklerine saygı duyulmasını istedikleri gibi kişisel özgürlüklere de saygılıdır. **Son Kağan**'da, Cengiz, insanların konuşma özgürlüğünden bahseder:

“...Türkiye'de herkes istediği konuşmakta özgürdür. Ancak ülkenin tek bir resmi dili vardır o da Türkçe...” (s.218)

Ergenekon romanında, Türklerin en büyük özelliklerinden olan özgürlük vurgulanır. Türkler boyunduruk altına girmez. İl Han, bir savaştan önce oğlu Kıyan'a şunları söyler:

“Belki bugün uçmağa varacağız. Ama tüm Acun bilecek ki kimseye boyun eğmedik. Rüzgâr kadar hür yaşadık, öyle de öleceğiz.” (s.144)

Tong Yabgu romanında, insanların özgür canlılar olduğuna değinilmiş ve özgürlüğün en temel hak olduğundan bahsedilmiştir. Roma'da köleleri gören Tong Yabgu, Andrew'e özgürlükle ilgili şunları söyler:

“Tanrı insanları özgür yaratır Danışman! Özgür yaratır ki onların yeryüzündeki iradesini görebilsin. İnsanların iradesine esaret kelepçesini ise yine insanlar takar. Takar ve bununla yetinmeyip Tanrı’nın emirlerini arzularına göre şekillendirmeye çalışırlar.” (s.225)

Eserde, özgürlük savunulmakla birlikte Türklerin özgürlüğe düşkünlükleri ayrıca verilmiştir. Çulo’nun kağanlığı döneminde Şipi ve Sir Tarduşlara yaptıkları onların özgürlüklerine kast etmiştir. Bu sebeple ayaklanan bu boylar, Tong Yabgu zamanında başkente bağlanır. İlgili bölüm şöyledir:

“...Onların da birer Türk olduğunu, baskı ve zulümle esir gibi yaşamaktansa canları pahasına savaşmayı tercih edeceklerini akıl edememişti. Ve şimdi Tong, o otağda Çulo’nun hatalarını telafi etmeye çalışıyordu.” (s.263)

Özgür olmak, insanların en temel haklarından. Yazar, eserlerinde özgürlüğü Türklerin karakteristik özelliği olarak verirken hem gerçekleri göstermiş hem de Türkleri yüceltmıştır.

2.2.2.9. Egemenlik Anlayışı

Son Kağan romanında, Türklerin egemenlik anlayışlarıyla ilgili bilgiler, Cengiz’in Fransız gazetecilere verdiği cevaplar yoluyla iletilir. Fransız gazetecinin insanların kendi dillerinde eğitim görmemelerini insan hakları ihlali olarak yorumlamasına Cengiz şöyle cevap verir:

“...Bizler Türk Milleti olarak yüzyıllarca hem Avrupa’da hem de Orta Doğu ve Afrika’da varlık gösteren bir milletiz. Ancak hiçbir zaman egemenliğimizin altındaki insanların diline, dinine ve kültürüne müdahalede bulunmadık. Kuzey Afrika coğrafyasında, atalarımızın dört asır boyunca hâkim olduğu topraklarda dillerini koruyan Cezayir, Tunus gibi ülkeler, Fransız egemenliği altında elli yıldan kısa sürede ana dillerinin yerine Fransız konuşmak zorunda bırakıldı. Bugün ülkemizde insanlar hala etnik dillerini konuşabiliyorsa, kültürlerini devam ettirebiliyorsa bu Türkiye’nin insan haklarına gösterdiği saygının bir sonucudur.” (s.218)

Tarık romanında, Osmanlı Devleti'nin egemenlik anlayışı ortaya konmaktadır. Egemenlik anlayışı anlatılırken İslam etkisi de gözler önüne serilir. Ezrak, İsmail ve Tarık'ı İstanbul'a getiren tüccarın ayrılırken söylediği sözler, Osmanlı'nın egemenlik anlayışı yanında Türk Milleti'nin de özelliklerini de gösterir:

“Gırnata'ya tekrar dönmeyecekseniz eğer Fas'a gitmeyin! İstanbul'da kalın ya da Anadolu'ya gidin mesela. Türkler şefkatli ve merhametlidir. Âlimlere ve sanatkârlara karşı çok saygılıdırlar. Size kol kanat gererler.” (s.81)

Ezrak ve İsmail'in Topkapı Sarayı hakkında konuşmaları sonrası söyledikleri Osmanlı'nın egemenlik anlayışına işaret eder: “Osmanlı'nın büyüklüğündeki sır ne biliyor musun? Hakk yolunda adaletle hükmediyorlar. Cesurlar ve sebatkârlar. Bu erdemleri muhafaza ettikleri müddetçe var olmaya devam edeceklerdir.” (s.85)

Ezrak, Sultan Beyazıd'la konuşmasında kendilerine yapılanları anlatır ve Müslüman yöneticilerin yönettiklerine neler yaptıklarını, nasıl davrandıklarını söyleyerek aradaki farkı ortaya koyar:

“İslam hükümdarlığı hiçbir zaman Hristiyanlara verdiği sözlerden ve tanıdıkları haklardan dönmediler. Hiç kimseyi dininden ve yurdundan çıkarıp zulmetmediler. Kimsenin namusuna dokunmadılar.” (s.91)

İspanya Yahudilerinin, Vali Musa'ya mektup yazmalarının ve kurtuluşlarını Müslümanlara bağlamalarının sebebi, Müslüman hükümdarların yönetim tarzlarıdır. Şöyle ki:

“...Fethettikleri yerlerde adaletle hükmeden, tebaasının inançlarına saygı duyan bir sancağın gölgesine sığınmak yegâne arzularıydı. Bu hayalin gerçek olması için Musa bin Nusayr'a art arda mektuplar yazarak İslam ordusunu İspanya'ya fethetme davet ediyorlardı.” (s.151)

Tong Yabgu romanında, Göktürklerin fethettikleri yerlerdeki yönetim anlayışlarını görmek mümkündür. Nişabur ve Rey'den sonra İsfahan'ı topraklarına katan Tong Yabgu, Börü Şad vasıtasıyla valiye şunları bildirir:

“*“Kenti kansız bir şekilde teslim ettiğiniz için sizlere, ailelerinize, kölelerinize ve cariyelerinize dokunulmayacak.”*

“*Müteşekkiriz...*”

“*İnançlarınıza ve geleneklerinize karışılmayacak. Daha önce nasıl yaşıyorsanız öyle yaşamaya devam edeceksiniz.”*” (s.338)

Bir bölümünü aldığımız diyalog, yönetimin nasıl olacağıyla ilgili olarak devam etmektedir. Türklerin egemenlik anlayışlarında insanların insan olma, mülkiyet, özgürlük, inanç gibi haklarına saygı gösterildiği görülmüştür.

2.2.2.10. Asimilasyon

Tarık romanında ana tema asimilasyondur. Hristiyanların, İspanya’daki son Müslüman varlığını yok etmek için yaptıkları anlatılır. Başlarda ikna yoluyla ya da gizlice yapılan asimile çalışmaları, Teslim Antlaşması’nın iptaliyle açık ve acımasız bir hal alır.

Romanda, Gırnata’daki kitapların toplanıp yakılmasının sebebi insanların benliklerini unutturmak olarak verilir. İsmail’in, torunu Tarık’ın kitaplardan neden korktukları sorusuna verdiği cevap asimile çalışmalarının başlangıcını ortaya koyar:

“*Bazıları en çok kitaplardan korkar! Çünkü onları okuyanlar kim olduklarını unutmazlar. Düşünürler, muhakeme ederler.*” (s.23)

Fatıma’nın zorla vaftiz edilmeye götürülüşü anlatılır. Anlatıcı halkın bu durum karşısındaki tepkisiyle asimilasyonun haberini verir: “*...Müslümanların öfkesi kat be kat arttı. Şahit oldukları münferit bir olay değil, Gırnatalılar üzerinde uygulanması planlanan sistematik asimile girişiminin başlangıcıydı.*” (s.31)

Teslim Antlaşması’nın hükümsüz kılınması ve Kraliçe Isabel’in fermanı sonrası yaşananlar, asimilasyon çalışmalarının doruk noktasını oluşturur:

“*...Kraliçe’nin yeni emri ne Gırnata’da ne de Endülüs’ün herhangi bir yerinde Hristiyan olmayanlara yaşam hakkı tanııyordu. Ya Hristiyan olunacak ya*

ülke terk edilecekti. Terk etmeyenler zorla vaftiz edileceklerdi. Direnenler katledilecekti. Müslüman ve Yahudi geleneklerine bağlı kalınmayacaktı.

Namaz kılmak, oruç tutmak, sünnet olmak, dini bayramları kutlamak, Arapça konuşmak ve yazmak, Müslüman kıyafetlerini giymek, Hristiyan tarzı masa yerine yer sofrasında yemek, ele ya da ayağa kına yakmak, Sept gününe riayet etmek, ölülerini Hristiyan mezarlığına gömmemek büyük suçlar kapsamındaydı.

Yasakların kontrolünü sağlamak için vaftiz edilenlerin evlerinin kapıları sonuna kadar açık olacak, dilendiğinde evine girilip yasaklara uyup uymadıklarına bakılabilecekti. Uymadığı tespit edilenler idam edilecekti. Uzun lafın kısası Endülüs'te Hristiyan olmayanlara yaşam hakkı tanınmıyor, sonradan Hristiyan olanlar ise aşağılayıcı bir hayata mahkûm ediliyordu.” (s.69)

Eserde Fatıma'nın ikinci kez vaftize götürülüşü, din alimi Zegri'ye yapılanlar anlatılır (s.71). Müslüman kadınlara yapılan işkenceler karşısında, Hristiyanların duydukları zevk “Flamenko” dansıyla anlatılır (s.72). Ezrak'ın, Sultan Beyazıd'tan isteği üzerine, Kemal Reis'in donanmasıyla kurtardıkları dışında kalan Müslüman ve Yahudiler için kullanılan “...Geride kalanlar ise cebren Hristiyanlaştırıldı ya da katledildi.” (s.96) sözü asimilasyon çalışmalarının acımasızlığını ve başarısını ortaya koymaktadır.

Eserde yalnız Müslüman ve Yahudilere değil Hristiyanların kendilerine de asimile uygulamaları dikkat çekicidir. Hristiyan olmanın yeterli olmadığı, Katoliklik mezhebi dışındaki Hristiyanların da zulüm gördüğü Ariusçu din adamı Abraham'ın ağzından anlatılır:

“...Bizler kraliyetten farklı bir mezhebe sahip olduğumuz için zulüm görüyoruz. Önceleri Vizigot Kralı halkın çoğu gibi Arius mezhebındendi. Sonra kraliyet aileleri ve soylular Katolik oldu. Ardından da halkın Katolik olması için baskılar ve zulümler başladı. Katolik rahiplerin kurduğu Engizisyon mahkemeleri bizleri zorbalıkla inancımızdan vazgeçirmeye koyuldu.” (s.167)

2.2.2.11. Kadının Önemi

Tarık romanında bireysel bir kadından değil toplumda kadının rolünden ve kadına verilen önemden bahsedilir. Berberîlerde kadının bireysel bir varlığı yoktur. Ailenin bazı işlerini üstlenen anne rolündeki kadın tüm toplumda aynı görevi yapar. Ziyad, diğer oğullarının ölümünden sonra Abnora'nın üstüne düşer. Ziyad için ailenin kadın bireylerinin bir önemi yoktur:

“Ailenin kadın bireylerinin varlığı Berberî kültürü ile yetişen tüm erkekler gibi onlar için de bir anlam ifade etmiyordu. Kadınlar yalnızca bakım, yemek, temizlik ve çocuk büyütme gibi konularla meşgul olur, dış dünya ile ilgili hususlarda söz sahibi olmazlardı. Hal böyle olunca Abnora için tek başına ailenin göz bebeği demek yanlış olmazdı.” (s.104)

Tong Yabgu romanında, Türk toplumunda kadının öneminden bahsedilir. Tong Yabgu, Roma ziyareti sırasında Romalıların yaşamını, kölelerin durumunu, kadınların bakışlarını görür ve kendi toplumu ile kıyaslar. İlgili bölüm Türklerin kadına verdiği önemi gösterir:

“...Kadınlarımızı el üstünde tutarız. Tanrı'nın bize eş, doyum ve yurt olması için yarattıklarına saygı ile yaklaşmazsak merhametini ve nimetlerini bizden çekip alacağına inanırız. Sizlerdeyse bırakın köleleri, soylu olmayan kadınların, hatta karnınızı doyurmak için toprağı ekip biçen köylülerin bile değersiz olduğunu görüyorum.” (s.224)

Ulu-Kan romanında, bahsedilen birçok şehir krallığı ve bu krallıklarda yaşayan kadınlar bulunmaktadır. Bu kadınlar, eserde pasiftirler. Ulu-Kan ise bireysel olarak kadının öneminin farkındadır. Ana-Kurt, bütün oğulları yöneten bir komutan, onları büyüten ana olarak verilirken dokunmanın bile yasak olduğu kutsal bir varlık kabul edilir (s.102). Ulu-Kan üzerindeki etkisi ise ayrıca önemlidir. Ulu-Kan, yaptığı her şeyde annesinin onayı ile hareket etmektedir. Pugsar Krallığı'nı aldıktan sonra kendi örgününün yanına koydurduğu iki örgün kadına verdiği önemi simgeler. Şöyle ki:

“Gelen kim olursa olsun ayakta beklemek zorundaydı. Demir örgünün her iki yanında ortadakinden biraz daha küçük iki örgün daha vardı. Bunlardan biri henüz Pugsar sarayına ayak basmamış Ana Kurt’a diğeri ise Ulu-Kan’ın gelecekteki eşine ayrılmıştı.” (s.274).

Bölümden hareketle Ulu-Kan’ın kadınların da erkekler kadar değerli olduğunu düşündüğü söylenebilir. Bu örgünlerin yan yana olması yönetimde pay sahibi olduklarını, biraz küçük olmaları ise kralın Ulu-Kan olduğunu göstermektedir.

2.2.2.12. Sınıf Ayrımı

Tarık romanında, Emevî dönemi Araplarının kendilerini diğer insanlardan üstün gördüğü adeta ırkçılık yaptıkları gözlemlenir. Arap Ahmed’in Tarık’a eziyet etmesi ve Musa’nın müdahalesi sonucu anlatıcının sözleri bunu gösterir:

“Ahmed’in söyleyecek sözü kalmamıştı. Vali’nin haklı olduğunu kendisi de biliyordu, hatalıydı. Emevî dönemi Araplarının birçoğu gibi o da kendisini diğer insanlardan üstün görmüş ve bunun cezasını arkadaşlarının arasında aşağılanarak almıştı.” (s.129)

Septe Kuşatması öncesinde kuşatma ile ilgili fikrini sunan Tarık’a, Arap komutanların bakışı ve onun fikirlerini küçümsemeleri yine sınıf ayrımına işaret eder:

“Arap komutanların küçümseyici bakışları, genç Berberî’nin üzerinde toplandı o an. Emevîlerin habis hastalığı oradakilerde de mevcuttu. Bir insan Arap değilse savaşçılığının, aklının ve kabiliyetinin hiçbir önemi yoktu onlar için.” (s.146)

İslam anlayışına göre herkes eşittir, denilse de İslam’ın romandaki temsilcisi Halife Velid’in Tarık’a karşı tavırları ve sözleri, Arapların kendini üstün görmesi ile ilgilidir:

““...Tepeden bakan bir tavırla baştan aşağı süzdü ve tok bir sesle “O Berberî sensin demek!” dedi.

“O Berberî!” vurgusu Tarık’ın hoşuna gitmemişti. Karşısındaki adamın Arap olmayanları değersiz gördüğünü daha önce duymuştu fakat bu kadar bariz bir şekilde hissettirmesini ummuyordu.”” (s.276)

Halife Velid, bir Berberî’ye fethin itibarını vermeyi yakıştıramaz. Onun gönlündeki fatih Musa’dır. Tarık, Süleyman’ın Masası ile fethini kanıtlayınca şu sözleri söyler:

“Doğruyu söylemek gerekirse Arap olmayanlara pek itimadım yoktur. Musa, komutan olarak seni görevlendirmek istediğini ilettiğinde sıcak bakmasam da kararına saygı duydum... Fakat Âlem-i İslam’a Endülüs fatihi olarak bir Berberî’yi takdim etmek! Bu kolay değil...” (s.279)

Romanda Arapların kendilerini üstün görmelerinin dışında Hristiyan toplumlarında daha bariz görülen bir sınıf ayrımından bahsedilir. Soylular ve diğerleri vardır. Kral her türlü ayrıcalığa sahiptir. Öyle ki, her soylu kadın evlenmeden önce kralın rızasını almak zorundadır. Kral Rodrigo, bu eski geleneği Florinda üzerinde zorla uygular. Onu vazgeçirmek isteyen danışmanına gelenekleri hatırlatarak şöyle söyler:

““Peki ya gelenekler? Her soylu kadın evlenmeden önce kralın rızasını almak, gönlünü hoş etmek zorunda değil mi?”

“Bu pek eski bir gelenek Kral Hazretleri. Uzun yıllardır uygulanmıyor. Öyle olsa bile Florinda şu anda kimseyle evlenecek değil!”” (s.154)

Diyalogdan, kralın eski de olsa gelenekleri kendine göre uyguladığı ve soylu da olsa sınıf ayrımının kadınlar üzerinde bazı kötü etkileri olduğu görülmektedir. Soyluluğun iyi bir tarafı ise soylu çocuklarının özel eğitim almalarıdır. Florinda’nın Toledo’da Sarayı’nda bulunma sebebi eğitim almasıdır.

Florinda’nın başına gelen kötü olayla ilgili Rodrigo’ya yakarıları arasında soyluluk vurgusu yapması da dikkat çekicidir. Florinda toplumlarındaki bu ayrımın kendini kurtarabileceğini düşünmüş ancak yanılmıştır:

“Yalvarırım Yüce Kral! Bana bu hakareti reva görmeyiniz. Ben soylu bir prensesim. Babamın adını bu şekilde lekelemeyiniz.” (s.155)

Ulu-Kan romanında, Kiş Krallığı’nda, soylular ve alt sınıfa mensup olanlar arasında, belirgin bir sınıf ayrımı olduğu tespit edilmiştir. Hizmet edenlerin hakları ve cezaları bellidir. Suşatra’nın bahçıvanı ile ilgili bölüm şöyledir:

“Hanenin tüm hizmetçileri iyi bilirdi ki soyluların yüzüne karşı hakaret eden yılların emektarı aksi Pantu bile olsa affedilmezdi. Bunu yapan kim olursa olsun kapı dışarı edilirdi. İhtiyar bahçıvan geçkin yaşıyla hiçbir Kiş hanesinde kendine iş bulamaz, ömrünün kalanını sokaklarda, sefalet içinde geçirmek zorunda kalırdı.” (s.151)

Sargon ve Aşu Mezral’ın bağı, saraya bir yalanla anlatılır. Aşu Mezral, Sargon’un babasının bir savaşta kahramanca öldüğünü, annesinin ise kendi kız kardeşi olduğunu söyler. Böylece hem kendisinin tapındaki konumunu korur hem Sargon’u bir piç olmaktan kurtarır hem de Sargon’u toplumda saygı duyulacak bir kahramanın oğlu haline getirerek ona sınıf atlatır.

Babil sokaklarında itilip kakılan bir magi iken Kiş’e gidip Kutsal Rahibe olan İstar, Demirci Lurza’dan intikamını alır. Magilerin öldürülmesine ses çıkarmayan muhafızlar, İstar’a yapılan saygısızlığa Kutsal Rahibe olduğu için göz yummazlar ve Demirci Lurza’yı hırpalarlar (s.253).

Sargon’un durumu, yükselirken bazı engellere takılmasının sebebi soylu olmayışına bağlanmıştır. Vergi Bakanlığına Lu-Uta’nın getirilmesinin sebebi, Lu-Uta’nın kralın akrabası olmasıdır. Sargon’un uğruna cinayet işlediği mevkii Sargon’a göre oldukça soylu olan Lu-Uta’ya verilmiştir (s.221)

Sargon’un Lu-Uta’nın kızı ile evlenmesinin garip karşılanması da sınıf ayrımının açık bir örneğidir. Halk şaşkındır, kral hanedanından bir soylunun, soylu olmayan biriyle evlenmesi görülmüş şey değildir. Hanedan geleneği böyle bir evliliğe kralın onay vermesini gerektirmektedir (s.267).

2.2.2.13. Töre

Ergenekon romanında, toplumsal hayatı törenin düzenlediği görülür. En baştakinden en alttakine kadar herkes töreye saygılıdır ve törenin hükmüne uymak zorundadır. Bozkırda yaşanan zorlu hayatın düzenli ve sürekli devam edebilmesi için törenin uygulanması şarttır. Eserde, töreyle ilgili şöyle söylenir:

“Acun’un diğer tüm kanunlarından farklıydı bozkırın kanunları. Hiçbir kitapta yazmazdı. Ya da hiçbir yargıç bilmezdi hükümlerini. Yalnızca bozkırın ruhunu soluyanlar bilir, yaşamlarını ona göre tasarlarlardı. Kimi zaman keskin ve acımasız kimi zamansa merhametli ve erdemliydi. Bozkırın çocukları ona töre derlerdi ve töre konuştuğunda bütün herkes susardı. Kendisini Tanrı’nın yeryüzündeki gölgesi olarak gören hakanlar bile...”

Töre... Türk’ün kanla yazılmış kadim yasası... Kimseyi kimseden üstün görmeyen, doğayı, yaşamı ve namusu dokunulmaz kılan kutlu hüküm...

Ve kan kardeşliği...

Töre’nin erdemli oğullarına verdiği en ağır sorumluluk...

Sağ kalanın, uçmağa varanın Acun’daki tüm yükünü omuzlamaya ant içmesiydi kan kardeşliği...” (s.31)

Bozkırda töre, her alanda uygulanır. Kızlar eşlerini seçerken (s.51), Kımızmurunduk şenliklerinde kutlamalar yapıp ritüeller gerçekleştirilirken (s.48-49) müsabakalar yapıp oyunlar oynanırken (s.50) töre her şeyi düzenler. İnsanlar en sinirli anlarında ya da en mutlu anlarında töreyi göz önünde bulundurmak zorundadır. Nüküz, aşkını Akmaral’a açmak için kırk gün bekler. Bu hem törenin hem yasin gereğidir (s.74). Börte Çine, Önkut’un Ak Ozan’a yaptıklarını öğrendiği anda onu cezalandırmak ister ama töreyi bozmaz. *“Buduna han gerekse de ondan öte töre gerek.”* (s.227) diyerek Önkut hakkındaki kararı töreye uygun olarak verir. Yüzlerce yıldır bir arada yaşayabilmelerinin temeli töredir. Bozkırın yazılmayan yasasını çiğnemek onu önemsizleştirmeye çalışmak ceza gerektirmektedir.

Tong Yabgu romanında, Türk töresinin, toplum düzeninin anlatılmasına özellikle önem verildiği görülmüştür. Yazar, gençlere Türklüklerini ve törelerini hatırlatmak adına satır aralarına gizlediği temalarla öğretmeye devam etmiştir. Anlaşmaların güvence altında tutulması için taraflardan birinin en yakının rehin tutulduğu görülmüştür. Tong'un Kambudag'ı başkente götürdüğü bölüm şöyledir:

“...Yeğeni bu hamlesiyle kendisine olan güvensizliğini açıkça belli ediyordu. Soyunu sürdürecekt tek oğlunu rehin alarak başkente götürmek! Birbirine düşmanlık eden devletlerin barış yaptıktan sonra anlaşmalarını güvence altına almak için uyguladıkları kadim bir tedbir!..” (s.248)

Tong Yabgu, Şekü'nün ölümünden sonra önünde diz vurulmasına rağmen Altın Örgün'e oturmaz. Töre gereği kurultay toplanması gerektiğini bilir ve töreye uymanın önemini şöyle anlatır:

“Töre, devleti düzen içinde tutandır. Töre, devleti devlet yapandır. Töre, binlerce yıllık Türk devlet geleneğini acun durdukça var edecek olandır.” (s.295)

“...Devlet dediğin töreyle yönetilir. Kağan dahi olsan töreyle kurulan düzene uygunsuz iş yapmamak gerek! Yapmayacaksın ki budun devletin keyifle yönetilmediğini bilecek! Çünkü devlet için, kağanlar gelip geçicidir. Kalacak olan ise töredir, kanundur. Kağanın işi, töreyi yaşatmak ve uygulanmasını sağlamaktır.” (s.296)

Çalışmamızda Ata mezarlarının öneminden daha önce bahsetmiştik. Tong Yabgu romanında, başkenttekilerin zehirlenmesiyle birlikte cenaze töreni düzenlenir. Törende yabancılar mezarların olduğu yere götürülmez. Anlatıcı bunun sebebini bir öğretmen titizliğiyle okura öğretir:

“...Kurganların kurulduğu yere Türk olmayanın girmesi töreye aykırıydı. Aykırıydı çünkü bugün dost olanın yarın düşman olup atalarının kurganlarını tahrip etmeleri göze alınamazdı. Ata mezarları Türk için çok önemli ve kutsaldı.” (s.303)

Kağan seçimi yapılan kurultayda da törenin öneminden bahsedilmektedir. Ayguçi, töreyi atalarından öğrendiklerini ve evlatlarına öğreteceklerini belirterek konuşmasını sürdürmektedir (s.307).

Özdemir'in romanlarında tespit ettiğimiz bireysel ve sosyal temaların okurda, tarihi öğretme ve araştırma isteği oluşturmalarının dışında iyi insan olmayı öğütlediğini, büyük devlet gerekliliklerini ortaya koyduğunu, özellikle Türklük bilincinin kaybedilmemesi gereken en önemli cevher olduğunu belirttiğini söyleyebiliriz.

III. BÖLÜM

3. EMRULLAH ÖZDEMİR’İN ROMANLARINDA DİL ve ÜSLÛP

Romancı anlatısını yazarak yazısını ise dili vasıtasıyla oluşturur. Onun dili kullanmadaki başarısı oranında okuru yazısından zevk alacaktır. Çetin, roman dilini, romancının sanatkârca bir görüşle, kendine özgü biçimde, tamamen şahsi tasarruflarla ürettiği bir dil olarak tanımlamaktadır.¹⁰⁹ Kaynağını “yazarın mizacından ve tecrübesinden” alan üslûp, “yazarın gizli ve şahsi mitolojisine uzanan bir dildir.”¹¹⁰

Yazar, benzer biçimli, içinde yaşadığı toplumdan kaynaklanan yazı dili dışında, dilin olanaklarından faydalanarak farklı anlatımlar yaratır, defalarca kez söylenmiş sözleri farklı ve kendine has tarzıyla ifade eder. Bu ifade tarzı yazarın üslûbudur.

Emrullah Özdemir, anlatımdaki gücünü sade söyleyişinden ve akıcı anlatımından almaktadır. Onun anlatımında dil sapmaları, kapalı söyleyişler yoktur. Deyim, atasözü ve benzetmelerden sıkça faydalanan yazarın en büyük isteği anlaşılmasıdır. Bu sebeple sıkça açıklamalarda bulunmuştur. Göndermeleri, çağrışımları kullanan yazarın, bunlarla ilgili kullanımları teknikler kısmında örneklenmiştir.

3.1. Dil Malzemeleri

3.1.1. Sözcük ve Sözcük Gruplarının Seçimi

Emrullah Özdemir, romanlarını fazlalıklarından arınmış, duru bir dille yazar. Romanlarında büyük ağırlıkla Türkçe kökenli kelimeler kullanır. Yabancı kökenli kelimelerin yerine onların öz Türkçe karşılıklarını kullanmayı çoğunlukla tercih eder:

¹⁰⁹ Çetin, a.g.e., s.258.

¹¹⁰ Şerif Aktaş, *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara, 2014, s.43.

eş yerine evdeş, baba, dede yerine ata, akıl yerine us, düşman yerine yağı, öldürmek yerine kırmak, silah yerine pusat, cennet yerine uçmak, zehir yerine ağı gibi. Çoğunlukla bilinmeyen kelimeleri kullanırken bunların açıklamasını da yapmaktadır. Tudun, ayguçi, tarkan gibi.

Emrullah Özdemir, yeni kelimeler uydurmaz. Kültürümüzde, dilimizde var olan ancak kullanılmayan kelimeleri eserlerin tarihi zeminine uygun olarak yerleştirir. Yer isimleri ile ilgili olarak da ismin nereden geldiğini niçin verildiğini anlattığı olmuştur. Kazvin şehri, İspanya, Calpe Dağı ve Cebelitarık Boğazı gibi.

Romanlarda imaj, enerji küresi, hırs, entrika, kaos, minyatür gibi kelimeleri de kullanan yazar, klasik üslubunun içine bu kelimeleri yerleştirmiştir. Tong Yabgu'yu anlatırken kullandığı “imaj” kelimesi pek uygun olmasa da diğer kelimeler anlatım içine kaynaştırılmıştır.

Yöresel kelimelere, Ruhum Kıyama Kalktı'da, Erzurum'daki insanları konuştururken yer verir. Ayrıca Rusça konuşmalardan da örnekler bulunmaktadır. Yöresel kullanımlar, farklı söyleyiş ve diyaloglarla ilgili örnekler de anlatım tekniklerinde gösterilmiştir. Bu da anlatımın inandırıcılığını arttırmaktadır. Farklı kültürlerde kullanılan kelimelere de yer verilmiş, bunların açıklaması yapılarak anlam bütünlüğü sağlanmıştır.

Kahramanlarının adlarını olabildiğince tarihsel şahsiyetlerin kendi gerçek adlarından kullanmış, onlar dışında kalanları ise anlattığı döneme uygun olarak isimlendirmiştir. Tulu, Bilgen, Karaçurın, Onçur gibi.

Zaman anlatımlarında birkaç ay sonra, bir ayı geçti, üç gün sonra, yasin yedinci günüydü, otuz gün sonra gibi zaman zarfları kullanılarak masalsi bir anlatım yaratılmıştır. Zaman zarfları vak'a zamanın tespitinde okura önemli ip uçları sunar. Ulu-Kan romanında vaka zamanının takibi romana yerleştirilen yerleştirilen zaman zarfları ile hesaplanır: Suşatra'nın bahçesi “Baharla...” (s.149) hareketlenir. Sargon bu sırada “On beşinde...” bir delikanlıdır. Mahzende çalışmaya başladıktan “Birkaç yıl sonra...” hırsızlığı fark eder, “Geçen üç yılın sonunda...” olanları anlatır (s.157). Baş sakiliğinin “Yedinci yılında...” krala adını duyurur. Sargon aradan geçen bir

zaman sonunda kral olur ve “*Krallığının beşinci yılında...*” (s.269) eski kralın yaşayan tek akrabası Sargon’un kayınpederidir.

Sözcük gruplarından sıfat tamlamalarını kullanan Emrullah Özdemir isim tamlamalarını da yeri geldikçe metinlerine yerleştirir. Sıfat tamlamalarını genellikle kişilerini tasvir ederken kullanmıştır ve böylece anlatıyı görünür kılmıştır. Yazarın sözcük öbeklerinin seçimi konusundaki tavrını ve bu sözcük öbeklerinin romanların zengin ve görünür kılınmasında yarattığı etkiyi göstermesi bakımından tamlamaları örneklendirelim:

“...Zeytin karası gözleri, özenle çizilmiş bir çift hilali andıran kaşları, zarıf burnu ve dudaklarıyla ay gibi parlayan yüzü karşımda gördüğüm o gün, tatlı zehrini yüreğime zerk eden aşkın varlığının her zerresinde tekrar hissettiğim gündü.” (Ruhum Kıyama Kalktı, s.82)

“Lepiska gibi uzun, açık sarı saçları, saçıyla aynı renkte kaşları, bembeyaz teni ve su yeşili gözleriyle peri masallarından fırlamış gibi...” (Ulu-Kan, s.227)

“Adalar Denizi’nden Yemen’e, Elbruz Dağı’na ve İnci Nehri’ne kadar tüm toprakların sahibi, Babil’in, Lidya’nın ve tüm Pers topraklarının kralı, güneşin ve yıldızların oğlu, kralların kralı yüce Kiros!” (Ulu-Kan, s.34)

Deyimler çoğunlukla mecaz olma özellikleriyle anlatımı zenginleştirici unsur olarak kullanılmalarının yanı sıra roman kişilerinin bunalımdaki durumlarının ve tekdüze yaşamdan kurtulma çabalarının somutlaştırılmasına, görünür kılınmasına hizmet eder: *gözüne kestirmek, içi cız etmek, ayak bağı olmak, yara almak, son vermek, üstesinden gelmek, karar vermek, aklından geçmek, terk etmek, olacağına varmak, yüzünü kara çıkarmamak, içi içini yemek, dış bilemek, dünyayı dar etmek, buz kesmek gibi.*

Yazar, eserinde deyimler ve bazı kalıp sözlerden faydalanmıştır. Kıyan’ın gönlü, Nüküz’ü iyileştiren adamın “*Yel gibi gelip el gibi gitmesine*” (s.138) razı olmaz. Kurça’nın adamları Kıyan, Nüküz ve eşlerinin bulunduğu mağaraya girmeye kalkınca Kutlu Kurt liderliğindeki kurtlar, adamlara saldırır ve Kıyan “*Çakalların hükmü Bozkurt’u görünceye kadardır.*” (s.147) sözünü söyler. Börte Çine, Önkut’a

“...bardağı taşırdın!” (s.226) demektedir. Bunlar anlatımı akıcı ve estetik kılan söz varlıklarıdır. “Kara haber tez yayılır” (s.225) atasözü de aynı eserde kullanılmıştır.

Emrullah Özdemir’in romanlarında kelime tekrarları ve noktalama işaretleri yoluyla bir şiirsellik, esrarengiz ve hayranlık uyandırıcı bir söyleyiş görülür. Bu şekilde merak ve heyecan unsuru yükseltilir. Örnek olarak, Ergenekon romanında Kıyan, rüyasında “O’nu takip et! Kutlu Kurt’u takip et!” sesleri duyar (s.140).

“Nova Roma... Konstantinopolis... Ve kıyamete dek İstanbul... Yeryüzünün paha biçilmez incisi... Tarihin her çağında güçlü olanın hayallerini süsleyen büyümlü şehir...” (Tong Yabgu, s.201)

Romanlarında kelimelerin hem gerçek hem de mecaz anlamlarından yararlanılır. Bozkır kelimesi gerçek anlamında kullanılırken mecazlı söyleyişlerle kutsal bir yer haline getirilmiştir: “Bozkır... Bağrında Acun’un en yiğit, en gözü kara milletini yeşertmiş kadim yurtların beşiği...”

Alp Er Tunga’nın, Mete’nin, Kürşad’ın, Kül Tigin’in ve bir buyruğuyla yeryüzünü titreten nice Türk hakanının üzerinde destanlar yazdığı kutlu sığınak...” (Ergenekon, s.5)

3.1.2. Cümle Türleri ve Sözdizimi

Emrullah Özdemir’in romanları yüklemine göre cümleler açısından değerlendirildiğinde fiil cümlelerinin isim cümlelerinden daha yaygın olduğu görülür. Anlatımında bazen upuzun bir öğeler silsilesinin bir fiile bağlanması şeklinde, bazen kısa kısa fiil cümleleri ile fiil yoğunluğun arttırıldığı konuşmalar meydana getirilir. Roman kişileri sürekli bir hareket halindedir. Özellikle savaş sahnelerini anlattığı bölümlerde cümlelerini uzun tutarak olayın bütün ayrıntılarını aktarmıştır. Çocuklarla büyüklerin konuşmalarında ise daha kısa ve net anlatımlar görülmüştür. Tarık ile dedesinin ve İno ile torunu Semu’nun konuşmaları böyledir. Ruhum Kıyama Kalktı romanında, Sarıkamış’ta donan askerlerin anlatımı uzun bir cümle örneğidir:

“Açık arazide geçirmek zorunda olduğumuz o gecenin sabahı, üzerinde doğru düzgün kıyafetleri olmayan askerlerin donmamak için çare olarak ağaç dallarına sığındığı ve acı feryatla birlikte olgun meyvelerin ağacın dallarından kendini salıvermesine benzer donmuş cesetlerin dört bir yandan yere düşüşleri ve acı bir çığlığın boğazımda düğümlenişi... Daha göz pınarlarımdayken donmaya yüz tutan gözyaşlarımın iğreti sıcaklığı...” (s.51)

İsim cümlelerinin daha çok bir tanımlama, açıklama yahut tanıtım yapmak amacıyla kullanıldığı görülür. Ek fiilin hikâye ekiyle oluşturulan isim cümlesi: *“Sarayın girişindeki heybetli bronz kapı aralanıp dışarı çıktıklarında önlerinde devasa bir Hipodrom yükseliyordu. Görkemi sol tarafındaki Ayasofya ile yarışan Hipodrom, Heraklius onuruna yapılacak oyunların yapılacağı yerdı.” (Tong Yabgu, s.211)*

Cümlelerde birleşik zamanlı fiillerin de sık kullanıldığı görülmüştür. Yazar ek fiili yalnız isim cümlelerinde değil fiil cümlelerinde de kullanmayı tercih etmiştir. Anlatma tarzına bağlı olarak romanlarda en çok birleşik zamanlı cümleler kullanılmıştır: *“Otağının tepesindeki hem ocağın dumanının dışarı çıkmasını hem de içerinin havalanmasını sağlayan tündükten görmeye alışkın olduğu yıldızlar, o gece bulutların ardına sığınmıştı.” (Ergenekon, s.12)*

Öğelerin sıralanışına göre cümle yapılarına bakıldığında romanların büyük bir bölümünü yazarın sade diline paralel olarak kurallı cümleler oluşturur. Bunun yanında duygusallığın ve coşkunun arttığı satırlarda devrik cümlelere eksilteli cümlelerin de eşlik ettiği görülmüştür:

“...Boğazda gördüğüm zırhlılar, bir zamanlar büyük bir şevkle okuduğum Truvalı Helen’in hikayesini getirmişti aklıma. Dünya üzerine hâkim olmuş her milletin iştahını kabartan bu şehir, güzelliğiyle büyük savaşların müsebbibi olan Helen’in kaderini yaşıyor.” (Ruhum Kıyama Kalktı, s.18)

“Üstünden yıllar geçti geçmesine ama dün gibi gözlerimin önünde hüüngür hüüngür ağlaşan kadınlar, çocuklar... Sırtlarında heybelerle vatanlarına veda eden ihtiyarlar... Geride kalanların geleceğine dair kaygılarını ayan beyan ortaya seren ürkek bakışları... En nihayetinde herkesin yüzünde tarifsiz bir hüüzün...” (Tarık, s.26)

Emrullah Özdemir'in romanlarında, en çok sebep sonuç cümleleri kullanıldığını görürüz. Yazar söylediği hemen her şeyin sebebini sonucunu anlatır. Okura ödevini anlatan bir öğretmen gibi her şeyi açıklar. Özellikle iç çözümleme tekniğinin kullanıldığı kısımlarda bu cümleler fazladır.

3.1.3. Bağdaştırmalar

Normalde iki sözcük belli mantıksal, anlamsal nitelikleri bağdaştırılarak bir araya getirilir. Fakat nitelikleri mantıksal ve anlamsal açıdan uyuşmayan iki sözcük bir araya getirilirse bu, alışılmamış bağdaştırmadır.¹¹¹ Bir edebî metinde “göstergelerin ustaca, özgün bir biçimde bir araya getirilmesi” ile oluşan alışılmamış bağdaştırmalar yoluyla, “geniş bir düşünce-tasarım-duygu-görüntü yumağı oluşur.”¹¹² Böylece metin, yaratılan değişik tasarımlarla birlikte okura duygu/düşünce zenginliği yaşatır ve güçlü bir anlatıma erişir.

Emrullah Özdemir, dilin kurallarını bozup onu başka anlatım şekillerine koymak, kelimelerin anlamlarını sabitliğinden kurtarmak gibi bir çaba içine girmez. Dolayısıyla romanlarında alışılmamış bağdaştırmalar nadiren bulunur. Tomris romanında gözlerin haykırması (s.121), Tarık romanında İsabel'in toprakları kan, vahşet ve gözyaşı ile bezemesi (s.62), aynı romanda kahramanın dilinin susup vicdanının avazı çıktığında bağırması (s.241), Ulu-Kan'ın taşıdığı kanın hırçın olması (s.179) gibi. Yazar, estetik duygu açısından eseri zenginleştirmek, okuru şaşırtmak niyetinde değildir. Yaşanılan dönemin gerçekliğini, olayları, duygu ve düşünceleri çok açık ve olağan haliyle verir.

3.1.4. Dil Sapmaları

Sapma; gerek sözcüklerin ses ve biçim özelliklerinde, gerekse dilin sözdiziminde bilinçli olarak değişikliklere gitmeyi, dilde bulunmayan yeni sözcük ve anlatım biçimlerini kullanma eğilimini içerir. Bu yönüyle “edebiyatın aslında

¹¹¹ Doğan Aksan, “Şiir Dili”, *Dil ve Edebiyat Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 2005, s.8-9.

¹¹² Hulusi Geçgel, “Çanakkaleli Bir Şair: Ece Ayhan ve Şiiri” *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, Cilt: 3, Sayı: 3, 2005, s.202.

alışılmamış, normal dilden uzaklaşma sayılması gerektiği” ilkesine dayanan yapısalcılık kuramının inceleme alanına girmektedir.¹¹³ Sanatçı sapma eğilimiyle dile yeni bir güç kazandırmayı, göstergeleri ses ve anlam açısından daha etkili kılmayı, okuyanın/dinleyenin zihninde yeni tasarımlar ve duygu değerleri oluşturmayı amaçlar.¹¹⁴

Emrullah Özdemir’in romanlarında, dil okura yardımcıdır. Yazar, oyunlara, sapmalara girişmemiştir. Olağan noktalama ve yazım kuralları ile romanlarını oluşturmuştur. Birinci kişili anlatımla yazdığı romanı *Ruhum Kıyama Kalktı*’da kullanılan “gördüm, gitti, battım, çıktım, seyrettim, karşılık vermedim gibi bazı fiiller dışında komutlu bir dilin ya da buyurgan, mızraklı seslerle donanmış biçemin kullanıldığı söylenemez. Emrullah Özdemir, özünden uzaklaşmış, tarihini unutmuş, değerlerini yitirmekle karşı karşıya kalmış insanlara, eserleri yoluyla Türklüklerini hatırlatmak ister. Bunu yaparken sözcüklerini eril dilin içinden seçer, dil ve anlatım kurallarına uyar.

3.2. Edebî Sanatlar

3.2.1. Teşbih

Anlatıma sanatsal bir söyleyiş katan edebî sanatlar aynı zamanda anlatılanları elle tutulur, gözle görülür bir hale getirerek okurun zihninde varlık ya da kavramların daha net bir şekilde yerleşmesini sağlar. Teşbih *“Aralarında bir ya da birden fazla benzerlik bulunan iki şeyin birini diğerine benzetmektir. ...Teşbihin temel amacı anlatımı somutlaştırmak ve güçlendirmektir. ...Dolayısıyla teşbihler her zaman sanat amacıyla yapılmaz, mutlaka bir beceriyi ya da hüneri yansıtmazlar. Ancak şahsî bir tasarrufu yansıtan etkileyici ve doğru benzetmeler orijinal olmak şartıyla sanat değeri taşıyabilirler.”¹¹⁵*

¹¹³ Gürsel Aytaç, *Genel Edebiyat Bilimi*, Say Yayınları, İstanbul, 2003, s.159.

¹¹⁴ Aksan, *a.g.m.*, s.9.

¹¹⁵ Mehmet Ali Yekta Saraç, *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Söz Sanatları*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2013, s.16.

Emrullah Özdemir'in benzetmeleri anlatımın zenginleştiren ve etkileyici türden benzetmelerdir. Ruhum kıyama Kalktı romanında başkışı babalık haberini aldığı yeri cehenneme benzetir. Erzurum kıyından ötürü cehennem olmuş, müjdeli haberle bir tezat oluşturmuştur (s.134). Aynı eserde insanların hayatını cehenneme çeviren komitacıların da yaratıklara benzetildiği görülür (s.152). Eserdeki en etkileyici benzetmesi başkışının ölümünü Şeb-i Arus olarak nitelemesidir (s.16). Osmanlı'nın Anadolu halkını unutması da bir benzetmeyle verilmiş, Osmanlı bir anneye Anadolu halkı ise çocuğa benzetilmiştir. Tomris'te Kiros, düşman kimliğine uygun olarak "bela" kelimesi ile anılır (s.53). Tarık romanında, karakterin insanın vücudunu koruyan bir zırh olduğu anlatılmıştır (s.206). Ulu-Kan romanında, İstar bir magi olduğu için av, magi katili Lurza ise avcıya benzetilir (s.230). Tomris'te Esik Gölü, cennetten bir parça olarak ifade edilir (s.39). Aynı eserde Mayda'nın meleğe benzetilmesi, benzetilen kavramların yakınlığını ortaya koymaktadır. Ergenekon romanında, savaşan askerlerin güçsüzlüğü ve yenilmeleri eriyen bir muma benzetilir (94). Aynı eserde, "*Rüzgâr ile otların temaslarından doğan tiz ısıklık, oturdukları yerden tanıdık bir ninni gibi kulaklarına çalınıyordu.*" (s.23) ifadesi ile benzetmeye farklı duyuların katılması sağlanmıştır. Tong Yabgu'da kayalar sivriligi yönüyle göğe uzanan mızraklara benzetilmiştir (s.30). Yazar, Tong'u bilgelerin otağına götürürken tasvirde faydalanmış, "*Meşalesi sönük tuğlar; doğmuş, büyümüş ve yitip gitmiş Türk devletleridir. Meşalesi yananlar ise hâlâ var olanlar...*" (s.31) sözleri ile de tasvirini desteklemiş, meşale ve ateşe sembolik anlamlar yüklemiştir. Türk devletleri ateşe benzetilmiş, yıkılan devletler ise ateşin canlılığını kaybetmiş meşalelerle anlatılmıştır. Son Kağan romanında, sihirli meyve anlatılırken minyatür bir tenis topuna benzetilmiş, bu benzetme eserin genel dokusuyla çok da uyum sağlamıştır (s.34).

"Kapıların açılmasıyla insanlar bendini yıkan bir sel gibi dışarı taşmaya başladı. Sağa sola koşturanlar, yerdeki cesetlerin üzerinde pervane gibi dönenler, yakınının cesedini bulup başında dizlerini dövenler..." (s.25). Ulu-Kan'da, su için gidip cesetleri dönen insanların yakınlarının durumu, önce taşkın bir sele, sonrasında ne yapacağını bilemeyen pervanelere benzetilir. İnsanların duygularını görünür kılması açısından etkileyicidir.

3.2.2. Teşhis

Anlatımın sanatsal yönünü desteklediği gibi anlatıda yer alan varlık ya da kavramları daha görünür kılan teşhis, “*İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıklar ile soyut duygu ve düşüncelere insana özgü özellikler ile duygu vermek*”tir.¹¹⁶ Emrullah Özdemir romanları incelendiğinde yazarın hem varlıkları hem de kavramları kişileştirdiği görülür.

Ulu-Kan romanında, yazar, kahramanın kanını kişileştirir. Ulu-Kan’ın hırçın olmasının sebebini kanının hırçınlığı ile açıklar (s.179). Aynı eserde, gökyüzü, kahramanların ruh hallerine göre kişilik kazanır. İnanna’ya tecavüz edilirken gök çok kızgın (s.38), kahramanlar mutluyken güneş çok keyifli (s.149), savaştan hemen önce savaşçılardan beslenen güneş çok öfkeli (s.38). Tomris’te Esik Gölü, kahramanın derdini dinleyen bir dert ortağı olmuştur (s.39). Ergenekon romanında, gök, ölen Türk savaşçılarına ağlayan bir insandır, ağıt yakar; ağıdı gürültüsü, yağmuru gözyaşıdır (s.90).

3.2.3. İmge

Farklı söyleyiş, yeni imgelerin yaratılması ile mümkündür. Aktaş,¹¹⁷ sanatkarın gördüğünün ve seyrettiğinin kendine ruhî dünyasında yaşattıklarının kelimelere dökülüşü olan imajların eserde ilk defa üretilen şeyler olduğunu ifade eder. Bachelard bu imgelerin “*insanlığın en karanlık devirlerine ait tecrübelerin*” temsilcisi olduğunu söyler. İçinde bulunduğumuz çağın insanları “*bu karanlık dönemlere ait hususi bir tecrübenin, yani bir büyük özün devamı durumundadır.*”¹¹⁸ Kelime ve kelime gruplarının düz anlamdan ayrılması şeklinde de ifade edilebilecek imgeler, insanlığın en karanlık dönemlerde yaşadığı tecrübenin, büyük özün devamı olmalarıyla önem teşkil ederler. Emrullah Özdemir’in romanlarına baktığımızda imgelerin klasik bir şekilde kullanıldığını görürüz. Yazar, tarihi malzemeyi, efsaneleri, gelenekleri, inanışları eserlerinde imgesel olarak kullanmıştır.

¹¹⁶ Saraç, a.g.e., s.26.

¹¹⁷ Aktaş, a.g.e., s.101.

¹¹⁸ a.g.e., s.103.

“İmgelerden kültürel kimliğimiz, ideolojimiz ortaya çıkmaktadır. İmge sanat eserlerinde kullanılır. Oluşumunda tarihsel ve kültürel olayların payı büyüktür. İmge görsel ve düşünsel unsurlardan maddesini alır. Demek ki, imge dünyanın gerçeğini zihinsel bir görüntü olarak yansıtmaktadır. Bütün disiplinlerin incelenmesini ilgilendiren bir nosyondur, dolayısıyla bilimler için önemi büyüktür. İmge; edebi eserlerde teşbih, istiare, mecaz aracılığıyla, imgeleştirme sürecine heyecan katan yeni görüntüler ortaya çıkarır.”¹¹⁹ Özdemir kullandığı mitolojik, dini ve tarihsel imgelerle okuruna sanatsal açıdan katkıda bulunmakla birlikte kişisel görüş ve düşüncelerini de ortaya koymuştur.

“Romadaki sanatsal imgeler, hassas bir şekilde yapılan hayat tablosunun ve sanatçının estetik ideal seviyesinin de yaratıcısıdır. Sanatsal görüntü, dilbilimsel materyaller (sözcükler) kullanılarak oluşturulur. Yazar, sanatsal heyecanlar mesajını estetik ideal derinlikle uyandırmayı başarır. Sosyal iletişim sürecinde görüntüler; görüşlerine, tutumlarına, inançlarına, iddialarına, davranışlarına ve insanların eylemlerine rehberlik için gereklidir. İmge ile insanın inançları, tutumları, görüşleri, önyargıları, deneyimleri toplam olarak zihninde tasarlanan oluşum olarak anlaşılır. Bir halkın kültüründe, medeniyetinde, zihniyetinde imgenin önemi yüksektir, çünkü bunlara göre insanlar da hayatlarını yönlendirir. Tarih boyunca imge bir zamanın kültürüne ve medeniyetine göre kendini/ötekini yansıtmaktır. İmge, gerçeği algılayan kişinin hayallerinden etkilenmektedir. Bir imge oluşturmak için bir gerçeklik olmalıdır. Bundan anlaşılıyor ki, gerçeklikten bir sürü imge ortaya çıkabilir. Böylece imgenin bilimsel özelliği belirir. İmge, bir mesaj taşıyarak ve bu mesaj iletişiminin bir ögesi olarak gerçeklik ve imge arasında bağlantı kurmaktadır. Demek ki, imgenin önemi tarih boyunca ve bütün medeniyetlerde ihmal edilmemiştir, çünkü imge insanlar üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir ve çağrışımları uyandırır. Edebiyat araştırmacıları sayesinde imge bilimi meydana çıkmıştır.”¹²⁰

Son Kağan romanında, Arslan Baba'nın damağında sakladığı hurma (s.24) iktidarı imgeler. Eserlerin hemen hepsinde kullanılan kut (s.33), genellikle rüya yoluyla seçilmiş kişiye bildirilen bir müjdedir. Cengiz kendisine başarının yolunu

¹¹⁹ Mustafa Ghiulgean, “19. ve 20. Yüzyıl Roman Romanında Türk İmgesi”, (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013), 28.

¹²⁰ Ghiulgean, a.g.e., s.31.

açacak olan küçük sandığın içindeki meyveyi yer, boynuna altın bıçağı takar ve böylece kut sahibini bulmuş olur (s.34). Ata mezarlıkları (s.48), Türklerde geçmişin, kalıcılığın ve değerlerin imgesidir. Kutsal kabul edilen mezarlar, romanlarda önemleriyle anlatılır. Son Kağan'da bahsedilen bir diğer imge Kalgançı Çak'tır (s.49). Kıyamet gününün yaklaşmakta olduğunu haber verir. Eserde Mescid-i Aksa (s.81), İslam inancına uygun dini bir imge olarak kullanılmıştır. Gümüş Tepsi (s.87), Kalgançı Çak'a hazırlık yapmak için çözülmesi gereken bir şifre olarak karşımıza çıkar. Jinekupta adlı Hintli Budist rahip, Türkleri özlerinden uzaklaştıran bir imgedir (s.195). Yazar, temel düşüncesini devam ettirir ve imgeler yoluyla özünden uzaklaşmanın hiçliğe götüreceğini anlatır. Eserdeki son imge, Kalgançı Çak'ın sonunu getiren balıktır (s.275). Balığın ortaya çıkması Dabbet-ül arz-ı işaret eder (s.281).

Tomris'te Ehrimen (s.13), kötülük Tanrısı'dır. Afrasiyab (s.24) ise Perslerin hem savaş ve kötülük Tanrısı'nın adı hem de Alp Er Tunga'ya verdikleri isim olması açısından gücü ve korkuyu imgeler. Saka savaşçıları, Türk kadının gücünü imgeler (s.25). Esik Gölü (s.40), huzurun simgesidir. Dede Korkut, bozkurt ve bürküt (s.45) Türklerin efsanevi imgelerindendir, sürekliliği ve gücü ifade eder. Ata Mezarları Tomris'te de yerini almıştır (s.52). Son Kağan'da kullanılan rüya motifi, Tomris'te de kullanılmış ve seçilmiş kişiye kut verildiği rüya ile bildirilmiştir (s.91). Med Kralı Kayeksares'in gördüğü rüya (s.109), hayatını etkileyen bir öneme sahiptir. Rüya, bir haberci gibi geleceği kurgular. Mayda'nın Barsgan'a yaptığı altın elbise (s.190), gücü ve varıllığı imgeler. Tomris'in Kiros'un başını soktuğu kanlı tulum (s.236) ise intikamı imgelemektedir. Yazar, böylelikle Türklerin yeminlerini unutmayacağını, intikamlarını alacaklarını göstermektedir. Romanda Arman'ın Mayda'ya gönderdiği bileklik aidiyeti imgeler. Mayda, yıllar önce kaçırılan kardeşinin yaşadığını bilekliği görünce anlamıştır.

Ruhum Kıyama Kalktı romanında, Ermeni komitacılar, zulmün ve acımasızlığı imgelemektedir. Mekânlar bölümünde ayrıntıyla üzerinde durulan tandır, başta bereket ve mutluluğun imgesi iken sonrasında acı ve korkuyu imgelemiştir. Eserde bahsedilen gözyaşı şişeleri (s.81), dostluğa benzetilerek imgesel bir hale getirilir. Nebi'nin gördüğü rüya (s.137) başına geleceklerin habercisidir. Nebi'nin ölümü ise Şeb-i Arus (s.177) olarak anlatılır. Nebi acılarından kurtulur ve huzura kavuşur. Ölüm, dini bir imge olarak güzel ve huzurlu bir hayatın başlangıcı olarak verilmiştir.

Tarık romanında, Babü-r Remle Meydanı'nda yakılan kitaplar Müslüman varlığından duyulan korkuyu imgelemektedir (s.8). Gözyaşı Tepesi (s.25), ayrılığı simgeler. Vatanlarını terk etmek zorunda kalanların öz topraklarını son gördükleri yerdir. Jimenes, Kirli İsabel ve Papa birer roman kahramanı olmanın dışında ahlaksızlığı imgeler (s.61). Osmanlı Devleti, sarayı, egemenlik anlayışı ve hoşgörüsüyle güvenin imgesidir (s.85). Florinda'nın tecavüze uğraması (s.156), Truvalı Helen'i (s.163) hatırlatır ve masumiyetin kirlenmesini ifade eder. Süleyman'ın Masası, hakimiyetin imgesidir (s.248). Tarık'a fetih itibarını kazandıran odur.

Ergenekon romanında, Ergenekon ana rahmini, Demir Dağı gücü, Bilgeler değerleri, Ulu Kurt rehberliği imgeler. Kut anlayışı ve rüya motifi de işlenmiştir. Ata toprağına sahip çıkmak, geri dönmek, oç almaktan hareketle Ata toprakları var oluşu imgelemektedir. Demir Dağ'dan 21 Mart'ta çıkılması, Türklerin yeniden doğuşunu, doğayla birlikte uyanışı imgelemektedir (s.235).

Tong Yabgu'da Ulu Kurt'un yerini kaplan alır (s.32). Kaplan gücün ve cesaretin imgesidir. Bilgelerin otağı ve Bilgeler Türklerin köklerini, kalıcılığını; sönmüş meşaleler yok olmuş Türk devletlerini, yanan meşaleler ise yaşayan Türk devletlerini imgeler (s.31). Romanda, Demir Dağ'dan ve Ulu Demirci'den bahsedilir (s.51). Bunlar kutsallığın ve azmin imgeleridir. Çueng, sinsi bir Çinli olarak Çin'in Türkler üzerindeki oyunlarını temsil eder (s.59). Ganişa'nın Gözü, Budist tapınağından getirilen ve Tong'a şifa veren dini bir imgedir (s.122). İblis'in Çocukları (s.145), toplum dışına itilerek zorba haline gelmiş ve korkuyu imgeleyen bireylerdir. Yeşil renk, Roma'da zanaatkar ve tüccarları; mavi renk ise çiftçi ve köylüleri imgeler (s.223). Altın Örgün (s.295), hakimiyeti imgeler. İpek sicim ise (s.314) baş olmayı hak etmek için geçilmesi gereken bir sınavdır. Heraklius'un Tong'a gönderdiği diadem (s.365) kudretini paylaştığını imgelemektedir.

Ulu-Kan, efsaneler, inanışlar ve fantastik öğelerle dolu bir eserdir. Nuh tufanı, fahişe rahibeler, Babil'in inanışları, Harut ve Marut, İstar efsanesi dini ve mitolojik sayılabilecek imgelerdir. İnanna'nın törenden önce giydiğı beyaz elbise masumiyeti imgelemektedir. Ulu-Kan'ın birinci derecede önemli kahramanı Sargon, insanoğlunun hırsının ve açgözlülüğünün imgesidir. Bir aileye sahip olmamasının acısını bütün dünyaya sahip olmak isteyerek çıkarır. Romandaki kişiler, gerçek hayattaki birçok

insanın yaptığı gibi yokluğunu çektiklerinin özlemiyle farklı yollara çıkarlar. Aşu Mezral, alt tabakadan, saygı görmek bir yana aşağılanan bir ailenin çocuğu olarak büyümüş ve toplumun saygısını fahişe rahibelikte bulmuştur. Aşu Mezral, saygı duyulan bir konuma çıkmış gibi görünse de cinsel bir meta olarak arzulanır. İnsanların tükenmek bilmeyen arzularını imgeler.

Emrullah Özdemir, romanlarında tarihi motifleri, efsaneleri ve inanışları kullanırken bunların imgesel anlamlarını geleneksel anlamlarından ayırmamıştır. Romanlardaki imgeler, anlamlarıyla eserler bünyesinde açıklanmış ve temalara destek olması için kullanılmıştır.

3.3. Anlatım Teknikleri

Anlatım tekniği, yazarın anlatmak istediklerini okuyucuya en uygun haliyle anlatabilmek için kullandığı bir araçtır. Yazar, okuyucuya çeşitli anlatım tekniklerinden faydalanarak ulaşır; yazısını, anlattıklarını daha anlaşılır, etkileyici ve inandırıcı hale getirir. Yazar, anlatmak istediklerini gerçekleştirebilmek için anlatım tekniklerini kullanmak zorundadır: *“İnsan bilincinden geçmişe yönelik anıların/bilgilerin, fantastik düşlerin, geleceğe dönük planların/özlemlerin, yaşanan an içinde dış dünyadan algılananların ve tüm bunlarla birlikte giz dolu bir bilinç altı yumağının, hiçbir zamansal sıralama olmaksızın aynı anda birlikte var olmaları, bu malzemeyi kullanarak bir metinsel dünya yaratmak isteyen yazarı zorunlu olarak kurgu sorunları üzerinde düşünmeye ve biçim denemeleri yapmaya yönlendirir.”*¹²¹

Romanlarda çeşitli anlatım tekniklerine sıkça başvurulmuştur. Bu durum, özellikle anlatıcıların olaylar hakkında izlenimlerini yansıtabilmeleri veya roman kişilerinin geçmişe yaptıkları yolculuklara hareket alanı bulabilmeleri için kullanılır.

¹²¹ Ecevit, a.g.e. s.43.

3.3.1. Diyalog

Diyalog, en az iki kişinin karşılıklı konuşmasıdır. Romanlar, olayı yaşayan kahramanların karşılıklı konuşmasıyla somutlaşır. Bazı eserlerde diyalog çok az kullanılsa da diyalog yöntemi esere canlılık katar. Tekin, diyalog tekniğini ve tekniğin önemini şöyle açıklar:

*“Diyalog, iki veya daha fazla kişi arasında gerçekleşen konuşmadır. Roman, esasen eşyayı konuşturma sanatıdır. İlk elde romanın bünyesine katılmak istenen her şey cansızdır; bir nesneden ibarettir. Romancı onlara, adeta bir “Mesih gibi” ruh verir; canlandırarak okuyucunun karşısına çıkarır. Bu işlemin gerçekleşmesinde “diyalog” yönteminin katkısı büyüktür.”*¹²²

Son Kağan romanında, diyalog tekniğinden yararlanılmış olup diyaloglar basit karşılıklı konuşmalarla sınırlandırılmıştır. Yalnız Cengiz’in Kenan’la Amerika’nın Kuzey Kore’ye saldıracağıyla ilgili diyalogları¹²³, Cengiz’in Fransız gazetecilerin sorunlarına verdiği cevaplarda¹²⁴ nükleer silahlanma, sözde Ermeni soykırımı, Cezayir soykırımı, Kürt meselesi ve Türklerin insan haklarına saygısı ile ilgili diyalogları ve yine Cengiz’in Salim Bey’le memleket meseleleri üzerine kurduğu diyaloglar¹²⁵ dikkat çekicidir. Yazar, bunlarda diyalogu karşılıklı konuşmadan çıkarmış, muhataplarının Cengiz’e sorduğu kısa ve sorulması istenen sorularla, daha doğru bir ifadeyle yazarın görüşlerinin Cengiz’in vereceği cevaplarla ortaya koyan sorularla Cengiz’e sayfalarca açıklama yaptırmıştır. Bazı diyalog örneklerini göstermek mümkündür:

““Adımı nereden biliyorsun? Beni tanıyor musun?”

“Elbette tanıyorum. Dedim ya senin için buradayım.”” (s.32)

““Cengiz! Nereden tanıyorsun babamı?”

“Söyledi ya baban. Kenan ağabey aracılığıyla tanıştık.”” (s.123)

¹²² Tekin, **a.g.e.**, s.277.

¹²³ Özdemir, **a.g.e.**, s.226-228.

¹²⁴ **a.g.e.**, s.215-218.

¹²⁵ **a.g.e.**, s.116-121.

““Peki, biz bu denklemin neresinde olacağız?”

“Şimdilik ortasında! Bölgeye savaşı taşıyan biz olursak, diğer bölge ülkelerinin desteğini almakta zorluk yaşarız. Amerika süreç içerisinde mutlaka bize karşı bir hamle yapacaktır. İki gün içinde Milli Güvenlik Kurulu’nu toplayalım ve konuyu görüşelim. Oradan çıkacak sonuçlara göre kendimize daha net bir yol çizebilir.”” (s.227)

Eserde kullanılan diyaloglardan yukarıda verilen ilk ikisi basit karşılıklı konuşmalardandır. Son diyalog ise Cengiz’in başlayacak savaşla ilgili düşüncelerini anlattığı sayfalarca açıklamanın en kısa olanlarından alınmıştır. Yazar, başkışı Cengiz’i gerekli kurgunun içine yerleştirerek diyalog tekniğini kullanır ve Cengiz’in cevaplarıyla Türkiye’nin ve dünya ülkelerinin içinde bulundukları gerçek ve hayali durumlarının analizi yapılır. Yazarın fantastik öğelerle süslediği romanında, Cengiz sayesinde kişisel fikir ve analizleri yanlış bir şey söyleme kaygısı taşınmadan okuyucuya iletilmiştir.

Tomris romanında yazar, diyalog tekniğinden pek faydalanmaz. Diyaloglar yazarın anlatımının yetersiz kaldığı zamanlarda, kahramanların konuşmalarının mecburi olduğu durumlarda verilir. Kahramanların konuşmaları tırnak içinde yazarın aktarımıyla verilmiştir. Konuşmalar dahil her şey anlatıcı tarafından anlatılır:

““Kulak ver gözü kara yiğit!” dedi. “İstersen burada bırak. Canından olma!” Alp Tunga böyle söylese de Rüstem bunu gurunun yediremedi ve devam etti.” (s.130)

““Tomris Han daha sonra ordunun teçhizat işlerinden sorumlu olan komutanı Begisi Hatun’a döndü ve:

“Begisi Hatun!” dedi. “Ok ve yay ustalarımız bu süre içinde gece ve gündüz demeden ok üretimi yapacaklar. Onlara yardımcı olmak üzere arzu ettikleri miktarda çocuk yanlarına verilsin. Savaş başladığında görmek istediğimde görmek istediğim son şey oku tükenen askerdir.”

Bu emir de aynı şekilde “Buyruk Han’ımındır,” cevabıyla karşılık buldu.” (s.176)

Verilen örneklerde diyalog tekniği, karşılıklı konuşma ve konuşma çizgisi olmadan kullanılmış, yazar tarafından konuşmalar “dedi, söyledi” gibi ifadelerle aktarılmıştır. Barsgan ile Mayda arasında geçen diyalogda da yazarın araya girdiği görülür:

““Ölçülerimi ne yapacaksın? Altın işlemeciliğini bırakıp terziliğe mi başladın?”

Barsgan’ın ipucu arayan sorularına rağmen nişanlısı ser veriyor, sır vermiyordu.

“Herkesle birlikte göreceksin...” (s.54)

Emrullah Özdemir’in romanlarında, diyalog tekniği farklı amaçlarla kullanılır. Bu amaçlardan biri, kahramanı metin içinde tanıtmaktır. Böylece kahraman hakkında bilinmesi gerekenler, yeri ve zamanı geldikçe diyaloglar aracılığıyla verilir. Kişi, bazen kendi kurduğu diyalogla kendini tanıtır. Bazen de başka bir kişinin bakış açısıyla anlatılır. Her ikisinde de anlatıcının varlığı ortadan kalkar ve okur, kendisi kahramanı tanır. **Ruhum Kiyama Kalktı**’da Selahaddin Nebi’yi tanıtır:

“Ahmet Ziya... Üsküdar eşrafından Hariciye Yüksek Memuru Abdullah Halid Efendi’nin oğlu Ahmet Ziya.”

“Bunca zaman biliyor muydun?”

“Biliyordum elbette. Tanımadığım bir adama sırtımı dönüp uyur muyum sandın?” (s.171)

Diyaloglar roman kahramanlarının davranışlarının sebepleri ve sonuçları hakkında da bilgi verebilir. Başka bir diyalogda Ahmet Ziya, İstanbul’a gitmeyişiinin nedenini açıklar:

“-İstanbul ahalisindensin ele mi?

-Öyle Osman Çavuş...

-E ne gezersin bu diyarlarda o vakit. İstanbul nire, Erzincan, Erzurum nire...

-Sarıkamış'ta Enver Paşa'yla Ruslara karşı çarpıştım. Harp nihayet bulunca da buralarda kaldım.

-Döneydin geri niye galdın buralarda?

-Dönemedim. Önceleri hastalıktan ölen bir arkadaşımın ailesine sahip çıkacağıma söz verdim. Sonra buradan evlendim. Ruslar geldikten sonra onca insanın yükü omuzumdayken kaçmak da mümkün olmayınca kaldım buralarda işte.” (s.170)

Emrullah Özdemir'in diyalog oluşturmadaki bir diğer amacı üslup zenginliği yaratmak ve anlatıya aksiyon katmaktır. Değişen üslup anlatımın tekdüzeliğini kırar. Ruhum Kıyama Kalktı'da Güle konuşur:

“Elbet hissedirem. Hem yüreceği pıt pıt atmaktaymış bilir misin? Hati Ana dediydi.” (s.136)

Diyaloglar dilin zenginliği olan halk ağızlarını gözler önüne sererek anlatıma zenginlik katar. Hati Ana'nın halk ağzında konuşması da verilir:

“Benim çilem dolmuştur Nebi oğlum. Bir ayagım çukurdadır. Amma bu garibanlar sahapsız galırlarsa ne ederler. Bahtsız Abuş'um, körpe gelincaazım. Komitacıların eline, moskufun eline galır oğlum. Gel he de. Şu garibanlara sahap çık...” (s.68)

Yazar, karakteri aydınlatmak için oluşturduğu diyalogları, zaman zaman bir geriye dönüş eşliğinde vererek, karakterin şimdiki davranışlarının nedenini geçmişte yaşadıklarıyla açıklamış olur. Özellikle Ruhum Kıyama Kalktı'da Ermenilere güvenmeyen yaşlıların diyaloglarında bu tarzı görmek mümkündür.¹²⁶

Ruhum Kıyama Kalktı'da amaç Ermenilerin yaşattıklarını anlatmaktır. Bunun için kişilerin başlarından geçenler onların ağzından anlatılır. Öyle ki olay içinde yeni bir olay, onun içinde başka bir olay geri dönüşlerle verilir. Ruhum Kıyama Kalktı'da Nebi'nin Rus zabitle konuşması Rusça verilmiş, anlatıma renk katılmıştır:

“-Pochemu ty zdes'?”

¹²⁶ Özdemir, a.g.e., s.93.

-Oni prinesli!

-Pochemu?

-Chtoby ubit'!

-Vy mozhete poyti.” (s.156)

Yukarıya alınan diyaloglar tez oluşturma açısından işlevsel örneklerdir. Ruhum Kiyama Kalktı her ne kadar Ahmet Ziya'nın anılarını, hayatını anlatan bir romansa da diyaloglardan sıkça faydalanılmıştır.

Tarık romanında, diyalog tekniğinden faydalanılmıştır. Diyaloglar çeşitli amaçlarla kullanılmıştır. Bunlardan birinde Endülüs'te Hristiyan olmayanlara verilen aşağılayıcı bir unvan olan “Morisko” sözünün vurgulandığı görülür:

““Hey Morisko!” diye bağırdı. “Aldığın o kitabı derhal ateşe at!”” (s.11)

““Moriskolar çok öfkeli Başpiskopos Hazretleri.”

“Dağılmadılar değil mi?”” (s.37)

““Moriskoları bilmez misiniz kralım? Onları mutlu etmek ne mümkün!”” (s.56)

Diyaloglar, kahramanların davranışlarının altında yatan sebepleri ortaya koyabilir. Jimenes ve Ezrak arasındaki konuşma Hristiyanların davranışlarının amacını ortaya çıkarır:

““Ve siz de bu kitapları yakarak bizlerden intikam alıyorsunuz öyle mi?”

“Anlamıyor musun ihtiyar? Mesele yalnızca kitaplar değil. Sorun bu topraklardaki varlığınız. İslam, İspanya'da mevcudiyetini koruduğu müddetçe bizler için bir tehdit olmaya devam edecek.”” (s.15)

Eserde diyaloglar yoluyla temaların işlendiği görülmüştür. Bunlar temalar kısmında işlenmiş olup işlevsel bir örnek buraya alınmıştır: ““İnsan hiç kitaptan

korkar mı? Devlerden korkar, canavarlardan korkar, ejderhadan korkar! Ama kitaplar... Kitaplar insana ne yapabilir ki?”

“Korkar evlat, korkar. Bazıları en çok kitaplardan korkar! Çünkü onları okuyanlar kim olduklarını unutmazlar. Düşünürler, muhakeme ederler. O yüzden kimileri kendi vasıflarından şüphe ediyorsa en çok kitaplardan, okuyup öğrenen bilge insanların kendilerini sorgulamasından korkar.”” (s.23)

Eserde diyalog geçmişte yaşanan acıları anmak, yaşananları okuyucuya sunmak için de kullanılmıştır. Böylece diyalogla geri dönüş yapılmıştır. Ezrak ile İsmail arasında geçen diyalog şöyledir:

““O günü mü düşünüyorsun Ya Ezrak?”

“Düşünmeden geçirmedığım tek bir gün var mı ki İsmail?”

“Ne uğursuz bir gündü Ya Rabbi!”

“Öyle.”

“Üstünden yıllar geçti geçmesine ama dün gibi gözlerimin önünde hüngür hüngür ağlayan kadınlar, çocuklar... Sırtlarında heybelerle vatanlarına veda eden ihtiyarlar... Geride kalanların geleceğine dair kaygılarını ayan beyan ortaya seren ürkek bakışları... En nihayetinde herkesin yüzünde tarifsiz bir hüznün...”” (s.26)

Diyaloglardaki bazı cümleler kullanılma şekline göre istek gibi görünürken şart ifade edebilir. Salih ile Tendilla arasındaki Jimenes üzerine yapılan konuşma da şöyledir:

““Başpiskopos denen o alçak, çocuklarımızı zorla vaftiz etme emri vermiş.”

“Benim böyle bir şeyden haberim yok.”

“O adam buraya gelecek ve bize hesap verecek kumandan!”” (s.36)

Eserdeki bir başka diyalog Jimenes’in arkasında kimler olduğunu açıklar. Hristiyan bazı yetkililer yapılanları onaylamasa da seslerinin çıkmamasının sebebi diyalogla ortaya dökülür:

““Bu adamın ahmaklıkları başımıza daha çok işler açacak kumandan. Demedi deme!”

“Haklısınız efendim ama elden ne gelir? Vatikan’ın arkasında olduğu bir adamın isteklerine kral ve kraliçenin dahi fazla direnemeyeceğini siz benden daha iyi bilirsiniz.”” (s.39)

Eserde, İsmail ile Ezrak arasında geçen ve Osmanlı’nın büyüklüğünün saraylarının gösterişine değil egemenlik anlayışına dayandığını anlatan diyalog şöyledir:

““Papa’nın uykularını kaçırın Osmanlı’nın sarayını görüyor musun Ezrak? El-Hamra’nın ancak yarısı kadar. Gösteriş ve şatafatta ise yanına dahi yaklaşamaz.”

“Haklısın Ya İsmail... Mesele büyük ve gösterişli saraylarda oturmakta değil elbette. Gösterişle, insanların gözünü boyayarak büyük devlet olunmaz. Öyle olsaydı bizler gösterişte denge olmayan El-Hamra ile kıyamete dek var olurduk. Osmanlı’nın büyüklüğündeki sır ne biliyor musun? Hak yolunda, adaletle hükmediyorlar. Cesurlar ve sebatkarlar. Bu erdemleri muhafaza ettikleri müddetçe de var olmaya devam edeceklerdir.”” (s.84-85)

Romanda Rodrigo ile danışmanı Borbos arasındaki diyalog ise Osmanlı’nın aksine hüküm anlayışının farklılığını, Rodrigo’nun bakış açısını ortaya koyar:

““Kral ben değil miyim Borbos?”

“Elbette sizsiniz efendim.”

“Söyle! Bir kral istediğini yapamadıktan sonra başındaki tacı ne yapsın?”

“Ama...”

“Ama ne Borbos? Ama ne? Görünen o ki, birilerinden benden korktuğundan daha fazla korkuyorsun ve bu benim hiç hoşuma gitmedi.”” (s.153)

Eserde, Kont Julian ile Tarık arasında geçen diyalog Musa’nın Tarık’ı neden komutan olarak seçtiğini anlatır. Emevi Arapları diğer insanları kendilerinden farklı

görürler. Musa da Arap bir komutan yerine Berberî bir komutanın Berberîleri daha iyi yöneteceğini düşünür:

“*“Farkındayım kumandan. Ordunuzun neredeyse tamamı Berberî.”*

“*Üç yüz Arap hariç hepsi... Vali Hazretleri, Berberîlerin benim emrimde daha verimli olacaklarını düşünüyor.”*” (s.175)

Eserde, Tarık, Kral Rodrigo’ya habercisi ile aralarında geçen bir diyalogla tanıtılır. Haberci, duyduklarından hareketle Tarık’ı şöyle anlatır:

“*“Kim bu Tarık?*

...

“*Komutanları Tarık bin Ziyad, genç bir Berberî Yüce Kralım. Müslümanların Kuzey Afrika Valisi Musa bin Nusayr’ın en şöhretli komutanlarındanmış. Gözü kara bir savaşçı ve çok iyi bir silahşor olduğu dolaşüyor dillerde. Hatta kimi söylentilere göre daha önce bir köleymiş ve Vali savaşçılığına hayran kalıp onu azat etmiş.”*” (s.191)

Diyaloglar karşılıklı konuşmalar olsa da insanların aynı konu hakkındaki bireysel kaygılarını da dile getirmek için de kullanılabilir. Tarık’ın askerleri arasında, Rodrigo’nun askerleri hakkında geçen diyalog şöyledir:

“*“Vizigot ordusuyla birkaç hafta içinde karşılaşacakmışız.”*

“*Öyleymiş.”*

“*Çok kalabalıklarmış. Sayıları yüz bine yakın diyorlar.”*

“*Böylesine kalabalık bir orduyla baş edebilecek miyiz acaba?”*

“*İşimiz zor! Böyle bir savaş hiç adil olmaz.”*” (s.199)

Eserde son diyalog örneği ise Süleyman’ın Masası’nın önemini ortaya koyar. Kont Julian ile Tarık arasında geçen diyalogda Julian Tarık’a masanın sembolize ettiği gücü anlatır:

“‘‘Yapmayın Kont! Geleceği g rmekmiş. Siz akıllı bir adamsınız. Böyle saçma söylentilere nasıl inanırsınız?’’

“‘‘...Bu yalnızca doğauist  g lerle ilgili değil anlasanıza! Masa, hâkimiyetin sembolü! İşpanya’ya hâkim olmak isteyen bu masayı elinde tutmak zorunda...’’” (s.248)

Ergenekon romanında, diyalog tekniği kullanılarak basit karşılıklı konuşmalar yapıldığı gibi gelenekler, toplumsal kurallar da verilmiştir. Kıyan aşkını Nüküz’e anlatır ve canını sıkan asıl şeyin Umur Bey’in kızını vermeyecek olması değil kızın gönlünün başkasında olması ihtimali olduğunu söyler. Nüküz’ n Kıyan’a cevabı bu işlerin o zamanlar nasıl yapıldığını anlatır:

“‘‘Umur Bey hayır demez demesine de... Ya Akça Hatun’un g nl  başkasındaysa!’’

...

“‘‘O vakit anan Y lkin Hatun’a derdini dillendireceksin. O da Akça Hatun’un ağzını arayacak. Y lkin Hatun görmüş geçirmiştir. Akça’nun gönlünde biri var ise de yok ise de sezer. Hem bir hatunu bir hatundan başka kim anlar?’’” (s.37)

Bozkırda binek sahibi olmak büyümenin, gençliğe adım atmanın sembolüdür. Ava çıkmak ve av getirmek delikanlı olunduğunu, yay germek, yağı kırmak ise tam bir erkek olunduğunu gösterir. Bunları Alkır’ın ablası ve atababası ile diyaloglarından öğreniriz:

“‘‘Sahi mi dersin atababam? Benim de bir bineğim mi olacak?’’

“‘‘Sahi derim ya! Hem kendimce etmem bu sözü. Atalarımдан gördüğümü söylerim. Balanın ayağı koyun üzerinde yere değdiği vakit binek vakti gelmiş demektir.’’” (s.39)

“‘‘Er oldum aba. Yay gerdim, yağı kırdım.’’

“‘‘Kut olsun yiğidime.’’” (s.59)

““Kutlu olsun otağımızın neşesi. Sonraki bahara kalmaz artık aş edelim diye av da getirirsin.”

“Getirmez miyim? Hem de avların en besililerini bulup getireceğim.”” (s.46)

Kıyan, derdini nasıl Nüküz'e anlatıyorsa Nüküz de Kıyan'a anlatır. Obası yağma edilen Akmaral'a aşkını anlatmak için bir çare arar:

“Çare mi? Akmaral Hatun yastadır Kıyan. Ne çaresi?”

“Yas dediğin kırk gün değil mi Nüküz? E kırk gün bitecek değil mi?”” (s.74)

Diyalogdan yas süresinin kırk gün olduğu öğrenilir. Günümüzde de İslam inancına göre bu süreye önem verilmektedir. Eserde yazısız kuralları anlatan bu diyaloglar dışında savaştan önce savaşacak kişilere yapılan motivasyon konuşmalarının diyalog haline getirilerek savaşçıların daha korkusuz, heyecanlı ve güçlü olmasında kullanıldığı görülür:

“‘‘Yiğit nökerlerim! Gözü kara börülerim! Sorarım size er olana döşeginde
uçmağa varmak yakışır mı?’’

Çeriler büyük bir coşku ile hep bir ağızdan cevapladı:

“Yakışmaz Han’ım!”

“Peki ya söyleyin bana! Yiğit olana bozkırda, yağı kırar iken ölmekten daha büyük onur var mıdır?”

“Yoktur Han’ım!”

“Öyle ise vakit bu vakittir yiğitlerim!...” (s.91)

İl Han'ın askerlerine yaptığı konuşmanın bir benzerini, eşi Yılkın Hatun obanın meydanında yenilgi haberini alıp gözü yaşlı toplanmış kalabalığa yapar (s.101). Böylece, obasının kadınlarını düşmanla savaşa hazırlar.

Önkut Bey ile Börte Çine arasında geçen, aslında Börte Çine'nin diyalogdan çıkartıp bir seslenmeye dönüştürdüğü ve Ergenekon'da hayatı anlatan diyalog da dikkat çekicidir:

““Usumuza bir göç sevdası düştü. Başka şey düşünemez olduk.”

Yüzüne acı bir tebessüm yerleşen Börte Çine delici bakışlarını sesin geldiği tarafa çevirip karşılık verdi.

“Düşünecek daha mühim neyin vardı ki başka şey düşünememekten yakınırırsın? Karnımız tok sırtımız pektir. Oğullarımız, kızlarımız ovada tasasızca at koşturur, eğleşir. Gün doğumu oturduğunuz sofralarda gün batana dek kımız içip ozanların kopuzlarına yarenlik edersiniz? Deyin bana başka ne derdiniz vardır?”” (s.210)

Diyalog, Ergenekon'da hayatı anlatırken en önemli amacın oradan gitmek olduğu vurgusunu da yapmaktadır. Ergenekon güzel, rahat ve eğlenceli olabilir ancak asıl amaç ata yurduna dönmektir.

Ulu Demirci'nin Tanrı tarafından gönderildiğini anlatan Bilge ile aralarındaki diyalog da Demirci'nin Tanrı'nın emirlerini yerine getirdiğini, bu sebeple “ulu” olduğunu gösterir:

““Buyruk Ulu'nundur!” dedi.

“Hayır!” diye karşılık verdi Demirci.

“Bu buyruk Tanrı'nındır.”” (s.163)

Ak Ozan, çocuklara destan anlatırken sorular sorarak onların bilgilerini yoklar. Bu sorulara doğru cevap vermek çocuklar için gurur verici, yanlış cevap vermek ise endişe verici bir durum yaratır. Endişe, çocuğun çekingen olmasından ve kendine güvenmemesinden kaynaklanır. Çocukların yanlış cevap verecekler diye korkmalarını gerektirecek bir durum yoktur. Bu yüzden Arız, Orkun'u cesaretlendirir:

““Ak Ozan'ın sorduklarını ben bilirim Arız.” dedi.

“Öyle ise neden söylemezsin.”

“Ya bildiğim yanlış ise...”

“Er olan doğru bildiğini der ağabey. Hem yanlış ise Ak Ozan doğrusunu der, biz de belleriz.”” (s.19)

Diyalogda Orkun’un çekingenliği ile “er” olmanın bir kuralı da belirtilir. Er olmak; doğru söylemek, dürüst olmaktır. Börte Çine ile Bilge arasındaki diyalog ise Bilgelerin Kutlu Soy için yetiştirilmiş faniler olduğu görülür:

““Sen!” dedi. “Ozanların anlattığı Bilge misin? Hani şu atalarımıza yardımcı olan...”

“Hayır!” diye karşılık verdi Bilge. “Bizler de sizin gibi kişi oğluyuz Han’ım. Kutlu vazifeler için yetiştirilen kişi oğulları. Atalarımıza yardımcı olan o vakit yaşayan Bilge idi. Bilge bizlerin adı değil, unvanıdır.”” (s.200)

Tong Yabgu romanında da diğer romanlarda olduğu gibi diyalogdan sıkça faydalanılmış, diyaloglar konuşma çizgileri yerine tırnak işaretleriyle oluşturulmuştur. Bazı konuşmalarda anlatıcı doğrudan anlatım yapmış, *“dedi, diye sordu”* (s.218) sözcükleriyle konuşmaları aktarmıştır. Diyalog tekniği kullanılırken dikkat çekici noktalardan biri diyalogların davranışların sebeplerini açıklamak veya bilgi vermek için kurulmuş olmasıdır. İmparator Heraklius’un ikinci karısı ve yeğeni Martina ile ilgili Tong Yabgu ve Andrew arasındaki diyalog şöyledir:

““Yeğeni mi?”

“Evet yeğeni! Heraklius sarayın gücünü başka hanedanlarla paylaşmak istemediğinden kardeşinin kızı olan Prenses Martina ile evlendi”” (s.216)

Tong Yabgu’nun yakaladığı Pers casusun sorgulaması diyalog tekniğiyle anlatılmıştır. Böylece olayın akışındaki hareket ve heyecan devam ettirilmiş, akıcılık hızlandırılmıştır. Şöyle ki:

““İzle!” dedi. “Ya konuşacaksın ya da sonun böyle olacak!”

...

“Tamam!” dedi. “Söyleyeceğim.”

“...”

“Şahrbaraz! Bizi buraya gönderen oydu.”

“Benim burada olduğumu nereden biliyordunuz?”

“Şehrinizde bir adam, doğuya gittiğini haber verdi. Biz de dönüş yolunu tuttuk.”” (s.286-287)

Diyaloglar yoluyla töreler, kurallar anlatılabilir. Tema, diyalogun içine yerleştirilebilir. Böylelikle konuşma içinde öğretilcekler okuru sıkmadan öğretilir. Yazar, törenin önemini bir diyalog içinde şöyle anlatır:

““Neden Altın Örgün’e oturmazsın Kağan’ım?”

“Töre!” diye karşılık verdi Tong.

...

“Töre, devleti düzen içinde tutandır. Töre, devleti devlet yapandır. Töre, binlerce yıllık Türk devlet geleneğini acun durdukça var edecek olandır.”” (s.295)

Diyaloglar, kahramanların davranışlarının altında yatan sebepleri anlatabilir. Tong Yabgu’nun kağan oluşunun açıklanması gecikmiştir. Bu gecikmenin sebebi diyalog ile verilmiş adeta okuyucunun kendince ders çıkarması istenmiştir:

““Madem söyleyecekleri söz bellidir de bunca vakit niye bekleriz?”

“Bekletirler ki, bekleyenler içeriden çıkacak kararın devlet için ne denli önemli olduğunu anlasın. Bekletirler ki, Göktürk’e baş seçmenin ne güç iş olduğunu dost düşman bilsin, görsün...”” (s.311)

Tong Yabgu, Talu ve Sir Tarduş Beyi Yesi arasında geçen diyalog, Türklerin yurtlarına sahip çıkmalarını, yönetim ve egemenlik politikalarını gözler önüne sermektedir:

““Ya Ötüken!” dedi. “Ata yurdumuz?”

“Ötüken boş kaldı Kağan’ım,” diye karşılık verdi Talu. “Kalanlar bize doğru göçmekte...”

“Ötüken sahipsiz olmaz! Olmamalı...”

Ardından Sir Tarduş Beyi Yesi’ye döndü.

“Boyunu Ötüken’e taşı Yesi Bey!” dedi. “Ata yurdumuza benim adıma sahip çık!”” (s.350)

Özdemir’in diğer romanlarında olduğu gibi **Ulu-Kan**’da da diyalog tekniğinden faydalanılmıştır. İno ve Semu arasındaki konuşma, aslında Semu’nun çocuk akıyla tanrılara heykel yapmanın anlamsızlığını ortaya koyduğu gibi yetişkinlerin de bunun farkında olduklarını göstermektedir:

““Bu kim büyükbaba?”

“Eridu’nun baş ilahı Enki.”

“Bunu yapmanı kendisi mi istedi?”

“Hayır! Bu İkinci Rahip Uşki’nin isteği.”” (s.18)

Nuh’un görevi ve yaptıkları da Urkra ile İno arasındaki diyaloglarla verilmiştir. Diyalogdaki en çarpıcı kısım Urkra’nın görmediği yaratıcıya inanmayacağını söylemesi üzerine İno’nun cevabıdır. Bölüm, dönemin inancını yansıtmaktadır. İnsanların düşünce ve inanç sistemi, kafalarındaki çatışmalar Urkar’nın cevabı ile ortaya konmaktadır:

““Biz de görmedik.”

“Ama atalarımız gördü. Kralımız onlarla konuştu. O ise her şeyin sahibinin Yaratıcı olduğundan bahsediyor. Güneş, ay, yıldızlar... Hepsi onun esriymiş. Üstelik oğlu ya da kızı yokmuş.”” (s.35)

Suşatra’nın yapılan hırsızlığı öğrenmesi sonucu, hizmetçilerinden hesap sorması, cevap istemeyen sorular halinde verilmiştir. Bu diyalog Suşatra’nın

hizmetçilerine verdiği hakları göstermektedir. O, sözlerini söyledikten sonra tek cevap Hanup'tan gelir:

““Sizlere hak ettiğiniz ücretleri vermiyor muyum?”

“Sizlerin sorunlarıyla ilgilenmiyor muyum?”

“...”

“Çocuklarınız hastalandığında Kiş'in en iyi doktorlarını çağırıyor muyum?”

“Siz çok cömert bir sahibsiniz Yüce Suşatra! Bizler için yaptıklarınızı inkâr edecek değiliz...” (s.159)

Diyalog tekniği, olay örgüsünün oluşması ve büyümesine, kahramanların ruhsal ve çevresel durumlarının netlik kazanmasına, farklı kültür çevrelerini, farklı söyleyiş tarzlarını ortaya çıkararak anlatının monotonluktan kurtulmasına fırsat sağlar. Bunun yanında, olayın okura aracısız ulaşmasını sağladığı için inandırıcılığı artırır, duygu ve düşünce yoğunluğu sağlar. Diğer bir söyleyişle, olay geçmişte değil anda anlaşılır.

3.3.2. İç Monolog

Kahramanların içsel konuşmalarıdır. Kahramanın düşüncesi esere sesli düşünce şeklinde yansıtılır. Kahraman kendi kendine konuşturulur. Dolayısıyla kullanılan dil konuşma dilidir. “İç monolog (*interior monologue*) okuyucuyu, kahramanın iç dünyasıyla karşı karşıya getiren bir yöntemdir. Yöntemin uygulandığı bölümlerde yazarın -daha doğrusu anlatıcının- varlığı ortadan kalkar; muhtemel yorum ve açıklamalar, okuyucuya bırakılır.”¹²⁷

İç monolog tekniğini iç çözümleme ve bilinç akışı ile karıştırmamak gerekir. Bunu yapabilmek için Nurullah Çetin ve Alemdar Yalçın'ın iç monolog hakkındaki açıklamalarına bakabiliriz: “İç monologta “roman kişinin aklından, kalbinden geçenleri sinema izler gibi seyrederiz... Roman kişisi aklından geçen her şeyi kendi

¹²⁷ Tekin, a.g.e., s.289.

kendisiyle konuşur... Sanki karşısında bir muhatabı varmış gibi belli bir düzene bağlı kalarak konuşur.””¹²⁸

“İç monolog tekniğini açıklarken bilinç akımından yola çıkar. Bilinç akımı tekniğinin daha çok “İnterior Monolog” veya “İntenal Monolog” olarak tanındığını biliyoruz. Her ne biçimde çağırılırsa çağırılsın bu tekniğin kullanımında iki ayrı biçim vardır. Robert Humphery, *Stream of Consciouness in the Modern Novel* isimli çalışmasında bu iki türü:

- a. Doğrudan İç Monolog Anlatımı (Direct Interior Monolog)
- b. Dolaylı İç Monolog Anlatımı (Indirect Interior Monolog)

olarak almaktadır. Doğrudan iç monologa örnek olarak Ulysses’de Molly Bloom’un romanın sonlarına doğru yaklaşık elli beş sayfa süren düşüncelerini vermektedir. Dolaylı iç monolog tekniği için de ikinci veya üçüncü tekil şahıs anlatımının kullanıldığı iç anlatımı göstermekte ve örnek olarak yine Mrs. Dalloway’in, kitabın hemen girişindeki anlatımını vermektedir.”¹²⁹

Karakter oluşturma ve çözümlemenin önemi arttıkça, karakterlerin anlatılış tarzı da değişir. Milan Kundera: “Roman her dönemde ‘ben’ muammasına eğilmiştir. Düşsel bir varlık, bir kişilik yarattığınız andan başlayarak sorunun karşısında buluverirsiniz kendinizi: Ben nedir? Ben neyle yakalanabilir? Bu tür bir roman bu temel sorular üzerine kurulmuştur.”¹³⁰ Karakterlerin anlatımında bu sorulara yer verilmesi ve onların kendilerini en uygun tarzda yansıtabilmesi için iç monolog kullanılabilecek tekniklerden biridir. İç monolog tekniğinin başarıyla kullanılması, karakterlerin iç çatışmalarının gözler önüne serilmesini sağlar.

Emrullah Özdemir, eserlerinde anlatım tekniklerinden sıkça faydalanmış ancak **Son Kağan** romanında, iç monolog tekniğini yalnız bir kere, Cengiz ile Buse ile karşılaştığında kullanmıştır:

“Cengiz, Buse’yi kapıda ilk gördüğü anda kalbi heyecanla çarpmaya başlamıştı.” Bu nasıl bir güzellik!” diye geçirdi içinden.” (s.114)

¹²⁸ Çetin, a.g.e., s.180.

¹²⁹ Yalçın, a.g.e., s.74.

¹³⁰ Kundera, a.g.e., s.31.

Tomris romanında iç monolog tekniğinden faydalanılmıştır. Kahramanlar çevrelerinden olup bitenlerden hareketle bir mantık muhakemesine sokulmuş ve sonuca ulaştırılmıştır. Cümleleri düzgün ve mantıklıdır. Teknikten faydalanılan bölümler şunlardır:

“Acunda bundan daha güzel yer olmasa gerek!” diye geçirdi içinden.” (s.39)

“Ona göre her şeye rağmen böylesine güzel toprakların sahibi olabilmek, Esik Gölü’nün kıyısında hayallere dalabilmek, bu millete tanrının lütfundan başka ne olabilirdi ki?” (s.40)

“Biraz daha yaklaştıklarında, annesi Tomris Han’ın muhafız takımından Balkın Hatun ile Göğen Hatun’un yüzlerini seçebildi. Han’ın muhafız takımı buralara kadar gelmişse durum gerçekten ciddi idi.” (s.46)

“Ah Mayda! Gözleriyle kalbimi mühürleyen kadın...” (s.48)

“Başşad’ın, ülkesi Kiros gibi bir bela ile uğraşırken toy kurmayı kendine yakıştıramadığını bildiğinden, hem kendi mutluluğu hem de yurdunun geleceği için huzuru hâkim kılması için Tanrı’ya dua etmekten başka elinden ne gelirdi ki?” (s.53)

“O an tek bir şey geçiyordu aklından: Acunda her şey değişebilir ama “Aşk ve Ölüm” asla!” (s.55)

“İhtiyar seçen az bile övmüş bu aygırı.” dedi kendi kendine.” (s.103)

“...Barman’la giden Obramış neden tek başına dönmüştü? Barman neredeydi? Geray ve Acar neredeydi? Gözlerinin haykırdığı bu soruları sormaya dili varmadı.” (s.121)

“Pers ordusunun yıldızı Atash’ı yanına bile yaklaştırmayan savaşçıların karşısında sıradan Pers askerlerinin ne kadar şansı olabilirdi?” (s.227)

“Tigin’in tanımadığını bile bile, kendisini ifşa etmesi ve bunu bir değil iki kere yapması, ardından da kaybolması... Eğer bu adam aptal değilse yapmaya çalıştığı şey Barsgan’ın tedirgin ve tetikte olmasını sağlamak.” (s.64)

“Giyimleri Türklere benzese de karaya çalan yüzlerinden Pers oldukları anlaşılan savaşıların amacı kendisine öldürmek değilse esir etmek olmalıydı ki bu durumun vahametini daha da artırıyordu.” (s.73)

“Tigin kaçırılmış olsa bile, atın üstünde onunla birlikte biri daha olmalıydı ki bu da kısa süre içinde onları yakalayabilmeleri için avantaj sağlayacaktı.” (s.80)

Emrullah Özdemir’in **Ruhum Kıyama Kalktı** romanında, Nebi; içinde bulunduğu durumu iç monologla mantığa bürür, annesizliğine duyduğu acıyı anlatır, cevap veremeyeceği durumlardan bahseder ve çaresizliğini ortaya koyar. Eserde iç monolog sayılabilecek kısımlar şunlardır:

“Her şeyin ve herkesin üzerinde yüce Allah’ın bir hesabı vardır evladım. O hesap başladığı vakit diğer bütün hesaplar manasız kalır.” (s.22)

“...İçim titredi. Bir ananın hiç tadamadığım sıcaklığı böyleydi demek ki ...” (s.63)

“...Ne diyecektim, böyle bir yükün ağırlığı altına giremeyeceğimi ölüm döşeginde yatan bir adama nasıl söyleyecektim?” (s.67)

“...Eğer elmacık kemiği üzerinde koca bir beni olan, pala bıyıklı ve oldukça uzun boylu bir Mehmed ise soracakları, nerede olduğunu biliyordum...” (s.70)

“...Şimdi ne yapacaktım? Babalık gibi müjdeli bir haberi böyle bir cehennemin ortasında alacağı hiç aklıma gelmemişti.” (s.134)

“Bir iki darbe daha... Sonra insanlıktan zerre nasip almamış yaratıklarla karşı karşıya kalacaktık. Elimdeki hançerle belki birini ya da birkaçını öldürürdüm ama ellerine sağ geçerse başımıza gelecekleri düşünmek bile istemiyordum...” (s.152)

“...’Acaba’ dedim kendi kendime. Yoksa Osmanlı unuttuğu çocuklarını mı hatırlamıştı?” (s.165)

Tarık romanında Kraliçe Isabel’in iç konuşmaları dikkat çeker. Isabel, İspanya için büyük katliamlar yapmış; İspanya’yı ele geçirene kadar vücuduna bir su damlası bile değdirmemiş, Kral Ferdinand’a eşlik vazifesini ıstırap içinde yerine getirmiştir.

Isabel, İspanya'yı sonunda ele geçirir ancak çocukları ve torunu sırayla ölür. Isabel, buhranlar içinde yaşar. Isabel'in yaşadığı psikolojik bunalımı kabullenmesi iç monologla verilmiştir:

“Mademki bu toprakları kan, vahşet ve gözyaşı ile bezedim, öyleyse ömrümün sonuna dek bununla yaşamak zorundayım.” (s.62)

Tarik, Kont Julian ile ilgili söylentileri duysa da bunlara inanmaz. Julian'ın Septe'nin kapılarını Müslümanlara açmasına anlam veremez. Kont'la ilgili gözlemleri ve aklından geçenler, kafasındaki soruları cevaplar:

“Konunun açılmasıyla Kont'un gözlerinde peyda olan kini görünce “Bu sefer söylentiler doğru sanırım.” diye düşündü.” (s.177)

İç monolog, karakterlerin birbiri hakkındaki düşüncelerini ve onların yapacakları ile ilgili görüşlerini de ortaya koyar. Kont Julian, Tarık'ın Calpe Dağı'ndaki Arap Surları'nı tahkim ettirdiğini görünce aklından şunları geçirir:

““Bu adam çok azimli!” dedi kendi kendine. “Dağı koca bir kaleye çevirecek...”” (s.185)

Tarik, askerlerinin Rodrigo'nun askerlerinin çokluğundan korktuklarını bilmektedir. İçten içe askerleri ikna edecek ve geri kaçmalarını engelleyecek bir yol düşünür:

“Askerlerin akıllarında geri dönebilecekleri ümidi ve ihtimali varken zafer kazanmak mümkün müydü?” (s.200)

Tarik, gemileri yaktıktan sonra babasının ona genç bir delikanlıyken verdiği öğütleri aklından geçirir ve iç monolog kullanılır:

“Önemli olan ne kadar uzun yaşadığın değil ne kadar büyük yaşadığın! Büyük yaşamak için zırh gibi sağlam bir karaktere, cesarete ve azme sahip olmalı insan! Sen bunların hepsine sahipsin evlat ve bu erdemleri kaybetmediğin müddetçe büyük yaşayanlardan olacaksın.” (s.206)

Zeyd, Rodrigo'nun kellesiyle birlikte zafer haberini götürdüğü Musa'nın, hata yaptıklarını kesin bir zafer beklemediğini söylemesi üzerine aklındaki sorularla şu iç konuşmaları gerçekleştirir:

“‘‘Zafer kazanmak için değilse niçin Endülüs'e gönderildik?’’ diye geçirdi içinden ama dile getirmedi.” (s.240)

“‘‘Hata mı?’’ ... Dili sussa da akli ve vicdanı avazı çıktığı kadar bağıırıyordu. Küçük bir orduyla koskoca bir Vizigot Krallığı' nı dize getirmek, İslam sancağı uğruna canını hiçe sayarak korkusuzca savaşmak şimdi bir hata mı olmuştu?’’ (s.241)

Musa, Endülüs Seferi'nden dönerken Halife Velid'in kardeşi Süleyman, gönderdiği mektupla halifenin hasta olduğunu Musa'nın halife ölene dek gelmemesini istediğini bildirir. Musa ne kadar oyalansa da Velid ölmeden gelmek zorunda kalır ancak Velid'in durumunu görerek pişmanlığını iç konuşma ile dile getirir:

“‘‘Keşke biraz daha ağırdan alsaydım.” diye geçirdi içinden ama bunun için artık çok geçti.” (s.276)

Ergenekon romanında, Börte Çine, gördüğü rüyadan çok etkilenir. Gerçek olmadığını anladığında, göç konusundaki gerçek düşüncesini iç monolog tekniğiyle söyler:

“Geldiği gibi ağır adımlarla otağına doğru yürürken ‘‘Yalnızca bir düş!’’ diye geçirdi içinden.

“Gerçek olmasını çok istediğim bir düş...” (s.13)

Ak Ozan, çocuklara destan anlatacağı akşam Orkun ve Arız'ın yer tutma telaşında, kendini ve Karluk'u görür. Onların çocukluk zamanları da böyle destanlarla geçmiştir:

“Erken varan ikisi için de yer tuttuğundan birisi kurulduğunda diğlerinin yeri de hazır demekti. ‘‘Zaman ne çabuk akmış, ne ara ihtiyarlamışız.” diye geçirdi içinden.” (s.15)

Bozkırda, çocuklar geleneklere göre yetiştirildiği gibi Bey oğulları da bey olmanın incelikleri öğretilerek büyütülür. Konkuk, ticaret kervanını korurken babasını ve babasının sözlerini düşünür:

“Bir hata ya da beklenmedik bir durumla karşılaşp babasının, obasının yüzünü kara çıkarmamak için kılı kırk yarıyor, attığı her adımda babası İlter Bey’in sözleri zihninde yankılanıyordu. “İyi bir bey olmak yalnızca iyi pusat tutmakla olmaz oğul!” derdi babası.” (s.22)

Nüküz, Kıyan’ın derdi olduğunu hissetmiştir. Hareketlerinden, duruşundan bir farklılık olduğunu anlar ancak bu durumu ona sormak yerine beklemeyi tercih eder. Kıyan’la konuşma zamanının geldiğini iç monologla anlatır:

““Nihayet içini kemiren sırrı dökcek.” diye geçirdi aklından ve karşılık verdi.” (s.35)

Akmaral, erkek kardeşlerini hastalıktan ve baskınlar yüzünden kaybeder. Geriye kalan küçük Alkır’ın da onlar gibi olması en büyük korkusudur:

““Umarım senin bahtın kardeşlerin gibi olmaz Alkır.” diye geçirdi içinden ve yün çırpma için kullandığı değneği tekrar eline aldı.” (s.47)

Börte Çine, obasına göç olacağını duyurur ancak ne zaman ve nasıl olacağına dair bilgi vermemesi, obada sürtüşmelere, söylentilere neden olur. Aslında Börte Çine de nasıl gideceklerini bilmemektedir. Bu durum ona bir iç çatışma yaşatır:

“Bu haberler, Börte Çine’nin kulağına çalındıkça iç içini yiyor, kendi kendine “Acaba bu işe hiç kalkışmasa mıydım?” diye tekrar tekrar soruyordu.” (s.197)

Börte Çine, Kutlu Kurt’un onu uyandırması sonucu yaşadığı çatışmadan kurtulur, doğru yaptığını anlar. Kurdun peşinden gitmek için hazırlanırken aklından geçirdikleri hem şaşkınlığını hem mutluluğunu hem de eskiden beri Kutlu Kurt’un anlatıldığını gösterir:

““Şu işe bak!” diye geçirdi içinden. “Atalarımın rehberi Kutlu Kurt otağında. Tam da anlatıldığı gibi.”” (s.199)

Börte Çine, Kutlu Kurt'u takip eder, ata topraklarına geldiklerinde kurt durur ve onun durduğu yere Börte Çine'nin çadırı kurulur. Kurt, Börte Çine'nin gözlerine bakar ve Börte Çine'nin aklından şunlar geçer:

“İşte öz yurdumuz burasıdır Börte Çine Han! İşte hile ile elinizden alınan ata toprağınız burasıdır! İşte Acun'da yeniden filizlenecek Türk budununa kök olacağınız yer burasıdır...” (s.237)

*“Kurt, Türk mitolojisinde toprağa bağlılığı ve doğaya dönüşümü simgeler. Bu iki varlığın arketipsel karşılığı anne kültürüdür... Toprağa bağlı ve doğal ilk imgedir. Kurtla bütünleşmek var olmak için yeniden doğaya dönmek anlamına gelmektedir.”*¹³¹ Kutlu Kurt, adı ve varlığıyla, saklanılmış, unutulmuş ve yok olduğu düşünülmüş Kutlu Soy'un ilerlemesine güç veren enerji kaynağıdır. Kurdun rehberliği, Börte Çine'nin de kutsal sayılmasını sağlamıştır.

Kıyan ve Nüküz'ün kan kardeşliği, kader arkadaşlığı ve yüklendikleri görevi birlikte omuzlamaları hem Kutlu Soy'un hem de güçlü bir milletin temelini oluşturur. İkisinden birinin olmaması düşüncesi bile diğerini umutsuzluğa düşürür. Ağır yaralı Nüküz'ün başında Kıyan'ın aklından geçirdikleri iç monolog ile verilmiştir:

“Tanrı can yoldaşıma göreceği gün versin. Yoksa bu yolun sonuna nasıl varırım bilmem...” (s.108)

Tong Yabgu romanında da kahramanlar iç monologla okura sunulurlar. Böylelikle zihinlerinden geçenler, özlemleri, çelişkileri, çatışmaları ortaya çıkarılır. Hüsrev Perviz; Bagatur'un hırslı, çıkarıcı halini görünce onu, kendi emelleri için kullanabileceğini anlamaktadır. Bu durum iç monologla verilir:

“Aradığım adam kesinlikle o! diye geçirdi içinden.” (s.79)

Tong Yabgu'nun hasta yatağında gözünü açar açmaz kendini cennette sanması, Suana'ya ilk görüşte aşkı ve beğenisi iç monologla ortaya konmuştur. Şöyle ki:

“Afallamıştı. “Uçmağa mı vardın?” diye sordu kendi kendine.” (s.129)

¹³¹ Tarık Özcan, “Arketipsel Eleştiri ve Edebiyat”, **Bizim Külliye**, Sayı: 51, 2012, s.30-33.

Tong Yabgu, aşka teslim olmayı zayıflık olarak görmektedir. Kendi içinde bir çatışma yaşar, aşık olmayı kendine yakıştıramaması iç monologla verilir:

“Bir güzele tutulmak! Senin gibi öfkesi dağları ürküten, gölgesi yağya baş eğdiren bir yiğide böylesi bir duyguya teslim olmak yakışıyormuş?” (s.132)

Tong Yabgu’ya Bilge Ata Otağı’nda, kağan gibi davranılmasından sonra Tong Yabgu’nun zihninden geçenler, merakları, korkuları yine iç monologla verilmiştir:

“... Neyin peşindeydi bu adamlar? Söylemedikleri neydi? Yoksa... Yoksa farkında olmadan ağabeyine karşı bir ihtilalin içinde mi bulmuştu kendini? Yapabilirler miydi? Bunun altından kalkacak kadar güçlü olmalarına ihtimal var mıydı?” (s.281)

Ulu-Kan romanında, Aşu Mezral’ın o güne dek inandığı her şey Kâhin Durka tarafından inkâr edilir. Bu durum Aşu Mezral’ı derin düşüncelere sürükler. Kâhinin, Tanrıça İnanna’nın günahsız bir zavallı olduğunu söylemesi üzerine Aşu Mezral *“Bu yaşlı kâhin nasıl olur da tüm ilahların birleşip aldığı bu kararı inkâr edebilir?”* (s.57) sözünüyle yaşadığı iç çatışmayı ortaya koymaktadır.

Od Han’ın Samiray ve Savaşçı’nın evliliğine izin vermemesi ve Savaşçı’dan bir tercih yapmasını istemesi üzerine Savaşçı’nın düşünceleri iç monologla verilmiştir:

“Savaşçı olmaktan nasıl vazgeçebilirdi ki? Peki ya Ana Kurt? Ondan nasıl vazgeçecekti?” (s.91)

Savaşçı, Ulu-Kan ile yapılacak savaş öncesi kent kralları ile babasının konuşmalarını izlemektedir. Savaşçı’nın Ulu-Kan’ın düşmanlığı ile ilgili olarak kendini suçlamakta ve sorumlu görmektedir:

“Savaşmak için doğmuş, savaşmak için yaşamış, savaşmak için her şeyden vazgeçmiş bir adamın oğlu, taşıdığı kanın hırçınlığını sergiliyordu işte! Üstelik o hırçın kanı öfke ve kinle beslemişken başka türlü beklenemez miydi?” (s.179)

Suşatra ve Sargon, iş birliği yaparak Azur’u öldürdükleri halde Sargon’un soğukkanlılığı, sahtekârlığı Suşatra’yı korkutur. Azur’un cenaze töreninde, aklından şu söz geçer ve Sargon’a karşı çok dikkatli olması gerektiğini bir kez daha anlar:

“Bu adam gerçekten çok tehlikeli!” (s.211)

İç monolog en çok İstar’ın anlatıldığı bölümlerde kullanılmıştır. İstar, küçük magiyi kurtarabilmek için katilin arkasından koştuğunda içinden geçirdiği şu söz ile çektiği acı ve şaşkınlığı ortaya koymaktadır:

“Hangi av, avcısının üzerine koşacak kadar ahmak olabilirdi?” (s.230)

İstar, katilin kim olduğunu bilmekte ve muhafızların sorularını cevaplamaktadır ancak muhafızlar bu cinayetle kanıt ve şahit istemektedirler. İstar’ın aklından şunlar geçer:

“Küçük magi ölmeden önce adını söylemişti işte! Yetmez miydi?” (s.231)

İstar, Kiş’te kutsal rahibe olmuş, saygı duyulan bir insan haline gelmiştir. Onu aşağılayan Babil halkı bile hürmet gösterir. Bu duruma olan yabancılığını şöyle anlatmaktadır:

“Saygı görmek ne tuhaf bir duygu!” (s.236)

Böke, Ana-Kurt’un bebeğini iyileştirmesinden sonra şaşkınlığını iç monologla anlatır. Kafasında halinin normal olduğunu düşünmeye çalışarak aklından şu sözü söyler:

“Böylesine üstün mistik güçlere sahip birinin karşısında kimin nutku tutulmaz ki?” (s.281)

Ulu-Kan’ın Sümerler hakkındaki düşünceleri iç monologla verilir. Burada yazar, Ulu-Kan’ın aklından geçenleri kullanarak Sümerler hakkında bilgi vermiştir:

“Bereketli Mezopotamya topraklarında kurulan, kendilerinin Kenger, yabancıların Sümer diye andıkları güçlü medeniyetin varoluş serüvenini yeryüzünde nefes alıp da bilmemek mümkün müydü?” (s.287)

Sümer Krallıklarının naipler, Ulu-Kan’ın krallığını ve zenginliğini görünce ona yardımı karşılığında ne teklif edeceklerini şaşırırlar. İçlerinden geçen şu söz düşünceli durumlarının yansımasıdır:

“Böylesine göz kamaştırıcı bir zenginliğin içinde yaşayan bir adama ne teklif edilebilirdi ki?” (s.289)

Sargon, Ulu-Kan’ın ordusu karşısında askerlerinin çaresizliğini görmüştür. Bu anda aklından geçenler, hem Ulu-Kan’ın ordusunun gücünü hem Sargon’un çaresizliğini anlatmıştır:

“Tüm dünyanın korkuyla andığı bu çılgın savaşçıların karşısında kim, nasıl sakın kalabilirdi ki? Yürekleri titreten naraları ve yanlarındaki vahşi kurtların ulumaları karşısında korkmamak mümkün müydü?” (s.305)

Emrullah Özdemir, eserlerinde iç monolog tekniğini başarıyla kullanır. Romanlarında kahramanlar yalnız fiziksel görüntüleri veya olaydaki yerleriyle değil iç dünyaları, düşünceleri, kişiliklerinde yaşadıkları duygu durumları ile okuyucuya sunulur. İç monolog sayesinde kahramanlara, uzun uzadıya psikolojik tahliller yapmak yerine kendi iç konuşmalarıyla ruh halleri ortaya konulmaktadır.

3.3.3. İç Diyalog

Kahraman karşısında biri varmış, onunla konuşmuş gibi bir hal alır. Konuşması yalın ve doğal yani konuşma diline yakındır. Kahraman karşısında kimse yoktur ama o var gibi konuşur. Bu yönüyle iç monologdan ayrılır. Tekin de iç diyalog tanımımızı destekler:

“İç diyalog, roman kahramanının, doğal olarak içinde bulunduğu psikolojik durumuna göre, kendi kendisiyle -sanki karşısında biri varmış gibi- konuşması, tartışmasıdır.”¹³²

Kahramanların iç konuşmaları ve içsel tepkilerini gösteren iç diyalog, anlatma değil gösterme tekniğinin uygulanmasıdır. İç diyalog tekniği, iç monologdan karşısında biri varmış duygusuyla; bilinç akımından ise mantıklı ve düzgün cümle yapısıyla ayrılır. **Ruhum Kıyama Kalktı** romanında, iç diyalog tespit edilen bölümler şunlardır:

¹³² Tekin, a.g.e., s.282.

“Doğru ya, kimdim ben? Hariciye ’nin yüksek memurlarından Abdullah Halid Efendi ’nin; iyi eğitilmiş, edebiyata düşkün oğlu Ahmet Ziya... Hayır! O andan itibaren Ahmet Ziya yoktu artık. O, Mithat Paşa gemisiyle birlikte Karadeniz ’in derinliklerine gömülmüştü ve öyle de kalacaktı.” (s.43)

“Hayır! Kesinlikle böyle bir arzum, böyle bir isteğim yoktu.” (s.171)

Tarık romanında Kraliçe Isabel onca yıl yaptığı mücadelenin, hırslarının ve sonuçtaki başarısına rağmen mutsuz ve huzursuz oluşunun sebebini sorgular. Isabel ’in bu sorgulamaları iç diyalog tekniğiyle verilir. Isabel, yaptıklarını anlamlandıramaz. Bütün hırsına bir sebep, bir amaç bulamaz ve çatışma yaşar. Yaşadıklarına cevap bulma çabası iç diyalog ile verilmiştir:

““Ne için yapmıştı bunca vahşeti? Din için mi? Hayır! Güç mü? İktidar mı? Peki, şimdi hepsine sahipken neden huzurlu değildi? Neden deliksiz uykular yerine gecelerini zehir eden kabuslara katlanmak zorundaydı?” ... “Evet, bu benim lanetim.” dedi kendi kendine.” (s.61)

Musa, Tarık ’la Toledo ’da buluştuğunda Tarık ’ın nasıl tepki vereceğini bilemez. Ona nasıl davranacağı konusunda kararsızdır. Tarık ’ın samimi ve sıcak selamlamasının ardından yaşadığı çatışma iç diyalogla verilir:

“...Berberî komutan kendisiyle alay mı ediyordu? Hayır! Buna dair hiçbir emare görmemişti.” (s.267)

Tong Yabgu romanında, anlatıcı Tong Yabgu ’nun altın çağını anlatmak için araya girer ve *“On Dört Yıl...”* (s.25-26) bölümünde, Tardu Yabgu ’nun başarılarını anlatırken Türklerin Çin ’e karşı başarısız olma sebeplerini de anlatmaktadır. Bu sebepler iç diyalog tekniğiyle sıralanmıştır:

“Oysa yegâne düşmanları Çin ve Pers ’i bir medeniyet yapan, binlerce yıl ayakta tutan, siyaset ve hileyi aynı potada büyük bir ustalıkla eritebilmeleri değil miydi? Çin, karşısında titrediği Mukan ’ın koynuna, sunduğu prenseslerle birlikte zehirli yılanları sokmasa Türk ile baş etmesi mümkün müydü? Göktürklerin sancağı altında varlıklarını sürdüren boyların önüne altın ve ipekten dağlar yığıp isyana teşvik

etmese, Çin Seddi'ni temelinden sarsan yiğit çerilere karşı durabilir miydi? Hayır... Elbette mümkün değildi.” (s.25)

Ulu-Kan romanında da iç diyalog tekniğinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Böylelikle yazar, kahramanlarının iç durumlarını göstererek anlatma imkânı bulmuştur. İlgili bölümler şunlardır:

“İnsanın var olduğu bir düzende savaşların olmaması düşünülebilir miydi? Elbette hayır! İnsanın doğasıydı bu...” (s.48)

“Babası, Savaşçı'dan böyle bir evliliğe karşı benliğinden, özünden vazgeçmesini istemişti. Bu mümkün müydü? Pusatları olmadan o hiçbir şeydi...” (s.91)

Ulu-Kan'ın savaşma arzusu bir ihtiyaca dönüşmüştür. Onun savaşma sebebi zenginlik ya da büyümek değil doğasının gereğidir. İçinde bulunduğu durum iç diyalogla şöyle anlatılır:

“Daha uzaklara, doğuya ya da batıya yürüyebilirdi ama niçin? Zenginlik mi? Hayır!” (s.195)

Sargon, bakan olacağını düşündüğü yemekte, Hazine Başkatibi Lu-Uta'yı görünce onun neden orada olduğuna ilişkin kafasında tahminler yürütür. Aklından geçen soruları yine kendi cevaplar:

“Vergi Bakanı ile Hazine Başkatibi arasındaki ilişkileri güçlendirmek için çağrılmış olabilir miydi? Belki...” (s.218)

Sargon, Lu-Uta'nın bakan olmasından sonra hedeflerini düşünmeye devam etmektedir. Vergi Bakanlığını ondan alacak ama durmayacaktır. Şöyle ki:

“Peki ya sonra? Sonraki hedefi naiplik olacaktı. Kral naibi olup Yurttaşlar Meclisini yönetmek, kraldan sonraki adam olmak ulaşılamayacak bir amaç mıydı? Hayır!” (s.221)

Aşu Mezral, gerçek kimliğini açıkladığında Sargon'un tepkisizce iyi davranması, Aşu Mezral'ı düşündürür. Sargon'un bu durumu kendi lehine kullanmak için düşünmeye başladığından şüphelenir:

“Kral ve kraliçenin yanındaki saygınlığının bunda etkisi olabilir miydi? Oğlunun gözünde nüfuzundan faydalanılacak bir rahibeden başka kimse değil miydi? Belki...” (s.222)

Sanat anlayışı, tarihsel olayları birey üzerinden yansıtmaya çabası tarafından şekillenen Emrullah Özdemir, iç diyalog tekniğini zaman zaman kullanır. Çünkü tarihsel olaylar içinde drama düşmüş birey, içinde yaşadığı toplumla, yakın çevresiyle ve hatta kendisiyle bile çatışma içindedir. Çatışmanın olduğu yerde iç monolog ve iç diyalog gibi teknikler kullanılabilir.

3.3.4. İç Çözümleme

Kahramanın duygu ve düşünceleri yazar-anlatıcı tarafından dile getirilir. Kahramanın ruhsal durumu anlatılır. Kahraman-anlatıcı bakış açısıyla yani “ben” diliyle yazılmış metinlerde, kahraman psikolojik durumu ile ilgili cümlelerde de iç çözümleme yapılabilir. Ancak bu teknik sıklıkla yazarın araya girerek kahramanın iç dünyasını dile getirmesi şeklinde gerçekleştirilen yazar anlatıcı tarafından dile getirilen metinlerde görülür. Tekin, iç çözümleme için: *“Anlatıcının araya girerek kahramanın duygu ve düşüncelerini okuyucuya aktarması demektir. “iç monolog” ve “bilinç akımı” yöntemlerinin devreye sokulmasıyla birlikte “iç çözümleme” yöntemi daha önceki ağırlığını kaybetmiştir.”*¹³³ demektir.

Son Kağan romanında, yazarın iç diyalog ve bilinç akımı tekniklerini kullanmadığı, iç çözümleme yönteminden ise sıkça faydalandığı görülmüştür. Yazar, Cengiz'in yaşadıklarına inanma sürecini iç çözümlemeyle anlatır:

“Cengiz o an, az önce yaşadıklarının sınav stresinden kaynaklanan bir hayal olabileceğini düşünüyordu ancak yanlış olduğunu fark etmesi uzun sürmedi... Eli istemsizce

¹³³ a.g.e., s.284.

boynuna gitti ve tişörtünün içinde boynundan sarkan zincire bağlı minyatür bıçağın varlığını hissettiğinde başına gelenlerin gerçekliğinden artık emindi.” (s.36)

İç çözümlemeyle kahramanların olaylar, durumlar karşısındaki davranış sebepleri, ruhsal durumları, yaşadıkları duygular hakkında bilgi verilir. Cengiz, babasının ona iş kurmak için ata toprağı satma fikrinden rahatsızlık duyar:

“Sedat Bey’in babasından devraldığı ve yetiştiğı kültür içinde maddi değerinden öte kutsiyet atfedilen bir emanet niteliğı taşıyan toprağı kendisi için satması düşüncesi genç adamı oldukça huzursuz ediyordu.” (s.38)

İç çözümlemenin en çok Cengiz’de kullanıldığı görülür. Eserin başkışisi Cengiz’in her düşüncesi, her davranışı bu teknikle açık hale getirilir:

“...Aklındakileri Salim Bey’le paylaşacaktı ancak karşısındakinin anlatacaklarına hazır olup olmadığını kestirmeye çalışıyordu.” (s.116)

“Cengiz içinde bulunduğu izahı güç durumu anlatma çabasının verdiği sıkıntıyla karşılık verdi bu soruya.” (s.62)

“Bu düşünceler onu politikada bilimsel konularda olduğu kadar başarılı olamayacağı kaygısına itiyor ama hedefleri için bundan başka yol olmadığını bildiğinden bu kaygılarını bir kenara bırakıp nihai amacına odaklanıyordu.” (s.199)

“O’nun bu şekilde kendinden emin ve net konuşması Kenan’ı oldukça mutlu ediyor, karşısındaki beşerî eserde payı olduğunu düşünerek keyifleniyordu.” (s.227)

Hâkim bakış açısıyla yazılmış **Tomris** romanında, iç çözümleme tekniğı çok sık kullanılmıştır. Yazar, kahramanların ruhsal durumlarını, olaylar karşısında verdikleri ruhsal tepkileri sebepleri ve sonuçlarıyla incelemek için iç çözümlemeyi faydalanır:

“Kiros her ne kadar sakın görünmek istese de sabırsızlığı ve heyecanı gözlerinden okunuyordu. Aylardır bu mektubu, daha doğrusu Saka Türklerinin kadın hükümdarının teklifine verdiği cevabı bekliyordu.” (s.11)

“Elçi Sarta elleri titreyerek mektubu muhafazasından çıkardı. Kralının beklentilerini karşılayamayacak olmanın verdiği tedirginliğin tüm bedenini sardığı her halinden belli oluyordu.” (s.12)

“Kral Kiros, Türk Han’ından gelen cevaba öylesine sinirlenmişti ki, karaya çalan esmer yüzü bir anda bembeyaz kesildi. Damarlarındaki tüm kan, öfke kusan gözlerinde toplanmıştı adeta... Böylesi zamanlarda yapılacak en iyi hareket günün talihsizinin kim olacağını bekleyerek sessiz kalmaktı... Kral, sinirlerinin yatışması için sarayın içinde bir o yana bir bu yana hızlı adımlarla yürümeye ve kendi kendine söylenmeye başladı. Bir yandan da bundan sonra ne yapması gerektiğine karar vermeye çalışıyordu.” (s.15)

“Şimdi ise tek amacı en zayıf dönemini yaşayan Türkleri teslim olmaya zorlayarak ya da yenerek yıllardır içinde yanan intikam ateşini söndürmek, benliğini tatmin etmektir.” (s.23)

“Çevresini süzerek birinin ona beklediği soruyu sormasını umdu ama oradaki hiç kimse yanlış bir soru sorarak bu iri yarı adamı hiddetlendirmek istemiyordu.” (s.24)

“Ok üstadı Siamak, bir an için kılıcına davranmayı düşündü ama kılıçla yapılan bir karşılaşmada rakibinden alacağı üç dört darbeden fazlasına dayanamayacağını farkındaydı. İri kıyım adamın ne denli güçlü olduğunu, ufak tefek vücuduyla onun karşısında hiçbir şansı olmadığını biliyordu.” (s.26)

“Hesam ne yapacağını şaşırmıştı. Pers ordusundaki varlığı yüzünden kendisini daima ikinci adam olmaya mahkûm eden dev cüsseli Atash, bir anda sarayın bahçesinde belirivermiş, böylece yıllardır dış bilemediği Siamak’ı öldürme fırsatı elinden uçup gitmişti.” (s.27)

“Bu arada iki hizmetçi kendisini özel hissetmesi için yalnızca Atash ve çevresindekilerle ilgileniyor, oturduğu masaya daha iltimaslı davranarak türlü yiyecek ve içeceklerle donatıyorlardı.” (s.28)

“Vezir, bu oyunda ÷lkedeki birçoğuna yaptığı gibi kralına da üstün gelebilecek yeteneğē sahipti ancak hiçbir zaman onca insanın içinde onu yenme gafletine düşmezdi.” (s.30)

“Hitas, akıllı her adamın öfkeli bir kralın huzurunda yapması gerektiğē gibi Kiros’un aşağılayıcı sözlerine hiçbir zaman karşılık vermezdi ama bu kez kendine has kurnazlığıyla, zekasının O’ndan üstün olduğunu ima etmeye kararlıydı.” (s.31)

“Kral, dinlediğē bu güzel hikâyenin üzerine bilgece ama aynı zamanda tehditkâr bir konuşma yapma gereğē hissetti.” (s.33)

“Genç adam benliğini esir alan garip sıkıntıdan kurtulabilmek için, huzur bulabildiğē tek yerde, Esik Gölü’nün kıyısında almıştı yine soluğū... Sevincini, hüznünü, aşkını, coşkusunu önce onunla paylaşır, yüreğinden geçenleri cennetten bir parça gibi önünde duran Esik Gölü’ne anlattıkça hafifler, kendini yeniden doğmuş gibi hissederdi.” (s.39)

“Gölün kıyısına her gelişinde Tunga Han’ın ve Korkut Ata’nın varlığını yanında hissediyor, ataları hain Pers tuzağına kurban gitmeseydi ülkenin nasıl bir yer olacağını düşünüp hırslanıyordu.” (s.42)

“O yıllarda Esik Gölü’ne bağlılığının en büyük nedeni, kimseye itiraf edemese de “Korkut Ata”yı görme arzusuuydu.” (s.45)

“Belli ki niyetleri öldürmek değildi. Öldürmek isteseler atını bağladığı açık alanda oku atına değil, pekâla kendine isabet ettirebilirlerdi.” (s.73)

“Yıllardır hayalini kurduğū bu anın tadını çıkarırcasına yavaş hareket ediyor, Korkut Ata’yla buluşmalarının çok uzun sürmeyeceğē bilincinde, süreci elinden geldiğince uzatmaya çalışıyordu.” (s.78)

“...O gün de öyle yaptı ve diğerlerinin de onu övmeye başlamasından çekinerek konuyu değıştirdi.” (s.101)

“Astiyag, zayıf düşen ordusunu toparlamak ve eski güçlerine kavuşmasını sağlamak için bir sükûnet dönemine girdi.” (s.108)

“Astiyag’ın, kızını Kambiz’le evlendirmesi o dönem için Med topraklarında çok yadırgandı. Çünkü Persler, Med Krallığı’nın içinde alt tabakadan hakir görülen insanların oluşturduğu bir topluluktu ve onların hükümdarları bile olsa Med Kralı’nın kızına denk görülüyordu. Med soyluları; Mandana gibi güzel bir prensesin, kendileri gibi asil insanlar dururken bir Persli ile evlendirilmesini sindiremiyorlardı.” (s.109)

“İşte bu olayla Astiyag, daha sonra torunu Kiros’un krala kin güden Harpag’ın yardımıyla kendini tahttan indirerek Med Krallığı’na son vereceği sürecin ilk adımlarını atmış, tabiri caizse kendi sonunu hazırlamış oldu.” (s.113)

“Kambiz her ne kadar savaştan hoşlanmayan sakin yapılı bir adam olsa da, ordusunun komutanına oğlunu yedirebilecek kadar acımasız ve gaddar Med Kralı’nın, bu emrinden sonra önünde fazla bir seçenek kalmamıştı.” (s.114)

“Kiros’un bu mücadeleye cesaret edememesi daha o andan itibaren Pers ordusunun moralini bozmaya başlamıştı.” (s.116)

“İnsan dediğin işte böyle oğul! Hırs ve kıskançlık gözünü kör ettiyse, bir çocuğun yapamayacağı hataları yaparsın. Bu yüzden devletini, milletini yüce kılanlar her zaman hırsına ve kibrine hâkim olanlardan çıkmıştır.” (s.121)

“Tanrı, insanın alın yazısını yazsa da iradesine karışmaz ve yapacağı yanlışların sonuçlarına katlanmasına engellemez. İşte “ilahi adalet” denilen şey budur. Alp Arız da elbet yaptığı hataların sonuçlarına katlanacaktı ve katlandı da.” (s.124)

“Acun üzerinde birçok insanın, özellikle ticaretle uğraşanların kendilerine en rahat hissedecekleri yer, güçlü bir devletin himayesinde oldukları yerdir. Hele bu yerler tacirlerin vazgeçilmez güzergahı İpek Yolu üzerindeyse, onlar için bulunmaz bir nimettir. İşte bu yüzden akli yüce Alp Tunga’nın kurduğu şehirler acun durdukça var olacaktır.” (s.126)

“Barsgan’ın istediğini kabul etmek, Türk Han’ının Rüstem’den çekindiği anlamına gelirdi ki bu durum Alp Er Tunga’nın adına yakışır değildi.” (s.129)

“Biraz önce Pers ordusunu coşturan özgüveni, yerini endişeli bir bekleyişe terk etti. Artık tutunabildiği tek dal ellili yaşlarına yaklaşmış rakibine göre avantajı olan gençliği idi... Benliğini engelleyemediği bir korku dalgası yayılıyor, vücudundan soğuk terler boşanıyordu.” (s.130)

“Alp Tunga’nın Pers topraklarında daha fazla ilerlemeyişinin en büyük nedeni, Türk askerlerinin o coğrafya üzerinde daha fazla dağılmasını istememesiydi.” (s.133)

“On yaşına kadar sarayda bir köle olarak yaşaması ve uzun yıllar Med soylularınca hakir görülen bir Persli olmasının bu kararı almasında etkisi büyüktü.” (s.136)

“Bir müddet sonra Rüstem, Alp Tunga’nın gözlerinde kendine acıyan bakışları yakaladığında asıl gerçeği fark etti. Tunga Han bilerek mücadeleyi uzatıyor ve ölmeden önce kendisini Pers halkının gözünde efsaneleştirmek istiyordu.” (s.143)

“Tunga Han, kurultay üyelerinin Kiros’u yakalatarak idam edilmesi isteğine sıcak bakmıyordu çünkü her ne kadar akıllı bir devlet adamı olsa da, savaş bilgisi ve tecrübesi zayıf Kiros’un yerini, ondan sonra kimin alacağı belli değildi.” (s.146)

“...Kendi sarayında tahtına oturan Tunga Han’ın karşısında düştüğü durum onu çileden çıkarıyordu.” (s.148)

“...Han, Kiros’un her türlü hileye başvurabilecek karakterde bir adam olduğunu biliyordu ancak Pers toprakları üzerindeki otoritesini hatırlatmak için daveti kabul etmesi gerekti.” (s.149)

“Yemekleri kontrol etmesi için görevlendirilen Türk askerleri de orada bulunan herkes masalara gelen aynı yemekleri yediğinden zehirlenme gibi bir tehlikenin varlığına ihtimal vermediler.” (s.150)

“Han, en azından cesedinin bu hainlerin eline geçmesine izin vermek istemiyordu. Oturduğu yerden “Berk!” diye gürledi.” (s.152)

“Eski Lidya Kralı’nın kendisini hoşnut etmek için yalan söylemeyeceğini iyi bilirdi. O yüzden Karun’un tespitleri Kiros için büyük önem taşıyordu.” (s.163)

“Arman’ın cansız bedeni uzun yıllar sonra ayrı kaldığı yurdunda ölmenin verdiği hazla gülümsüyordu adeta. Böyle düşünmek genç kızın acısını bir nebze olsun dindirdi.” (s.169)

“Kurultayı böylesine düşündüren ölüm değil yıllardır yeniden imar etmeye çalıştıkları ata mirası Saka Türk Devleti’nin bu kez tamamen yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalmasıydı.” (s.173)

“...Yine biliyorlardı ki kanları ancak yurtlarını savunmak için aktığında kutsallaşacaktı.” (s.186)

“...Pers ordusunu planladığı yere çekecek, sonra da savaşa lehine çevirebilmek için elinden geleni yapacaktı.” (s.203)

“Normal şartlarda bunun bir tuzak olduğunu görebilmek hiç de zor değildi ancak Başşad o an için Mayda’dan başka hiçbir şey düşünmüyordu. Aklındaki tek şey onu düşmanın elinden kurtarabilmektir ve bunun için gerekirse kendini feda etmeye kararlıydı.” (s.210)

“Oğlu bu çılgınlığı Han soyunun devamını kurtarmak için yapmış, bu uğurda iki bin askeri ile birlikte kendini de feda etmişti.” (s.212)

“Ağlamayacaktı... Bir anneden önce bir ulusun önderi ve milletin güç timsaliydi. Kendisini zayıf gösterecek en ufak hareket askerini yıkar, bitirirdi.” (s.219)

Tomris’te iç çözümleme tekniği diğer anlatım tekniklerine göre oldukça fazla kullanılmıştır. Tekniğin kullanıldığı bölümlerden hareketle, iç çözümleme tekniğinin romanda olay içinde verilmemiş nedenlerin açıklanmasında, kahramanların davranışlarının sebeplerinin açıklanmasında kullanıldığı söylenebilir. Kral Kiros’un çevresindekilere davranışları, çevresindekilerin ona karşı davranışları; Kiros’un Türklere bakış açısı, Alp Er Tunga’nın nasıl bir hükümdar olduğu, saygınlığının altında yatan sebepler, Pers topraklarında daha fazla ilerlememesinin nedenleriyle birlikte Türk devleti gelenekleri, Türk yurduunun kutsallığı; Tomris Han’ın liderliği anlatılır. Eserde kullanılan iç çözümleme ile yazar, okuyucunun kafasında hiçbir soru işareti bırakmamış, her şeyin sosyal, psikolojik sebebi, sonucu gözler önüne serilmiştir.

İç çözümleme yöntemi her ne kadar yazarın okuyucuyla anlatı arasına girerek kahramanın zihninden geçenleri aktarmaya çalışması ise de “ben dili” ile yazılmış yani kahraman anlatıcının bulunduğu metinlerde de iç çözümlemeye rastlamak mümkündür. **Ruhum Kıyama Kalktı**’da kahraman anlatıcı olmasına rağmen iç çözümleme tekniğinden faydalanılmıştır:

“Şeb-i Arus ’um geliyor işte! Mevlana ’ninkinden farkı; beni heyecanlandıran kısmının sonsuz hayata atılan ilk adımdan çok şu anki hayatımın, çektiğim ıstırapın ve kabusların son bulacak olması.” (s.16)

“Hayatım boyunca çektiğim bütün acılar, doğumumdaki talihsizliğin kefareti!” (s.28)

“...Babasının gözündeki annesinin katili olan, sevdiği kadının gözündeki kendini başkasının kollarına iten Ahmet Ziya, layığını bulmuştu nihayet.” (s.43)

“Hayat öylesine hızlı değişimlere gebedir ki, tam çukurun dibindeyken bir anda dağın zirvesine çıkabilir, ya da dağın zirvesindeyken kendini bir anda çukurun dibinde bulabilirsin. Kaderin cilvesi dedikleri işte tam olarak budur.” (s.88)

“Şeb-i Arus ’umun yollarını gözlememe neden olan o an, işte o andı. Ve işte o an: Ruhum kıyama kalktı!” (s.153)

“Her gün aynı ıstırapı çekeceğim. Uzun bir hayat dilediğim son şeydi. Tek istediğim içimde yanan ateşi bir nebze olsun söndürmek adına, her şeyimi elimden alan zalimlere dünyayı dar etmek, yaptıklarının bedelini ödetmekti. Hatta bu uğurda şehit olabilirim dünyaya gözlerimi yumarken belki bir parça huzur bile dolardı benliğime.” (s.171)

“Heyhat, daha da tuhafı bana çocukluğumdan bu yana yapıştırdığı annemin ölümüne neden olan kişi yaftası, artık evladının ölümüne neden olan baba olarak onun omuzlarındaydı.” (s.172)

“Ölüme rıza göstereli çok olmuştu. Beni asıl endişelendiren bunun uzun ve sancılı bir süreç olacağı düşüncesi idi. Savaşırken bir kurşun ile olmasını yeğlerdim ama artık böyle bir ihtimal yoktu.” (s.175)

Tarık romanında da iç çözümleme tekniğinden sıkça faydalanılır. Kahramanların ruhsal durumları, olaylar karşısındaki tepkileri ve bunların içsel sebepleri anlatıcı araya sokularak verilir.

Ezrak ve İspanyol komutan arasında yaşayan kitap tartışmasında olay güç gösterisine döner. Ezrak'ın arkasındaki halkın ve komutanın durumları iç çözümleme ile verilir:

“Onun dik duruşu kalabalığa da tesir etmiş, öfkeli bir hareketlilik başlamıştı... İspanyol komutan geri adım atmaya niyetli görünmüyordu çünkü mesele artık kitaptan çok orada kimin sözünün geçtiği idi.” (s.12)

Teslim Antlaşması'nın henüz geçerli olduğu zamanlarda, zorla vaftiz edilmek istenen Fatıma için ayaklanan halka, yanlış kişinin vaftiz edilmek istendiği, karışıklık olduğu yalanı söylenir. Ayaklanan halk da bu açıklamayı yapan kumandan da yalanın farkındadır ve anlatıcı araya girerek açıklama yapar:

“... Bunun ortalığı sakinleştirmek için söylenen bir yalan olduğunun herkes farkındaydı ancak her iki taraf da kentin huzuru için bu yalana inanmak zorundaydı.” (s.41)

Kral Ferdinand, Kraliçe Isabel'in bazı tutum ve davranışlarını onaylamaz. Buna rağmen karısına karşı çıkacak cesareti yoktur. Ferdinand'ın davranışları iç çözümleme ile anlatılır:

“...Karısının benliğini esir alan öfkeyi hissettiğinden yanına yaklaşmaya cesareti yoktu. Öfkeliyken Isabel'e yaklaşmanın bir kral için bile akıllıca olmadığını bilirdi. Sakinleşmesini bekledi.” (s.51)

Kral Ferdinand da Kraliçe Isabel kadar yaşattıkları vahşetten sorumludur. Vicdanları ile mücadeleleri ve kendilerini aklama çabaları iç çözümleme ile verilir:

“...Döktükleri binlerce masumun kanını, zaferlerini taçlandıran birer başarı abidesi olarak kabul etmenin, habis ruhlarını arındıramayacağını farkındaydılar. Yine de buna inanmak istiyorlardı.” (s.54)

Isabel ve Ferdinand, Jimenes'in Müslümanlarla ilgili yalan söylediğinin farkındadırlar. Jimenes, onları kandırdığını zanneder. Kahramanların bununla ilgili tavırları iç çözümleme ile verilir:

“...Kurnaz Başpiskopos'un daha önceki kendilerinin birçok kez başvurduğu oyunlardan birini tezgahladığını anlamışlardı ama bozuntuya vermediler.” (s.57)

“...İçinde kopan panik rüzgârını karşısındakine hissettirmek istemiyordu. Kraliçe söylediğini yapıp Müslümanları dinlerse kurduğu tezgâh ortaya çıkacaktı.” (s.59)

Tarik'ın babası Ziyad, Müslüman olmayı kabilesinden çok önce düşünür. Kabilesinin tepkisinden çekinir. Bu durum iç çözümleme ile anlatılır:

“...Müslüman olmayı dahi düşünmüş, sonra kabilesinin diğer mensuplarından farklı bir dine tabi olmanın saygınlığına zarar vereceği düşüncesiyle bundan vazgeçmiştir.” (s.102)

Tarik'ın Endülüs'ün fethine komutan seçilmesinin en önemli nedeni Berberî olmasıdır. Berberîlerin ve Arapların bu durum karşısındaki hisleri iç çözümlemeyle verilir:

“Üstün meziyetleri ile İslam ordusunda hızla yükselen Tarık'a ayrı bir ilgi vardı. Kendileri gibi bir Berberî'nin, Vali'nin en büyük komutanı olduğunu bilmek onları mutlu ediyordu.” (s.145)

“Ortalık buz kesti bir anda. Birkaç yıl öncesine kadar kendilerine su taşıyan bir kölenin kendilerine böyle fütursuzca karşılık vermesini hazmedemiyorlardı.” (s.147)

Borbos, Rodrigo'nun danışmanıdır ancak ona söyleyemediği birçok düşüncesi vardır. Borbos'un Rodrigo ile ilgili söylemedikleri, davranışları ve nedenleri anlatıcının yardımıyla, iç çözümleme tekniğiyle verilir:

“Danışman; ürkek bakışları yerde, Rodrigo'nun hayvani arzusunun Vizigot Krallığı'na ağır bedeller ödeyebileceğini kibar bir dille izah etmenin yollarını arıyordu.” (s.153)

“Rodrigo’nun tam bir aptal olduğunu düşünüyordu. Prensesle ilgili planlarının tamamen cinsel dürtülerinden kaynaklandığını da biliyordu.” (s.154)

Tarık bütün gücüne ve cesaretine rağmen başarısızlıktan korkar. Endülüs’ü alma tutkusu ve yaşadığı buhran iç çözümleme ile verilir:

“Başarısızlık ihtimali yüreğini sıkıştırdı o an. Biliyordu ki tek bir an bile kendinden şüphe etmeye, gaflete düşmeye hakkı yoktu ve en küçük basiretsizlik kendini bulunduğu mevkiden edebilirdi. Yerini almak için can atanların sinsice pusuda beklediğinden emindi.” (s.173)

“Büyük yaşamaya kararlıydı Tarık. Bu yüzdendi gemileri yakışı... Çıktığı yoldan geri dönmeyi düşünmeyişi... Hem İslam gibi büyük bir davası, Hz. Muhammed gibi büyük bir kılavuzu ona inanan ve güvenen cesur bir ordusu varken başka türkülüsünü düşünemezdi.” (s.206)

Musa, Tarık’la birlikte çıktığı yola ona düşman olarak devam eder. Musa, Tarık’la ilgili çatışmalar yaşar, onu kıskanır. Musa’nın yaşadığı durum iç çözümleme ile verilmiştir:

“Bir yanı onunla gurur duyuyordu, bir yanı öfkeliydi. Kimi zaman beklentilerinin üzerine çıkan başarısını kendi kendine övgüyle yâd ediyor, kimi zamansa emrine kulak asmadığını düşünerek hiddetleniyordu.” (s.258)

Musa’nın buhranının tek sebebi kendisi değildir. Halife Velid, Arapları üstün görür ve Musa, bir Berberî’nin başarısını kabul etmek durumunda kalır:

“Peki ya Araplardan başkasının başarısını sindiremediğini herkesin bildiği Halife Velid, Endülüs’ü Berberî bir komutanı fethettiğini öğrendiğinde ne olacaktı?” (s.259)

Tarık ve Musa, fethin itibarını paylaşamazlar. Tarık, fethin simgesi olan masayı Musa’ya verip vermemekte kararsızdır. Tarık’ın içinde olduğu durum anlatıcının araya girmesiyle verilir:

“...Masayı Musa’ya teslim etmezse şanlı bir komutan olarak çıktığı yolda isyankâr bir adama dönüşecekti. Teslim ederse kazandığı onca zaferin ve koca bir ülkeyi fethetmenin itibarını kendi elleriyle valiye sunmuş olacaktı.” (s.255)

Ergenekon romanında, Koncuk’un ticaret kervanını başındayken çok temkinli davrandığı görülür. Onun bu davranışının sebebi obasının sorumluluğunu üstlenmesindendir. Ruhsal durumu iç çözümleme ile verilmiştir:

“Bey oğlu, her yıl yapılan bu ticaretin obası için ne denli önemli olduğunu bildiğinden diken üstündeydi. Dahası bu mühim vazifenin başında ilk kez bulunuyor olmak, yanındakilere belli etmek istemese de toy yüreğini heyecanlandırmaktaydı.” (s.22)

Koncuk’un bütün dikkatine rağmen kervanına baskın yapılır. Yağmaya izin vermeyen Koncuk’un Munkur Tigin’i öldürmemesinin sebebi iç çözümleme tekniği ile anlatılmıştır:

“Koncuk, iki han arasında büyük sıkıntı doğuracağı belli olayın üstüne, bir de Han’ın yeğenini öldürmeyi ussal bulmayıp yaralı Tigin’i atına bindirdi ve saldı.” (s.28)

Anlatıcı, Kıyan’ın Akça ile konuşması sonrası araya girerek Kıyan’ın aklından geçenleri, endişelerini, düşüncelerini iç çözümleme tekniğinden faydalananarak anlatır:

“Kıyan bir an düştüğü derdi Akça’nın anlamış olma ihtimaliyle ürperdi. Böyle bir şey mümkün müydü? Akça, yüreğinin kendisi için yanıp tutuştuğunu anlamış olabilir miydi? Böyle bir ihtimal olmadığını düşünerek rahatlamaya çalıştı...” (s.66)

İl Han, Sevinç Han’la savaşı sırasında içine düştüğü hileyi anladığında üzüntü, hayal kırıklığı, şaşkınlık gibi duygular yaşar. Onun savaş meydanında yaşadığı ruh hali şöyle verilir:

“İl Han neye uğradığını şaşırmişti. Düştüğü pusuya mı yoksa aldığı tedbire rağmen Kırgız beylerinin kendisine ihanet etmesine mi yansın bilemedi. Çerilerinin mum gibi eriyip gittiğini gördükçe kahroluyordu...” (s.94)

Savaşı kaybedeceğini anlayan İl Han, oğul ve yeğenlerinin intikamını alabilmeleri için kaçmalarını emreder. Obaya dönen Kıyan ve Nüküz, obada kalıp savaşmak isteseler de yapmaları gereken bellidir. Kıyan'ın annesi Yılkın Hatun karşısındaki durumu, kaçmayı kendine yakıştırmaması iç çözümleme tekniği ile verilmiştir:

“Kıyan şaşkındı. Yalvaran gözlerle anasına bakıyor, ne demek istediğini kestirmeye çalışıyordu. Aslında söylemek istediğini anlamıştı ancak üzerine konduramıyor, yanlış anlamış olduğunu duymak için içten içe dua ediyordu.” (s.102)

Kıyan ve Nüküz, Ergenekon yoluna düşerler ancak Nüküz, ağır yaralıdır ve Kıyan onu kaybetmekten çok korkar. Akmaral'a durumu belli etmek istemese de kendisi de Nüküz için endişelenmektedir:

“Kıyan'ın dili Akmaral'ın duymak istediği şeyleri söylese de soluk alıp veriş her an biraz daha zayıflayan Nüküz'ün bu badireyi atlatabileceğinden pek emin değildi. Diline düşmeyen kelimeler kor olup içini yaktı.” (s.108)

Sevinç Han'ın adamlarının eline düşmemek için bir mağaraya saklanmak zorunda kalan Kıyan, Nüküz ve eşlerinin başka bir şansları yoktur. Durumları iç çözümleme tekniği ile verilmiştir:

“Mağara, Nüküz sağlığına kavuşana dek saklanabilmeleri için biçilmiş kaftandı... Yalnızca ev sahibi olan vahşi hayvanların saldırısına uğrama ihtimalleri vardı ki bunu göze almaktan başka çıkar yolları yoktu.” (s.117)

Mağaraya saklansalar da Nüküz'ün durumu iyi değildir. Kıyan, hatunlara ümit verecek sözler söyleyemez ve sonunda o da ümitsizliğini belli eder. Kıyan'ın ümitsizliği karşısında Akmaral'ın ruh hali şöyle anlatılır:

“Kıyan'ın sesindeki hüznün Akmaral'ı derinden sarsmıştı. Yüreği sıkıştı, ayaklarının dermanı kesildi. O vakte kadar kendilerine güç veren, ayakta tutan Kıyan da çaresizliğe düşmüşse Nüküz'ün durumu düşündüğünden daha kötüydü demek ki.” (s.120)

Börte Çine, Ulu Demirci'nin mabedine çıkarken farklı duygular yaşar. Börte Çine'nin heyecanı, korkusu iç çözümleme ile anlatılmıştır:

"...Sarı, parlak ışığın yükseldiği yere doğru yürümeye başladı. Sönmeye yüz tutmuş heyecan, benliğini tekrar ele geçirmişti. Kalbinin atışları yeniden hızlanmaya, başı dönmeye başladı. Mabedin girişine birkaç adım kala yüreğini korku mu kaygı mı olduğunu bilemediği tuhaf bir duygu kapladı. Attığı her adımda biraz daha artan bu duygu, mabedin eşiğine vardığında, heybetli bedenini sendeletecek kadar şiddetli bir hal aldı." (s.203)

Tong Yabgu romanında, yazar iç çözümleme tekniğinden sıkça faydalanır. Yazar, kahramanlarının her yönüyle anlaşılmasını istemektedir. Davranışların, düşüncelerin, duyguların ve tepkilerin okuyucu tarafından tam anlamıyla kavranabilmesi için iç çözümleme kullanılmıştır. Başkâhinin kehanetini geç vakitte bildirmesinin nedeni iç çözümleme ile anlatılır:

"...Böyle uygunsuz bir vakti seçmesinin tek nedeni, vereceği kehanetin önemine vurgu yapmak istemesiydi..." (s.15)

Romanda, iç çözümlemenin daha çok kahramanların davranışlarının sebeplerini açıklamak için kullanıldığı görülmüştür. Tong Yabgu'nun istemediği bir şeyi yapmayı, bir bilge istediği için kabul etmesi iç çözümlemeyle anlatılır:

"Balamir'in zamansız talebi Tigin'i huzursuz etmişti ancak bir bilgenin istediğini geri çevirecek değildi." (s.29)

Çulo, amcasını diğer misafirler gibi Kağan Otağı önünde karşılar. Böylece ona budunun diğer beylerinden ya da erkinlerinden daha fazla değer vermediğini göstermektedir (s.54). Çulo'nun davranışının sebebini okuyucuya anlatılması için iç çözümleme kullanılmıştır. Hürmüz'ün ölümünden sonra Hüsrev Perviz'in Hâkim'den rahatsız olması, içinde bulundukları durum iç çözümlemeyle anlatılmıştır:

"Kendisi gibi güçlü bir karaktere sahip her kadın, dünyanın herhangi bir yerinde herhangi bir taht için doğal bir endişe kaynağı sayılırdı. Ancak torununun bilmediği şey; bu güç, sahiplenme duygusuyla birleştiğinde krallığına ancak ve ancak fayda sağlardı." (s.72)

Şaman Balamir'in peşindeki casuslar tarafından köşeye sıkıştırılması ve yaşadığı ruh hali, zihninden geçenler, bunların bedenine etkisi iç çözümlemeyle anlatılmıştır:

“Tek derdi kendisiyle birlikte az sonra otağına sığınacağı dostunun da zarar görmesi ihtimaliydi. Benliğini esir alan kaygıyla ihtiyar bedeni yaprak gibi titremeye başladı.” (s.103)

Kahramanların birbiri hakkındaki düşünceleri iç çözümlemeyle öğrenilebilir. Aşunpatra'nın Börü'nün tavrı karşısındaki durumu da şöyledir:

“Sıradan zamanlarda değil bir tigin, civardaki Türk beylerinin tapınaklarına gelmesi, şifa bulması ve inançlarını benimsemesi için büyük çabalar harcardı ancak Börü'nün tepeden bakan tavrı ve umursamaz davranışları hoşuna gitmemişti.” (s.123)

Romanda, yazar iç çözümlemeyi en çok davranışların sebeplerini açıklamak için kullanmış, araya girerek her şeyi daha iyi anlatmaya çalışmıştır. İlgili kısımlar şöyledir:

“...Kahora'nın adını ünlemekten maksadı gelene yalnız bir ihtiyar olmadığı izlenimini vermektir.” (s.140)

“Çueng, tatsız başlayan tanışma faslını lehine çevirmek için en iyi bildiği işi, yağcılığı kullanmaya karar verdi.” (s.141)

“...Yorgundu. Uyuyup dinlenmesi gerektiğinin farkındaydı ancak dışarıdan her ne kadar hissiz ve sert görünse de aklı Tankut'taydı.” (s.158)

“Tong, yan gözle süzdüğü İmparator'un aklından neler geçtiğini anlamaya çalışsa da tecrübeli kralın ifadesiz yüzü açık vermiyordu.” (s.207)

“...Göktürk Kağanı, Romalı danışmanın hangi taleplerle geldiğini tahmin etmiş olmalıydı. Kendisini bekleterek hem elini güçlendiriyor hem de yıllar önce yaptığı ittifak teklifinin nazikçe geri çevrilmesine misilleme yapıyordu.” (s.362)

Ulu-Kan romanında iç çözümleme tekniğinden faydalanılmıştır. Yazar, anlattıklarının anlaşılabilmesi ve öğrenilmesi için kahramanlarının durumunu araya

girerek anlatmaktadır. Ulu-Kan'da iç çözümlemenin kullanıldığı bölümler şöyle sıralanabilir:

İno torunu Semu'nun yaptığı yaramazlıklara babası yanında olmadığı için ses çıkarmaz. Çocuğun ilgisiz kaldığını düşünür.

“Başka zaman olsa hiç yoksa hafif bir iki şamarı çoktan indirmişti ama oğlunun yokluğunda...Canını yakmaya gönlü elvermedi.” (s.6)

İnanna, kurban edilmeye götürülürken herkes ona ilgi gösterir. Alışık olmadığı bu durumla ilgili saflığı ve hissettiği yabancılık şöyle anlatılır:

“Halkın ve rahiplerin gösterdiği ilgi kendi halindeki kızcağızı utandırmış, meraklı gözlerden kaçmak için annesinin ardına sığınmıştı. İkinci Rahip onu kolundan çekip halka takdim ettiğinde şahit olduğu coşkuya anlam verebilmekten uzaktı.” (s.16)

İno, aralarında oğlunun da bulunduğu su çekicilerin döndüğünü duyunca korku ve ümidi aynı anda yaşar. Oğlunun ölmüş olması ihtimali şöyle anlatılır:

“Ağlamak, bağırıp çağırmak istiyor ama hiçbirini yapamıyordu.” (s.22)

Semu'nun babasının ölenler arasında olmayabileceğine ilişkin ümidi güçlüdür. Yazar, bunu çocuk zihninin güzelliği olarak anlatmıştır:

“Talihin çirkin yüzüyle henüz tanışmamıştı masum yavrucak...Hayatın kendisine böylesine küçük yaşta acımasız bir darbe indirebileceğini düşünmeyecek kadar saftı.” (s.24)

Samiray ve Mabel Bekçisi arasındaki ilişki yazarın anlatımıyla yaşadıkları olayların etkisinden sıyrılarak verilir. Eserde sert, soğuk, güçlü bu kişiler yalnız kaldıklarında yumuşak, sakın ve samimi olurlar. Bu durum şöyle anlatılır:

“Sıradan bir yaşamları olsaydı, karakterleri şüphesiz o an dışa vurdukları gibi olacaktı. Biri şefkatli bir baba, diğeri ise asil ve ağırbaşlı bir hanımefendi...” (s.93)

Od Han çevre krallıkların Ulu-Kan'la yapacağı savaşta destekçisi olmalarını ister. Bu amaçla onları hanlığına davet edip ziyafet verir. Yazar, Od Han'ın misafirlerini bu noktaya getirmek için uğraştığını şu sözleriyle belirtir:

“Dört kral da tek başlarına bir hiç olduklarını kabul ettiğine göre asıl konuya girebilirdi.” (s.175)

Od Han ile Ulu-Kan arasında yapılacak savaşta Od Han'ın ve Savaşçı'nın ruhsal durumları iç çözümleme ile verilir. Yazar, hâkim bakış açısının da verdiği rahatlıkla onları şöyle anlatır:

“Savaşçı, bir yandan oğlunun masanın çevresindeki krallarda uyandırdığı saygı ve korkuyu gördükçe içten içe gururlanıyor, diğer yandan Ulu-Kan'ı böylesine öfkeli ve ölümcül kılanın kendisine duyduğu kinin bir yansıması olduğunu düşünüyor ve vicdan azabı çekiyordu.” (s.178)

“Od Han, Ulu-Kan'dan korkuyordu. Adının geçtiği her bahiste bunu hareketlerinde, yüzündeki mimiklerde ya da gözlerinde görmek mümkündü.” (s.179)

Savaşçı, oğlu karşısında yenilir. Bunda ittifak ortaklarının ihaneti de etkilidir. Son anlarındaki ruh hali şöyle anlatılır:

“Savaşçı son anlarına bir komutanın yaşayabileceği en ağır duygularla giriyordu. İhanet ve yenilginin acısıyla, hayatında hiç olmadığı kadar hırçınlaşmıştı.” (s.191)

Ulu-Kan'ın intikamını aldıktan sonra huzura kavuşamaması iç çözümleme ile anlatılır. Ömrü boyunca beklediği andan sonra hiçbir rahatlama hissetmez:

“Ulu-Kan babasının yerde yatan bedenine baktı. Ömrü boyunca bu anı beklemiş, bu ana kavuşabilmenin heyecanı ile yaşamıştı. Onun canını aldığı an ruhunun hafıfleyeceğini, intikam arzusuyla beslenen varlığının huzura kavuşacağını düşünmüştü. Ama şimdi bunların hiçbirini hissetmiyordu.” (s.193)

Demirci Lurza ile bir soylu olarak karşılaşan İstar, ondan intikamını alır. Lurza'nın İstar'a saldırısı bu kez İstar'ı koruyan muhafızın düşünmesine neden olmuştur. Yazar, muhafızın aklından geçenleri onun yerine söyler:

“Kıdemli muhafız öfkesinden burnundan soluyordu. Demircinin saygısızlığı kralın kulağına gitse ne yapardı?” (s.253)

İç çözümleme yöntemini çok sık kullanan yazarın kahraman ile okur arasına giren nefesi hissedilmektedir. Yazar, kahramanın anlaşılmasını okurdan beklemek yerine adeta bir öğretmen gibi anlaşılmayı istemektedir. İç çözümlemenin kararında kullanılması eseri yükseltirken aşırıya kaçılması değerini düşürmektedir.

Özdemir'in eserlerinde iç çözümlemeye çok sık rastlanır. Yazar, romanlarında tarihsel kişileri olaylar içine yerleştirerek Türklük, Milliyetçilik, özgürlük temalarını işlemiş; adeta romanlar ile hem tarihi öğretmiş hem de okuyucuları yetiştirmek istemiştir. Bu sebeple kullanılan teknik, okurun eseri daha iyi anlaması için kullanılmış kahramanların zihinlerinden düzenli çağrışımlar geçmesi sağlanmıştır. Özdemir, eserlerinde en çok iç çözümleme tekniğini kullanarak temalarının okuyucunun zihninde yer etmesini istemiştir.

3.3.5. Tasvir

Tasvir, varlıkların görülebilen özelliklerinin anlatılması; kelimelerle görüntü oluşturulmasıdır. Klasik romanlarda tasvire çok önem verilmemiş, modern romanlarda ise ayrıntılı işlenmiştir. Tasvir, anlatılanın zihinde canlandırılabilmesi, resmin tamamlanabilmesi için gerekli ve önemli bir tekniktir. Tekin: *"Tasvir, romanın kurmaca dünyasında yer alan kişi, zaman, olay, mekân gibi unsurları, sanatın sağladığı imkanlardan yararlanarak görünür kılmaktır."*¹³⁴ demektedir.

Tasvirin amacı, anlatı unsurlarını okuyucunun zihninde canlandırmaktır. Emrullah Özdemir, romanlarında çok fazla ve uzun tasvir yoktur. Yazar, romanda işlevsel şahıs ve mekân tasvirleri kullanır. Kahraman tasvirleri kısa tutulur, abartılmaz. Mekân tasvirlerinde de önemli olan insan-mekân ilişkisidir. Mekânlar insan dramlarıyla bütünleşmiştir. Mekânlar, sosyal bir çevre oluşturmaktan çok kahramanların ve tarihsel olayların ruhunu yansıtır. (Çalışmanın mekân tahlili ve şahıs kadrosu bölümünde bu tasvirler incelendiği için burada tekrara girilmeyecektir.)

¹³⁴ a.g.e., s.218.

Son Kağan romanında, yazar tasviri yalnız mekânlarda değil bazı nesneleri görünür kılmak adına nesnelerin anlatımında da kullanılır. Tasvir tekniğinin kullanıldığı bölümler şöyle sıralanabilir:

“Uçsuz bucaksız bir ovada bembeyaz bir atın sırtındaydı. Gece olmasına rağmen kusursuz hilalin şiddetli ışığı her yeri gündüz gibi aydınlatıyordu. Üzerinde gözleri kamaştıracak kadar parlak bir zırh ve sağ elinde devasa bir kılıç, önünde adeta sonsuzluğa uzanan büyük bir orduya yönünü dönmüş vaziyette, nerede olduğunun ve ne yaptığının farkında olmadan bekliyordu.” (s.15)

“Sandığın içinde çok değerli mücevherleri koyduklarına benzer, kırmızı ipek kumaşla kaplı iki bölüm mevcuttu. Bölümlerin birinde yaşlı adamın dediği gibi kavuna benzer bir meyve vardı ki bu; bir meyveden çok kusursuz ve minyatür bir tenis topunu andırıyordu. Diğer bölümünde ise arkasından altın bir zincirin uzadığı, üzerinde tuhaf bir alfabe ile yazılmış yazılar olan, en fazla başparmak uzunluğunda altın bir bıçak... Değerli bir koleksiyonun en nadide parçası olabilecek kadar etkileyiciydi ve minicik sapı göz alıcı taşlarla bezeliydi.” (s.34)

“Yüzünden hissettiği soğuk suyla kendine geldi Carl. Penceresi olmayan, basık ve karanlık bir odanın içindeydi ama buraya nasıl geldiğini hatırlamıyordu. Odayı aydınlatan tek ışık odanın bir köşesinde yerden yükseliyordu ve zayıftı.” (s.136)

“Hayalet zırhta gerekli enerji için küçük ama uzun süre dayanabilen bataryalar üretilmiş, termal kameralara önlem olarak zırhın ısınısını ortam ısısına göre ayarlayan soğutucular yerleştirilmişti. Kıyafeti üzerinde, görüntülerde perspektif ayarlarını sağlayabilmek için de mesafe sensörleri kullanılmıştı. Mesafe sensörleri ayrıca kıyafetin içindeki ekrandan kullanıcısına herhangi bir hedefin mesafesini de veriyordu. Çevrede algılanan ani hareket değişiklikleri aynı şekilde kullanıcı ekranına iletiliyordu... Kıyafetin kol kısmıyla zırh arasına silah entegre edilmişti. Yakın mesafede rüzgâr ev basınç gibi faktörlerden etkilenmemesi için süpersonik mermi çıkış hızı sağlanan bu silahın üç bin metrede etkili mesafesi vardı...” (s.143)

“...Ayın tüm gücüyle ortalığı aydınlatığı bir gece vakti demir bir kapıyı aralamıştı İlteber. Geniş bir bahçenin çevrelediği, iki katlı güzel bir evin önündeydi

şimdi. Evin on adım önünde sarmaşıklarda çevrelenmiş ahşap bir çardakta on beş gün önce gördüğü genç adam oturuyordu.” (s.191)

“...Bu ambarların içinde iki bölüm bulunmaktadır. 60 metre uzunluğunda ve 30 metre çapında dizayn edilen bu ambarların 15 metrelik bölmesi tahıl ambarları kullanılmak üzere tasarlandı. Geri kalan 45 metrelik üst bölmede ise mevcut birçok biyolojik tehdide karşı etkili olacağı düşünülen kimyasal bir karışım geliştirildi.” (s.231)

“Ertesi gün kurul üyeleri kararlaştırıldığı gibi sığınakları incelediler. Seralardan buz odalarına, hastanelerden okullara ve sosyal aktivite merkezlerine, sığınaklardaki olanakların yukarıdakiler kadar iyi olması herkesin yüzünü güldürdü.” (s.232)

“Yüzündeki tüm damarlar koyu yeşil, hatta siyaha yakın bir renkte, teninin altından çok net seçilebilecek kadar belirginleşmiş, sanki vücudunun dışına fırlamış gibiydi.” (s.276)

“...O kıyılarda var olan tüm balıkları bilmesine rağmen bu çeşidini hiç görmemişti. O zamana kadar gördüğü en parlak pullu balıktı önündeki.” (s.271)

Yazar, eserinde hayalini kurduğu, ülkeyi taşıdığı yerlere okuyucuyu da yanında götürebilmek için özellikle fantastik öğeler diyebileceğimiz unsurlarda tasvir tekniğini kullanır. Cengiz’e güçlerin verildiği kutu, hayalet zırh, ambarlar, sığınaklar, virüsün etkilediği insanlardaki değişim tasvir tekniğiyle okuyucunun gözünde canlandırılmış, görünür kılınmıştır. Tasvirlerde, uzun ve sıkıcı anlatımdan uzak durulmuş, olayın seyri içinde yapılan tasvirler okuyucunun heyecan ve merakının diri tutulması için kullanılmıştır. Yazar, kıyamet öncesi çıkan balıkla ilgili tasvirini kısa tutarken ilgili sayfa¹³⁵ altına dabbetül arz ile ilgili açıklama yapmış ve esin kaynağını belirtmiştir.

Tomris’te, insan ve mekân tasvirlerinin yeterli ve ayrıntılı olmadığı görülmüştür. Yazar, insanları ve mekânları fiziksel özellikleriyle görünür kılmaktan çok insanların davranışları ve iç çözümlemeleriyle mekânları da olay örgüsünde dekor göreviyle kullanmaktadır. Tomris’te, tasvir sayılabilecek bölümler şunlardır:

¹³⁵ Özdemir, a.g.e., s.281.

“Kral Kiros, Türk Han’ından gelen cevaba öylesine sinirlenmişti ki karaya çalan esmer yüzü bir anda bembeyaz kesildi. Damarlarındaki tüm kan öfke kusan gözlerinde toplanmıştı adeta.” (s.15)

Yazar, Kiros’un normal görüntüsünü vermek yerine öfke patlamasıyla oluşan değişimin resmini çizmektedir. Olaya uygun olarak verilen tasvir o an için uygun, Kiros’u görünür kılmak için yetersizdir. Bir başka tasvir de Pers savaşçılarının savaş yaraları taşımalarının onur verici olduğu söylenir ancak Pers savaşçısının genel görüntüsü anlatılmaz:

“...Madalya gibi taşıdıkları savaş yaralarına mümkün olduğunca gözler önüne seren açık kıyafetler giymiş gözde savaşçılar, meraklı bakışlarla birbirlerini süzüyorlardı.” (s.21)

Yazar, Tomris’te, yalnız Korkut Ata ve Mayda’yı tarif eder. Onların tasvirleri de sade ve kısa tutulur:

“Kısa boylu, ak saçlı, seyrek beyaz sakallı bir adamdı...” (s.44)

“Uzun siyah saçları, zeytin siyahı gözleri ve onu tamamlayan beyaz teniyle ılık saçan, güzelliğiyle narin bir görünüme sahip olsa da Mayda da savaşçı ruhla yetişen binlerce Türk kızından yalnızca biriydi.” (s.52)

Mayda’nın gelin olması ile güzelliği anlatılır. Gelinliği, saç, altın süslemeleri, bindiği at ya da atın üzerinde duruşu anlatılmaz. Şöyle ki:

“Güzelliği dillere destan Mayda, saçlarına ve gerdanına taktığı altın süslemelerle, yeryüzüne yeni adım atmış melek gibiydi adeta.” (s.188)

Tomris’te verilen parçalar dışında, mekânlar bölümünde değinilen Babil’in Asma Bahçeleri hariç tasvir örneğine rastlanmaz. Klasik tarzda yazılmış bir eser olsa da tasvirleri yeterince ve yerinde kullanmak teknik başarı için gereklidir.

Mekânlar bazen de toplumsal yazgıyı anlatır. **Ruhum Kıyama Kalktı**’da, Kız Kulesi, Galata, Sultanahmet ve Erzincan Ovası bu işlevin gerçekleştiği örneklerdir. Bu mekânlar Osmanlı’nın çöküşünü temsil eder. Döneme damgasını vuran bitmek bilmeyen savaş ve yıkımlar, mekânla somutlaştırılır. Böylece mekân somutlaşır ve

yazar kurgu içinde söylemek istediği birçok şeyi tek başına anlatacak yeterliliğe kavuşur.

Tarık romanında mekân bölümünde ele alınan mekân tasvirleri dışında tasvir tekniğinden yararlanılarak en ayrıntılı anlatılan obje “Süleyman’ın Masası”dır. Kont Julian’ın rehberliğinde, Toledo’nun kuzeyinde, dağların ardındaki bir köy manastırının dehlizinde (s.280) bulunan masa, hâkimiyetin sembolüdür (s.248). Masa şöyle tasvir edilir:

“...Büyükçe bir masaydı. Kusursuz bir daireden oluşan üst tablası; yapılışının üzerinden geçen binlerce yıla rağmen kusursuz ve tek bir çizginin olmadığı, metal bir aynaya benziyordu. Tuhaf bir ışık yayıyordu sanki. Beyaz ve kendine çeken zarif bir ışık... Tablayı kavrayan kenarlar; iç içe geçmiş altın, zümrüt ve yakutlarla bezeliydi. Belki binlerce mücevherin kusursuz bir uyum içinde işlendiği bu kısım, denize süzülen bir kumsal misali masanın altına uzanıyordu. Kenarların bittiği yerde ihtişamlı devralan birbirine bitişik, kavisli ve en az kenarları kadar zarif üç yüz altmış ayak sağlam bir biçimde yere basıyordu. Her bir ayak en ince ayrıntısına kadar diğerinin aynısıydı. Ancak çok yakından bakıldığında seçilebilecek detaylara sahip olmalarına rağmen, hiçbirinin diğerinden en ufak farkı yoktu.” (s.250)

Süleyman’ın Masası, romanda Musa ve Tarık’ın arasını bozduğu gibi Musa ile Halife Süleyman’ın da arasını bozar. Musa, Süleyman, Velid masayı kendi şahısları için isterler. Tarık ise masayı fethin itibarının kanıtı olarak görür. Süleyman’ın Masası ile ilgili olay örgüsünde yer alan bu durum tarihle paralel gelişim gösterir.¹³⁶

Eserde, Tarık ve Musa’yı huzuruna kabul eden Halife Velid ve oturduğu sedirin süslemeleriyle ilgili tasvire rastlanır. Velid’in hastalığı iyice ilerlemiştir:

“Velid’in solgun yüzü, fersiz gözleri, takati kalmamış hali ve nefes alırken ciğerlerinden çıkan tiz ısıklık sesi, ağır bir hastalığın son aşamasında olduğunu gösteriyordu.” (s.276)

“...Bunları söyledikten sonra el dokuması ipek halıların süslediği ahşap pervazla çevrilmiş sedire yerleşti.” (s.277)

¹³⁶ Atçeken, a.g.m., s.24.

Ergenekon romanında, önceki romanlara kıyasla tasvir tekniğinden sıkça faydalanılmıştır. Teknik kullanılarak anlatılanlar görünür kılınmış ve anlatıcının duygularının okura aktarılması sağlanmıştır. Börte Çine, gördüğü rüyanın etkisiyle uyandığında şöyle görünmektedir:

“Börte Çine, yattığı yerden nefes nefese sıçradı. Kan ter içinde kalmış, terden ıslanan saçları tel tel alnına dökülmüştü...” (s.12)

Ergenekon’a uzanacak ateş, Koncuk’un ticaret kervanı başında yakılır. Sevinç Han’ın baskın yaptırdığı kervanda bulunanlar ise şöyle tasvir edilmiştir:

“...Kısrak, koyun ve sığır derisinden soğuğa karşı dayanıklı kaftanlar, yalmalar, canlı renkleriyle göz dolduran kilimler, usta demircilerin örsünde dövülmüş kılıçlar ve hançerler...” (s.21)

Koncuk, kervanın güven içinde yerine ulaşmasını ister, uyumayıp gözcüleri kontrole çıkar. O, gözcüleri dolaşırken bozkırın görünümü başarılı bir tasvirle çizilir:

“Dolunayın gündüz gibi aydınlattığı gecede önlerinde uzanan bakir toprağı taçlandıran diz boyu otlar, rüzgarla ahenkli bir dansa tutuşmuşlardı. Uzunca bir süre tek söz etmeden onların kusursuz bir uyum içinde yaptığı bu dansı izledi. Rüzgârın otların üzerinde denizi andıran küçük dalgalar yaratarak gezinişini... Rüzgâr ile otların temaslarından doğan tiz ısıklık, oturdukları yerden tanıdık bir ninni gibi kulaklarına çalınıyordu.” (s.23)

Eserde, Kıyan’ın Akça’ya aşkı ile onu tasvir etmesi, şiirsel bir edayla aşkını anlatması ve Kıyan’ın gözündeki Akça’nın güzelliği şöyle verilmiştir: *“Beni bunca tasaya düşüren bir ay yüzlüdür Nüküz. Öyle bir güzeldir ki dil ile anlatmak ne mümkün! Kömür karası gözleri kor olur dokunduğu yeri yakar. Dizili kaşları hançer olur bağrıma saplanır. Doğan güne sen dur diyen saçları tel tel ok olur göğsüme saplanır. Kanatlanıp göğe çıksa gökteki yıldız kıskanır. Damla olup suya düşse çağlayan ırmak kıskanır, kar olsa dağ kıskanır, yaprak olsa dal kıskanır...”* (s.35)

Sevinç Han ile İl Han’ın savaştığı gün tasvir edilmiştir. Tasvire bakıldığında, sanki gün, hava, gökyüzü İl Han’a kaybedeceğinin işaretini vermektedir:

“...Hava puslu, gök karaya çalan gri bulutlarla kaplıydı. Gün doğmuşsa da ortalık bu tasalı güne gözlerini açmakta direnircesine karanlık ve kasvetliydi. Gök; huysuz homurtuları andıran gürlemeleriyle az sonra bozkırın çamurlu toprağına karışacak yiğit kanlarına ağıtı erken başlatmış, tane tane değil sicim halinde bırakarak dökmekteydi gözyaşlarını.” (s.90)

Börte Çine ile Apar Han’ı arasında, dört yüz yıl sonra aynı savaş meydanında yapılan savaşta ise sanki zafer müjdelenmektedir: *“... Bu kez ne yağmur yağıyordu ne de ortalıkta sis vardı. Aksine güneş olanca varlığıyla yeryüzünü dövüyordu.” (s.251)*

Nüküz, Kıyan ve eşlerinin Ergenekon yolunda dinlendikleri ağaç ile ilgili olarak tasvir parçasına rastlanır. Ağacın çınar olması da dikkat çekicidir:

“Geniş bozkırın ortasında yalnız bir muhafız gibi bekleyen heybetli çınarın dibine vardılar.” (s.98)

Nüküz, Kıyan ve eşlerinin saklanmak için girdikleri mağara da tasvir edilmiştir. Mağara, kurtların inidir ve kurtlar, onların yuvalarında kalmalarına müsaade ettikleri gibi düşmanların içeri girmesine de engel olurlar. Kurtlar birer koruyucu, mağara ise bir ev haline dönüşür:

“...Gün batımına yakın, dağın çok dik olmayan zirvesine beş ya da altı yüz adım kala, ağaçların seyrekleşmeye başladığı bir yerde, muhtemelen vahşi bir hayvanın kendisine yuva edindiği, emekleyerek ancak girilebilen bir mağara buldu... Üzerinde, otağlardaki tündüğe benzer bir açıklık ve hemen göze çarpmayan girişi barınmak için oldukça elverişli idi.” (s.117)

Bilge, Börte Çine’yi Ulu Demirci’ye götürmeden önce, demir duvara giden geçidin girişini gösterir. Girişte, daha önce görmedikleri aralık anlatılır:

“...Bilge, kayalığı habis bir ağ gibi sıkıca sarmalayan sarmaşığı, sağa sola çekiştirerek ayırdı ve sarmaşığın arasında oluşan boşluktan meşaleyi uzattı. Kayalığın tam ortasında, bir aralık vardı. Onca zaman sarmaşığın ardında gizli duran, bir insanın yan dönerek anca geçebileceği bir aralık...” (s.201)

Göç yolunun girişi anlamına gelen bu aralık, kayanın parçalanması ile genişletilir. Dikkat çekici olan şey, bu yolun çok önceden Börte Çine için hazırlanmış ve gizlenmiş olmasıdır. Dört yüz yıl geçmiş ve adeta Tanrı'nın buyruğu yerine getirilerek Kutlu Kurt, Ulu Demirci ve Bilge, gizli giriş Demir Dağ yardımıyla yeniden doğuş başlamıştır. Ulu Demirci'nin mabedine çıkan Börte Çine, yıllardır gölgesinde yaşadıkları Demir Dağ'ın içindeki mağaraların, geçitlerin şaşkınlığını yaşamaktadır:

“Mağaranın köşelerinden birinde başka bir aralıktan içeri girdiler. Burası geride bıraktıkları mağaraya göre çok daha farklıydı. Yukarı doğru yükselen merdivenler, insan elinin değdiği belli kusursuz duvarlar önünde uzayıp gidiyordu.” (s.203)

Demir duvarın açıldığını müjdeleyen Arık'a işlemeli, kakmalı, harika bir kılıç (s.233) hediye edilir. Kılıcın tarifinde bu kadarıyla yetinilmiş, ayrıca budunun tuğu şöyle tasvir edilmiştir:

“Gök rengi bayrak üzerine altın renkli bir kurt başı motifi işlenmiş tuğ, esen rüzgârla aheste aheste dalgalanıyordu.” (s.237)

Tong Yabgu romanında, tasvir tekniğinden faydalanılmıştır. Yazar, yalnız mekânları ve varlıkları görünür kılmamış, savaş sahnelerini tasvir ederek okurun sahneyi yaşamasına fırsat tanımıştır. Tong Yabgu'daki tasvirlerle şunları örnek gösterebiliriz:

“Nihayet kayaların içine insan eliyle oyulmuş bir geçidin ağzına vardılar. Bir kişinin eğilerek ancak geçebileceği, girişi çalılarla gizlenmiş yüz-yüz elli adımlık geçidi geride bıraktıklarında önlerine rengi bakıra çalan ve tabla gibi dümdüz, geniş bir alan çıkıverdi. Etrafı düzensiz burçları andıran ve göğe doğru mızrak gibi yükselen kayalarla çevrili bu yeri dışarıdan görebilmek imkansızdı...” (s.30)

Yazar, Tong'u bilgelerin otağına götürürken tasvirden faydalanmış, *“Meşalesi sönük tuğlar; doğmuş, büyümüş ve yitip gitmiş Türk devletleridir. Meşalesi yananlar ise hâlâ var olanlar...”* (s.31) sözleri ile de tasvirini desteklemiş, meşale ve ateşe sembolik anlamlar yüklemiştir. Türk devletleri ateşe benzetilmiş, yıkılan devletler ise ateşin canlılığını kaybetmiş meşalelerle anlatılmıştır.

Yazar, sahnelerin anlatımına görüntülerin tasvirinden daha çok yer vermektedir. Hürmüz'ün cenaze töreninde görüntü şöyledir:

“Balmumuyla kaplanmış cesede, yaşarken sahip olduğu en gösterişli kıyafetleri giydirilmişti. Soylular üzgün görünmeye gayret ederek, sırayla cenazenin olduğu salona giriyor, kollarına giren yarı çıplak saray oğlanlarının eşliğinde lahidin önüne gelip secde ettikten sonra annesi Fakim ve oğlu Hüsrev Perviz'e başsağlığı dileyip salondan ayrılıyorlardı.

Boynundan ayak uçlarına kadar uzanan kahverengi keten elbise içerisindeki bir mag, cenazenin başında kendinden geçmişçesine dinsel bir hava okumaktaydı. Sesi öylesine iticiydi ki, okuduğu Zerdüşt ilahisi matem havası katmaktan çok, salondan bir an önce çıkma isteği uyandırıyordu.” (s.71)

Bölümde dikkat çekici olan Hürmüz'ün görüntüsünün, elbisesinin tarif edilmemesidir. Yarı çıplak saray oğlanlarının hali ve soyluların görünüşü yine okuyucuya bırakılmıştır. Ziyaretçilerin salondan bir an önce ayrılmak istediği söylenmiş, sebep olarak da magın sesinin kötülüğü verilmiştir. Yazar burada duygusal davranmış, kahramanları arasında taraf tutarak magın sesini kötülemiştir.

Tong Yabgu romanında tasvirin en çok kullanıldığı bölüm Hindu tapınağının anlatıldığı bölümdür. Tapınakla ilgili tasvir, mekân kısmında anlatıldığından burada tekrarlanmayacaktır. Oldukça uzun ve ayrıntılı tapınak tasvirinden sonra Ganişa'nın Gözü de şu şekilde tasvir edilir:

“...Tapınağın diğer ucunda fil başlı, dört kollu, insan vücutlu bir heykelin hayret uyandıran bir görüntüsü misafirlere göz kırptı. Tapınağın loş ortamında güçlü bir parıltıyla kendini gösteren safir ise heykelin başındaki oval tacın tam ortasındaydı. Açık mavi bir ışık yayıyordu.” (s.122)

Tong Yabgu'da küçük tasvirlerle de rastlanmaktadır. Çueng ve Benmar'ın konuştukları mekâna ait tasvir de bunlardan biridir:

“Birkaç koridoru geride bıraktıktan sonra, kenti neredeyse kuşbakışı gören pencerenin önündeki sedire oturdular.” (s.142)

Alınan bölümden hareketle Benmar'ın konağının birkaç koridoru geride bırakacak kadar büyük, şehri kuşbakışı görecek kadar yüksek ve bu iki bilgidен hareketle oldukça ihtişamlı olduğu söylenebilir. Benmar'ın konağı, kapalı mekânlarda anılmıştır ancak konağın bahçesinde bulunan bağların tasviri dikkat çekicidir. Yazar, bu tasvirinde birden çok duyuya seslenmiş, benzetmeler yapmış ve başarılı bir anlatım oluşturmuştur.

“Kente uzanan gür ağaçların oluşturduğu ormanlık alanın aksine, asmalar kurak denebilecek koyu kahverengi toprağın üzerinde yükseliyordu. Üstelik topraktan gübreye karışan ekşimsi bir koku yayılıyordu etrafa ki bu keskin bir anlaşılması güç bir kokuydu. Asmaların bir ip gibi intizamlı dizilişleri, üstelik bunun o devasa arazinin istisnasız her tarafında böyle oluşu Türk savaşçıların hayranlığını kazanmıştı.” (s.170)

Tong Yabgu'nun Roma ziyareti sırasında, Büyük Saray'da bulunan mozaiklerin okurun dikkatine sunulduğu görülmektedir. Tong Yabgu, mozaiklerin güzel ama abartılı olduğunu, Türklere göre olmadığını, özgür ruhlu Türklerin güzel saraylara tıkılamayacağını anlatır. Mozaikler ise şöyle anlatılmıştır:

“Maymundan tropik kuşlara, ejderhadan kaplanlara hatta deve üzerindeki iki soyluyu çeken köleye ve vahşi hayvanları avlayan Afrikalılara kadar çeşitli sahnelerin tasvir edildiği küçük parlak taşların varlığı dikkatini çekmişti belli ki.” (s.211)

Tasvirler, ait oldukları milletlerin kültürleri hakkında da bilgi vermektedir. Onların karakteristik yapılarını, beğenilerini anlatmaktadır. Büyük Saray'daki mozaikler Romalıların sanata düşkünlüklerini, onlar için sarayın önemini rahat ve gösteriş sevdiklerini anlatırken Medain Sarayı'nda Hüsrev Perviz için kurulan gölgeliğin tasviri de onun ne kadar zevk ve eğlence düşkünü olduğunu göstermektedir:

“Çoğu kara tenli Habeş kölelerinden oluşan hizmetçiler, krallarının emriyle hemen harekete geçti ve çok geçmeden eflatun tüllerden bir gölgelik, gösterilen yere dikiliverdi. Gölgeğin altına serilen ipek dokuması İran halıları ve onların üzerine serpiştirilen kaz tüyünden minderler de yerleştirildikten sonra Başkahya koşar adım Hüsrev Perviz'in yanına vardı.” (s.267)

Eserde, Türklerin gösterişli sarayları abartılı bulunduğu söylenir (s.211). Buna karşın Türklerin silahları gayet gösterişli ve özenli tasarlanmıştır. Tong Yabgu'nun Heraklius'a armağan ettiği ok şöyle tasvir edilmiştir:

“...Üzeri değerli mücevherlerle süslenmiş, uzun, ince, altın bir kutuyu Kağan'ına uzattı. İçinde altın temzenli, gümüş yelekli, gövdesi ve gezi yine altından bir ok vardı.” (s.368)

Emrullah Özdemir, savaşları ve çarpışmaları anlatırken kahramanlarıyla birlikte okuyucusuna da o sahneyi yaşatmaktadır. Kahramanın her hareketini film izletir gibi anlatarak okurun görmesini sağlamaktadır. Börü'nün Hüsrev Perviz'i öldürdüğü sahne de bunlardan biridir:

“Börü bunları söyledikten sonra, çerilerden ikisi kollarına ikisi bacaklarına yapışıp Hüsrev Perviz'in vücudunu gerdi. Börü eline kör bir balta aldı ve gergin bir vaziyette bekleyen adamın bacaklarından birine indirdi. Ve sonra ilk darbeyi diğerleri takip etti.” (s.379)

Yazar, Tong Yabgu'nun çarpıştığı anları da çok canlı ve etkileyici bir şekilde tasvir etmektedir. Aşağıdaki bölüm anlatımı örneklemek için alınmıştır:

“Tong, düşünmeden üzerine atılan adama doğru sıçradı. Kalkanına olanca gücüyle bir tekme savurdu. Adam tekmenin etkisiyle sırt üstü yere uzanmış, kendine gelemenden Tong kılıcı gırtlığına dayayıvermişti. Pusatını âdem elmasına soktu ve çıkardı.” (s.284)

Ulu-Kan romanında tasvir tekniğinden faydalanılmıştır. Mekân ve şahıs tasvirleri ilgili bölümlerde verilmiş olup anılması gereken diğer tasvirler şunlardır:

İnanna'nın kurban edilmeden önce giydiği elbisenin beyazlığına vurgu yapılmıştır. İnanna hem masumiyetin ve temizliğin sembolü olan beyaz elbiseyi giymiş hem de bu elbise son yolculuğunda onun kefeni olmuştur.

“İnanna'nın, giydiğinde fakir yaşamı boyunca ilk kez kendisini peri masalından fırlamış gibi hissettiği, bol dökümlü, süt beyaz bir elbise...” (s.16)

Su çekicilerin cesetlerini görenlerin halleri anlatılmıştır. Bu anlatımda hem benzetme sanatından faydalanılmış hem de tasvire hareket unsuru üzerinden ağırlık verilmiştir:

“Kapıların açılmasıyla insanlar bendini yıkan bir sel gibi dışarı taşmaya başladı. Sağa sola koşturanlar, yerdeki cesetlerin üzerinde pervane gibi dönenler, yakınının cesedini bulup başında dizlerini dövenler...” (s.25)

İno, oğlu Kunadra’nın cesedini defin için hazırlar. Bu hazırlık dönemin geleneklerini yansıtmaya açısından önemlidir. İşlem ayrıntılarıyla şöyledir:

“Oğlunun toza çamura bulanmış yüzünü ve saçlarını temizledi. Ardından üzerindeki gömleği çıkardı. Keten bezi bir kez daha ıslatıp Kunadra’nın bedeninde gezdirdi. Göğsünde kuruyup kalmış kan lekelerini sildi. Cenazeyi suyla temizledikten sonra ellerini susam yağı dolu kaba daldırdı. Oğlunun yüzünü ve omzuna dökülen saçlarını yağladı.” (s.28)

Eserde, İnanna’ya tecavüz edilmesi sırasında gökyüzünün değişimi, kızın acısıyla doğanın da dile gelmiş olması adeta İnanna’nın değişen ruh hali ve yaşadığı acıyla gökyüzünün ona eşlik etmesi şöyle tasvir edilir:

“İnanna’nın acı çığlıkları, şiddetini geçen her an biraz daha arttıran rüzgârın uğultusuna karıştı...Gökyüzünü perdeleyen kara bulutlar tepelerinde biriktikçe halk daha da coştı. Halk coştukça soylu tecavüzcüler işlerini daha hırsla yapmaya başladılar. Kral hanedanının yedinci erkeği İnanna’nın üzerinden çekildiğinde meydan gök gürültüleri ile inliyor, şimşekler ardı ardına yeryüzünü dövüyordu.” (s.38)

İnanna’nın hali, zaman ve doğa, ölümüyle bütünlük oluşturur. İnanna’nın çektiği acının şiddeti giderek artmış, akan kanı giderek fazlalaşmış gökyüzü de yağmurunu giderek şiddetlendirmiştir:

“Masum yavrucağın gırtlğından sunağına düşen ilk damla kan ile yeryüzüne düşen ilk yağmur damlası aynı ana denk gelmişti. Uşki, İnanna’nın saçlarından tutup başını geri çekti. Zarif boynundan fışkıran kanı sunağın üzerinde gezdirdi. O sırada artık yeryüzüne bardaktan boşalırcasına yağmur yağıyordu.” (s.39)

Ayinden sonra İno ve İnanna'nın babasının tasviri de oldukça etkileyicidir. Kandırılmış ve yalnız bırakılmış iki adam bir baş ve bir vücut aynı kaderi yaşar:

“O andan itibaren kent meydanında, kolunun altında kopuk bir heykel başıyla İno ve kucağında cansız kızının bedeniyle şaşkın şaşkın etrafa bakan çobandan başka kimse kalmamıştı.” (s.41)

Eserde mabedin gücünden, tılsımlı, mistik bir yer olduğundan bahsedilir. Mabedle ilgili tasvir kapısıyla sınırlı kalmıştır. Mabede uzanan basamakların sonunda bulunan kapı şöyle tasvir edilir:

“Kanatlarından birine büyük bir yılan, diğerine ise kaplumbağa kabartması işlenmiş, iki kanadın tam ortasında tunç bir tokmak asılı büyük bir kapıydı.” (s.67)

Samiray'ın kamlık ritüeli bir sahne şeklinde tasvir edilmiştir. Görme, duyma ve hissetme duyuları kullanılarak yapılan anlatım şöyledir:

“Önce Mabed'in geniş salonunda tüyleri ürperten soğuk bir esinti gezindi. Meclisin ortasında bulunan Samiray gözlerini kapadı. Kollarını açıp başını geriye attı. Gözlerini açtığında siyah göz bebekleri yerinde kızıl iki alev parçası duruyordu... Meclisi aydınlatan meşaleler birdenbire söndü. Ortalık kısa bir an karanlığa büründükten sonra meşalelerin hepsi aynı anda tekrar alev aldı. Elleri duvarda, gözleri kapalı bekleyen kamların ayakları yerden birkaç karış yükseldi. Sonunda yüzlerce belki binlerce boğuk ses aynı anda, aynı sözleri birkaç kez tekrar etti.” (s.77)

Çig Besil'in idamı sırasında da tıpkı İnanna'da olduğu gibi doğanın tepkisi verilmiştir. İdam sırasında, insanlar da başlarına gelecekleri hissetmiş gibi tasvir edilmiştir:

“O an gök karardı, yer sarsıldı. İdamı izleyen halk tedirgindi. Celladın baltayı tutan eli titriyordu.” (s.80)

Yazar, eserinde kişilerinin durumlarına uygun olarak doğa ve gökyüzü betimlemeleri yapmıştır. Suşatra'nın hanesi mutlu, doğa şöyledir:

“Kiş soylusu Suşatra'nın bahçesi baharla birlikte hareketlenmişti. Taraçalar ve patikaların kenarları her yıl olduğu gibi rengarenk çiçeklerle bezeliydi. Dağlardan

esen ılık meltem tomurcuk veren ağaçların üzerinde geziniyordu. Gökyüzünde yılın en keyifli güneşi vardı. Ne kavuruyor ne insanları gölgelere sığınmak zorunda bırakıyor, yaşama arzusu saçan hafif sıcaklığıyla yeryüzüne dokunuyordu.” (s.149)

Od Han, ittifak teklifi için misafir ettiği kralları gösterişli bir masada ağırlar. Masa, Oda Han’ın krallığının diğerlerine üstünlüğünü simgeler. Şöyle tasvir edilmiştir:

“Od Han, kralları mücevher kakmalı, altın varaklı bir masanın etrafına topladıktan sonra söze girdi.” (s.173)

Doğa ve yaşananların paralellik gösterdiği bir diğer tasvir de Ulu-Kan ve Savaşçı’nın karşılaşmaları için yapılmıştır. Mistik güçlerin ve sıra dışı olayların anlatıldığı bu fantastik eserde doğa da üzerine düşeni yapmıştır:

“İki ordu Marakan’ın kuzeyindeki geniş ovada karşı karşıyaydı. Hava kan kokuyordu o gün. Toprak kan kokuyordu... Güneş savaşçıların öfkesinden besleniyordu sanki. Yeryüzünü yakıp kavurmak ister gibiydi.” (s.181)

Ulu-Kan’ın babasıyla savaşında, ordusunun giyimini güçlendirmesi aslında babasının gücünü bilmesinden ve düşmanının önemsemesinden kaynaklanmaktadır. O savaştaki giysileri şöyledir:

“Üzerlerinde önceki savaşlarında giydikleri önü açık yelekleri değil, düşmanlarınınkine benzer deri zırhlar geçirmişlerdi. Başlarında ise siyah katranla sağlamlaştırılmış demir miğferler vardı.” (s.181)

Sargon’un kralın davetine katılmak üzere özenle hazırlanışı da ayrıntılarıyla anlatılır. Bu hazırlık Sargon’un hedeflerine ulaşabilmek için gösterdiği çabayı da simgeler. Şöyle ki:

“Lugal’ın dükkanına gidip sakalını düzelttirdi. Saçlarına badem yağı sürdürdü ve tarattı. Reçine, çam sakızı ve amberbalığı dışkısının harmanlandığı güzel kokulu bir merhemi ellerine ve yüzüne sürdü. Boynuna ve bileğine lapis lazuli ile süslenmiş takılarını geçirdi.” (s.213)

Ulu-Kan, Pugsar'ı aldıktan sonra kral tahtında değil demir örgünde oturur. Örgün Ulu-Kan'ın gösteriş meraklısı olmadığını ancak büyük bir lider olduğunu göstermektedir. Şöyle anlatılmıştır:

“...Örgün yerden birkaç karış yukarda kare bir yükseltiden başka bir şey değildi. Yanları ve arka tarafı ince bir kavisle gövdesinden birkaç karış yükseltilmiş haliyle minyatür bahçe sedirlerini andırıyordu. Demir örgünün kenarlarındaki yükseltilere kendileriyle birlikte savaşıp kahramanlık gösteren kurtların postları seriliydi. Ön tarafında açılan bir oyuya ise yine kahramanca savaşmış bir alfa kurdun, özenle tahnit edilmiş başı yerleştirilmişti. Taht odasına girenleri, yırtıcı bakışları ilk gönkü gibi canlı, dişleri avını parçalamaya hazır görünen bu kurt başı karşılıyordu.” (s.273)

Eserdeki son tasvir örneği Akad ordusunun Lagaş surları içine girmesi ile havanın değişimi üzerine verilmiştir. Yazar, yaşanan olayın şiddeti ve korkunçluğuyla gökyüzünün değişimini birlikte anlatmıştır (s.304).

Özdemir'in tasvirlerinde görsel öğelerin anlatıda ağırlığını koruduğunu söyleyebiliriz. İşitsel öğelere pek yer vermeyen yazar, görsel öğeleri kullanarak okuyucuyu tamamen romanın içine çekmeyi amaçlamıştır. Mekân seçiminde yapılan tercihler roman kişilerinin bulunduğu ortamın ve kişilerin kendi benliklerinin özellikleriyle paralel gitmektedir.

3.3.6. Montaj

Başkasına ait bir yazı, fotoğraf, şarkı, gazete kupürü gibi bir ürünün değiştirilmeden esere eklenmesine montaj denilmektedir. Montaj tekniğinde önemli olan eklenen metnin anlatılan konuya uyum göstermesidir. *“Modern romanın kurgu tekniklerinden biri de başka türdeki metinlere hazır kalıplar halinde yapıştırma biçiminde yer vermedir. Buna “montaj tekniği” de denmektedir. Metinle organik bir biçimde yer almayan mektup, gazete kupürü, şarkı, şiir gibi başka türlü metinlerin yapıştırma biçiminde eklemlenmesine kolaj (collage) tekniği de denmektedir.”*¹³⁷

¹³⁷ Çetin, a.g.e., s.214.

Metin eklemede çeşitli amaçlar vardır. Kurmaca metine gerçeklik katma düşüncesi; romanla, romanın içeriğiyle tarihsel bir bütünlük sağlamak için o tarihsel döneme ilişkin metinlere yer verme düşüncesi; romanın içeriğini, iletisini başka metinlerle pekiştirme düşüncesi metin ekleme amaçlarından bazılarıdır. Amaç ne olursa olsun teknik uygulanırken dikkat edilmesi gereken nokta şudur: *“Montaj tekniği uygulanırken üzerinde durulması gerek asıl nokta şudur: Yazarın aktarmak, yararlanmak istediği metnin, şu veya bu maksatla kullanılmasından çok, alınan metnin, eserin genel yapısıyla bütünleşmesi, eserin genel dokusunda sırtmamasıdır.”*¹³⁸

Montaj tekniğinden faydalanan ürünlerin eserin genel yapısıyla bütünleşebilmesi için *“Metinlerarası ilişkiler bağlamında başka kaynaklardan alınan metinler ya ekleme metin ya da dönüştürülmüş metin olarak kullanılmaktadır. Metin ekleme yönteminde başka tür metinler, romana hazır kalıp metinler halinde olduğu gibi değiştirilmeden giriyordu. Metin dönüştürme yöntemindeyse başka tür metinler genellikle değinilen, göndermeler, dokundurmalar, sezdirmeler halinde ve dönüştürülerek, başkalaştırarak, bozularak, asli özelliğinden sıyrılarak yani yeniden üretilerek kullanılmaktadır.”*¹³⁹ sözlerine dikkat edilmelidir.

Montaj tekniği, Emrullah Özdemir’in eserlerinde severek kullandığı bir tekniktir. Yazar, montajladığı bölümleri eser kurgusuna katarak ustaca kullanır. **Son Kağan** romanında, tespit edilen montaj örnekleri şöyle sıralanabilir:

Roman başlamadan önce, Fener Rum Patriği Gregorios’un Rus Çarına yazdığı mektup (s.9) verilir. Mektupta Türklerin karakteristik özellikleri sıralandıktan sonra onları yıkmamanın yolları öğretilir. Roman kurgusu içinde Cengiz’in gördüğü rüyayı yorumlayan Sedat Bey, rüyada Ahmet Yesevi’nin *“Emanetini teslim etme vakti geldi.”* (s.17) sözünden hareketle Arslan Baba ve Yesevi menkıbesini (s.24) anlatır. Arslan Baba’nın Yesevi’ye hurma vermesini anlatan menkıbe¹⁴⁰ montaj tekniği kullanılarak eserde verilmiştir. Böylece rüyada Cengiz’e verilen nasip, Arslan Baba’nın Yesevi’ye taşıdığı nasibe benzetilmiştir. Yazar, İlteber’in Kalgançı Çak ile ilgili kehanetini romanda gümüş tepsi üzerinden Zeynep’e okutur. (s.95) Bu kehanet

¹³⁸ Tekin, a.g.e., s.268.

¹³⁹ Çetin, a.g.e., s.212.

¹⁴⁰ Algar, a.g.e., s.400.

“Televüt Türkleri Anlatısı”¹⁴¹ olarak bilinen anlatıdan montajlanmıştır. Kalgançı Çak, Türk Mitolojisi Sözlüğü’nde şöyle anlatılır:

“Altaylarda kıyamet gününe “Kalkana Çağ” denilir. Bu inanışa göre, insanların yeryüzündeki sayılarının azalacağı bir zaman gelecek. O zaman, kötülük dünyayı saracak. Cehennemin sahibi olan Erlik, yeryüzüne yakınlaşacak. Hayn başlangıcı olan Tanrı Ülgen unutulacak. İyi ruhlarla şer ruhlar savaşa tutuşacak. En sonunda Ülgen tek başına kalacak ve mahşeri başlatacak.

Diğer taraftan ise Türklerin kıyamet anlayışıyla aynı anlamda kullanılan “Ulug Kün” sözcüğünün de sonraki dönemlerin bir ürünü olduğu açıktır...”¹⁴²

Kıyamet inanışından yalnız gümüş tepsi metnini okurken değil İlteber’in Kalgançı Çak ile ilgili kehanetlerinin devamında, Cengiz’i son ziyaretinde söylediklerinde de (s.192) faydalandığı görülür. Yazar bu kısımlarda montaj kullanmamakla birlikte mevsimlerin değişmesi, dünyayı saracak illet, büyük savaşlar gibi konularda inanışlardan yararlanmış ve roman kurgusuna yerleştirmiştir. Eserde olay sonuçlandırıldıktan sonra En’am Suresi 6/6 Ayet montajlanmıştır. Ayrıca Türklerin Yafes’in oğlu Türk’ün soyundan geldikleri inanışa¹⁴³ gönderme (s.16) yapılır. Cengiz yeminini Göktürk yemini (s.17) şeklinde eder. Cengiz’in bütün ümitsizliğine rağmen sınava girmesi için “Umut fakirin ekmeği” (s.38) sözü kullanılır. Türkiye’nin yaptığı operasyonların haklılığı anlatılırken “Biz Yurtta Sulh, Cihanda Sulh vecizesini ilke edinmiş bir milletiz.” (s.151) denilmektedir. Ayrıca yazarın “İnsanlar plan yapar, kader de onlara bakar gülermiş. Mutlaka kaderin bizim için bir planı vardır efendim.” (s.162) sözleriyle kaza ve kader inancına gönderme yaptığı görülür. Cengiz’in Fransız gazetecilerle röportaj yaparken “...Mesela onları kamyonlarla çukura dökmek gibi bir iddiayla asla karşı karşıya kalmamışızdır.” (s.216) sözleri Cezayir soykırımına (s.216) göndermedir. Kenan’ın düşünceli yüzü eski Türk mezarlarında ölen kişinin mezarına dikilen balballara (s.224) benzetilir. Kenan’ın mücadelesinde ise yel değirmenine kılıç sallayan Don Kişot’a gönderme yapılmıştır. (s.225) Romanda buzun içinden çıkan balıkla kıyametten önce çıkacağı bildirilen yaratık hatırlatılır. Bunula ilgili dipnot düşülmüş ve açıklama yapılmıştır.

¹⁴¹ Yaşar Çoruhlu, *Türk Mitolojisinin Anahatları*, Kavalcı Yayınevi, İstanbul, 2002, s.121-127.

¹⁴² Celal Beydili, *Türk Mitolojisi, Ansiklopedik Sözlük*, Çeviren: Eren Ercan, Yurt Yayınları, Ankara, 2004, s.183-184.

¹⁴³ Beydili, a.g.e., s.266.

(s.281) Bunların dışında yazara ait olduğu düşünölen “*Hedefin ne kadar yüksekse olursa olsun, yüreğinde ona uzanabilecek bir inanç merdiveni vardır.*” (s.225) cümlesiyle kalıp sözlerden “*Kardeş mecburi bir dost, dost ise seçilmiş bir kardeştir.*” (s.30) sözlerinin montaj tekniğıyle kullanıldığı görölmüştür. Yazarın İlteber’i, “Yüzüklerin Efendisi’ndeki Gandalf”a; (s.31) Ajan Carl Stone’u da “Game Of Thrones’daki Jaime Lannister”a (s.128) benzeterek güncel filmlere de gönderme yaptığı görölmüştür.

Yazar, diğör eserlerinde olduğu gibi **Tomris**’te de montaj tekniğinden sıkça faydalanır. Yalnız Tomris’te montaj tekniğı **Ruhum Kıyama Kalktı**’da olduğu kadar aşırıya kaçmamış, ölçölü kullanılmıştır. Montaj tekniğinin kullanıldığı bölümlerle ilgili şunlar söylenebilir:

Eserde sayfa numaraları başlamadan, eserin kapak resmini de oluşturan Macar Ressam Zalan Kertai’e ait “Tomris Han” tablosu görseli ve Atatürk’ün “*Ey kahraman Türk kadını! Sen yerde sürünmeye değil omuzlar üzerinde göklerde yükselmeye layıksın.*” sözü yer alır. İlk iki bölümden sonra İran’ın Şiraz şehri yakınlarında bulunan antik Persepolis kenti kalıntılarında bulunmuş Kral Kiros rölyefi görseli (s.20) verilir. Kiros’un veziriyle satranç oynamasının ardından vezirin ağzından verilen satranç oyununun hikayesi (s.31) montaj tekniğı ile yerleştirilir. Hikâyenin sonuna on dördüncü yüzyıla ait, Pers sarayında satranç oynayan vezir ve kral minyatürünün görseli (s.32) yerleştirilmiştir. Eserde sık sık diğör milletlerden insanların Türklerin savaşçılığı ve cesurluğıyla ilgili görüşlerine yer verilir. Bunlardan biri de İtalyan Şair Taso’nun sözleridir (s.37). Macar Ressam Zalan Kertai’e ait “Saka Kadını Tablosu” görseli (s.38) de İtalyan şairin Türklerle ilgili sözlerinden sonra verilmiştir. Esik Gölü hem Türk tarihinde hem de eserde önemli yer tutar. Göle ait görsel (s.40) Barsgan Tigin’in anlatıldığı bölüme montajlanmıştır. Aynı bölüm içinde Sakalara ait Kul-Oba kurganında, milattan önce dördüncü yüzyıla ait olup iki adamın kan kardeşi olma ayinini tasvir eden altın plaka görseli (s.42) verilmiştir. Mayda ve Barsgan’ı anlatan bölümden önce İngiliz Yazar Lady Mary Wortley Montagu’nun Türk kadınlarını öven ve Türklük dışında bir süse ihtiyaçları olmadığını anlatan sözleri (s.49) ve yine Macar Ressam Zalan Kertai’e ait “Saka Kadını” tablosu görseli verilir. Bölüm sonunda ise Avustralyalı Komutan M. Montecuccoli’nin Türklerin kazandıkları zaferleri gelecek kuşaklara aktardıklarını anlatan sözlerine (s.56) ve Alman Ressam ve İllustratör

Alexander Zick'in "Tomris" tablosu görseline (s.57) yer verilir. Eserde, Avusturyalı ünlü tarihçi Hammer'ın Türk ulusu hakkındaki övgü dolu sözleri (s.82) Alper Tunga Han'ın anlatılmasından hemen önce verilir. Babil Hükümdarı Nebulkadnezar'ın anlatıldığı bölüm sonuna dev tapınak kuleleri ve asma bahçelerinin görüldüğü bir görsel (s.107) montajlanmıştır. Kral Kiros'un anlatıldığı bölümde roman kurgusunda yerini alan çocuk Kiros'un "Kral Oyunu" ve Kiros'u büyüten çoban ile ilgili olayların yanı sıra İtalyan Ressam Sebastiano Ricci'ye ait "Çoban ile Bebek Kiros" isimli tablo görseli (s.111) ve İngiliz Sanat Okulu'nda yapılan on dokuzuncu yüzyıla ait "Kiros ve Kral Oyunu" tablo görselinin (s.113) montajlanması gerçek hayatla roman kurgusunun iç içe geçmiş olduğunu göstermektedir. Persler ve Türk orduları arasındaki savaşı tasvir eden on beşinci yüzyıla ait minyatür görseli (s.118) ve on beşinci yüzyıla ait "Afrasiyab ve Rüstem'in Mücadelesi" adlı minyatür görseli (s.131) de esere ustaca montajlanmıştır. Eserde Kral Kiros'un Yahudilere Süleyman Mabedi'nin yapımına izin verdiğinden bahsedilir. Bu bölümün sonuna Fransız Ressam Jean Fouquet'nin Yahudi kavminin Kiros ile görüşmelerini tasvir ettiği tablo görseli (s.139) verilerek bölüm desteklenmiştir. Romanda olay örgüsüyle paralel olarak montaj kullanılır. Yazar, Alp Er Tunga ile Rüstem'i ikinci kez karşılaştırdığı bölümde onların mücadelesini anlatan on yedinci yüzyıla ait minyatür görselini (s.145) montajlar. Alp Er Tunga'nın ölümü üzerine söylenen ağıta da eserde yer verilmiştir. (s.155, 156) Bu bölümün sonunda Fransız Ressam Decamps'ın Türklerin dış görünüşünü göstermenin mümkün, özünü göstermenin güç olduğunu anlatan sözleri (s.160) ve yine Macar Ressam Zalan Kertai'e ait "Saka Savaşçıları" tablosu görseli (s.161) verilir. Lidya Kralı Karun'un roman kişisi olarak sunulduğu bölümde, hayatta talihin yaşamın güzel bir sona bağlanması olduğu konulu bir hikâye (s.165) verilir. Roman kurgusunda bu hikâyeden ömrünün son anında çıkardığı ders Karun'un hayatını kurtarır ve Kral Kiros'la dost olmasını sağlar. İngiliz Sanat Okulu'nda on dokuzuncu yüzyılda yapılan "Kiros ve Karun" isimli gravür görseli (s.167) de bölümün sonunda verilir. Romanda Mayda, nişanlısı Barsgan'a düğün hediyesi olarak altından bir elbise yapar. Yazar, bölüm sonuna 1970 yılında Kazakistan'ın Almatı şehrinin elli kilometre doğusunda Esik Kurganı'ndan çıkarılan "Altın Elbise" görselini (s.191) eklemiştir. Romanda Mayda ve yanındaki savaşçı kadınlar esir alınırken bölüm içinde Macar Ressam Zalan Kertai'e ait "Savaşçı Saka Kadını" adlı tablo görseli (s.208) verilir. Bölüm sonunda Fransız İmparator Napoleon Bonaparte'ın Türklerin öldürülebileceğini ancak

yenilemeyeceklerini anlatan sözleri (s.214) alınmıştır. Romanda, Mayda'yı kurtaran Barsgan esir düşer ve kendini öldürür. Bölüm içinde Macar Ressam Zalan Kertai'e ait "Tigin'in Ölümü" tablosu görseli (s.217) verilir. Romanın son bölümünden önce Çinli Komutan Ho-Tsun'un Çin Prensi'ne yazdığı mektuptan Türklerin durdurulamayacağına dair bir bölüm (s.220) montajlanmış ve Macar Ressam Zalan Kertai'e ait "Atlı Sakalar" tablosu görseline (s.221) yer verilerek Tomris Han'ın kazanacağı zafere hazırlık yapılmıştır. Son bölüm içinde at sırtında geriye ok atan savaşçı tasviri görseline (s.230) yer verilmiş, bölüm sonunda Tomris'in Kiros'un başını kanlı tulumla sokmasını tasvir eden Fransız Ressam Jean Simon Berthelemy'e ait tablo görseli (s.237) eklenmiştir. Roman, Tomris Han'ın oğlunun kurganına "*Tigin yirmi üçünde öldü. Esik halkının başı sağ olsun.*" (s.238) yazan gümüş bir tabak bırakmasıyla sona ererken aynı yazıların bulunduğu, Esik Kurganı'ndan bulunan ve Türk tarihinin en eski yazılı kanıtı kabul edilen "Gümüş Tabak" görseli (s.239) verilir.

Yazar, montajların dışında roman anlatımında çeşitli göndermeler yapar ve bunları dipnotlarla belirtir. Ayrıca bazı kelimelerin açıklaması veya anlamlarını da dipnotlarla belirtmiştir. Tomris mektubunda, Kiros'a Ehrimen'in oğlu olduğunu söyler. Ehrimen (s.13) Pers inancındaki kötülük tanrısıdır. Atash, Siamak'a "*Dostunu yakınında tutmaktansa düşmanını yakınında tutmak yeğdir.*" (s.28) derken Çinli komutan ve filozof olan Sun Tzu'nun savaşla ve düşmanla ilgili "Dostunu yakın tut, düşmanını daha yakın" sloganına dönüşmüş sözüne¹⁴⁴ gönderme yapılır. Yazar, eserde Esik Gölü'nden bahsederken gençlerin kardeşlik antlarını burada yaptıklarını anlatır ve kan kardeşliğine (s.41) gönderme yapar. Aynı sayfada dipnot düşülerek kan kardeşliğinin tarihi ve önemi belirtilmiştir. Türk toplumunda bir gelenek¹⁴⁵ olan kanlı gözyaşına (s.135) da gönderme yapılır. Gelenek hakkında dipnot düşülmüş ve bilgi verilmiştir. Alp Er Tunga'nın Rüstem'i öldürmemesi üzerine ikinci karşılaşmadan önce Marduk'un kendi ruhundan Rüstem'e üfleyerek yücelttiği söylenir. Marduk, Babil'in en önemli tanrısıdır ve Pers inanç kültüründe yüce olarak görülen ilahi varlıktır (s.140). Aynı bölümde kral mezarları anılarak Rüstem Nakşı'na gönderme yapılmıştır (s.141). Tomris'te, Ruhum Kıyama Kalktı'da kullanılan göndermenin¹⁴⁶ olduğu görülür:

¹⁴⁴ Sun Tzu, *Savaş Sanatı*, Çeviren Adil Demir, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2008, s.51.

¹⁴⁵ Beydili, *a.g.e.*, s.458.

¹⁴⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı (Erişim 5 Eylül 2020), Enfâl 8/30, <https://kuran.diyanet.gov.tr/>.

“Acun için insanların ve devletlerin hesabı olduğu gibi tüm bunların üstünde Tanrı’nın bir hesabı vardır. Öyle ki bazen bu hesap, diğer tüm planları alt üst eder, değersiz kılar.” (s.87)

Emrullah Özdemir romanlarında, montaj tekniğine çok sık başvurulur. Montaj tekniğinin en yoğun kullanıldığı romanı **Ruhum Kıyama Kalktı**’dır. Tomris ve Ergenekon’da da montaj tekniğine rastlanır.

Yazar, Ruhum Kıyama Kalktı’da, bölüm başlarında bölümde anlatacağı olayla ilgili belge niteliğinde gazete haberi, tarih kaydı, bildiri vs. kullanmış; ayrıca resim, şiir, resmi evrakları da bölümlerin içine yerleştirmiştir. Burada dikkati çeken yapılan montajların kurmaca metne gerçeklik katmak ve romanın iletisini pekiştirmek amacıyla yapılmış olmasıdır. Yapılan montajlar tarihi romanın bütünlüğü içine yerleşmiş, iğreti durmamıştır. Ruhum Kıyama Kalktı’da kullanılan eklemeler şunlardır:

Ahmet Ziya, ölümünü beklerken bunu Mevlana’nın Şeb-i Arus’una benzetir, gönderme yapar (s.16). “Geçmişim” adlı bölüm içinde iki fotoğraf (s.18, 21), bir harita (s.23), bir halk hikayesi (s.24, 25), Tefik Fikret’in “Sis” şiirinden bir bölüm, Truvalı Helen hikayesine gönderme (s.19), Shakespeare’in Julius Sezar adlı eserindeki “Brütüs”ünü ülkedeki isyancılar yoluyla anma (s.21), Osmanlı’nın son döneminde kullanılan “Hasta Adam” benzetmesinin kullanılması (s.17) ve ayrıca Kur’an-ı Kerim’de Enfal suresi otuzuncu ayete¹⁴⁷ gönderme (s.22) yapıldığı görülür. Bölümdeki fotoğraflardan biri Balkan Savaşı’nda İstanbul’da Asya yakasına geçmek için bekleyen göçmen Türklere, diğeri 1896 yılında Osmanlı Bankası’na basıp on askerini şehit eden Ermeni çetesine aittir. Harita ise 4 Aralık 1918’de Paris Barış Konferansı’nda önerilen Ermenistan Devleti Haritası’dır.

“Önceki Ben” adlı bölüm içinde yine “Hasta Adam”a gönderme yapılır (s.26). Ayrıca anlatıcı kendi vurdumduymazlığını lir çalan Neron’a benzetir (s.27). Sonraki bölüm, Mithat Paşa Gemisi Kâtibi Basri Bey’in anılarından bir montajla başlar (s.34). Montajda üç nakliye gemisinin nasıl batırıldığı anlatılır. Kurgu metinde ise Ahmet Ziya batırılan gemilerden birindedir. Bölümde Sarıkamış Harekatı’na lojistik destek

¹⁴⁷ Hani o inkâr edenler, seni tutuklamak veya sürgün etmek amacıyla tuzak kuruyorlardı. Onlar bu tuzağı tasarlıyorlarken Allah da bir düzen kuruyordu. Allah düzen kurucuların tuzaklarına karşılık verenlerin en hayırlısıdır.

için yola çıkan ve Rus zırhlılarının batırdığı üç geminin fotoğrafları bulunur (s.37). Ayrıca Ahmet Ziya, bölüm içinde kendini Tarık Bin Ziyad’a benzetir (s.43). Bu noktada yazarın diğer kitabına gönderme yapılır.

Sonraki bölüm Rus Kurmay Başkanı General Pietroviç’in günlüğünden 24 Aralık 1914 Perşembe günü ile başlar (s.45). Günlük parçası değiştirilmeden eklenmiştir. Roman kurgusu Sarıkamış’ta donarak ölen askerlerden bahseder, generalin günlüğü de donan askerleri anlatır. Ayrıca Rus Devleti arşivinden alınmış şehit Türk askerlerine ait bir fotoğraf da bölümde mevcuttur (s.50).

Ahmet Ziya’nın Asım’ı Sarıkamış’tan ailesine götürdüğü bölüm Sarıkamış’ta şehit olan bir askerin annesine yazdığı mektupla desteklenir (s.53). Mektup bölüm başına montajlanmıştır.

Sonraki bölüm, Mevlana’nın “sevmek” üzerine bir sözüyle başlatılır (s.66). Bu montaj değiştirilmemiştir. Ancak Ahmet Ziya’nın bölüm içinde “İnsanlar plan yapar, kader de onlara bakıp hallerine güler.” (s.66) sözünün “Kul kurar, kader gülermiş.” atasözünden hareketle değiştirildiği düşünülmektedir.

Romanın sekizinci bölümü Ermenilerin milli şarkısı “İstiklale Davet”ten bir parçayla başlar (s.73). Ayrıca bölüm içinde kahramanlardan biri olan Tomacan’ın anlattıklarına dipnot düşülmüş ve bir mektuptan yola çıkıldığı belirtilmiştir (s.78). Bölüm, “Dostluk dedikleri gözyaşı şişelerine benzer, yapımı zor muhafazası zahmetli ve kırıldığında tamiri imkânsız.” (s.81) sözüyle bitirilmiştir.

Dokuzuncu bölümde “içi almamak” (s.87) ve “kaderin cilvesi” (s.88) sözlerini kullanan yazar onuncu bölüme 12 Ekim 2009 tarihli Star gazetesinde yayınlanan bir mektupla başlar (s.89). Mektup Türk Ermenilerinden Seval İnci’nin mektubundan alıntıdır. Ayrıca tehciye ilişkin bakanlar kurulu kararları bölüm içine metin halinde eklenmiştir (s.90, 91, 92). Yine onuncu bölüm içinde Hati Ana’nın anlattıklarının aslında Atife’den olma 1320 (1904) Erzurumlu İbrahim oğlu Halil Gökmen’in şahit olduğu Ermeni zulmü ile ilgili anlattıkları olduğunu dipnottan öğreniriz (s.93). Yazar, roman karakterlerine yaşattığı olayların aslında yaşanmış olduğunu, yani romandaki kurgunun gerçek hayattan oluşturulduğunu ispatlamak adına dipnotla kaynak gösterme yöntemine çok sık başvurur. Aynı bölüm içinde Ahmet Ziya’nın bir

anısından hareketle Mıgırdik adlı kişinin anlattıklarının dipnotta belirtilen kaynaktan hareketle kurgulandığını görürüz (s.95). Aynı bölüm içinde 1895-1899 yıllarında Doğu Anadolu’da görev yapmış Rus General’in “Van ve Bitlis Vilayetleri Askeri İstatistiği” isimli raporundan alıntı yapılmış ve dipnot düşülmüştür (s.96). Bölüm Rus General Mayevsky’nin fotoğrafı da eklenmiştir (s.98).

On birinci bölümde, Taşnak subayının Vostok Dergisi’nin 2-3 sayısında yayınladığı belge montajlanmıştır (s.99). Yazar, adeta söylediği her şeyi kanıtlayma gereği duymuş ve roman kahramanı Molla Mehmed’in anlattıkları Mahmudi Kaymakamı Kemal Bey’in 15 Mart 1915 tarihli raporunda belirtilen olay anlatımı olduğunu künye vererek eklemiştir (s.100). Bölümde, 25 Nisan 1918’de, Kars Subatan’da, Ermenilerin katlettiği kadın, çocuk ve bebeklere ait fotoğraf da mevcuttur (s.105).

On ikinci bölümün başına 1915’de Tiflis’te yapılan “Bütün Ermenistan Milli Kongresi”nden bir alıntı eklenmiştir (s.106). Alıntı Rus hükümetinin karışıklık çıkarmaları için Türk Ermenilerine para verdiğinden bahseder. Roman kendi kurgusunda ilerlerken Erzurum’da 1916 yılında çekilmiş Rus askerlerine ait bir fotoğraf ile de desteklenir (s.110).

On üçüncü bölüm, Ermeni Devlet Arşivi’nde f.68/200, d.867, y.278 numaralarında kayıtlı 14 Kasım 1920 tarihli raporla başlar (s.117). 23 Temmuz 1915’te Diyarbakır’ın Şark nahiyesine bağlı Hızır İlyas Köyü Mersane Deresi’nde Ermeni komitacılarca katledilmiş insanların fotoğraflarıyla desteklenir (s.121).

On dördüncü bölümde, 1930 Yeni Gün Gazetesi’nde yayınlanmış Ermeni bir komitacının mektubundan bir alıntı vardır (s.123). Ayrıca bölüm içinde Erzincan’da ırzına geçirilip öldürülmüş bir kadının fotoğrafı da yer alır (s.124).

On beşinci bölüm bir ağıtla başlar (s.133). Ağıt Ermeni komitacıların yaptıkları üzerine Kayseri’de yakılmıştır. Ağıdın sözleri bile Ermenilerin kıyımına anlatmaya yeterlidir. Yaşanan vahşet ağıtla gözler önüne serilir.

On altıncı bölüm, ABD Başkanlık Danışmanı Bruce Fein’den bir montajla başlar (s.142). Ayrıca yazar, bölümde anlattıklarının Mahir Akyüz’ün ve babası Ahmet

Efendi'nin yaşadığı, tanıklık ettiği olaylar olduğunu, bunların “Ermeni Sorunu ve Türkler” adlı bir kaynakta Av. A. Erdem Akyüz tarafından derlendiğini dipnotta belirtir (s.142). Yani bölümün tamamı alıntıdan hareketle kurgulanmıştır. Bölümde Mahir Akyüz ve babasının fotoğrafları da mevcuttur (s.144).

On yedinci bölümde, Mevlana'nın “sevgi” üzerine bir sözü montajlanmıştır (s.148). Ayrıca, bölüm içinde Ahmet Ziya yaşadıkları karşısında çaresizliğini kör kuyulardaki Hz. Yusuf'un çaresizliğine benzeterek gönderme yapar (s.152).

On sekizinci bölüm başına, Rus Askeri Yarbay Therdolehov'un “Gördüklerim, Yaşadıklarım” isimli anılarından bir parça eklenmiştir (s.154). Bölüm içinde, yarbay kurgu karakter olarak olaya eklenmiş ama yine dipnotta gerçek kişi olduğu belirtilmiştir (s.156). Ayrıca bölüm, 1918'de Erzurum'da Türklerin içine doldurulup yakıldığı bir konağın fotoğrafıyla desteklenir (s.159).

On dokuzuncu bölüm, 1918 Ermenistan hükümeti ilk başbakanı ve Taşnaksutyun Partisi lideri Ovanes Kaçaznuni'nin 1923'te, Bükreş'te, Paris Konferansı'nda sunduğu raporda bir alıntıyla başlar (s.163). 6 ve 13 Şubat 1918 tarihli Erzincan'ın kıyımına anlatan fotoğraflarla desteklenir (s.164, 166). Ayrıca roman kurgusunda yerini alan Deli Halid Paşa'nın fotoğrafı da bölüme eklenmiştir (s.169).

Son bölüm, Mevlana'nın “ölüm” üzerine bir sözyle başlar (s.176). Yazar, her canlının ölümü tadacağını anlatan sözlerle hareketle başkisi Ahmet Ziya'nın ölümünü hazırlar. Ahmet Ziya son satırlarını yazar, veda eder ve roman biter.

Bütün bu bölümlerin dışında, romanın başında Seval İnce'nin yazdığı mektubun tamamı (s.13) ve romanın sonunda Ermeni Tehcirine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı ve Bağlantılı Olduğu Yönetmelikler eklenmiş ve dipnot göstererek belirtmiştir (s.178-190).

Özdemir, belgesel roman tanımına uygun olarak montaj tekniğinden faydalanarak eserini oluşturmuştur. Bu montajların romanın kurgusuna uygun olması, inandırıcılık ve gerçekçilikten yola çıkılması başarı sayılmaktadır. Bununla birlikte roman tekniği açısından tarih ve tarihi roman ayırımında Yakup Çelik'in sözleri de dikkat çekicidir. Çelik, “*Tarihi roman, tarihin yeniden yansımaları değildir. Geçmiş*

fiksiyon yardımıyla yeniden yorumlamadır. Tarihi romanda her insan tipi romanın kahramanı olabilir. Tarih metinlerinde durum böyle değildir. Tarihi romanlarda bilginin sunulma tarzı, kahramanların kendi aralarındaki insani ilişkiler çevresinde dile getirilir. Tarihi romancılar, tarihsel gerçeklik içerisinde yer almayan kahramanları yaratma hakkına da sahiptirler.”¹⁴⁸ demektir. Buradan hareketle dipnotların çokluğunun ve anlatılanları ispatlama çabasının bu kadar çok olmasının roman tekniği açısından zayıflık olduğu söylenebilir. Neticede roman bir anlatıdır. Belgesel roman da olsa bilimsel akademik eser sayılmazlar. Olayların, ana örgünün dipnotla, montajla boğulmasına gerek yoktur.

Emrullah Özdemir, diğer romanlarında olduğu gibi **Tarık** romanında da montaj tekniğinden faydalanmıştır. Montajladığı metinleri hem romanın içine yerleştirmiş hem de bölümlerin arasında konuyla ilgili bilgi vermek, kanıt sunmak amacıyla kullanmıştır.

Ezrak’ın ayakları dibine düşen kitabı alarak rastgele bir sayfadan açıp okuduğu “*Nerede olursak olalım ilim ana yurdumuzdur, cehalet yabancı bir yer.*” sözü İbn Rüşd’ten alınmıştır (s.10). Ezrak’ın Jimenes’le tartışmasında hatırlattığı Teslim Antlaşması şartları tarihi belgelere¹⁴⁹ uygun olarak olay örgüsünde kullanılmıştır (s.15). Yazar, Ebu Abdullah’ın savaştan teslim ettiği Gırnata’yı anlatmadan önce, Musa bin Ebu Gassan adlı komutanın, Gırnata Emiri’ne, Gırnata’nın savaştan teslim edilmemesi gerektiğini, ölmeye hazır olduklarını anlatan sözlerini¹⁵⁰ montajlar (s.19). Eserin devamında Ezrak ve İsmail’in konuşmalarından geçmişe gider ve Ebu Abdullah Gırnata’yı terk ederken Gözyaşı Tepesi’ne gelip ağladığında, annesi Ayşe Sultan ile aralarında geçen konuşmayı montaj tekniğiyle olay örgüsüne oturtur (s.25). Ayşe Sultan ile Ebu Abdullah arasındaki konuşma Ziya Paşa’nın eserinde¹⁵¹ de geçmektedir. Yazar diyalog ve montaj tekniğini bir arada kullanmıştır. İlerleyen bölümde, Gırnata’nın ileri gelenleriyle Jimenes arasında yapılan görüşmede El-Hamra

¹⁴⁸ Yakup Çelik, “*Tarih ve Tarihi Roman Arasındaki İlişki, Tarihi Romanda Kişiler*”, Bilig Dergisi, Sayı: 22, Yaz 2002, s.49-68.

¹⁴⁹ H. Charles Lea, *İspanya Müslümanları: Hristiyanlaştırmaları ve Sürülmeleri*, Çeviren: Abdüllah Davutoğlu, İnkılap Basım Yayım, İstanbul, 2006, s.30-35.

¹⁵⁰ Mehmet Özdemir, *Endülüs Müslümanları Siyasi Tarih*, TDV Yayınları, Ankara, 2013, s.268.

¹⁵¹ Ziya Paşa, *Endülüs Tarihi*, Selis Kitaplar, İstanbul, 2007, s.292.

Sarayı'nın salonunda yer alan “La Galibe İllallah” sözüne dikkat çekilir (s.45). Bu sözle Yusuf Suresi 21. Ayet'e¹⁵² gönderme yapılmıştır.

Eserde, Teslim Antlaşması'nın iptalinden sonra Müslüman ve Yahudilere yapılan işkenceler ve asimile çalışmaları anlatılır. Yazar, Gırnatalı bir çiftçinin Müslüman bir gence anlattıklarını ilgili bölüme montajlayarak (s.67) bölümde anlattıklarını ispat yoluna gider.¹⁵³ İlerleyen bölümde Ezrak, İsmail ve Tarık'ın İstanbul'a giderek yardım istemeleri anlatılır. Ezrak, Feryadname (s.86-93) okuyarak Beyazıd Han'dan yardım ister. Feryadname, Endülüs Müslümanlarının durumlarını arz etmek ve yardım istemek üzere Beyazıd'a yazdıkları anonim bir mektuptur. Endülüs Mersiyesi, Endülüs'e Ağıt, Beyazıd'a Mektup gibi adlarla başlıklandırılan metinlerde, temelde konu aynı olmakla birlikte ifadeler farklıdır. Endülüs Mersiyesi¹⁵⁴ Mehmed Nizamettin tarafından tercüme edilmiştir. “Endülüs'e Ağıt” adlı metnin şair Ebu'l Beka'ya ait olduğu söylenir.¹⁵⁵ Yazar, Feryadname'nin verildiği bölümden önce “Endülüs'e Ağıt” adlı mersiye'nin bir kısmını montajlayarak (s.73) ilgili bölüme hazırlık yapmıştır.

Eserde, geri dönüşle İspanya'nın Müslümanlar tarafından nasıl alındığı anlatılırken, Kont Julian'ın kızı Florinda; Truvalı Helen'e benzetilerek (s.163) gönderme yapılır. Helen Truva Savaşı'na, Florinda ise İspanya'daki savaşa sebep olmuştur. Eser, ilerlerken Tarık'ın yaratana sığındığı ve yazarın yine Enfâl Suresi 30. Ayet'e gönderme yaptığı (s.173) görülür. Yazar, dördüncü eserinde de ilk üçünde olduğu gibi aynı ayete gönderme yapmıştır.

Eser sona yaklaşırken Tarık ve Musa fethin itibarını paylaşamayınca Halife Velid onlara Kutaybe bin Müslim ile Yusuf Haccac'ı örnek verir. Haccac'ın Türkleri Müslüman yapmak için yaptığı gaddarlıklara (s.278) gönderme yapar.

Ergenekon romanında, montaj tekniği önceki romanlardan farklı olarak az sayıda ve yazarın kendi ürünü olan bir şiir de¹⁵⁶ dahil edilerek kullanılmıştır. Şiiri, romanda kullanmak üzere hazırlamıştır. Ak Ozan çocuklara destan anlatmaya

¹⁵² Diyanet İşleri Başkanlığı (Erişim 5 Eylül 2020), Yusuf 12/21, <https://kuran.diyanet.gov.tr/>.

¹⁵³ Özdemir, a.g.e., s.285.

¹⁵⁴ Mehmed Nizamettin, “Endülüs Mersiyesi”, *Yüksek İslam Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 2, İstanbul, 1964, s.165-170.

¹⁵⁵ Abdülhadi Timurtaş, “Bir Şehir Mersiyesi Örneği: Ebu'l Bekâ Er-Rundî'nin Endülüs Mersiyesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 36, Şubat 2015, s.217-229.

¹⁵⁶ Emrullah Özdemir, *Ergenekon Türküsü*, 15 Mayıs 2020 Tarihli Görüşme.

başlamadan önce kopuzu eşliğinde Ergenekon şiirini (s.17) söyler. Şiir, İl Han ve Sevinç Han'ın savaşından geriye kalan Nüküz ve Kıyan'ı, yolculuklarını, Ergenekon'a gelmelerini ve çoğalmalarını anlatır. Şiirin ilk kıtası, eserin üçüncü bölümü başına montajlanmıştır.

“Demir dağın ardındayız / Ergenekon yurdundayız. / Yüzyılların dördündeyiz / Ak Ozan'a kulak verin!” (s.14) mısralarından oluşan kıta ile Ak Ozan'ın destan anlattığı bölüme giriş yapılır. Şiirin ikinci kıtası, (Yağı budunu saranda, / Hepsi uçmağa vardılar. / Kutlu savaş meydanında / Kıyan'la Nüküz kaldılar.) Sevinç Han ile İl Han'ın savaştığı bölüm başına alınmıştır (s.89). Üçüncü kıta, (İl Han dedi varın gidin. / Soyumuza sürmek gerek. / Öz yurdumu esenleyin. / Öç çağı bir gün gelecek.) savaşın ardından Kıyan ve Nüküz'ün kaçışlarını anlatan on birinci bölüm başında (s.97); dördüncü kıta, (Kalktı Nüküz ile Kıyan, / Yanlarında hatunları. / Yol aldılar binek yayan, / Artlarında yağıları.) Ergenekon yolunda yaşananların anlatıldığı on ikinci bölüm başına (s.113) alınmıştır. Şiirin beşinci kıtasının, (Nice sonra yol bitende, Önerine bir dağ çıktı. / Öyle dağ ki başı gökte. / Aştılar o Demir Dağ'ı...) Nüküz ve Kıyan ile eşlerinin Ergenekon'a girişlerini anlatan on beşinci bölüm başına alındığı görülür (s.151).

Eserde, Kıyan Kurça'yı öldürmeden önce *“Kişi oğlu tasarlarmış Kurça! ... Tanrı'nın hepsinin üzerinde bir tasarladığı olduğunu unutarak...”* (s.158) demektir. Bu sözün önceki romanlarda da kullanılan Enfal suresi, otuzuncu ayete gönderme olduğu düşünülmektedir.

Börte Çine, Önkul'un ikilik çıkarmasına engel olmaya çalışır. Eserde “Ergenekon'da Kıyan'ın soyundan gelenler Nüküz'ün soyundan gelenlerden sayıca fazla idi. Yazgı böyle yazılmış, Kıyan ile Akça'nın çokça oğlu, Nüküz ile Akmaral'ın çokça kızı olmuştu. Töre; er olanı Ata saydığından haliyle Kıyan'dan türeyenler fazla idi.” (s.191) şeklinde kullanılan sözler ile Ergenekon Destanı'nın orijinal metninden¹⁵⁷ yararlanıldığı görülür.

Börte Çine, Ergenekon'dan çıkmış ve düşmanları ile savaş günü gelmiştir. Ordusu daha önce savaşmamış olmasına rağmen bendinden boşalan bir çağlayan gibi

¹⁵⁷ Banarlı, a.g.e., s.25-26.

ileri atılır (s.254). Bu söz İstiklal Marşı’ndaki “*Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner aşarım*” mısrasını hatırlattığı gibi “*Savaşmak için gereken kudret ata mirası kanlarında zaten mevcuttu*” (s.254) sözü de Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi’ndeki “*Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!*” sözünü hatırlatır. Dolayısıyla gönderme yapılmıştır.

Ulu Demirci, Börte Çine ile konuşmasında dünya üzerindeki ilk atalarının “Türk” adı taşıdığını söyler. Böylece çalışmamızda daha önce açıkladığımız Nuh peygamberin torunu olan Türk’e gönderme yapılır (s.206).

Eserdeki son montaj “*Kara haber tez yayılır*” (s.225) atasözü ile yapılmıştır. Ak Ozan’ın ölüm haberi kısa zamanda duyulmuştur.

Bozkırın Kutlu Destanı Ergenekon romanında, kullanılan montajlar eserle bütünleşmiştir. Yazar, zaten bu roman için yazdığı şiirini olay örgüsüne ustaca yerleştirir. Bölüm başlarına eklediği kıtalar, âdeta bölümlerin ön sözü olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, Mehmet Akif Ersoy ve Nuh peygambere yapılan göndermeler eserin dil ve anlatımını zenginleştirmiş ve esere heyecan katmıştır.

Tong Yabgu romanında, iki yerde montaj tekniğinden faydalanılmıştır. Tong Yabgu’nun Roma’ya gidişinde yazar, Atilla’yı hatırlatır ve Romalıların “*Tanrı birini cezalandırmak istiyorsa üzerine Türkleri gönderir.*” (s.201) sözünü kullanır. Atilla’nın Roma’ya girişi ve Tanrı’nın Kırbacı olarak adlandırılmasına gönderme yapılmıştır.¹⁵⁸

Kariyye kuşatması sırasında Tong Yabgu’nun karşısında getirilen tarihçi Movses’in Türkler ile ilgili yazdığı sözleri de montaj tekniğiyle alınmıştır. Movses şunları yazar:

“*Türkler, denizdeki dalgalar gibi bir anda Kariyye’ye girdiler ve önlerine çıkan her şeyi yok ettiler. Şehirde terör estiren saldırganlar çirkin, gözleri çekik ve kapaksızdı. Önce şehre doğru okçuların oku yağdı, sonraysa şehrin cadde ve sokaklarında önlerine çıkan herkesi vahşi bir kurt gibi katlettiler.*” (s.360)

¹⁵⁸ Ahmet Yılmaz, “Atilla’nın Siyasi Hayatı, Şahsiyeti ve Karakteri”, *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 2016, s.141-164.

Tong Yabgu, tarihteki gerçek kişiliğine uygun olarak bir roman kahramanı haline getirilmiştir. Gerçek Tong Yabgu'ya ait olduğu düşünülen “*Türk’e karşı gelen Tanrı’ya karşı gelmiştir. Kim ki Türk’e karşı gelirse, silin, yok edin!*” (s.356) sözü de montaj tekniğiyle eserde kullanılmıştır.

Ulu-Kan romanı, çerçeve hikâyesi, Tanrıça İnanna efsanesi (s.39) ve Nuh Tufanı’ndan (s.47) yararlanılarak oluşturulmuştur. Sargon’un jüri üyesi olarak katıldığı mahkemenin Sümerler döneminde yaşanıp kayıtlara geçmiş olan mahkeme olduğu dipnot düşülerek belirtilmiştir (s.165). Eserin on dördüncü bölümünde (s.225), Harut ve Marut efsanesinden yola çıkılarak olay örgüsü genişletilmiştir. İstar ile Harut ve Marut’un ilişkisi efsaneye paralel şekilde romana yerleştirilmiştir. İstar, “Ester, Zühre, İhtar” gibi adlarla farklı inanışlarda yerini almış kahramandır.¹⁵⁹ Sargon’un Akad Kralı olduktan sonra şehrin her tarafına diktirdiği ve kendini anlattığı meşhur yazıtlardaki yazılanlar montaj tekniği ile yerleştirilmiştir. Yazıtlarda şunlar yazmaktadır:

“Ben, Akad’ın sahibi büyük kral Sargon!

Annem yüksek bir rahibe idi, babamı bilmiyorum.

Yüksek rahibe annem beni gizlice doğurdu.

Beni bir kamış sepete koydu, onu ziftle kapladı.

Beni nehre bıraktı, dışarı çıkamayacaktım.

Nehir beni sürükleyerek su çekici Akki’ye götürdü.

Akki beni sudan çıkardı, kendi oğlu gibi büyüttü beni.

Çok çalıştım. Bahçıvanlık yaptım, sakilik yaptım.

Sarayın hazinesine baktım.

İstar’la karşılaştım ve hayatım değişti.

¹⁵⁹ Kürşat Demirci, “Harut ve Marut”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Cilt: 16, İstanbul, 1997, s.262-264.

Yenik kralın tahtına oturdum.

Akad'ı kurdum.

Ben Akad'ın sahibi büyük kral Sargon.” (s.270)

Romanlarında mektuplar, görseller, belgeler, şiirler kullanarak anlattıklarını destekleyen Emrullah Özdemir, montaj tekniğiyle anlattıklarına derinlik kazandırır. Romanlarda ele alınan kişi, durum veya olay hakkında uzun bilgiler vermek yerine kullanılan montajlar işlevsel nitelik taşırlar. Bunun yanında montajlar sayesinde yazarın duygu ve düşünce dünyasının kaynaklarına ulaşılır.

3.3.7. Özetleme

Bir süre içinde geçen olayların ya da düşüncelerin kısaca anlatılmasıdır. Eserin ayrıntıya boğulmasını önler. Özetleme, çok önemli olmayan yerlerin geçirilmesi, kabaca bilgi verilmesidir. Özetleme, asıl anlatılmak istenenler için özgürlük alanı yaratır. Tekin: *“Özetleme tekniği, gereksiz ayrıntıyı silen, dolayısıyla esere derli toplu bir görünüm kazandıran bir yöndür. Bu yöntemle olaylar ve kişiler bariz yön ve çizgileriyle tanıtılır, anlatılır.”*¹⁶⁰ demektedir.

Anlatıya dayalı metinler, anlattıkları konuyla ilgili ana başlıklara değinir, ara başlıklar için okuyucunun yardımını bekler. Metni tam olarak anlamak için gereken birikimdeki eksikliği okuyucu özetleme tekniği sayesinde rahatlıkla tamamlar.

Son Kağan romanında, Cengiz'in çocukluğu ve babasıyla olan ilişkileri (s.26), İlteber'in Mukan'a anlattığı kendi zamanlarından sonra Türk Devletlerinin ve diğer insanların Kalgançı Çak'a kadar yaşayacağı büyük olaylar (s.50-51), İlteber'in ayinlerde ve sonrasında yaşadıkları (s.187), İlteber ve Mukan'ın inançları (s.186), Türkiye'nin ilerlemesi yolunda yapılanlar (s.197-206), Kuzey ve Güney Kore'nin tarihi (s.235), büyük savaş sonunda dünyanın durumu (s.271), virüsten etkilenen insanların geçirdiği evreler (s.283) özetleme tekniği kullanılarak verilmiştir.

¹⁶⁰ Tekin, a.g.e., s.251.

Emrullah Özdemir, **Tomris**'te, Alp Er Tunga'nın hayatını özetle verir (s.89). Tomris'te, başkahraman Tomris Han'dır. Dolayısıyla Tomris Han'ın ve Saka Türklerinin hayatında önemli yer tutan Alp Er Tunga'nın yirmili, otuzlu, kırklı yaşlarının özetle verilmesi (s.95-96); roman kurgusu açısından önemli olan Pers savaşlarında ayrıntıya girilmiş olması özetleme tekniğinin yerinde kullanıldığını göstermektedir. Eserde Mayda'nın kardeşi Arman'ın kaçırılmasından (s.65-66), esirliğinden (s.36) de kısaca bahsedilir. Savaşı geç en beş yılda önemli olaylar anlatılmış (s.134-136), ayrıntıya girilmemiştir. Kral Kiros'un kölelere özgürlük vermek adına yaptıklarını, Kiros Silindiri'ni, Süleyman Mabedi'ni, Persepolis'teki köleleri de kısaca anlatarak özetleme tekniğinden faydalanılmıştır (s.137-138).

Emrullah Özdemir, **Ruhum Kiyama Kalktı**'da Ahmet Ziya'nın çocukluk ve gençlik yıllarına kısaca değ inir (s.27-28). Ahmet Ziya'nın bu dönemde başına gelenleri öğrenmek alıcının göstereceğ i bir ç abadır. Aynı şekilde Ahmet Ziya'nın Saliha'ya aş kını ve babasının Ahmet Ziya'ya tutumunu kısaca anlatır (s.30). Ahmet Ziya'nın Erzurum'da kalma nedeni özetle kendi ağ zından verilir (s.170).

Tarık romanında özetleme tekniğ inden faydalanılmış tır. Ebu Abdullah'ın baş a geç mesi, yönetimi ve Teslim Antlaşması ile Endülüs'ü terk etmesi özetleme tekniğ iyle verilmiştir (s.25). Jimenes'ten önceki Baş piskopos Talavera'nın tutumu o günlerde Gırnata halkının yaş amı anlatılırken de özetleme kullanılmış tır (s.40-41). İspanya Yahudilerinin ve Airus Hristiyanlarının, Müslümanları kurtarıcı olarak görmelerinin sebepleri, inançları yüzünden gördükleri baskılar ve köleleştirilmeleri anlatılırken (s.167-168) özetleme tekniğ i kullanılmış tır. Tarık'ın, kabilesinden ayrı geç irdiğ i esaret yılları yine özetlemeden yararlanılarak anlatılır (s.176). İslam ordusu ile Rodrigo'nun ordusu arasındaki savaş ın ilk iki üç haftalık kısmı özetleme tekniğ i kullanılarak verilmiştir (s.223-225).

Ergenekon romanında, özetleme tekniğ i kullanan yazar, böylece dört yüz yıllık süreci okuyucuyu sıkmadan anlatmıştır. Özetleme tekniğ i, bozkırda yaş amın zorluğu ve buradan hareketle Akmaral'ın ailesi anlatılırken (s.46-47) kullanılmış tır. Ak Ozan; Kıyan, Nüküz ve eşlerinin Ergenekon'a gelişlerinden sonra olanları, Ergenekon'a yerleşmelerini, tarla sürmeyi, takvim tutmayı ve demirciliğ i öğrenmelerini (s.166) özetleme tekniğ i ile anlatır. Kıyan ve Nüküz'ün devrinden Börte

Çine'ye kadar geçen süreç yine özetleme tekniği ile anlatılmıştır (s.167). Ergenekon'da hayat güzeldir ancak Önkut, Nüküz soyundan gelenlerin baş olmasını ister. Bu sebeple Börte Çine'ye düşmanlık eder. Geçmişte de yaşanan bu sorun, sonucun kaç kez yaşandığı, neler olduğu ve nasıl çözüm bulunduğu (s.190-191) özetleme tekniği ile anlatılmıştır. Ergenekon'daki hayatın güzelliği ve rahatlığı ise Börte Çine ile Önkut arasında geçen diyalogda, Börte Çine'nin konuşmasına özet şeklinde yerleştirilmiştir (s.210).

Tong Yabgu romanında, Tardu Yabgu'nun altın çağı olarak adlandırılan on dört yıl, özetleme tekniğiyle anlatılmaktadır (s.25-26). Çueng'in hayatı (s.85); Tong Yabgu'nun Suana'nın aşkı ile geçirdiği günler, iç çatışmaları (s.132); İpek Yolu'nun güvenliğiyle ilgili çalışmalar ve kervan baskınları (s.140); Kazvin'in tarihi, Perslerle Türklerin İstemi Yabgu zamanındaki ilişkileri, savaşları ve sonrası (s.188-189); Haşrup'un hayatı (s.191); Andrew'in hayatı (s.203); İmparator Jüstinyen dönemi (s.211-215); Tong Yabgu'nun sınırlarını genişletmesi (s.345-346) özetleme tekniği kullanılarak anlatılmıştır.

Ulu-Kan, Özdemir'in hacimli eserlerindendir. Şahıslar kadrosunun, ara düşümlerin ve mekanların bu kadar geniş tutulduğu bir eserde özetleme tekniğinin kullanılması kaçınılmazdır.

Eridu Krallığı'nın yaşadığı kuraklık ve sebepleri, su bulma çabaları özetleme tekniğiyle ve geri dönüşlerle anlatılmıştır (s.6-9). Nuh'un oğullarının ve torunlarının dünyaya yayılması, çoğalmaları, yeryüzünün yeniden yaşanabilecek bir yer haline gelmesi yine özetlenerek anlatılmıştır (s.47-48).

Sargon'un mahzende görevlendirilmesi, işi öğrenmesi, hırsızlığı tespiti süresince geçen üç yıllık zaman; yine Sargon'un Vergi Bakanı Yardımcısı olduktan sonra yaptıkları (s.197-198), Sargon'un kral olabilmek için hanedan üyelerini kendi tarafına çekmesi, kral olması ve eski kralın akrabalarından kurtulması, krallığını büyütmesi (s.266-271); Ulu-Kan'ın düğün töreni (s.286) özetleme tekniği kullanılarak verilmiştir.

Yazar, özetleme tekniğini kararında ve yerinde kullanarak okuyucuyu gereksiz ayrıntılara boğmamış; okuyucunun öğrenmesi gerekenleri kısaca anlatarak, anlatımda

boşluk oluşmasına engel olmuştur. Böylece eser bir bütünlüğe ve sürükleyici bir anlatıma kavuşturulmuştur.

Emrullah Özdemir'in romanlarında kullandığı özetleme tekniği okuyucunun romanla bağlantısını koparmaz. Millî duyguları aşlamak, tarihi yaşanır kılmak üzere yazılmış eserlerdeki özetleme tekniği okuyucuyu anlatılan dönemi araştırmaya yönlendirir. Böylece yerinde kullanılan özetleme tekniği sayesinde okuyucu tarihe ve millî benliğine yönelir.

3.3.8. Leitmotiv

Romanın farklı bölümlerinde, bir sebepten tekrar edilen ifade kalıpları, davranış şekilleri leitmotiv sayılmaktadır. *“Bir romanda sık sık tekrarlanan söz grubu herhangi bir dize, yine konu ve kişilerle ilgili olarak tekrarlanan bazı kelimeler leitmotiv olarak kabul edilir.”*¹⁶¹

Son Kağan romanında, anlatıcının ağzından bazı davranışların düzenli ve sürekli tekrar edildiği söylenir. Bunların bazıları eserde tekrar edilmekte bazılarının ise tekrar edildiği söylenmektedir:

“...Alışılmışın aksine dişlerini kahvaltıdan önce fırçalardı...” (s.20)

“...İstisnasız her sabah yaptığı gibi, annesinin yanağına küçük bir buse kondurdu.” (s.21)

“...Birine çok kızmışsa “Be birader!” diye hitap ederdi.” (s.24)

“Bir türlü anlayamadı şu adamlar! En azından bu hafta düğün yapmayın kardeşim. Yapacaksanız da gidin düğün salonlarında falan yapın be birader.” (s.24)

“...O sırada babası kahvaltısını bitirmiş, her sabah yaptığı gibi son bardak çayını bir türlü bırakamadığı sigarasının eşliğinde yudumlamaktaydı.” (s.30)

¹⁶¹ a.g.e., s.274.

“...Kahvaltı bitmiş, Sedat Bey çayının yanına bir türlü bırakmadığı sigarasını yakmıştı.” (s.61)

Romanda, leitmotiv çok sık kullanılmamış; tekrarların gerçekleştiği anlatılmıştır. Bununla birlikte *“Bozkırların asi kurtları, uysal kuzulara dönüşeceklerdi.” (s.190-195)* sözünün de aynı konuyla ilgili tekrar edildiği görülür.

Tomris romanında, leitmotiv tekniği sıkça kullanılır. Kral Kiros’un karşısında çevresindekilerin secde halinde ve heykel gibi hareketsiz durmaları leitmotiv sayılabilir. Bu davranış Kiros’un öfke nöbetlerinde (s.16), hitaplarından önce (s.34) ve sonra (s.35) tekrar edilir. Ayrıca Kiros konuşmadan onunla kimsenin konuşmaması varsa yanındaki diğer insanlarla konuşulması (s.33) leitmotiv sayılabilir. Saka Türklerinin hükümdarlarının her önemli karar öncesinde ve sonrasında toplanan kurultay (s.58, 97, 121, 153, 172, 195); önemli kişilerin gömüldüğü kurganlarda yapılan törenler (s.135, 169, 238) leitmotiv sayılabilir.

Tomris romanında, en sık kullanılan söz “uçmağa varmak” olarak tespit edilmiştir. Ölen kimseler için cennete gitti anlamında uçmağa vardı denilmektedir. Sözün tekrarlandığı bölümlere birkaç örnek aşağıda sıralanmış ancak tamamı alınmamıştır. “Uçmağa varmak” sözü, eserde yirmi beş yerde (s.45, 51, 64, 84, 94, 103, 120, 123, 135, 144, 153, 154, 157, 169, 170, 173, 187, 207, 211, 218, 219) tekrar edilir:

“...Hatta işin ucunda, Perslerle savaşıp uçmağa varmak ve o cennet köşesine hasret gitmek de vardı.” (s.64)

“O günden sonra da Türk yurdu, Alp uçmağa varana kadar onun üzerine titredi ve sonsuz bir itaatle ona bağlı kaldılar.” (s.94)

“Barman, Acar ve Geray karşılarındaki beş bin düşmanla yiğitçe savaşmalarına rağmen beş yüz yiğit Türk askeriyle uçmağa varmıştı.” (Tomris s.120)

“...Yiğit bir Türk’e yakışır şekilde, uçmağa varan genci onurlandırmak adına ellerinden geleni yaptılar.” (s.169)

Tomris romanında, Kut inancının tekrarlandığı görülür. Alp Er Tunga'nın tanrının armağanı (s.87, 94, 99) olduğuna inanılır: *“Belli ki Han oğlu yurdumuza Tanrı armağanıdır.”* (s.93)

“...Korkut Ata'nın Barsgan'a kut verdiği, onu Alp Er Tunga gibi büyük bir kahraman yapacağı söylentileri şehrin her yanına konuşulan yegâne konu haline gelmişti.” (s.168)

Tomris'te, esaret altına girmektense ölmeyi tercih eden savaşçılar görülür. Bu savaşçılar tercihlerini her fırsatta tekrarlarlar: *“Esir olarak ele geçirilip yurduma ve anneme karşı kullanılmaktansa ölmek yeğ.”* (s.73)

“Her ne olursa olsun ölmeden teslim olmak yok.” (s.75)

“Tek umutları ölse bile teslim olmayacağını düşündükleri Başşad'larının ormanın içinde bir yerlere saklanarak peşindekileri atlatabilmiş olmasaydı.” (s.81)

Tomris'te, tekrar edilen davranış kalıpları arasında kanlı gözyaşı dökme (s.154, 219) davranışının olduğu, *“Buyruk Han'ımındır”* (s.62, 124, 176, 196) sözünün tekrarlandığı tespit edilmiştir:

“Kurultay üyeleri hep bir ağızdan karşılık verdi.

Buyruk Han'ımızındır.” (s.61)

“Alınan bu karara çok üzüldüğü her halinden belli olduğu Ogramış Tigin ise yalnızca, “Buyruk Han'ımındır.” diyebildi.” (s.124)

“Peçenek Han'a Türk yurdunun daha önce görmediği kadar büyük bir yuğ töreni düzenlendi ve ardından binlerce insan kanlı gözyaşı akıttı.” (s.135)

“Halk, canı pahasında tiginlerinin hayatını kurtarmaya çalışan bu yiğidin cenazesinde toplanmış, ağıtlar yakmış, kanlı gözyaşları dökmüşlerdi.” (s.169)

Ruhum Kıyama Kalktı'da, leitmotive pek rastlanmaz. Asım'ın kendini bilmez halde *“Abdullah, Nazo, anam... Varaydım, bi varaydım...”* (s.56, 61) şeklinde birkaç sayfa sayıklaması leitmotiv sayılabilir.

Tarık romanında, leitmotiv kullanılarak bazı sözlerin ve hareketlerin tekrarı, alışkanlıkların devam ettirilmesi gözler önüne serilmiştir. Romanda Hristiyanların sık sık istavroz çıkardıkları (s.9, 55) söylenir. Bu, Hristiyanların şükürlerini sundukları kalıplaşmış bir harekettir. Hristiyan olmayanlar için kullanılan “morisko” (s.11, 37, 56) sözünün de tekrarlandığı görülür. Gırnata’yı terk etmek zorunda kalan herkes Gözyaşı Tepesi’ne geldiğinde şehri gören son nokta olan tepeden geriye bakar (s.25). Kraliçe Isabel, uykularından çılgılık atarak uyanır. Bu durumu birkaç yıldır sürmektedir (s.49, 62). Ziyad, kılıcını her kuşanışında, baş parmağını kılıcın keskin tarafında gezdirerek kılıcını kontrol eder. Berberîlerin hepsi açık havaya çıkmadan önce kavurucu sıcaktan korunmak için ciltlerine bir tür mat yağ sürerler (s.100). Vali Musa, birine kızdığında ya da sitem ettiğinde arkasına döner ve ellerini arkasına bağlar (s.148).

Rodrigo’nun danışmanı Borbos, Rodrigo’nun kararlarına itiraz edeceği zamanlarda başını öne eğip, ellerini ovuşturur ve dudaklarını kemirerek kralın iznini bekler (s.192).

Eserde, Emevi dönemi Araplarının birçoğunun kendilerini diğer insanlardan üstün gördükleri ve Halife Velid’in de aynı düşüncede olduğu görülür. Bununla ilgili olarak kurulan cümlelerde Tarık’ın bir “Berberî” olduğu vurgulanır, Berberî sözcüğü leitmotivdir:

“...Berberî’ye bak sen!” (s.129)

“...Halife Velid, Endülüs’ü Berberî bir komutanın fethettiğini öğrendiğinde ne olacaktı?” (s.259)

“O Berberî sensin demek!” (s.276)

“...Fakat Alem-i İslam’a Endülüs Fatihisi olarak bir Berberî’yi takdim etmek! Bu kolay değil...” (s.279)

Ergenekon romanında, bazı sözlerin ve davranışların çok sık tekrarlandığı görülür. Diz vurmak (s.13, 56, 104, 109, 133, 180, 182, 233, 243, 244) saygı göstergesidir. Han’ın karşısında vurulan diz, onun hâkimiyetinin kabul edildiğini gösterir. Bu sebeple Börte Çine, oğlu Bagatur’a “*Apar Hanı’nın huzuruna vardığında*

diz vurma oğul! Saygısızlık etme ama diz de vurma! Ola ki han oğlunun huzurunda diz vurmasını büyüklüğüne sayıp kendisinden çekindiğimize yormasın.” (s.244) demektedir.

Romanda, “*kut olsun*” (s.19, 46, 59) sözü, “*kut versin*” (s.83, 138) ve “*kut getirsin*” (s.208) sözlerinin de tekrar edildiği görülmüştür. İyi dilek ifadesi olan kut olsun; kutlu olsun, uğurlu olsun anlamlarında kullanıldığı gibi Tanrı’nın da kut dilenen kişinin yanında olduğunu ifade etmektedir.

Romanda sıkça kullanılan diğer bir söz “*Buyruk Han’ımızındır / Ulu’nundur / Tanrı’nındır*” (s.63, 78, 104, 112, 163, 207, 214, 221, 242, 255) sözüdür. Han’ın sözleri birer emir kabul edilir ve uygulanır. Ulu Demirci karşısında “*Buyruk Ulu’nundur*” sözü kullanılmış, Demirci “*Bu buyruk Tanrı’nındır*” (s.163) diyerek Tanrı ile kulları arasında elçilik etmiştir.

Romanda “*soy soylamak*” sözü de birkaç kez (s.95, 100, 103, 159) kullanılır. İl Han, oğullarına “*Soylanın! Boylanın! Borcunuzu ödeyin!*” demektedir. Kıyan ve Nüküz’ün Ergenekon’a gitme amaçları soylanmak, Türk soyunu devam ettirmektir.

Romanda, önemli olayların konuşulması için toyun toplandığı görülür. Hem İl Han hem de Börte Çine önemli konularda tek başlarına karar vermemişler, toy meclisi toplayarak (s.84, 187, 226) beylerin görüşlerini sormuşlardır. Kırgız beylerinin hainliklerine verilecek ceza (s.84), göç hakkında fikirler (s.187) ve Önkut’un cezalandırılması (s.226) toyda konuşulmuştur.

Türkler, kımız yapar ve içerler. Ak kımızın karaya döndüğü güz mevsimine “*Kımızmurunduk*” adı verilir ve her yıl o zamanda toy kurulur, sofra düzülür, kımız takımları açılır (s.42). Her yıl yapılan bu kutlamalar leitmotiv sayılmalıdır.

Türklerin kutladıkları bir diğer gün “*Yeni Gün*” dür. Mevsim bayramı sayılabilecek baharın gelişinin, doğanın uyanışının ve Türklerin Ergenekon’dan çıkışının günü olan 21 Mart’ta yapılan kutlamaların tekrarlanması da leitmotivdir.

Tong Yabgu romanında da “*diz vurma*”nın leitmotiv olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Diz vurmak; saygı göstermek, egemenliğini kabul etmek anlamına gelmektedir. Fakim’in Bagatur’u terslemesinin sebebi de budur. Şöyle ki:

“Baba-oğul yalmalarını saygıyla toplayıp b rklerini eline aldıktan sonra Hürmüz’ n cenazesinin başına vardı ve diz vurdu.” ...

“Burada diz vurmak da neyin nesi Bagatur? Ben yok iken t remiz mi de i ti? De ilse Pers sarayında diz vurmak bir Türk tiginine yakı ır mı?” (s.74)

Bölümden görüldüğü üzere Türklerin başkasının karşısında diz vurması hoş karşılanmaz. Bagatur da  ehin ah bile olsa bir yabancının huzurunda diz vurmanın onursuz bir davranış olduğunu (s.75) bilmektedir.

Bagatur’un oğlu Kambudag,  ek ’n n karşısına geldiğinde diz vurmaktadır. Bu davranış selamlama ve saygı belirtmektedir:

“Kambudag  ekingen tavırlarla geldi. Diz vurup selam verdi ve sessizce postlardan birinin üzerine kuruldu.” (s.97)

Ka anın karşısında diz vurulmaktadır. Tong Yabgu, Roma d n   nde  ek  Ka an’ı diz vurarak selamlar:

“Tong, ağabeyinin önünde diz vurup selam verdikten sonra kucaklayarak “Ho bulduk Ka an’ım!” dedi.” (s.135)

Tong Yabgu, bilge ota ına gittiğinde bilgeler ona “Yabgu Ka an” der ve önünde diz vururlar. Bunlar, Tong Yabgu’ya ka anlık verildiğini göstermektedir (s.278).

Diz vurmak, ka ana olan saygısını göstermek, ba lılı ını bildirmek demektir. Türklere has olan bu hareketi elçi Andrew’in de yapt  ı görülür:

“...Toygar’ın diz vurdu u yerde tıpkı bir Türk gibi diz vurdu ve bekledi.” (s.363)

Diz vurmakla ilgili son örnek ise Bagatur’un kanlı bir ihtilalle ka an olması sonucu kimsenin önünde diz vurmamasıdır (s.397). Bu olay, ka anlı ının tanınmad  ını göstermektedir.

Ulu-Kan romanında “diz vurma” hareketinin diğer romanlarda olduğu gibi leitmotiv olarak kullanıldığı g r lm   t r. Bununla birlikte Ulu-Kan’ın ordusu savaş

sonralarında ölen oğullar ve kurtlar için aynı hareketleri tekrarladıklarından bunlar da leitmotiv sayılmıştır (s.193,194,311). Ulu-Kan ve ordusu saygı duydukları kayıpları için şu hareketi tekrar ederler:

“Savaş meydanındaki çığlıklar sona erdiğinde, savaşta can veren oğulların ve kurtların bedenleri, kardeşlerinin ellerinde göğce kaldırılıp kanlarının döküldüğü meydana gezdirildi. Ulu-Kan ve savaşçıları diz vurup göğüslerini yumruklayarak can veren kardeşlerini selamladılar.” (s.119)

Savaşçı, Od Han'ın karşısında “diz vurup” (s.129), buyruk bekler. Ana Kurt'un Pugsar'a gelmesiyle ona bakmaya cesaret edemeyenler “diz vurmuş” şekilde hareketsiz bekleyerek saygılarını gösterirler (s.285).

Ulu-Kan'ın savaşlar sırasında kılıçlarıyla yaptığı hareketler leitmotiv sayılabilir. Ulu-Kan, bu hareketleri her savaşta, ordusuna komut vermek için kullanmaktadır. Ulu-Kan'ın ve sonrasında Ulu-Kurtların kılıçlarının çapraz şekilde havada birleştirilmesi, düşmanın ok yağmuruna tutulması emridir. Kılıçların geriye doğru çevrilmesi, ordunun geriye doğru dönerek arkalarından gelen düşmana ok salması emridir. Kılıçların birinin geri, birinin yan tarafı işaret etmesi, kanatlarının ordunun merkezine göre daha yavaş geri çekilmesi demektir. Ulu-Kan bu işaretleri birçok kez kullanmıştır (s.184,187,194).

Leitmotiv tekniği, kahramanları bazı davranışlar ya da sözlerle özdeşleştirerek okur için daha tanıdık hale getirir. Ele alınan örneklerden de anlaşıldığı gibi, Emrullah Özdemir leitmotiv tekniğini kullanarak, tekniğe yüklediği imgesel anlam katmanlarıyla romanın anlatmak istediği genel anlama katkıda bulunur.

3.3.9. Mektup

Mektup, bir iletişim aracı olmasının dışında bazı romanlarda anlatım tekniği olarak yer aldığı gibi sadece mektuplardan oluşan romanlar vardır. Cengiz Dağcı'nın Anneme Mektuplar¹⁶²adlı romanı gibi romanlar, mektuplardan oluşan romanlara

¹⁶² Cengiz Dağcı, *Anneme Mektuplar*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1996.

örnek verilebilir. Mektup tekniğinde, anlatıcı aradan çekilerek sözü mektubu yazan kahramana bırakır. Mektup, duygu ve düşünceleri ilk elden aktarması bakımından önemlidir. *“Mektubun devreye sokulmasıyla birlikte romanın “macera” ağırlıklı dokusu değişir, “anonim” karakterli kahramandan çok “beşerî” yönü ağır basan bireylere itibar edilir. Bu bağlamda yeni bir roman türü doğar. Mektup tekniği, roman türünde genellikle iki şekilde kullanılmıştır: Biri, romanın müstakil ve peş peşe gelen mektuplarla şekillenmesidir. Diğeri ise, tekniğin roman genelinde ve gerektiğinde kullanılmasıdır.”*¹⁶³

Emrullah Özdemir romanlarında, mektubun roman genelinde, gerektiğinde kullanıldığı görülür. **Son Kağan** romanında, montaj tekniğiyle yerleştirilmiş mektubun (s.9) dışında, roman kurgusu içinde kullanılan bir mektup bulunmaktadır. İlteber’in Kenan’a hitaben yazdıkları ve Kenan’ın Zeynep’ten yardım alarak okuduğu tılsımlı kâğıt mektuptur (s.82). Bu mektup, Kenan’ın yapması gerekenleri anlattığı gibi Kalgançı Çak hakkında da bilgi verir.

Tomris romanı bir mektupla (s.12) başlar. Tomris’in Kiros’a yazdığı mektupla, Tomris evlilik teklifini reddetmekle kalınmaz, Kiros’a ders verilir ve meydan okunur. Romanın sonuna doğru yazdığı ikinci mektupta Tomris, Pers kralına savaştan çekilmesini söyler ve çekilmezse asıl savaşmak istediği yere davette bulunur. Roman kurgusu içine yerleştirilmiş bu mektubun Herodot Tarihi¹⁶⁴ adlı kitapta bahsedilen ve Tomris Han’ın Pers Kralı’na gönderdiği mektuptan uyarlandığı tespit edilmiştir.

Tomris, oğlu Barsgan’ın esir olması üzerine Kiros’a bir mektup daha yazar ve oğlunu teslim edip topraklarından gitmesini aksi halde Kiros’u kanla doyuracağını söyler. Roman kurgusu içinde tam yerinde kullanılmış olan bu mektubun Herodot Tarihi’nin birinci kitabı Klio’da¹⁶⁵ Tomris Han’ın oğlunun esir alınması üzerine Pers Kralı’na yazdığı mektuptan uyarlandığı görülmüştür.

Roman kurgusunda Alkar’ın, Tomris’in sözde savaş planını anlattığı mektubundan da bahsedilir. Bu mektubu at uşağına vererek Pers ordugahına gönderen

¹⁶³ Tekin, **a.g.e.**, s.245.

¹⁶⁴ Herodotos, **Tarih**, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, Çeviren: Müntekim Ökmen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, s.110.

¹⁶⁵ Herodotos, **a.g.e.**, s.114.

ve farkında olmadan Tomris Han'a yardım eden Alkar böylelikle kendi ölüm fermanını imzalamıştır.

Emrullah Özdemir Tomris'te, mektubu montaj tekniği dışında kullanmıştır. Tomris Han'ın üç mektubundan ikisine tarihsel kaynak göstermesi, tarafımızdan bu mektupların gerçeğine uyarlanmış olduğunun tespit edilmesi, eserde inandırıcılığı sağladığı gibi roman kurgusu içinde kullanıldığı yerlerin doğruluğu ve olay örgüsüne ustaca yerleştirilmiş olması romanda mektup tekniğinin başarılı bir şekilde uygulanmış olduğunu göstermektedir.

Ruhum Kiyama Kalktı'da, yazar mektubu montaj tekniğiyle kullanmıştır. Kullandığı mektuplar olayın ana örgüsü içerisinde değildir ve bu mektuplara montaj tekniği kısmında değinilmiştir. Burada tekrar anılmayacaktır.

“Tarık” adlı eserde, montaj bölümünde anılan Feryadname (s.86-93) adlı mektubun dışında kullanılan mektupların haberleşmesi aracı olarak kullanıldığı görülür. İspanya Yahudilerinin, Vali Musa'ya artarda mektuplar yazarak onlara İspanya'ya davet ettiklerinden bahsedilir (s.151). Kral Rodrigo'nun yardımını talep eden ve Yeşil Ada Kumandanı Theodomir tarafından yazılan mektup (s.188-189), Müslümanların, Kont Julian ile birlikte Yeşil Ada'ya çıktıklarını belirtir. Tarık ve Musa arasında da bir mektuplaşmadan bahsedilir. Tarık, Musa'dan takviye asker ister; Musa yazdığı mektupla beş bin asker takviyesi gönderir (s.198). Tarık, bir diğer mektubunu Kral Rodrigo'ya yazar ve teslim olmasını ister (s.212-213). Kont Julian ise kardeşi Opach'a yazdığı mektupla başına gelenleri anlatır ve Rodrigo'nun tarafında savaşmalarını engeller (s.224). Tarık ve Musa arasındaki ikinci mektuplaşma Toledo'nun alınması üzerine Tarık tarafından başlatılır (s.235). Musa, Tarık'a yazdığı cevapta (s.241), Tarık'ın daha fazla ilerlememesini emreder. Eserdeki son mektup Halife Süleyman tarafından Musa'ya yazılır ve Süleyman'ın ağabeyi Velid ölmeden Musa'nın Şam'a gelmemesini emreder (s.86, 275). Romanda Feryadname'nin, Theodomir'in mektubunun, Tarık'ın Kral Rodrigo'ya yazdığı mektubun metinleri verilmiş; adı anılan diğer mektuplar ise anlatılmıştır. Mektuplar, dönemin şartlarına uygun olarak haberleşme amaçlı kullanılmıştır.

Ergenekon romanında, mektup sözcüğü bir yerde geçmektedir. Börte Çine, Apar Hanı'nın obasına gönderdiği nökerlerin yalnız iki tanesini sağ bırakır. Onların da

dillerini ve parmaklarını kestirip kulaklarını sağır ettikten sonra ellerine bir bitik tutuşturur. Eserde, “bitik” sözcüğü “mektup ya da not” şeklinde açıklanmıştır (s.249).

Tong Yabgu romanında, mektup bir teknik olmanın dışında iletişim aracı olarak kullanılmıştır. Eserde “bitik” kelimesiyle karşılanan mektup haberleşme aracıdır. Şekü, Çulo’nun yaptıklarına karşı tehdit mektubu yazmıştır (s.70); yönetime el koyan Şekü, bir mektup da Bagatur’a, Batı Erliği’ndeki isyanları bastırması için yazmıştır (s.83). Şaman Balamir, kağanlık seçimi için bilgelere mektup göndermiştir (s.85). Kuca Pazarı baskını yine bir mektupla Şaman Balamir’e bildirilir (s.89). Komutan Şahrbaraz; Benmar’a, Çueng’e yardımcı olması için mektup yazmıştır (s.143). Benmar, kurduğu tuzağın hazır olduğunu İblis’in çocuklarına bildirmek için mektup yazmıştır (s.173). Tong Yabgu, Roma Kralı’nın mektubunu ağabeyi Şekü’ye getirmiştir (s.253). Prens Kavad, babası Perviz’e durumu mektupla anlatmıştır. Perviz, Tong Yabgu’nun şartlarını kabul ettiğini mektupla bildirmiştir (s.344). Talu, babası Tong Yabgu’ya, Bagatur’un yeni bir ordu oluşturduğunu mektupla bildirmiştir (s.372). Görüldüğü üzere mektup teknik olarak değil haberleşme aracı olarak kullanılmıştır.

Ulu-Kan romanında mektup bir teknik olarak kullanılmadığı gibi montajlanmış herhangi bir mektup örneği de yoktur. “Bitik” kelimesi kullanılarak kastedilen iletişim aracı olarak kullanılan mektuptur. Çig Besil ölüme giderken kızına bir bitik bırakır (s.78). Ana Kurt, Ulu-Kan’a savaş için Pugsar Kralı’na hitaben bir bitik yazmasını söyler (s.104). Buradaki mektup, onurlu savaşçıların meydan okuma yöntemidir. Ulu-Kan, aynı içerikli başka bir bitiği Od Han’a gönderir (s.129).

Romanda mektup meydan okumak dışında davet amaçlı da kullanılmıştır. Od Han, çevresindeki krallıklara birer bitik yazarak hanlığına davet eder (s.275). Eserdeki son mektup ise Ana Kurt’tan oğluna onu teskin etmek için yazılmıştır. (s.275). Bahsi geçen mektupların hiçbiri fiziksel olarak eserde bulunmamakta yalnız neyle ilgili oldukları anlatılmaktadır.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Son dönemin tanınan yazarlarından olan Emrullah Özdemir, Türk edebiyatına yeni bir bakış açısıyla ismini yazdırmıştır. İlk kitabı 2011 'de çıkan, tarihi, mitolojik ve fantastik konularda eserler veren Özdemir, denemiş olduğu farklı yöntemlerle son dönemde dikkatleri üzerine toplamıştır.

İncelediğimiz romanlarının hemen hepsi yaşanmış hayattan alınmış, gerçeklik payı olan, gerçek kişilerin ve kurumların hayatlarından alınmış romanlardır. Ruhum Kıyama Kalktı romanı yazılırken roman kişilerinin gerçek hayatta ailelerinden ve yakınlarından bilgi alınarak roman oluşturmuştur. Kölelikten Fatihliğe Gemileri Yakan Kahraman Tarık bin Ziyad romanında arşivler incelenmiş, tarih akışına uygun olarak kurgu geliştirilmiştir.

Yüksek lisans tez çalışmamızda Emrullah Özdemir'in İslamiyet öncesi Türk tarihi, mitolojisi hakkında bilgi vermek amaçlı, bireyselden toplumsala doğru bir anlayışla oluşturduğu, Son Kağan, Türklerin İlk Kadın Hükümdarı Tomris, Ruhum Kıyama Kalktı, Kölelikten Fatihliğe Gemileri Yakan Kahraman Tarık bin Ziyad, Bozkırın Kutlu Destanı Ergenekon, Göktürk Efsanesi Tong Yabgu, Ulu -Kan Ana Kurt'un Oğulları isimli romanlarını, bu konuda yazılmış, kaynakçada belirttiğimiz değerli eserlerin yol göstermesiyle irdelemiş bulunuyoruz. İncelememizde yer yer eserlerden bölümler alınarak örnekler üzerinden anlatıma gidilmiş ve bu bölümlerde yazarın imlasına saygı gösterilmiştir.

Özdemir, romanlarında Türk milletinin ve Tarık gibi tarihsel şahsiyetlerin geçirmiş olduğu evreleri, Türk kültürünü, maddi-manevi, somut olan ve somut olmayan kültürel mirasını uyarladığı eserlerini okuyucunun ilgisine sunmuş, romanlarını tamamen toplumu bilgilendirme amaçlı hazırlamıştır. Çalışmamız kapsamında ele aldığımız tarihi romanlar, klasik roman özelliği göstermektedirler. İncelenen tarihi romanlarda, yazar yaşanan tarihi ele almış; vak'a, şahıs, zaman ve yer unsurlarını ekleyerek olayları oluşturmuştur. Böylelikle olay örgüsü ustaca biçimlendirilmiştir. Yazar, eserlerinde vak'a uydurmamış, gerçek hayattan, tarihte yaşananlardan feyz alarak vak'ayı düzene koymuş, roman kurgusunun içine yerleştirmiştir. Birçok vak'a, ana vak'anın etrafında birleştirilmiş, böylece hareket ve heyecan sürekli diri tutulmuştur. Birbiri ardına gelen metin halkalarından oluşan

vak'alar birden çok yönüyle ana vak'a etrafında örülmüş adeta bir yapıyı meydana getiren her tuğla özenle ve amaca uygun olarak yerleştirilmiştir.

Gerilim öğelerini irdelediğimizde, sosyal çatışmayı iç çatışmadan daha fazla kullandığını görürüz. İslamiyet öncesi Türk tarihini anlatan romanlarda, kişilerin duygu ve düşüncelerinden çok toplumla olan ilişkileri anlatılır; bunlardan doğan neticeler incelendiğinde ise sosyal çatışma, gerilim öğelerinde geniş yer tutar. İç çatışma ise Ruhum Kıyama Kalktı, Tong Yabgu ve Tarık romanlarında, kişinin bazı yaptıklarından pişman olmasıyla saptanmıştır. Ara düğümler, ana düğümlerin oluşması için zemin hazırlayacak şekilde meydana gelmiştir. İncelediğimiz yedi kitapta da gerilim öğeleri romanlara uyarlanmıştır.

Özdemir'in romanlarını kurgusal yönden incelediğimizde, tarihi ve yaşam öyküsel romanlarının ağırlıkta olduğu görülür. Yazarın kurmaca romanı sevmediği ve tarihi, yaşananları kurgulayarak roman yazdığı düşünülürse eserlerinin hemen hepsinde yaşanmışlık payı var yorumunu yapmak yanlış olmaz.

Romanların merkezi kişileri oluşturulurken yazar, anlatılarının içeriğine göre kişilerini seçmiştir. “Türkçü, Ülkücü ve Bilge” tipler, incelediğimiz romanların merkezi kişileridir. Tipleri oluştururken erkek egemen tip anlayışını seçer. Türklerin İlk Kadın Hükümdarı Tomris hariç romanların hepsinde erkekler romanların başkışisi olarak karşımıza çıkar. Türk toplumunu ilgilendiren romanlar yazdığını belirten yazar, ataerkil bir anlayışa sahiptir fakat bunun yanında onun romanlarında kadınlar daima kutsaldır. Ulu-Kan'da, Ana Kurt kişisi de başkışı kadar önemlidir. Tong Yabgu'da Türklerde kadının önemi başkışı ağızından anlatılmıştır. Kölelikten Fatihliğe Gemileri Yakan Kahraman Tarık bin Ziyad'ta kıyaslama yoluyla Türk toplumunda kadının önemi gösterilmiştir. Kadın, erkeğin başarıya koşmasında en önemli etmendir. Merkezi kişiler arasında bulunan Türkçü, bilgin ve kahraman tipler ve karakterler, yazarın kişilerini oluşturan önemli unsurlardır. Seçilen karakterler, olayların biçimlenmesinde ve merkezi kişilerin hal ve tavırlarında etkili olurlar. Ayrıca yazarın seçtiği karakterin özelliğine göre, roman akışı yönünü bulmaktadır.

Yardımcı kişilerin romanlarındaki etkinliği bir hayli fazladır. Ayrıca bu kadronun kalabalık olması, olayların geniş bir çerçevede sunulmasına olanak sağlamıştır. Yardımcı kişilerin çoğu, tıpkı romanlarının konusunda olduğu gibi gerçek

hayattan alınmıştır. Kimisinin ismi değiştirilmiş kimisinin ismi tarihte olduğu gibi verilmiştir. Romandaki yardımcı kişiler, olay bütünlüğünde etkin bir rol oynamaktadırlar. Yardımcı kişiler, merkezi kişilerin yaşamış olduğu durumlarda olayların başındadırlar.

İncelediğimiz romanların zaman çerçevesini vak'a zamanı, anlatma zamanı, nesnel zaman ve yayın tarihi olarak dört ayrı bölüme ayırmak mümkündür. Ele alınan romanlarda zaman, kurgulardaki nesnel zaman ile paralel gitmektedir. Emrullah Özdemir'in romanlarında, vak'a zamanı ile anlatma zamanı arasında farklılıklar bulunur. Genellikle vak'a zamanı, anlatma zamanından yıllar öncesine dayanır, olay örgüsü geriye dönüşlerle gelişir. Yazarın, roman anlatılarında kronolojik zamanı takip ettiği görülür. Yer yer özetleme ve daraltma tekniği kullanılarak, okuyucunun dikkatini dağıtmamak adına geri dönüşler yaptığı belirtilebilir.

Eserlerinde hem açık hem de kapalı mekânların varlığından söz edilebilir. Yazar, anlatılarında kapalı mekânlara oranla, açık mekânları daha çok kullanmıştır. Eserlerde çevresel mekân oldukça geniş tutulmuştur. Açık mekânların tasvirinden çok kültürün oluşumundaki etkisinden söz edilebilir. Dış ve iç mekânlar anlatılırken insan yaşamları ile mekânlar bütünlenmiştir. Adeta insanların ruhsal tasvirleri mekânlara yansıtılmıştır. Ruhum Kıyama Kalktı'da, mekânlar da insanlar gibi çaresizliği, yoksulluğu, harap olmuşluğu anlatırken Bozkırın Kutlu Destanı Ergenekon'da Ergenekon, Türkleri saklayıp büyüten, çoğaltıp güçlendiren bir ana rahmi gibidir.

Kullanılan mekânlar göz önünde bulundurulduğunda Özdemir, açık mekân kullanmayı seven bir yazardır. Kapalı mekânlarda çadır, saray, tapınak, mağara gibi yerleri kullanan yazar, bu mekânları tamamen roman kişilerinin karakterini ve ruhsal durumunu gözeterek seçmiştir.

Mekân tasvirlerinde görsel öğelerin anlatıda ağırlığını koruduğunu söyleyebiliriz. İşitsel öğelere pek yer vermeyen yazar, görsel öğeleri kullanarak okuyucuyu tamamen romanın içine çekmeyi amaçlamıştır. Mekân seçiminde yapılan tercihler roman kişilerinin bulunduğu ortamın ve kişilerin kendi benliklerinin özellikleriyle paralel gitmektedir.

Özdemir'in anlatıcı tiplerini irdelediğimizde Tanrısal konumlu anlatıcı tipinin daha çok kullanıldığını görmekteyiz. Yalnız Ruhum Kıyama Kalktı romanında

kahraman anlatıcı tipi kullanılmıştır. Bu durum, romanlarında anlatılan zamanın, şimdiki zamanın çok gerisinde olmasına; yazarın öğretme görevini bu bakış açısı ve anlatıcılarla daha rahat yerine getirmesine bağlanabilir.

Aktarma yöntemlerinde anlatma ve gösterme tekniği kullanılmıştır. Anlatma tekniğinin daha fazla olması, romanların bir belgesel tadında görülmesini sağlamıştır. Yer yer aralara sıkıştırdığı diyaloglarla gösterme yöntemini kullanmış, böylece okuyucuyu roman içinde serüven dünyasına götürmüştür. Yazar, romanlarında aynen aktarma, özetleme ve genişletme tekniklerini kullanarak eserlerinde zaman kavramının okuyucu tarafından anlaşılmasını sağlamıştır. Emrullah Özdemir'in romanlarında kullandığı özetleme tekniği okuyucunun romanla bağlantısını koparmaz. Millî duyguları aşlamak, tarihi yaşanır kılmak üzere yazılmış eserlerdeki özetleme tekniği okuyucuyu anlatılan dönemi araştırmaya yönlendirir. Böylece yerinde kullanılan özetleme tekniği sayesinde okuyucu tarihe ve millî benliğine yönelir.

Romanlarda çeşitli anlatım tekniklerine sıkça başvurulmuştur. Bu durum, özellikle anlatıcıların olaylar hakkında izlenimlerini yansıtabilmeleri veya roman kişilerinin geçmişe yaptıkları yolculuklara hareket alanı bulabilmeleri için kullanılır.

Emrullah Özdemir, romanlarında diyalog tekniğini farklı amaçlarla kullanmıştır. Kahramanı metin içinde tanıtmak ve böylece kahraman hakkında bilinmesi gerekenleri, yeri ve zamanı geldikçe diyaloglar aracılığıyla vermek; roman kahramanlarının davranışlarının sebepleri ve sonuçları hakkında bilgi vermek; üslup zenginliği yaratmak ve anlatıya aksiyon katmak bunlardan birkaçıdır. Diyalog tekniği, olay örgüsünün oluşması ve büyümesine, kahramanların ruhsal ve çevresel durumlarının netlik kazanmasına, farklı kültür çevrelerini, farklı söyleyiş tarzlarını ortaya çıkararak, anlatının monotonluktan kurtulmasına fırsat sağlamıştır. Bunun yanında olayın okura aracısız ulaşmasını sağladığı için inandırıcılığı arttırmış, duygu ve düşünce yoğunluğu sağlamıştır.

Emrullah Özdemir, eserlerinde iç monolog tekniğini başarıyla kullanır. Romanlarında kahramanlar yalnız fiziksel görüntüleri veya olaydaki yerleriyle değil iç dünyaları, düşünceleri, kişiliklerinde yaşadıkları duygu durumları ile okuyucuya sunulur. İç monolog sayesinde kahramanlara, uzun uzadıya psikolojik tahliller yapmak yerine kendi iç konuşmalarıyla ruh halleri ortaya konulmaktadır. Özdemir, tarihsel

olaylar üzerinden tezli romanlar ortaya koyarken estetik bir kaygı taşımaz ancak bu, eserlerin sanatsal olmadıkları anlamını taşımamaktadır. Bilhassa, bireysel aşkın vurgulandığı bölümlerde sanatsal ifadeler söz konusudur. O, toplum için sanat yaparken estetikliği elden bırakmamıştır. Tasvirleri, söz sanatları, kalıp sözleri kullanımıyla sanatsal bir anlatımı üslubuna yerleştirdiği söylenebilir.

Sanat anlayışı, tarihsel olayları birey üzerinden yansıtmaya çabası tarafından şekillenen Emrullah Özdemir, iç diyalog tekniğini zaman zaman kullanır. Çünkü tarihsel olaylar içinde drama düşmüş birey, içinde yaşadığı toplumla, yakın çevresiyle ve hatta kendisiyle bile çatışma içindedir. Çatışmanın olduğu yerde iç monolog ve iç diyalog gibi teknikler kullanılabilir.

Özdemir'in eserlerinde iç çözümlemeye çok sık rastlanır. Yazar, romanlarında tarihsel kişileri olaylar içine yerleştirerek Türklük, Milliyetçilik, özgürlük temalarını işlemiş; adeta romanlar ile hem tarihi öğretmiş hem de okuyucuları yetiştirmek istemiştir. Bu sebeple kullanılan teknik, okurun eseri daha iyi anlaması için kullanılmış kahramanların zihinlerinden düzenli çağrışımlar geçmesi sağlanmıştır. Özdemir, Türklüğü ile onur duyan ve kendini inançlı bir Atatürkçü olarak tanımlayan bir yazardır. Onun Türkçülüğünde Ziya Gökalp'in izleri görülmektedir. Gökalp'e göre *"Türkçülük, Türk milletini yükseltmek demektir."*¹⁶⁶ Özdemir de romanlarında Türk'ü en yüksek notalara taşır, meziyetlerini Türklüğüne bağlar. Okurlara neslini anlatarak asıllarına dönme iletisini verir. Bu sebeple eserlerinde en çok iç çözümleme tekniğini kullanarak temalarının okuyucunun zihninde yer etmesini istemiştir.

Montaj tekniği, Emrullah Özdemir'in eserlerinde severek kullandığı bir tekniktir. Yazar, montajladığı bölümleri eser kurgusuna katarak ustaca kullanır. Romanlarında mektuplar, görseller, belgeler, şiirler kullanarak anlattıklarını destekleyen Emrullah Özdemir, montaj tekniğiyle anlattıklarına derinlik kazandırır. Romanlarda ele alınan kişi, durum veya olay hakkında uzun bilgiler vermek yerine kullanılan montajlar işlevsel nitelik taşırlar. Bunun yanında montajlar sayesinde yazarın duygu ve düşünce dünyasının kaynaklarına ulaşılır.

Leitmotiv tekniği, kahramanları bazı davranışlar ya da sözlerle özdeşleştirerek okur için daha tanıdık hale getirir. Emrullah Özdemir leitmotiv tekniğini kullanarak,

¹⁶⁶ Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, s.16.

teknığe yüklediği imgesel anlam katmanlarıyla romanın anlatmak istediği genel anlama katkıda bulunur.

Emrullah Özdemir romanlarında, mektubun roman genelinde, gerektiğinde kullanıldığı görülür. Son Kağan romanında, montaj tekniğiyle yerleştirilmiş mektubun (s.9) dışında, roman kurgusu içinde kullanılan bir mektup bulunmaktadır. Tomris romanı bir mektupla (s.12) başlar. Ruhum Kıyama Kalktı’da, yazar mektubu montaj tekniğiyle kullanmıştır. “Tarık” adlı eserde, montaj bölümünde anılan Feryadname (s.86-93) adlı mektubun dışında kullanılan mektupların haberleşme aracı olarak kullanıldığı görülür. Ergenekon ve Tong Yabgu romanında, mektup bir teknik olmanın dışında iletişim aracı olarak kullanılmıştır.

Yazarın sözcük kullanımı ise, roman yazdığı çağa göre uyarlanmıştır. “Düşman” yerine “yağı”, “cennet” yerine “uçmak”, “dünya” yerine “acun” gibi kelimeleri eski Türk tarihi ve mitolojisinin anlatıldığı romanlarda bulmak mümkündür. Arapça ve Farsça kelimeler kullanmaktan kaçınmış, tamamen Türkçeye yönelmeye çalışmıştır. Eserlerinde argo ya da küfürlü kelime bulunmamaktadır. En kötü anlarda bile roman kişileri kötü konuşturulmamıştır. Bu anlamda estetik değeri olan sade bir anlatıma sahip olduğu söylenebilir.

Yöresel kelimelere, Ruhum Kıyama Kalktı’da, Erzurum’daki insanları konuştururken yer verir ayrıca Rusça konuşmalardan da örnekler bulunmaktadır. Bu da anlatımın inandırıcılığını arttırmaktadır. Farklı kültürlerde kullanılan kelimelere de yer verilmiş, bunların açıklaması yapılarak anlam bütünlüğü sağlanmıştır. Yazarın sade ve akıcı bir üslubu vardır. Deyimler ve yer yer atasözleri kullanmış ancak çok sanatlı bir söyleyiş oluşturmamıştır. Anlattıklarını açık, sürükleyici ve duru bir dille anlatmayı tercih etmiştir. Bu da yazarın sanat yapmak değil anlaşılacak istediğini göstermektedir.

Özdemir, eserlerinde, Türk gençliğine tarihin büyük kahramanlarıyla, Türk’ün kültürünü ve gerçek karakterini sevdirmeyi amaçlar. Bilinen kitap satış sitelerinde birçok kitabının “tüken di” notuyla paylaşıldığı ve kitapların tekrar tekrar basıldığı görülmektedir. Yayınevlerinin satmayan eserleri tekrar basmayacağından hareketle Özdemir’in eserlerinin okunduğu, tanıtım günlerindeki genç okur yoğunluğundan ise gençlerce okunduğu söylenebilir.

Romanlarında, Türklük bilinci başta olmak üzere Türklerin egemenlik ve özgürlük anlayışları, insana ve kadına verdikleri önem, soykırım, din, savaşçılık gibi temalar işlenmiştir. Bunların işlenmesi, okurun kimliğinin, kültürel benliğinin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Tarihten edindiği malzemeyi, kurmaca dünyada düzenleyen Özdemir, bilgisini sanatla öğretmektedir. İncelenen romanlar, Türk insanının geleneklerini, anlayışını, karakteristik yapısını anlatmaktadır.

KAYNAKÇA

1. İncelenen Romanlar

Özdemir, E. (2015). *Ruhum Kiyama Kalktı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

----- (2015). *Son Kağan*. Ankara: Akçağ Yayınları.

----- (2018). *Bozkırın Kutlu Destanı Ergenekon*. Ankara: Panama Yayıncılık.

----- (2018). *Tarık*. Ankara: Panama Yayıncılık.

----- (2018). *Tomris*. Ankara: Panama Yayıncılık.

----- (2018). *Tong Yabgu*. Ankara: Panama Yayıncılık.

----- (2020). *Ulu-Kan Ana Kurt'un Oğulları*. Ankara: Panama Yayıncılık.

2. Kitaplar

Aktaş, Ş. (2003). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

----- (2014). *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.

Argunşah, H. (2016). *Tarih ve Roman*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Aytaç, G. (2003). *Genel Edebiyat Bilimi*. İstanbul: Say Yayınları.

Aytür, Ü. (2009). *Henry James ve Roman Sanatı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bachelard, G. (1996). *Mekânın Poetikası*. (Çev: A. Derman). İstanbul: Kesit Yayıncılık.

Bahtin, M. M. (2014). *Dostoyevski Poetikasının Sorunları*. (Çev: C. Soydemir). İstanbul: Metis Yayınları.

- Banarlı, N. S. (1998). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bozkurt, F. (2018). *Türklerin Dini*. Konya: Salon Yayınları.
- Çetin, N. (2012). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap.
- (2017). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çoruhlu, Y. (2002). *Türk Mitolojisinin Anahatları*. İstanbul: Kavalcı Yayınevi.
- Dağcı, C. (1996). *Anneme Mektuplar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Ecevit, Y. (2001). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Enginün, İ. (2007). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Forster, E. M. (1985). *Roman Sanatı*. (Çev: Ü. Aytür). İstanbul: Adam Yayınları.
- Gökalp, Z. (1970). *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Gülensoy, T. (2011). *Barbar Türkler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gümüş, H. (1989). *Roman Dünyası ve İncelemesi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Günay, U. T. (2012). *Türklerin Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Heredotos. (2006). *Hasan Ali Yücel Klasikleri Dizisi: Tarih*. (Çev: M. Ökmen). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kundera, M. (1989). *Roman Sanatı*. (Çev: İ. Yerguz). İstanbul: Afa Yayınları.
- Lea, H. C. (2006). *İspanya Müslümanları: Hristiyanlaştırmaları ve Sürülmeleri*. (Çev: A. Davutoğlu). İstanbul: İnkılap Basım Yayım.
- Moran, B. (1983). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, E. (1994). *Türk ve Dünya Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.

Özdemir, M. (2013). *Endülüs Müslümanları Siyasi Tarih*. Ankara: TDV Yayınları.

Özön, M. N. (1954). *Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

----- (2009). *Türkçede Roman*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Paşa, Z. (2007). *Endülüs Tarihi*. İstanbul: Selis Kitaplar.

Saraç, M. A. Y. (2013). *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Söz Sanatları*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Sarı, İ. (2017). *Büyük Türk Tarihi: Tüm Ayrıntıları ile Türk Tarihi*. Antalya: Net Medya Yayıncılık.

Tanpınar, A. H. (2002). *Huzur*. İstanbul: Dergah Yayınları.

----- (2012). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Tekin, M. (2017). *Roman Sanatı 1*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Tepebaşı, F. (2001). *Edebiyat ve Roman*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Tzu, S. (2008). *Savaş Sanatı*. (Çev: A. Demir). İstanbul: Kastaş Yayınları.

Wellek, R. ve Warren A. (2019). *Edebiyat Teorisi*. (Çev: Ö. F. Huyugüzel). İstanbul: Dergah Yayınları.

Yalçın, A. (2003). *Çağdaş Türk Romanı 1946-2000*. Ankara: Akçağ Yayınları.

3. Sözlükler ve Ansiklopediler

Algar, H. (1991). *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.

Atçeken, İ. H. (2011). *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.

Beydili, C. (2004). *Türk Mitolojisi, Ansiklopedik Sözlük*. (Çev: E. Ercan). Ankara: Yurt Yayınları.

Demirci, K. (1997). *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.

Görgün, T. (2000). *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.

Harman, Ö. F. (2013). *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.

Özdemir, M. (1994). *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: MEB Yayınları.

Özkuyumcu, N. (2012). *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları.

Togan, Z. V. (1988). *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: MEB Yayınları.

Yiğit, İ. (2002). *İslam Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları.

4. Süreli Yayınlar

Aksan, D. (2005). Şiir Dili. *Dil ve Edebiyat Dergisi*, (1), 1-13.

Akpınarlı, N. (2018). Naram-Sin Antlaşması. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 67(1), 1-22.

Atçeken, İ. H. (2003). Septe (Ceuta) Kontu Julianus ve Endülüs'ün Fethinde Müslümanlara Yardımlarıyla İlgili Tartışmalar. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(16), 29-51.

----- (2015). Endülüs Fatihlerinden Musa bin Nusayr'ın Akibeti. *Milel ve Nihal Dergisi*, 12(1), 9-34.

Bakır, A. ve Altıngök, A. (2011). Klasik ve Çağdaş Kaynaklar Işığında Turan İran Kavramı ve Tarihsel Coğrafyası. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 26(2), 361-422.

Bilgin, F. (2015). Bahçıvan Devletin Ayrık Otları: Moriskolar-Son Savunma. *Milel ve Nihal Dergisi*, (1), 107-126.

Çelik, Y. (2002). Tarih ve Tarihi Roman Arasındaki İlişki, Tarihi Romanda Kişiler. *Bilgi Dergisi*, (22), 49-68.

Geçgel, H. (2005). Çanakkaleli Bir Şair: Ece Ayhan ve Şiiri. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ*, (3), 189-209.

Kalkır, N. ve Başkan, S. (2019). Göktürk Kağanlarının Kültürden Uzaklaşma Eğilimi ve Sebepleri: Taspar Kağan ve İşbara Kağan. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 34(2), 597-598.

Kaya, M. (2006). Ergenekon Destanı'ndan Yararlanan Eserler Üzerine Bir Değerlendirme. *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (5), 105-123.

Konrapa, M. Z. (1964). Endülüs Tarihine Kısa Bir Bakış. *Yüksek İslam Enstitüsü Dergisi*, (2), 175-184.

Konyar, E. (2001). Babil'in Asma Bahçeleri. *Toplumsal Tarih Dergisi*, (96), 50.

Nizamettin, P. (1964). Endülüs Mersiyesi. *Yüksek İslam Enstitüsü Dergisi*, (2), 165-170.

----- (2015). Endülüste Toplumsal Kutuplaşmanın Sebepleri ve Kültürel Sonuçları, *Milel ve Nihal Dergisi*, (1), 99.

Özcan, T. (2012). Arketipsel Eleştiri ve Edebiyat. *Bizim Külliye*, (51) 30-33.

Şenocak, E. (2013). Türkçe Çalışmalar. *Türk Dilleri, Tarihi, Edebiyatı ve Diller İçin Uluslararası Süreli Yayın*, 8(1), 2531-2532.

Şükürov, Q. (2009). Endülüs İstidamesi ve Kemal Reis'in İspanya Seferi. *İstem Dergisi*, (14), 311-334.

Timurtaş, A. (2015). Bir Şehir Mersiyesi Örneği: Ebu'l Bekâ Er-Rundî'nin Endülüs Mersiyesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36), 217-229.

Tosun, C. (2000). Hoca Ahmed Yesevi, Hayatı, Eserleri ve Toplumu Eğitme Metodu. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 119-131.

Uğur, V. (2010). Türk Edebiyatında Fantastik Roman. *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 42(42), 133-135.

Yılmaz, A. (2016). Atilla'nın Siyasi Hayatı, Şahsiyeti ve Karakteri. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 141-164.

5. Tezler

Dalar, T. (2015). *Kemal Tahir Romanlarında Yapı ve İzlek* (Doktora Tezi). Ardahan Üniversitesi, Ardahan.

Ghiulgean, M. (2013). *19. ve 20. Yüzyıl Romen Romanında Türk İmgesi* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Görgülü, P. (2015). *Ahmet Haldun Terzioğlu'nun Romancılığı (İlk Dönem)* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Özdarıcı, Ö. (2003). *Emin Bülent Serdaroğlu'nun Hayatı, Sanatı ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme* (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.

6. İnternet Kaynakları

Taşagıl, A. (2015). "Göktürkler" Türk Tarihi ve Kültür Araştırmaları. <https://www.altayli.net/gokturkler.html/> Erişim Tarihi: 11.01.2022.

Diyanet İşleri Başkanlığı (2020). Enfâl 8/30. <https://kuran.diyanet.gov.tr/> Erişim Tarihi: 06.11.2021.

------(2020) Yûsuf 12/21. <https://kuran.diyanet.gov.tr/> Erişim Tarihi: 25.12.2021.

Gözcü Kulesi (İnceleme Baskısı), Yehova'nın Gökteki Krallığını Duyurur (2003). VI. Alexander - Roma'nın Unutamadığı Bir Papa. <https://www.jw.org/tr/kutuphane/dergiler/w20030615/VI-Alexander-Romanin-Unutamadigi-Bir-Papa/> Erişim Tarihi: 27.12.2021.

Özdemir, E. (2014). Yazar Emrullah Özdemir'in Son Romanı “Türklerin İlk Kadın Hükümdarı: Tomris”. <https://ulusalhaber-ulusalajans9.blogspot.com/2014/09/yazar-emrullah-ozdemirin-son-roman.html/> Erişim Tarihi: 03.01.2022.

EK-1 Şiirleri

“Yaşama Sığıntı

Sığındım

Bir lacivert geceye daha

Sütten kesilmemiş bebenin

Sığındığı gibi anasının kucağına

Sığındım

Bir terk edilmişliğin ardından daha

Yalnızlığıma

Aşk acısını rakısına meze yapan aşığın

Sığındığı gibi ıssızlığın kutsanmış limanına

Sığındım

Bir histerik ağlama nöbetinde daha

Gözyaşlarıma

Ölümsüzlüğe verdiği savaşta Aşhil'in

Sığındığı gibi Paris'in hissiz okuna

Sığındım

Soluksuz içtiğim bir sigarayla daha

Efkârıma

Hırçın yağmurdan kaçan yavru kedinin

Sığındığı gibi bir çöp kutusuna

Sabrıma sığındım

Anılarıma sığındım

Sevdiğimin tenine, yüreğine sığındım

Yapamadım

Hiçbirine tutunamadım

(29 Mayıs 2009, Ankara)

Zahiri

Seni bekliyorum şimdi zaman tünelimin kör noktasında

Tüm soruların cevaplarını sende bulabilme umudum aptallığımdan

Farkındayım...

Her güzel şeyi neden sana yüklediğimi bulamadım yalnız

Mükemmel değilsin ey sevgili başkalarının gözünde

Benim gönlümde olduğu kadar

Farkındayım...

Bütün güzel rüyalarımda seni görme hevesim

Simanda tutulduğum eşsizliğe özlemde

Sen aslında bendeki sen değilsin

İzahı zor bu çözümsüz denklemde kaybolmaktayım

Farkındayım...

Hiç görmediğim arka yüzüne aşık olduğum bu madalyonun

Ön yüzündeki kapıldığım büyüsidür gerekçe

Tek taraflı madalyona hediye ettiğim diğer yarı benim eserim

Farkındayım...

Kendime kurduğum vasıfsız mahkemede yargılayabilmek seni

Haddime değil!

Uzattığın eli tutmamak benim kararım.

İlk dokunuşta yüklediğim tüm sıfatlar kül olurdu sana dair

Uzansaydım tenine duyduğum özleme yenik düşüp

Bir daha bulamazdım bendeki seni sonsuzluğun sınır boylarında dahi

Ve sen olmazsan bende olmazdım ben de.

Farkındayım...

(20 Ekim 2001, Gölcük)

Ergenekon Türküsü

Demir dağın ardındayız

Ergenekon yurdundayız.

Yüzyılların dördündeyiz

Ak Ozan'a kulak verin!

*Yağı budunu saranda,
Hepsi uçmağa vardılar.
Kutlu savaş meydanında
Kıyan 'la Nüküz kaldılar.*

*İl Han dedi varın gidin.
Soyumuza sürmek gerek.
Öz yurdumu esenleyin.
Öç çağı bir gün gelecek.*

*Kalktı Nüküz ile Kıyan,
Yanlarında hatunları.
Yol aldılar binek yayan,
Artlarında yağıları.*

*Nice sonra yol biten de,
Önlerine bir dağ çıktı.
Öyle dağ ki başı gökte.
Aştılar o Demir Dağ'ı...*

(2016, Ankara)”

ÖZGEÇMİŞ

- Lisans: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Öğretmenliği Bölümü
2000 – 2004
- Yüksek Lisans: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yeni Türk Edebiyatı Bölümü (Tezli)
2018 – 2022
- Çalıştığı Kurum: Milli Eğitim Bakanlığı
2008 – Devam
- Yayınları: Tetik, Ö. (2021). *Emrullah Özdemir'in Romanlarında Türklük Bilincinin İncelenmesi*, Ulusal Yunus Emre Öğrenci Sempozyumu Bildirileri, Düzce, s. 173-181.